VOCABULARIUM

JURIS UTRIUSQUE

Ex variis ante editis, præsertim ex

ALEXAND. SCOTI,

JO. KAHL, BARN. BRISSONII,

E T

JO. GOTTL. HEINECCII

ACCESSIONIBUS,

OPERA, ET STUDIO

B. PHILIP. VICAT,

Juris utriusque D. et Professoris

EDITIO SECUNDA

Auctior, atque emendatior

TOMUS QUARTUS

P — Z

NEAPOLI MDCCLX.

SUMTIBUS JOANNIS GRAVIER

Cum Privilegio S. R. M.

VOCABULARIUM
JURIS UTRIUSQUE

Ex variis ante editis, præsertim ex

ALEXAND. SCOTI,
JO. KAHL, BARN. BRISSONII,
ET
JO. GOTTL. HEINECCII
ACCESSIONIBUS,

OPERA, ET STUDIO

B. PHILIP. VICAT,
Juris utriusque D. et Professoris

EDITIO SECUNDA
Auctior, atque emendatior

TOMUS QUARTUS

P — Z

NEAPOLI MDCCLX.
SUMTIBUS JOANNIS GRAVIER
Cum Privilegio S. R. M.

VOCABULARIUM
JURIS UTRIUSQUE.

ΠΡΑΚΤΟΡΕΣ in Novellis Justiniani exactores tributorum accipiendi sunt. Indicat hoc Suidas *Tom.III. p.* 625. quum ait. *Φορολογος ο τας εισφορας συλλεγων ους πρακτορας εθος καλειν τοις πολλοις Φορολογος, tributorum collector: quos vulgo exactores vocare solent, &* p. 167. *Πρακτωρ ο τον επικειμενον εισπραττομενος φορον Πρακτωρ, exactor tributi.*

PRÆBENDA, præbitio. Præbendæ dictæ cibi ac potus portiones diurnæ, quæ monachis, canonicis, aliisve dantur, ac præbentur *c.* 16. *Decretal. de V. S.* Hoc nomen demum mansit canonicorum & aliorum clericorum beneficiis. Dimissis enim domicilii mensæque communione, reditus, commoda ac proventus, atque adeo ipsa prædia ecclesiæ diviserunt in portiones, quas *præbendas* etiam adpellarunt. Singulis enim certi reditus jure perpetuo adsignati, reipsa beneficia facta sunt, retenta antiqua præbendarum adpellatione *c.* 8. *Decretal. de præbend. & dignit.* Est igitur hodie præbenda jus percipiendi proventus in ecclesia collegiata, ex actione proveniens, competens alicui tamquam uni de collegio, quod jus ex canonicatu descendit, non enim esse debet canonicus sine præbenda *cap. revolutum eod. tit.*

PRÆBERE balnea publice *l.* 91. §4. *l.*35. *§. ult. D. de legat.* 2. carnem justo pretio *l.*1. §.11. *D. de offic. præf. urb.* caussam mortis *l.* 11. §. 1. *D. ad leg. Aquil.* domum suam, ut stuprum, adulteriumve fiat *l.* 8. *D. ad leg. jul. de adulter. l.* 37. *D. de minor.* fideicommissa *l.*9. *C. ad leg. Cornel. de fals.* hospitia *l.*3. §.13. *D. de mun. & honor.* in integrum restitutionem *l.* 11. *C. de præd. minor.* mercedem menstruam *l.*20. *§. ult. D. de manumiss.* occasionem prædæ *l.*1. *D. si vener. nomin.* Occasio, quæ præbet benignius responsum *l.* 168. *D. de regul. jur.* Qui quid exercitui præbendum conduxerit *l.* 19. *D. de testib.* Servitutem præbere, id est cedere *l.* 76. *D. de legat.*2.

Præbere consilium dicitur magistratus, qui curat, ut si quos in consilium adhiberi necesse est,

cogentur, ut conveniant. Vid. *l.* 1. *D. de offic. consul. l.*5. *D. de manum. vind.*

Præbere se legibus reus dicitur, qui ultro judicio, aut supplicio se offert. Senec. *epist.* 71: Socrates potuit abstinentia finire vitam: triginta tamen dies in carcere, & in exspectetione mortis exegit, ut *præberet se legibus* Plin. Est quædam innocentiæ species, *præbere se legibus.*

PRÆBITIO, præstatio. *Præbitores* angariarum *l* 21. *C. Th. de curs. publ. lib.* 8. *tit.* 5. quos Gothofredus interpretatur, provinciales, qui angarias, & vehicula præbeant ad cursum publicum in certis provinciis. *Præbitio* annonæ *l pult. D. de nundin.* balnei *l.*35. §. *ult. D. de legat.*3. Cura carnis, & ceterorum pecorum, sive armentorum, quæ ed hujusmodi *præbitionem* spectant, ad curam præfecti urbi pertinent *l.* 1. § 11. *D. de offic. præf. urb.* ubi Cressus notat, verbum hoc apud Jurisconsultos venditionem notare.

PRÆCAVERE. Ut possit præcavere *l.*26. § 7. *D. mandat.*

Præcavere satisdatione cogitur mulier *l. ult. C. Theod. de test. & reditull.* id est, ante cavere, quam ed optionem vi edicti de alterutrò sibi competentem, edmittatur. *Præcavetur* juris ordine *l. C. Th. de pact. & transact.* hoc est, jam olim, jam antea cautum est. Eadem notione, quæ prærogate lex dicitur *l. un. pr. C. Theod. de Episcop. judic.* quæ jam olim late rogataque est.

PRÆCELLERE ceteros dignitate *l.* 8. *D. de pact.* honoris ordine *l* 8. §. *ult. D. de decurion.* Si sic honor præcellat *l.* 1. *D. de alb. scribend.*

PRÆCENTORES dicuntur cantores, qui in choro incipiunt in ecclesia collegiata *C. cum olim de consuetud.* Dignitas est ecclesiastica in cathedralibus.

PRÆCEPS. *Præcipitem* se dare *l.* 2. *D. qui testam. fac.* ex elto mittere *l.* 23. §. 3. *D. de Ædil. edict.*

Præceps animus *l.*1. *C. si adv. fisc.* testinatio *l.* 13. §. 7. *D. de jur. fisc. l.* 7. §. 1. *D de admin. & per. tut. Præcipites* in *l.*5. *C. de delator.* interpretatur Cujac. *in Commentar.* qui sine advocato fisci deferunt; sed Jacob. Gothofredus adtectibus in transversum actos intelligit. *Comment. ad l.* 3. *C. Th. de petition.*

PRÆCEPTIO, quum uni ex institutis aliquid prælegatur, quod præcipuum habere jubetur. Per *præceptionem* legatum his verbis: Lucius Titius illam rem præcipito Ulpian. *tit.* 24. *regul.* §.6. Per *præceptionem* dare, legare, relinquere, id est, præter hereditatis partem dere *leg.* 48. *D. de jur. fisc.* Add. *l.*20. *D. de instr. vel instr. leg. l.*25. §. *ult. C. famil. ercisc. l.* 32. & 93. §. *ult. D. de legat.*3. *l. ult.* §.4. *D. de legat.*2. *Præceptionis* legatum non nisi uni ex heredibus dari potest, ut aliquid ei ex hereditate præcipuum relinquatur Caius *lib.* 2. *Inst. tit.* 5. §. 7. Ex caussa *præceptionis l.*1. §.6. *D. quod legator.*

Præceptio pro eo, quod per præceptionem relictum est *l.* 56. § 3. *D. ad SC. Trebell. l.* 2. *D. de instr. vel instrum. legat. l.*25. *D. de adim. legat. l.*34. §.1. *D. de legat.*3. *l.*12. *D de his, quæ ut indign. l.*46. D. *famil. erci*sc. *l.*26. §.1. D. *de pact dotal.*

Præceptio præceptum, jussus *l. ult. C. de jurisdict. omn. judic. l.*2. *C. de his, qui ad eccles. confug.*

PRÆCEPTOR quomodo a pædagogo distet, vid. in *pædagogus.*

Præ-

Præceptores quoque omnes juris auctores adpellantur, ut in *l.* 32. *D. de damn. infect.* *l.* 28. *D. de reb. auctor. jud. possid.*

Singularis plane vocabuli hujus usus est in *leg.* 14. §. 2. *D. ad SC. Trebell.* ubi Florentiæ legitur: Plane, si bona venierint, non oportet *præceptorem*, ne quidem pupillum restituere, nisi ex caussa, ut D. Pius rescripsit. At pleraque exemplaria ibi habent prætorem. Quum vero ne sic quidem sensus planus sit Bynkersh. *lib.* 6. *obs. c.* 21. rescribit, receptorem, per eumque intelligit *fideicommissarium*. Elegans hæc & ingeniosa conjectura, sed conjectura tamen. Quid si intelligamus eum, cui per *præceptionem* legatum vel fideicommissum est *Hein.*

PRÆCEPTUM pro jussu. Sic præceptum arbitri *l.* 23. §. 1. D. *de recept. arbitr.* civile, prætorium *leg.* 31. D. *depos.* imperatorum *l.* 10. D. *de publican.* judicis *l. ult.* D. *quæ sent. sin. adpell.* *l.* 11. D. *de except.* *l. ult.* §. 1. D. *de adpell.* *l.* 2. C. *d. tut. & cur. qui satisd.* juris *l.* 10. D. *de justit. & jur.* *l.* 12. C. *de nuptiis.* legis *l.* 37. D. *de minor.* *l.* 40. D. *de judic.* *l.* 52. D. *de oblig. & act.* *l.* 41. D. *de pœn.* *pr. Inst. de nupt.* *l.* 3. C. *de incest. nupt.* patris *l.* 5. §. 9. D. *de administr. & per. tut.* prætoris *l.* 8. D. *de in jus voc.* Senatusconsulti *l.* 16. C. *ad leg. Falcid.* testatoris *l.* 114. §. 4. D. *de legat.* *l.* 38. §. 4. *l.* 93. *pr.* D. *de legat.* 3. ubi nudum præceptum dicitur. *Præceptum* Trajani *l.* 4. §. 12. D. *de re milit.*

PRÆCIDERE funem *l.* 29. §. 3. & 5. D. *ad leg. Aquil.* pollicem *l.* 23. §. 3. D. *eod. tit.* vites *leg.* 3. §. 4. D. *uti possid.* uvas *leg.* 14. §. 5. D. *de ædil. edict.*

PRÆCIPERE, imperare, jubere. Sic *præcipere* dicuntur Impp. constitutionibus, vel edictis *l.* 6. D. *de adpellat. recip.* *l.* 15. D. *ad leg. Corn. de fals.* mandatis *l.* 1. D. *de colleg. & corp.* juræ *l. ult.* C. *ubi quis de curialib.* lex *l.* 7. D. *ad leg. Jul. repetund.* *l.* 1. D. *de alb. scrib.* *l.* 3. D. *de excusat.* sententia *l.* 1. §. 6. D. *quand. adpell.* testator *l. ult.* §. *ult.* D. *de legat.* 2. A veteribus præceptum est *l.* 3. §. 19. D. *de adquir. vel amitt. possess.*

Præcipere interdum est præcipuum aliquid e medio sumere, ac sibi habere. Nam qui præcipere quid jubetur, id præcipuum & sui juris sibi habere præter hereditariam portionem jubetur, & ut Græce offertur ἐξαίρετον λαβεῖν. Sic Plinius *lib.* 5. *epist.* 7. Nec heredem, inquit, institui rempublicam, nec præcipere posse constat. Et ita *præcipere* intellige in *l.* 96. §. 3. *leg.* 107. & 125. D. *de legat.* 1. *l.* 1. §. 16. *l.* 27. §. 4. *l.* 63. §. D. *ad SC. Trebell.* *l.* 7. D. *si cui plus quam per leg. Falcid.* *l.* 10. D. *de alim. & cibar. legat.* Nec vero in hereditariis dumtaxat prælegatis huic verbo locus est. Nam & socius præcipere dotem a socio communibus bonis numeratam dicitur *l.* 80. D. *pro soc.* Et quod ex re alterius dominorum communis servos quæsiit, is cujus ea res fuit, præcipere dicitur *l.* 45. D. *commun. divid.*

Præcipere aliquando est, per præceptionem relinquere. Sic alumno præcipit militiam *l.* 102. D. §. 2. D. *de legat.* 3.

PRÆCIPITARE præter propriam significationem etiam est urgere, ut in *leg.* 33. D. *de jur. dot.* *l.* 1. §. 12. D. *de successor. edict.* Interest viventium, ne præcipitentur heredes, quando juste deliberant *leg.* 6. D. *de interrog.*

Sic

Sic Virgil. *lib.* 11. *Æneid.* v. 3. Præcipitant curæ, turbataque funere mens est.

PRÆCIPUA caussa, ratio *l.* 1. D. *solut. matrim.* l. 8. *C. de judic.* id est potior. *Præcipuus* favor *l.* 42. D. *de administr. & peric. tut.*

Præcipua, Donatus in *Virgil. Æneid. lib.* 5. scribit, dici, quæ prætar communionem singulis proprio nomine deputantur, ut fit sæpe in testamentis, quum aliqua per præceptionem singulorum esse heredum conscribit testator. Sueton. in *Galb.* c. 5. Mortuæ testamento pœnæ ditatus est, sestertium namque quingenties, quum *præcipuum* inter legatarios habuisset, quia vero notata jam præscripta. Sidon. Apollinar. *lib.* 6. *epist.* 12. Illud autem deberi tibi, quodam, ut dicunt Jureconsulti, *præcipuo* titulo, nec tuus poterit ira pudor inficias. Unde etiam *præcipuum* habere quis dicitur, quod neque in collationem, neque in divisionem venit. Nec castrense, nec quasi castrense peculium fratribus confertur, hoc enim præcipuum esse oportet *l.* 1. §. 15. D. *de collat.* Add. *l.* 23. §. 2. D. *de fideicommiss. l.* 3. D. *de castren. pecul.* Mulier habebit *præcipuam*, dotem cum suis fructibus *l.* 2. §. *ult.* D. *de dot. prœleg.* & ita intellige *præcipua l.* 77. §. 22. *l. ult.* D. *de legat.* 2.

Præcipua civitatis in *l.* 35. D. *ad municipal.* ἐξαίρετα, quænam sint ex *l.* 27. §. 1. D. *eod. tit.* explicant, & in usu fori, templi, balnei, spectaculorum consistere judicant Cujac. & Franc. Modius *ad l.* 3. *C. de incol.* quos alii sequuntur. Sed quum forum, balneum, ceteraque id genus etiam adventantibus exteris, & peregrinis communia sint, amplius aliquid illa præcipuorum voce erit intelligendum, cujus tamen significationem nimis extendunt, quia jura præcipua publica, veluti suffragiorum, & similia eadem signari arbitrantur cum Nic. a Salis *Sicilim. nt.* p. 548. Incolis enim tribui non debet, quod aliorum, quam civium esse non potest, a quibus diversos neque cum his confundendos esse incolas, ostendit *l.* 29. D. *ad municipal.*

PRÆCISE, id est, simpliciter, absolute, nude §. 1. *Inst. de leg. Aquil.* Unde etiam *præcise, & sub conditione* opponuntur in *l.* 1. §. *ult.* D. *ut legator. seu fideicommiss. causs. cav.*

PRÆCISIOR pro durior, potentior. Sic in *l.* 4. §. 8. D. *de re militar.* legunt Haloand. & Budæus, quum Florentiæ sit *pretiosiorem.* Salmas. *ad jus Attic. & Rom. c.* 22. rescribere jubet *gratiosiorem.* A qua sententia non omnino alienus videtur Ducker. *de Latin. vet. Ictor.* p. 417. Hein.

PRÆCLUDITUR via *leg. ult.* D. *de acceptil.*

PRÆCOGITARE abscessum *l.* 20. *C. Th. de cohortal.*

PRÆCOMMODARI quadringentos solidos decernimus *l. un. C. de Alexand. primat.* cui respondet *l.* 5. *C. Th. de Alex. pleb. primat.*

PRÆDA, spolium, & ut Non. Marcell. corpora ipsa rerum, quæ capiantur. Vid. *l.* 28. §. 10. *de poen. l.* 4. *l.* 10. *l.* 28. §. 12. D. *de incend. ruin. naufrag. l.* 20. §. 1. D. *de capt. & postlim. reverf. l.* 1. D. *si ventr. nomin. l.* 5. *C. de navicular. l.* 2. *C. Theod. de discursor. l.* 2. *C. eod. tit.* In *prædam* mitti possessor dicitur, qui ante tempus mittitur, eaque ratione prædæ obnoxius fit *l.* 34. *C. Th. de annon. & tribut.*

Præda, sive πραῖδα in legibus georgicis Justiniani apud Harme-

menopul. *lib 6. tit 4.* est quadrupedum pauperies. Moschopul. *περὶ σχεδὸν πραῖδα, ἡ γενομένη βλάβη ἐν ἀμπέλῳ καὶ ἀγροῖς.* *Præda* damnum datum in vineis & agris. Cujac. *ad lib.22. Pauli ad Edict.* in *l.2.* D. *si quadr. paup. fec.*

PRÆDAMNATUS est antea damnatus *l. 2. C. Theod. de heret.* προκαταγνωσθέντα adpellant Philoxeni Glossæ. Sic & *prædelegatio* dicitur, quæ ante tempus emittitur in *l. 3. C. Th. de indiction.*

PRÆDATOR insidians *l. 3. Cod. de exsequutor. & exact.* pro quo insidens habet *l. 9. C. Th. eod. tit.*

PRÆDECESSORES suos Romanus Pontifex vocat, non tantum proxime antecedentes, sed & longissime distantes. Papir. Masson. *de urb. Episcop. lib. 5. fol.* 212.

PRÆDIATORES, de quibus Caium scripsisse constat ex indicio *l.54* D. *de jur. dot.* quæ scripta est ad edictum prætoris urbani tit. de prædiatoribus. Eorum meminit Cic. *pro Balb. c.* 20. & *lib 12. Ad Attic. epist.14. & 17. Prædiatores* autem, ut *prædes* dictos putat Brisson. qui publico fidem suam obligabant. Vet. Glossar. *Prædiator ὑπὸ φόρῳ δημοσίῳ ἐνδεύμενοι, ὠνηταὶ τῶν ὑπαρχόντων.* Quam interpretationem comprobant hæc Suetonii *in Claud. c. 9.* verba : Ad eas rei familiaris angustias decidit, ut quum obligatam ærario fidem liberare non posset, in vacuum lege *prædiatoria* venalis pependerit. Quibus adde, quod scribit in Topicis Boetius : Viodex est, ait, qui alterius caussam suscipit vindicandam, veluti quos nunc *prædiatores* vocamus. Ita enim legi vult Cujacius, non *procuratores*. Sed de *prædiatoribus*, & jure prædiatorio luculenter scripsit Theodor. Georg. Grævius singulari dissertatione, quæ est Jo. Georg. Estoris *opuscul. Tom. 1. p. 765.* inserta.

PRÆDICABILIS erit *l. 2. C. Theod. de famos. libell.* id est, laudem maximam ac præmium consequetur *l 7. eod. tit.* Idem ergo est *prædicabilis*, quod inclytus, gloriosus, prædicatione, laudeque dignus, *ἔνδοξος, ἐπαίνου ἄξιος*, ut interpretatur Gothofredus. Sic Cicero *lib.5. Tusculan. quæst. c.17.* Nec immiseræ vitæ quidquam est, inquit, prædicabile aut gloriandum, nec in ea, quæ nec misera sit, nec beata. Et est in aliqua vita *prædicabile* aliquid, & gloriandum, & præ se ferendum *& mox* : Quod si beata vita sit glorianda, & præ se ferenda est, nihil est enim aliud, quod *prædicandum* & præ se ferendum sit.

PRÆDICERE est ante dicere, & denunciare. Si ego scissem esse servum, nec *prædixissem*, ut possis præcavere *l. 26. §.7.* D. *mand.* Add. *l ult.* D. *naut. caup. stab. l. 17. §. 19. l. 48. §.7. l.52.* D. *de Aedil. edict. l.7. §. ult.* D. *de hered. pet. l 7.* D. *qui satisd. cog.* Eo sensu & veteres verbo usi sunt. Terent. Andr. Act. 1. scen. 2. v. 34. Ne tibi dicas non prædictum. Lamprid. in *Commod.* c. 10. Si quis sane se mori velle prædixisset, hunc invitum præcipitari jubebat.

PRÆDIOLUM *l.88. §6.* D. *de legat.2.*

PRÆDITUS diversis artibus *l.5. C. de serv. fugit.* dignitate *l.5.* D. *ad SC. Trebell. l. 7. C. de incest. nupt.* potestate *leg. 81.* D. *de judic. l. ult.* D. *quod met. causs. l. 1. C. si quacumque præedit. potest.*

PRÆDIUM. Prædia antiquissimis temporibus, ut Varro notat, erant

erant bona, sive illa pecunia, sive mancipia, sive res soli essent, reipublicæ a præde pignori data, & obligata. Sunt autem prædes, inquit Varro *lib.* 4 *de ling. lat.* p. 11. & *prædia* a præstando dicta, quod ea pignori data publica, ut mancupes fidem præstent: Vid. Grævii Differt. *de jure prædiatorio* c. 1. § 4. & Ducker. *de Lat. vet. Ictor.* p. 83 Postea autem hoc verbum ad res soli quaslibet translatum est. *Hein.*

Est vero *prædiorum* generalis adpellatio, & tam ædes urbanas, quam villas complectitur. *Prædia* ergo alia sunt urbana, alia rustica *rubr.* D. *de servit. urban. & rustic. præd.* l. 37. D. *de usu, & usufr. legat.* Vet. Gloss. *Prædia rustica sunt, quæ sine ædibus sunt sive in agro. Prædia urbana sunt, quæ habent ædificia & sunt in urbe.* Urbanum quidem ab urbe dictum, uti rusticum a rure derivatum est, ut quidquid urbanum non sit, rusticum perhibeatur. Etsi autem urbanum ab urbe dictum sit, non tamen illud quemadmodum urbis significatio, ad locum, sed ad usum ac finem cujusque rei refertur. Nam cum eorum quæ in urbe versantur, mores sint longe elegantiores & magis suavitate præditi, quam qui semper ruri vixerunt; & alius cultus, aliud vitæ genus urbicorum sit quam agrestium, inde factum est, ut illud proprie urbanum diceretur, quod magis ad civilem vitam aptum videretur, quod vero magis agrestibus ipsisque agris, ac fructuum curæ conveniret, rusticum haberetur. De hac autem differentia. Vid. art. *rusticum* & urbanum. Jura *prædiorum* urbanorum & rusticorum, quæ etiam servitutes vocantur l. 2. §. *ult.* D. *de division. rer.*

Prædium serviens l. 40. §. *ult.* D. *de verb. oblig.* quod debet servitutem. At fundus, cui debetur servitus, prædium dicitur *dominans*, vulgo.

PRÆDO pro grassatore, latrone, sive terra, sive mari prædam agens, quos & piratas vocamus. Ita *prædo* publicus in l. 22. *C. Theod. de bon. proscr.* dicitur Stilicho, barbaros in imperium Romanum eo consilio immittens, ut Eucherium filium suum imperio hac ratione admoveret.

Prædones etiam vocantur, qui nullam caussam possidendi habent. Sic in hereditatis petitione prædones intelliguntur, qui quum scirent ad se non pertinere hereditatem, invaserunt bona, scilicet quum nullam haberent caussam possidendi l. 25. § 3. D. *de hered. pet.* Prædo etiam in eodem tractatu definitur, qui interrogatus, cur possideat, responsurus sit, quia possideo, nec contendit se heredem, vel per mendacium, nec ullam caussam possessionis possit dicere l. 11. §. *ult.* l. 12. l. 13. D. *de hered. pet.* Et ita *prædo* accipiendus in *leg.* 34. §. 9. D. *de solution.* l. 13. §. 10. D. *de serv. corrupt.* l. 1. §. 3. D. *si ventr. nomin.* Quilibet autem injustus & malæ fidei possessor prædo vocatur *leg.* 35. D. *de condict. indeb.* l. 22. § 2. D. *de pignor. act.* l. 7. § 4. D. *commun. divid.* l. 5. l. 64. D. *de judic.* Hoc tamen videtur differre a malæ fidei possessore *prædo*; quod hic nullum plane habeat titulum, ille contra l. 13. §. 8. D. *de petit. hered.* Fingit enim, prætenditque malæ fidei possessor semper titulum aliquem *leg.* 1. § 9 D. *si quis omiss. causs. testam.* Ita quoque Cujac. ad l. 126. D. *de reg. jur.* & Ant. Faber *ad* l. 13. §. 8. D. *de hered. pet.* distinguunt, quorum hic, non omnis, inquit, malæ fidei possessor-

dor eſt *prædo*, licet omnis *prædo* ſit malæ fidei poſſeſſor. Enim vero & prædo dicitur, qui poſſidet hereditatem, fingens ſibi aliquem titulum ab inteſtato poſſeſſionis *l.* 1. §. 9 *D. ſi quis omiſſ. cauſ. teſt. Prædones* & hi, qui bona fide poſſident, opponuntur *l.* 13 *D. de noxal. act.* Atque adeo uti bonæ fidei poſſeſſor poſt petitam hereditatem prædo dicitur *l.* 31. §. 3. *D. de petit. hered.* qui poſt controverſiam motam omnes incipiunt malæ fidei poſſeſſores eſſe *l.* 27. §. 7. *D. eod. tit. Prædonis* autem loco habetur, qui tacitam fidem interpoſuit, ut non capienti reſtitueret hereditatem *l.* 46. *D. de hered. pet.* Non certe *prædo* eſt, qui pretium numeravit *l.* 13. §. 8. *D. eod. tit.* quo pertinet *l.* 126. *D. de reg. jur.* Non eſt etiam prædo, qui dolo caret, quamvis in jure erraverit *l.* 27. §. 6. *D. de hered. pet.* Sed fidejuſſorem imperite lapſum, prædonem videri in ſpecie *l.* 32. *pr. D. de negot. geſt.* Papinianus reſpondit. Si ex ſtipulatione Stichum tibi debeam, & non tradam eum, tu autem nactus ſis poſſeſſionem, prædo es *ibid. Prædonem* etiam eum, qui manumiſſus ex cauſſa peculiari habeat rem, non conceſſo ſibi peculio, vocat Ulpianus *l.* 13. §. 8. *D. de adquir. poſſeſſ.*

Prædonio more verſari *l.* 25. §. 5. *D. de hered. pet.*

Præesse armato *l.* 12. §. 1. *D. de re milit.* exercitui *l.* 12. §. *ult. D. eod. tit.* pani *l. ult.* §. 7. *D. de mun. & honor.* provinciæ *l.* 9. §. *ult. D. de offic. proconſ. & paſſim* judicio *l.* 3. *C. de juriſd. omn. judic.* juridicundo *l.* 1. *C. ut in poſſeſſ.* juriſdictioni *leg.* 10. *D. de juriſd.* privatis *l.* 2. §. 6. *D. de orig. jur.* quæſtioni alicui apud Cic. *pro Roſc. Amer.* c. 6. & *pro Cluent. cap.* 33. & *de orat. lib.* 1. c. 10.

Præfata jura, id eſt, ſupra dicta *l.* 19. §. *ult. D. comm. divid. Præfata* modi *l.* 12. §. 1. *D. qui pot. in pign.*

Præfatio pro proœmio, tum in cauſſis dicendis, ut in *leg.* 1. *D. de orig.* tum in ſcribendo *ibid.* Sed & conventionum, & teſtamentorum dicuntur præfationes. Ut plerumque ea, quæ præfationibus conveniſſe concipiuntur, etiam in ſtipulationibus repetita creduntur *l.* 134. §. 1. *D. de verb. oblig.* Neque poſt præfationem adjecturum teſtatorem fuiſſe res corporales *l.* 95. *D. de legat* 3.

Præfectiani, Præfecti prætorio adparitores *l.* 8. *C. de off. præf. prov. l.* 2. *l.* 3. *C. de adparit. præf. præt. rubr. C. Th. ne præfect.* exactoris, vel curioſi, fungatur offic. in quibus tamen locis *præfectharios*, & *præfectianius* vitioſe ſcriptum eſt, ut monet Cujac. *in not. Inſt. tit. de milit. teſtam.* Marcellin. *lib.* 17. ut nec *præfectianus*, nec præſidialis adparitor ad ſolvendum quemquam urgeret.

Præfectorius dicitur, qui præfecturam geſſit in *l.* 1. *D. de ſenator. & Conſt. omnem reipublica de concept. Digeſtor.* Præfectorii domus ſuas habeant, quoad vixerint, hoſpitibus liberatas *l.* 10. *C. de metat.* Interea legati provinciæ Galliæ Tonantius Ferreolus *præfectorius*, Afriani Syagrii conſulis e filia nepos &c. Sidon. Apollin. *lib.* 1. *Epiſt.* 7. qui & Paulli *præfectorii* cum honore meminit *ibid. epiſt.* 9. *Præfectoria* familia apud eund. *lib.* 5. *epiſt.* 16.

Præfectura prætoriana vel urbana *l.* 25. *C. de procur.* prætoriana apud Caſſiodor. *lib.* 6. *variar. epiſt.* 3. urbana Ambroſ.

brof. *lib* 3. *offic.* c. 8. urbi *l.* 1. *D. de offic. praef. urb.*

Praefecturae etiam vocabantur aliquot alia oppida, in quae quotannis praefecti juris dicundi caussa mittebantur, nec municipiorum jure censebantur. Festus Pompeius: *Praefecturae* eae adpellabantur in Italia, in quibus & jus dicebatur, & nundinae agebantur. & erat quaedam eorum respublica, neque tamen suos magistratus habebant; in quas legibus praefecti mittebantur quotannis, qui jus dicerent, quarum genera fuerunt duo. Alterum, in quas solebant ire praefecti quatuor, (sex virum pro populi suffragio creati erant) in haec oppida Capuam, Cumas, Casilinum, Vulturnum, Liternum, Puteolos, Acerras, Suessulam, Atellam, Calatiam. Alterum, in quas ibant, quos praetor urbanus quotannis in quaequa loca miserat legibus, ut fundos Formias, Caere, Venetum, Alifas, Primerium, Anaginam, Fusinonem, Reate, Saturniam, Mursiam, Arpinum, aliaque complura &c. Et ita in legibus antiquis *Praefectura* a municipio, conciliabulo separatur. Vid. Noris. *Cenotaph. Pisan. Dissert.* 1. *p.* 14.

PRAEFECTUS. Praefectorum in libris joris civilis haec potissimum recensentur genera.

Praefectus Aegypti, qui imperium ad similitudinem proconsulis lege sub Augusto datum est *l.* 1. *D. de offic. praef. August.* Ab Augusto siquidem primum praefectus hic institutus, cujus principatu primus Aegypto praefuit Cornelius Gallus, quemadmodum Sueton. *August. cap.* 66. & Dio Cass. *lib.* 51. *pag.* 455. referunt. Unde & *praefecti Augustalis* hic *praefectus Aegypti* nomen invenit, ita quippe adpellatur *rubr. D. de offic. praef. Augustal. l. un. C. de ratiocin. oper. publ. l.* 29. *C. de adpell. l. ult. C. de mod. mulct. l.* 13 *C. de advoc. divers. judic. l.* 3. §. 1. *C. de canon. largit. l. ult. C. de irgatian.* Et *Augustalis* vel Αυγουσταλιος absolute in *l.* 32. *C. de adpellat.* & *Novell.* 23. *c.* 3. & 24. *c.* 4. Hujus porro *praefecti* Aegypti mentio est in *l.* 21. *D. de manum. vind. l.* 1. *D. de offic. praef. August. l.* 30. §. 1. *D. ex quib. caus. major. l.* 1. §. 1. *D. de leg. Corn. de fals. l.* 1. *C. de postuland.* & apud Suet. *in Vespas. c.* 6. Tacit. *lib.* 1. *hist. c.* 11. & Strabon. *Geogr. lib* 17. *p.* 1147. Sub dispositione hujus erat Libia utraque, Thebais, Aegyptus, Arcadia, Augustanica. Vera autem origo & caussa hujus praefecti constituendi, dandique ei, lege sub Augusto lata, imperium ad similitudinem proconsulum, ea videtur fuisse, quod superstitione quadam, seu certe superstitionis velamento, insita providentia deterritus fuerit Augustus, & ante Augustum senatus, ne proconsules fasces in Aegyptum mitterent, ut Spartian. refert in *ult.* 30. *tyrannor.* & Tacit. *lib.* 2. *Annal. c.* 59. demonstrat bis verbis; *Nam Augustus inter alia dominationis arcana vetirit nisi permissu, ingredi senatoribus, aut equitibus Romanis inlustribus*, (id est, qui honoribus usi essent,) *seposuit Aegyptum, ne fame urgeret Italiam, quisquis eam provinciam, claustraque terrae ac maris, quamvis levi praesidio adversum ingentes exercitus insedisset.* Ob hanc igitur caussam in provinciae formam redacta Aegyptus non est. Nec senatores hunc magistratum accipere consueverant, sed equestris ordinis viri, quemadmodum & juridicus Alexandriae ex iis creari solitus, & si qui alii per Aegyptum administrationes gererent, quod idem Ta-

Tacit. *lib.* 12. *annal.* *cap* 60. significat his verbis: *Nam Divus Augustus apud equestres, qui Ægypto præsiderent lege agi, decretaque eorum perinde haberi jusserat ac si magistratus Romani constituissent.* Et paulo post: *Claudius omne jus tradidit, de quo toties seditione, aut armis certatum, cum Semproniis rogationibus equester ordo in possessione judiciorum locaretur, aut rursum Serviliæ leges senatui judicia redderent.* Per id, quod dicit, *qui Ægypto præsiderent*, juridicum Alexandriæ & hunc *præfectum* accipere debemus. Nam & juridico Alexandriæ legis actionem datam constat *l.* 1. *D. de offic. jurid. Alexand.* Ex iis intelligere licet, quare non proconsul, sed præfectus in Ægyptum, & quo ex ordine mittatur. Exstat autem in juris Pandectis *tit. de offic. præfect. Augustal.* quem & eumdem habemus *lib.* 1. *C.* ac sub eo duas constitutiones, quarum posteriore non *præfectus Augustalis*, sed *præfectus prætorio Augustali* legitur, quamvis in aliquibus libris verbum illud *prætorio*, non reperiri Haloander adnotet. Sed ut ut res se habet, idem utique significari videtur, &, ut *præfectus orientis*, Africæ & Illyrici, nonnumquam legitur, qui tamen sæpius *præfectus prætorio* Orientis, Africæ, & Illyrici adpellatur. Indicant duæ illæ constitutiones provinciarum quarumdam moderatores, & judices ordinarios huic præfecto subesse. Hoc etiam Imp. nostri Novella constitutio demonstrat *Auth. de adpellation.* §. *illud.* Nam adpellationum caussas ab Ægyptio tractu, & ei adjuncta utraque Libya, ad *præfectum* Augustalem deferri jubet. Quomodo scilicet & præfecto prætorio Africæ quosdam præsides subesse postea voluit *d. l.* 1. *de offic. præf. præt. Afr.* Add. Cujac. *ad l.* 3. *prop. fin. C. de canon. largit.* Qui, inquit, in Ægypti provinciam mittitur proconsulari potestate, specialiter dictus est *præfectus Augustalis l.* 1. *D. de offic. præf. Aug.* Eum habere τὴν τοῦ βασιλέως τάξιν scribit. Tacitus regis loco esse. Ammian. Marcellin. 22. Ægyptus, quæ jam inde, ut Romano Imperio juncta est, regitur a præfectis.

Præfectus ærarii, qui ærarii publici curam gerebat. Curam enim ærarii a quæstoribus esse ad præfectum tamdem translatam Gellius *lib.* 13. *cap.* 23. auctor est, quod Neronianis temporibus factum significat Tacitus *lib.* 13. *Annal. c.* 29. quum ait, *dein princeps curam tabularum publicarum a quæstoribus ad præfectos transtulit.* Nam in templo Saturni non minus tabularium, quam ærarium populi Romani Plutarchus *in Quæstionib. Roman.* *p.* 275. *Tom.* 2. tradit. *Præfectorum* ærarii officium colligere licet ex *l.* 2. *D. de his quæ ut indign. l.* 2. §. 4. *D. ne quid in loc. publ.* ubi memorantur *præfecti* locorum, quæ sunt in fisci patrimonio *l.* 42. *D. de jure fisci*, ubi Ariani Severi *Præfecti ærarii* mentio est *l.* 4. §. 20. *D. de fideicomm. libert. l.* 1. §. 9. *D. ad leg. Cornel. de fals. l.* 8. §. 19. *D. de transact.* Add. *l.* 15. §. 4. & §. *ult. D. de jur. fisci.* Duos autem fuisse *ærarii præfectos* Plinius indicat, qui se hujusmodi præfecturam cum Tertullo Cornuto, quem & collegam in consulatu habuit, gessisse se testatur *lib.* 5. *epist.* 15. & *in panegyr. c.* 92.

Præfectus annonæ non est magistratus, sed extra ordinem utilitatis caussa constitutus est *l.* 2. §. 33. *D. de orig. jur.* Ulpianus *præfectum* propter ministerium annonæ vocat in *l.* 1. §. 18. *D. de exercitor. action.* Apud *præfectum* annonæ actam caussam contra

tra

dominum pro pretio hordei ; & ab eo ad imperatorem provocatum, indicat *l. ult. D. quod cum eo, qui in al. pot.* Mulierem propter publicam utilitatem ad annonam pertinentem audiri a *præfecto annonæ* deferentem, Divus Severus, & Antoninus rescripserunt *l. 13. D. de excusat.* Ubi videndum, ne pro Severus, *Verus* restituendus sit. Aut enim Marcianum, aut Papirium Justum falli in Imperatorum nomine, necesse est, qui Imperatores Antoninum & Verum Augustos in hæc verba rescripsisse refert : Etsi non soleant hoc genus nunciationis mulieres exercere, tamen quia demonstraturam te, quæ ad utilitatem annonæ pertinent, polliceris, *præfectum annonæ* docere potes *l. ult. D. ad leg. Jul. de ann.* Publio Minutio *præfecto* annonæ extra portam trigeminam columnam unciaria stipe, collata stipe positam Plinius *lib. 34. hist. nat. cap. 5.* narrat. Ad hujus autem officium posterioribus temporibus pertinuisse, ut annona urbi præpararetur, & ubique panis copia redundaret, pondereque justo, ac munditie debita panis veniret Cassiodor. *lib. 6. var.* in formula *præfecturæ annonariæ* docet, ideoque ejus examini pistores & suarios subjectos fuisse, quemadmodum etiam ex *l. 3. 12. & 15. C. Theod. de pistorib.* patet. Tesseras etiam frumentarias ab eo acceptas fuisse ostendit *Novell.* 8. *c.* 2. *Τινας παραγγελλοντας τοις χορηγουσι το δημοσιον σιτηρεσιον, η και ψηφους πορiζομενους παρα του των σιτωνων υπαρχου, βουλομενους αναρτηθηναι την χορηγιαν, και τον εντευθεν μονον, ως εικος, τρεφομενον αποστερησαι της χορηγιας*, quæ sic vertit Hombergk Zu Vach. p. 615. Aliqui denunciando illis, qui publicam annonam præbent, vel etiam decreta (vel tesseras) a præfecto annonarum accipiendo, velint erogationem suspendi, eumque, qui exinde solum forte alitur, erogatione privare, ex qua ille omnem victum accipit.

Præfectus cohortis, vel *equitum l. 63. D. de rit. nupt.*

Præfectus pagi l. 7. C. quæ res pign. oblig. non possit, ut habet *l. 1. C. Th. de pignor.* quæ una cum *l. 49. in fin. C. Th. de decur.* ex Justinianeo Codice emendanda est, uti notat Gothofredus. Iidem cum *præfecto* sunt *pagorum* præpositi, ut vocantur in *l. 1. C. Th. de erogat. milit. annon.* ubi procuratoribus seu susceptoribus & horreorum præpositis in *l. 49. D. de decurion.* autem susceptoribus etiam diversarum specierum junguntur. De iisdem etiam *l. 1. C. Theod. de iis, quæ administr. l. 2. C. de susceptor.* quæ est *l. 8. C. Theod. eod. tit.* Quod ad munus eorum, & officium attinet, Jac. Gothofredus inter cetera annonæ militaris exigendæ, suscipiendæ, & vicissim erogandæ curam eos præstitisse, tradit in *Commentar. ad l. 1. C. Theod. de erogat. milit. annon.* Eos Justinianus *Edicto* 13. & in *Novellis* aliquoties *παγαρχας* vocat.

Præfectus prætorio. Præfecti prætorio ad similitudinem magistrorum equitum a principibus electi sunt, data est plena licentia, ad disciplinæ publicæ emendationem *l. 1. D. de offic. præf. prætor.* Magistrorum equitum, qui dictatoribus jungebantur, officium fere tale erat, quale hodie præfectorum prætorio, ait Pomponius *l. 2. §. 19. D. de orig. jur.* Ac primum ex equestri ordine legebantur, primusque ex ordine senatorio Titius eam præfecturam suscepit, numquam ad id tempus, nisi ab equite Romano administratam, ut Sueton. *in Tito c. 6.* scribit. *Præfectos prætorio* auditorium habuisse te-

testimonio est *l.* 40. *D. de reb. cred.* in qua Paullus proponit in auditorio Æmilii Papiniani *præfecti prætorio* jurisconsulti cautionem. *Præfecti* etiam *prætorio* ex sua sententia in integrum possunt restituere, quamvis adpellari ab his non possit *l.* 17. *D. de minor.* Adpellari a *præfectis prætorio* non posse, item a sententia eorum, minores ætate, ab aliis magistratibus, nisi ab ipsis *præfectis prætorio* restitui possent, tradit Arcadius *l.* 1. *D. de offic. præf. prætor.* Horum quoque mentio est in *l.* 3. §. 3. *D. de usur. l.* 21. *D. de his, qui not. infam.* Unde dictus sit *præfectus prætorio*, Asconii exstat auctoritas. Veteres, inquit, omnem magistratum, cui pareret exercitus, prætorem adpellaverunt. Unde & prætorium tabernaculum ejus dicitur, & in castris porta prætoria, & hodie quoque *præfectus* prætorio. Præfectorum autem prætorio auctoritatem, potestatemque Zosimus *lib.* 2. *c.* 32. indicat his verbis ex græco versis. Conturbavit & magistratuum officia, jam olim instituta. Nam cum duo essent *præfecti prætorio*, qui hoc officium communiter gerebant, non palatini tantum ordines eorum cura, potestateque gubernabantur, sed etiam ii, quibus urbis erat commissa custodia, & quotquot in omnibus limitibus erant collocati. Hic enim *præfectorum* prætorio magistratus, qui post Imperatorem secundus existimabatur, & annonas erogabat, & contra militarem disciplinam admissa convenientibus pœnis corrigebat. Ante Zosimum Herodianus *lib.* 5. *c.* 1. *præfecturam prætorianam* secundæ post principem potestatis esse scripserat. Hoc enim sibi vult Opilius Macrinus in suis in senatum litteris, quum ait eam potestatem non multum abesse a principatu. Socrates *hist. eccles.* II. 11. *præfecturam prætorianam* vocat majorem ceteris magistratibus potestatem, & ab imperatore secundam. Hinc vocabatur *sublimissima sedes l.* 16. *C. de judic. l.* 27. *C. de fidejussor. Nov.* 165. *rubr.* ipsique *præfecti prætorio* ἐνδοξότατοι seu *gloriosi*, uti in *Commentar. ad leg. jul.* & *Pap.* Poppæam *lib.* 2. *c.* 2. §. 2. *pag.* 143. ostendit Heinecc. *Præfecti* autem *prætorio* non uno eodemque numero semper fuerunt. Ante Constantini quidem tempora duos tantum fuisse satis constat. Quamquam sub Commodo tres quoque *præfectos prætorio* casu potius quam more, atque ordine factos Lamprid. *in Commod. c.* 6. scribit in hunc modum: Præfectus etiam Æbutianus inter hos est interemtus, in cujus locum ipse Cleander cum aliis duobus, quos ipse delegerat, præfectus est factus. Tunc primum tres *præfecti prætorii* fuerunt. Sane Constantinum *præfectorum* numerum auxisse, eisque alios duos adjecisse, Zosimus ejus factum improbans *lib.* 2. *c.* 33. refert his verbis latine ex Græco versis: Constantinus autem recte constituta loco movens, unum hunc magistratum in quatuor imperia discerpsit. Nam uni præfecto prætorio totam Ægyptum cum Libyæ Pentapoli, & orientem ad Mesopotamiam usque, & præterea Cilices, Cappadoces, Armenios, oramque maritimam totam a Pamphylia Trapezuntem usque, & usque ad castella propter Phasidem sita tradidit, eidem & Thracia commissa, ut Mysia, Hæmi, ac Rhodopes, ac Doberi oppidi finibus circumscripta. Præterea Cyprum adjecit, & Cyclades insulas, Lemno & Imbre & Samothracia exceptis. Alteri Macedones attribuit, & Thessalos & Cretenses & Græciam & circumjacentes insulas, & Epirum utramque,

præ-

præter hæc & Illyrios & Dacas & Triballos, & Pannonios & Valeriam usque, & Mysiam superiorem. Tertio totam Italiam & Siciliam & circumjacentes insulas, & Sardiniam & Corsicam & Africam a Syrtybus ad Cyrenem usque. Quarto transalpinas Celtas, & Hispanos cum Insula Britannica. *Notitia* quoque *dignitatum utriusque Imperii* Mariani Scoti *p.* 8. *edit. Panciral.* quatuor nobis *Præfectos prætorio* exhibet, quorum duo in partibus Orientis constituti erant, videlicet *præfectus prætorio per Orientem*, & *præfectus prætorio* per Illyricum. Totidem in partibus Occidentis, videlicet *præfectus prætorio per Italiam*, & *præfectus prætorio per Gallias*. Sub dispositione *præfecti prætorio Orientis* erant diœceses quinque Oriens, Ægyptus, Asiana, Pontica, Thracia. Oriens autem provincias continebat quinque, Ægyptus sex, Asiana decem, Pontica totidem, Thracia sex. Sub dispositione vero *Præfecti prætorio per* Illyricum erant diœceses duæ Macedonia, & Dacia, quarum hæc Provincias quinque, illa sex complectebatur. Sub dispositione præfecti prætorio Italiæ erant diœceses tres, Italia, Illyricum, Africa. Prior septem decim provinciis circumscribebatur, altera sexdecim, posterior septem. Sub dispositione *præfecti prætorio Galliarum* erant diœceses duæ: Hispania & Britannia. Illa septem, hæc quinque provinciis concludebatur. Justinianus vero debellatis & exactis Vandalis Africam a Prætoriana Italiæ præfectura exemit, eique propriam præfecturam dedit *l.* 1. & 2. *C. de offic. præfect. prætor. Afric.* Ita additus est quatuor superioribus quintus *præfectus prætorio*. Africæ, eique subditæ sunt septem Provinciæ, Tingitana, Carthago, Tripolis, Numidia, Mauritania, Sardinia, Bizicum. Sic etiam postrema hæc Provincia scribenda est, quum ex vetustis codicibus, tum ex *Notitia dignitatum*, in qua tamen uno in loco Byzantium perperam legitur, quem errorem etiam evincit *l.* 2. *C. de offic. præf. præt. Afric.* ubi hæc provincia Byzacena, non Byzantioa adpellatur. Et Plin. *lib.* 4. *natur. hist. c.* 4. qui Byzacium in Africæ regioaibus numerat. De *præfecti prætorio* potestate sub Theodorico, vid. Cassiodor. *lib.* 6 *variar. epist.* 3. ei assurgi solitum a principibus idem indicat *lib.* 3 *epist.* 20. *Præfectum* prætorio υπαρχον της αυλης vocat Procop. *de bell Persi. lib.* 1. non semel. Sed de *præfecti prætorio* munere, auctoritate, dignitate, insignibus fuse & diligenter egit Petr. Faber *lib.* 1. *semestr. c.* 1. 2. & 3 immo & Philipp. Berterius Πειθανων Diatrib. 1. apud Ev. Otton. *in Thesaur. jur. civ. Tom* 4. *p.* 801. Ceterum a *præfecto prætorio* diversus fuit *præfectus prætorianorum*, qui præerat militibus prætorianis, summoque olim honore habitus est. Est hic qui postea *Comes Aulicorum*, *Cura palatii*, & tandem sub Justiniano *Curopalates* vocatus est Evagr. *Hist. Ecclesiast. V* 1. Add. Car. Du Fresne *Glossar. Lat.*

Præfectus vigilum non est magistratus, sed utilitatis caussa extra ordinem constitutus *l.* 2 §. 33. *D. de orig. jur.* Augustus septem cohortes vigilum opportunis locis constituit, ut binas regiones urbis unaquæque cohors tueretur præpositis eis tribunis, & super omnes spectabili viro, qui præfectus vigilum adpellatur *l.* 3. *pr D. de offic. præf. vigil.* Cognoscit præfectus vigilum de incendiariis, effractoribus, furibus, raptoribus, receptatoribus, nisi si qua tam atrox, tamque famosa per-

perſona ſit, ut præfecto urbi remittatur *l.* 3. §. 5. *D. eod. tit.* Vetus Gloſſar. *Præfecti vigilum*, ſunt præfecti nocturni, qui excubias agebant, præſunt incendiis arcendis. Juſtinianus *Novell.* 13. *præf.* *της λαμπροτατης της αγρυπνιας αρχοντας*, *clariſſimos vigilum præfectos*, patria Romana lingua *præfectos* vigilum adpellari, Græca vero lingua *επαρχυς των νυκτων præfectos noctium*. quam adpellationem, ut parum decoram, abolens Juſtinianus *πραιτωρας δημων*, *prætores plebis* nominari conſtituit, *επι τη φυλακη τε και ευταξια τεταγμενας*, *κ̧ την δημωδη καθιςαν εχοντας αταξιαν*. quia ad cuſtodiam & diſciplinam conſtituti ſunt, popularesque ſeditiones cohibere poſſunt. Præfecti vigilum mentio etiam eſt in *l.* 56. §. 1. *D. de furt.* *l.* 15. *D. de condict. cauſſ. dat.* in qua non *vigilum*, ſed *urbi præfectum* legi oportere, cenſet Gerard. Noodt. *Probabil. lib.* 2. *c.* 5. Sed fures effractores a *præfecto* vigilum coercitos eſſe ſatis conſtat, ut emendatione iſta opus non ſit.

Præfectus urbis, vel *urbi*. Quoties magiſtratus proficiſcuntur, unus relinquitur, qui jus dicat, is vocatur *præfectus urbi*, qui præfectus olim conſtituebatur, poſtea fere Latinarum feriarum cauſſa introductus eſt, & quotannis obſervatur *leg.* 2. §. 33. *D. de orig. jur.* Cauſſam ergo huic magiſtratui creando ferias Latinas dediſſe, Pomponius ait. Unde & *præfectum* urbi *πολιαρχον εν ταις ανοχαις*, *præfectum urbi feriarum*, (Latinarum ſcilicet) cauſſa Dio Caſſ. *lib.* 43. *p.* 238. vocat, quem locum male habuit interpres, *adidem feriis conſtitutum* vertens. Valeſ. *ad excerpt. Peireſc. pag.* 72. Sueton. *in Claud. c.* 23 ex Epiſtola Auguſti ad Liviam: In Albanum montem ire eum (de Claudio loquitur) non placet nobis, aut eſſe Romæ Latinarum diebus. Cur enim non præficitur urbi, ſi poteſt fratrem ſuum ſequi in montem Gell. *lib.* 14. *c. ult. præfectum* urbi Latinarum cauſſa relictum Senatum habere poſſe Mutius negat. Sueton. *in Neron. c.* 7. Auſpicatus eſt, & juriſdictionem *præfecti urbis* atque Latinarum celeberrimis patronis, non tranſlatitias, ut adſolet, ſed maximas plurimaſque poſtulationes certatim ingerentibus, quamvis interdictum a Claudio eſſet. Tacit. *lib* 4. *Annal. c.* 36. Poſtulandis reis tam continuus annos fuit, ut feriarum Latinarum diebus præfectum urbis Druſum auſpicandi gratia tribunal ingreſſum adierit, Calpurnius Salvianus in Sextum Marium. Contrariis autem populi ſtudiis ac partibus effectum eſſe, ut ſine hoc magiſtratu reſpublica anni unius ſpatio fuerit Dio *lib.* 54. *p.* 525. docet. Dein Auguſtum lege lata ſanxiſſe, ut quotannis *præfectus* unus *urbi* crearetur *ibid. p.* 432. ſubjicit. Ea cauſſa eſt, cur præfecturam urbis inter officia ab Auguſto excogitata numerarit Sueton. *in Aug. c* 37. Nam Auguſto vetuſtiorem antiquioremque fuiſſe hunc magiſtratum, non eſt ignotum, & vel unius Varronis teſtimonio ſatis liquet ex ejus epiſtolicis quæſtionibus. Gell. *lib.* 14. *c.* 7. locum laudat, quo inter ceteros, per quos more majorum Senatus haberi poterat, *præfectum urbi* ponit. Ab Auguſto utique lectos ad id munus ex equeſtri ordine, atque adeo impuberes, Dio *lib.* 49. *p.* 416. narrat. Ait enim *εν δε ταις ανοχαις αιρετοι υπο τυ Καισαρος πολιαρχοι, παιδες ανηβοι εξ ιππεων, αλλ' ουκ εκ βυλευτων γεγονοτες. ηρξαν.* Feriarum cauſſa autem *præfecti* urbi a Cæſare conſtituti ſunt pueri impuberes, equeſtri non ſenatorio

torio genere nati. Facta est autem *præfecti* urbis jurisdictio, & potestas Divorum fratrum constitutionibus, tum maxime epistolis Severi & Commodi ad Fabium Cilonem, cujus fit mentio in *l. 1. D. de offic præf urb. l. 6. §. 1. D. de interd. & releg. l. 1. §. 4. D. de legat.* 3. Eoque perducta demum res est, ut omnia crimina sibi *præfectus urbi* vindicaret. Sub dispositione vero *præfecti urbis* Romæ labentis imperii temporibus erant *præfecti* annonæ & vigilum, comites riparum, & alvei Tiberis, & cloacarum, & portuum, Magister census, Rationalis virorum, Tribunus fori suarii, consularis aquarum, curatores operum, maximorum operum publicorum, statuarum, horreorum, centenarius portus, ut in *notitia* traditur.

Præfectura hæc *urbana* ab Augusto non quidem primum instituta, (nam & sub regibus, & libera republica absentibus magistratibus *præfectos urbi* creatos, novimus ex *l. 2. §. 33. D. de orig. jur.* Tacit. *Annal. lib. 6. c.* 11. Dionys. Halicarn. *lib. 2. p.* 85. Liv. *lib. 3. cap.* 29.) sed in perpetuum & ordinarium magistratum mutata, ut esset, qui coerceret servitia, & quod civium audacia turbidum, nisi vim metueret. Tacit *ibid.* Postea amplissima ejus in urbe potestas, imperium merum, & urbis universæ cura, ceu patet ex *tit. D. de offic. præf. urbi.* Adpellationes omnium dignitatum, potestatumque addidit Florianus Imp. Vopisc. *in Florian. c. 6. l. 17. C. de adpellat.* quamvis ab ipso *præfecto urbi* ad principem adpellaretur *l 38. pr. D. de minor. l. 23. C. Theod. de adpellat.* Parem quoque *urbanæ* ac *prætorianæ præfecturæ* fuisse dignitatem, quin primum ei in senatu locum competiisse, docuit Phil. Berter. *Pithanon. Diatrib. 1. c. 3. p.* 818. Hinc Ausonius *in Mosella v.* 409. Quique caput rerum, populumque patresque, tantum non primo rexit sub nomine. Edictorum ab illis propositorum exempla sunt apud Ammian. Marcellin. *lib. 27. c. 9.* & *lib. 28. c. 4.* in primis vero apud Gruter *Inscript. p 727. 6. 7.* ubi bina Turcii Aproniani *præfecti urbi* edicta integra supersunt. *Hein.* Judicem dari possunt, *præfectus urbi*, vel prætorio *l. 1. D. quis & a quo adpell.* Vid. & *l. 10. D. de obseq. parent. l. 5. D. de manumiss. l. 8. D de extraord. crim.* Præfecti utique nomine in *l. 2. D. de in jus vocand. præfectus urbi* accipiendus est.

PRÆVERRI dicitur creditor, qui ex bonis communis debitoris primus id, quod sibi debetur, aufert. Sic respublica creditrix communibus chirographariis creditoribus præfertur *l. 38. §. ult. D. de reb. auct. judic. possid.*

Prælato die *l. 1. § 2. D. de edendo l. 28. D. ad Leg. Cornel. de fals.* id est, antelato, seu repetito, ut loquitur *l. 3. D. de fid. instrument.* Cujac. *lib. 3. observ. c 7.* Præferre *diem*, antevertere, & anticipare interpretatur. Sic enim & apud Livium *lib* 39. Triumphare mense januario statuerit, sed *prætulit* triumphi diem.

PRÆFICI dicuntur Irenarchæ disciplinæ publicæ, & corrigendis moribus *l. ult. § 7. D. de mun. & honor.* Præfici rationibus fundi *leg 31. D. de adim. leg.* urbi apud Suet. *Claud. c. 3.*

PRÆFINIRE, præscribere, præstituere, constituere. Sic *præfiniri* dicuntur dies *l. 17. §. ult. D. quand. dies usufr. l. 6. D. de naut. c. fæn. l. 10. D. de excusat. l. 4. pr. D. de peric. & comm rei vend.* numerus *l. 1. D. de decret. ab ord. fac.* quantitas *l. ult. D. de condict. indeb.* quinquennium *l. ult. D. de condict. ind.*

mo-

modus *l.* 5. *D. de administr. & per. tut.* tempus §. 23. *Inst. de hered. inst. l.* 29. §. *ult. D. de evict. l.* 46. *D. ad SCt. Trebell. l.* 31. §. 22. *D. de ædil. ed. ct. l.* 18 *D. de accusat. l.* 47. *D. de pact.* & *passim.* Hinc

PRÆFINITIO annorum *l.* 20. *D. quand. dies legat.* centum dierum *l.* 1. *C. de suis & legit.* temporis *l.* 19. *D. quand. dies legator.*

PRÆGNANS. Negat lex regia, mulierem, quæ prægnans mortua sit, humari, antequam partus ei excidatur *leg.* 2. *D. de mort. infer.*

PRÆGRAVARE, præponderare, prævalere. Si nulla caussa prægravet, id est, si omnia nomina similia fuerint *l.* 5. *D. de solution.* Sueton. *in Jul. c.* 68. *prægravant* tamen cetera facta, dictaque deridet.

Prægravare, onerare in *l.* 21. *D. de his qui not. infam.* §. 20. *Inst. de actionib. l.* 2. §. 1. *D. de procurat.*

PRÆJUDICARE, obstare, viam præcludere, nocere. Res inter alios actas, judicatas absenti, aliis non *præjudicare l. ult. C. quib. res judic. l.* 65. *D. de re judic.* Actio civilis criminali non *præjudicare rubr. C. quand. civil. act. crim. non præjud.* statui præjudicari *l. ult. C. de ingen. manum.* Quæ invito te acta sunt, tibi non præjudicant *l.* 27. *D. de procur.*

PRÆJUDICIALES actiones dicuntur ex eo, quod plerumque *præ*, i. e. *ante* exerceantur, quam alia judicia præcurrant. Ideo autem in rem videntur esse, ut ait Imp. in §. 13. *Inst. de action.* quia sunt veluti de proprietate, & veluti proprietatis caussam continent. Nam cum dico Titium libertum meum, vel filium meum esse quodammodo, Titium meum esse dico proprium, sive dico Titium jure domini meum esse. Sunt igitur *præjudiciales* actiones, per quas de statu alicujus disceptatur veluti an aliquis liber, an libertus sit. *Præjudicialis* autem actio, per quam quæritur, an aliquis liber sit, civilis est, ceteræ præjudiciales actiones sunt prætoriæ. Earum judicia cur dicuntur *duplicia* vid. supra sub art. *judicium.*

Præjudicialis mulcta in *l.* 50. & 65. *C. Theod. de adpellat.* & apud Symmach. *lib* 10 *epist.* 51. dicitur, quæ irrogatur ei, qui ante sententiam adversus se latam, adeoque a futuro gravamine, adpellat. Add. Cujac. *lib.* 12. *observ. cap.* 6.

PRÆJUDICIUM dicitur, quidquid prius judicatum sequentibus judiciis exemplum aliquod allaturum est. Ascon. *in Divinat. Cic. c.* 4. ad hæc verba, *de quo non præjudicium*, sed plane judicium *factum est.* *Præjudicium*, inquit, dicitur res, quæ quum statuta fuerit, adfert judicaturis exemplum, quod sequantur. Judicium autem res, quæ caussam, litemque determinat. Quinctilianus præjudicia ponit inter probationes, quas extra dicendi rationem accipit orator, eorumque vim omnem servari vel in rebus, quæ aliquando ex paribus caussis sunt judicatæ, quæ exempla rectius dicuntur, vel in judiciis ad ipsam caussam pertinentibus, unde etiam nomen ductum est. Vel cum de eadem caussa pronunciatum est, confirmarique præcipue duobus, auctoritate eorum, qui pronunciaverint, & similitudine earum, de quibus quæritur. Vide plura apud eumdem auctorem *lib.* 5. *Inst. orat. c.* 1. & 2. Ita rei majoris pecuniæ *præjudicium* fieri videtur, quum ea quæstio in judicium deducitur, quæ vel tota, vel ex aliqua parte commu-

munis est quæstioni de re majori *l.*21. *D. de except.*

Præjudicium pro incommodo, dispendio, damno. Hinc *præjudicium* adferre *l.* 19. *D. locat.* facere *l.* 4. §. 1. *D. de adpellat:* irrogare *l.* 2. *C. quib. res judic.* pati *l.*29 *D. de manum. testam.* Sine *præjudicio* rerum judicatarum *l.*1. *C. quib. res judic.* prioris sententiæ *l.*16. *D. qui pot. in pign.*

Præjudicium etiam adpellatur quæstio controversa, caussa, de qua prius cognoscendum, statuendum, decernendumque est, quam de aliquo negotio quæratur, propterea quod ei præjudicium facit. Unde ea judicia, quæ de statu personæ redduntur, quibus disceptatur, an filius quis sit, an pater, an libertus, an patronus, an ingenuus, an servus, an liber, *præjudicia* vocantur. Si quis ex servitute in libertatem, vel ex libertinitate in ingenuitatem proclamet, vel si pater ex se natum filium neget, nec partum admiserit, *præjudicium* redditur. Theophil. *ad* §. 13. *Inst. de action. Præiudicium* δε εςι τυπος απο ιντεντιωνες μονης συγκειμενος ουδε γαρ εχει κατα δικην εν εαυτη. *Præiudicium est formula, ex sola intentione constans Neque enim condemnationem in se habet.* Quæstiones enim, quæ in *præjudiciis* vertuntur, sequens judicium morantur, futuræque condemnationi viam sternunt. Quoties ergo de hoc contenditur, an libertus quis sit, sive operæ, sive alimenta a quasi liberto petantur, sive obsequium desideretur, sive in jus vocetur, qui se patronum dicit, præjudicium redditur *l. ult. D. si libert. ingen.* Petuntur liberi, personæ, quæ sunt juris nostri præjudiciis, aut interdictis, aut cognitione prætoria *l.* 1. §. 1. *D. de rei vind. Præjudicium* de partu adgnoscendo similiter agendum *l.* 3 §.2. & 5. *D. de liber. agnoscend.* In *præjudicio* possessor patronus esse videtur *l.* 18. *D. de probat.* In *præjudiciis* is actoris partes sustinet, qui habet intentionem secundum id, quod intendit *l.* 2. D. *de exception.* Actionis verbo continetur *præjudicium* *l.* 36. D. *de oblig. & act.* Et ut species a genere, ita ab actionibus secernuntur præjudicia in *l.* 35. §. 1. D. *de procurat.* Et ita accipe *præjudicium* in *l* 8. D. *de in jus voc. l.* 5. §. 18. D. *de agnosc. & alend. liber. l.* 9 *C. de patr. potest* Docte argumentum omne, quod est de *præjudiciis*, illustravit Jac. Rævardus singulari libro *de præjudiciis.*

PRÆLATUS proprie est magistratus, qui populis præest. In ecclesia rom. Prælatus est ecclesiæ præfectus, ut Episcopus, Abbas, Præpositus, & alii. *Prælationis* habitus birrus dicitur.

PRÆLEGARE dicitur, qui quid uni ex heredibus præter hereditariam portionem legat *l.*69. §.4. *l.* 77. §. 8. D. *de legat.* 2. *l.* 27. §. 1. *l.* 34. §. *ult.* D. *de legat.*3. *l.*86. & 94. D. *ad Leg. Falcid.*

Prælegata itaque, & *per præceptionem* data eadem sunt *l.*32. D. *de legat.*2.

Prælegari etiam dos dicitur, quod, antequam ejus reddendæ dies venerit, ea numerari a mariti heredibus jubetur *l.* 77. §. 12. *l.*82. *pr. l.* 88. §. 7. D *de legat* 2. *l.*41. §. *ult* D. *eod. tit. l.*38. *in fin.* D. *de usur.* & passim. *Prælegata* obligatio *l.* 8. §. *pen.* D. *de liberat. legat.* pecunia *l.*1. §.4. D. *de except. rei vend.* Hinc

PRÆLEGATIO in *l.*1. §.5. *l.*2. *pr.* D. *de dot. præleg. l.*31. §. 1.D. *de adim. legat. l.*95. *D. de leg.* 3. in quibus tamen locis Florentiæ legitur relegatio *l.*2. *C. de jur. dot.*

PRÆ-

PRÆLUM in *l.* 19. §. 2. D. *locat.* & *l.* 28. D. *de instr. vel instrum. legat.* trabem significat, qua olea vel uva calcata premitur, quemadmodum etiam Isidorus *lib. ult. etymol. c.* 14.

PRÆMATURA spes collationis *l.* 1. §. 21. D. *de collat. bonor.* solutio *l.* 41. §. 1. D. *de manum. test.*

PRÆMATURE *l.* 22. D. *ad SC. Trebell.* §. 33 *Inst. de action. l.* 1. *C. de Carbon. edict. l.* 118. §. 2. D *de verb. oblig.*

PRÆMIUM, quod remunerandi caussa datur. Bonos non solum metu pœnarum, verum etiam præmiorum quoque exhortatione efficere *l.* 1. §. 1. *D. de justit. & jur.*

Præmium vulgare delatorum *l.* 13. §. 4 D. *de jur. fisc.* ad differentiam ejus, quod ex edicto D. Trajani his datur, qui antequam caussa eorum ad ærarium deferatur, professi sunt vel palam, vel tacite relictum sibi, quod capere non poterant, qui partem dimidiam ferunt *l.* 13 & 15. §. 3. D. *de jur. fisc* Omnes, qui ut indigni repellentur, summovendi sunt a *præmio*, quod secundum edictum D. Trajani datur his, qui se deferunt *l* 5. §. *ult.* D. *de his, quæ ut indign.* Lege Cornelia cavetur de præmiis accusatorum *l.* 25. D. *de SC. Silan.*

Præmium est etiam merces. Sic omnes propter *præmium* in scenam prodeuntes *l* 2 §. *ult.* D. *de his qui not. infam.* & hoc significatu hoc verbo utitur Corn. Nepos *in præfat.*

PRÆOCCUPARE. Præoccupabat hic casus mortem *l.* 29. D. *de pœn.*

Præoccupare litem violentia in *l.* 2. *pr. C. Theod unde vi* dicitur, qui neque vulgato rescripto, neque adversario sollemniter intimato, possessorem quietum dominio suo hujusmodi impetrati rescripti terrore turbat, adeoque præpostere, & mature litem occupat.

PRÆPARARE litem *l.* 7. D. *de inoff. testam. l.* 36. *C. eod. tit. l.* 7. §. *ult.* D. *de liberal. caus. l.* 1. D. *de adpellat. recip.* controversiam *l.* 6. §. *ult.* D. *de inoff. test.* caussam *l.* 1. §. *ult.* D. *de aqua quotid.* se adversarium alicui *l.* 13. §. 1. D. *de usurpat.* Qui *præparandi* gratia ad possessionem venerit *l.* 5. *C. de metat. l.* 11. *C. Th. eod. tit.*

Præparare conficere in *l.* 2. *C. de exact. & transl. milit. annon.*

PRÆPONERE quem administrationi *l.* 14. D. *quod jussu.* debitis exigendis *l.* 37. D. *de administr. & per. tut.* exactioni *l. ult.* §. *ult.* D. *qui pot. in pign.* Kalendario *l.* 41. D. *de reb. cred.* magistrum *l.* 1. §. 2. 4. 5. D. *de exercit. act.* merci emendæ *l. ult.* D. *eod. tit.* navi *l.* 6. § *ult.* D. *de his, qui effud. vel deject.* negotio *l.* 5. D. *de institor. act.* pecuniis exigendis *l.* 66. §. 3. D. *de furt.* tabernæ *l.* 5. D. *de exercit. act.* tributis recipiendis *l.* 5. §. *ult.* D. *de censib.* Hinc

PRÆPOSITIONIS lex, vel conditio in *l.* 11. § 5. D. *de instit. act.* est mandatum institori datum, quod excedere non potest.

PRÆPOSITURA præfectura. Præpositura horreorum & pagorum *l.* 2. *C. de susceptor.* Qui militiæ prærogativa ad Tribunatus, *præpositurasve* pervenerint *l.* 18. *C. Th. de tiron.*

PRÆPOSITUS in militia est in genere præfectus, ut in *l* 3. § 1. *l.* 3. §. *ult l.* 16. D. *de re milit.* At in militia sequiorum temporum præpositi dicebantur *chiliarchi.* Veget. *de re milit. lib.* 2. *c.* 12. Lactant *de mort. persequut. c.* 46.

Præpositi agentium in rebus *rubr. C. de susceptor. præposit.* & ar-

areat. facri cubiculi *rubr. C. de præpof. facr. cubit.* laborum *rubr. C. de præpof. labor.* Suid. *Tom* 3. *p.* 170. πραιπόσιτος εἶδος ἀξιώματος. *Præpofitus, dignitatis genus.*

Præpofitus, fcriptoribus ecclefiafticis in genere dictus potiffimum antiftes, & qui ecclefiis præeft Cypr. *lib.* 1. *epift.* 5. *lib.* 3. *ep.* 21. *lib.* 5. *ep.* 6. Poftmodum in ecclefiis quibufdam Cathedralibus in fpecie dicti funt *præpofiti*, qui Canonicorum Collegiis præfunt; inde præpofituræ dignitas, quæ in Germania paffim obtinet. Alb Stad. an. 1001. 1250. fed & in Monafteriis præpofiti dici cœperunt, qui fecundi effent ab Abbatibus, tegul. S. Bened. *lib.* 1. *c.* 65. Eodem titulo infignes funt, qui cellæ feu obedientiæ monafticæ ab abbatia dependentis funt præfecti: Leo Oftienf. *lib.* 3. c. 13. inde iterum *præpofitura* eiufmodi obedientiarum munus,ac functio eft. *Præpofita* etiam eft dignitas in Monafteriis Sanctimonialium, abbatiffæ proxima *reg. Sanctim. Canon. viventium c* 24. licet & in his detur præpofitus cum abbatiffa totius Monafterii curam gerens.

PRÆPOSTERE *l.6.* §. *ult. D. de oper. publ.*

PRÆPOSTERA petitio *l.*5. *C. de hered. act.* ftipulatio §. 13. *Inft. de inutil. ftipul.* ubi promittitur in præfens, & tamen dies futurus, vel conditio adjieitur, e. g. Si navis cras ex Afia redierit, an hodie dare fpondes? Hic pure obligatur promiffor §. 14. *Inft. de inutil. ftipul.* idemque in ultimis voluntatibus obtinet *l.* 25. *C. de teftam.* Effe præpofterum ante nos locupletiores dici, quam adquifierimus *l.* 63. *D. ad Leg. Falcid.*

PRÆRIPERE fe ad amicum *l.*17. §. 1. *D. de Ædil. edict.*

PRÆROGARE, ante diem erogare. Sic prærogare expenfas *l.*19. *C. Theod.* & *l.*20. *C. Juft. de decurion.* Sic & *l.*6. *C. Theod. de prætor.* Cuncta quæ prærogata fuerint. *Prærogare* penfionem *l.* 19. §. 6. *D. locat.* Cujac. *lib.* 14. *refponf. Papin. ad l.* 4. *de offic. adfeffor.*

Prorogata lex in *l. un. pr. C Th. de Epifc. judic.* pro ea, quæ olim lata, rogataque eft. Sic & *præcaveri juris ordine* in *l.*2. *C. Th. de pact.*

PRÆROGATIVA, pro jure quodam præcipuo, fpeciali, feu privilegio in *l. ult.* § 25. *D. de mun.* & *honor. l.* 3. §. *ult. D. de Carbon. edict. l.*11. *D. de adminiftr.* & *per. tut. l.* 2. *C. de in integr. reftit. l.* 9. §. *ult. D. de jurejur. l. ult. C. de fruct.* & *lit. expenf. l. ult. C. fi adverf. libert. l.* 10. & 12. *C. de excuf. minor. l.*4. §.5. *D. de offic proconf. l. ult.* §.9. *C. de jur. deliber. l.*4. *C. de fabricenf. l.*1. *D. de veteran.*

PRÆRUPTA via *l.* 1. §. 6. *D. de itiner act. priv.* feditio *l.* 6. §.9. *D. de injuft. rupt. irrit.*

PRÆS. *Prædes*, ut ait Varro *lib.*4. *de ling. lat.* & Feftus *lib.* 14 tradunt, dicebantur, qui populo & in publicum fe magiftratu interrogante obligabant. Quorum bona prædia dicebantur, auctore Afconio, qui in 3. *Verrin.* Prædes, ait, dicuntur fatifdatores locupletes pro re, de qua apud judicem lis eft, ne interea, qui tenet, diffidens cauffæ poffeffionem deteriorem faciat, tecta diffipet, excidat arbores, & culta deferat. Cornel. Nepos in *Attic. c.* 12. Ad haftam publicam numquam acceffit,nullius rei *præs*, neque manceps. Aufonius certe *Technopægn. Idill.* 5. *v.* 100. vadem a *præde* eo feparat, quod ille in capitalibus judiciis, hic in lite

Ste numaris interveniat, quemadmodum in vindiciis olim *prædem* datum Cicero *Verrin.* 1. *c.* 57. & Valer. Probus *in Notis*, ubi explica P. P. L. V. *pro præde litis vindiciarum*, ostendunt. *A præstando opem* prædes adpellatos Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* scribit. Item Festus *lib.* 3. tradit, *qui ejusdem rei populo sponsores fiebant. Prædibus* cavere *l.* 6. §. 7. *D. commun. divid.*

PRÆSCRIBERE, præstituere, præfinire. Sic *præscripta* conditio *l.* 27. *D. ad leg. Falcid.* præscriptum tempus *l.* 18. *C. de excusat. tut. l.* 18. § 8. *D. de liberat. legat. l.* 8. *C. quomod. & quand.* Hinc

Præscriptis verbis actio, id est, actio, quæ præscriptis verbis rem gestam demonstrat *l.* 6. *Cod. de transact.* seu civilis incerti actio *l.* 15. *D. de præscript. verb. l.* 7. *D. de pact.* quæ & civilis incerti intentio vocatur *l.* 6. *D. de præscript. verb.* Cessantibus namque judiciis proditis, & vulgaribus actionibus, seu quum deficiunt vulgaria & usitata actionum nomina, *præscriptis verbis* agendum est. In quam necesse est confugere, quoties contractus existunt, quorum adpellationes nullæ jure civili proditæ sunt *l.* 1. 2. & 3. *D. eod. tit.* Vet. Glossar. Græcum: *Præscriptis verbis*, η των συμφωνημενων αγωγη, Vid. supra sub art. contractus.

Præscribere alias significat excipere, seu exceptionem opponere. Sosipater Charis. *lib.* 2. *Inst. Grammat. p.* 210. *edit. Putschii. Præscribo*, ait, παραγραφομαι significat, quales sunt præscriptiones apud Jurisconsultos. Sic enim eum locum, ubi vulgo legitur *subscriptiones*, emenda. Quinctil. *Declam.* 249. *præscribis* tamen, ut agam, id est, ne nomen tuum deferam, ne te legibus obligem. Idem *Declam.* 250. Tum enim *præscribere* debuisti, si poteras, quum delatus es. Et in hoc ipsum præscribere ne deferret, neque enim ulla præscriptio inchoata judicia peragi vetat, si inchoari aliquando prohibet. Actio ista, cui *præscribis* data est. Cic. *lib.* 5. *de finib. c.* 29. Quæ quum Zeno didicisset a nostris, ut in actionibus *præscribi* solet, de eadem re dixit alio modo. Vid. Petr. Fabr. *lib.* 1. *Semestr. c.* 21. Sic *præscribere* accusatori est eum exceptione summovere in *leg.* 3. *D. de prævaric.* Et *præscribi* dicitur ei, qui exceptione summovetur in *l.* 34. §. 3. *D. de legat.* 2. *l.* 52. §. *ult. D. de judic. l.* 4. *D. ad SC. Trebell. l.* 3. *D. de adpell. l.* 10. *D. de except.* Et actio *præscribi* dicitur, quæ exceptione eliditur. Sic injuriarum actio anno tempore *præscripta l.* 5. *C. de injur.*

Præscribere, litteris mandare. Antequam testamentum litteris præscriberetur *l.* 40. *D. de testam. milit.* Sic & *l.* 14. *C. Theod. de exactionib.* titulorum debita, & conlationum summas relationis suæ fide & adnotatione *præscribant.* Triboniano magis placuit *perscribant l.* 5. *C. de exactorib. tributor.*

Præscribere jubere, sancire. Quod publico jure præscriptum est *l.* 1. *C. de præscript.* 30. *vel* 40. *annor.* Jure præscriptimus *l.* 1. *C. de tutor. vel curator. illustr.*

PRÆSCRIPTIO exceptionem significat, qua reus agentem, accusantemve repellit, ac submovet *l.* 33. *D. l.* 5. & 15. §. 7. *C. ad leg. Jul. de adulter. l.* 1. *C. de consort. l.* 1. *C. Theod. de domin. rei quæ poss. l.* 30. §. *ult. D. de judic. l.* 1. *pr. D. de oper. publ. l.* 5. *C. de liberal. caus. l.* 11. *D. de except. l.* 65. *D. de evict. l.* 3. *C. ad SC. Tertull. l.* 67. § 39. *D. de legat.* 2. *leg.* 12. §. 2.

§. 2. D. de inoff. testam. l.1. & 19. D. de adpellat. l.5. D. si ingen. lib. esse dic. l.9. D. de transact. l. 1. pr. D. de oper. publ. l. 5. C. eod. tit. l.1. §.10. D. ad SC. Turpill l. 11. C. de excus. tut. l.76. D de contrah. emt.

Præscriptio ennorum 30. *rubr. C. de præscript. 30, annor.* id est exceptio, quæ ex 30. annis oritur, ut *l. ult. C. eod. tit.* Ee solet vocari longissimi temporis *præscriptio*, qua eliduntur actiones personales *l.3. C. de præscr. 30. vel 40. annor.* & præscribuntur quæ antecessor, ob rei vitium, malam fidem, vel defectum justi tituli præscribere non potuit, veluti rei vitiosæ bone fide possessæ *l.8. §. 1. C. eod. tit.* res minorum *leg. 3. C. quib. non objic. long. temp. præscr.* res adventitiæ filiorum familias *Nov. 112. cap. 24.* res a malæ fidei possessione alienate. *Nov. 131. c.6.*

Præscriptio annorum quinque, qua crimen incesti conjunctum adulterio non excluditur *l 39. §.5. D. ad leg. jul. de adult.*

Præscriptio fori *l. 7. D. qui satisd. cog. l. 1. C. ubi senat. l. 3. C. de hered. pet.* φορυ παραγραφη, ut Justinianus vocat *Nov.* 8. in principio litis a litigatore opponenda *l. ult. C. de except.* qua quis corem elio judice secum esse experiendum excipit.

Præscriptio rei judicatæ *l. 29. D. de except. rei judic. l. 1. C. eod. tit. l 42. D. de liberal. causs. l.1. C. si ex fals. instrum.* militiæ *l. 13. D. de procur.* moratatia in *l. 2. C. de precib. Imp. offer. l.3. C. Theod. de divers. rescr.* est dilatorie exceptio, sic dicta, quod judicium moratur, a qua differt peremptoria in *leg.2. C. de precib. Imp. offer. & l. 3. C. Theod. de rescript.* quæ, ut verba legis habent, *totius negotii conditionem*, sive ut rectius *C. Just. cognitionem tollit, & vires principalis negotii exhaurit*, atque eumdem habet effectum, quem sententia definitiva, ut ostenditur *l. 37. Cod. Th. de adpellat.* Cujac. *obs lib 2. c.11.*

Præscriptio longæ possessionis *l.76. D. de contrah. emt. l 3. & 13. D. de divers. temp. præscript.* longæ possessionis exceptio dicitur in *l 5. §. ult. D. eod. tit.* longi temporis exceptio communiter adpellatur, qua is, qui longo tempore rem possederat, sese adversus agentem tuebatur, & ab usucapione olim differebat, quod illa non dominium Quiritarium, & civile adjiciebat, sed exceptionem & dominium bonitarium tribuebat, & proinde etiam in rebus corporelibus, & prædiis provincialibus locum habebat, & Imperatorum constitutionibus inducta videtur usucapionis supplendæ caussa §.2. *Inst. de usucap.* Hæc requirebat in mobilibus annum, in immobilibns biennium, Præscriptio vero decem annos inter præsentes, viginti inter absentes. Sed Justinianus sublato illo discrimine usucepionem & *præscriptionem* longi temporis veluti in unem conflavit *l. un. C. de usucap. transform.* simulque *præscriptionem* loneissimi temporis, de que modo dictum est, quibusdam casibus retinuit.

Præscriptio pro præscripto. Præscriptiones cælestes pro rescriptis & concessionibus imperielibus *l 26. C. Th. de cohortal.*

PRÆSCRIPTUM pro senctione in *l.27. D. ad leg. Corn. de fals.*

PRÆSENS habetur, & qui in hortis est, & qui in foro, in urbe, in continentibus ædificiis. Et ideo procurator ejus præsens esse videtur *l. 5. 6. & 7. D. de procur.* Plane, quod ad præscriptiones attinet, *præsentes* haben-

bentur, qui in eadem provincia domicilium habent *l. ult. C. de præscript. long. temp.* Æquum erit præsentibus, id est, qui non sunt in captivitate, subveniri *l. 23. § 3 D. ex quib. causs. major.*

Præsens interdum idem valet, quod purum, videlicet quod neque in diem, vel conditionis tempus differtur. Hoc sensu *Præsens* debitum *l. 13. § 5. D de pignor. & hypothec.* Dos quæ *præsens* reddi solet Ulpian. *tit. 6. regul.* §. 8. & 13. Cui opponitur, quæ sub pensionibus, vel ut loqui solebant, annua, bima, trima die reddi solebat Ulpian. *ibid.* Add. *l. 17. §. ult. D. quæ in fraud. cred.* *Præsens* legatum *l. 88. D. de condit. & demonstr. l. 49. D. de legat. 1. leg. 19. D. quand. dies legator.* Præsens debetur legatum, cui dies adposita non est *l. 21. D. eod. tit.* Add. *l. 17. D. de annuis legat. l. 12. §. ult. D. de legat 1.* *Præsens* obligatio, est pura, quæ neque in diem, neque sub conditione concepta est *l. 9. D. de reb. cred. l. 46 D. de verb oblig.*

Præsens pecunia simili notione dicitur numerata & repræsentata *l. 8. §. 9. D. de transact. l. 41. §. ult. D. de manumiss.*

In *præsens* & in *diem* opponuntur *l. 4. & 76. §. ult. D. de verb. oblig. l. 46. D. de legat. 2. l. 18. §. ult. D. de acceptil. leg. 10. §. 12. D. quæ in fraud. cred.* Item quod *præsens* & *quod ex die l. 4. D. de usufr.* *Præsenti* & in diem, aut sub conditione separantur *l. 22. D. de condit. instit.* *Præsenti* die legare *l. 88. §. ult. D. ad leg. falcid.* id est, ut præsenti die legatum debeatur, ut est in *l. 30. D. de legat. 1.* Add. *l. 1. §. 7. D. si cui plus, quam per leg. falcid.*

Præsenti modico contenti *l. 8. D. de transact.*, *præsenti* testamento liber esse jussus *l. 14. D. de pecul.* In *præsenti* esse, adesse *l. 21. §. 1. D. de testib.*

Præsens aliquando & præteritum opponuntur, ut *l. 3. §. 5. D. de jur. fisc.*

In rem præsentem venire dicitur, qui rem oculis suis subjicit, ut loquitur *l. 8. §. ult. D. finium regund.* quo genere loquendi sæpius Cicero utitur. Plin. *lib. 3. epist. 9.* Non potui te magis in rem *præsentem* perducere. Et *lib. 10. epist. 85.* Ipse in re *præsenti* fui, & vidi tuam quoque statuam in bibliotheca positam. Seneca *lib. 4. de benef. c. 35.* In rem *præsentem* venturus fui, sed æger filius, sed uxor puerpera fuit. Idem *epist. 30.* Libenter hæc, mi Lucili, audio non tamquam noxa, sed tamquam *in rem præsentem* perductus. *Epist. 66.* Non potest ferre sententiam, nisi *in rem præsentem* perductam. Idem *lib. 2. de ira c. 36.* Velut *in rem præsentem* adducti non agnoverunt. Quinctil. *lib. 6. c. 1.* Velut *in rem præsentem* animos ducentium. Tertull. *lib. 3. advers. Marcion. cap. 17.* De speciebus doctrinarum, & signorum illud disseramus, quasi *in rem præsentem.* Nunciationem *in re præsenti* faciendam, meminisse oportebit, id est, eo loci, ubi opus fiat, sive quis ædificet, sive inchoet ædificare *l. 5. §. 2. D. de oper. nov. nunciat.* Vid. & *l. 6. D. ad leg. Fab. de plagiar. l. 1. §. 21. D. de adquir. possess.*

Præsentes, & administratorum honore functi opponuntur *l. 13. C. Th. de accusat. & inscript.*

Præsentalis, qui præsens est. *Præsentales* magistri militum, qui in præsenti erant, hoc est, comitatui principis juncti *l. ult. §. 1. C. de re milit. l. ult. C. de offic. magistr. milit.* & in *Notit. dignit. Imper. Rom.*

Sic & præsentales domestici in *l.6. §.3. C. de advoc. diversf. jud. l. ult. C. de domestic. & protector.* qui scilicet præsentes obsequio principis deputati erant, ut *l.13. D. de re militar.* significat. Sic & *præsentales* milites, & *præsentales* numeri in *leg.* 18. *l. ult. §. ult. C. eod. tit.* & *præsentalium ordines* apud Nicephor. *lib.* 17. *hist. eccles. c.* 1. & *præsentalis* curiosus cursus publici in *Notit. dignitat. Imp. Rom.* & στρατηγοι των πραισενταλιων in *Edicto* Justiniani XIII. Vid. Jac. Gothofred. *Comment. ad l.* 1. *C. Theod. de domestic. & protector.* Guther. *de offic. dom. August. lib.* 2. *c* 5. Lindenbrog. *ad Ammian. Marcellin. p.*7. & Ger. Voss. *lib.* 3. *de vitiis serm. c* 37.

Præsentiam sui facere *l.*47. *§. ult. l.* 53. *D. de re judic. l.* 2. *C. quib. ex causs major. l.*1. *de quib. reb. ad eumd. judic. l.*22. *D. de verb. signif.*

In Præsentiarum *l.* 1. *§.* 15. *D. de magistrat. conven.*

Præsertim, non secus ac *maxime* interdum sic accipitur quasi alias idem non sit *leg.* 32. *D. ad leg. Aquil. l.*3. *§. ult. D. de act. emt.*

Præsidis nomen generale est, eoque & proconsules, & Legati Cæsaris, & omnes provinciæ regentes, licet senatores sint, *præsides* adpellantur *l* 1. *D. offic. præsid.* Itaque qui *Bithyniæ proconsul* passim apud Plin. *lib.* 10. *epistol.* is *præses* adpellatur in *l* 3. §.2. *D. de decurion.* Et qui *proconsul Græciæ* in *l.*14. *D. ad SC. Turpill.* is a Gellio *lib.* 2. *Noct. Attic. c.* 2. *præses vocatur.* Item *lib* 5. *cap.*14. quem *proconsulem Africæ* statim post *præsidem* vocat. *Præsides* provinciarum vocantur ἡγεμονες in *l* 19 *D de appellat.* item ἀρχοντες. *Præsides* provinciarum, præter eos, quos jam attigi, in Pandectis memorantur Mysiæ, Daciarum, Syriarum, Hispaniæ, Britanniæ in *l.*3. *D. de offic. adsessor. l.*9. *D. de captiv. & postlim. l.*7. §. 10. & 14. *D. de interd. & releg. l.*2. *§. ult. D. de vulg & pupil. subst.* Aliorum *præsidum* nomina enumerantur in *Novell.* 8. & in *Notit. Imp. Rom. præses* Mauritaniæ apud Tertullian. *ad Scapul. c* 4. *Præses* Lyciæ apud Plin. *lib.*13. *cap.*13 Quæ autem in *d. l* 1. *D. de offic. præsid.* habentur dici *præsides* omnes provinciæ Regentes, *licet senatores sint*, hæc cum negatione legenda censet Hotomannus, ut equites significaret, de quibus hoc ipsum Strabo testatur. Populi autem provinciis, qui præerant, Proconsules, ut ait Sueton. dicebantur. Unde caput est in libro pandectarum 1. de officio proconsulis, quod ad populi provinciarum solos rectores pertinet. Nam etsi populus in suas provincias στρατηγους και υπατους, ut Strabo adpellat, id est, prætores & consules mitteret, (quibus nominibus abusus est, pro proprætores, & proconsules, ut omnino post demonstrat) tamen utrosque proconsulum nomine adpellari solitos & Suetonius testatur, & ex pandectarum libris facile intellectu est, cum scilicet extraordinarium esset eo tempore prope omnium in provinciis imperium, eoque generali nomine, rectores omnes adpellarentur. Nam ut in ejusdem Imperatoris vita Suetonius scribit, Augustus auctor senatui fuit, ne magistratus deposito honore statim in provincias mitterentur. *Præsides* autem majus imperium in sua provincia habebant omnibus post Principem *l.*4 *D. de offic. præsid.* & omnia provincialia desideria, quæ Romæ varios judices habebant, ad offi-

officium præsidum pertinebant *l. 2. D. eod. tit.* Denique omnium Romæ magistratuum vice, & officio fungebantur *leg.* 12. *D. eod. tit.* Plura vide sub verbo *Proconsul.* Hinc

PRÆSIDALIA acta *leg.* 6. *D. de hered. pet.* *Præsidale* judicium *l.* 1. *C. Th. de offic. rector. prov. l.* 5. *l.* 17. *C. de his qui accus. non poss* nomen *l.* 7. *C. Th. de honorat. codic.*

Præsidalis administratio *l.* 7. *C. Th. de honorat. codicill.* industria *l.* 1. *C. Th. de offic. rect. prov.* jussio *l.* 11. *C. de pignorat. act.* notio *l.* 20. *C. de pignor. l.* 13. *C. de liberal. causs. l. ult. C. de vi bonor. rapt. l. ult. C. de condict. ex leg.*

PRÆSIDATUS prærogativa *l.* 4. *C. Th. de decurion.* Præsidatum gerere *l.* 2. *C. Th. de princip. agent. in reb.*

PRÆSIDENTES pro præsidibus *l.* 13. *C. Th. de divers. offic. & adparit.*

PRÆSIDERE, præesse, προκαθέζεσθαι. Servius in *Virgil. Æneid. lib.* 5. *v.* 10. verb. *arces, quibus Apollo præsidet*, inquit, præest, defendit. *Præsidere* certamini *l.* 10. *D. de pollicit.* ludis *l* 6. *D. de ann. legat.*

PRÆSIDIALE officium *l.* 2. *pr. C. Th. de venat. ferar. l.* 8. *C. Th. de fil. milit. adparit.* cui obstare videtur *l.* 2. *C. Th. de veteran.* sed vid. Jac. Gothofr. *Comment* Ammian. Marcell. *lib.* 18. *p.* 383. Maximinus obscurissime natus est patre tubulario *præsidialis* officii.

PRÆSIDIUM pro loco, qui præsidio & propugnaculo est. Festus: *Præsidium* ait, esse, quod utilitate & salute alicujus auxilii proponitur, subsidium quod propositum est ad subveniendum laborantibus. *Præsidia* hostium *l.* 5. *D. de captiv. & postl.*

Præsidium pro quavis alia tutela. Sic præsidii caussa numi repositi *l.* 79. *D. de legat.* 2.

Præsidium adversus calumnias *l.* 8. *C. Th. de famos. libell.* sanctionum *l. ult. C. si advers. vend.* armatæ adparitionis *l.* 31. *in fin. C. Th. de Episcop.* quod militare auxilium vocatur in *l.* 10. *in fin. C. eod. tit.*

PRÆSTANTIÆ titulus tributus magistro militum *l.* 1. *C. Theod. de lusor. Danub.* & Comiti sacrarum largitionum *l.* 39. *C. Th. de adpellat.*

PRÆSTARE æstimationem *l.* 34. *D. de oblig. & action. l.* 25. §. 10. *D. famil. ercisc.* alimenta *l. ult. C. de alend. liber. l.* 1. *C. de fideicomm.* caussam *l.* 17. *D. de rei vind.* cautionem *l.* 1. *D. de bonor. possess. furios.* cibum, potum, vestitum, tectum mulieri *l.* 1. §. 19. *D. de ventr. in possess. mitt.* debitores idoneos *l.* 111. *D. de cond. & demonstr.* defensionem *leg.* 3. §. 5 *D. de mun. & honor.* excusationem *l.* 2. §. 1. *D. de vacat. & excus. mun.* factum alterius *l.* 1. §. 15. *D. de vi & vi arm. l.* 21. *D. pro soc.* fideicommissum *l.* 9. *D. de fideicomm. libert.* fidem, id est implere *l.* 6. §. 5. *D. de his, qui not. infam. l.* 52. *D. de pact.* fidejussorem *leg.* 6. *Cod. ad SC. Vellei.* fructus, ubi *præstiturum*, quod Grammatici frustra sollicitant, ceu ex Vossio *lib* 3 *de analog. cap.* 20. ostendit Ducker. *de Latin. vet. Ictor. p.* 387. *Præstare* immunitatem *l.* 5. §. 4. *D. de jur. immunit.* legata *l.* 1. *C. de bon. poss. contr. tab.* liberationem *l.* 19. §. *ult D. quand. dies legator. l.* 46. *D. de solution.* libertatem *l.* 33. *D. de minor. & passim.* locupletem esse debitorem *l.* 4. *D. de hered. vel act. vend.* mercedem patrono *l. ult.* §. 1. *D. qui & a quib. manum.* obsequium

quium *l. 1. D. de bon. libert.* operas *leg* 35. *D. eod. tit.* certæ summæ pœnam *l* 22. *C. de usur.* possessionem *l.* 6. D. *de divers. temp. præscr.* prædia ex caussa fideicommissi *l.*2. *C. de fideicomm.* probationem *leg.* 5. *D. de probation.* quantitatem *leg.*88. §.8. D. *de legat.* 2. totius temporis rationem *leg.* 11. *C. arbitr. tutel. l* 76. §. *ult.* D. *de rit. nupt.* (id est, reddere) satisdationem *leg.* 1. *C. de satisd.* servitutem *l.* 20. *D. de servit. præd. rust.* stipulationem *l.* 1. §. 17. *D. ut legat. seu fideicomm.* vacationem ab oneribus *l.* 10. *D. de vacat. & excus. mun.* usuras *l. ult.* D. *ad SC. Trebell.*

Præstare casum, culpam, dolum, est eventum & exitum culpæ, casus, & doli præstare, sive damnum culpa, dolo, casu datum resarcire. Quæ per *συλληψιν*, vel *πλοκην*, vel antiphrasin aut hypallagen alii observant. Nisi ellipsin continere hanc loquutionem malimus dicere, & subaudiendam esse evitationem sub pœna, ut in illo Paulli 1. *Cor.* 7. *v.*2. *δια τας πορνειας εκαστος την εαυτου γυναικα εχετω. Propter fornicationem* (scilicet vitandam) quisquis habeat uxorem suam.

Præstare actionem, id est, cedere, mandare *l.* 39. §. 14. D. *de administr. & peric. tut. l.* 11. §.11. D. *deposit. l.* 88. §. 8. D. *de legat.*2. & aliis quamplurimis locis.

Præstare pro promittere. Gratia præstitum fit *l.*1. *C. de hered. tutor.*

Præstari pro *præstare* dixit Papinianus *l.* 36. §. 2. D *de milit. testam.* licet & Florentiæ ita vitiose scribi putet Anton. Augustin. *lib.* 1. *emendat. cap.* 2. Alia tamen ratione defendi posse, ostendit Ducker. *de Latin. vet. Ictor. p.*333. *Præstavimus* pro *præstitimus*, quædam editiones habent *l.* 19. §. 4. D. *de negot. gest.* Videtur quidem *præstavit* sibi invenisse apud Ammian. Marcellin. *lib.*31. *c.* 11. Jo. Ker. *Tom.* 2. *observ. ling. lat.* Sed Valesius ibi legit *prostravit*. Sic & *præstarim* pro *præstiterim* in *l.* 37. *in fin.* D. *de usur.* Neque est, quod ex mutatione B. in V. de qua Popma *de usu antiq. loquut. lib.* 1. *cap.* 3. & Brisson. *in parerg.* natum esse illud *præstavimus* censeamus. Nam nec *præstabimus* locum habere potest, quum non de futura, sed de præterita præstatione sermo fit. Nec minus *repræstaverit* dixit Paull. *l.* 47. D. *de action. emt.* si sequamur Florentinam lectionem. Cujacius tamen *lib*,3. *obs. c.*15. & *lib.* 13. *c.*35. legi jubet *repræsentaverit*. Vid. laudat. Ducker. *p.*337. *Præstatu iri* antique pro *præstatum iri* in *l.*66. D. *de contrah. emt.* & *præstatu iri* secundum nonnullas editiones in *l.* 10. D. *de hered. vel act. vend.* Sic *datu iri* in *l.* 38. D. *de verb. oblig. debitu iri l.* 10. & 38. D. *de reb. cred. traditu iri l.*47. D. *de rei vind. leg.*37. §.3. D. *de fideic. libert.* Vid. Ant. Augustin. *lib.*2. *emendat. c.*2. & Anton. Popm. *de usu antiqu. loquut. lib.*1. *c.*5.

PRÆSTARIA idem quod *precaria*, de qua infra, seu libellus, quo quis prædium ecclesiasticum ad usum fructum sub annuo censu in præstitum & precario utendum suscipit Capitolin. Compend. *An.*168. *c.* 11. Chron. Fontanellæ.

PRÆSTATIO angariorum *l.* 10. §. 2. D. *de vacat. & excus. mun.* annua *l.* 10. *Cod. de usufruct.* dotis *l.*34. §. 5. D. *de legation.* 2. fideicommissorum, & legatorum *leg.* 43. D. *de condit. & demonstr.* fructuum *leg.* 3. D. *de act. emt.* libertatis *l.*24. §. 8. &

& 19. D. *de fideicomm libert.* operarum *l.* 57 D. *de condit. & demonstr.* vectigalis *l.* 7. D. *commun. divid.* in tempus collata *l.* 64. D. *de verb. oblig.* usurarum *l.* 2. §. 11. D. *de administr. rer. ad civit. pert.* In *præstatione* esse penum *l.* 1. D. *de pen. legat.*

Præstationes etiam vocantur, quæ invicem & utrimque seu retro citroque a contrahentibus præstantur. Sic in permutatione & emtione multum differunt præstationes *l.* 1. *pr.* D. *de rer. permut.* Et ita *præstationes* accipe in *l.* 1. & 4. §. 2. D. *commun. divid.* *l.* 28. §. 3. *l.* 19. & 22. §. 4. D. *famil. ercisc.* *l.* 66. §. 6. D. *de legat* 2. Vetus Gloss. Græcum: *Præstationes* τα κατα προσωπον εγκληματα, ενθα τις εγκαλειται ως η βλαψας τα εγκλημα, η καρπωσαμενος αυτα μονος εξ αλλης αιτιας.

PRÆSTIMONIUM in *Concil. Trident.* *sess.* 23. *cap.* 18. ecclesiasticum beneficium cum aliquo onere; & in hoc differt a simplici beneficio, quia in hoc nullum onus habetur. In Hispania hujusmodi beneficia inveniuntur.

PRÆSTITUERE præfinire. Sic *præstituere* ætatem certam *l.* 26. §. 1. D. *quand. dies legat.* annum *l.* 1. §. 12. D. *de success. edict.* auxilium *l.* 50. §. *ult.* D. *de monum. testam.* certum diem *l.* 12. D. *qui & a quib. manum.* dies triginta *l.* 1. §. 10. D. *de lib. adgnosc.* dies cautioni *l.* 4. D. *de damn infect.* lustrum conductioni *l.* 13 §. *ult.* D. *locat.* modum *l.* 17. C. *ad leg. Falcid.* numerum *l.* 5. C. *de profess.* salarium *l.* 4. C. *de offic. adsessor.* tempus *l.* 1. D. *de success. edict.* & *passim.*

PRÆSTRICTI mulctæ competentis denunciatione in *l.* 7. C. *Theod. de legat.* id est, obligati, obnoxii.

PRÆSTRINGIMUS hujus legis auctoritate, id est, præstituimus, comminamur, denunciamus *l.* 5. C. *Theod. de agent. in reb.*

PRÆSUL, Hæc vox a Romanorum primo inter Salios Sacerdotes, ad Episcopos aliosque Ecclesiæ præfectos denotandos, a Christianis translata. Hac voce sæpe utitur Ambrosius. Hinc *præsulatus* denotat Episcopatum, vel Diœcesin.

PRÆSUMERE, opinari in *l.* 3. D. *de condict. indeb.* *leg.* 67. §. *ult.* D. *de legat* 2.

Præsumi etiam id dicitur, quo pro certo & pro regula constituitur, donec probetur contrarium, ut in *l.* 7. D. *de in lit. jur.* *l.* 1. §. 1. D. *ad leg. Cornel. de falsi* *l.* 93. §. *ult.* *l.* 73. §. 3. D. *de legat.* 3. *l.* 31. §. 21. *l.* 37. D. *de Ædil. edict.* *l.* 2. D. *ad SC. Trebell.*

Præsumere pro ante sibi sumere, vel eligere *l.* 11. C. *Th. de metat.* *junct.* *l.* 5. *eod.* aliquando idem est, ac præter id, quod debetur, sumere, ut in *l.* 5. C. *Theod. de pascuis lib.* 7. *tit.* 7. ibi: nec vero milites aliquid præsumere debent.

Præsumere etiam est aliquid contra legis præscriptum, vel judicii ordinem, vel alio illicito modo agere. Sic *præsumtum* negotium in *l. ult.* C. *Th de relation.*

PRÆSUMTIO est assertio facti ob caussas probabiles. Quæ si ex facti circumstantiis eruatur, nec tamen a lege inducta, dici potest *præsumtio hominis*, & ita præsumtionem accipe in *leg.* 30. §. 3. & 4. D. *de adquir. hered.* *l* 44. §. 4. D. *de usurpat.* *l.* 18. §. 3. D. *de instr. vel instrum.* *l.* 57. *in fin* D. *de jur. dot.* Si rationibus probabilibus lex accedit, si nempe ob rationes probabiles *præsumtio* a lege ipsa indu-

quium *l.* 1. D. *de bon. libert.* operas *leg* 35. D. *eod. tit.* certæ summæ pœnam *l* 22. *C. de usur.* possessionem *l.* 6. D. *de divers. temp. præscr.* prædia ex caussa fideicommissi *l.* 2. *C. de fideicomm.* probationem *leg.* 5. *D. de probation.* quantitatem *leg.* 88. §. 8. D. *de legat.* 2. totius temporis rationem *leg.* 11. *C. arbitr. tutel.* *l* 76. §. *ult.* D. *de rit. nupt.* (id est, reddere) satisdationem *leg.* 1. *C. de satisd.* servitutem *l.* 20. *D. de servit. præd. rust.* stipulationem *l.* 1. §. 17. *D. ut legat. seu fideicomm.* vacationem ab oneribus *l.* 10. *D. de vacat. & excus. mun.* usuras *l. ult.* D. *ad SC. Trebell.*

Præstare casum, culpam, dolum, est eventum & exitum culpæ, casus, & doli præstare, sive damnum culpa, dolo, casu datum resarcire. Quæ per συλληψιν, vel πλοκην, vel antiphrasin aut hypallagen alii observant. Nisi ellipsin continere hanc loquutionem malimus dicere, & subaudiendam esse evitationem sub pœna, ut in illo Paulli 1. *Cor.* 7. *v.* 2. δια τας πορνειας εκαστος την εαυτȣ γυναικα εχετω. *Propter fornicationem* (scilicet vitandam) quisquis habeat uxorem suam.

Præstare actionem, id est, cedere, mandare *l.* 39. §. 14. D. *de administr. & peric. tut.* *l.* 11. §. 11. D. *deposit.* *l.* 88. §. 8. D. *de legat.* 2. & aliis quamplurimis locis.

Præstare pro promittere. Gratia præstitum sit *l.* 1. *C. de heredib. tutor.*

Præstari pro *præstare* dixit Papinianus *l.* 36. §. 2. D *de milit. testam.* licet & Florentiæ ita vitiose scribi putet Anton. Augustin. *lib.* 1. *emendat. cap.* 2. Alia tamen ratione defendi posse, ostendit Ducker. *de Latin. vet. ICtor.* p. 353. *Præstavimus* pro *præstitimus*, quædam editiones habent *l.* 19. §. 4. D. *de negot. gest.* Videtur quidem *præstavit* sibi invenisse apud Ammian. Marcellin. *lib.* 31. *c.* 11. Jo. Ker. *Tom.* 2. *observ. ling. lat.* Sed Valesius ibi legit *prostravit.* Sic & *præstarim* pro *præstiterim* in *l.* 37. *in fin.* D. *de usur.* Neque est, quod ex mutatione B. in V. de qua Popma *de usu antiq. loquut. lib.* 1. *cap.* 3. & Brisson. *in parerg.* natum esse illud *præstavimus* censeamus. Nam nec *præstabimus* locum habere potest, quum non de futura, sed de præterita præstatione sermo sit. Nec minus *repræstaverit* dixit Paull. *l.* 47. D. *de action. emt.* si sequamur Florentinam lectionem. Cujacius tamen *lib.* 3. *obs. c.* 15. & *lib.* 13. *c.* 35. legi jubet *repræsentaverit.* Vid. laudat. Ducker. *p.* 337. *Præstatu iri* antique pro *præstatum iri* in *l.* 66. D. *de contrah. emt.* & *præstatu iri* secundum nonnullas editiones in *l.* 10. D. *de hered. vel act. vend.* Sic *datu iri* in *l.* 38. D. *de verb. oblig.* *debitu iri* *l.* 10. & 38. D. *de reb. cred.* *traditu iri* *l.* 47. D. *de rei vind.* *leg.* 37. §. 3. D. *de fideic. libert.* Vid. Ant. Augustin. *lib.* 2. *emendat. c.* 2. & Anton. Popm. *de usu antiqu. loquut. lib.* 1. *c.* 5.

PRÆSTARIA idem quod *precaria*, de qua infra, seu libellus, quo quis prædium ecclesiasticum ad usum fructum sub annuo censu in præstitum & precario utendum suscipit Capitolin. Compend. *An.* 168. *c.* 11. Chron. Fontanellæ.

PRÆSTATIO angariorum *l.* 10. §. 2. D. *de vacat. & excus. mun.* annua *l.* 10. *Cod. de usufruct.* dotis *l.* 34. §. 5. D. *de legation.* 2. fideicommissorum, & legatorum *leg.* 43. D. *de condit. & demonstr.* fructuum *leg.* 3. D. *de act. emt.* libertatis *l.* 24. §. 8.

&

& 19. D. *de fideicomm. libert.* operarum *l.* 57. D. *de condit. & demonstr.* vectigalis *l.* 7. D. *commun. divid.* in tempus collata *l.* 64. D. *de verb. oblig.* usurarum *l.* 2. §. 12. D. *de administr. rer. ad civit. pert.* In *præstatione* esse penum *l.* 1. D. *de pen. legat.*

Præstationes etiam vocantur, quæ invicem & utrimque seu retro citroque a contrahentibus præstantur. Sic in permutatione & emtione multum differunt præstationes *l.* 1. *pr.* D. *de rer. permut.* Et ita *præstationes* accipe in *l.* 1. *&* 4. §. 2. D. *commun. divid.* *l.* 18. §. 3. *l.* 19. *&* 22. §. 4. D. *famil. ercisc.* *l.* 66. §. 6. D. *de legat.* 2. Vetus Gloss. Græcum: *Præstationes τα κατα προσωπον εγκληματα, ηθα τις εγκαλειται ει η βλαψας το πραγμα, η καρπωσαμενος αυτα μονον εξ αλλης αιτιας.*

PRÆSTIMONIUM in *Concil. Trident. sess.* 23. *cap.* 18. ecclesiasticum beneficium cum aliquo onere; & in hoc differt a simplici beneficio, quia in hoc nullum onus habetur. In Hispania hujusmodi beneficia inveniuntur.

PRÆSTITUERE præfinire. Sic *præstituere* ætatem certam *l.* 26. §. 1. D. *quand. dies legat.* annum *l.* 1. §. 12. D. *de successor. edict.* auxilium *l.* 50. §. *ult.* D. *de monum. testam.* certum diem *l.* 12. D. *qui & a quib. manum.* dies triginta *l.* 1. §. 10. D. *de lib. agnosc.* dies cautioni *l.* 4. D. *de damn. infect.* lustrum conductioni *l.* 13. §. *ult.* D. *locat.* modum *l.* 17. C. *ad leg. Falcid.* numerum *l.* 5. C. *de profess.* salarium *l.* 4. C. *de offic. assessor.* tempus *l.* 1. D. *de successor. edict. & passim.*

PRÆSTRICTI mulctæ competentis denunciatione in *l.* 7. C. *Theod. de legat.* id est, obligati, obnoxii.

PRÆSTRINGIMUS hujus legis auctoritate, id est, præstituimus, comminamur, denunciamus *l.* 5. C. *Theod. de agent. in reb.*

PRÆSUL, Hæc vox a Romanorum primo inter Salios Sacerdotes, ad Episcopos aliosque Ecclesiæ præfectos denotandos, a Christianis translata. Hac voce sæpe utitur Ambrosius. Hinc *præsulatus* denotat Episcopatum, vel Diœcesin.

PRÆSUMERE, opinari in *l.* 3. D. *de condict. indeb.* *leg.* 67. §. *ult.* D. *de legat.* 2.

Præsumi etiam id dicitur, quod pro certo & pro regula constituitur, donec probetur contrarium, ut in *l.* 7. D. *de in lit. jur.* *l.* 1. §. 1. D. *ad leg. Cornel. de falsi* *l.* 93. §. *ult.* *l.* 73. §. 3. D. *de legat.* 3. *l.* 31. §. 21. *l.* 37. D. *de Ædil. edict.* *l.* 2. D. *ad SC. Trebell.*

Præsumere pro ante sibi sumere, vel eligere *l.* 11. C. *Th. de metat. junct.* *l.* 5. *eod.* aliquando idem est, ac præter id, quod debetur, sumere, ut in *l.* 5. C. *Theod. de pascuis lib.* 7. *tit.* 7. ibi: nec vero milites aliquid præsumere debent.

Præsumere etiam est aliquid contra legis præscriptum, vel judicii ordinem, vel alio illicito modo agere. Sic *præsumtum* negotium in *l. ult.* C. *Th. de relation.*

PRÆSUMTIO est assertio facti ob caussas probabiles. Quæ si ex facti circumstantiis eruatur, nec tamen a lege inducta, dici potest *præsumtio hominis*, & ita præsumtionem accipe in *leg.* 30. §. 3. *&* 4. D. *de adquir. hered.* *l.* 44. §. 4. D. *de usurpat.* *l.* 28. §. 3. D. *de instr. vel instrum.* *l.* 57. *in fin.* D. *de jur. dot.* Si rationibus probabilibus lex accedit, si nempe ob rationes probabiles *præsumtio* a lege ipsa indu-

Cta

cta est, tum est *præsumtio legis*, cujus exempla sunt in *l.* 10. §. *ult.* D. *de reb. dub. l.* 24. & 25. D *de probation. l.* 28. §. 2. D. *de liberat. legat. l.* 3. § *ult.* D. *ne vis fiat ei, qui in possess.* Quam lex absolute induxit præsumtionem, dicimus *juris & de jure*, differtque a *præsumtione juris* simpliciter, quam lex stare vult secundum quid, donec scilicet contrarium fuerit probatum. Vid. Wurffell. *Jurispr. definit.* §. 442. *Præsumtionem* Cic. *Verrin.* 4. existimationem vocat.

Præsumptio alias actionem injustam, invasionem, alienæque rei illicitam usurpationem notat in *l.* 14. *C. Theod. de oper. publ.* ibi, *præsumtionem* ulterius prohibemus.

PRÆSUMTOR infaustus dicitur Joannes tyrannus, qui mortuo Honorio Imperatore invaserat Imperium, malisque artibus ad se traxerat in *l. ult. C. Th. de Episcop.*

PRÆTENDERE, obtendere, prætexere, velamento aliquo se defendere in *l.* 1. D. *de vacat. & excus. mun. & passim.* Mulier, quæ ætatem filii *prætendit* ad eluendam legitimam accusationem *l.* 11. §. 9. D. *ad leg. jul. de adulter.*

PRÆTER pro citra, absque, sine in *l.* 3. *C. de silentiar. & decurion. eor. l.* 3. *C. Theod. eod. tit.*

PRÆTEREA in fine clausulæ a Modestino usurpatur *l.* 34. §. 5. D. *de legat.* 2 & *l.* 16. D. *de legation.* ac utroque quidem loco *præsertim* videtur notare.

Præterea pro præter in *l.* 17. *in fin. C. Theod. de prox. comit.*

PRÆTERIRE, verbum apud auctores proprium, quod significat nomen alicujus testamento prætermittere, ut loquitur Cic. *pro Cluent. c.* 15. Vet. Glossar. Græcum *præteriri*, *αμνημονευτος εαθηναι*. Et ita *præterire* filium pater dicitur, qui nullam ejus mentionem testamento facit, eumque nec heredem instituit, nec exheredat. Et ita *præteritum* filium, nepotem, postumum accipe *leg.* 31. *l. ult. D. de lib. & postum. leg.* 1. 12. & 17. D. *de injust. rupt. irrit. fact. testam. l.* 6. *D. de bonor. possess. contr. tab.* A primo item a secundo gradu *præteritus* filius *l.* 8. §. 1. & 5. *D. eod. tit.* id est, cujus nec in primi, nec in secundi heredis institutione mentio facta non est. Præteriti liberi, quod ad bonorum possessionem contra tabulas attinet, intelliguntur, qui neque heredes instituti, neque, ut oportet, exheredati sunt §. 12. *Inst. de hered. quæ ab intest.* Bene autem Justinianus, aut nec ut oportet. Etenim non quævis exheredatio filium summovet a contra tabulas bonorum possessione, sed quæ rite facta est *l.* 8. §. 2. D. *de bonor. possess. contr. tab.* In testamentis ordinandis principale jus est de liberis heredibus instituendis, vel exheredandis, ne præteritis istis rumpatur testamentum *l.* 30. D. *de liber. & postum.* Similiter in *l.* 24. D. *de adquir. vel omittend. hered.* Venter *præteritus* dicitur, si in supremis ordinandis testator ejus (qui in utero est) mentionem non habuerit, ut loquitur *l.* 36. §. 2. D. *de testam. milit.* *Præteriti* senatores dicebantur, qui senatus lectione prætermissi, neque lecti erant, ut docet Festus in verbo *præteriti* Liv. *lib.* 40. *c.* 51. Tres ejecti de senatu, retinuit quosdam Lepidus a collega præteritos.

PRÆTERMITTERE, emittere. Sic *prætermittere* exceptionem *l.* 29. *pr.* D. *mandat.* stipulationem *l.* 10. D. *de præscript. verb.*

Præ-

Prætermittere in testamento aliquem est præterire, ut in *l.* 4. §. *ult.* D. *de bonor. possess. contr. tab.*

Prætermittere alias est repudiare. Sic *prætermittere* hereditatem *leg.* 59. *D. de adquir. vel omitt. hered. l.* 3. *D. si quis emiss. caus. testam.* Prætermittere caussam testamenti est, si quis repudiaverit hereditatem(ut testamento delatam), eam ab intestato possidere volens *l.* 1. § 6. D. *si quis omiss. causs. testam. Prætermittere* caussam testamentum videtur, qui quum posset jubere (adire hereditatem) noluit id facere *l.* 1. §. 2. D. *eod. tit.*

PRÆTEXTATUS in *l.* 3. §. 6. D. *de liber. exhib.* puerum notat à XIV. anno ætatis ad XVII. quo tempore toga utebantur, cui prætextus erat limbus purpureus. Voss. *Inst. Orat. lib.* 4. *cap.* 8. *sect.* 8. Postea sumebant togam virilem. Pancirol. *var. lect. lib.* 1. *c.* 15. Eodem sensu dicitur *prætextata in* §. 1. *Inst. de injur. Prætextatus* puer Paull. *lib.* 5. Sent. *tit.* 4. §. 14. ubi Vid. Schulting. *pag.* 443.

PRÆTEXTUS vulgo color quæsitus, ut exposuit Budæus in *l.* 6. §. 3. D. *de offic. præsid. l.* 29. *C. de transact.*

PRÆTOR. Initio ipsi consules *pretores* dicebantur, quod præirent populo, ut Livius *lib.* 3. *cap* 55. & Varro *lib.* 2. *de vita pop. Rom.* referente Nonio *c.* 1. *sect.* 91. scribunt. Hinc apud Liv. *lib.* 7. Lex vetusta scripta verbis, ut qui *prætor* maximus esset, Idibus Septembrib. clavum pangeret, id est, qui summum imperium & potestatem haberet, veluti Consul, aut Dictator. Justinianus autem *Novell.* 25. de *prætore* Lycaon. scribit nomen *prætoris* proprium Imperii Romani fuisse, ante ipsos etiam Consules in republica usurpatum, quippe cum veteres Romani suos Imperatores *prætores* adpellarent, iisque rei militaris summam potestatem attribuerent, legibusque ab iis scriptis parerent. Quin & a Paullo *lib.* 1. *sent. Tit.* 15. §. 2. Ædilis vocatur *prætor.* vid. Cujac. *ad hunc loc.* Postea vero hoc nomen ad eos magistratus, quibus urbana, vel inter cives, & peregrinos jurisdictio attributa fuit, translatum est. Cujus magistratus de incunabulis & incrementis non potest commodius, quam ipsiusmet Pomponii adsutis verbis referri, quæ ita habent. Quumque consules avocarentur belllis finitimis, neque esset, qui in civitate jus reddere posset, factum est, ut *prætor* quoque crearetur, qui *urbanus* adpellatus est, quod in urbe jus redderet. Post aliquot deinde annos non sufficiente eo *pretore*, quod multa turba etiam peregrinorum in civitatem veniret, creatus est, & alius *prætor*, qui *peregrinus* adpellatus est, ab eo, quod plerumque inter peregrinos jus dicebat. Capta deinde Sardinia, mox Sicilia, item Hispania, deinde Narbonensi provincia, totidem *prætores*, quot provinciæ in ditionem venerant, creati sunt, partim qui urbanis rebus, partim qui provincialibus præessent. Deinde Cornelius Sulla quæstiones publicas constituit, veluti de falso, de parricidio, de Sicariis, & *prætores* quatuor adjecit, deinde Caius Julius Cæsar duos *prætores* constituit. Divus deinde Augustus sexdecim prætores constituit. Post deinde Divus Claudius duos *prætores* adjecit, qui de fideicommisso jus dicerent, ex quibus unum D. Titus detraxit, & adjecit D. Nerva, qui inter privatos, & fiscum jus diceret. Ita decem & octo prætores in civitate jus dicunt

cunt *l.* 2. 27. & 32. D. *de orig. jur.* Pomponio itaque Tacitus dissentit, de Tiberio enim loquens *lib.* 1. *Annal. cap.* 14. Candidatos, ait, *præturæ* duodecim nominavit, Numerum ab Augusto traditum, & hortante Senatu, ut augeret, jurejurando obstrinxit, se non excessurum.

Prætores ærarii legere est apud Tacit. *lib.* 4. *hist. c.* 9. quos Dio Cassius *lib.* 60. *p.* 680. *τυς ςρατηγυς τυς επι της διοικησεως* vocat. Cui adpellationi locus in urbe fuit, quamdiu curam ærarii *prætores* aut *prætorii* viri ex Augusti instituto sustinuerunt, quod ad Claudii usque tempora servatum Sueton. in *August. c.* 36. & *in Claud. c.* 24. docet.

Prætor Constantinianus vocatur in *l. ult. C. de præd. & al. reb. minor.* quem constituerat Constantinus Imperator, cujusque in eo constitit officium, ut in distractione rerum minorum decretum caussa cognita interponeret. Immo tunc quoque partes suas interponere hunc *prætorem* jusserat, si propter debita fiscalia pupillorum vel minorum res immobiles distrahendæ essent, quamvis necessaria esset hæc distractio. Heinec. *Histor. jur. civ. lib.* 1. §. 357. ubi laudat Balduin. *in Constant. M. p.* 177.

Prætor fideicommissarius, qui de fideicommissis cognoscebat *l.* 4. *extr.* D. *quib. ad libert. procl. l.* 78. §. 6. D. *de legat.* 3. *leg.* 2. *C. qui pot. in pign.* qui *prætoris* nomine exaudiendus est in *l.* 29. D. *de usu & usufr. leg. l.* 83. §. *ult.* D. *de hered. inst.* Duos a Claudio Cæsare institutos esse scribit Pompon. *l.* 2. §. 17. D. *de orig. jur.* & ex iis unum a Tito Cæsare detractum esse. Suetonius autem in *Claud. c.* 23. Jurisdictionem, inquit, de fideicommissis, quotannis & tantum in urbe delegari magistratibus solitam, in perpetuum, atque etiam per provincias potestatibus demandavit. Hæc autem facile est ex Fabii verbis explicare, qui *lib.* 3. *cap.* 6 sic scribit: Non debes apud Prætorem petere fideicommissum, sed apud Consules: major enim prætoria cognitione summa est, quæritur an major summa sit, &c. Quo ex loco intelligitur, fideicommissorum jurisdictionem ita partitam fuisse, ut prætor usque ad certam summam cognosceret, de majore Consul jus diceret. Ulpianus perspicue id confirmat *tit.* 25. §. 12. Fideicommissa, inquit, non per formulam petuntur, ut legata; Sed cognitio est Romæ quidem Consulum, aut prætoris, qui fideicommissarius vocatur, in provinciis vero præsidum provinciarum.

Prætoris fiscalis, qui, ut inter fiscum & privatos jus diceret, a Nerva est constitutus, mentio fit *l.* 2. §. 32. D. *de orig. jur.*

Erat & alius, qui de *liberalibus caussis* cognoscebat *prætor.* Justinian. *Novell.* 13. *cap.* 1. *Και ωσπερ ετεροι πραιτωρες εισι εν τη συγκλητῳ βυλη, οι των ελευθεριων και των επιτροπων και των τοιυτων προκαθημενοι*, Id est. Et quemadmodum in Senatu alii, *prætores* sunt, qui libertatibus, alii qui tutoribus, & similibus præsunt. Talem intelligit Ulpian. *l.* 3. §. 1. & *l.* 5. D. *de liberal. caus.*

Prætor peregrinus, cujus mentio est in *l.* 10. §. 4. D. *de dol. mal.* quique, ut Pomponius scribit in *l.* 2. §. 27. D. *de orig. jur.* creatus est propter magnam peregrinorum turbam, ut inter eos jus diceret, cum Urbanus prætor satisfacere utrisque non posset. Eum autem reperimus in Liv. *lib.* 19. *anno V. C.* 510. primum creatum fuisse, & *peregrinum* dictum, quod inter cives &

& peregrinos jus diceret. Itaque videmus apud Livium semper urbanam jurisdictionem ei, quæ inter cives & peregrinos est, opponi ut *lib.* 22. Romæ juris dicendi, ait, urbana sors Pomponio, inter cives Romanos, & peregrinos P. Furio Philo evenit. Et *lib.* 13. *Prætores* deinde provincias sortiti L. Apustius Fullo urbanam jurisdictionem, M. Acilius Glabrio inter cives & peregrinos. Et *lib.* 40. Jurisdictio urbana M. Ogulnio Gallo, inter peregrinos sortiti sunt. Et *lib.* 41. *Prætores* L. Papyrius Masso urbanam, M. Abutius inter peregrinos sortiti sunt. Et *lib.* 42. Prætores deinde provincias sortiti sunt, A. Atilius Serranus urbanam, C. Clunius Saxula inter cives & peregrinos. Honoratiorem autem urbanam peregrina fuisse, Appianus & Dio non obscure significant. Ille *lib.* 2. *de bell. civil.* scribit, Brutum & Cassium *prætores* designatos inter se contendisse, uter juris inter cives dicendi provinciam obtineret. Hinc autem *lib.* 42. ubi narrat *prætorem* Cæcilium indigne tulisse, quod Cæsar eam provinciam collegæ Trebonio dedisset. Omnibus autem præturis præstantiorem & gratiosiorem fuisse Cicer. *in orat. pro Murena* perspicue demonstrat. Sed quæri solet, quid inter urbanam & peregrinam præturam interfuerit. Hotomannus tres fere differentias tradit. Prima hæc est, quod, ut modo diximus, soli cives Romani agere apud *urbanum* poterant, peregrini non poterant. Altera, quod apud illum lege agebatur, apud hunc autem nequaquam. Itaque (ut est in *orat. pro Flacco*) cum Græcus homo Heraclides a C. Plotio senatore mancipia quædam petisset, & fore videret, ut judex sumtus sententiam secundum reum diceret, & ab eo judice abiit, & quod judicium lego non erat, caussam totam reliquit. Quod cum ita sit, sequitur cives Romanos, neque alienos adoptare, neque suos servos manumittere, neque in jure cedere, neque bonorum possessionem, tutoremve civi Romano impuberi postulare apud eum potuisse, denique, ut rem uno verbo complectar, legis actionem eum prætorem non habuisse. Falsum est autem (ut *ibid.* observat) quod quidam scribunt, eum de pecuniis repetundis quæsisse, nam Asconii locus in orat. Ciceronis contra competitores, quo solo argumento nituntur, longe alio pertinet. Scribit enim Antonium cum magistratum adhuc nullum obtinuisset, sed equitum turmas de Syllano exercitu nactus esset, Græcos spoliasse, ideoque ad Marcum Lucullum Prætorem, qui jus inter peregrinos dicebat, a Græcis in jus eductum esse, non igitur repetundarum judicium illud erat, sed injuriarum potius, quæ cum atrociores essent, dignæ visæ sunt, de quibus prætor ipse inter civem, & peregrinos Græcos homines cognosceret. Tertiam differentiam hanc ponit, quod *Prætor urbanus* edictum in albo proponebat, *peregrinus* ex edicto illius jus dicebat, non ex suo. Sed ex indice librorum Labeonis contrarium adparet, in quorum numero ejus ad edictum *prætoris urbani*, nec non *prætoris peregrini* libri recensentur.

Prætor tutelaris, de cujus officio librum singularem scripsit Ulpianus, qui laudatur a Modestino in *l.* 6. §. 13. D. *de excus.* & ex quo sumtæ sunt *l.* 3. 5. & 9. D. *eod. tit.* ut docet inscriptio. Hunc a Marco Antonino Philosopho primum institutum Jul. Capitol. *in ejus vita c.* 10. scri-

scribit. Is tutelaribus cognitionibus præsidet, ut loquitur *l. 1. C. de tutor. & curat. illustr. l. 3. C. Th. eod. tit.*

Prætor urbanus *l. 1. D. de reb. eor. qui sub tutel.* quo differat a *peregrino* modo est dictum.

PRÆTORIANUM dicitur, quod ad prætorem spectat, vel a prætore est. Ut *prætorianus* tutor apud Ulpian. *Tit. 11. regul. §. 24.* id est, prætorius, ut est in *§. ult. Inst. de auctor. tut.*

Alias *prætorianum* adpellatur, quod ad præfectum prætorio pertinet, ut *prætoriana* scrinia in *l. 13. pr. C. Th. de indulgent. debit.*

Prætoriani milites quidam adpellantur non a præfecto prætorio, nam ab hoc diversus erat præfectus prætorianorum, qui postea Comes Aulicorum, Cura palatii, & tandem sub Justiniano Curopalates vocatus est *Evagr. hist. eccles. V. 1.* Add. Car. Du-Fresne *Gloss. Latin.*

PRÆTORIUM pro auditorio judicum usurpatur. Quin etiam ædes publicas magistratuum judicumve caussa extructas significat *l. 14. C. de offic. rect. provinc.* Justinian. *Novella 24. proœm.* *Prætores* tam eos, qui in urbe jus dicebant, quam eos, qui exercitui præerant, unde etiam judiciarias domus, *prætoria* vocari, constituerunt. Vopisc. *in Aurel. c. 45.* Forum nominis sui in Hostiensi ad mare fundare cœpit, in quo postea *prætorium* publicum constitutum est. Sic *prætorium præsidis* Tertull. *ad Scapul. c. 3.* dixit B. Ambros. *Serm. 17.* Ingrediuntur *prætoria*, aures judicum, & publicas inquietant. Paullin. *in vita B. Ambrosii*: Quum ad *prætorium* Macedonii, tunc magistri officiorum, pro quodam intercedendo perrexisset. Et ita hoc verbum accipe *apud eumd.* quum ait. Infans in area *prætorii* in cœna positus. *Prætorium* etiam præfecturæ Galliarum signat D. Gregor. *lib. 8. epist. 3* Perlatum ad nos est, Basilicum Episcopum velut unum de ultimis in caussis occupari, & *prætoria* inutiliter observare. Et ita intellige *prætorium* in *l. 3. C. Th. de offic. omn. judic. l. 3. C. de metat. l. 31. §. 1. D. de episc. & cler.* Atque hoc vocabulum e Latio in Græciam quoque migravit, ut est in D. Matth. *Evang. c. 27. v. 27.* D. Marc. *c. 15. v. 16.* D. Joan. *c. 19. v. 9.* D. Paull. *ad Philipp. c. 1. v. 13.* Hoc autem *prætorium* Joan. Chrysostom. *in præf. Homiliar. in Epist. Paul. ad Philipp. Tom 6. oper. p. 2* τα βασιλεια τα Νερωνος, palatium Neronis interpretatur. Sane Constantinopoli vinctos in *prætorio* adservatos, indeque ad supplicium raptos ostendit Zonaras *Tom. 3. Annal. p. 65.* πλειςας δε τω επαρχω παρεδωκεν, ινα κολαση αυτους οι εν τω πραιτωριω καθειρχθησαν. Plurimos præfecto ad supplicium in *prætorio* custodiendos tradidit. Idem *p. 90.* Και συρομενος εκ της τη πραιτωριου ειρκτης αχρι τε Πελαγιε, επει μετα των κατακριτων ερριφη. Et e prætorii carcere protractus usque ad pelagium, illic cum condemnatis est projectus. Idem *p. 93.* εις το πραιτωριον ενεπεθετο, οπε τινες αυτων και την ψυχην τω κυριω παρεθεντο. In *prætorium* inclusit, ubi eorum quidam animas suas in manus Domini deposuerunt. Idem in Irene *p. 94.* Και τυς παιδας μαςιξασα εκεινε, και των τριχων αφελομενη, εν τω πραιτωριω καθειρξε. Et liberos flagris cæsos, & rasos in carcerem prætorii conjecit.

Prætorium etiam adpellarunt veteres partem villæ lautius, & splendidius ædificatam, & patris familias habitationi inservientem

l.

l. 2. *D. de servit. præd. rustic. l.* 12. *D. de usu & habit. l.* 34. § 3. *D. de legat.* 2. *l.* 91. §. 1. *D. de legat.* 3. *l.* 13. §. *ult. D. de injur. l.* 198. *D. de verb. signif.* & apud Sueton. *in Calig. c.* 37. Pallad. *lib.* 1. *c.* 8. Tertullian. *de idolatr. c.* 8. Statium *lib.* 1. *Silv.* 3. *v.* 25. Symmach. *lib.* 1. *epist.* 4. *lib.* 17. *epist.* 9. & *lib.* 6. *epist.* 67.

PRÆTORIUS, *a*, *um*. *Prætorius* vir in *l.* 19. *D. ad SC. Vellei.* & *prætorii* apud Sueton, *in August. c.* 36. qui nempe prætura functi sunt, ut idem Suet. *in Claud. c.* 24. loquitur.

Prætorium etiam dicitur, quidquid a prætore est. Sic *prætoria* actio *l. ult. Cod. quod cum eo, qui in alien. pot.* Eo nomine veniunt actiones, quæ & honorariæ, quas prætor ex sua jurisdictione comparatas habet, ut loquitur Justinianus §. 3. *Inst. de action.* Sive quæ ex propria *prætoris* jurisdictione pendent, ut *pr. Inst. de perpet. & temp. act.* Sic etiam *prætoria* cautio *leg.* 32. §. 1. *D. ad leg. Falcid.* jurisdictio *l.* 1. §. 9. *D. de oper. nov. nunc.* & *prætoriæ* stipulationes, quæ a mero prætoris officio proficiscuntur, veluti damni infecti. Has autem sic audiri oportet, ut in his etiam contineantur Ædilitiæ, nam & hæ ab jurisdictione veniunt *l.* 5. *D. de verb. oblig. tot. tit. D. de prætor. stipul. Prætoriæ* stipulationes legem accipiunt de mente prætoris, qui eas proposuit *l.* 52. *D. de verb. oblig.* & inter actionum obtinere dicuntur in *l.* 37. *D. de oblig. & action. l.* 10. §. *ult. D. de compensat. Prætorium* jus, quod prætores introduxerunt, adjuvandi, vel supplendi, vel corrigendi juris civilis gratia, propter utilitatem publicam, quod & honorarium dicitur, ad honorem prætorum sic adpellatum *l.* 7. *D. de justit. & jur.* Et ita *prætorium* jus intellige in *l.* 114. *D. de testib. l.* 3. *D. de legit. hered. l.* 18. *D. si quis omiss. causs. testam. l.* 27. *D. de reg. jur. l.* 7. *C. qui admitti ad bonor. possess. prætorium* pignus, de quo supra art. *pignus*.

PRÆTURA honor, & officium prætoris in *l.* 3. *D. de offic. prætor. l.* 2. *in fin. D. de judic.*

Præturæ gradus varii fuerunt, ut Flavialis & Constantiniana, quarum mentio est in *l.* 13. *C. Th. de prætor. & quæst.* & in *l.* 5. *eod. tit.* ubi & *Triumphalis* memoratur. Tres illæ sub Constantio Constantinopoli fuere, & quidem hoc ordine, ut prima fuerit *Flavialis*, secunda *Constantiniana*, tertia *Triumphalis*. Verum sub ipsomet Constantio quinque factæ *d. l.* 13. *eod. tit.* & ordo earum inversus. Nempe *Constantiniana* prior facta: *Flavialis* vero tertia, ut diserte ipsemet Constantius *ead. l.* 13. Tandem quod docet *l.* 25. *eod. tit.* sub Theodosio M. octo fuere, qui quatuor prætoribus seu *præturis* totidem addidit, hoc ordine constituto, Constantiniana, Constantiana, Theodosiana, Arcadiana, Triumphalis, Augustalis Romana, Laureata, e quibus Theodosianam & Arcadianam Senatus ipsemet primis prætoribus addidit: Theodosius Augustalem & Laurentam injunxit, seu sociavit, Constantiniana a Constantino M. D. Constantii nomine Constantiana dicta est, quæ Principum ipsorum exemplo Constantinianæ adhæsit. Flavialis sic dicta, quod in honorem generis Flavii, & quidem Constantii Chlori, e quo Constantinus M. Vid. Jac. Gothofr. in *Comment. ad d. l.* 5. & 25. *C. Th. de præt. & quæst.*

PRÆVALENTIA pro conditione plus valendi in *leg.* 16. §.

§.4. *D. de rei vind.* Vid. Ducker. *de Latin. vet. ICtor. p.*335.

Prævalere, id est, præponderare, vincereque dicuntur auctoritates *l.* 69. *D. de evict.* caussa *l.* 98. §. 6. *D. de solut.* rei judicatæ clausula *l. ult. D. judic. solv.* culpæ nomine teneri aliquem §. *ult. Inst. de societ.* donatio *l.* 22. *D. de don. int. vir. & ux.* favor libertatis *l.* 14. *D. de legat* 2. legatum *l.* 14. *D. eod. tit.* libertas *l. ult.* §. 1. *D. de vulg. & pupill. subst.* quod principale est *l.* 18. §. *ult. D. de injur.* sententia §. 2. *Inst. de emt. vend.* sexus *l.* 10. *D. de stat. hom.*

Prævaricari, inquit Marcianus, est vera crimina abscondere, & falsas excusationes recipere *l.* 1. *D. ad SC. Turpill.* vel ut loquuntur Critici, est *τοσφιζεσθαι τινα*, id est, parcere & alludere alicui. Item *prævaricat*, divaricat, varicat, *υπερβαινει*, *διασκελιζει*. Hinc prævaricari reo, Græcis *καθυφιεσθαι τω υπευθυνω*, id est, submittere se reo. Vet. Glossar. *prævaricari*, *οκνηθη εγκληματα αποκρυπτειν*. Qui *prævaricatur* ex utraque parte consistit, quin immo ex altera *l.* 1. *D. de prævar. l.*4. §. *ult. D. de his, qui notant. infam.* Pl. *lib.* 3. *epist.* 9. Reum postulavit tamquam in caussa uxor hæc Classici *prævaricaretur*. Nec accusator modo, sed & advocatus, licet minus proprie, *prævaricari* dicitur, eum prodit caussam in *l.* 1. *D. de prævaric. l.* 1. *C. de advoc. divers. judic.* Hinc

Prævaricatio, crimen ejus, qui prævaricatur. *rubr. D. de prævaric. l* 3. 5. & 6. *D eod. tit. l.* 11. *C. de accus. l.*1. *C. de sent. advers. fisc. l.*3. §.13. *D. de homin. liber, l.* 43. §. 11. *D. de rit. nupt. l.*10. *D. de divers. tempor. præscr. l.* 1. *D. de jur. fisc.* Cic. *partition. c.*36. Ut si in reo absoluto rursusque revocato *prævaricationem* accusator esse definiat, omnem judicii corruptelam ab reo. Defensor autem non omnem, sed tantummodo accusatoris corruptelam ab reo. *Et postea*, ex nomine ipso vim hujus verbi deprehendi ait, quod significat his verbis, quum in contrariis caussis quasi varie positus esse videatur. Quinctil. *lib.* 7. *c.* 2. Ut absolvatur reus, aut innocentia ipsius fit, aut interveniente aliqua potestate, aut vi, aut corrupto judicio, aut difficultate probationis, aut *prævaricatione*. Plinius tamen *lib.* 1. *epist.* 20. verbi hujus potestatem latius porrigens, nimiam caussidicorum brevitatem in *prævaricationis* judicium vocat. *Prævaricationem* certe in advocato adpellat, transire dicenda, & cursim, ac breviter attingere, quæ sunt inculcanda, infigenda, repetenda.

Prævaricatio etiam significat apostasiam, *παραβαλλειν* in *l.* 3. *C. Th. de apostat.* Sed & de inconstantia heredis modo probantis, modo improbantis defuncti judicium eadem vox dicitur in fine *d. l.* 3. ubi vid. Gothofr. *in not.*

Prævaricator est, qui colludit cum reo, & translatitio munere accusandi defungitur, eo quod proprias quidem probationes dissimularet, falsas vero rei accusationes admitteret *l.*1. *pr. D. ad SC. Turpill. Prævaricator* est quasi *varicator*, qui diversam partem adjuvat prodita caussa sua *l.*4. §. *ult. D. de his, qui not. infam.* Is autem proprie *prævaricator* dicitur, qui publico judicio accusaverit. Ceterum advocatus non proprie *prævaricator* dicitur *leg.* 1. *D. de prævaric.* Prævaricatores adpellamus eos, qui caussam adversariis suis donant, & ex parte actoris in partem

tem rei concedunt: a varicando enim prævaricatores dicti sunt *l.* 212. *D. de verb. signif.* Vetus Glossar. Græcum: *prævaricator* συνηγορητης αποδιδους την ιδιαν δικην, και τω αντιδικω βοηθων. Et rursus: *prævaricator* εςι ο συμπαιζων μετα συγκειμενω και μεταφορᾳ αντιτυγχανων τω κατηγορουμενω πλημμελημα, διοτι τας μεν αληθεις αποδειξεις προσποιειται, τας δε ψευδεις τω ενα ομοιω αναλογι ως προσιεται. Et Ulpianus quidem nomen hoc a *varicando*, Labeo vero a *varia certatione* tractum putabat *l.* 1. *D. de prævar.* & *l.* 4. §. *ult.* D. *de his, qui not. infam.* Ulpiani opinioni suffragatur Plinii auctoris, qui *lib.* 18. *cap.* 19. ita scribit: Arator nisi incurvus, prævaricator. Inde translatum hoc crimen in forum. Vid. Cujac. *lib.* 9. *obs. c. ult.* & Menag. *Amœnit. jur. civ. cap.* 39. *prævaricator* caussæ publicæ apud Cic. *lib.* 8. *ad divers. epist.* 11. Plin. *lib.* 3. *epist.* 9. Est lege cautum, ut reus ante peragatur, tunc de *prævaricatore* quæratur, videlicet, qui aptius ex accusatione ipsa accusatoris fides accusatur. Ambros. *lib.* 4. *Exhemer. c.* 3. Naturalis juris *prævaricator*.

PRÆVENIRE interdum est occupare, & ita *prævenire* dicitur, qui prior agit in *l.* 2. §. 8. *l.* 4. *pr.* & §. *ult. l.* 15. *pr. D. ad leg. jul. de adult. & possess.*

PRAGMATICARII in *l.* 27. *pr. C. de divers. rescript.* in sacris principis scriniis occupati, quorum ingeniis pragmaticæ adnotationes, sanctiones, acta cognitionum, arcana committebantur. Gutber. *de Offic. Dom. Aug. lib.* 3. *c.* 7. *p.* 570.

PRAGMATICÆ sanctiones dicuntur, jussiones Imperatorum vocantur, ut in *l.* 10. *C. de SS. Eccles. l.* 33. *C. de episc. & cler. l. ult. C. de divers. rescrips. l. ult. in fin. C. de bon. petit. l. un. C. ut nemin. lic. in emt. specier.* Const. *Hæc quæ necessario de nov. Cod. fac.* §. 4. *Constit. summa reip. de Justin. Cod. confirm.* item *pragmaticæ* & sacræ adnotationes *l.* 12. *C. de vectig. & commiss.* Vetus Glossar. *Pragmatica* est illa constitutio, quam constituit Imperator habito prius tractatu cum principibus. Vocantur & *pragmatica* absolute, ut in *l.* 36. *C. Th. de annon. & trib. l.* 52. *C. Th. de heret. l.* 3. *C. Th. de decur. & silentiar.* in qua postrema tamen Justinianeus codex pro *generalitate pragmatici* habet *generalitate pragmatica*. *Pragmaticæ* autem sanctiones Principum rescripta dicuntur, non de privatorum negotiis, sed corporum, ordinum, & collegiorum caussis de consilii sententia emissa, inde, ut vult Hottomannus, deducto verbo, quod pragmaticis, & peritis viris in consilium adhibitis interponuntur. Zeno in *l. ult. C. de divers. rescr.* *Pragmaticas* præterea sanctiones, ait non ad singulorum preces super privatis negotiis proferri, sed si quando corpus, aut schola vel officium, vel curia, vel civitas, vel provincia, vel quædam universitas hominum ob caussam publicam fuderit preces, manere decernimus. *Pragmatica* sanctio & annotatio tanquam diversæ memorantur in *l.* 10. *C de SS. Eccles.* & *d. l. ult. de divers. rescr.* Illa dicitur, cum Imperator re cum consilio cognita & agnita quidpiam decernit, hæc cum ad oblatas preces nomen suum simpliciter adnotat, atque adscribit. Justinianus in *l. ult. C. de prox. sacr. scrin.* Certæ sunt dispositiones nostri numinis, ait, quarum prima quidem ad supplicationem Adjutorum emissa est, altera vero per sacram pragmaticam facta est.

§. 4. *D. de rei vind.* Vid. Ducker. *de Latin. vet. Jctor.* p. 335.

PRÆVALERE, id est, præponderare, vincereque dicuntur auctoritates *l. 69. D. de evict.* caussa *l. 98. §. 6. D. de solut.* rei judicatæ clausula *l. ult. D. judic. solv.* culpæ nomine teneri aliquem *§. ult. Inst. de socier.* donatio *l. 22. D. de don. int. vir. & ux.* favor libertatis *l. 14. D. de legat. 2.* legatum *l. 14. D. eod. tit.* libertas *l. ult. §. 1. D. de vulg. & pupill. substit.* quod principale est *l. 18. §. ult. D. de injur.* sententia *§. 2. Inst. de emt. vend.* sexus *l. 10. D. de stat. hom.*

PRÆVARICARI, inquit Marcianus, est vera crimina abscondere, & falsas excusationes recipere *l. 1. D. ad SC. Turpill.* vel ut loquuntur Critici, est νοσφίζεσθαι τινα, id est, parcere & alludere alicui. Item *prævaricat*, divaricat, variat, ὑπερβαίνει, διασκελίζει. Hinc prævaricari reo, Græcis καθυφεῖσθαι τῷ φεύγοντι, id est, submittere se reo. Vet. Glossar. *prævaricari*, σὺν θεῷ ἐγκλήματα ἀναχωρεῖν. Qui *prævaricatur* ex utraque parte consistit, quin imo ex altera *l. 1. D. de prævar. l. 4. §. ult. D. de his, qui notant. infam.* Pl. *lib. 3. epist. 9.* Reum postulavit tamquam in caussa uxor hæc Clasici *prævaricaretur*. Nec accusator modo, sed & advocatus, licet minus proprie, *prævaricari* dicitus, cum prodit caussam in, *l. 1. D. de prævaric. l. 1. C. de advoc. divers. judic.* Hinc

PRÆVARICATIO, crimen ejus, qui prævaricatur. *rubr. D. de prævaric. l. 3. 5. & 6. D. eod. tit. l. 11. C. de accus. l. 3. C. de pœn. advers. fisc. l. 3. §. 13. D. de homin. liber. l. 43. §. 11. D. de rit. nupt. l. 16. D. de divers. tempor. præscr. l. 2. D. de jur. fisc.* Cic. *partition. c. 36.* Ut si in reo absoluto rursusque revocato *prævaricationem* accusator esse definiat, omnem judicii corruptelam ab reo. Defensor autem non omnem, sed tantummodo accusatoris corruptelam ab reo. *Et postea,* ex nomine ipso vim hujus verbi deprehendi ait, quod significat his verbis, quum in contrariis caussis quasi varie positus esse videatur. Quinctil. *lib. 7. c. 2.* Ut absolvatur reus, aut innocentia ipsius fit, aut interveniente aliqua potestate, aut vi, aut corrupto judicio, aut difficultate probationis, aut *prævaricatione*. Plinius tamen *lib. 1. epist. 20.* verbi hujus potestatem latius porrigens, nimiam caussidicorum brevitatem in *prævaricationis* judicium vocat. *Prævaricationem* certe in advocato adpellat, transire dicenda, & cursim, ac breviter attingere, quæ sunt inculcanda, infigenda, repetenda.

Prævaricatio etiam significat apostasiam, παραβαίνειν in *l. 3. C. Th. de apostat.* Sed & de inconstantia heredis modo probantis, modo improbantis defuncti judicium eadem vox dicitur in fine *d. l. 3.* ubi vid. Gothofr. *in not.*

PRÆVARICATOR est, qui colludit cum reo, & translatitio munere accusandi defungitur, eo quod proprias quidem probationes dissimularet, falsas vero rei accusationes admitteret *l. 1. pr. D. ad SC. Turpill. Prævaricator* est quasi *varicator*, qui diversam partem adjuvat prodita caussa sua *l. 4. §. ult. D. de his, qui not. infam.* Is autem proprie *prævaricator* dicitur, qui publico judicio accusaverit. Ceterum advocatus non proprie *prævaricator* dicitur *leg. 1. D. de prævaric.* Prævaricatores adpellamus eos, qui caussam adversariis suis donant, & ex parte actoris in partem

tem rei concedunt.: a varicando enim prævaricatores dicti sunt *l.* 212. *D. de verb. signif.* Vetus Glossar. Græcum: *prævaricator* *συκοφαντης ο προδιδους την ιδιαν δικην, και τω αντιδικω βοηθων.* Et rursus: *prævaricator εστι ο συμπαιζων μετα ενχομενου και μεταφερων λειτουργιας τε και αγομενα πληρων, διοτι τας μεν οικειας αποδειξεις προσποιειται, τας δε ψευδεις τε επαγομενας ελεγχει ως προσωπον.* Et Ulpianus quidem nomen hoc a *varicando*, Labeo vero a *varia certatione* tractum putabat *l.* 1. *D. de prævar.* & *l.* 4. *§. ult. D. de his, qui not. infam.* Ulpiani opinioni suffragatur Plinii auctoris, qui *lib.* 18. *cap.* 19. ita scribit: Arator nisi incurvus, prævaricator. Inde translatum hoc crimen in forum. Vid. Cujac. *lib.* 9. *obs.* *c. ult.* & Menag. *Amœnit. jur. civ. cap.* 39. *prævaricator* caussæ publicæ apud Cic. *lib.* 8. *ad divers. epist.* 11. Plin. *lib.* 3. *epist.* 9. Est lege cautum, ut reus ante peragatur, tunc de *prævaricatore* quæratur, videlicet, qui aptius ex accusatione ipsa accusatoris fides accusatur. Ambros. *lib.* 4. *Exhemer.* *c.* 3. Naturalis juris *prævaricator.*

PRÆVENIRE interdum est occupare, & ita *prævenire* dicitur, qui prior agit in *l.* 2. §. 8. *l.* 4. *pr.* & §. *ult. l.* 15. *pr. D. ad leg. jul. de adult.* & *passim.*

PRAGMATICARII in *l.* 17. *pr. C. de divers. rescript.* in sacris principis scriniis occupati, quorum ingeniis pragmaticæ adnotationes, sanctiones, acta cognitionum, arcana committebantur. Guther. *de Offic. Dom. Aug. lib.* 3. *c.* 7. *p.* 570.

PRAGMATICÆ sanctiones dicuntur, jussiones Imperatorum vocantur, ut in *l.* 10. *C. de SS. Eccles. l.* 33. *C. de episc. & cler. l. ult. C. de divers. rescript. l. ult. in fin. C. de bon. petit. l. un. C. ut nemin. lic. in emt. specier.* Constit. *Hæc quæ necessario de nov. Cod. fac.* §. 4. *Constit. summa reip. de Justin. Cod. confirm.* item *pragmatica* & sacræ adnotationes *l.* 12. *C. de vectig. & commiss.* Vetus Glossar. *Pragmatica* est illa constitutio, quam constituit Imperator habito prius tractatu cum principibus. Vocantur & *pragmatica* absolute; ut in *l.* 36. *C. Th. de annon. & trib. l.* 52. *C. Th. de heret. l.* 3. *C. Th. de decur. & silentiar.* in qua postrema tamen Justinianeus codex pro *generalitate pragmatici* habet *generalitate pragmatica. Pragmaticæ* autem sanctiones Principum rescripta dicuntur, non de privatorum negotiis, sed corporum, ordinum, & collegiorum caussis de consilii sententia emissa, inde, ut vult Hottomannus, deducto verbo, quod pragmaticis, & peritis viris in consilium adhibitis interponuntur. Zeno in *l. ult. C. de divers. rescr. Pragmaticas* præterea sanctiones, ait non ad singulorum preces super privatis negotiis proferri, sed si quando corpus, aut schola vel officium, vel curia, vel civitas, vel provincia, vel quædam universitas hominum ob caussam publicam fuderit preces, manere decernimus. *Pragmatica* sanctio & annotatio tanquam diversæ memorantur in *l.* 10. *C. de SS. Eccles. & d. l. ult. de divers. rescr.* Illa dicitur, cum Imperator re cum consilio cognita & agnita quidpiam decernit, hæc cum ad oblatas preces nomen suum simpliciter adnotat, atque adscribit. Justinianus in *l. ult. C. de prox. sacr. scrin.* Certæ sunt dispositiones nostri numinis, ait, quarum prima quidem ad supplicationem Adjutorum emissa est, altera vero per sacram pragmaticam facta est.

Pragmatici in *l.9. §.4. D. de pœn.* erant tabelliones, qui libellos concipiebant, & testationes consignabant Græcis *ἀρρεγ-ηρασι συμβολαιογραφεῖσι*. *Antecessorum* etiam nominibus esse pragmaticos comprehensos, ex glossis juris probat Bynkershoeck *lib.6. obs. c.3.* ubi & Salmasio *observat. ad jus Attic. & Rom. c.29. p.8. 9. l 9. §.4. & 5. D. de pœn.* alia, quam vulgo legitur, ratione dispungenti, consentit. *Hein.* A Græcis vero *pragmaticos* vocatos juris interpretes, qui mercedula adducti, Ministros se in judiciis oratoribus præbebant, & quasi tela agentibus subministrabant. Cicero *lib. 1. de orat. c. 59.* & Quinctilian. *lib. 3. c. 8.* & *lib. 5. c. 2. pragmaticum*, ait, caussarum actorem adpellatum.

Pratum est, in quo ad fructum percipiendum falce dumtaxat opus est, ex eo dictum, quod paratum sit ad fructum capiendum *l.31. D. de verb. signif.* Quam vocis etymologiam amplectebantur Varro, Columella, Plinius, Isidorus. Sed a Dorico *πρατία* cum Scaligero derivare mavult Menag. *Amœn. jur. civ. c.39.*

Precaria genus est contractus ad *precarii* similitudinem institutum, quem contractum adpellat *l 23. D. de regul. jur.* Est autem conventio de re alterius utenda fruenda, ea lege, ut certis temporibus renovetur. Magna autem inter *precarium*, & *precariam* differentia est. Nam *precarium* sine precibus non constat *l.1. & 2. in fin D. de precar.* & apud Paull. *lib Sent.5. tit.6 §. heres.* Precaria interdum sola concedentis sponte & voluntate contrahitur Illud tam mobilium quam immobilium rerum est *l. 4. D. eod. precaria* prædiorum interdum etiam pecuniæ. Illud ex mera concedentis voluntate pendet, neque certi temporis obligationem recipit *l.1 & 12. D eod.* hæc certum plerumque ad tempus datur, veluti ad vitæ tempus, neque prius removeri potest. Illud mere gratuitum est *l. 1. D eod.* hæc plerumque mercedem recipit. Illud renovandum non est, hoc certis temporibus renovatur, veluti quinto quoque anno, ut in concilio apud Beluacenses, de quo in *c.1. extra de prec.* & in *legib, Franc. l.4 tit.39 De precariis*, ut ibi modo sunt, renoventur. Quemadmodum autem *precarium* interdum conventio est de re, quam quis oppignoravit, precario recipienda, & ad tempus utenda *l. 6. in fin. l. 10. D. de precar.* & apud Isidor. Etymol. *l. 5. c. 15. precarium* est, inquit, dum prece creditor rogatus permittit debitorem in possessione fundi sibi obligati demorari, & ex eo fructus capere. Sic *precaria* interdum dicebatur de re, quam donator ipse ab eo, cui eam dederat, fruendam recipiebat, ut in Capitul. Caroli, & in *Langobard. lib.2. tit 18. de ult. volunt. l.4* Noscat sibi interdictum esse de eadem re facere duas traditiones, sed postquam unam de rebus suis traditionem, (in capitular. legitur *ordinationem*) fecerit, aliam de ipsis rebus faciendi nullam habeat potestatem, ita tamen si usum fructum voluerit habere, per *precariam* res traditas usque in tempus definitum possidendi sit concessa facultas. Patet igitur eum, qui rei alienatæ usumfructum retinet, ut in *l.28. C. de donat.* titulum hunc usurpasse, ut per *precariam* eam rem possideret. Et hoc nimirum est quod scribit Rhenan. *Rer. Germ. lib.2.* Quidam, inquit, in illo recenti Christianismo res suas Ecclesiæ donabant, & rursum agros,

aut

aut domum in beneficii modum recipiebant, ad vitæ suæ tempus non eitra tamen pensitationem, nec filius post mortem patris, aut heres vindicare sic donata poterat. Item in *Legib. Aleman tit.* 2. Si quis liber res suas ad Ecclesiam dederit, & per chartarum firmitatem fecerit, & post hæc a pastore Ecclesiæ per beneficium susceperit ad victualem necessitatem conquirendam diebus vitæ suæ, & quæ despondit, persolvat ad Ecclesiam, censum de illa terra post illius discessum nullus de heredibus contradicat. Alterum precariæ exemplum exstat apud Naucler. *Generat.* 25. ex Concilio Carolomanni: Statuimus, ut sub precario sensu aliquam partem Ecclesiasticæ pecuniæ in adjutorium exercitus nostri aliquanto tempore retineamus, ea conditione, ut annis singulis de una quaque cassata solidus, id est, duodecim denarii ad Ecclesiam reddantur, eo modo, ut si moriatur, ille cui pecunia accommodata fuit, Ecclesia cum propria pecunia revestita sit, & iterum, si Princeps jubeat, precarium renovetur.

PRECARIO, precative. Sic *precario* quid accipere, dare *l.* 3. §. 5. *D. de adquir. possess.* concedere *l.* 4. §. *ult. l.* 18. §. 3. *D. de precar. l.* 1. §. 11. *D. de itin. actuq. priv.* habere *l.* 4. §. 1. *D. de precar.* habere autem *precario* videtur, qui possessionem vel corporis, vel juris adeptus est, ex hac solummodo caussa, quod preces adhibuit, & impetravit, ut sibi possidere, aut uti liceat *l.* 2. §. *ult. D. de precar.* Qui vi, aut clam, aut *precario* ab adversario possidet. Paull. *lib.* 5. *Sentent. tit.* 6. §. 1. Eodemque modo in interdictis *precario* possidendi, utendi; ducendique verba intelligenda sunt *l.* 1. *D. uti possid. l.* 1. *D. de superficieb. l.* 1. *D. de itiner. actuq. priv. l.* 1. *D. de aqu. quotid. & æstiv. l.* 1. *D. de rivis l.* 1. *D. de cloac.* Quo adludere videtur illud Terentianum Eunuch. *Act.* 2. *sc.* 3. *v.* 26. Hunc tu mihi, vel vi, vel clam, vel *precario* fac tradas. Tertullian. *lib* 5. *advers. Marcion.* c. 12. Nisi si etiam paradiso creatoris *precario* usus est, sicut & mundo. Idem *advers. Hermogen* c. 9. De alieno ergo usus, aut *precario* usus est, qua egens ejus aut & injuria, qua prævalens ejus. His enim tribus modis aliena sumuntur, jure, beneficio, impetu, id est, dominio, *precario*, vi. *Precario* possidere in *l.* 2. *C. de præscr.* 30. *vel* 40. *annor.* est non animo dominii, aut sibi, sed alteri possidere. Quo etiam modo conductores rei locatæ possessionem *precario* detinere dicuntur *l.* 34. *C. locat. Precario* rogare fundum *l.* 36. *D. de adquir. possess.* Ceterum qui *precario* quid indulgebant, id publice proscribebant, adjecto simul modo, ne alter vel abuteretur, vel precarium in servitutem mutaret. Huc pertinet elegans inscriptio apud Reines. *Class.* II. *Inscr.* 48. precario aqua recipitur Te Gul. LXXXX. quam de aquæductu perperam accepisse Reinesius videtur, quum ad stillicidium precario receptum manifesto pertineat. *Hein.*

De *precario interdictum*, quod restitutorium est, ut *l.* 2. §. 1. *D. de precar.* datur ei, qui precario dedit roganti usum, vel possessionem rei etiam alienæ *l.* 8. D. *eod. tit.* vel creditori, qui rem quam pignori accepit, precario concessit *l.* 6. §. 4. *D. eod. tit.* Precarium autem videtur rogare & habere, si rogavit pro se, & habet pro suo, vel rogaverit procurator suus, negotiorum gestor, &

& ipse ratum habet, ut D. *l. C.* §. 1. dum tamen accipiat in personam suam contractum, aliter non *l. 1. § 21. de adquir. vel amitt. poss. ff.*

Precarium est, quod precibus petenti utendum conceditur tamdiu, quamdiu is, qui concedit, patitur *l. 1. D. de precar.* *Precarii* rogatio *l. 4. D. eod. tit. l. 11. §. 12. D. quod vi aut cl.*

Precarium apud Feudistas simili notione dicitur. Vid. in *vocab. jur. feud.*

Precarius, *a, um.* *Precaria* possessio *l. 5. §. 4. D. commun. divid. l. 13. §. 22. D. de act. emt.* Paull. *lib. 5. sent. tit. 5. §. 17. l. 3. C. de pact. inter. emtor.* *Precaria* verba adpellantur, quae non directa, nec imperativa, sed inflexa, & rogative concepta *l. 2. & 4. C. de codicill. leg. 14. C. de fideicommiss. l. 43. §. 3. D. de vulgar. & pup. substitr. l. 24. C. famil. ercisc. l. 10. C. de collat. l. ult. C. de fals. causs. l. 15. C. de testam. l. 11. & 13. C. de fideicomm. libert.* Qualia sunt rogo, peto, mando, deprecor, volo, cupio, desidero, injungo, opto, fideicommitto, exigo, scio te restituturum, eredo & spero te daturum. Paull. *lib. 4. sent. tit. 1. §. 6. l. 2. C. de legat. l. 118. D. de legat. 1. l. 35. D. de aur. arg. legat.* Nam qui ita loquitur, nihil pro imperio facit, jubet, praecipit, sed preces adhibet, & obtestatione magis, quam jussione utitur. Haec verba fideicommissi dicuntur *l. 69. §. ult. D. de legat. 2. l. 12. §. 1. D. de legat. 3.* Fideicommissa enim precativo modo relinquuntur, ut Ulpian. *tit. 24. regul. §. 1.* id est, ut Isidor. *lib. 5. c. 24.* tradit, non directis verbis, sed precativis. Sic *precariam* substitutionem fideicommissariam accipimus in *l. 16. C. de pact.* & *precariam* voluntatem in *l. 66. D. de legat. 2.* *Precarius* usus *l. 4. C. de iis, qui a non domin.*

Precarium interdictum, de quo supra art. *precario.*

Precatio pro precibus principi oblatis in *l. 2. C. de fund. & saltib. rei domin. l. 36 Cod. Th. de decur.*

Precativo modo fidei commissa relicta. Ulpian. *tit. 24. §. 1.*

Preces in libris juris desideria libellis, quae Imperatori porriguntur, comprehensae, seu desideria in libellum principi oblatum collata significant *tit. C. de precib. Imperat. offer. l. 9. C. si cert. pet.* & alibi passim.

Premere oleum, uvas *l. 19. D. locat. l. 14. in fin. D. de alim. vel cib. legat.*

Premere aliquando plantare, terrae mandare, & defigere significat. Si vicini arborem ita terrae presserim, ut in meum fundum radices ageret *leg. 7. §. ult. D. de adquir. rer. dom.* Prorsus aliter Justinianus in §. 32. *Inst. de rer. divis.* Si vicini arbor ita terram Titii *presserit*, ut in ejus fundum radices egerit. Sed non intellexisse Tribonianum verba Caii in *d. l. 7. §. ult.* unde sumtus §. 32. *Inst. de rer. divis.* censet Menag. *Amoen. jur. civ. c. 9.* Eadem loquendi figura est in illo Virgil. *lib. 2. Georg. v.* 346. Quaecumque premes virgulta per agros.

Premere metaphorice pro gravare, onerare, opprimere in *l. 2. D. de oper. libert. l. 19. C. de his, qui accusar. non poss.*

Presbyter Graece, Latine senior interpretatur, non modo pro aetate, vel decrepita senectute, sed etiam propter honorem & dignitatem, quam acceperunt, *presbyteri* nominantur, unde & apud veteres, iidem Episcopi & pres-

presbyteri fuerunt, quis illud nomen dignitatis eſt, & non ætatis. Ideo autem & presbyteri Sacerdotes vocantur, quia ſacrum dant, ſicut Epiſcopi, qui licet ſint Sacerdotes; tamen Pontificatus apicem non habent, quia nec Chriſmate frontem ſignant, nec paracletum Spiritum dant, quod ſolis deberi Epiſcopis, lectio Apoſtolicorum Actuum demonſtrat. Ita Iſidorus *lib. 7. etymol. c. 12.* cujus verba referuntur *Diſt. 21. c. cleros 1. §. 11.* *Presbyterorum* vocabulum proximum eſſe Epiſcoporum nomini aiunt Impp. in *l. 5. C. Theod. de heret.* Presbyter citra injuriam quæſtionis teſtimonium dicat *l. 8. C. de Epiſcop. l. 10. C. Theod. de fid. teſt.* Presbyterorum gradus *l. 48. pr. C. Theod. de decurion.* faſtigium *l. 121. C. Th. de decurion.*

P R E S S U R A luminis *l. 17. §. 2. D. de ſervit. præd. urban.*

P R E T I U M proprie eſt, quod pro re emta datur, & in veteri Gloſſario definitur *τίμημα ἐπὶ τοῖς ὠνίοις καταβαλλόμενον.* Sunt autem pretii hæc adjuncta, æquum, certum, juſtum, ſuum, verum, & contra, immenſum, immodicum, iniquum. Aliud eſt pretium aliud merx *l. 1. D. de contrah. emt. l. 2. D. de rer. permut.* Nulla emtio ſine pretio eſſe poteſt, ſed certum eſſe debet pretium *§. 1. Inſt. de emt. vend.* *pretium* in numerata pecunia conſiſtere debet *§. 2. Inſt. eod. tit.* liberatur tamen emtor pretii cauſſa non numerata pecunia, ſed pro ea pecoribus in ſolutum conſentienti datis *l. 9. C. de reſcind. vend.*

Pretia non ex momentis temporum, nec ex ea, quæ raro accidat, caritate conſtituantur *l. 63. §. 2. D. ad Leg. Falcid.* Emtio & venditio ita contrahitur, ſi de pretio convenerit *leg. 1. pr. D. locat. conduct. pr. Inſt. de emt. vend.* *Pretium* formale, de quo ſupra art. *formale.* Qui pretio fruitur, non minus habere intelligitur, quam qui principali re utitur fruitur *leg. 39. D. de uſufr.* Longe aliud eſt *rei pretium*, aliud poſſeſſionis *l. 3. in fin. D. uti poſſid.* *Pretia* rerum non ex adfectu, nec utilitate ſingulorum, ſed communiter finguntur *l. 63. pr. D. ad Leg. Falcid. l. 33. pr. D. ad leg. Aquil.*

Pretium incertum. Vid. voc. *incertum.*

Pretium facere dicitur, qui rei, quam venalem habet, pretium ſtatuit, definit, ut in *l. 19. §. 1. D. commun. divid.* Plaut. *Perſ. Act. 4. 1.* Judica, fac pretium. Martial. *lib. 1. epigr. 86.* Qui fecerit pretium, niſi qui ſua perdere vellet omnia. In alia tamen omnia diſcedit Forner. *lib. 1. ſelection. c. 14.* qui *pretium* facere interpretatur licitari, & emere.

Pretium juſtum *l. 66. D. de legat 2. l. 31. §. ult. D. de fideic. libert. l. 12. D. de religioſ. l. 6. C. ſolut. matrim. & paſſim.*

Pretium etiam eſt merces, quæ pro conductione, operiſve præſtatur ut in *l. 28. §. 1. D. locat. l. 32. §. 2. D. pro ſoc.* Hinc & *manupretium*, id eſt, manus ſeu artis & operis facti merces. Varro *lib. 4. de ling. lat.* Pretium, inquit, quod æſtimationis emtioniſve cauſſa conſtituitur, dictum a *peritis*, quod ii ſolum poſſint facere recte id. Si quid datum pro opera, aut opere *merces* a *merendo*, quod manu factum erat, & datum pro re *manupretium*, a manibus & pretio. *Pretium* tamen depoſitionis a mercede ſeparat Ulpianus in *l. 2. §. 24. D. de vi bonor. rapt.*

Pretium pro præmio in *l. 5. §. ult. D. de injur.* accipitur. Ut & apud Livium *lib. 22* his verbis: Haud ſatis dignum tanti laboris

periculique *pretium* erat. In eamdem sententiam verbum hoc idem auctor usurpat *lib* 21. *& lib.* 29. Vopisc. *in Aurelian. c.* 6. & Tacit. *lib* 11. *Annal. c.* 7. in vulgato illo: Sublato studiorum pretiis, etiam studia peritura. Sic & Plaut. *Menæchm. Act.* 5. *scen.* 6. *v* 9. Verbera, compedes, molæ, magna lassitudo, fames, frigusque durum: Hæc pretia sunt ignaviæ.

PRIDEM, particula, quæ cum similibus de longiore tempore, decem & viginti dierum, aut mensis, mensiumve, & nonnumquam annorum pro conditione accipienda est. Laur. Valla *lib.* 2. *Elegantiar. c.* 34. Actionibus, quas pridem habuisti, uteris *l.* 1. *C. si advers. transact.*

PRIDIE genitivo etiam non raro jungi docent exempla apud Ciceronem *lib.* 1. *ad divers. Epist.* 4. Sententiam Bibuli de tribus legatis pridie ejus diei fregeramus & *lib.* 11. *ad Attic. epist.* 20, Philotimum Rhodum pridie ejus diei venisse. Sic & Ulpianus *l.* 5. D. *qui testam. fac. poss.* etiam si pridie Kalendarum fecerit. Immo genitivo servire hanc particulam, nonnumquam tantum accusativo, pro regula sumere non dubitavit Laur. Valla *lib* 2. *elegantiar. c.* 10. Pridie vero priorem tantum sive præcedentem diem notat, est tamen, ubi & longius etiam tempus significat, ut in *l.* 7. §. *ult.* D. *de fideicommi. libert.* & apud Cic. *lib* 9. *Epist. ad Attic* 12.

PRIMARII curiarum in *l.* 39. *C. Th. de decurion.* iidem sunt, qui principales.

PRIMAS advocatorum *l.* 3. *pr. C. de advocat. divers. judic.* id est, prior in sede, ut loquitur *l.* 10. *C. de advoc. divers. judic.* Primates urbium, vicorum, castellorumque *l.* 13. *C. Th de defensor.* civitatum *l.* 13. *C. Theod. de pagan.* & ita *primates* accipe in *l. ult. pr. C. Th. de admin. & peric. tut. Primates* officii *l.* 2. *C. Th. ad leg. jul. de ambit. l.* 6. *C. de Episcop. aud.* quæ pars est *l.* 40. *C. Theod. de pæn. l.* 8. *C. de adsessor. & domest. l.* 3. *C. Th. eod. tit.* judæorum *l.* 8. *C. Th de judæis.*

Primus pro patriarcha in *c.* 1. *&* 2. 99. *distinct.* Quandoque eo nomine significatur Archiepiscopus *c. sane de foro compet.* Nam quantum ad effectum nulla est differentia inter primatem & Archiepiscopum *c. duo de offic. ordin.*

Primatis Alexandriæ *Tit. C. de Alexandriæ primatib.* Alexandrinæ plebis primates *rubr. tit. C. Theod. de Alexandr. pleb. prim.* qui & Archigerontes in *l.* 1. *dict. tit. C. Theod.* & *l.* 5. *C. de Episcop. aud.* & principales Alexandrini in *l.* 5. *pr. C. de decurion.* summates ordinis Alexandrini in *l.* 57. *pr. eod. tit.* adpellantur. Vid. supra art. *Archigerontes.*

PRIMICERIATUS officium *l.* 1. *C. de Decan. l.* 1. *C. Theod. eod. tit.* Cassiodor. *lib.* 10. *variar. epist* 11. De primiceriatus, & secundiceriatus dignitate quædam habet Reinef. *ad inscr. p.* 8. Hein.

PRIMICERIUS non est, ut quibusdam, & in his Alciato *ad tit. C. de Primicer.* & Jac. Gutherio *lib.* 3. *de offic. dom. August. c.* 9. videtur, junctum verbum. Non enim aliud in eo verbum notandum est, quam *primus*, reliquum extensionis loco additum est. Itaque bene Suidas *Tom.* 3. πριμικήριος τοῦ πρώτου τῆς τάξεως, *primum ordinis* interpretatur. Nam qui in quocumque ordine primum locum obtinet, *primicerius* dicitur. Proinde non *Notariorum* tantum *primicerius* dicitur, ut in *l.* 1. & *l.* 2. *Cod. de primicer. & secundicer.* quod verbum

bum *in Novell.* 8. fæpius repetitum eft, fed & *primicerius* fabricæ in *l. 2. C. de fabricenfib.* domefticorum, protectorum, equitum *l. 2. l. ult. C. de domeft. & protector.* menforum *l. un. C. de menforib.* adjutorum *l. ult. C. de offic. præf. urb.* item exceptorum, fingulariorum, Auguftalium, fcriniorum, deputatorum, facri cubiculi *l. un. C. Theod. qui ac prohib. tiron.* & apud Caffiodor. *lib. 11. variar.* 25. 30. 31. 32. *primicerius* in officio præfectorum prætorio apud Veget. *lib. 2. de re milit. c.21.* protectorum apud Ammian. Marcell. *lib. 18. c. 3.* legionum apud Guil. Tyrenf. Pontif. *lib.2. de bello facro* & alias fæpe. Sic & *primicerius* defenforum, fcholæ cantorum, & Cardinalis primicerius apud Luitprandum *lib.6. de reb. per Europ. geft.* Primicerius tabulariorum, Reinef. *Claff. VI. infcript.71. p.* 433. Candidatus *primiceriorum* apud eumd. *Claff. XX. infcr.* 12. *p.* 900. Vide amplius fub art. *agentes in rebus. Primicerium* qui fequebatur, eadem figura *Secundicerius* dicebatur, & qui poft hunc erat, *Tertiicerius rubr. C. de primicer. & fecundicer. l. un. C. de præpofit. agent. in reb.* & in *Notitia dignitatum utriufque Imperii* aliquoties. Sic & Cardinalis *fecundicerius* apud Liutprand. Sed *primicerius* in veteri Vocabulario dicitur, *qui primum cereum portabat ante Epifcopum, vel regem*, de dignitate, dicique a *primus & cereus.* Inde *primiceria* ejus dignitas, ficut *Primivirgius*, qui *primam virgam* fert ante regem, vel Epifcopum, quam etymologiam debemus Accurfio *ad rubr. C. de primic.*

Primicerius in *c. unic. de offic. primicer.* fubeft Archidiacono, & dicitur Cantor, vel fuccentor in quibusdam Ecclefiis.

Primipilaris & *primipilarius*, qui primipili honorem geffit in *l. 38. §. 4. D. de legat. 3.* & *l. ult. C. de Sil. offic.* & aliis locis. Suid. *Tom. 3. p.* 273. Πριμιπιλαριος ο το μειζον αξιωμα των στρατιωτων εχων παρα Ρωμαιοις. *Primipilarius a Romanis* vocabatur, qui maximam inter milites dignitatem habebat. Gloffar. Græcum: Πριμιπιλαριος πρωτος των ακοντιστων, πρωτευων των δορυφορων· πιλυμ γαρ ο υσσος ητοι γαισος το σιδηρουν εμβολιον, το ακοντιον, το δορυ.

Primipilus, quis diceretur, explicat Dionyf. Halicarnaff. *lib. p.* 567. Ενος, ait, των ταγματων τη λαμπροτατη αρχη κεκοσμημενος, η τους εξηκοντα εκατονταρχας επεσθαι τε κ) το κελευομενον υπηρετειν κελευει νομος, πατης Ρωμαιων της ηγεμονιας τη πατριω γλωττη πριμοπιλους καλουσιν. In una legionum illuftri ornatus Imperio, cujus ductum & juffa fexaginta centuriones cum fuis manipulis fequi lex jubet: Quos Duces Romani vernacula lingua *primipilos* vocant. Livius *lib. 7. c. 41.* Id propter P. Salonium poftulatum eft a conjuratis, qui alternis prope annis Tribunus militum, & primus centurio fuit, quem nunc *primipilum* adpellant. *Primipilus* itaque primi pili ductorem fignificat *l. 23. D. de adim. legat. & in C. Juftin.* fæpe. Centuriones autem ad *primipilatus* dignitatem provectos effe patet ex Martial. *lib. 1. epigr.* 32. Hos tibi, Phœbe, vovet totos a vertice crines, Encolpus domini centurionis amor, Grata Pudens meriti quum tulerit præmia *pili*. Centurionem primi pili non folum aquilæ præfuiffe, verum etiam quadringentos milites in prima acie gubernaffe, & tamquam caput totius legionis merita confequutum & commoda Veget. *lib. 2. c. 8.*

&

& c. 21. scribit. Vetus Glossarium, πριμιπίλιον δημοσίων χρεωστημάτων, sive ut Labbæus τιμῶν. Sed de *primipilo*, qui & *primopilus* in lapidibus vocatur, accuratissime egit Pancirol. *ad Notit. Imper. Orient c.*21. & Ald. Manutius *in Quæst. per Epistol. lib.* 2. *Epist.*3.

Primipilus postea & *primipilum* in libris nostris usurpari cœpit pro administratione militaris annonæ, quæ primipili centurionibus mandabatur, ut eam annonam suis militibus præberent, eosque bene curatos Reipublicæ, cum usus foret, præstarent *l.* 3. 7. *&* 8. *C. de cohort. princip.* quæ de caussa tam multa singularia & præter juris ordinarii rationem in *primipilari* caussa passim constituta legimus, ut *l.*3. *&* 4. *C. de primipil. l.* 4. *C. in quib. causs. pign.* Primipilum, inquit Theodorus Hermopolites *lib* 9. *tit.* 9. ἐστὶ τὸ τοῖς πρώτοις ἀκοντισταῖς στρατιώταις διδόμενον σιτηρέσιον, ἵνα διανείμωσιν αὐτοῖς. Et ideo *ad l.* 2. *C. de condict. ex leg.* debitor ex primipilo a Græcis dicitur, ὁ διατροφὰς στρατιωτικὰς τῷ δημοσίῳ χρεωστῶν.

PRIMISCRINIUS in *l. ult. C. de numer. l. ult. C. de adparitor. præf. præt. l.* 3. *C. de diversf. offic.* & apud Symmach. *lib.* 1. *epist.*33. & *in Notit. Imperii* sæpe. Dicebatur hic & *primicerius tabulariorum*, quod scrinio tabulariorum, seu tabulario præesset. Reines. *Inscript. Class.*6. *inscr.*71.*p.*433. Salmas. *ad Script. hist. August. p.*293.

PRIMITIÆ dicuntur proprie primi fructus ex agro suscepti, qui Deo offeruntur. Hæ non erant speciali nomine definitæ, sed offerentium arbitrio derelictæ, prout traditionem quoque accepimus Hebræorum, non lege præceptam, sed arbitrio magistrorum inditam quod qui plurimum quadragesimam partem dabant Sacerdotibus, qui minimum sexagesimam, & sic inter 40. & 60. licebat quodcumque vellent offerre, scil. non licentia dispensationis, sed juris communis. Quod autem in Pentateucho dubium derelictum est, hoc specialiter definitur, ne Sacerdotes amplius exigant in primitiis offerendis. Quæ quidem, utrum tales sint præcepto, sicut decimæ, tractatur per *gl fin. & c.*1. *de decim. primit. & oblig. l.* 3. *Decret. ubi dicta gl. Primitiæ*, inquit, tamquam debitæ exiguntur, sicut & decimæ *art.* 16. *qu.*1. *Revertimini* 32. *Dist. præter hoc.* Sed numquid primogenitum animalium sit pro *primitiis*, nunquidve in pecudibus datur primogenitum? Hugo dicit de ducentis unum dandum esse loco *primitiarum*. At quod dicitur de 40. & 60. habet locum in aridis, & liquidis, ut *n.* 13. *qu.* 1. §.2. *in pr.* Goffr. & Ray. & Jun. dixerunt in hoc standum esse consuetudini, si non est consuetudo, in optione dantis, secundem Jun. Et Goff. dicit, quod servabitur consuetudo vicinorum *c. cum olim* 6. *de consuetud.* & ex multis eligetur mediocritas, vel quod minimum *regul.*30. *de regul. jur. in* 9. Joan. Andr.

PRIMITIVUS servi nomen in *l.* 1. §. *ult. D. de quæstion.* Meminerunt etiam duorum ejusdem nominis Inscriptiones Gruter. *Tom.*1. *p.*85. Sed & apud Amm. Marcell. *lib.*25. *p.*329.

PRIMITUS pro prius in *leg.* 12. *C. Theod. de annon. & tribut.*

PRIMORDIUM *l.*1. §. *ult. D. de offic. quæst. l.*29. *C. ad SC. Vellei.*

PRIMÓRES, primi, Principes in *l.*16. *D. de usu & usufr. l.*4. *D. de legationib. l.*1. *in fin. C.*

C. de desertor. l. 4. *C. Th. eod. tit.*

PRIMUS heres dicitur, qui primo gradu scriptus est *l.* 23. *D. quæ in fraud. creditor. l.* 14. *D. de liber. & postum. l.*104. §. *penult. l.*113. §.2. *D. de legat.*1. *l. ult. in fin. D. de fideicommiss. libert. l.* 25. *D. qui testam. fac. poss.* Quinctilian. *Declam.* 388. Nam neque dici de primo herede cogitandum fuit, habenti filium, neque de secundo, habenti priorem Lucius Titius heredibus primis, & secundis salutem *l. ult. §. ult. D. de fideicomm. lib.* Add. *l.* 25. *D. qui testam. fac. l.* 34. *D. de statulib.* Ut autem *primus* heres ad differentiam substituti, ita & *primus* legatarius eodem sensu in *l.*6. *C. de legat.*

Primæ tabulæ paternæ accipiendæ sunt in *l.*41. §.6. *D de vulg. & pupil. substit. l.*2. §.3. *l.*36. *D. de statu lib.* Idque ratione pupillarium, quæ secundæ idcirco appellantur. Qua de re pluribus Brisson. *lib.* 3. *Selector. Antiquit. c.* 11. differit. Neque interest, utrum in *primis tabulis* hoc fiat, an in pupillaribus *l.* 1. §. 1. *D. si cui plus quam per Leg. Falc.* Quum legatum *primis tabulis* Titio datur, secundis autem tabulis eadem res Sempronio *l.* 41. §. 6. *D. de vulg. & pupill. substit.* Legata, quæ tabulis secundis relinquuntur, quasi primis sub conditione relicta intelliguntur *l.*11. §.5. *D. ad Leg. Falcid.*

Primus honor pro ultimo, seu infimo, qui scilicet primus alicui defertur *l* 4. *C. Theod. de agent. in reb.* sicut contra ultimus gradus dicitur, qui supremus, & habita dignitatis ratione primus est, sed ultimo, & reliquis omnibus superatis defertur *l.* 6. *C. Th. de proxim. comit.*

PRINCEPS delicti *leg.* 10. *D. de serv. corrupt.* familiæ *l.* 196. *D. de verb. signif.* & apud Ulpian. *tit.*4. *regul.* §.1.

Princeps, pro Imperatore, passim in jure nostro. Vetus Glossar. Πρίγκιψ, αὐτοκράτωρ, βασιλεύς, ἄρχων, πρωτεύων.

Principes agentium in rebus, qui & Magisteriani vocantur. De iis singularis est titulus in utroque Codice. Exstat & separatus ab hoc titulus *de cohortalibus principibus.* De his vid. Jac. Guther. *de offic. dom. August. lib.*3. *c.*11.

PRINCIPALIS, primus, præcipuus. *Principales* auctores *l.* 2. *Cod. de excusat.* Principalis caussa *l.*30. *D. de jurejur. l.*129. & 170. *D. de regul. jur. Principalis* caussa, sive negotium dicitur, caussa proprietatis *leg.* 15. *C. Theod. de adpellation. l.* 1. *C. Theod. und. vi. l.* 44. *C. Theod. quor. adpell. non recip. l* 7. *C. Justin. ad Leg. Jul. de vi publ.* quæ & quæstio principalis vocatur *l.* 10. *C. de judic. l.* 2. *C. Theod. eod. tit. Principale* conjugium pro primo, cui alia matrimonia, id est, secundæ nuptiæ opponuntur *l.* 3. *C. Theod. de matern. bon. Principalis* debitor *l.* 27. & 71. *D. de fidejussor.* gradus *l.*75. *D. de verbor. oblig* locus *l.* 13. *C. de fideicommiss. l.*2. *C. de conven. fisc. debitor.* obligatio, ad differentiam fidejussoriæ, quæ accessoria est *leg.* 3. *D. de separation. Principalis* pecunia *l.* 24. *D. de adpellat. l. ult. D. ad leg. jul. peculat.* reus, pro quo fidejussor intercessit *leg.* 66. *D. de fidejussor. leg.* 49. *D. de minor.* & passim. *Principale* testamentum paternum dicitur ad differentiam pupillaris, seu secundarum tabularum, quod tabulas pupillares habet, quæ secundæ sunt, & minus *principales* tabulæ *l.* 2. & 44. *D. de vulg. & pupil. substit. l.* 5. §. 34. *de his, quæ ut indign.* quomodo & *principales* tabulæ, & secundæ ac-

ci-

cipiendæ sunt in *l.2. §. 1. & l. pen. D. testam. quemadm. aper.* Qui principale testamentum arguit, & a secundis tabulis repellendus est *l.5. §.14. D. de his, quæ ut indign.*

Principalis aliquando est directus. Sic principalis actio opponitur contrariæ, ut in *l.17. §.1. D. commod.*

Principale opponitur accessioni. Quum quærimus, quid cui cedat, illud spectamus, quid cujus rei ornandæ caussa adhibetur, ut accessio cedat principali *l. 19. §. 13. D. de aur. & arg legat.* Add. *l.2. D. de pecul. legat.*

Principales civitatum, & curiarum decuriones dicti, quod præsint magistratibus. Isidor. *lib. 9. etymol. c.4. l. 189. C. Th. de decurion. l. 40. C. Th. de heret.* Gruter. p.CCCLXIII.2. *Principales* & magistratus & Duumviri curialium officiorum ordines sunt, *principales* dicti, quod præsint magistratibus. Jul. Firmic. Matern. *lib.5. mathes. c.2.* Curatores, vel *principales* civitatum publicis rationibus præpositos. Horum principalium fit mentio in *l.41. C. de liberal. causs. l.2. §.1. C. quand. & quib. l. un. in fin. C. de lucr. descript. l.5. C. de cohortal. l.33. 40. & 42. D. de decurion. l. 4. C. Th. de extraord. mun. l. 27. §. pen. & §. ult. D. de pœn. l.1. D. de curs. publ.* Salvian. Massiliens. *lib.5. de vero Dei judic. p.* 89. Quis ergo, ut dixi, locus est, ubi principalibus civitatum, viduarum, & pupillorum viscera devorentur? Ita Alexandrinæ civitatis *principales l. 56. C. de decurion.* & Antiochensis civitatis *l.2. C. de excus. muner.* In tractatu quodam Epicur. & Stoic. qui B. Augustino tribuitur, memoratur Dionysius Areopagita, id est, Atheniensium principalis. Areopagus enim Atheniensium curia vocatur. Vir *principalis* apud Apulei. *lib.8. de asin aur. p.*206. & *lib.4.* Floridor. p 363.

Principali honore munitæ personæ *l. 17. C. de quæstion.* pro quo *principalitatis* honore *l. 6. C. Th. eod. tit.* Vetus Glossarium πριγγιπαλὰ, ἐξουσιαστικὰ, sive ut Labbæus ἐξουσιαστικῇ.

Principales etiam in exercitu, & legionibus quidam vocabantur, ut in *l.8. C. de sentent. pass.* & apud Veget. *lib. 2. c 15. & cap. 19.* Irreverens miles non tantum a tribuno, vel centu ione, sed etiam *principali* coercendus est *l. 13. §.4. D. de re militar. l. 16. §. 8. C. de erogat. milit annon.*

Principalis, *e*, quod a principe sive Imperatore est *Principalis* auctoritas *l 50. in fin. D. de hered. pet. & Passim.* Principale auxilium *l. 13. §. 4. D. ad SC. Trebell.* beneficium Ulpian. *tit. 3. regul. §. 1. & 2.* & aliis locis. *Principalis* clementia *l. 1. C. de iis, qui ven. ætat* cognitio *l. ult. D. ubi pupill. educ.* constitutio *l. 9 D. ad municipal.* & aliis multis locis Ita etiam *principale* decretum *l 2. D. de offic. adsessor. l. 1. §. 1. D. de vacat. & excus. mun.* principalis indulgentia *l. 3. D. de oblig. & act.* jussio *l. 2. §. 2. D. de judic.* largitio *l. 2. C. quib. ad libert. proclam.* liberalitas *l. 10. D de re militar.* principales libri *l. 1. D. de offic. quæst.* principalis majestas *l. 7. § 3. D. ad leg. jul. majest.* principale mandatum *l. 4. §.6. D. ad leg. jul. peculat. l. 35. D. de pœn.* principalis munificentia *l. 5. C. de advoc. divers. judic.* principale præceptum *l.11. D. de eviction* principalis providentia in *l. 22. D. de adoption.* constitutinnem D. Pii significat, quæ quartam impuberi adrogato relinqui præcipit *l. 8. §. 15. D. de inoff. testam. l.1. §.21. D. de* col-

collat. honor. principale rescriptum *leg.* 28. §. 2. *D. de poss.* principalis sententia *l.* 1. *D. de offic. praef. praet.* principale statutum *leg.* 1. *C. de praescript.* principales usus *leg.* 39. §. *ult. D. de legat.*

PRINCIPALITATIS honor *l.* 6. *C. Th. de quaest.*

PRINCIPALITER directo in §. *ult. Inst. quod cum eo, qui in al. potest.* Unde *principaliter*, & per successionem opponuntur in *l. ult.* §. 1. *D. de legat.* 3. Qui per successionem, quamvis longissimam, defuncto heredes constiterunt, non minus heredes intelliguntur, quam qui *principaliter* heredes existunt *l.* 694. *D. de regul. jur.* Add. *l.* 7. *D. de his, quae ut indign.* Principaliter debitrix *l.* 2. *C. ad SC. Vellei.* Adjectio absentis, cui principaliter obligatio quaerebatur *l.* 126. §. 2. *D. de verb. oblig.* Ubi non *principaliter* ea de re agitur *l.* 7. §. 1. *D. de injur.* Equidem Grammaticis non placet hoc adverbium, licet jurisconsulti eodem inter vocabula discretiva libenter utantur. Sic in *l.* 46. §. 4. *D. de procurat.* Quod ex lite consequutus erit, sive *principaliter* ipsius rei nomine, sive extrinsecus ob eam rem debet mandati judicio restituere. Vossius *de vitiis Latin. Serm. lib.* 1. *c.* 25. qui tamen in eo erat, quando vocabulum *principaliter* pro *praecipue* in ea lege usurpari tradit, quum oppositio non fiat inter praecipuum & secundarium, sed inter id, quod ipsius rei nomine, & quod ob eam rem datur.

PRINCIPATUS pro imperio *l.* 4. *C. de legib.* *l.* 2. *l. ult. C. Th. de ambit.* *l.* 14. *C. Th. de cohort.*

Principatus pro officio principum agentium in rebus, & cohortalium. Sic *Principatus* officiorum *l.* 5. *C. Th. de iis, qui administrant.* honoraria dignitas *l.* 19. *C. Th. de agent. in reb.*

Principatum sacri dogmatis qui retinent, hoc est, Episcopi, presbyteri, diaconi *l.* 19. *C. Th. de haeret.* ubi *principatus* notat *totum* omne Ministerium Ecclesiasticum.

PRINCIPIUM duodecimi anni, id est, initium *l.* 41. *D. de manum. testam.*

Principia sunt loca castrorum, in quibus praefecti & tribuni militum jus dicebant. & alia quaecumque militaris jurisdictionis exercebant *leg.* 12. *in fin. D. de re milit.* *l. ult. C. quae sit long. consuet.* §. 4. *Const. summa reip. de Justinian. Cod. confirm.* *l.* 16. §. 1. *C. de erogat. milit. annon.* *l.* 1. *pr. C. de veteran.* *l.* 2. *C. Th. eod. tit.* Clare id ostendit *l.* 12. *D. de re milit.* ubi Macer, officium tribunorum est, inquit, vel eorum, qui exercitui praesunt, milites in castris continere, minorum fraudem coercere, delicta secundum suae auctoritatis modum castigare, *principiis frequenter interesse*, querelas commilitonum audire. Crebra horum *principiorum* mentio fit a scriptoribus veteribus. Tacit. *lib.* 1 *Annal. c.* 67. Tunc contractos in *principia*, jussosque dicta cum silentio accipere. Idem *lib.* 1. *histor. c.* 48. Legati Calvisii Sabini uxor, mala cupidine visendi situm castrorum, per noctem militari habitu ingressa, quum vigilias & cetera militiae munia eadem lascivia temerasset, in ipsis *principiis* stuprum ausa. Add. *lib.* 3 *hist. cap.* 13. Corn. Nepos *in Eumen. c.* 7. In *principiis* nomine Alexandri statuit tabernaculum, in eoque sellam auream cum sceptro, & diademate jussit poni, eoque omnes quotidie conveniri, ut ibi de summis rebus consilia caperentur.

Ju-

capiendæ sunt in *l.2. §. 1. & l. pen. D. testam. quemadm. aper.* Qui principale testamentum arguit, & a secundis tabulis repellendus est *l.5. §.14. D. de his, quæ ut indign.*

Principalis aliquando est directus. Sic principalis actio opponitur contrariæ, ut in *l.17. §.1. D. commod.*

Principale opponitur accessioni. Quum quærimus, quid cui cedat, illud spectamus, quid cujus rei ornandæ caussa adhibetur, ut accessio cedat principali *l. 19. §. 13. D. de aur. & arg legat.* Add. *l.2. D. de pecul. legat.*

Principales civitatum, & curiarum decuriones dicti, quod præsint magistratibus. Isidor. *lib. 9. etymol. c.4. l. 189. C. Th. de decurion. l. 40. C. Th. de hæret.* Gruter. *p.*CCCLXIII.2. *Principales* & magistratus & Duumviri curialium officiorum ordines sunt, *principales* dicti, quod præsint magistratibus. Jul. Firmic. Matern. *lib.5. mathes. c.2.* Curatores, vel *principales* civitatum publicis rationibus præpositos. Horum principalium fit mentio in *l.41. C. de liberal. causs. l.2. §.1. C. quand. & quib. l. un. in fin. C. de lucr. descript. l.5. C. de cohortal. l.33. 40. & 42. D. de decurion. l. 4. C. Th. de extraord. mun. l. 27. §. pen. & §. ult. D. de pœn. l.3. D. de excus. publ.* Salvian. Massiliens. *lib.5. de vero Dei judic. p.* 89. Quis ergo, ut dixi, locus est, ubi principalibus civitatum, viduarum, & pupillorum viscera devorentur? Ita Alexandrinæ civitatis *principales l. 56. C. de decurion.* & Antiochensis civitatis *l. 2. C. de excus. muner.* In tractatu quodam Epicur. & Stoic. qui B.Augustino tribuitur, memoratur Dionysius Areopagita, id est, Atheniensium principalis. Areopagus enim Atheniensium curia vocatur. Vir *principalis* apud Apulei. *lib.8. de asin. aur. p.206.* & *lib.4.* Floridor. *p* 363.

Principali honore munitæ personæ *l 17. C. de quæstion.* pro quo *principalitatis* honore *l. 6. C. Th. eod. tit.* Vetus Glossarium πριγγιπαλιος, ἐξωπαστικη, sive ut Labbæus ἐξωπαστικη.

Principales etiam in exercitu, & legionibus quidam vocabantur, ut in *l.4. C. de sentent. pass.* & apud Veget. *lib. 2. c 15. & cap. 19.* Irreverens miles non tantum a tribuno, vel centurione, sed etiam *principali* coercendus est *l. 13. §.4. D. de re militar. l. 16. §. 8. C. de erogat. milit. annon.*

Principalis, e, quod a principe sive Imperatore est *Principalis* auctoritas *l 52. in fin. D. de hered. pet.* & *Passim.* Principale auxilium *l. 13. §. 4. D. ad SC. Trebell.* beneficium Ulpian. *tit. 3. regul. §. 1. & 2.* & aliis locis. *Principalis*, clementia *l. 1. C. de iis, qui ven. ætat.* cognitio *l. ult. D. ubi pupill. educ.* constitutio *l. 9 D. ad municipal.* & aliis multis locis Ita etiam *principale* decretum *l.2. D. de offic. adsessor. l. 1. §. 1. D. de vocat. & excus. mun.* principalis indulgentia *l. 3. D. de oblig. & act.* jussio *l. 1. §. 2. D. de judic.* largitio *l. 2. C. quib. ad libert. proclam.* liberalitas *l. 10. D de re militar.* principales libri *l. 1. D. de offic. quæst.* principalis majestas *l. 7. § 3. D. ad leg. jul. majest.* principale mandatum *l. 4. §.6. D. ad leg. jul. peculat. l. 35. D. de pœn.* principalis munificentia *l. 5. C. de advoc. divers. judic.* principale præceptum *l.11. D. de eviction* principalis providentia in *l. 22. D. de adoption.* constitutionem D. Pii significat, quæ quartam impuberi adrogato relinqui præcipit *l. 8. §. 15. D. de inoff. testam. l.1. §.21. D. de* col-

collat. bonor. principale rescriptum *leg.* 28. §. 2. *D. de poss.* principalis sententia *l.* 1. *D. de offic. praef. praet.* principale statutum *leg.* 1. *C. de praescript.* principales usus *leg.* 39. §. *ult.* *D. de legat.*

PRINCIPALITATIS honor *l.* 6. *C. Th. de quaest.*

PRINCIPALITER directo in § *ult. Inst. quod cum eo, qui in al. potest.* Unde *principaliter*, & per successionem opponuntur in *l. ult.* §. 1. *D. de legat.* 3. Qui per successionem, quamvis longissimam, defuncto heredes constiterunt, non minus heredes intelliguntur, quam qui *principaliter* heredes existunt *l.* 604. *D. de regul. jur.* Add. *l.* 7. *D. de his, quae ut indign.* *Principaliter* debitrix *l.* 2. *C. ad SC. Velled.* Adjecto absentis, cui principaliter obligatio quaerebatur *l.* 126. §. 2. *D. de verb. oblig.* Ubi non *principaliter* ea de re agitur *l.* 7. §. 1. *D. de injur.* Equidem Grammaticis non placet hoc adverbium, licet jurisconsulti eodem inter vocabula discretiva libenter utantur. Sic in *l.* 46. § 4. *D. de procurat.* Quod ex lite consequutus erit, sive *principaliter* ipsius rei nomine, sive extrinsecus ob eam rem debet mandati judicio restituere. Vossius *de vitiis Latin. Serm. lib.* 1. *c.* 25. qui tamen in eo erat, quando vocabulum *principaliter* pro *praecipue* in ea lege usurpari tradit, quum oppositio non fiat inter praecipuum & secundarium, sed inter id, quod ipsius rei nomine, & quod ob eam rem datur.

PRINCIPATUS pro imperio *l.* 4. *C. de legib.* *l.* 2. *l. ult.* *C. Th. de ambit.* *l.* 14. *C. Th. de cohort.*

Principatus pro officio principum agentium in rebus, & cohortalium. Sic *Principatus* officiorum *l.* 5. *C. Th. de iis, qui administrant.* honoraria dignitas *l.* 19. *C. Th. de agent. in reb.*

Principatum sacri dogmatis qui retinent, hoc est, Episcopi, presbyteri, diaconi *l.* 19. *C. Th. de heret.* ubi *principatus* notat *sacerdotum*, omne Ministerium Ecclesiasticum.

PRINCIPIUM duodecimi anni, id est, initium *l.* 41. *D. de manum. testam.*

Principia sunt loca castrorum, in quibus praefecti & tribuni militum jus dicebant, & alia quaecumque militaris jurisdictionis exercebant *leg.* 12. *in fin.* *D. de re milit.* *l. ult.* *C. quae sit long. consuet.* §. 4. *Const. summa reip. de Justinian. Cod. confirm.* *l.* 16. §. 1. *C. de erogat. milit. annon.* *l.* 1. *pr.* *C. de veteran.* *l.* 2. *C. Th. eod. tit.* Clare id ostendit *l.* 12. *D. de re milit.* ubi Macer, officium tribunorum est, inquit, vel eorum, qui exercitui praesunt, milites in castris continere, mensorum fraudem coercere, delicta secundum suae auctoritatis modum castigare, *principiis frequenter interesse*, querelas commilitonum audire. Crebra horum *principiorum* mentio fit a scriptoribus veteribus. Tacit. *lib.* 1 *Annal.* *c.* 67. Tunc contractos in *principia*, jussosque dicta cum silentio accipere. Idem *lib.* 1. *histor.* *c.* 48. Legati Calvisii Sabini uxor, mala cupidine visendi situm castrorum, per noctem militari habitu ingressa, quum vigilias & cetera militiae munia eadem lascivia temerasset, in ipsis *principiis* stuprum ausa. Add. *lib* 3 *hist.* *cap.* 13. Corn. Nepos *in Eumen.* *c.* 7. In *principiis* nomine Alexandri statuit tabernaculum, in eoque sellam auream cum sceptro, & diademate jussit poni, eoque omnes quotidie conveniri, ut ibi de summis rebus consilia caperentur.

Ju-

Justin. *lib.* 11. *c.* 6. Ordines quoque nemo nisi sexagenarius duxit, ut si *principia* castrorum cerneres, senatum te alicujus priscæ Reipublicæ videre diceres. Apuleius *lib. de mundo p.* 74. Magistratus tribunalia, *principia* milites frequentabant, recuperatores judiciis præsidebant. Meminit etiam Florus *lib.* 3. *c.* 10. *lib.* 4. *c.* 2. Sueton. *in Othon. c.* 1 & Livius passim. Vide Lipsium, *lib.* 5. *de milit. Rom. c.* 4. & Jac. Gothofr. *ad l.* 2. *C. Th. de veteran.* Aliquando tamen & sequiori ævo, non ipse ille in castris locus, de quo hactenus, sed duces, & præfecti, adeoque principes militum *principia* adpellantur, ut apud Veget. *lib* 3. *c.* & *c.*8. Ammian. Marcellin. *lib.* 20. *p.* 222. & 223. *lib.* 25. *p.* 317. quo etiam *l.* 1. *C. de veteran.* trahit Gronov. *lib.* 4. *observat. c.* 10. *p.* 154. Pollionis autem locus in Regilliano: *Quum alia die mane processisset a principiis, imperator est salutatus*, meliore forsan jure huc trahi posset; licet in diversam abeat sententiam Jac. Gothofredus.

PRIOR aliquando est potior. *Prior* caussa *l.* 15. *D. qui potior. in pign.*

PRISCILLIANISTÆ Priscilliano vocati, qui in Hispania ex errore Gnosticorum & Manichæorum permistum dogma composuit. *Caus.* 24. *quæst.* 3. *c.* 39. §. 535.

PRISCUS *Fulcinius* Jurisconsultus *l.* 49. §. 2. *D. de legat.* 2. Alias Fulcinii nomen citatur *l.* 7. *D. quib. ex causs. in possess. eat.* & *l. pen. D. de mort. causs. donat.*, Prisci cognomen in Fulcinia sola *l.* 49. §. 2. *D. de legat* 2. attribuitur. Et putat Hein. legendum: *Priscus ad Fulcinium.* Neratium enim Priscum ad Fulcinium notasse, patet ex *l. penult. D. de mort. causs. donat.* Floruisse eum post Tiberium, & ante Trajanum recte vidit Guil. Grotius *de vit. jurisconsult. II.* 5. Vid. & supra *Fulcinius.*

*Priscus Javolenus** Jurisconsultus. Eum in Africam & Syriam cum aliquo imperio profectum, ex eo conjicere licet, quod Julianus eum in Africa & Syria servos suos manumisisse, quum consilium præberet, refert *l* 5. *D. de manum. vindict.* De *Prisco* Javoleno apud Plinium *lib* 6. *epist.* 15. Eum Julianus præceptorem suum vocat in *l.* 5. *D. de manum. vindict.* *Priscus* ait *l.* 2. §. 6. *D. pro emt.*

Floruit hic *Priscus* Javolenus sub Trajano & Hadriano, jurisconsultus lætioris famæ, & Salvii Juliani præceptor, quamvis eum dubiæ sanitatis esse censeat Plinius *lib.* 6. *epist.* 15. non alia de caussa, quam quod interroganti recitatori: *Prisce jubes?* respondit: *Ego vero non jubeo.* Nimirum non ferre hunc jocum poterat Plinius, recitationum, si quis alius, studiosus. Et tamen prudentiores illas graviter reprehendebant, in primis Juvenalis *Sat.* 3. *v.* 1. & 12. *Sat.* 3. *v.* 8. *Sat.* 7. *v.* 39. *seq.* & *v.* 47. *seq.* & Persius *Sat.* 1. Quis enim paullo occupatior æquo animo interesse potuisset illi hominum congressui, in quo audiendum erat miserum poema, vel oratio, vel integra historia, aliquando alli surrepta? Quis ab adulandi studio paullo alienior sine indignatione perdidisset bonas horas, audissetque illas adulantium voces, & plausus. An itaque ideo dubiæ sanitatis fuerit Javolenus, qui vexatus toties rauci Theseide Codri, recitatori Senili dicacitate respondit: *Ego vero non jubeo.* Ad Antonini Pii tempora eum pervenisse oportet, si vera scripsit

Jul.

Jul. Capitolin. *c.* 12. Et sic satis mature desipere coeperit. Scripsit ex Cassio *lib.* 15. Epistolarum libros 14. ex Plautio libros 5. libros ex Posterioribus Labeonis, eorumque Epitomen, quorum in fragmentis profecto nullum deprehendas dubiæ sanitatis vestigium *Hein.*

Priscus Neratius Jurisconsultus, Trajano, cujus in consilio fuit *l.* 5. *D. si a parent. quis manumiss.* tam carus fuisse fertur, ut moriens ei diceret: Commendo tibi Provincias, si quid mihi fatale acciderit. Spartian. *in Hadrian. c.*4. Eodem loco fuit apud Hadrianum. Spartian. *ibid. c.* 18. ubi Neratium in his, quos Hadrianus in consilio habuit, numerat. Fratrem Marcelli fuisse putat Merill. *observ. lib.* 1. *c.* 28. Sed Neratii ille frater Marcellus, de quo *l.*12. §.43. *D. de instr. vel instrum. legat.* plane alius fuit, ac ab Ulpio Marcello diversissimus. Neratius nimirum Marcellus, de quo Plin. *lib.* 2. *epistol.* 8. consul fuit collega Annio Vero *l.* 6. *D. ad leg. Corn. de Sicar.* quamvis de anno non liqueat. Scripsit Regularum libros XV. Membranarum lib. VII. Responsorum lib. III. Laudantur etiam ejus Epistolæ *l.* 12. § 35. *D. de instr. vel instr. leg.* libri ex Plautio *l.* 5. *D. de servit. præd. rust.* libri de nuptiis a Gellio *lib.*4. *c.* 4. memorantur. Notæ ad Fulcinum *l.* 43. *D. de mort. causs. donat.* Vicissim ad eum Julium Paullum Notarum libros tres scripsisse constat. *Hein.* Ejusdem Icti mentio est in *l.*8. §. 1. *D. de liberat. legat. l.*19. *D. de dol. mal. l.*71. *D. de regul. jur. l.* 67. *D. de legat.* 2. *l.* 10. §. 2. *D. de usu & habit. l.*3. *D. quæ res pign.*

PRIVATIANI dicebantur officiales comitum rerum privatarum *l.*24. *C. Th. de Palatin. sacr. larg. & rer. privat.* qui & *privatorum* nomine intelliguntur. Vid. Pancirol. *ad Notit. Imp. orient. c.* 88 Guther. *de offic. dom. Aug. lib* 3. *c.*24.

PRIVATIM facta venditio *l. ult.* §.2. *D. de condict. indeb.* sacrum sibi constituere *l.* 6. § 3. *D. de divis. rer.* ubi *privatim est* sine auctoritate publica.

PRIVATUS, *a*, *um.* Hoc nomine venit quod est singulorum *l.* 1. *D. de rer. divis.* a verbo antiquo *privus*, quod singulos significat, quo & Cato *de re rustic. c.*3. 10. & 11. Unde privatum jus id esse definitur, quod ad singulorum utilitatem spectat *l.* 1. §. *ult.* D. *de justit. & jur.* Et privata judicia, de quibus vide supra art. *judicia. Privata* delicta sunt, quæ ad rem familiarem, & privatam pertinent, ne cuivis e populo, sed ei dumtaxat, cui damnum, datum, injuriave facta est, competunt. Qualia sunt furtum, rapina, injuria, damnum injuria datum *tit. Inst. de privat. delict. l.* 1. §. *ult. D. de pœn. l.*7. *D. de publ. judic.* Actio certe ex Lege Cornelia de injuriis, etsi pro publica utilitate exerceatur, privata est tamen *leg.* 42. §. 1. *D. de procurat. l. ult. C. ubi senat. privatam* etiam furti actionem vocat Quinctilian. *Declam.* 341. *extrem.* Sic & actio injuriarum, quam inter *privata* delicta veteris juris auctores connumerant *l. ult. Cod. de injur. Privatæ* noxæ, hoc est, quæ committantur ex delictis, non publicis criminibus *l.*17. §. 18. *D. de Ædil. edict. Privata* pactio *l.* 5. *D. de pact. dotal. l.* 5. *C. quæ res pignor. Privatum* pactum *l. ult. C. de collus. deteg. l.* 14. *D. de servitut. Privata* loca dicuntur quoque respectu publicorum *leg.* 32. *D. ad leg. Aquil.*

Pri-

Privata munera. Sic Ædilitas inter eos magiſtratus habetur, qui *privatis* muneribus excuſati ſunt *l.* 17. §. 4. *D. de excuſat. Privati* hereditatis petitores *l.* 1. *C. de petit. hered. Privatarum* litium cognitor *l.* 3. *C. ad leg. jul. repetund. l.* 5. *C. Th. eod. tit.*

Privatus ager communi opponitur in *l.* 11. §. 5. *D. de aqu. & aqu. pluv. arcend.*

Privatus militi opponitur in *l.* 66. §. 1. *D. de evictiun. l.* 5. *pr. C. ad leg. jul. majeſt. l.* 1. *C. de fals. monet. l.* 2. *C. Th. eod. tit.* ut & *privatæ* conditionis quipiam in *l.* 2. *C. de fund. limitroph.*

Privati vocantur omnes præter principem *l.* 1. *C. Th. de expenſ. ludor. l.* 3. *C. Th. de metat.* Unde indulgentiæ etiam a judicibus datæ nihilominus dicuntur privatæ *l.* 5. *C. Th. de oper. publ.*

Privati opponuntur ſenatoribus *l.* 4. *C. Juſt. & Theod. de naufrag.* ut & magiſtratui *leg.* 17. *pr. D. qui & a quib. manum.* Sic etiam apud Cicer. *in Catilin.* 3. *C.* 6. *extrem.* P. Lentulus, quum magiſtratu ſe abdicaſſet, privatus adpellatur. In hoc verbum Hotomanni verba hic exſcribere haud piget. *Privatus*, ait, verbum eſt, *ex των προς τι*, ſemperque rationem habet cum altero, itaque generaliter is privatus a Latinis dicitur, qui munus illud non gerit, quo alter fungitur. Hinc vetus judicii vocandi formula ex *lib. Varron. de lingua lat.* 5. Omnes Quirites pedites, armatos privatoſque curatores omnium tribuum &c. ubi *privatos* adparet dici, quos nunc Juriſconſulti paganos vocant. *Privati* ergo militibus eo loco opponuntur. Opponuntur etiam iis, qui cum poteſtate ſunt. Cic. *de art. rhet.* 1. In fortuna quæritur ait, ſervus ſit an liber, pecunioſus, an tenuis, privatus, an cum poteſtate. Quin etiam Cæſar. *lib.* 6. *de bell. Gal.* ſic loquutus eſt. Si quis aut privatus, inquit, aut publicus eorum decreto non ſteterit, ſacrificiis interdicunt. Loquitur de Druidum decretis. Quod ſi cum poteſtate eſſe minus eſt multo quam cum imperio eſſe, ut cuique vel ex Feſto licet intelligere, privatus a Latinis ei, qui cum imperio eſt, opponitur, quaſi in publico, & jam in republica non privata verſanti. Quapropter Magiſtratus a Græcis *πολιτικοι* & *πολιτευται* quaſi dicas publici adpellantur. At Cn. Pompeius quo tempore contra Sertorium miſſus eſt, *privatus* fuiſſe dicitur a Cicerone 2. *Philip.* & tamen cum imperio conſulari. Quid audio? Sertorianum bellum a ſenatu privato datum eſt, inquit Cicer. quia conſules recuſabant, cum L. Philippus pro conſulibus ſe eum mittere dixit, non pro conſule. Item clariſſimo viro atque innocentiſſimo decrevit imperium, privato tamen. Quid eſt hoc? An cum belli tanti adminiſtratio, cum faſces, cum ſecures, cum imperium proconſulare Pompeio delatum eſt, manſiſſe *privatus* Pompeius videtur? An igitur cum proconſul Cicero extra ordinem & aliquot poſt conſulatum annis in Ciliciam miſſus eſt, *privatus* erat? *Privato* tamen illud imperium, illud bellum mandatum eſt. Cenſores, inquit vir eruditus, privati non erant, & tamen imperium non habebant. Primum hoc nihil ad nos, non enim quærimus, an qui imperium non haberent, omnes *privati* eſſent, ſed tamen caruiſſe ne imperio cenſores videntur, cum ſenatu movebant, cum equo publico multabant, cum civitatem denique adimebant? Tribuni autem

tem plebis, quia magistratum habebant, privati dici non poterant. Verum autem imperium habuerint, nihil ad nos, cum eos *privatos* non fuisse constet, quia tamen consules cum summo imperio triumphantes de curru triumphali obtorto collo trahi in carcerem jubere poterant, dici sine imperio tu ise non possunt. Quid opus est verbis? Cicero nostram controversiam verbo de uno disceptat, nam *Verrin. 6.* sic scribit: Verum esto, sit tibi illud liberum, omne tempus, quod cum imperio fuisti, etiamne privatus? etiamne reus? loquitur de C. Verre, qui & in provincia praetor summo cum imperio, & in urbe reversus, nulla cum potestate, *privatus* domi suae piratas retinuerat. Eodem illud *orat. pro Ligario* pertinet, atque ille non mediocri cupiditate arripuit imperium, si illud imperium esse potuit, quod ad *privatum*, clamore multitudinis imperitae, nullo publico consilio, deferebatur. Item illud in *Epist.* 1. *ad Q. fratr.* Eaque si sic coluit ille, qui *privatus* futurus numquam fuit, quonam modo retinenda sunt iis, quibus imperium ita datum est, ut redderent? Ita in *Epist.* 1. *ad Lentulum.* Crassus tres legatos decernit, nec excludit Pompeium, censet enim etiam ex iis, qui cum imperio sunt. Bibulus tres legatos ex iis, qui *privati* sunt.

Privatus etiam dicitur respectu ad fiscum habito *l.* 6. & 35. *D. de jur. fisc.* Huc spectat, quod dicitur in his, quae sunt ita fisci patrimonio, neque facere quidquam, neque prohibere *privatus* potest *l.* 2. §. 4. *D. ne quid in loc. publ.* Hoc sensu etiam dicitur *privatus* creditor *l.* 3. *C. de revoc. his, quae in fraud. credit.* item quod in *privatis* debitis observandum est *l.* 11. *C. de fidejuss.*

Privati judices pro arbitris in *l.* 9. *pr. C. Theod. de infirm. his, quae sub tyrann.*

Privata, sive res *privatae* sunt, quae sunt in patrimonio principis. Vetus Glossar. Graec. *Privata*, ἰδιοκτητα τα τῃ βασιλειᾳ ἰδιαζοντα διαφεροντα, & *privata* res principis Theodoret. *Hist. Eccles.* ἴδια βασιλέως κτήματα, propria Principis bona. Julian. in *Epist.* ad Ecebolum, καὶ τὰ ἀπὸ τῶν ταμιείων πατρικοῖς προστεθῆναι πριβάτοις. Jul. Capitolin. in *Marco* c. 4. *Privatum* patrimonium principis. Sic res fiscales quasi propriae, & privatae principis sunt *l.* 2. §. 4. *D. ne quid in loc. publ.* res Caesaris *l.* 1. *D. de offic. procur. Caesar.* Unde & Comes rerum privatarum dicitur *rubr. C. de offic. comit. rer. privat.* Res *privatae* aliquando absolute *privatae l.* 16. & 18. *C. Theod. de palatin. sacr. largit. l.* 9. *C. Just. eod. tit. l. ult. in fin. C. Th. de locat. fund. emphyt.* Quo sensu etiam Comitiva *privatarum* dicitur in *l.* 49. *C. Th. de adpellat. & consultat.* & apud Cassiodor. *lib.* 3. *variar. epist.* 12. Comes sacrarum & *privatarum l.* 120. *C. Theod. de decur.*

Privatum in *l.* 12. *C. Th. de aedific. privat.* balneum privatum, pro latrina Cujac. ad *l.* 1. *C. de aedific. privat.* Et ita Graeci quoque vocem hanc interpretantur, & ipse Tribonianus in *l.* 6. *C. de metat.* Vid. Jac. Gothofred. ad *l.* 12. *C. Theod. de aedific. priv.*

PRIVIGNUS uxoris meae filius ex alio viro natus. Unde *privignus* dicitur relatione facta ad vitricum *l.* 3. §. 7. *D. de muner. & honor.* Liberi quoque, quos ex alia uxore habeo, uxori meae privigni sunt *l.* 4. §. 5. *D. de grad. & adfin.* Plane quod ad caussam prohibitarum nuptiarum attinet, non solum uxoris nostrae ex alio marito filia, sed

etiam neptis, proneptis, *privignæ* adpellatione intelliguntur *l.* 14. §. *ult. D. de rit. nuptiar.* Add. §. 6. *Inst. de nupt.* Moschopulus in συλλογῃ Αττικων ονοματων. *Privignos* προγονους a Græcis dici ita ostendit. Προγονοι, και οι απο προτερυ γαμυ γεγεννημενοι, ων ο πατηρ η μητηρ εις δευτερον ηλθε γαμον. Λεγονται τε προγονοι προς τυς απο τυ δευτερυ γαμυ γεγεννημενυς. *Privigni*, ex priori nati matrimonio, quorum pater vel mater ad secundas venit nuptias. Dicuntur autem *privigni* respectu eorum, qui ex secundis nuptiis nati sunt.

PRIVILEGIARII creditores in *l.* 24. §. *ult. D. de reb. auctor. jud. possid.* i. e. privilegio muniti, qui & privilegiarii absolute in *l.* 10. *pr. D. de pact.* & *l.* 10. *D. qui potior. in pign.* ubi ab hypothecariis separantur.

PRIVILEGIUM est jus in certæ personæ vel caussæ gratiam, favorem, odiumve, & pœnam constitutum. Dictum *privilegium* quasi *priva lex*, id est, privato unive homini lata Vid. Gell. *lib.* 10. *c.* 20. & Isidor. *lib.* 5. *c.* 18. Victorin. Afer. *de ortograph. p.* 2466. *edit.* Hel. Putsch. Lex enim privilegii in unum hominem est dicta. Quo sensu privilegium a Cicerone in *paradox. IV. extr.* & *lib.* 3. *de legib. c.* 19. Ab *privilegiis* recte accuratiores distinguunt, *beneficia legis*, cum *generalia*, veluti restitutionis in integrum, inventarii, ordinis, divisionis, tum *specialia*, quibusdam hominum generibus, ut mulieribus, studiosis, fisco, collegiis, & corporibus data, quæ & nonnumquam *jura singularia*, & improprie *privilegia* adpellantur. Cujac. *obs. lib.* 15. c. 8. Ita prædicendum fidejussori, non usurum eum privilegio, (nempe fori præscriptione) *l.* 7. *D. qui satisd. cog.* *Privilegium* fisci est, inter omnes creditores primum locum retinere Paull. *lib.* 5. *sent. tit.* 12. §. 10.

Privilegium fori *l.* 1. *D. si quis in jus vocat. non ier. l.* 7. *pr. D. qui satisd. cog. l.* 2. §. 3. *D.* & *l.* 5. *D. de judic.* *Privilegium* furiosi furiosæve *l.* 15. §. *ult. D. de curat. furios.* Legati ceterique in ea sunt caussa, ut in jus vocati veniant, privilegia sua allegaturi *l.* 5. *D de judic.* *Privilegium* militum *l.* 40. *D. de administr.* & *peric. tut.* quod militibus datum est. *l.* 29. & 24. *D. de testam. milit. l.* 6. *C. eod. tit.* *Privilegia* privata opponuntur dignitati, hoc est, privilegiis ob dignitatem, quam quis habet, competentibus *l.* 4. *C. Theod. de muner.* *Privilegium* pupilli in bonis tutoris *l.* 42. & 44. *D. de administr.* & *peric. tut.* cujusmodi non habet pupillus in bonis magistratus *l.* 1. §. 44. *D. de magistrat. conven.* Defensor tutoris condemnatus non aufert privilegium pupilli *l.* 22. *D. de tutel.* & *rat. distr.* Tutelæ *privilegium l.* 9. §. 1. *D. de administr.* & *peric. tut.* Veteranorum privilegia *l.* 7. *C. de fid. instr.* & ita *privilegium* intellige *l.* 1. *C. ad leg. jul. de adulter. l.* 12. *C. de excus. mun. l.* 64. & 65. *C. de decurion. l.* 2. §. 32. *D. ad SC. Tertull. l. ult. C. de fructib.* & *expens. lit. l.* 31. §. 1. *D. de excus. l.* 1. *C. de quib. muner. nem. se lic. excus. l.* 17. §. *pen. de excusat. tutor.* *Privilegia* quædam caussæ sunt, quædam personæ *l.* 196. *D. de regul. jur.*

Privilegium quoque prælationem, & prærogativam quamdam significat, quæ inter actiones personales vertitur, qua in debiti repetitione chirographarii creditores aliis chirographariis præferuntur. Sic hoc verbum accipitur in *tit. de privileg. creditor.* qui in vul-

gatis

gatis codicibus distinctus est ab aliis; in Pandectis vero Pisanis continenter hæret cum *sic. de bonis auct. jud. possid.* Sic & *l. 74. D. de jur. dot. l. 52. pr. §. 1. & §. ult. D. de pecul. l. 5. §. 10. D. pro soc. l. 6. 33. & 37. D. de jur. fisc. l. 10. D. ad munic. l. 32. §. ult. D. solut. matrim. l. 2. C. de fen. pign. dat. l. 9. §. 1. D. de administr. & per. tut. l. 1. D. de cession. bonor. l. 25. D. si cert. pet. l. 58. §. ult. D. mand. l. 15. §. 1. D. de curat. furios. l. 1. §. 14. D. de magistrat. conven. l. ult. C. ne rei dominic. l. 5. §. 6. & 7. D. de tribut. act.* Hinc privilegiarii, de quibus supra, *privilegia* etiam pro ipsis creditoribus, qui privilegia habent, ponuntur in *l. 7. §. 2. D. de poss. l. 24. §. 2. D. de reb. auct. jud. possid.*

Privilegium Augustum. Vid. *Augustum.*

Privilegiis accedentibus ipsorum, qui militaturi sunt *l. 7. C. Th. de tiron.* pro *privilegiis*, quod inde defendi & servari posse Jac. Gothofredus existimat; quod privilegia nihil aliud sint, quam *privæ leges.* De defensione Grammatici videant.

PRO. Hæc præpositio accedens quibusdam verbis derogationem significat. Sosipater Charis. *lib. 2. Inst. Grammat. p. 209. edit. Hel. Putsch.* *Pro* interdum significat derogationem, id est στέρησιν, quum dicimus, profanus locus, id est, non sacer, quasi porro a fano positus, quod Græci βέβηλον dicunt. *Pro* accedens cognationum, adfinitatumque nominibus, gradus profert, atque promovet. Veluti proavus, proavia, pronepos, proneptis, proavunculus, promatertera, propatruus, proamita, itemque prosocer, uxoris meæ avus, prosocrus uxoris meæ avia; quibus ego sum progener, pronurus vero nepotis, vel pronepotis nostri uxor nobis adpellatur.

Pro, id est secundum. Ut *pro* admisso crimine *l. 11. §. 12. D. ad leg. jul. de adulter.*

Pro tribunali, id est, in tribunali in *l. 2. §. 2. D. quis ordo in bonor. possess.* Ἐπὶ τοῦ βήματος, dicunt D. Matth. *Evang. 27. v. 19.* & D. Joann. *Evang. 19. v. 13.*

Jurisconsulti etiam caussam, sive titulum possessionis significaturi, *pro* donato possidere eum dicunt, cui res donationis caussa tradita est *l. 1. D. pro donat. l. 25. §. 7. D. famil. ercisc.* *pro* dote, qui rem alienam ignorans dotis accepit *l. 13. §. 10. D. de hered. pet. l. 8. D. de peric. & commod. rei vend. l. 1. & tot. tit. D. pro dot.* *Pro* emtore possidet, qui a non domino emit, quum eum dominum esse existimaret *l. 33. §. 1. D. de usucap. & passim.* *pro* legato vero, cui res aliena legata est, aut testatoris quidem, sed adémta codicillis ignoratur *l. 1. & 4. D. pro legat.* *Pro* possessore possidet prædo, qui interrogatus, cur possidet, responsurus sit, quia possideo, nec ullam aliam caussam possessionis possit dicere *l. 11. §. ult. l. 12. & 13. D. de hered. petit.* *pro* soluto, qui rem debitam, vel aliud quid in solutum in ejus loco accepit *l. 1. D. pro emtor.* *Pro* suo possessio ad omnes possessionum species porrigi potest, quas quis ex justa caussa nactus est. Sed huic proprie locus est in his, quæ proprium, & speciale adquisitionis nomen non habent, ut puta in his, quæ cælo, terra, mari, vel ab hostibus capta, possidemus, item, quæ, ut in rerum natura essent, fecimus; & quæ quasi donata, legata, vel emta, vel ex stipulatu, aut ex caussa dotis debita, quum veritas non subesset, acce-

pimus *l.* 1. & 2. *l. pen. in fin. D. pro suo l.* 9. §. *ult. D. de adquir. poss:ss. l.* 68. *D. de jur. dot. l.* 5. 27. & 32. D. *de usucap.*

Alias quasdam hujus præpositionis significationes promiscue notabimus. *Pro* qua persona testator senserit, id est, ἀντὶ τοῦ *l.* 62. *in fin. D. de hered. instituend. Pro* quo actio competit, id est, ex cujus facto adversus dominum actio competit *l.* 2. §. 1. D. *si ex noxal. causs. agat. Pro* certo liber est *l.* 3. §. 7. D. *de hom. lib. exhib. Pro* auro & argento & veste solvi, vel promitti usuras, id est, propter usum auri *l.* 25. *C. de usur.*

PROBA, id est, probatio in *l.* 2. *C. de strator.* quo verbo utitur etiam Ammian. Marcell. *lib.* 21. *in fin. p.* 219.

PROBABILE aliquando est probatum, licitum, probum. Sic Cassiodor. *lib.* 11. *var. epist.* 37. Bene antiqua moderatione providum est, ne quis haberetur præteritus, qui probabili actione fuerat laudandus, *probabili* consilio matrimonio jungere *l.* 2. *C. de inst. & substit.* Cunctatio *probabilis l.* 3. *C. Th. legat. & decret.* Eodem significatu accipitur id vocabulum in *l.* 4. & 19. *C. de episc. & cler. l.* 44. *C. Th. eod. tit. l. un. C. Just. & Th. de his, qui potent. non tit. præd. adsig. l.* 1. §. 12. *D. de extraord. cognit. l.* 3. *C. Theod. de fid. cathol. l.* 27. §. 3. *D. de recept. arbitr.* Ex scenicis natæ, si ita se gesserint, ut *probabiles* habeantur *l.* 21. *C. Theod. de scenic.*

PROBAMENTA pro probationes *l.* 10. *C. Th. de præd. navicul.*

PROBARE. *Probari* fidejussores dicuntur, in quorum facultates inquiritur, ut idonei sint, nec ne pateat. *l.* 9. & 10. D. *qui satisd. cog. l.* 7. §. 3. D. *de minor. l.* 2. D. *a quib. adpell. non lic.*

Probare de ætate *l.* 1. §. 2. D. *quæ sent. sine adpell. rescind.* de crimine *l. ult.* §. *ult.* D. *de bon. eor. qui ante sent.* de excusationibus *l.* 21. D. *de excusat.* de jure suo *l.* 60. §. *ult.* D. *de usufruct. l.* 1. §. 2. D. *quæ sentent. sine adpell. Probare* debet petitor. Vid. supra voc. *petitor.*

Probare pro adprobare passim in legibus. Sic *probare* nomen agnoscere est, & suscipere *l.* 36. §. *ult.* D. *ad municip.* Probari etiam opus dicitur, quod tamquam e lege dicta factum adprobatur *l.* 26. & 26. §. *ult.* D. *locat. l.* 7. §. 2. D. *de leg. jul. repetund.* Frontin. *lib. XI. de aquæduct.* Eorum operum *probandorum* curam fuisse per Censores aliquando & Ædiles. Et in veteri monumento Neapolitano, quod legem parieti faciundo dictam habet, apud Gruter. *inscr. p* 207. Quod eorum viginti jurati *probaverint*, probum esto. Quod ieis improbaverint, improbum esto. Huc etiam pertinet, quod dicitur *probatam* a marito uxorem *l.* 26. D. *ad leg. jul. de adulter.*

Probari etiam dicuntur milites, si inquiritur, an ad militiam idonei, ejusque capaces sint *l.* 2. & 5. *C. Theod. de fil. mil. adparit. l.* 10. *C. Th. de decurion. l.* 1. *C. Th. de tiron. tit. C. Th. qui probari deb. ad quamc. mil. ven.* Similis probatio est, cujus mentio fit in *l.* 4. *C. Th. de agent. in reb.*

Probare aliquando est facere periculum, experiri. Sic accipe, quod dicitur: Mensuras publice *probatas l.* 32. §. 1. D. *ad leg. Cornel. de fals.* An per te steterit, quominus in continenti pecunia probaretur *l.* 30. D. *de solution.* Si degustando male probavit vinum *l.* 15. D. *de peric. & commod. rei vend.*

PRO-

PROBATIO est actus, quo cuicumque, maxime vero judici, fides fit. Sic *probationes* dilucidæ *l.14. §. ult. D. qui & quib. manumiss.* evidentes *l. 27. in fin. D. de liberal. causs.* evidentissimæ *l.45. D. de hered. pet.* indubitatæ *l.1. §.11. C. de latin. libert. toll.* legitimæ *l.40. D. de testam. milit.* liquidæ ac manifestæ *l. 14. C. de contrah. & committ. stip. & passim.* Probationibus instruere, atque minuere accusationem *l. 2. §. ult. D. ad leg. jul. de adulter.*

Probatio duplex vulgo ponitur, Altera *plena* ac *justa*; altera vero *semiplena*, nec satis demonstrans.

Probatio plena est, quæ tantam fidem facit, quanta ad definiendam controversiam sufficit. Probatio semiplena est, per quam rerum gestarum fides aliqua fit judici, non tamen tanta, ut jure eam debeat sequi in sententia dicenda, quia caret plena fide, constans ex levioribus argumentis. *Probationis plenæ* sex constituit species Oldendorpius, *semiplenæ* quatuor. Quæ copiose tractantur apud ipsum auctorem in *tit. de probation. dictor. & factor.* Probatio, seu fides judici est facienda, non adversario *l. 83. §. 1. D. de verb. oblig. l. 12. D. de probat. l.1. C. de condict. ob turp. causs. l.1. C. de reb. alien. non alien.*

PROBATORIA, in Imperatorum constitutionibus attestationem illam, ut cum vulgo loquar, significat, qua, qui in ordinem aliquem adsciscitur, idoneus, & probatus renunciatur *l. 3. C. de agent. in reb. l.12. & 17. C. de re milit. l.2. C. de cohortal. l.6. 9. & 10. C. de divers. offic. & adparit.* Usurpat hoc verbum etiam Justinianus *Edict.* 13. Extat autem apud Cassiodorum *lib. 7. variar. formul.* 43. *Probatoriæ* chartariorum.

PROBROSIS notis inuritur femina intra anni spatium alteri nubens *l. 2. C. de secund. nupt.*

PROBRUM pro opprobrio in XII Tabulis, ut interpretatur Cujacius, & in edicto de injuriis, ut censet Gœddeus *ad l.42. D. de verb. signif.* quum composita simplicium significationem non abjiciant. *Probra* autem quædam natura turpia sunt, quædam civiliter, & quasi more, institutoque civitatis, ut exponit Ulpianus *l. 42. D. de verb. signif.* Qui locus Grammaticos, genus irritabile, concitavit; qui *probrum* crimen, opprobrium ignominiam esse volunt. Hos tamen Ulpiano conciliare studuit Ducker. *de Latin. vet. JCtor. p.119.* Hein. Probrum etiam intelligitur & in his mulieribus, quæ turpiter vivunt, vulgoque quæstum faciunt, etiamsi non palam *leg. 41. D. de rit. nuptiar.*

PROBI numi, & reprobi adversantur *l.24. D. de constit. pecun. act.* ut apud Ciceron. *lib. 3. offic. c.23.* bonis numis adulterini opponuntur.

PROCACIA venditoris pro contumaci mora *l. 4. C. de act. empt.*

PROCACITAS stupri *l. 2. C. Th. de repud.*

PROCAX licentia *l. 2. Cod. Theod. de monum.* libertas apud Phædrum *lib. 1. fab. 2.* quam ultimum in libertate Tacit. *in Agricol. c. 8.* Cornel. Nepos in *Alcibiad. c.14.* immoderatam licentiam adpellat.

PROCEDERE ad delationem jurisjurandi *l. 37. D. de jurejur.* Damnare, ne de domo sua procedat *l. ult. D. de interdict. & releg.*

Procedere est etiam valere. Quod *procedit l. 32. D. de heredit. petit.* Vid. & *l. 11. § 7. & 24. D. de donat. int. vir. & ux. l. 21. §. 5. D. de recept. arbitr. l. 7.*

§.4. *D. ad Leg. Aquil.* *l.*18. *C. de solution.* *l.*2. §. *ult.* *l.* 7. *D. pro emtor.*

Procedere aliquando peragi significat, ut in *l.* 12. §. 4. *C. de reb. cred. & jurejur.* Sic non procedente contractu *l.*17. *in fin. C. de fid instrum.* Cum omni procedente cautela *l.* 25. *pr. Cod. de administr. tut.* Alio rursus sensu hæc vox usurpatur in his, quæ sequuntur: Res, quarum pretia in legata, vel fideicommissa, vel alios creditores processerunt *leg. ult.* §. 5. *C. de jur. delib.* Res, quæ a sacratissimis Imperatoribus, non a fiscalibus rebus procedunt *l. ult. C. de quadrienn. præscript.* Alienationes de aula *procedentes ibid.* Aditiones, quæ circa defunctorum hereditates procedebant *l.* 1. §. 1. *C. de caduc. toll.* In dotem procedere *l. un.* §. 1. *C. de rapt. virgin.*

PROCERES, primores in *l.*1. *C. Theod. de nupt.* *l.*12. *C. Theod. de prætor.* & apud Cassiodor. *lib.* 6. *variar. epist.* 12. ubi pro senatoribus. *Proceres* judæorum *l* 9. *C. de judæis leg.* 10. *C. Th. eod. tit.* iidem videntur, qui in *l.*3. *C. & l.* 1. *C. Th. eod. tit.* majores adpellantur. Proceres officii *l.*5. *C. de metat.*

PROCERITAS. Mediocritas *proceritatis* ab armatæ militiæ conditione quosdam summovere, dicitur in *l.* 5. *C. Th. de desertor.* Certa enim statura, quæ militaris inde adpellatur in *l.* 9. *C. Theod. de desertor.* in milite olim exigebatur, de qua *l.*3. *C. Theod. de tiron.* Sic etiam. Veget. *lib.*1. *de re milit.* c. 5. proceritatem tironum a consule Mario scio semper exactam. Quem locum plerique corruptum censent. In quodam Vegetii codice, quem olim Choretius servavit, ita legitur: Scio tironum mensuram III. C. (id est, trium cubitorum) semper exactum. Vid. Burneti Iter Helveticum *Epist.* 1. *p.*6. Hein.

PROCESSUS juris *l.* 2. *pr.* & §.13. *D. de orig. jur.* temporis *l.* 3. *C. Th. tribut. in ips. spec.* i. e. progressus.

Processus pro sollemnitate, & pompa, qua in publicum prodibant magistratus. Ad *processus* viri donare. *l.*42. *D. de donat. inter vir. & uxor.* Qui processus *l.* 42. *D. eod. tit.* explicantur honoris caussa, ut si uxor viro laticlavii petendi gratia donet, vel ut equestris ordinis fiat, vel ludorum gratia, ut videtur Duckero *de Latin. vet. ictor.* p. 435. Alii de processibus sumtuosissimis, de quibus *l* 2. & 4. *C. de consulib.* alii aliter. *Hein.*

In PROCINCTU versantur milites, qui in expeditione belli sunt *l. un. D. de bon. poss. ex test. milit.* Unde in procinctu facta testamenta apud veteres dicebantur, quæ cinctis jam militibus, & e castris in prælium jamjam exituris fiebant. Ulpian. *tit* 20. *regul.* §.2. §.1. *Inst. de testam.* Cicero *lib.* 2. *de natur. Deor. cap.* 3 & *lib.* 1. *de orator. cap.* 53. Festus *lib.* 5. *de verb. signif.* Plutarch. *in Coriolan. Tom* 2. *oper.* p.217. Ἦν δὲ τότε τοῖς Ῥωμαίοις ἔθος, εἰς τάξιν καθισταμένους, καὶ μέλλοντας θυρεοὺς ἀναλαμβάνειν, καὶ περιζώννυσθαι τὸν τήβεννον, ἅμα καὶ διαθήκας ἀγράφους γίνεσθαι, τριῶν ἢ τεττάρων ἐπακουόντων ὀνομάζοντας τὸν κληρονόμον. Moris erat id temporis in acie stantibus Romanis, quum jam sumturi scuta essent, & togam præcincturi, testamenta in *procinctu* facere, & tribus aut quatuor exaudientibus nuncupare heredem. Vetus Glossar. In *procinctu* ἐκ τοῦ στρατεύματος ἐξωπλισμένος καὶ ἕτοιμος εἰς παράταξιν. Auson. *in Consulatu* n. 302. *Procinctibus* bellicis idonei *l* 2. *C. Th. de domestic. & protect.*

PROCLAMARE ad libertatem, vel in libertatem dicuntur, qui ex servitute se in libertatem vindicant, & adserunt *tot. tit. D. quib. ad libert. proclam. non lic.* & alibi passim. Inde Basilic. *Ἀναζητοῦσι τὴν ἐλευθερίαν, ἤγουν τὴν εὐγένειαν*; proclamare in libertatem sive ingenuitatem. *Proclamare* ad servitutem *l. 59. §. 1. D. de magistr. testam.* Hinc

PROCLAMATIO in libertatem *l. 25. §. 1. l. 34. D. de liberal. causs.* & *proclamator l. 13. D. eod. tit.*

PRODIVIOR est sententia *l. 13. §. ult. D. de reb. dub.* id est, facilior, verior.

PROCONSUL. Hanc adpellationem specialem esse, neque tam late patere, quam præsidis, Ulpianus in *l. 2. D. de offic. præsid.* scribit. Nam post divisionem provinciarum ab Augusto factam, qui limitaribus & limitaneis provinciis sibi reservatis pacatas, & tranquillas populo eas habendas, & more pristino administratas reliquit, *proconsules* adpellati sunt, qui ex ordine senatorio ad regendas populi provincias mittebantur, ut Dio Cassius *lib. 53. p. 504.* Strab. *lib. 17. p. 1197.* & Tranquill. *in August. c. 47.* scribunt. Proconsules autem in Achaiam, Bæticam, Cretam, Macedoniam missos ex *l. 2. D. de his, qui sui vel al. jur. l. 3. §. 3. D. de testib. l. 10. in fin. D. de offic. procons. l. 14. D. ad SC. Turpill.* intelligimus. Quarum duas posteriores a Tiberio in curam suam translatas, Claudius populo reddidit, auctore Sueton. *Claud. c. 25.* Proconsul Achaiæ *l. ult. D. ad SC. Trebell.* Africæ *l. 4. D. de offic. ejus, cui mand. jurisd.* & apud Gell. *lib. 5. c. 14.* *Collat. Leg. Mos. & Rom. tit. 15. §. 3.* provinciæ Africæ *l. 5. §. 1. D. de jur. immun.* Asiæ Tacit. *Ann. lib. 3. c. 32. lib. 13. c. 43.* Cretæ *l. 14. D. ad SC. Turpill.* Macedoniæ *l. 3. §. 3. D. de testib.*

PROCONSULARIS provincia *l. ult. C. Th. de itinerib. l. 34. & inscript. l. 63. C. Th. de curs. publ. inscript. l. 29. C. Th. de annon. l. 13. C. Theod. de indulgent. debitor. inscript. l. 16. C. Theod. de erogat. mil. annon. l. ult. C. Th. de susceptor.* Legatio provinciæ proconsularis *l. 186. C. Theod. de decurion.* quibus omnibus locis Africæ provincia sive Carthaginensis denotatur. Vid. Gothofred. *ad l. 26. C. Th. de erogat. milit. ann.*

PROCONSULATUS insignibus ornati *l. 1. C. Justin. & Th. de desert. & occultator.*

PROCRASTINATA auctoritate sententiæ *l. 7. C. Th. de desert. & occultat.*

PROCULUS Sempronius, jurisconsultus. De eo, quum pleraque incerta sint, pauca notabimus. Alii eum e gente Julia, alii, ut Reinesius *Inscript. Class. VI. 122. p. 459.* e Licinia, alii, quod maxime probabile, ex Sempronia arcessunt. Ev. Otto *præf. Tom. 1. Thesaur. Jur.* Plane *L. Sempronius Proculus* invenitur in marmore apud Gruter. *Inscript. p. 560.* Eum Nervæ successisse ait Pomponius *l. 2. §. ult. D. de orig. jur.* quumque Nerva anno V. C. 786. vitam inedia finierit Tacit. *Annal. lib. 6. c. 26.* *Proculum* sub Tiberio florere cœpisse, oportet, ut merito mireris, Petrum Pettenonium *Animadvers. lib. 2. c. 13.* existimare, eum sub Julio Cæsare vixisse, alios autem ad eum referre illa Martialis *Epigramm. I. 72.* Vade salutatum pro me, liber, ire juberis, ad *Proculi* nitidos, officiose lares, quum hoc plane non ferat temporum ratio. Præter libros epistolarum, non octo, sed plures (vid. *l. 69.*

 D.

D. de contrah. emt. l. 12. D. de præscript. verb, l. 17. D. de pact. dotal.) scripsit *Notas* ad Labeonem *leg.* 10. §. 2. *D. de negot. gest. l.* 65. *D. de condit. & demonstr.* Hein. *Proculi* fit mentio in *leg.* 26. §. *ult. D. de legat.* 1. *l.* 21. §. 9. *D. de recept. arb. l.* 26. *D. de damn. infect.* Is Labeonis & Nervæ, qui Labeonis successor, partes amplexus. Sabino & Cassio contrariam scholam instituit, ut refert Pomponius *l* 2. §. *penult. D. de orig. jur.* Cujus sectatores *Proculeiani*, Sabinianis & Cassianis adversi memorantur in §. 25. *Inst. de rer. divis.* §. 2. *Inst. de emt. vend.* Ulpian. *tit.* 11. *regul.* §. 28. *Proculeiani* autem fuerunt Pegasus, Celsus pater, Celsus filius, & Priscus Neratius, ut ex Pomponio liquet. *Proculum* autem a Nepote sæpe per litteras consultum indicant *l* 67. *D. de jur. dot.* *leg.* 125. *D. de verb. signif.* Item *Proculum* non levem juris auctorem vocant Divi Fratres in *l.* 17. *D. de jur. patronat. Proculi* & Sabini discordia *l.* 93. *D. de solution.*

PROCURARE dicitur, qui negotium aliquod sive mandato alterius & jussu, sive sponte suscipit, quive alicui rei, & negotio præest. Sic *procurare* aliquid *l.* 5. *C. mandat.* negotia *l.* 24. & 34. *D. mandat.* patri *l.* 34. §. 1. *D. de legat.* 3. Senatori *l.* 44. §. 3. *D. de excusat.* patrono *l.* 44. *in fin. D. eod. tit.* operibus *l.* 2. §. 17. *D. ne quid in loc. publ.* in Cilicia *l.* 86. *D. de procur.*

Procurare is etiam intelligi videtur, qui occasionem rei præstat, ut fiat *l. penult.* §. 1. *in fin. C. de reb. credit.*

PROCURATIO, administratio negotii *l. ult. D. de jur. fisc. l. ult. D. de inoff. testam.* Paull. *lib* 1 *Sent. tit.* 3. §. 1. *l.* 3. §. 4. *D. quod vi, aut clam.*

PROCURATOR est, qui aliena negotia domini mandato administrat *l* 1. *in fin. D. de procurat.* Eodem modo & vetus Glossarium Græcum ὁ φροντιστὴς ὁ ἐντολεὺς πρᾶγμα τινος κατ' ἐντολὴν αὐτοῦ διοικεῖν. *Procuratorum* autem varia sunt genera. *Procurator* enim aut ad litem, aut ad omne negotium, aut ad partem negotii, aut ad res administrandas datur Paull. *lib.* 1. *Sent. tit.* 3. § 2. De variis autem *procuratorum* differentiis Brisson. *lib.* 5. *de formul. Pop. Rom. c.* 56. egit. Litis *procuratores* sunt, qui ad movendas instituendasque actiones, vel lites exsequendas dantur *l.* 86. *D. de solution.* Hujusmodi *procuratores* ad actionem factum procuratorium vocat Paull. *l.* 14. *D. de pact.* Hic litis contestatione dominus litis efficiebatur, adeo ut alterum procuratorem dare potuerit *l.* 4. §. *ult. D. de adpellat.*

Alii sunt negotiorum *procuratores*, quibus vel certa una res, vel generaliter universa negotia administranda mandantur, qui omnium rerum procuratores *l.* 12. *D. de pact. l.* 6. *D. de institor. l.* 7. *pr. D. de calumniat*, & totorum, seu universorum bonorum *procuratores* vocantur *l.* 63. *D. de procurat. l.* 17. §. *ult. D. de jurejur. procurator*, cui omnium rerum administratio concessa est *l.* 4. §. 18. *D. de dol. mal.* In illis Edicti de injuriis verbis: *Neque procurator, qui eo nomine agat*, procuratorem accipimus, non utique eum solum, cui specialiter procuratio data est actionis, sed sufficit esse eum, cui omnium rerum administratio mandata est *l.* 17. §. 10. & 16. *D. de injur.* Similiter in eo, quod dicitur, procuratorem judicatum solvi, stipulari posse, non eum tantum, cui ea res specialiter mandata fuerit, intelligimus, sed & eum, qui om-

universorum bonorum mandatum susceperit. Sed etsi ratum fuerit habitum, *procurator* videbitur *l.* 3. §. 2. D. *de judicat. solv.* Eodem modo in Ædilitio edicto *procurator* accipitur *l.* 1. §. 1. *l.* 25. §. 3 D. *de Ædil. edict. l.* 17. §. *ult.* D. *de jurejur.* In interdicto quoque, *unde vi*, ex sententia magis, quam ex verbis, procuratorem non eum tantum, qui legitime *procurator* dicitur, omnium rerum ejus, qui absit, quasi pene quidam Dominus; hoc est, alieni juris vicarius, sed & quemlibet, qui aliquid nostri negotii gerat, clientem, videlicet, vicinum, colonum, aut libertum, aut qui illam vim, dejectionemque rogatu aut nomine nostro fecerit, intelligi, eleganter Cicero *pro Caecina c.* 20. tradit. Atque ideo in plerisque librorum nostrorum locis is, qui sine mandato se negotiis alienis offert, & qui aliquid nostro nomine negotii nostri gerit, *procurator* vocatur, qui verus negotiorum gestor est *l.* 34. §. 6. *l.* 12. §. *ult. l.* 58. *D. de solution. l.* 13. §. 12. D. *de hered. pet. l.* 8. §. 6. D. *de liberat. legat. l.* 22. §. 1 *l. ult.* D. *ratam rem haber.*

Procurator verus is dumtaxat exaudiendus est, qui mandatum habet, & cui vel id ipsum, quo de agitur, specialiter mandatum, vel totorum negotiorum administratio commissa, & credita est *l.* 40. §. 2. D. *de procurat. l.* 56. D. *de judic. l.* 1. *in fin.* D. *quod juss. l.* 26. §. 5. D. *mandat. l.* 12. *pr.* D. *de solut. l.* 22. §. 8. D. *rem. rat. hab. l.* 5. §. 18. D. *de oper. nov. nunc. l.* 1. §. 13. D. *de vi & vi arm.* Sed & ut *praesumpti* admittuntur *procuratores* persona cognatione vel affinitate juncti *l.* 36. *pr.* D. *de procurat.* litis consortes post litis contestationem *l.* 2. *C. de consort. ejusd. lit.* mariti ratione bonorum uxorum *l.* 21. *C. de procur.* mandato quidem, sed non satis idoneo, instructi *l.* 1. *C. eod. tit.* cum hi tamen de rato cavere teneantur *l.* 35. & 40. §. *ult.* D. *l.* 1. *C. h. t.* Alias

Vero *procuratori falsus* opponitur *l.* 1. §. 13. D. *de vi & vi arm.* qui mandatum non habet, aut qui sine mandato procuratorio nomine quid facit *l.* 1. *in fin.* D *quod jussu. l.* 3. §. *ult.* D. *rem rat. hab.* Interdum plane *falsus* procurator est, qui mala mente & intercipiendi animo procuratorem se simulat, & procuratoris personam induit *l.* 43. §. 1. *l.* 44. *pr.* D. *de furt. l* 14. *in fin.* D. *de condict. caus. dat.*

Procurator in rem suam datus dicitur, cui in rem, utilitatemque suam mandatae sunt actiones *l.* 8. §. *ult.* D. *mandat. l.* 2. *in fin.* D. *famil. ercisc. l.* 3. §. 5. D. *de in rem. vers. l.* 24. D. *de minorib. l.* 3. § 1. D. *quod quisq. jur. in al. stat. l.* 8. *C. de hered. vend. l.* 25. *in fin. l.* 28. 29. 30. 33. §. *ult. l.* 34. 42. 55. 61. D. *de procurator.* Nam hic, quum mandatas sibi & cessas ab alio actiones exerceat, *procurator* est, sed quia non in alienam, sed in rem suam, id est, commodum suum, lucrumque omne, & compendium eum respicit, idcirco in rem suam factus datusve procurator dicitur *l.* 4. *C. de procurat.* & passim *l.* 25. §. *ult.* D. *eod. tit. l.* 4. *pr.* D. *de re judic.*

Procurator a pragmaticis dicitur *cum libera*, qui negotia alterius mandatu ejus, sed secundum arbitrium, curat, *sine libera*, qui ad normam praescriptam. Quam distinctionem, quoad judiciales procuratores, ignorat jus civile, ut saltem liberam potestatem tribuens, cui omnium bonorum administratio, nulla lege restricta, erat commissa *l.* 12. D. *de pact. l.* 17. §. *fin.* D. *de jurejur.* Verum jus ca-

canonicum admittit procuratorem, qui suo arbitrio litem prosequitur. Vid. *c. 4. de procurat. in 6.* Wurffel *Jurispr. defin.* §. 184.

Procurator Cæsaris, ab Augusto primum institutus est, ut ex Dionis *lib.* 53. intelligimus, ubi ait, Augustum in omnes provincias, præterquam ubi Proconsules essent, mittere instituisse curatores, qui vectigalia conquirerent, impendiaque, si quæ opus essent, facerent. Hoc autem potius officium, quam magistratus adpellatur, in *l.* 46. *D. de contrah. emt.* Itaque *rationales* passim in libris nostris adpellantur, eosque deportandi jus non habere, sed petulantibus aditu prædiorum Cæsaris interdicere posse, Callistratus auctor est in *l. ult. D. de offic. procur. Cæs.* Præterea jurisdictionem inter privatos extra fiscales caussas non habebat *l. 1. C. de jurisd. omn. jud. l. 1. & passim. C. ubi fiscal. causs.* Inter fiscum autem, & privatos jus dicebat. Ulpian. *l. 5. C. eod. l. 1. D. de offic. procur. cæsar.* scribit, ea, quæ ab illo acta, gestaque sunt, sic a Cæsare comprobari, atque si a se ipso gesta essent. Hinc illud Taciti *lib.* 12. de Claudio Cæsare: Eodem anno, inquit, sæpius audita vox principis, parem vim rerum habendam a *procuratoribus* suis judicatarum, ac si ipse statuisset. Ac ne fortuito prolapsus videretur, senatusconsulto quoque cautum plenius, & uberius quam antea. Suetonius tamen id illum precibus impetrasse scribit. Ut sibi in curiam, inquit, Præfectum prætorii secum inducere liceret, utque rata essent, quæ *procuratores* sui in judicando statuerent, precario exegit. Ad eumdem illud quoque pertinet, quod idem in *Vespasiano* scribit *cap.* 16. Creditur etiam *procuratorum* rapacissimum quemque ad ampliora officia ex industria solitus promovere, quo locupletiores mox condemnaret, quibus quidem vulgo pro spongiis dicebatur uti, quod quasi & siccos madefaceret, & exprimeret humentes. Interdum autem *Procurator* Cæsaris Præsidis provinciæ partibus fungebatur, tum vero de rebus omnibus, quasi præses ipse cognoscebat *l. 4. C. ad Leg. Fab. de plag. l. 2. C. de pœn. l. 3. C. ubi causs. fisc. l. 23. § 1. D. de adpellat.* Ejus mentio fit *l. 4. §. 1. D. eod. tit. l. 16. D. de publican. l. 5. §. 10. D. de jur. immunit. Collat. Leg. Mos. & Rom. tit. 14. §. 3. l. 25. D. de adquir. vel omitt. hered. l. 35. §. 1. D. ex quib. causs. major.* Idem & *procurator imperatoris* dicitur in *l. ult. D. de jur. fisc.* & simpliciter *procurator l. 3. §. 5. D. de jur. fisc.* & curator Cæsaris *l. 9. pr. D. de offic. procur. Cæs. Procuratores principum l. 32. D. ex quib. causs. major. in integr.* Vid. amplius Corn. Van Bynkersh. in *obs. jur. lib. 2. c. 20. & 21.* ubi docte de *procuratore* Cæsaris egit.

Procuratores alii memorantur in jure, ut *procuratores Domus Augustæ l. un. C. Theod. de privileg. dom. Aug.* Procuratores annonæ, scilicet militaris *l. 1. pr. C. Theod. de erogat. milit. ann.* Procuratores curiarum *l. 32. pr. C. Theod. eod. tit.* Procuratores, & procuratio cursus clabularii *inscript. & l. 23. Cod. Theod. de curs. publ.* procuratores domus dominicæ *l. 8. C. ubi causs. fiscal.* procuratores hereditatum *l. 32. D. de jur. fisc.* procuratores vicesimæ hereditatum in inscriptionibus, quas collegit Petr. Burmannus *de vectig. pop. Rom. c. XI. p.* 187. metallorum; item bophiorum, textrinorum, seu gynecæorum, & linificiorum, & bastagarum, & saltuum erant *procuratores*, quorum in *l. 4. C. de metallar. penult. C. de murileg.* & in

in *Notitia Imperii* fit mentio. Inter metallorum *procuratores* referendi & *procuratores* aurarii; qualem in antiquo marmore intelligit Reinef. *Class.* 1. *inscr.* 6. Procuratores rei dominicæ *l. pen. C. de conven. fisc. debitor.* summæ rei *l. ult. C. prope. publ. pensit.* qui & Rationales summæ rei, ut in *inscript. l.* 7. *ubi causs. fiscal.* procuratores rei privatæ *rubr. Cod. Th. de actor. procur. & conduct. rei priv.* quales etiam intelligendi sunt in *l.* 5. *C. ad leg. jul. repetund. l.* 7. *C. Theod. tod. tit.* & in *l.* 1. *C. Th. de domib. ad rem privat.* Eosdem *procuratores* suos vocant Imperatores in *l.* 1. *C. Th. de equor. conlat.* & procuratores suarum possessionum *l.* 13. *C. Theod. de pagan.* neque alii ab his sunt, qui procuratores rei dominicæ, summæ rei, domus dominicæ, aliisque similibus supra adpellantur. *Procuratores* autem *summæ rei* diversos esse ab illis, qui summæ rei imponuntur, contra Cujacium adserit Gutherius *de offic. dom. Aug.* Procuratores reipublicæ *l.* 7. *C. ne de stat. defunct. l.* 30. *C. de decurion.* procuratores & actores senatorum *l.* 2. *C. Th. quib. equor. usus.*

Ceterum *procurator* etiam curator dicitur *l. ult. D. de offic. procur. Cæsar.* Si qui in Codice *procurator* reipublicæ, in pandectis curator dicitur. Vicissim vere curator *procurator* adpellatur in *l.* 23. §. 2. & 3. *D. de hered. inst. l.* 3 *D. de tutel. & rat. distrah.*

PROCURATORIÆ exceptiones vocantur, quæ procuratorio nomine agentibus opponuntur, sive quod non esse hoc eis mandatum dicatur, quod persequuntur, sive quod omnino procuratores esse, vel fieri potuisse negetur, vel ab eo dari dicantur, qui procuratoris dandi jus non habuit *l.* 57. & 62. *D. de procurator. l.* 2. & 3. *D. de exception. l.* 29. § 4. *D. mandat. l.* 19. §. 1. *D. de probation. l.* 39. §. *pen. D. de damn. infect.* §. *pen. Inst. de satisdat. l.* 6. *D. de oper. novi nunt.* Quinctil. *lib.* 4. *Inst. orat. c.* 3. Qua de re incidere crebro in judiciis Quinctil. *lib.* 7. *cap.* 1. admonet. Procurator, ait, alicujus pecuniam petit ex fœnore hereditario. Potest incidere quæstio, an huic esse procuratorem liceat. Finge nos postquam tractavimus eam remittere, vel etiam convinci, quæreretur; an ei, cujus nomine litigatur, procuratorem habendi sit jus. Idem *lib.* 4. *c. penult.* Ut contra petitionem pecuniæ male petis. Procuratorem enim tibi esse non licuit. Sed nec illi, cujus nomine litigas, habere procuratorem.

PROCURATORIO nomine agere & suo opponuntur *l.* 3. *D. famil. ercisc. l.* 2. §. *ult. D. de except.* experiri *l.* 6. *C. de procurat.* repetere *l.* 23. *D. rat. rem hab.*

PRODERE, prævaricari, & per collusionem adversario, vel hosti rem sibi creditam detegere, vel tradere. Sic *prodere* caussam *leg.* 1. *D. de prævaric.* civitatem hostibus *leg.* 10. *l. ult. D. ad leg. jul. majest.* custodiam *l* 14. *pr. D. de custod. & exhib. reor.* exercitum hostibus *leg.* 4. *D. ad leg. jul. majest.* instrumenta adversario *leg.* 38. §. 8. 9. *D. de pæn.* jura pupilli *leg.* 2. *C. de divid. tutel.* legem *leg.* 2. §. 1. *D. ad Leg. jul. de adult.* testimonia utrique parti *leg* 16. *D. de testib.* Alber. tamen Gentil. *lib.* 2. *Hisp. advoc. c.* 4. dare & dicere interpretatur.

¶ *Prodere*, id est, detegere, & indicare. *Prodere* fugitivum *leg. ult. D. de custod. & exhib. reor.* judicia *l.* 6. §. 3. *D. ad SC. Turpill.* prodita mors *l.* 39. *D. ad leg. Falc.*

Pro-

Prodere aliquando est constituere, edere, probare. Sic *prodita* actio *l. 17. pr. D. de furt. l. 5. D. de oblig. & act. l. 11. D. de præscript. verb.* adpellatio *leg. 3. D. eod. tit.* probationes *leg. 12. C. de probat.* prodita judicia *l. 15. C de jur. dot. l. 1. D. de præscript. verb* proditum est *l. ult. D. usufruct. quemadm. cav.*

Prodere canonem, id est, solvere *leg. 5. C. Theod. de conlat. donat.*

Proditi ac orti curialibus, hoc est, editi & prognati *l. 1. C. Th. de proxim. comit.*

PRODESSE dicitur exceptio *l. 55. D. ad SC. Trebell.* replicatio *l. 7. §. 2. D. de curat. furios.*

PRODIGERE, male consumere in *l. 18. D. de offic. præsid.*

PRODIGIALIS, prodigiosus. Sic vocantur Eucratiæ in *l. 9. C. Th. de heret.*

PRODIGIOSUS, monstrosus *l. 14. D. de stat. hom.*

PRODIGIUM lutulentum vocatur Eutropius, quod divinum præmium consulatus contagione fœdavit *l. 17. C. Th. de pœn.* Nefanda *prodigia* sectarum *l. 6. pr. C. Th. de heretic.*

PRODIGUS est, qui neque modum, neque finem expensarum habet se, bona sua dilapidando & dissipando profundit *l. 1. D. de curator. furios. Eversorem* adpellat Cajus *lib. 1. Inst. tit. 8. §. 1.* Solet & in libris nostris hoc verbum circuitu designari, *is, cui bonis interdictum est l. 18. D. qui testam. fac.* Nam *prodigis* per prætorem urbanum bonis interdicebatur, ut Paull. *lib. 3. sent. tit. 4. § 7.* & Valer. Max. *lib. 2. c. 5. lib 8. c. 6.* ostendunt. Sic & famæ suæ *prodigi* dicuntur in *l. 2. C. de his, qui potentior. nom.* prodigus sui raptor *l. ult. C. Th. de rapt. & matrim. sanction.*

Prodiga in *l. 5. C. de fid. & jur. hast. l. 1. C. Theod. eod. tit.* dicuntur, quæ pro usu quotidiano prodigi, & consumi oportet, puta species annonariæ, veluti frumentum, esculenta, poculenta, quæ omnia prodigi hoc sensu dicuntur in *l. 18. D. de offic. præsid.* Vid. Jac. Gothofr. *Commentar. ad d. l. 1. C. Th.*

PRODITIO seu negligentia tutorum, & curatorum *l. 3. C. Theod. de admin. & peric. tut.* hoc est, dolus & culpa, ut habet *l. 23. C Justin. eod. tit.*

Proditiones latronum, id est, indicia *l. 1. § 26. D. de quæstion.*

PRODITOR libertatis, qui libertatem prodit *l. 14. § 10. D. de re mil.*

Proditor pro indice, & delatore *l. un. C. de mendic. valid. l. 6. C. de delator.*

PRODUCERE, ducere. *Producere* adversarium ad album *l. 1. §. 1. D. de edend.* Produci in jus est ad prætorem duci *l. 5. §. 2. D. ne quis eum, qui in jus voc. l. 4. D. ad Leg. jul. de vi privat.* nempe, ut ipsi actionis formula demonstretur, qua uti velit actor, ex earum numero, quas prætor se daturum in albo, edictoque suo denunciavit. *Producere* in publicum *l. 3. §. 8. D. de hom. lib. exhib.* de domo *l. 1. §. 3. D. de quæstion.* e custodia reos *l. 18. C. Theod. de accusat. & inscr.* servos ad interrogationem *l. 7. C. de quæstion.* testem *l. 20. D. de quæstion.* de domo testes Paull. *lib. 5. Sent. tit 15. § 1.* Productus testis apud Liv *lib. 1.* Juvenal. *Sat. 17. v. 32.* Citius falsum producere testem contra paganum potiis. *Produci* etiam dicebantur, qui in scena populo spectandi præbebantur, atque exhibebantur Sueton. *in Neron. c. 4.* Equites Romanos, matronasque ad agendum mimum *produxit* in scenam.

nam. De quo & Senec. *lib.* 7. *controverſ.* 3. Divus Julius ludis ſuis mimum *produxit.* Quinctil. *lib.* 3. *cap.* 6. Qui ſe prætori in hortis oſtenderat, nec erat *productus*, ſedit XIV ordinibus. Plin. *lib.* 7. *epiſt.* 24. Proximis ſacerdotalibus ludis *productus* in commiſſione pantomimus, quum ſimul theatro ego Quadratus egrederemur. Macrob. *lib.* 2. *c.* 7. de Publio Mimo: Quum mimos componeret, ingentique adſenſu in Italiæ oppidis agere cœpiſſet, *productus* Romæ per Cæſaris ludos omnes, qui tunc ſcripta, & operas ſuas in ſcenam locaverunt, provocavit. Et in inſcriptione Lanuvina apud Gruter. p. CCCXXX. 3. M. Aurel. Aug. Lib. Agellio Septentrioni primo Sacerdoti Synhodi Apollinis Paraſito Alumno Fauſtinæ Auguſtæ producto ab Imper. M. Aurel. Commodo.

Producere, protrahere, & perpetuare. *Producere* obligationem *l.* 91. §. 4. *D. de verb. oblig.* Sic *produci* pactum ad perpetuam præſtationem, dicitur in *l.* 52. §. *ult.* D. *de pact.* Item *produci* ad conſequentias *leg.* 14. D. *de legib.* & euſque producendum *l.* 61. D. *de furt.*

P R O F A N U M Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* id eſſe ait, quod extra fanaticam cauſſam fit, quaſi procul a fano, & religione ſecretum. Trebatius vero, ut Macrob. *lib.* 3. *Saturnal.* *c.* 3. refert, *Profanum* id proprie dici tradit, quod ex religioſo, vel ſacro in hominum uſum proprietatemve converſum, & promiſcuum humanis actibus accommodatum eſt. Aggenus quoque Urbicus *in Comment. ad Frontin.* p. 61. edit. Goeſ. *profanum*, ait eſſe, quod dum ſanctum fuiſſet, poſtea in uſu hominum, hoc eſt, extra fanum, extra ſanctuarium venit. Vid. quoque Soſipat. Charis *lib.* 2. p. 209. edit. Putſch.

Profanis ergo res ſacræ & religioſæ opponuntur *l.* 83. §. 5. D. *de verb. oblig.* *l.* 6. §. 3. *l.* 9. §. 3. D. *de rer. diviſ.* *l.* 40. D. *de relig. & ſumt. fun.* *l.* 4. *C. eod. tit.* *l.* 73. D. *de contrah. emt.*

Profanum vero id eſſe etiam, quod quis ſibi privatim ſacrum conſtituerit, Marcianus tradit in *l.* 6. § 3. D. *de rer. diviſ.* Agrum quoque purum monumento cohærentem *profani* juris eſſe, Imperatores reſcripſerunt *l.* 9. *C. de religioſ. & ſumt. fun.*

Profanum etiam dicitur, quidquid a religione alienum, improbum, ſceleſtum eſt. Sic *profanus* dicitur apoſtata *l.* 4. *C. de apoſtat.* profana inſtitutio hæreticorum *l.* 3. *C. Th. de hæret.* *profana* mens *l.* 26. *C. Th. eod. tit.* profanus ritus *l.* 17. *C. Th.* *l.* 4. & 20. *C. Just. de pagan.*

Profanus pro privato *l.* 2. *C. de offic. vicar.*

P R O F A R I proprie dicuntur fatidici, qui futura prædicando ſolent fari, qui iidem & vaticinari dicuntur, quod veſana mente faciunt, inquit Varro *lib.* 5. *de ling. lat.* Itaque cum Ulpianus *l.* 1. §. 9. D. *de Ædil. edict.* ſic ſcripſiſſet: Si ſervus inter fanaticos non ſemper caput jactaret, & aliqua *profatus* eſſet, ſic infert, quamvis aliquando quis circa fana bacchatus ſit, & reſponſa reddiderit. Item: ceterum ſi nihilominus permaneret in eo vitio, ut circa fana bacchari ſoleret, & quaſi demens reſponſa daret &c.

P R O F E C T I O neceſſaria *l.* 18. D. *de judic.* *l.* 5. D. *de condict. cauſſ. dat.*

P R O F E C T I T I U M dicitur, quod a patre, vel aliunde contemplatione patris provenit. Sic *profectitia* dos *l.* 6. C. *de jur. dot.* *l.* 4. C. *de collat.* quæ & profecta a patre dos, ut *l.* 4. C. *solut.*

solut. matrim. Profectitium peculium *l.* 38. D. *de condict. indeb.* Vetus Glossarium Græcum, το μερος των πατρωων πραγματων αντιτεθεν παρα τε υπεξεσια.

P R O F E R R E, edere, palam facere, producere, exhibere. Ut *proferre* acta *l.* 45. §. 7. *D. de jur. fisc.* chirographum *leg.* 3. §. 3. D. *eod. tit.* codicillos *leg.* 1. D. *de transact.* instrumenta *leg.* 7. C. *ad leg. Cornel. de fals.* inventarium *leg.* 4. C. *de in lit. jur.* judicatum *leg.* 3. C. *quemad. & quand. jud.* jusjurandum *l.* 3. C. *de in lit. jur.* legata *l.* 12. §. *ult.* D. *de legat.* 1. in notitiam *l.* 1. D. *de testam. milit.* rationes *l.* 1. §. 3. D. *de tutel. & ration.* scripturam *l.* 35. D. *eod. tit.* tabulas *l.* 47. D. *de legat.* 2. testamentum *l.* 4. D. *de condict. indeb.* testes *l.* 6. D. *de quæst.*

Proferre sententiam in *l.* 16. & 36. D. *de re jud.* est, pronunciare sententiam.

Proferre, differre, prorogare. Sic *proferre* diem *l.* 23. 25. 27. & 32. §. 12. D. *de recept. arb.* & alibi passim, ut & apud Livium *lib.* 22. *c.* 33. & *proferre* rem dissimulatione, id est, protrahere *l. ult.* C. *de usur. pupill.* *prolatum* tempus *l.* 26. D. *quand. dies legator.*

P R O F E S S I O pro confessione, editione in *l.* 42. §. 1. D. *de jur. fisc.* *Professio* de ætate *l.* 13. D. *de probat.* natalis *l.* 6. C. *de fid. instrum.* *l.* 15. C. *de lib. causs.* Huc pertinent tabulæ *professionum* *l.* 1. C. *si minor. se major.* De hac natali professione, vide quæ dixit Heins. *in Comment. ad Leg. Jul. & Pap. lib.* 2. *c.* 8. §. 6. *Professio* pecuniæ solutæ *l.* 14. C. *de solution.* publicæ functionis *l.* 3. C. *de conlat. translat.* *professiones* censuales *l. ult.* §. 16. D. *de mun. & honor.* *l.* 7. C. *de donation.* *l.* 2. D. *de confiso. & in* [illegible]

fragm. vetul. ex veter. jurisc. §. *ult.* apud Schulting. *in jurispr. vet. antejust.* p 809. *Professiones* mercium apud publicanos *l.* 3. C. *de vectigal.* *l. ult.* § 12. D. *de publican.* De censuali & natali *professione* vid. *profiteri.* *Professio* excusationis *l.* 6. C. *de excusat. tut.*

Professio pro quavis arte, & scientia, societate, artificio *Professio* artis & scientiæ apud Paull. *lib.* 5. *Sent. tit* 23. §. 18. *Collat. Leg. Mos. & Rom. tit* 15. §. 2. *Professio* venatorum *l.* 6. C. *de excus. muner.* *Professio* inhonesta dicitur mulierum, quæ scenicis ludis se immiscuerunt *l.* 23. §. 1. C. *de nupt.* *Professio* flagitii de impudicis & meretricibus apud Tacit. *lib.* 2. *Annal. c.* 8. *Professione* interdici præfectus urbi potest *l.* 1. §. 13. D. *de offic. præf. urb.*

P R O F E S S O R, qui artes liberales profitetur. *Professorum* autem nomine neque medicos, neque philosophos, neque jurisperitos contineri traditur *l.* 1. *sequ. de var. & extraord. cogn. rubr.* C. *de professor. & medic.*

P R O F E S S U S sacræ religionis *l.* 39. C. *Th. de bon. proscript.*

P R O F I C E R E dicitur exceptio in *l.* 16. D. *de except. rei judic.* præscriptio *leg.* 6. C. *de religios.*

P R O F I C I S C I, oriri, provenire, venire. Ex hoc edicto nulla proprie actio, vel cautio proficiscitur *l.* 24. § 8. D. *de minor.* *Profecta* a patre dos *l.* 4. C. *solut. matrim.* Fideicommissum non ex rigore juris civilis *proficiscitur* Ulpian. *tit.* 25. *regul.* § 1. Profecta in rem pecunia *l.* 3. C. *quand. ex fact. tut.* Pecunia a me ad te profecta *l.* 15. D. *de reb. cred.*

Proficisci, pro intercedere, intervenire. Mutuum non potest esse, nisi proficiscatur pecunia, creditum

ditum autem, etiam si nihil proficiscatur *l.* 2. §. 3. D. *de reb. cred.*

PROFITERI, confiteri, sive se ipsum deferre. *Profitetur* capere non posse *l.* 1. *pr.* D. *de jur. fisc.* Professis, testatisque sceleribus involutus *l. ult.* C. *Th. de bonis proscript.* Profiteri libello *l.* 21. D. *rat. rem hab.*

Profiteri aliquando edere, & indicare significat. Sic *profiteri* agrum *leg.* 4 §. 2. D. *de censib.* censum Ulpian. *Tit.* 1. *regul.* §. 8. Inde *professio* censualis, de qua item, & de natali professione abunde dixit Brisson. *lib.* 1. *Selectar. Antiqu.* c. 5. Amm. Marcellin. *lib.* 19 c. 11. p. 174. Censuali *professioni* speciosa fiducia relevatæ. Unde quod D. Lucas *Evangel.* c. 1. v. 1. ait *ἀναγράφεσθαι*, hoc vetus interpres *profiteri* vertit. *Profiteri* ad publicanum. Varro *lib.* 2. *de re rust.* & Quinctilian. *Decl.* p. 52. sive *profiteri* merces, id est, apud publicanos eas insinuare, tributi pro his debiti exsolvendi caussa *leg. ult.* §. 6. & §. 12. D. *de public.* l. 3. C. *de vectig. & commiss.* Quinctilian. *Declam.* 341. Quod quis *professus* non est apud publicanos pro commisso tenetur. Idem *Declam.* 349. talem legem fingit: Publicano scrutari liceat, quod, quis *professus* non fuerit, perdat. Sic quoque pro insinuationibus mercium apud publicanos Tertullian. *Apologet.* c. 43. accipit. Ut si ineatur, quantum vectigalibus pereat fraude, & mendacio vestrarum *professionum*, facile ratio haberi possit. *Profiteri* indicium in *l.* 1. D. *ad leg. Cornel. de sicar.* l. 24. D. *ad leg. Cornel. de fals.* Hirtius *lib* 4. *de bello Alexandr.* c. 55. Item Calpurnium Salvianum, qui *profitetur indicium*, conjurationeque numerum auget. Q. Curt. *lib.* 8. c. 6. Nec cunctatus Eurylochus non ex toto domum suam aversari deos dixit, quia frater ipsius quamquam impium facinus ausus foret, tamen & pœnitentiam ageret, & per se potissimum *profiteretur indicium.* Macrobius *in Somn. Scipion.* c. 1. Quidquid emensus inter utrumque vitam diebus egerat, videratve tamquam publicum *professus indicium* humano generi nunciavit. Sallustius in *bello Jugurth.* c. 30. n. 6. Sed ipse deprehensus multis hortantibus, & in primis Albino Consule *indicium* profitetur. Sueton. *in Domitian.* c. 17. *professusque* conspirationis *indicium*, & ob hoc admissus, legenti traditum a se libellum, & attonito suffodit inguina. Plin. *lib* 3. *epist.* 16. Eadem apud Claudium uxori Scriboniani, quum illa *profiteretur indicium*, ego, inquit, te audiam, cujus in gremio Scribonianus occisus? Unde fit, ut pro confiteri judicia profiteri legendum putem in *l.* 3. §. 4. D. *ad leg. Cornel. de sicar.* Profiteri libello *l.* 21. D. *rem rat. hab.* apud eum, cujus jurisdictio est *Collat. Leg. Mos. & Rom. tit.* 4. §. 3. apud Magistratum *l.* 37. *pr.* D. *de legat.* 3. Profiteri natales dicebantur parentes, qui diem, quo sibi nati essent liberi, apud præfectos ærarii edebant Terentius, *l.* 16. D. *de probat.* Etiam matris *professio* liberorum recipitur. Scævola in *l.* 29. §. 1. D. *ead. tit.* Mulier gravida repudiata, filium enixa absente marito, ut spurium in actis *professa* est. Jul. Capitolin. harum *professionum* primum auctorem fuisse M. Antoninum Pium, auctor est, interdictum trigesimum nomine imposito, per provincias autem tabulariorum usum instituisse, apud quos de originibus idem fieret, quod Romæ apud præfectos ærarii, ut si fuerit aliquis in provincia natus caus-

caussam liberalem diceret, testationes intus ferret. Celsus *l.* 13. D. *eod. tit.* Iniquum est, cum de statu ætatis alicujus quæreretur, & diversæ *professiones* proferrentur, ea potissimum stare, quæ nocent. Ejusdem *professionis* mentio fit in *l.* 15. & 21. C. *de lib. caus.*

PROFLIGARE, id est exigere tributa in plerisque imperatorum rescriptis *l. ult.* C. *de usur. rei judic. l.* 26. *pr.* C. *de fidejuss. l.* 7. C. *de offic. rect. prov l.* 11. C. *de annon. & tribut. l* 3. C. *de exsequut. & exact l* 4. *in fin. C. Th. de collat. translat. l.* 6. *C de præscript. XXX. annor. l* 4. C. *de metallar. l.* 1. C. *Th. ne quis de palat. man. l. ult.* C. *de fund. patrim. l.* 12. §. 1. D. *de prox. scrin.* Inde

PROFLIGATIO debitorum, pro exactione in *l.* 10. C. *Th. de palat. sacr. largit.*

PROFUGERE, villam suam, pro a villa sua in *l.* 2. D. *de SC. Silan.* quod loquendi genus auctoritate Senecæ *Agamemnon. v.* 321. Hygini *fab. ult:* Curtii *lib.* 10. *c.* 2. & Columellæ *lib.* 12. *c.* 3. defendit Duckerr. *p.* 356. Heim.

PROFUGI coloni *l.* 7. C. *Th. de annon. & tribut.*

PROFUNDENDI licentia *l. ult.* C. *Th. de ann. & tribut.*

PROFUNDUM pro mari §. 2. *proœm Inst.* In *profundo* esse res *l.* 15. D. *de legat.* 3.

PROGENER. Avi neptis vir *progener* est, ut avus neptis marito *prosocer.* Socer magnus dicitur uxoris meæ avus, ego sum illius progener. Prosocrus mihi uxoris meæ avia est, ego sum illius progener *leg.* 4. §. 6 D. *de gradib. & adfin.* Sueton. *in Aug. c.* 19. & Auson. *pag.* 65. Tacit. *lib.* 5. *hist. c.* 9. Progener Cæsaris Tacit. *lib.* 6. *Annal. cap.* 45. Progener Cæsaris destinatus, Tacit. *lib.* 3. *Annal. c.* 75. & apud Gruter. *Inscript. p.* 412. 3.

PROGRAMMA, edictum monitorium, publice propositum in *l.* 6. C. *de remission. pign. rubr. & l.* 6. *C. comminationes, epistolæ, programmata.* Programma criminale *l.* 20. C. *Th. de pœn.*

PROHIBERE quis intelligitur, quo minus faciat, si quolibet acta prohibentis, id est, vel dicentis, se *prohibere*, vel manum opponentis, lapillumve jactantis prohibendi gratia *leg.* 29. *l.* 1. D. *quod vi aut clam.* Ædificare *prohibet*, qui prohibet eam materiam convehi, quæ ædificationi necessaria sit, aut qui operi necessaria venire prohibet *l.* 1. §. *penult.* D. *de mort. inferend.* Prohibetur possidere & qui in solo ædificare prohibetur *l. penult.* §. 1. D. *de adquir. possess.* Prohibet uti frui, qui vi dejicit utentem fruentem, aut non admisit eum, quum ex fundo exisset non ususfructus deferendi caussa *l.* 13. §. 13. D. *de vi & vi arm.*

PROHIBITORIUM edictum *l.* 43. D. *de procurat.* Prohibitoria interdicta sunt, quibus prætor aliquid fieri vetat *l.* 1. §. 1. *l.* 2. D. *de interd. l.* 1. D. *uti possid.* §. 1. *Inst. de interd.*

PROJECTIO, seu *projectum*, quod extra tectum projicitur, ut mœniana. Itaque Lexicon Latino Græcum *projecta* recte interpretatur ἀναπεταμένα, ἀνάστασιν ἔχοντα ἐν' οἰκίας. Inter *projectum* vero & immissum hoc interesse Labeo dicebat, quod *projectum* esset id, quod ita protenderetur, ut nusquam quiesceret, qualia mœniana & suggrundæ essent, *immissum* autem, quod ita fieret, ut aliquo loco requiesceret *leg.* 242. §. 1. D. *de verb. sign.* Et ideo *projicere* & *immittere* separantur in *l.* 5. §. 12. D. *de nov. oper. nunciat.* Sic *projectum* tignorum accipe in *l. ult.* §. *ult.* D. *de servit. præd. urb.* & pro-

jectum *tectum* apud Cic. *Top. c.* 4. & *projecta* in *l.*8. *D. de contrah. empt. l. ult. §. penult. D. quod vi aut clam. l.* 3. §. 5. & §.6. *D. uti possid. projectio* supra vicini solum *ibid.* Vetus Glossar. Græcum, projectum, τὸ ἐξέχον ὥστε ἐπικεῖσθαι αὐτῷ ἐξωστήν.

PROJICERE est protendere aliquid extra tectum, ut mœniana. *Projicere* in nostrum *leg.* 5. §.10. *D. de oper. nov. nunciat.* Unde *projiciendi* servitus est jus projiciendi supra vicini solum, & ut Theophil. *ad* §. 2. *Inst. de actionib.* interpretatur, δοκοῦν τι ὑπερτείνειν ἐξῶστιν κατὰ τὸ ἐν μεσαυλῳ. Jus *projiciendi* mœnianum in aream tuam *l.* 1. & 2. *D. de servit. præd. urb. l. penult. D. si mensor. fals. mod. dixer.*

Projici dicuntur, qui corpore aliquo ejiciuntur, ut *projecti* in *l.* 8. *C. Th.* dicuntur judæi ἀποσυνάγωγοι, qua voce utitur & Ammian. Marcellinus in re simili *lib* 22. *c.* 4. idemque sonat *abjecti* in *l.*15. *C. Th. de pistor. l.*18. *C. Th. de agent. in reb. l.* 15. *C. Th. de palatin.* Alias *projecti* dicuntur expositi *leg.* 1. *C. Th de exposit. liber.*

PROINDE pro perinde *l.* 15. & 29. *D. ad Leg. Corn. de fals. l. ult.* §.2. *D. de verb. oblig.* Proinde pro similiter *leg.* 7. *D. de solution. Proinde* pro exinde *leg.* 1. *D. de edendo. Proinde* ac *Collat. Leg. Mos. & Rom. tit.* 8. §.2.

PROLATOR scripturam adfirmat *l. un. C. Th. si cert. pet. de chirogr.* Quæ ipsa verba habentur quoque *lib. V.* Capitular. *Caroli M. & Ludovici Pii cap.* 378. *Tom.*1. *p.*903. edit. Baluz. *prolator* tabulæ *l.*11. §. 8. *D. de interrogat. in jur. fac.*

PROLETARII in lege XII Tabularum quinam dicerentur, Gellius *lib.*16. *Noct. Attic. c.*10. ita explicat: Qui in plebe Romana tenuissimi pauperrimique erant, neque amplius, quam mille quingentum æris in censum deferebant, *proletarii* adpellati sunt. Et paullo post: Et non capitis censum, sed prosperiore vocabulo a munere officioque prolis edendæ adpellati sunt, quod cum re familiari parva minus possent rempublicam juvare, sobolis tamen gignendæ copia civitatem frequentarent. Exstat, ait Brisson. apud me libellus quidam Edmundi Anglorum Regis, in quo quum de Anglis & oriundis ageretur, ita scriptum est: Qui quum sæpius bello lacessiti se, & suos defensarent fortiter, illi vero ignaviæ operam dantes, quasi *proletarii* ad solam voluptatem domi residerent. Unde Remigius in Commentariis Martiani Capellæ notat ore suo *uxorios* dictos hujusmodi sceleratos, qui gignendæ proli inservirent. Gellius *lib.* 3. *c.* 8. Classicus adsiduusque aliquis scriptor, non *proletarius.*

PROLIXA ætas *l.*15. §. 12. *D. de jur. immunit.* prolixum tempus *l.*45. §.10. *D. de jur. fisc.*

Prolixa stipendia *l.* 22. *C. de palatin. sacr. largit.*

PROLIXITAS temporis *l.* 22. §.3. *D. ad SC. Trebell.*

PROLUERE pavimentum *l.* 28. *D. de servit. præd. urban.*

PROLUSORIUM judicium pro collusorio, & per collusionem facto in *leg.* 14. *D. de adpellat.* Quod verbum alibi hac notione vix invenias Duker. *de Latin. vet. jurisc. p.*408.

PROLYTÆ, προλύται, dicebantur, qui quatuor annorum spatio in legum studiis decurso, quintum & postremum adficiebant *Constit. omnem reip.* §. 5. *ad Antecessor.* non *lytæ*, aut *coloritæ*, uti habet Accursius, nec *colobitæ*, uti Constantin. Landus in *Ex-*

citat. p. 1391. *Tom. III. Thesaur. jur. civil.* Hesychius προλυθίους interpretatur πεπαυμένους, ut ii sint, qui ab illa præscripta & præfinita studiorum lege sunt soluti, & tamquam emeritis stipendiis honestam a magistrorum scholis emissionem impetraverunt, unde hodie licentiati adpellantur. Vide *Lyta.*

PROMATERTERA, proaviæ soror *l.* 1. *D. de gradib. & adfin.*

PROMERCALIS res *l.* 4. §. 2 *D. de pen. legat. l.* 10. *D. de impens. in res dot. fact.* & apud Columell. *lib.* 1. *c.* 8. & *lib.* 11. *c.* 1. Sueton. *in Julio c.* 54.

PROMERCIUM pro commercio. Et ita promercii caussa haberi dicuntur, quæ in hoc habentur, ut veneant *l.* 3. §. 4. *D. ad leg. Cornel. de sicar. l.* 41. §. 5. *D. de legat.* 1. *l.* 2. *D. de vi publ.* Paull. *lib.* 5. *sent. tit.* 23. §. 13. Hoc verbum jurisconsultis proprium videtur, nec a quoquam præter hos usurpatum, nisi id fuerit in SC. sub Hadriano facto, de quo in *l* 41. §. 1. *D. de legat.* 1 & Casaubon. *ad Spartian. Hadrian. c.* 18. Vid. Ducker. *de Latinit. vet. Jurisconf. p.* 364. *Hein.*

PROMERE consensum *l.* 49. *pr. C. Th. de decurion. lib.* 12. *tit.* 1. Coacta promere largitate, pro donare *l.* 6. *C. Th. de iis, quæ administr. Promta* legis discrimen, id est latæ *l.* 74. *C. Th. de decurion. Promere* scripturam *l.* 1. *C. de solut. & liberat.* sententias *l.* 8. *pr. C. Theod. de infirmand. his, quæ sub tyrann. Promendæ* indictionis tempus *l.* 8. *C. Th. de extraord. mun.* Debitæ ultionis acrimonia, quæ erga sacrilegos jure promenda est *l.* 5. *in fin. C. de sacros. eccles. l.* 40. *C. Th. de Episcop.*

PROMERERI officio debito *l. ult. C. de alien. lib.* canonis relevationem *leg.* 5. *C. Th. de conlat. donat.*

PROMISCERI ceteris creditoribus *l.* 3. §. 1. *D. de separat.*

PROMISCUE adpellari *leg.* 6. §. 1. *D. ad leg. jul. de adulter.* uti *l.* 4. §. 2. *D. de pen. legat.* id est, communiter *l.* 1. §. *ult. D. de adquir. possess.*

PROMISCUA conditio *l.* 11. §. 1. & §. *ult. D. de condit. & demonstr.* facultas *l.* 14. §. 5. *D. de muner. & honor.* generalitas *l. un. C. Th. ne in sua causs. quis jud.* utilitas *l.* 5. §. 12. *D. de jur. immun.* Promiscuus usus *l.* 17. *C. de furt. l.* 9. *D. de usu & habit.*

PROMISSIONIS verbum, & ad nudam promissionem sive pollicitationem, & ad sponsionem refertur *l.* 19 §. 1. *D. de ædil. edict. l.* 1. *C. de jur. dot. l.* 1. §. 4 *D. de constit. pecun. l.* 132. *D. de verb. oblig.* Promissio dotis *l. ult. pr. D. de dol. mal. except. l.* 98. *pr. D. de solution. l.* 19. *D. de oblig. & act.*

Promissionem desertam adpellat Ulpian. cui non sit satisfactum, puta judicio sisti caussa.

PROMISSOR in *l.* 15. §. 1. *l.* 34. §. 1. *l.* 72. §. *ult. D. de solution. l.* 49. §. 1. *l.* 62. §. 2. & 82. §. *ult. D. de verb. obligat. l.* 30. *D. de fidejussor. l.* 15. §. *ult. de usucap.* est, qui stipulatori spopondit.

PROMISSUS promissio in *l.* 18. §. *ult. D. deposit.*

PROMITTERE dotem *l.* 41. *pr.* §. 1. & 3. & §. *ult. D. de jur. dot.* videlicet per stipulationem. Ulp. *tit.* 6. *regul.* §. 1. & 2. Si scriptum in testamento fuerit, promisisse aliquem, perinde habetur, atque si interrogatione præcedente responsum sit §. 17. *Inst. de inutil. stipul.*

Promittit & prætor, veluti bonorum

norum possessionem *l.* 2. *&* 4. *pr. &* §. 12. *D. und. cognat. l.* 3. *D de collat. bonor. l.* 3. §. 1. *D. de Carbon. edict.*

Promittere aliquando ponitur pro repromittere, ut in *l.* 8. §. 3. *D. de oper. nov. nunc. l.* 10. *D. de damn. nunci*

Promoti in *l.* 1. *C. de fals. monet. l.* 2. *C. Theod. eod. tit. l.* 2. *C. Th. de curs. publ. l. un. C. ad leg. jul. de ambit. l.* 2. *C. Th. eod. tit.* & apud Ammian. Marcellin. *lib* 31. *p.* 497. sunt, qui & in officiali, & in armata militia ad gradum aliquem promoti, adeoque munificibus, id est, gregariis contrarii sunt, definiente Jac. Gothofred. *Commentar. ad l.* 2. *C. Th. de fals. monet.* Differunt a beneficiariis, ut genus a specie, quum omnes Beneficiarii quidem promoti sint, sed non vicissim omnes promoti etiam beneficiarii sunt. Quod contra Cujacium, qui eosdem esse putabat, ostendit laudatus Gothofredus. Unde intelligitur quid sit

Promotio, Qui alios *promotionis* tempore, & codicillorum adeptione præcesserit, eum loco (Sic enim emendandum ex Cod. Theodos.) volumus esse potiorem *l.* 1. *C. de præfect. prætor. l.* 1. *C. Th. eod. tit. Promotionis* ordo custodiendus est, ut primus in officio sit, qui prior fuerit in consequendo beneficio principali *leg.* 2. *C. Theod. de divers. offic. Promotionis* codicilli, atque chartulæ *l.* 1. §. 7. *C. de offic. præf. prætor. Afric. Promotiones* honestæ *l.* 14. *C. Th. de decur.*

Promotione accusationis confidere, insolens loquutio in *l.* 4. *C. Th. de famos. lib.* idem significans, ac fiduciam accusandi gerere, ut loquitur *l.* 2. *C. Th. eod tit.* adeoque certo persuasum habere, se posse accusationem probare. Vid. Jac. Gothofred.

Promptuarium cella est, in quam reponuntur edulia, quæ ad usus quotidianos comparata sunt, in hoc a penu distans, in quod, quæ longioris usus sunt, conduntur. Paull. *l.* 4. §. 2. *D. de pen. legat.* Si cui quæ in *promptuario* sunt, legata sint.

In **Promptu** contradictio est *l.* 72. §. 1. *D. de solution.* In *promptu* est dicere *l.* 10. §. *ult. de captiv. & postl.*

Promulgare sententiam *l.* 3. *C. de funer.*

Promulsidaria in *l.* 19. § 10. *D. de aur. arg. legat.* vasa dicuntur, in quibus promulsis, id est condimentum ex mulso confectum ponitur. Turneb. *Adversar. lib.* 28. *c.* 23.

Promutuum dicitur a nostris pro repræsentata pecunia, & prærogata, sive præmumerata, & quæ in antecessum datur. Cum quidam nave amissa, vecturam quam pro mutua acceperat, reposceret *l.* 15. §. 6. *D. locat.* Quod neque a conductoribus prædiorum, neque a villicis pensionem exegerit, & insuper etiam *promutuum* eis dederit. *l.* 40. §. 5. *D. de statu lib.* Græci *promutuum* exponunt προχρείαν: Theod. Hermopolites ad *l.* 1. *C. de sentent. quæ pro eo quod inter* τῆς ἐν προχείρῳ τὸ μισθῶσαι τῶν τοιούτων χρειῶν συλλαβεῖν τι τὸ Cæsar. *lib.* 3. *de bello civil.* Publicanis uti in sorte fecerant insequentis anni vectigal *promutuo.* Vid. Fabrotti *Enarrat. ad Cujac. paratitl. C. de condict. indeb.*

Pronepos proneptis *l.* 11. *C. de suis & legit. lib. l.* 8. *C. Theod. eod tit. l.* 9. *C. de revoc. donat.* Pronepotes utriusque sexus *l.* 9. *in fin. C. Theod. de matern. bon.*

Pronunciare palam & aperte exprimere est *l.* 11. §. 18. *D. de action. emt. l.* 21 *&*

31. §. 1. D. *de ædil. edict. leg.* 69. §.3. D. *de evict. l.*15 §. 1. D. *de statulib.* quibus in locis venditores conditionem rei, quam vendunt, *pronunciare* dicuntur. Eadem ſignificatione Latini auctores *pronunciandi* verbo utuntur, propalam aliquid pollicitum & promiſſum ſignificantes. Sic *pronunciare nummos* apud Sueton. *in Jul.* c.19. *Pronunciare* epulum apud eumd *in Jul.* c. 25. *Pronunciare donativum militibus in Galba* c.16. *Pronunciare venerat*, in *Domitiano* c. 4 *extr. Pronunciare* præmia militibus. Livius *lib.*2.

Pronunciare præterea ſententiam ferre ſignificat, idque ſollemne in ſententiis ferendis verbum erat, ut *lib* 2. *de form. Pop. Rom.* probavit Briſſon. *l.* 59. §. 1. *l.* 60. D. *de re judicat. l.*37. D. *de aur. arg. legat. Pronunciaſſe* autem, & ſtatuiſſe dicimus eos, qui jus habent cognoſcendi *l.* 215. D. *de verb. ſignif.* Vet. Gloſſar. Græc. *Pronunciare* τα απο φωνης λεγειν της ἀποφάσεως. *Pronunciare* de adpellatione *leg.* 1. §. 1. D. *nihil innov. pendent. adpell.* ex adpellatione *l.* 25. D. *pro ſoc.* adpellationem injuſtam Paull. *lib.* 5. *ſent. tit.* 37. §. 1. adverſus aliquem *leg.* 122. §. *ult.* D. *de verb. obligat.* contra vel ſecundum aliquem *l.* 50. §. 1. D. *de legat.* 1. calumniatorem *l.* 6. C. *de calumniat.* per colluſionem *pronunciatus l.* 4. D. *de colluſion. deteg. Pronunciare* contra conſtitutionem *l.* 1. C. *ad leg. jul. majeſt.* aliquem exheredatum *l.* 12. §. 3. D. *de bon. libertor.* falſum teſtamentum *l.*43. D. *de manum. teſtam. l.* 4. C. *de bonor. poſſeſſ. contr. tab.* falſos codicillos *l.* 1. C. *de fideicommiſſ. libert.* fideicommiſſum ſine ſcriptura *ibid. Pronunciatus* heres, patronus, filius, libertus, ſervus dicitur, qui talis judicatus, & per ſententiam declaratus eſt *l.* 9. §. 1. D. *de in jus vocand. l.* 8. D. *de his, quæ ut indign. l.*8. C. *de ſentent. & interloquut. l.*11. D. *de admin. & peric. tut. l.*29. *in fin.* D. *de liberal. cauſſ. Pronunciare* heredem indignum *leg* 8. D. *de his, quæ ut indign.* ingenuum *l.* 3. & 4. D. *de colluſ. deteg.* inofficioſum teſtamentum *l.*4. C. *de inoffic. teſtam.* de jure *l.* 35. D. *de act. empt.* liberum *l.* 4. & 27. D. *de liberal. cauſſ.* de libertate *l.* 47. §.2. D. *de fideicomm. libert.* modum *leg.* 69. §. *ult.* D. *de evict.* recte vel perperam *l.*8. §. 4. D. *ſi ſervit. vindicet.* rem dominii mei eſſe *l.*6. §.2. D. *de confeſſ. Pronunciatus* non eſſe ſervus *l.*5. C. *de ordin. cognit.*

Pronunciare etiam in ſcena actores dicuntur *l.* 1. D. *de his, qui notant. infam.* Plinius *lib.*7. c. 48. Luceia Mima centum annis in ſcena *pronunciavit.* Suet. *in Caligul.* c.54. Ut ne publicis quidem ſpectaculis temperaret, quo minus & tragoedo *pronuncianti* concineret.

PRONUNCIATIO loquutio *l.*74. D. *de verb. oblig.* Pronunciatio ſermonis *l.* 195. D. *de verb. ſignif.*

Pronunciatio pro ſententia *l. un.* C. *Th. de offic. p ef. prœt. l.* 1. §. 1. & §. *ult.* D. *ad SC. Turpill. l.*1. D. *de re judic. leg.* 37. D *de excuſat.*

PRONURUS eſt nepotis & pronepotis uxor *l.*50. D. *de verb. ſignif.* προνυμφην Græci vocant interpretantes *leg* 8. §. 4. D. *de legat. præſtand.* Ovid. *Heroid. epiſt* 17. *v.*206.

PROPAGARE vineas, vites *l.*3. & 12. D. *de impenſ. in res dotal. fact.* aquæ agmen *l.* 6. C. *de ſervit.*

Propagare aliquando eſt extendere. Sic *propagari* ad eum debet ultio

ultio severitatis congruæ *leg.* 3. *C. Th. de jurisd.* Ne propagentur arbitria, aut in alios transferantur *l.* 32. §. 14. D. *de recept. arbitr.* Olim *propagata* legis ordinem salubri rursus imperio *propagamus*; id est, publicamus *l.* 6. *pr. C. Th. de episc. judic.* Vid. Gothofred. *Comm. ad d. l.*

PROPAGATIONES facere *l.* 24. §. 3. D. *locat.* Recte hoc verbum usurpavit Paullus, neque, ut putat rigidus Latinitatis Jurisconsultorum censor, pro *propagine* dixit. Sed eo sensu, quo Cato *de re rustic. c.* 52. & Columella *de arbor. c.* 7. Vide Duker, *p.* 398. *Hein.* Vet. Glossar. *προπαγοβολεῖν.*

PROPAGO, Fest. Pomp. *Propages*, *propagines* a propagando, ut faciunt rustici, quum vitem vetulam supprimunt, ut ex ea una plures faciant. *Propago* generis sui, id est, pater ac mater, frater ac soror, filius ac filia, nepos ac neptis, succedat his, qui quum essent Christiani, idolorum se superstitione impia maculaverint *l.* 6. *C. Th. de apostat.*

PROPE *est ut*, genus est loquendi pudorem adfirmantis, & modestiam significans, & licet dubitationis speciem habeat, adfirmat tamen, & definit. Rapin. in *l.* 95. §. 9. *de solut.* Si creditor a debitore petens culpa sua ceciderit, prope est, ut actione mandati, nihil à mandato consequi possit. Hujus loquutionis exempla alia sunt in *l.* 9. *D. de fidejuss. comm. l.* 71. § 3. D. *de condit. & demonstr. l.* 5. §. 6. D. *de re militar.* l. 118 *pr.* D. *de verb. oblig. l.* 18. §. 1. D. *de stipulat. serv. l.* 19. §. 1. D. *ad SC. Vellej.* Paulli, *lib.* 2. *sent. tit* 26. §. 2. & in *Collat. Leg. Mos. & Rom. tit.* 4. §. 12. *Prope* furtum est *l.* 67. D. *de furt.* Eadem *prope* *unum* est *l.* 9. §. *ult.* D. *de adq. rer. dom.*

PROPIOR gradus *l.* 1. D. *ad leg. jul. repetund. l.* 11. *Cod. de quæstion. Collat. Leg. Mos. & Rom. tit* 16. §. 2.

PROPIUS sobrino, *propius sobrina*, hi sunt patrui magni, amitæ magnæ, avunculi magni, materteræ magnæ, filius, filia, hoc est, patris, matrisve ejus, de cujus cognatione quæritur, consobrinus, consobrina, sive frater patruelis, vel amitinus, vel amitina *l.* 1. §. *ult. l.* 2. D *de gradib. & adfinib.* §. 5. *Inst. de grad. cognat.* Paullus in *l. ult.* D. *de grad. & adfin.* patrui magni filius, ait, ei, de cujus cognatione quæritur, *propius sobrino* vocatur. Nam, ut & Massurius ait, eum quis adpellat propius *sobrino*, qui est patris matrisve consobrinus, aut consobrina. Similiter Festus *lib.* 14. *Propius sobrino*, ait, mihi est consobrini mei filius, & consobrinæ meæ filia, & patris mei, matrisve meæ consobrinus. Imperator in *l.* 2. *C. unde legitimi priorem sobrinum* interpretatur, *natum ex consobrina.* Et ita in *l.* 2. *C. commun. de successión.* in veteri codice *propiori sobrino* scriptum est, licet impressi *propius* habeant. In Theophilo vero mendose *πρόσφατοι ἀνεψιαδοῦν* legitur.

Dicunt etiam Jurisconsulti *propius est pro magis est l.* 140. D. *de verb. obl. l.* 18. D. *de in rem vers.* Utuntur in eodem sensu voce propemodum *l* 7. D. *ut in possess. legat. l.* 113. D. *de verb. obligat.* 18. D. *rem rat. hab. l* 88. D. *de verb signif. Propius est* ut existimem *l* 67. D. *de jur. dot.*

PROPENSIOR animus *l.* 14. D. *de manum. vindict.* adfectus *l.* 3. *in fin.* D. *quod falso tut. auct.* ira *l.* 2. D. *ad leg. jul. de adulter.* propensiores esse *leg.* 45. D. *de obligat. & act.*

PROPERANTISSIME ad

comitatum nostrum volumus adferri *l. 8. pr. C. Theod. de adpellat.*

PROPERARE in parentis aut filii fata *l. un. C. de his qui liber. aut par. occid. l. un. C. Th. de parricid.*

PROPERE *l. 1. C. de exsequut. rei judic.*

Προπετως in *l. 13. in fin. D. de jurejur.* inconsulto calore significat, ut in *l. 2. C. eod. tit.*

PROPINQUITAS pro cognatione in *l. 1. C. de imp. lucr. descrips. l. 2. C. quand. & quib. quart.*

Προπηλακιζεσθαι affici contumelia, ceu ex Demosthene interpretatur *l. 16. §. 4. D. de pœn.*

PROPONERE. Proponi dicebantur, quæ ut oculis paterent, in publico proponebantur. Ita proponi actiones dicuntur, quoniam in albo scriptas, & in edicto prætor in publicum edebat, ut ex *l. 1. C. de edend. & §. 4. Inst. de action.* patet. Proponere edictum *l. 6. D. de extraord. crim.* exceptionem *l. 4. §. 33. D. de dol. except.* interdictum *l. 1. § 1. D. de superfic.* judicium *l. ult. D. ne vis fiat ei, qui in possess.* Proponere etiam stipulationes prætor dicitur, quæ ex ipsius jurisdictione veniunt *l. 32. D. de verb. oblig.*

Proponi etiam a Jurisconsultis dicuntur, quæ a consultoribus referuntur, consilii accipiendi gratia, ut in responsis Scævolæ sæpe secundum ea, quæ *proponentur*. Sic & *proponendi* verbum in *l. 52. § 2. & l. 76. D. de judic.* Huc refer verba *propone l. 2. §. ult. D. de suis & legit. hered. proponamus l. 1. §. 11. D. ad SC. Tertull. l. 26. §. ult. D. de fideicommiss. libert.* & alia multa ejus loquutionis exempla passim.

Proponi etiam dicebantur, quæ Imperatoribus, prudentibusve in facti specie enarrabantur, prout ex facto acciderant forte. Sic in *proposita* caussa *l. 87. §. ult. D. de legat. 2.* quæstione *l. 9. D. de reb. dub.* specie *l. 28. D. ad SC. Trebell.* & passim. Huc refer verba, quod ad *propositum* attinet *l. 23. D. de liber. & postum.* Sic & *propositio* propositam speciem significat in *l. 6. D. ut in possess. legat.* proposita stipulatio *l. 2. C. de usur. & fruct. l. 57. D. de donat. int. vir. & ux.*

Proponere, & proscribere, seu proscriptum habere. Sic libellum ad ædes proponere *l. 4. §. 6. D. de damn. infect.* Propositum habere *l. 11. §. 2. D. de instit. action. l. 60. §. 6. D. locat.* quod jam ante Brisson. animadvertit Anton. Goveanus *lib. 2. Var. lect. jur. civ. c. 23.* Suetonius *in Caligula c. 4.* Vectigalibus indictis atque *propositis*, & paullo post *propositis* quidem legem.

Proponere servum mutuis pecuniis dandis *l. ult. D. quod cum eo, qui in alien. potest.* ut & *propositus* exigendis pecuniis *l. 66. §. 3. D. de furtis*, sed repone *præponere*, & *præpositus*.

Proponere venalia est exponere *l. 9. C. de judæis.* Proposita bona *l. 1. C. Theod. de fisci debitorib.* Nec in quibuscumque nundinis interfuerit, ullam ob venditionem *proponendam* dare debebunt, veterani scilicet, de quorum privilegio agitur *l. 1. C. de veteran.* Paullo aliter Codex Theodos. in *l. 2. eod. tit.* ubi ita legitur. In quibuscumque nundinis interfuerint, ulla *proponenda* dare debebunt, substantive accepta *proponendarum* voce, pro ejusmodi pensione, quæ ob merces publice venum propositas & expositas, nundinarum tempore civitati, in qua nundinæ celebrantur, solvi solet, quemadmodum ibi Jac. Gothofr. fusius exponit.

PRO-

P R O P O S I T I O animi *l.* 225. D. *de verb. signif.* & Cic. *lib.* 2. *de invent. c.* 34. Vid. Ducker. *de Latin. vet. ICtor. p* 386.

Propositio edicti *l.* 7. D. *de jurisdict. l.* 4. D. *quib. ad libert.*

Propositio in *l.* 6. D. *ut in possess. legat.* propositam speciem significat.

P R O P O S I T U M habere *l.* 5. *C. de inoff. testam.* est prætori *l.* 8. *§. ult.* D. *de bon. possess. contr. tab.* vorax, & fraudulentum numerariorum *l.* 1. *C. de numerar. actuar.* Probatæ fidei & *propositi* castioris *l.* 7. *C. Theod. de heret.* propositum possidendi *l.* 45. D. *de adquir. possess.* *proposito* delinquere *l.* 11. *§.* 2. D. *de pœn.* In proposito *l.* 4. D. *quib. ad libert.* & passim.

P R O P R I E, & per abusionem opponuntur *l.* 8. D. *de suis & legit. hered.*

Proprie expressum, id est specialiter *l.* 2. *§. penult.* D. *de administr. rer. ad civit. pert. l.* 2. *pr.* D. *de vacat. & excus. mun.* Proprium etiam pro speciali dixit Paull. in *l.* 21. *extr.* D. *ad municipal. l.* 21. D. *de obligat. & action. l.* 19. *pr.* D. *de præscr. verb.*

P R O P R I E T A R I A res Paull. *lib.* 5. *sent. tit.* 7. *§.* 3. Schultingius tamen *proprietaril* edidit, quamvis ita in Sichardi, Lugdunensi, Parisiensi, & Genevensi legatur.

Proprietarius, dominus proprietatis, passim in *tit. de usufr.* & *l.* 46. *§.* 1. D. *de furt.* & fructuario opponitur *l.* 1. *§.* 1. *leg.* 20. & 22. D. *de damn. infect. l.* 7. *§.* 4. D. *de dol. mal. l.* 15. *§. ult.* D. *de usufr.*

P R O P R I E T A S jus dominii significat *l.* 34. D. *de dol. mal.* Hæc *plena* vocatur, si ei ususfructus conjunctus sit, vel *nuda*, si ab ea abscessit ususfructus *l.* 1. D. *quib. mod. usufr. l.* 70. D. *de jur. dot.* *Proprietatis* dominus, qui & proprietarius *l.* 15. *§. penult.* & *§. ult. l.* 13. & 25. *§.* 1. D. *de usufr. l.* 12. D. *ad leg. Aquil.* *Proprietas* solida est plenum dominium *l.* 26. *pr.* D. *de usu & usufr. legat.* operarum officialium *l.* 9. *§.* 1. D. *de oper. libert.* omnis proprietas *l.* 54. *C. de Episc. & cler.*

Proprietas scripturæ, vel verborum *l.* 2. D. *de oblig. & action.* ubi scripturæ proprietas est solemnis stipulatio in scripturam redigenda, quod in litterarum obligatione fieri solebat. Theophil. *paraphr. Instit. de litterar. oblig.* *p.* 509. *ῥήμασι καὶ γράμμασι τυπικοῖς*, verbis & litteris solemnibus.

P R O P R I U S, *a*, *um*. *Propria* actio, vel cautio *l.* 24. *§ ult.* D. *de minor.* ubi opponitur prætoris cognitioni, adeo ut *propria* actio videatur, quæ est ordinaria. *Propriæ* actioni pecuniæ constitutæ manet obligatus *l.* 30. D. *de pecun. constit.* ubi pro *propriæ* priori legit Cujac. 13. *obs.* 26. *in fin.* verum reprehenditur ab Ant. Fabr. 5. *Conject.* 3.

Alias *propria* actio est specialis, singularis quæque circum scriptam qualitatem specialiter servat. Sic *proprias* actiones habet *l.* 39. *§.* 1. D. *ad leg. Aquil.* Eodem sensu *propria* qualitas *l.* 26. *§.* 1. D. *de adquir. rer. dom.* pœnæ *l.* 2. *C. de noxal. act.* & verborum significatio *l.* 18. *§.* 3. D. *de instr. vel instrum. legat. l.* 6. *pr.* D. *de legat.* 3. itemque *proprium* nomen ac vocabulum *l.* 69. & 68. *§.* 5. D. *de legat.* 3. ibi & *propria* adpellatio fundi. *Propriam* pro speciali etiam dixit Paull. *l.* 21. *in fin.* D. *ad municip. l.* 1. *pr.* D. *de oblig. & act. l.* 39. *pr.* D. *de præscr. verb.*

Proprii cognati in *l.* 1. D. *de inoff.*

inoff. testam. qui nempe specialiter cognati sunt, ab adgnatis diversi; Hi enim alias communi cognatorum nomine etiam continentur. Vid. supra art. *Adgnati.*

Proprium est suum cuique, ut Non. Marcell. *de var. signif.* c.4. p.683. *edit. Gothofred.* exemplis confirmat. Cic. *lib 7. ad divers. epist.* 30. Cujus quando te esse *proprium* scribis mancipio & nexu, meum autem usu & fructu, contentus isto sum. Id enim cujusque est *proprium*, quo quisque fruitur, atque utitur. Respondet vero Cicero epistolæ Curii *lib. 7. epist.* 29. qua scripserat, χρήσει esse Ciceronis, κτήσει δὲ Attici. Ergo inferens, fructus est tuus, mancipium illius. Horat. *lib.2. epist.2. v.*158. Si proprium est, quod quis libra mercatus, & ære est. Unde *proprium* & alienum opponuntur. *leg.* 21. D. *de condit. instit.*

Propriæ ædes & communes opponuntur *l.* 15. §.3. D. *ad leg. Falcid.*

Propria caussa *l.* 38. §. *ult.* D. *de jur. fisc.* *Propria* caussa, & aliena opponuntur *l.* 1. §. 11. D. *quand. adpelland. sit.* *Propria* caussa quæ sit, quæri solet in tempore adpellationum, quod in propria caussa angustius & brevius, in aliena laxius datur. Et placuit *propriam* esse caussam, cujus emolumentum vel damnum ad aliquem suo nomine pertinet *ibid.* Itaque si procurator quis in rem suam datus sit, ejus *propria* caussa dicetur. Sed & quicumque sua interesse dicit, *propriam* caussam defendere intelligitur. *l.* 2. §.1. & §. *ult.* D. *quand. adpell. sit.* Sic dicitur propriam caussam acturus in *l* 3. §. *ult.* D. *de jur. immunit.* Sic *propria* lis dicitur procuratoris in rem suam *l.* 25. §. *ult.* D. *de procurat.*

Propria jurisdictio pro ea, quam quis ipse habet in *l.* 4. *pr.* D. *de offic. ejus, cui mand. jurisdict.* & *l. ult.* C. *ubi & apud quem cognit.* ubi jurisdictioni alienæ opponi videtur.

Proprium jus, id est, speciale fisci *l.* 13. *C. de testam. milit.*

Proprio jure in *l.*84. D. *de hered. Inst.* id est, seposito beneficio testatoris. At jure *proprio* uti in *l.* 10. *C. de servit.* & *aqua* est uti jure, quod nostrum est. Alias *proprium* jus in *l.*6. D. *de justit. & jur.* est civile, seu quod Romanæ civitati *proprium* est. Sic *propria* lex civitatis *l* 21. §. *ult.* D. *ad munic.*

Proprio nomine, & ex persona heredis opponuntur *l.*55. §.2. D. *ad SC. Treb.*

Propria & hereditaria obligatio opponuntur *l.* 10. D. *de action. emt. vendit.* *Propriam* & personalem habere obligationem *l.* 95. §3. D. *de solution.*

Proprius servus ad differentiam communis *l.*1. §.7. D. *de adquir. possess.* Alias ad differentiam fructuarii, & alieni.

Proprium aliquando est diuturnum, & perpetuum, ut & Non. Marcellus notat. Horat. *lib.* 2. *Sermon. Sat.* 6. Nihil amplius oro, Maia nate, nisi & *propria* hæc mihi munera faxis.

PROPTER. Non de bonis avi, sed *propter* bona postea vis accessit *l.* 1. §. 14. D. *de conjung. cum emancip. liber.* Non ex ipso mandato, sed *propter* mandatum ex alio contractu nascitur actio *l. un.* C. *si serv. exter. se emi mand.* Pretium hominis venditi non ex re, sed *propter* negociationem percipitur *l.* 21. D. *de hered. vel act. vendit.* Magis *propter* rem meam, quam ex re mea pecunia datur *l.* 50. *in fin.* D. *de pecul.* Non in societatem, quamvis *propter* societatem impensum *l.*60. §.1. D. *pro soc.* De quibus om-

omnibus eleganter egit Cujac. in *Papinian. ad l.54. D. mandat.*

Propter pro præter in *l.66. §. 6. D. de legat.1.*

Propter pro ad in *l. 1. §.1. D. ad leg. falc.*

Propter videtur poni pro propterea in *l.73. D. de precar.*

PROPTEREA quod pro propter quod *l. 49. §. 2. D. de fidejussor.*

PROPULSARE vim, injuriam *l. 1. C. unde vi l.3. D. de justit. & jur.*

PROQUIRITARE, verbum fuit XII. Tabularum. quod promulgare significabat. Sidon. Apollin, *lib. 8. epist.6.* Per ipsum fere tempus, ut decemviraliter loquar, lex de præscriptione triennii (sic enim legendum est.) fuerat *proquiritata. Quiritari* utique in veterum libris, fidem Quiritium invocare est.

PRORETA, πρῳρεὺς, πρωρεὺς, qui proram regit, ut gubernator puppim *l. 31. §. 2. D. de publican.* Xenophon ἀναβάσει 5. χαλεπαίνει μὲν πρῳρεὺς τοῖς ἐν πρῴρᾳ, χαλεπαίνει δὲ κυβερνήτης τοῖς ἐν πρύμνῃ, id est, succenset proreta iis, qui in prora sunt, succenset gubernator iis, qui in puppi, Turnebus *lib. 28. Adversar. c. 43. Proreta* est, qui in prora ventos aucupatur & captat, & eorum conversiones dicit in flectendis promontoriis gubernatori, quique rupes, scopulosque, ne navis eis impingatur, prospicit & explorat. Plautus *Rudent. Act. 4. sc.3. v.75.* Si tu *proreta isti* navi, & ego gubernator ero. Idem *proreta* videtur, qui *ducator* ab Alfeno vocatur *l. 29. §.4. D. ad Legem Aquil.* Bynkersh. *lib. 4. observ. c.17.*

PRORITARE pro irritare. Proritavit in se feram bestiam Paull. *lib. 1. sentent. tit.15. §.3.* Arnob. *lib.5. advers. gent. p.105. edit. Elmenhorst.* Quis est enim mortalium tam pudicis moribus institutus, quem non ad hujusmodi furias deorum documenta *proritent. Hein.*

PROROGARE, est proferre diem *l. 19. & 30. D. de legat. 1.*

Prorogare præstare, repræsentare, ante diem erogare *l. 3. §. 1. D. de contrar. tutel. & util. act. l.4. §. 1. & 5. D. de manum. l. 19. §.6 D. locati.* (ubi tamen in quibusdam editis *prærogavit* legitur) *l.37. C. eod. tit. l. 53. D. de pact. l. 29. C. de decurion.* Sic *prorogare* pro colonis *l. 27. C. de locat. & conduct. prorogare* sumtus *l. 53. D. de pact. prorogare* evectiones *l. 22. C. Th. de cursu.*

Prorogare, procurare. *Proroganda* soboli prospicere *l. 1. C. qui & advers. quem.*

Prorogata jussio pro ea, quæ jam ante rogata, promulgata est in *l. 1. C. de pascuis publ.* Prorogata sententia *l. ult. pr. C. de Castrens. & ministerian.*

Prorogata pittacia *l.11. & 13. de erogat. milit. annon. C. Th.* id est, ante emissa, præstita.

PROROGATIO *l. 2. §. 2. D. de judic.* qui locus, quum de jurisdictione agat, notatur à Brissonio contra Bocerum *c.7. de jurisdict. n.3.* negantem *prorogationis* vocem in jure civili de jurisdictione usurpari. Usurpatur quidem τὸ *prorogari* de jurisdictione, idque fortassis ne Bocerus ignoravit; Sed tunc idem est, ac proferre diem, quod & ipse Brissonius in *prorogare* adducta *leg. 2. D. de judic.* observaverat. Id modò quæritur, an recte dicatur *prorogari* jurisdictio, si quis se subjiciat jurisdictioni judicis incompetentis? Eo enim sensu a veteribus accipi vocabulum, negat enim Perizonius *Animadvers.* *Hi-*

Histor. c. 6. p. 229. ac proinde magis Latine jurisdictionem *prorogatam* dici posse contendit. Quin ideo emendat locum Livii *lib.*42. *c.*30. ubi *imperium propagari* ratione loci dicitur.

Προς εποϛ, ad propositum. Ulpian. *l.* 11. §.4. *D. de interrogat.* Quod autem ait prætor, omnino non respondisse, posteriores sic exceperunt, ut omnino non respondisse videatur, qui ad interrogatum non respondit, id est, προς εποϛ. Hæc ille. Hinc ουδεν προς εποϛ, nihil ad propositum, nam, ut ait Hesychius εποϛ, μυθος, λογοϛ, φωνη. Lucian. *in philosopseude*, ουδεν προς εποϛ ταυτα φασιν, ουδε περι των ηρωτων. Hæc nihil ad propositum, ut aiunt, neque de his percontabar. Sunt tamen qui *nihil adversum* interpretantur. Cic. *pro Flacco* sic extulit. Numquam nobis ad rogatum respondet, semper accusatori plusquam ad rogatum.

PROSCENIUM, locus ante scenam est, sive ut Velius Longus de orthographia *p.*2245. *edit. Hel. Putschii*, & Servius *ad lib.* 2. *Georgic. Virgil. v.* 381. scribunt, pulpita ante scenam, in quibus ludicra exercentur. *Proscenia* theatri *l.*4. *C. de spect.*

PROSCINDERE agrum *l.* 13. §. 2. *D. de usufruct.*

PROSCRIBERE est palam, fixo libello aliquid edicere, & denunciare *l.* 11. §. 1. *D de instit. act. l.*94. §. *ult. D. de statulib.* Sueton. *in Julio cap.* 49. Missa etiam facio Bibuli edicta, quibus *proscripsit* collegam suum, Bithynicam reginam. Palam autem *proscriptum* id intelligi Ulpianus in *l.* 11. §. 1. *D. de instit. act.* interpretatur, quod ita positum est, ut de plano legi possit. Sosipater Charis *lib.* 2. *Instit. Grammat pag.*210. *Proscribo* est palam, & aperte scriptum propono, ut cum bona alicujus *proscribo*. *Proscribi* dicebantur ea, quæ edicto vel libello proponebantur. *Cic. lib.*9. *ad Attic. epistol.* 17. Senatum velle se sequentem adesse etiam in Formiis *proscribi* jussit. *Proscriptionis* autem formula hæc refertur a Theophilo *de successionib. sublat. quæ fieb. per bonor. vendit. pag.*460. ο δεινα ο χρεωστης ημετερος υπαρχει εις αιτιαν τοιαυτην, ωστε διαπρασθηναι αυτου την ουσιαν· ημεις κρεδιτορες οντες την τουτου διαπιπρασκομεν ουσιαν· ωνητης ο βουλομενος προσιτω. Ille debitor noster in ea caussa est, ut bona ejus divendi debeant. Nos creditores patrimonium ejus distrahimus. Quicumque emere volet, adesto. Adde Brisson. *Select. Antiquit. lib.* 3. *c.* 8. ubi & de proscriptione vendendorum & locandorum.

Proscribere etiam relegare, & deportare est. Sic *proscribi* in tempus *l.* 5. *C. de metat. Proscribere* in pacto convento in *l.* 71. *pr. D. pro soc.* est pacto quid adjicere.

PROSCRIPTIO venditio bonorum a fisco facta in *leg.* 6. *C. de fid. & jur. hast. fisc. l. un. C. ne sin. jussu princip. cert. jud. lic. confisc. l. un. C. Theod. eod. tit.*

Proscriptio etiam deportationem significat in *rubr. & l.* 7. & 9. *pr. &* § *ult. D. de bon. proscript.* at & in *rubr.* & *l.* 1. §. 7. 11. 12. 13. 15. 17. 18. 20. *C. Theod. tit. l.*42. 51. 56. 63. *C.Th. de heretic.*

Proscriptio in *l.* 10. *D. de decurion.* quid sit vid. supra art. *perscriptio*.

PROSEQUI cadaver *l.* 3. *D. de in jus vocand.* custodiam Paull. *lib.* 5. *sent. tit.* 31. §. 2. *Prosequi* legatis Jul. Capitolin. in *Antonin. Pio. c.*13. id est, legatis honorare. Sic & apud Sueton. *in Claud. cap.*3. & 5. legato prosequutus *prosequi* congruis auxi-

liis investigatores *l.* 5. *C. Th. de metall.* desideria civitatis *l.* 11. *C. Th. de legatis.*

PROSEQUUTIO arguentium, id est, instructio *l.* 5. *C. Th. de exhibend. reis.* ibi expresso nomine *prosequutionibus* arguentium cum his, a quibus fuerint accusati. Et *l.* 175. *C. Th. de decurion.* eodem sensu *prosequi* occurrit. Ibi ordinibus civitatum *prosequentibus. Prosequutio* judicis apud principem etiam verbis facta *l.* 4. *D. de re mil.*

Prosequutio, deductio, translatio reorum *l.* 5. *C. Th. de exhibendis reis l.* 175. *Cod. Th. de decurion.* De qua prosequutione varia collegit Jac. Gothofred. *in Comment.*

PROSEQUUTOR is dicitur, qui quæ transmittuntur, publico nomine ac mandato prosequitur. Unde *prosequutores* reorum *leg.* 7. *D. de custod. & exhib. reor.* qui reos transmissos deducunt, & prosequutores auri publici *leg.* 1. *cum rubr. C. de aur. publ. prosecut.* publicarum functionum *l.* 9. *C. de cur. publ.* qui non sine *prosequutoria*, id est, præcepto comitis largitionum constituebantur. Itemque *prosequutores* equorum *l.* 1. *C. de tractor. & stat.* Denique *prosequutores* frumentorum apud Cassiodor. *lib.* 4. Perperam autem in impressis Codicibus *persequutores* legitur. Ubi secundum scriptorum Codicum scripturam *prosequutores* legere oportet. Quod confirmat *l.* 12. *C. Th. de susceptor.*

PROSEQUUTORIA scriptum mandatum auri prosequendi, quod a Comite largitionum debetur in *l. un. C. de aur. publ. prosequut.*

Prosequutorium adjumenta in *l.* 7. *C. Theod. de privil. eor. qui in sacr. palat.* sunt principis litteræ, quibus aut proficiscentem prosequebatur, aut vitam ejus, atque mores laudabat, cui dignitatem contulerat. Vid Jac. Gothofr. *Commentar. ad d. l.* 7.

PROSILIRE ad accusationem *l.* 3. & 14. *D. ad SC. Silan.* ad maleficia *l.* 14. *C. de pœnis* ad munus *l.* 7. *C. de professor. & med.*

PROSOCER est nobis uxoris nostræ avus *l.* 15. *§. ult. D. de act. rer. amotar.* Sic Plinius Fabatum *prosocerum* adpellat, cujus neptem in matrimonio habebat, ut adparet ex *lib.* 8. *epistol.* 10. vid. *lib.* 5. *epist.* 15. & inscription. *lib.* 7. *epist.* 16. & *lib.* 8. *epist.* 20. & 12.

PROSPECTUS & luminis servitus sic differunt, quod in prospectu plus quis habet, ne quid ei officiatur ad gratiorem prospectum & liberum. In luminibus autem, ne lumina cujusquam obscuriora fiant. Itam prospectus etiam ex inferioribus locis est, lumen ex inferiore loco esse non potest *l.* 15. 16. *D. de servit. urban. præd.* Servitus de prospectu *l.* 12. & 16. *eod. tit.* In prospectu *l.* 15. *D. de oper. nov. nunt.* *Prospectui* obesse *ibid.*

PROSPERA, id est, *prosperæ* res *l.* 4. *C. Th. ne quid publ. læt. Prosperior* status *l.* 34. *Cod. Th. de navicul.* fortuna *leg.* 14. *C. Th. de proxim. comit. dispofit.*

PROSPERE gesta res *l.* 9. *D. ad SC. Turpill.*

PROSPERITAS Acceptæ securitatis *prosperitate* lætari *l.* 185. *C. Th. de decurion.* id est, lætari felicitate acceptæ apochæ.

PROSPICERE, consulere, & commodo servire, cavere. Sic *prospicere* alumno *l.* 71. *D. de condit. & demonstr.* sibi cautione *l.* 13. §. 2. *D. de damn. infect.* coheredibus *l.* 25. §. 12. *D. famil. ercisc.* compendio suo *l.* 12. §. 5. *D. de leg. Cornel. de fals.* cre-

creditori per stipulationem *l.* 11. *D. de damn. infect.* pupillo in tutore dando *l.* 32. *D. de excusat.* Sed & *prospicere* dicuntur constitutio *l.* 4. §. 17. *D. de fideic. libert.* legislator *l.* 12. *D. qui & a quib. manum.* lex Ulpian. *tit.* 29. *regul.* § 3. arbiter *l.* 38. *D. pro soc.* prætor *l.* 1. *D. si ventr. nomin. in possess.*

Prostituta contra legem venditionis, venditorem habebit patronum, si hac lege venierat, ut si prostituta esset, fiet libera *l.* 10. §. 1. *D. de in jus voc.* Nam ut in lege venditionis aliarum rerum, quædam excipi solebant, ita in mancipiorum venditione solemnem fuisse exceptionem, ne prostituerentur, patet ex *l.* 9. *D. de serv. export* *l.* 56. *D. de contrah. emt.* *l.* 34. *pr. D. de eviction.* *l. un.* § 6. *C. de latin. libert. toll. tit.* 6. si mancipium ita veniet, ne prostituatur. Huc pertinet locus Senecæ *lib.* 1. *controvers.* Vendit pirata, vendit leno, excipitur nihil. Hanc enim lectionem Gronovius contra Lipsium vindicat.

Protectores describuntur *l.* 9. *C. Theod. de domestic. & protector.* *Protectores* devotissimi, qui armatam militiam subeuntes non solum defendendi corporis, verum etiam protegendi lateris nostri sollicitudinem patiuntur, unde etiam *protectorum* nomen sortiti sunt. Ab his separantur *domestici*, seu *protectores* domestici *l.* 3. & 1. *C. eod. tit.* *l.* 4. 6. & 7. *C. Th. eod. tit.* ubi vid. Jac. Gothofr. *paratitl* & Guther. *de offic. dom. August. lib.* 2. *c.* 15. Protectorum fabricæ meminit *l.* 2. *C. de fabricensib.* quos ab aliis distinguit Guther. *lib.* 3. *cap.* 12. sed inane glossema esse, quod contra veterum, & meliorum librorum fidem *l* 31. *C. Th. eod. tit.* auctoritatem in Justinianeo additum legitur, ostendit Gothofredus, ubi & illos redarguit, qui fori rerum venalium *protectorum* novum genus ex male distincta *l.* 10. *Cod. Theod. de erogat. milit. annon.* commenti sunt, Gutherium forte intelligens, qui inter varios *protectores*, quos ipse partim sibi finxit, & hos numerat.

In Glossis Græcis *protectores* *ὑπασπισταὶ* & *ὑπερασπισταὶ* dicuntur. Hegesippus *lib.* 1. *c.* 44 Hic erat *protector* meus, cui credebam corporis senilis custodiam, quæ conversa sunt ex his Josephi *ὁ ὑπερασπιστὴς ὁ ἐμὸς, ὁ σωματοφύλαξ.* Horum alii in comitatu manebant, alii in provincias cum comitibus, & magistris militum mittebantur, ut ex variis Marcellini locis colligitur, idque diserte testatur Procopius in *Anecdotis.* Quidam etiam ad custodiam limitis ex ea schola erant deputati. Menander Protector *lib* 8. *hist.* *ὁ δέ γε τῶν μεθορίων λεγόμενος προτίκτωρ (δῆλος δὲ παρὰ Ῥωμαίοις τὸν ἐς τοῦτο καταλεγόμενον ἀξίας τοῦ βασιλέως προσκέπτεσθαι).* Id est, Protector autem limitis, (quo nomine adpellant Romani eum, qui Principis latus tegit). Addit Menander, *protectorum* limitis jam inde ab antiquissimis temporibus id officium fuisse, ut tabernacula adpararent, in quibus legati Romanorum, ac Persarum congrederentur. Meminit *protectorum* etiam Spartianus in *Anton. Caracall. c.* 7. Hæc aliaque de protectoribus viri docti ad Ammian. Marcellin Hein. *Protectorum* Comes memoratur in *l.* 10. *C. de metat.*

Protectoria dignitas *l* 2. *C. de veteran.* *l.* 5. *C. Theod. eod. tit.* *l.* 2. *C. Th. de testim. & tribun. & protect.*

Protectum est projectum tectum ad arcendas imbrium in-

fujorias *l.* 1. *D. de servit. præd. urb.* Vetus Glossarium: *Protectum* est, cui nulla columna superposita in ædibus adpendet, vel terram etiam attingat. *Protectum* supra domum alienam *l.* 29. § 1 *D. ad Leg. Aquil.* *Protectus* tignorum, & rigor stillicidii *l. ult.* §. 1. *D. de servit. præd. urb.* *protectum* recidere *l.* 29. §. 1. *D. ad leg. aquil.*

PROTEGERE, tueri, defendere. *Protegere* caussam *l.* 3. *C. de in lit. dand. tut.* dominium *l.* 1. §. 37. *D. ad SC. Silan.* filios *l.* 6. *C. de suspect. tutor.* jura rationibus *l.* 1. *C. de vacat. publ. muner.* præpositum suum *l.* 6. §. *ult. D. de re milit.* pudicitiam *l.* 39. *D. ad leg. jul. de adult.* rem suam *l.* 44. *D. de jur. fisc.* *protectus* status *l.* 7. *C. ne de stat. defunct.*

Protegere, protectum habere. *Protegere* ædes apud Cic. *Topic. c.* 3. *Protegendi* servitus *l.* 1. & 2. *D. de servit. præd. urban.* jus est, ut *protectum* habere liceat *l.* 2. *D. eod. tit.*

PROTELARE litem, id est, protrahere in *l.* 2. §. *penult. D. de judic.* Idem verbum est in *l.* 4. *pr. D de servit. præd. urb.* *l.* 4. *in pr. D. de damn infect.* *l.* 13. §. 1. *C. de judic* *l.* 19. *C. de jur. deliber.* Probum illud est, & Latinum, si pro propellere vel proturbare ponitur, at omnibus his locis accipitur pro differre, vel prorogare. De ea notione vid. Cort. *ad Sallust. de bell. Catilin. c.* 43. Ducker. *de Latin. vet. ICtor. p.* 331. & Bynkersh. *observ. lib.* 8. *c.* 19. Hein.

PROTESTARI testari in *l.* 14. §. 8. *D. de religios. & sumt. fun.* §. 1 *proœm. Inst.* Ad *protestandam* fidem *l. ult. D. de institor. act.* Si *protestata* est mater *l.* 34. *D. de negot. gest.* Sanctio *protestatori* dicitur in *l.* 17. *C. Th. de medic.*

PRO *testimonio* vacillare, id est, in testimonio *l.* 15. *pr. D. de quæstion.*

PROTHYRUM, quod in ædibus fieri solet, ædium esse, Labeo scribit *l.* 245. *D. de verb. signif.* An vero id monere operæ pretium fuit? Quærit Salmasius *ad Scriptor. Hist. August. p.* 155. Putat ergo Pomponium scripsisse *προθύραν*, vel Latine *prophyram*, idque Tribonianum mutasse in *prothyrum*. *Prophoram* autem interpretatur *projectum* vel mœnianum. Quid vero, si quis & hic quæreret; an vero id monere operæ pretium fuit? Nihil ergo opus emendatione. Facilius dubitari potuit, an *περίστυλα* forium, veluti statuæ, colossi, cippi, clathra pars ædium sint, quam an projecta, & mæniana ædibus accenseri debeant. *Hein.*

PROTOCOLLUM, ut ex *Novell.* 44. *c. ult.* patet, significat notam, seu scripturam chartis impressam, quæ unam eamdemque formam non habebat. Nam quarumdam chartarum *protocollum* præpositam non habebat inscriptionem, quæ sub quo comite sacrarum largitionum, quo tempore, & a quo præparatæ fuissent, chartæ, indicabat Aliæ alias & diversas continebant adnotationes. Atque in urbe quidem Constantinopolitana, in qua prioris generis chartarum copia erat, vetat Justinianus in mundum redigi instrumenta in aliis chartarum generibus.

Similes itaque hæ chartæ quodammodo fuerunt nostris signatis, vel typario publico notatis. Quum vero hæc nota primæ paginæ imprimebatur, quæ veteribus erat *πρωτόκολλον*, tota id nomen ferebat. Alioquin in libris primum folium, cui nomen auctoris, locus, tempus inscribebantur, vocabatur *πρωτόκολλον*, quemadmodum

dum postremum ἐσχατοκόλλιον. Martial. *lib.* 2. *epigr.* 6. I nunc, edere me jubet libellos, Lectis vix tibi paginis duabus, Spectas ἐσχατοκόλλιον. Severe. Alibi summam schedam vocat idem poeta *lib.* 4. *epigr.* 91. Ohe, jam satis est, ohe, libelle, jam pervenimus usque ad umbilicos, Tu procedere adhuc, & ire quæris, nec summa potes in scheda teneri. In summa scheda, id est, ἐν τῷ ἐσχατοκολλίῳ. Adde Claud. Salmas. *ad scriptor. hist. Aug. pag.* 448. Hein.

PROTO-NOTARIUS APOSTOLICUS. Hæc dignitas a Clemente I. Pontifice instituta fuit, qui septem notarios per regiones urbis totidem distribuit, ut martyrum res gestas litteris mandarent æternis. A Julio I. hæc religiosa Protonotariorum institutio fuit renovata, qui non solum martyrum gesta, sed omnia ad rem sacram pertinentia per eos litterarum monumentis mandanda curavit. Ita Platina, Ciarellus, Ciaconius, & alii in *vitis Pontif.* cum Polydoro Virgilio *lib.* 4. *c.* 2. & Jacobatius *de Conc. Art.* 3. *num.* 5. *lib.* 1.

Pius II. in constitutione *cum servare*, & Leo X. in alia, quæ incipit *regimini*, tam in civilibus quam in criminalibus ab ordinariorum jurisdictione exemit. In capella Pontificia locum habent, & post Episcopos parem thurificationem, candelam, & palmum. In consistoriis publicis intervenire possunt, ut de rebus, quæ ibi geruntur instrumenta authentica conficiant, cum ad scribenda acta, & gesta Pontificum subrogati fuere. Casanus eos vocat D. N. Papæ secretarios. Sixtus V. cupiens in sua antiquitate, & nobilitate Protonotarios Apostolicos conservare, motu proprio privilegia, indulta, exemtiones, gratias, favores & declarationes a SS. Pontificibus, concessa confirmavit, in novavit, & cum extensione ampliavit, ut adparet in *const. laudabilis.*

Facultatem deferendi arma, non tantum brevioris modi, alias prohibita tam per urbem, quam per statum ecclesiasticum, absque alia speciali licentia eis, eorum affinibus, consanguineis, & familiaribus; idem Sixtus V. concessit ut in §. *preterea* Liberam inter vivos testandi, & donandi de bonis mobilibus, & immobilibus adquisitis, licite tamen, & ex bonis ecclesiasticis in personas legitimas tantum pro ducat. 2000. de camera licentiam indulsit §. *eidem.* Statim ac in collegium cooptati fuerint, Referendarii utriusque signaturæ creati intelliguntur §. *nec non.* In quibuscumque actibus in Consistorio publico pro tempore faciendo, ad perpetuam rei memoriam instrumenta, & omnia acta publica suo sigillo munita, & absque testibus facere possunt, & plenam fidem in judicio, & extra eis adhiberi voluit §. *ac in quibuscumque.*

Habent privilegium deferendi pontificalia, & habendi secum altare portatile in itinere, etiam in locis non sacris, aut auctoritate Apostolica interdictis, dummodo ipsi interdicto caussam non dederint §. *quilibet eorum* Paulus V. eisdem Protonotariis pileum nigri coloris, rotulis violaceis cinctum ornatumque, & serico suffultum concessit. Protonotarios præcedere canonicos S. Rituum congregatio declaravit & Sacristam S. Pontificis Barbosa *de Univ. per Eccles. cap.* 23. Nullum habere impedimentum in contrahendo matrimonio, licet clericus beneficiatus sit, respondit S. Episc. congregatio Episcopo Nucerino. Gaudere fori privilegio tam in civilibus,

bus, quam in criminalibus, licet ministerio alicujus ecclesiæ adscripti non fuerint. *S. Rituum congregatio in Toletana an.* 1632. decrevit. Eorum beneficia ecclesiastica affecta Sedi Apostolicæ dicuntur, & eidem reservata Putius *decis.* 329. *lib.* 2. *& decis.* 365. Quare pro permutatione adeundus est S. Pontifex, ut conferat *Felinus, Fridericus de Senis, Barbosa n.* 38. *Rota Romana Decis.* 1. *num.*4. Si fuerit canonicus tunicam talarem (subtaneam) violaceam gestare potest, S. Rit. congr. in una Panormitana. In processionibus habent locum post Episcopos, & post collegium canonicorum, ut fit Romæ, Barbosa *de canon. & dignit. cap* 18. *n.* 34. Alia adfert Suchetus in libro, cui titulus est *de priv. Proto-Notar. Apostol.* Huncce articulum suppeditavit D. Giron. J. V. D. & ipsemet Protonot. Ap.

PROTOPACHITÆ. Vid. infra *Sabbatiani.*

PROTOSPATARIUS, officium fuit in aula Constantinopolitana, cui, qui præerant, judicandi munere fungebantur. Meminit ejus Constant. *lib.* 1. *epistolar.* non semel, & Luitprandus *lib.*3. *de reb. per Europ. gest. c.* 7. Paull. Warnefrid. *Append. ad Eutrop. lib. ult.* & Notitia Græca, & Zonaras *Tom.*3. *Ann. p.*184.

PROTOSTASIÆ munus *l.* 8. *C. de muner. patrimon. leg.*3. *C. de filiis fam., & quemad. pro his patet tot. tit. C. Th. de protostas. Protostasiam* autem fuisse principalem & summam tributorum curam in singulis municipiis & territoriis per orientem, periculo *Protostâta* Jac. Gothofr. *in Commentar.* tradit. De ea est *l.*3. *C. Th. de desert.*

PROTOTYPIA, munus, cujus mentio fit in *l.* 3. *C. Th. de privil. cor., qui in sacr. palat. l.* 7. *pr. C. Th. de tiron* occupatum fuisse in æstimatione tironum, seu in adæerandis tironibus & æstimandis, atque adeo in forma pretii pro iisdem statuenda, eamque æstimationem temonarios exactores postea exegisse, notat Jac. Gothofred. ad *l.* 1. *C. Th. de protostas.* ubi & de differentia *prototypiæ* & *protostasiæ.* Add. eumd. ad *l.* 2. *Cod. Theod. de tironib.*

PROTRAHERE exsequutionem *l.*41. *D. de usur.* negotium *l.* 6. *C. quand. provoc.* manumissionem *l.* 20. *§. ult. D. de statu liber.*

Protrahere usque ad græcum sermonem *l.* 1. *§.* 6. *D. de verb. oblig.* id est, extendere.

PRO *tribunali*, id est, in tribunali, ut pro rostris *leg.* 5. *§.* 16. *D. ut in possess. legat.* ut explicat Diomedes *lib.* 1. *de arte grammat. p.*408. edit. Putsch. Vid. Gell. *lib.* 11. *Noct. Attic. c.* 3. Sic *pro tribunali* sedere *l.* 7. *D. de in integr. rest.* respondere *l.* 23. *§. ult. D. de adpellat.* interponere decretum *l.* 7. *§. ult. D. de confirm. tut. l.* 3. *§.* 8. *D. de bonor. possess.*

Pro tutela negotium gerere, id est, pro tutela *l ult. D. de tutel. & ration. distrah. Pro tutela* actio, quæ adversus eum competit, qui *pro tutore* negotia gessit, quum tutor non esset *l.* 1. *&* 4. *C. de testam. tutel. l. ult. D. de tutel. & ration. distrah. l.* 1. *§.* 1. *l.*3. *§. ult. D. de contrar. tutel. & util. action.*

Pro tutore negotia gerit, qui munere tutoris fungitur in re impuberis, sive se putat tutorem, sive scit non esse, fingit tamen *l.* 1. *§.* 1. *D. de eo, qui pro tutor. l.*24. *& l. ult. D. de tutel. & rat. distrah. l.*3. *§. penult. D. de contrar. tutel. & util. action. l.*4.

l. 4. §. 24. *D. de doli except.* *l.* 19. §. 1. *D. de reb. auct. judic. possid.* & apud Paull. *lib.* 1. *sentent. tit.* 4. §. 8. Inde *pro tutela* actio, de qua supra.

PROVECTIO pro promotione in *l.* 31. *C. de episcop. & cler.*

PROVIDERE dicitur judex *l.* 5. *C. ut in possess. legator.* & provideri SCo *l. ult. D. de adsign. libert.*

PROVINCIA, regio a Romanis bello parta, & in formam provinciæ redacta. *Provincia* Africa *leg. ult.* § 20. *D. de muner. & honor.* Asia *l. ult. D. de consib.* Macedonia *ibid.* Mauritaniæ *l.* 4. *C. de instit. & substit.* Palæstina *Novell* 103. *cap.* 2. *Provincia* præesse *l.* 50. *D. ad leg. Aquil.*

Provinciam etiam, ut quum dicimus aliquem absentem, qui in aliena est provincia, accipimus pro jurisdictione, & territorio.

Provinciæ etiam verbum officium, seu munus, ipsamque provinciæ administrationem sæpe significat Plin. *lib.* 3. *epistol.* 9. Bona Classici, quæ habuisset ante *provinciam*, placuit senatui a reliquis separari. Inde latius porrecta vocabuli vis de quovis munere usurpari cœpit, eaque ratione exactionis, & susceptionis *provincia* dicitur *l.* 18. *C. Th. de susceptor.*

Provincia in jure canonico accipitur pro diœcesi. Pelagius Papa II. *epist.* 1. *omnib. Episcop.* quæ est in *Causs.* 6. *quæst.* 3. *c.* 2. Scitote & certam provinciam esse, quæ habet decem, aut undecim civitates, & totidem minores potestates sub se, & unum Metropolitanum, aliosque suffraganeos X vel XI. Episcopos judices, ad quorum judicium omnes caussæ Episcoporum, reliquorum sacerdotum, ac civitatum referantur, ut ab his omnibus juste, consona voce discernantur, nisi ad majorem auctoritatem fuerit ab iis, qui judicandi sunt, adpellatum. Unde non oportet, ut degradetur, vel dehonoretur unaquæque provincia: Sed apud semetipsam habeat judices, sacerdotes, & Episcopos, singulos videlicet secundum ordines suos, & quicumque caussam habuerit, a suis judicibus judicetur, & non ab alienis, id est, a suæ justis judicibus provinciæ, & non ab extraneis, nisi (ut jam est prælibatum) a judicandis fuerit adpellatum.

De *provincia* ex intellectu juris Romani supra expasito latius dicendum. Provinciæ nempe dictæ sunt, quasi procul victæ, in quas mittebantur Proconsules jus dicturi. Provinciæ autem nomen tribus modis populus Romanus accepit, uno pro regione, quam aut armis devictam, aut quocumque modo in potestatem adductam, ipse magistratui suo administrandam subjecit, altero pro quacumque regione, in qua publico nomine bellum Romanus Imperator administrarit, tertio pro quacumque publici muneris procuratione. Quod ad primam propriamque provinciæ significationem, si certam provinciæ, brevemque definitionem quæramus, sane ut Latium regionem jure Latii donatam, & Italiam regionem jure Italico affectam novimus: Sic provinciam definiemus, regionem, quæ jus provinciale consequuta sit. Etenim jus ipsum singulis regionibus a populo Romano concessum, illud est potissimum, quo regio a regione distinguitur. Jus autem provinciale, quod alio nomine Formula provinciæ nuncupatur, ut etiam jus Latii atque Italicum, ex legibus percussi cum populo Romano fœderis emanavit.

vit. Itaque, ut fœderis leges æquiores, iniquioreſque fuerunt, ſic diverſa fœderum genera intulerunt. Quoniam autem leges, quæ provinciis datæ ſunt, iniquiores fuerunt, quam quæ Latio, atque Italiæ propterea provinciæ jus etiam deterius, quam Latium, atque Italia, ſunt adeptæ. Nam Italia vectigalis facta eſt illa quidem, ſed tamen in univerſum libertate donata, provinciæ vero non ſolum vectigalibus, ſed etiam ſervitute mulctatæ ſunt, quippe quæ legibus ſuis, ac magiſtratibus ſuis jus dicentibus ſpoliatæ ſunt. Id vero argumento eſt, quod provincia nulla fuit, quæ non Romanum prætorem, ac quæſtorem habuerit, illum qui jus diceret, hunc, qui vectigalia procuraret. Unde ſcite ſcriptum illud eſt apud Strabonem, univerſæ regiones, quæ Romanis parerent, unam regibus ſubjectam fuiſſe, alteram ab ipſis poſſeſſam, in eamque provinciam dictam, prætores cum quæſtoribus miſſos. Ex quo intelligi poteſt, univerſam provinciæ rationem fuiſſe, ut vectigalis eſſet, & populi Romani magiſtratui obediret. Quoniam autem unius regionis populi, ac civitates non eodem modo ſe adverſus populum Romanum geſſerant omnes, propterea neque eodem omnes pacto tractatæ ſunt, verum pro ſuis cujuſque meritis leges acceperunt. Quo factum eſt, ut aliæ civitates vectigales, aliæ immunes relictæ, aliæ ſervitute, aliæ libertate adfectæ ſint. Vectigales dictæ, quibus vectigal aliquod impoſitum eſt, Immunes quibus nullum. Servitute adfectæ, quæ magiſtratui Romano parere voluerunt; Libertate, quas magiſtratus Romani juriſdictione ſolverunt. Vectigal porro ipſum aut certum fuit, aut incertum, certum, definita fere ſtipendii ſumma, & hoc tributum, ſive ſtipendium, & qui hoc pependerunt, tributarii, ſive ſtipendiarii nominati ſunt, incertum, quod portubus, rebuſque venalibus, paſcuis, agriſque conſtitutum eſt, quod portorium, ſcriptura, & decuma dictum eſt. Tributum autem duplex fuit, unum pecuniæ ordinarium, quod in caput, atque in ſolum impoſitum quotannis exigebatur, alterum extraordinarium, quod aut ex lege, aut ex Senatuſconſulto pro uſu provinciæ aliquando imperabatur, veluti cum naves, nautas, milites, ac ſumtum in eos dare provinciæ jubebantur. Portorium autem fuit vectigal, quod ex importatione, & exportatione rerum venalium capiebatur, ſcriptura; quod ex paſtione paſcuorum publicorum, decuma, quod ex agris, qui frumenti decumam, ſive quamvis aliam partem darent. Frumenti vero, quod ex provinciis extrahebatur, tria genera exſtiterunt, decumanum, emtum, & æſtimatum. Decumanum erat decuma, quam quiſque arator ſine pretio dare cogebatur, quæ ſumma pro copia, inopiave frumenti in ſingulos annos erat incerta, eaque aut Romæ a Cenſoribus, aut in provincia a magiſtratu Romano vendebatur publicanis, qui ex eo decumani dicebantur, ut pro eo certam pecuniam populo Romano repræſentarent. Emtum ſumma altera, quam aratores vendere accepto ex ſenatuſconſulto pretio cogebantur, quod frumentum Romam ad alendum populum a magiſtratu Romano mittebatur. Æſtimatum ſumma alia, quam æſtimabat magiſtratus in cellam ſuam, in uſum familiæ ſuæ, cum interdum pro frumento pecuniam acciperet. Quin etiam emtum duplex fuit, unum decumanum, quod ex alteris item decumis pretio perſoluto aliquando

accipiebatur, alterum imperatum quod præter duas decumas æqualiter omnibus civitatibus pretio item soluto imperabatur, quemadmodum perspicue ex Frumentaria Ciceronis, & Asconiana Divinationis expositione cognoscitur. Nam fuisse etiam quoddam, quod honorarium diceretur Cic *in Pison.* ostendit, cum dicit: Qui modus tibi fuit frumenti æstimati, qui honorarii siquidem potest, ut & metu extortum honorarium nominari! Servitus autem quam diximus civitatum, tota in ea politia fuit, ut legibus & magistratibus Romanis obtemperarent. Qua de caussa in singulis provinciis diversæ diœceses, sive diversi conventus, ac diversa fora constituebantur, eisque suæ cuique civitates attribuebantur, quæ eo juris a magistratu Romano poscendi caussa convenirent. Ut autem earum civitatum, quæ servitute oppressæ sunt, stipendiariæ proprie dictæ, quæ aliquid populo Romano perpenderunt, immunes, quæ nihil: Sic earum; quæ libertate donatæ sunt, fœderatæ præcipue adpellatæ, quæ aliquid ex fœdere debuerunt, liberæ, quæ omnino nihil. Quorum nominum, quarumque conditionum omnium, quæ ratio, quæque formula fuerit, ex singulis, quæ cuique civitati datæ sunt, legibus constat. Hujus autem totius beneficii, atque honoris arbitrium ab initio penes senatum fuit universum. Is enim acceptis ab imperatore de superatis hostibus, & regione in potestatem deducta, litteris, secum de mulcta, ac præmiis eorum, quæ victi essent, consultavit, ac quid fieri sibi placeret, imperatorem admonuit, decem, aut quinque legatis senatoribus ad eum missis, ut ex eorum sententia de hostibus, & eorum regione statueret. Quibus mandatis acceptis, imperator aut ex certa senatus, si ita præscriptum fuerat, voluntate, aut de communi decem legatorum sententia, victis gentibus aut ignovit, aut in provinciæ formam redegit. Ignovisse dictus est, cum liberas reliquit ac suis uti legibus, suosque creare more patrio magistratus permisit, in provinciæ formam redegere, cum ademtis, aut immutatis legibus, eos omnino magistratui Romano quotannis ab urbe mittendo subjecit, ac vectigalia, conventusque constituit. Quo in genere illud humanitatis adhibuit, ut non omnes ejusdem provinciæ civitates eodem modo tractaret, verum pro cujusque meritis, aut majoribus aut minoribus, ut diximus, commodis, ac detrimentis afficeret. Quæ vero cum de universa ratione, tum de singulis civitatibus, populisque constituta erant, ea in concione silentio ante per præconem facto Imperator fere præconi pronuncianda mandabat, ac postremo Romam relicto aliquo præfecto provinciæ decedebat. Atque hæc quidem omnia ita deesse, ex iis, quæ de singulis provinciis, dicit Sigonius, libro de antiquo jure Provinc. intelligimus. Ex his autem perspicuum illud est, provinciam, ut proposui, regionem fuisse, quæ tum vectigalia populo Romano pependit, tum magistratui Romano ex fœderis lege obtemperavit: exceptis civitatibus iis, quæ propter merita sua, aut immunitate, aut libertate donatæ essent, ac propterea jus provinciale, quo magistratui Romano parere coacti sunt, multo, quam aut Italicum, aut Latinum, incommodius, ac deterius fuisse.

Provinciarum duplex divisio est, nam stante Republica aliæ consulares, aliæ prætoriæ fuerunt: Imperio constituto aliæ po-

puli

puli Romani, aliæ Cæsaris factæ sunt. Provinciæ Consulares erant, quæ ab iis, qui in urbe consulatum gesserant, consulari imperio obtinebantur, unde etiam Proconsule & Proconsules dicebantur. Provinciæ prætoriæ, quas qui prætores in urbe proximo anno fuerant, prætorio imperio obtinebant, unde Proprætore, & Proprætores adpellabantur. Neque enim certæ erant provinciæ, in quas semper viri consulares, & aliæ, in quas semper prætorii mitterentur, sed ex magistratuum, qui eas obtinebant nomine, nomen sumebant. Atque hæc quidem nota prope omnibus, atque a multis tradita sunt. Illud vero, quod ex oratione Ciceronis de provinciis consularibus animadvertit Hotomannus haud scio, an ab ullo adhuc traditum sit. Utrasque provincias in senatus quidem potestate fuisse, sed longe dissimilem illius potestatis rationem in illis discernendis fuisse. Nam lege Sempronia utræque a Senatu decernebantur, sed consulares & consulibus anno proximo futuris ante comitia mandabantur, ut eas post menses demum septemdecim obtinerent, & in senatus potestate sic erant, ut Tribuni plebis intercedere decretis, quæ de iis senatus fecerat, non possent, & in incertum tempus, quamdiu scilicet senatus non alios summitteret, obtinerentur. Prætoriæ vero prætoribus anni præsentis mandabantur, ut eas proximis Kalendis Januariis deposita prætura statim obtinerent, in populi autem potestate idcirco erant, quia Tribuni plebis decreto a senatu de eo facto intercedere poterant, & annuo tantum imperio obtinebantur. Quin etiam de senatus potestate hoc animadvertit, jus fuisse senatui, quæ provinciæ consulares erant, eas prætorias facere, hoc est anni præsentis prætoribus mandare, qua mutatione simul eæ provinciæ e potestate senatus in populi potestatem transibant. Provinciarum altera divisio, Republica ut superius diximus, ad unum translata, facta est, de qua Strabonis verba in calce sui operis hæc sunt: Provinciæ sæpe numero aliter atque aliter divisæ sunt, nunc autem ex Augusti Cæsaris instituto ita sunt partitæ. Nam cum ei patria totius imperii summam permiserit, pacisque ac belli potestatem habeat, universum imperium bipartito sic divisit, ut partem sibi sumeret, eam scilicet, quæ militum imperio indigeret, partem vero populo attribueret, eam quæ pacata est, & sine armis facile retineretur. Complures igitur provincias fecit, quarum aliæ Cæsaris, aliæ populi adpellantur. Ipse in suas præsides cum imperio mittit. Populus in suas proconsules, & proprætores. *Hæc Strabo*. Cui Suetonius *in Aug.* consentiens, scribit: Provincias validiores, & quas annuis magistratuum imperiis regi, nec facile, nec tutum erat, ipse suscepit, ceteras proconsulibus sortiri permisit, & tamen nonnullas commutavit interdum, atque ex utroque genere plerasque sæpius adiit. *Hæc Sueton.* Quibus consentanea sunt, quæ tum apud Dionem *lib.* 33. tum in Pandectarum *lib.* 1. de provinciarum rectoribus legimus, quorum qui Cæsaris erant Præsides, qui populi, Proconsules adpellantur *l.* 1. *& passim D. de offic. præf. & tit. D. de offic. proconf.*

In provinciæ formam redigere aliud olim nihil erat, nisi leges domesticas adimere, & Romanas dare, ac prætorem, qui quotannis provinciam ex legibus datis administraret, instituere. Ex quo illud Suetonii de Gallia cite-

riore : Cæſarem Galliam omnem præter ſocios , ac bene meritas civitates in provinciæ formam redegiſſe , eique in ſingulos annos ſtipendii nomen impoſuiſſe ; Item illud Cæſaris *lib.7. de bello Gallico in oratione Critognati* : Reſpicit finitimam Galliam , quæ in provinciam redacta , jure & legibus commutatis , ſecuribus ſubjecta , perpetua premitur ſervitute. Et paullo ante de Commii civitate loquens : Pro quibus (Commii) meritis civitatem ejus immunem eſſe juſſerat , jura , legeſque reddiderat.

Provinciæ liberari dicebantur , cum ſtatuebatur , ut ſuo juri , ſuiſque legibus relinquerentur, neque Romani magiſtratus amplius iis jus dicerent.

Provincia hodie æquiparatur cuilibet civitas , quæ merum imperium habet , ſuoſque ſibi magiſtratus conſtituit. Adi Bart. in *l. cum in longi C. de long. temp. præſcr.*

PROVINCIALIS eſt non is tantum , quis ex provinciis oriundus eſt , ſed & qui in provincia domicilium habet *l. 190. D. de verb. ſign. l.7. D. de offic. proconſ. l.19 §. 3. D. de judic. l.30. D. de offic. proconſ. l.4 §. 4. D. eod. tit. l.8. C. de quæſtion.* Vetus Gloſſarium Græcum : *Provinciales εισιν οι την οικησιν εν ταις επαρχιαις εχοντες, ει μη οι εν αγρας τεχθεντες. Provincialis* debitor & *provincialis* contractus *l. 41. §. 2. D. eod. tit.* Provinciale edictum *inſcript. leg. 2 D. und. cognat.* Provinciales functiones *l. 3. C. de advocat. diverſ. judic.* fundi *l. 14. C. de præd. minor.* Provinciales legati , qui a provinciis mittuntur *l.35. in fin. D. de jurejur.* Provinciale prædium *l. 12. C. de præd. minor.* Provinciales res *l.111. D. de legat.1 l.100. D de ſolut.* ſervi *l. ult. C. de Ædil. edict.*

PROVISIO præſidis *l.1. C. ſumt. injunct. muner.*

PROVOCARE ad judicem vocare ſignificat. *Provocare* judicem *l. 6. D. de jur. deliber.* ad judicem ; & ad judicium *l. 13. & 14. D. de judic. l. 2. §. ult. D. commun. divid.* apud judicem *l.43. D. famil. erciſcund.* noviſſimum judicium *l. ult. C. ſi quis aliquem teſtar. prohib.* judicio *l. 3. C. in quib. cauſſ. ceſſ. l. 22. §.1. D de condict. furtiv.*

Ut plurimum autem *provocare* eſt ab inferiori judice ad ſuperiorem adpellare , ut in *l.4. & 6. D. de adpellat.* & in *l. ult.7. §. ult. D commun. divid.* Sic *provocare* a decreto *l. 3. C. de excuſat. tut.* adverſus ſententias *l. 18. D de accuſat.* provocare judeo *l.1. pr. & §.1. D qui & a quo adpell. l. 1. §. 4. D. quando adpell.*

Provocare pro poſcere , flagitare quid *Provocare* ad collationem *l. 9. C. de collation.* ad diviſionem *l 7. pr. D. de reb. eor., qui ſub tut.* ad ſatisdationem *l. 19. D. de teſtam. tut.* Ita &

Provocari ad teſtimonium *l.10. §. 1. D. de quæſtion.* & ad quæſtionem *l.1. §.3. D. eod. tit.* dicuntur , qui quæſtioni ſubjiciendi ſunt.

Provocare pro laceſſere , & excitare. *Provocat* bos bovem *l. 1. §.11. D. ſi quadrup. paup. fec.* Adverſus ſe ſeveritatem provocare *l.5. C. de obſequ. patr. præſt.*

PROVOCATIO pro adpellatione. *Provocationem* interponere *l. 18. D. de adpellation. l.13. §. 3. D. ad leg. Falc.* Provocatione cedere apud Livium *lib. 2.* quod vulgo dicitur deferre adpellationi. Sic idem *lib.8. c 33.* Videre , ceſſuruſne provocationi ſis , cui Rex Romanus Tullius ceſſit ?

PRÆUT juris eſt eodem fere ſenſu *l. 2. C. de his , qui latro ,*

&

& significat Alberico tempus, vel qualitatem *l. edita & ibi Baldus C. de edend.*

PROXENETA, Græcum verbum proprie interpretem significat, aut pararium, cujus scilicet beneficio, aut interventione inter duos negocia contrahuntur, vel nomina, vel nuptiæ, vel amicitiæ, vel judici consiliarius adjungitur, qua in opera dolum malum duntaxat debent præstare, alioquin nulli rei obligantur, etiam si proxeneticum, seu philantropum acceperint *l. 2. D. de proxen.* Plato *lib. 12. de legib.* videtur velle, ut non minus quam venditor evictionis nomine *proxenets* teneatur, sed hoc jure non utimur. Proxeneta etiam Græcis *προπωλης* dicitur. Senec. *Epist.* 21. Æs alienum faciat oportet, sed nolo per intercessores mutueris, nolo *proxenetæ* nomen tuum jactent.

PROXENETICUM, id est, salarium, quod proxenetæ pro intercessionis opera datur *l. 1. D de proxenet.* Proxeneticis autem nullus certus modus datus est, nisi nuptialibus, nec scilicet proxeneta nuptiarum plus vicesima parte dotis & donationis propter nuptias sibi cavere possit, ita tamen ut si vicesima excedat decem libras auri, decem tantum sibi caveat. Atque id quidem constitutione Græca, quam ex Basilicis refert Jac. Cujac. *obs. lib. 11. c. 18.* De his est *tit. C. lib. 3.* de sponsalibus, & arris sponsalitiis, & proxeneticis. Id præmium Græcos proprio nomine *ἑρμηνευτικὸν* adpellasse testatur Ulpianus *l. ult. D. de proxenet.* quasi interpretitium, & pararium æs. Hinc *proxenetica* artes dona sunt, quæ sponsum & sponsam inter se conciliant, & jungunt. Vid. Rub. *lib. 4. C. de sponsalib. & arris sponsalit. & proxenet.* Et *Proxenetria* dicitur conciliatrix nuptiarum, inquit Alciat. *lib. 1. Digest c. 22.* quæ & *προμνηστρια*, *Aristoph. in nubib.* quoniam id munus soleret per feminas fieri, quando scilicet arræ sponsalitiæ deponuntur apud proxenetrias. Idemque hoc vocabulum restituendum existimat *tit. C de sponsal. & arris sponsal. & proxeneticis*, ut pro *proxeneticis* legatur *proxenetriis*, sed quam recte viderint alii.

PROXIME, id est, nuper in *l. 57 & 83. D. de legat. 2. l. 50. D. de rit. nupt. l. 3. D. de his, quæ in testam. l. 14. D. de his, quæ ut indign.*

PROXIMITATIS jure ad successionem venientes ab his, qui agnationis jure veniunt, separantur *l. 5. C. de legit hered. l. 4. und. cogn. §. ult. Inst de successs. cognat.* Proximitatis enim nomine bonorum possessionem prætor defert his, qui defuncto mortis tempore proximi cognati fuerunt *l 3. D und. cognat. l. 8. D de suis & legit. hered. §. ult. Inst. de succeff cognat.* Proximitatis nomine avunculus *l 46. D. ad SC. Trebell.* Ita proximitatis nomine bonorum possessionem accipimus *l. 1. C. de legitim hered. l. 3. C. qui admitt. ad bonor. possess. l. 1. C. de bon possess sec. tab. l. 1. D. de jur. & fact. ignor.* Et proximitatis jure bona peti *l 46. D ad SC. Trebell.* Quinctil. *lib. 3. cap 8.* Quod accidit, etiam si de una re quæratur aliqua, sed eam plures petant, vel eodem jure, vel *proximitatis*, vel diverso, ut quum hic testamento, ille *proximitate* nitatur. Cassiodor. *lib. 5. variar. epist. 24.* Si revera, ut ad nos perlatum est, nullus ei aut testamento heres extitit, aut *proximitatis* jure succedit.

PROXIMUS est, quem nemo antecedit, etiam si solus sit, quam-

quamvis proprie proximus ex pluribus dicatur *l. 1. §. 5. D. und. cognati l. 2. §. 2. & §. 4. D. de suis & legit. hered. l. 92. & 155. D. de verb. signif.* Sic *proximus* agnatus, id est, quem nemo antecedit *l. 3. D. ad SC. Tertull.* Item *proximus* agnatus intelligitur etiam solus, quique neminem antecedit *l. 9. pr. D. de reb. dub.* Sic in XII Tabulis, quæ proximo agnato hereditatem deferunt. Sic in Edicto prætoris, quo *proximum* cognatum vocat, *proximi* adpellatio exaudienda est *§. 5. Inst. de legit. agn. success.* Et alias quoque proximum accipimus non solum eum, qui ante aliquem sit, sed etiam eum, ante quem nemo sit, licet ipse neminem antecedat, quum solus sit *l. 53. D. de vulg. & pupil. substit.* Proxima necessitudine conjunctus *l. 37. C. de liberal. causs.* Proximi & ulteriores gradus opponuntur *l. 53. D. de rit. nupt.*

Proximum etiam vicinum, adfine, & simile significat, ut in *l. 2. D. locat. & pr. Inst. eod. tit.* Locatio conductio, aiunt Caius & Justinianus, *proxima* est venditioni, id est, ut interpretatur Theophilus, τοῖς τε πρᾶσι. Sic furioso *proximum* esse, Caius ait eum, qui ejus ætatis est, ut nondum intelligat, quid agatur, & qui eo non multum a furioso abest. Sic & *proximum* sacrilegio esse majestatis, & sepulcrorum violatorum crimen, Ulpianus, & Julianus dicunt in *l. 1. D. ad leg. jul. majest. l. 5. C. de sepulcr. viol.* Proximam emti in factum actionem dari, ait Paull. in *l. 6. D. de rescind. vend.* id est, similem, ut in *l. 5. § penult. D. de præscr. verb.* Proximam morti pœnam metalli *l. 28. pr. D. de pœn.* quæ ad eam proxime accedit, eique similis est, quum servitutem infligat *l. 8. §. 4. D. eod. tit.* Sic & *proxima* dolo culpa *l. 8. pr. D. de edend.* & passim. Proximum credulitati *l. 6. C. de servitutib.* Grassatoris *proximi* latronibus *l. 28. §. 10. D. de pœn.* Proxima caussa stipulationis *l. 8. D. de condict. ob turp. causs.*

Proximum de loco intelligitur, ut *proximum* locum obtinere *l. 1. §. 7. D. und. cogn.* in *proximo* stans *l. 4. D. de injur.* Proximus & inferior *l. 3. §. 7. D. de legat. 3.* proximus, & superior vicinus opponuntur *l. 18. D. de oper. nov. nunciat.*

Proximum de tempore. Sic *proximo* anno *l. 48. D. de jur. dot.* biennio *l. 23. §. ult. D. de fideicommiss. libert. Proximæ* calendæ *l. 41. §. ult. D. de usur.* proximis diebus *l. 40. D. de contrah. emt.* proximæ idus *l. 122. §. 1. D. de verb. obl.* nonæ *l. 20. §. 6. D. de hered. pet.* Proximus pubertati *l. 24. §. ult. D. de dol. mal.* proxime ætatem prætextati accedere dicitur, qui puberem ætatem nunc ingressus est *l. 3. §. ult. D. de lib. exhib.*

PROXIMUS admissionum apud Ammian. Marcellin. *lib. 22.* Proximus sacrorum scriniorum *rubr. C. de prox. sacr. scrinior.* Unde *proximatus* in *l. 1. C. de proxim. sacr. scrin.* & *l. 32. C. Theod. de senator.* Honori *proximus l. 4. C. de prox. sacr. scrin.* proximorum gradus *l. 6. C. eod. tit.* Comitiva proximatus *l. 11. C. Th. eod. tit.* de qua etiam sunt *l. 10. 17. & 18. C. Th. eod. tit.* Vocabantur autem *proximi*, qui magistris scriniorum, proximi erant, primumque ab his locum, & dignitatem in scrinio, quos nemo antecedit, ipsosque adeo magistros scriniorum ita adpellatos cum Salmasio *ad Script. Hist. Aug. p. 207. & p. 481.* autumant, eos longe aberrare via præter *l. un.*

C.

C. de magistr. sacror. scriniar. aliasque rationes, etiam sola titulorum diversitas, quibus utroque codice de illis agitur, ostenderit. Vide omnino, quæ ad hanc rem attulit argumenta Jac. Gothofr. *ad l. un. C. Th. de magistr. scrinior.* Add. Guther. *de offic. dom. August. lib.3. c.7.*

PRUDENTES, pro Jurisconsultis *l.4. C. de testam. milit. l.4. C. de collat.* ita etiam accipiuntur *l.3. D. de justit. & jur. l.2. §.5. D. de orig. jur. l.36. D. de statulib.* & apud Plin. *lib. 4. epist.* qui & jurisprudentes dicuntur *l. C. de ingen. manumiss.* prudentes dicebantur, quibus erat permissum de jure respondere §. 8. *Inst. de jur. nat. gent. & civ.* ubi Theophilus *prudentes* definit ὅσοις ἐξῆς τὸ νομοθετεῖν ἢ δῆμος ἢ συγκλητος, ἢ βασιλεὺς ἐπετρέψατο· τὸ δὲ παρ' αὐτῶν νομοθετούμενον γενικῷ ὀνόματι κέκληται, ρεσπόνσον *prudentium.* i. e. *Prudentes,* quibus jura condere populus, aut senatus, aut princeps concessit. Jus autem, quod ab his constituitur, generali nomine vocatur responsum prudentum.

PSALTERIUM deteriore significatione pro carmine & cantu injurioso usurpavit Paull. *lib. 4. Sentent. tit.4. §.16.* Psalterium vulgo dicitur canticum in alterius infamiam compositum, & publice cantatum. Nomen traxit ab instrumento musico, quod scurræ urbicarii proferebant in scenam, proludiique loco cantabant ridicula, quæ *dicteria* adpellabantur. Unde & *dicterium* & *psalterium* pro maledicto & cantilena satyrica usurpatum. Rem omnem dixit Joseph. Scaliger *ad Manil. lib.5. Astronom.* & Ant. Schulting. *Jurispr. vet. antejust. p.445.* Hein.

PSEUDOCOMITATENSES legiones ex emendatione Cujacii in *l.14. C. de re mil.* a Gothofredo probata, & defensa *in Comment. ad l. ult. C. Th. eod. tit.* Erant autem inde dictæ legiones *pseudocomitatenses*, quod specie ipsa, & ordine comitatenses ementirentur, ut idem Cujac. *lib. 2. observ. c.25.* existimat.

PTOCHOTROPHIUM, alias πτωχεῖα, domus alendis pauperibus destinata in *l.19. C. de SS. Eccles.* πτωχὸς enim *pauper* & τρέφω *alo* significat.

PUBER, vel *pubes*, qui pubem generare potest. Is incipit esse a quatuordecim annis, femina a duodecim viripotens, sive patiens, ut quidam putant *Fest. lib 14.* Pubes masculus, & femina potens Ulpian. *tit. 6. regul. §.2.* Add. *l. ult. C. quand. tut. esse desin. pr. Inst. quib. mod. tut. fin.* Secundum hanc differentiam *pubes* ætas accipienda est in *l. 41. §. penult. D. de vulg. & pupil. substit. l. 11. C. arbitr. tut. l.3. §. penult. D. de lib. exhib. l. 14. D. de SC. Silan.* Ceterum in caussa alimentorum, quæ pueris puellisque usque ad pubertatem præstari quis cavit, pietatis intuitu pubertatis tempora laxiora præscribimus, & puberes masculos decimo octavo demum anno, feminas vero decimo quarto intelligimus *l.14. D. de aliment. legat.* Sed & plena pubertas decem, & octo annis circumscribitur *l. 40. §.1. D. de adoption. §. 4. Inst. eod. tit.* Paull. *lib.5. Sent. tit.4. §. ult. Inst. quib. ex causs. manumit.* *Pubes* ætas *l.11. Cod. arbitr. tut.*

PUBES de junioribus militibus, seu tironibus in *l.10. Cod. Th. de re milit.* Ut numerosissima pube crescat exercitus.

PUBERTAS a duodecimo & decimo quarto anno finito incipit. Tertullianus *de virgin. veland. c. 1.* Dio Cass. *lib.54.* Macrob. *lib. 7. Saturnal. c.7.* Plena pubertas

18 annis circumscribitur *l. supra citat.* Proximi *pubertati* esse dicuntur, qui non multum a pubertate absunt *l.* 112. *D. de regul. jur.* §.18. *Inst. de obl. quæ ex delict. l.*14. *D. de SC. Silan.* § 10. *Inst. de inutil. stipul.* ubi Theophilus vertit πλησιάζοντα τῇ ἥβῃ. Cujusmodi ætatis qui sunt, rerum intellectum jam capiunt, & doli capaces sunt *l.*13. & 24. *D. de furt.* Sic proxime *prætextati* ætatem accedere dicimus eos, qui pubertatem jam ingressi sunt *l.*3. §. *ult. D. de lib. exhib.*

PUBLICANUS est, qui publica vectigalia, qualia sunt vectigal portus, venalium rerum, item salinarum, & metallorum & picariarum conducta habet *l.* 17. *D. de verb. signif.* Sed & qui arenarias & cretifodinas & metalla & salinas *publicanorum* loco sunt *l.*13. *D. de publican.* Etiam qui pascua conducebant, *publicani* dicebantur. Plin. *lib.*19. *c.*3. Multis jam annis, inquit, in ea terra non invenitur, quoniam *publicani*, qui pascua conducunt, majus ita lucrum sentientes, depascuntur pecorum pabula. Erat vero maxima Romæ & potentissima publicanorum societas, isque ordo in provinciis plurimum auctoritate, & potentia valebat, ut Cicero *lib.*13. *ad diversos Epist.* 2. & *or. pro Planco c.* 9. & Livius *lib.*30. *c.*10 significant. Quibus *privati* opponuntur *l.*11. §. *pen. D. de legat.*3.

Non omittendum hic est, *Publicanos* fuisse duorum generum. Primum eorum, qui vectigalia, aliaque publica suo nomine conduxerunt, qui alioquin *mancipes* ἀρχιτελῶναι dicebantur, alterum subconductorum, quibus statio aliqua vectigalium a mancipe fuerat sublocata, quique ὑποτελῶναι vocabantur. Bynkersh. *ad l.* 9. *D. de leg. Rhod. de jact. c.*3. & 5. Hoc discrimen nisi observaveris, vix intelliges, cur tantis laudibus ornentur *publicani* a Cicerone pro *Leg. Manil. cap.*7 & *pro Planc. c.* 9. & tamen passim male audiant non modo in sacris litteris *Matth.* 18. *v.* 7. *Luc.* 3. *v.* 12. & 13. sed & in legibus nostris *l.* 12. *pr. D. de publican.* & *vectigal. l.*9. *D. ad leg. Rhod. de jact.* nec non apud Cic. *de offic. lib.* 1. *c.* 42. Tacit. *lib.* 13. *Annal. c.* 50. Immo non capies, quid sibi velint verba prætoris in *l.*1. *pr. D. de publican.* Quod *publicanus* ejus *publicani* nomine vi ademerit, in duplex judicium dabo. Molimina criticorum circa hanc legem vid. apud Ever. Otton. *de tutel. viar. III.* 7. *p.* 508. sed adde Bynkersh. *ibid.* & Burman. *de vect. gel. pop. Rom. c.* 9. *p.* 125. Hein Publicani vocantur δημόσιοι *l.* 9. *D. de leg. Rhod. de jact.* Publicanorum edicta *l.* 34. *C. de annon. & tribut.* Vid. etiam infra in *publicus.*

PUBLICARE palam facere, evulgare, indicare, deferre. *Publicare* delatores in *l.* 9. *C. Th. de petit.* est in judicio sistere. *Publicare* occultatores *l.* 10. *C. Th. de re milit.* id est, indicare, deferre. *Publicare* secreta, id est, evulgare *l.*41. *D. ad leg. Aquill.* *Publicare* testamentum *l.*2. *C. de testam.* *Publicari* aliquando dicitur, quod publicum fit, & in ærarium cogitur *l.* 23. §. 2. *D. de servit. præd. rust. l.* 27. *D. ad leg. jul. de adulter.* & aliis infinitis locis. Sic *publicare* bona *l.* 8. §. *ult. D. qui testam. fac.* & *publicatio* bonorum *l.* 65. §. 12. *D. pro socio.* Eodem sensu *publicari* dicitur in *l.*22. *D de inoff. testam.* *publicata* dos *l.*36. *D. solut. matrim.* *publicatus* fundus *l.* 33. *D. locat.* *publicata* mancipia *l.*6. *D. de quæstion.* servi *l.*27. §.11. *D. ad leg. jul. de adulter.*

Pu-

PUBLICE & privatim opponuntur *l. 6. § 3. D. de divis. rer.* Publice ædificare *l. 24. D. de damn. infect.* Convicium *publice* factum Paull. *lib. 3. sentent. tit. 4. §. 19* *Publice* innotescere *l. 4. D. de requir. absent.* Quibus *publice* judicium est *l. 2. §. ult. D. de judic.* *Publice* lavare *l 13. §. ult. D. de usufruct.* *Publice* locari *l. 9. §. 9. D. de pœn.* *Publice* mandatum munus *l. ult. D. ad leg. jul. peculat.* *Publice* manumittere *l. 12. D. de liberat. legat.* *Publice* notum est *l. 14. C. ad leg. Corn. de fals.* *Publice* occurre proconsuli *l. 4. §. 3. D. de offic. proconf.* *Publice* opus fieri, & privatim opponuntur *l. 24. D. de damn. infect.* *Publice* præbere balnea *l. 91. §. 4. D. de legat. 3.* *Publice* prodest officium medicorum *l. 33. D. ex quib. causs. major.* *Publice* profiteri *l. 5. § 7. D. de jur. immunit.* *Publice* proponere libellos *l. 7. D. de appellat.* vendere & locare *l. 3. §. 2. D. de administr. & peric. tut.* vindicare *l. 11. §. 1. D. de pœn.* *Publice* utile est, absentes a quibuscumque defendi *l. 3. §. 2. D. de procur.*

Publice aliquando est in loco publico, veluti apud acta, vel in æde sacra publica, sic *publice* deposuit *l. 56. §. 1. D. mandat.* id est in publico loco, ut *l. 64. D. de fidejussor.* & *l. 19. C de usur. l. 1. §. 41. D. deposit.* Eo etiam pertinent *l. 56. D. mandati* juncta *l. 7. in fin. D. qui satisd. cog. l. 7. D. de minorib. l. 4. D. de statulib.* *Publice* iri, commeari *l. 2. §. 45. D. ne quid in loc. publ.*

Publice etiam publico nomine, & publica auctoritate *l. 3. §. 2. D. de admin. rer. ad civ. pert. l. 24. D. de capt. & postl.* & aliis locis. *Publice* consecrare, permissu scilicet Imperatoris *l. ult. D. ut in possess. legat. l. 6. §. 3. D. de rer. divis.* *Publice* dedicata loca, quæ videlicet princeps dedicavit, vel dedicandi dedit potestatem *ibid.* *publice* per magistratum *l. 136. pr. D. de regul. jur.* *publice* est principali vel pontificali auctoritate *l. ult. D. ut in possess. legat.*

PUBLICIANA actio: Vet. Glossar Græcum; μιμησιν εχει δεσποτειας, και ου ψιλης νομης. Εστι δε η αναχαλουμενη την νομην τῳ μηπω δια κυριοτητα δεσποτικη καλη πιστει νομει. i. e. *Publiciana* speciem habet dominii, & non nudæ possessionis. Est autem quæ revocat ei possessionem, qui propter dominium nondum est bonæ fidei possessor. *Publiciana* actio earum rerum persequendarum caussa datur, quas a non domino sibi ex justa caussa traditas, necdum usucaptas amisit *l. 1. cum sequ. l. 15. D. de publician.* Nam qui a re bona fide possessa possessione ante completam usucapionem excidit, is ad eam rem vindicandam in rem actionem habet, quæ a prætoris nomine, a quo primum proposita fuit, *Publiciana* adpellata est, quemadmodum & Faviana, & Calvisiana, & Paulliana, & Serviana *§. 4. Inst. de action.* Constantin. Harmenopul. *lib. 2. Promptuar. tit. 1. §. 7.* πουβλικιανη εστιν η αναχαλουμενη την νομην τῳ μηπω δια κυριοτητα καλη πιστει νομει. *Publiciana* est, quæ possessionem ei revocat, qui propter Dominium nondum est bonæ fidei possessor.

Brevius vero dixeris: *Publiciana* actio realis est, competens bonæ fidei possessori, adversus infirmiori jure possidentem, ad rem sibi restituendam. Hanc autem actionem ars, æquitasque prætoris invenit, quod rei vindicatio omnium difficillima est ex apicibus juris civilis. Probandum enim non solum dominium vindicantis, sed

&

& auctoris ejus. Immo amiserat emtor bonæ fidei emtam rem sæpe, antequam legitimum usucapioni datum tempus impletum esset. Amissam rem qua actione, & quo jure ab alio bonæ fidei possessore repetebat? Talis quæstio ad Publicium prætorem deferebatur. Hic petenti fictione consulebat, statuens usucaptam rem esse, quæ non erat. Si usucapta erat, dominium adquisitum erat, & dominii consequens erat vindicatio. Vid. Wurffell. *jurispr. defin.* §. 240. Dominium autem hoc plane prætorium est. Fingit enim prætor, actorem rem usucepisse, quam non usucepit §.4. *Inst. de action.* l. 7. §. 6. *D. de publician: in rem act.* Quum enim bonæ fidei possessor pro domino sit, finxit prætor, eum plane dominum esse ratione illius, qui infirmiore, vel plane nullo jure possidet; eique quasi domino actionem in rem concessit.

Publicius Gellius jurisconsultus, & Servii Sulpicii auditor *l.* 2. §. 44. *D. de orig. jur.* *Publicii* etiam fit mentio *l.* 51. *D. de cond. & demonstr.* nec non *l.* 50. §. *ult.* D. *de legat* 2.

Publicus, *a*, *um*. Publica ea sola proprie dicuntur, quæ sunt Populi Romani *l.* 35. *D. de verb. signif.* Hinc *publici* adpellationem in compluribus caussis ad populum Romanum respicere dicitur *l.* 17. *D. eod. tit.* Atque inde jus *publicum* definitur esse, quod ad statum rei Romanæ spectat *l.* 1. §. 2. *D. de justit. & jur.* Cujus juris publici partem esse Senatorium jus, ait Plinius *lib.* 7. *epist.* 13. *Respublica* ob eamdem caussam de Romana dicitur. Unde *rei publicæ* caussa abesse non intelligimus eos, qui pro civitate legatione funguntur *leg.* 26. §. 9. *D. ex quib. causs. major.* civitates enim loco privatorum habentur. Inde etiam *publicani* nomen habent, quod vectigal populi Romani conductum habent, quod absolute publicum adpellatur *l.* 1. §. 1. *D. de publican.* *l.* 11. §. 22. *D. de fideicom. libert.* Cicero *de provinc. consular. cap.* 5. An qui frui *publico* non potuit, per hostem hic tegitur ipsa lege censoria. Idem *lib.* 1. *ad Quint. fratrem epist.* 1. *Publicis* male redemtis. Quinctilian. *Declam* 340. Ego non ea voluntate feci, ut hic liber esset, sed ut *publica* non solveret. Idem *Declam.* 341. Ante omnia nulla lege comprehensum est, ut alienam rem non profiteri liceret, alioquin *publicum* eversum est. Tacit. *lib.* 13. *Annal. c.* 51. Edixit princeps, ut leges cujusque *publici* occultæ ad id tempus proscriberentur. Sueton. *in Caligul. c.* 30. de vectigalibus a Caligula institutis agens, additumque, inquit, ad caput legis, ut tenerentur *publico* & qui meretricium fecissent. Ita *publicum* quadragesimæ apud *eumd.* accipe *in Vespasiano c.* 1. & *publicorum* conductiones in *l.* 33. *D. pro soc.* Horat. *lib.* 1. *epist.* 1. *v.* 77. Pars hominum gestit conducere *publica*. Publicani ergo sunt, qui *publico* fruuntur, quique *publica* populi Romani vectigalia conducta habent, & omnes, qui quid a fisco conductum habent *l.* 1. §. 1. *D. de publican.* Itaque rectius forte in *l.* 3. §. 6. *D. de jur. fisc.* legeretur *publici* conductore, quam ut vulgo scriptum est, *publico conductore*. Livius *lib.* 44. Cur *publica* præsenti pecunia locamus. Cic. *paradox.* 6. *c.* 2. Nam ut iis, qui honeste rem quærunt, mercaturis faciendis, operis dandis, *publicis* sumendis. Valer. Max. *lib.* 6. *c.* 9. & 7. Quum Asiatici *publici* exiguam admodum particulam habuisset. Senec. *Epist.* 120. Ille, qui & mari & terra pecuniam agi-

agitabat, qui ad *publica* quoque nullum relinquens. In *Fragmento legis Thoriæ* apud Goesium in *Script. rei agrar. p.*337. Quicumque ad *publicum* fruendum redemptum conductumve habet. Add. Jo. Frid. Gronov. *lib.* 4. *observ. c.* 23. *Publica* autem vectigalia accipere debemus, ex quibus vectigal fiscus capit, quale est vectigal portus, venalium rerum, item salinarum & metallorum & picariarum *l.* 17. *D. de verb. signif.* Abusive tamen civitatum etiam bona, vectigaliaque *publica* dicuntur *l.* 15. *D. de verb. signif. l.*40. *D. de negot. gest. l.* 38. §. 1. *D. ad munic. l.*5. §.4. *D. quod vi aut clam.*

Publica deinde dicuntur, vel *juris gentium*, vel *populi Romani*. Nam *publica* adpellantur, quorum usus in commune expositus est, & omnibus patet, proprietas vero non æque *l.* 5. *D. de rer. divis.* §. 2. & §.4. *Inst. eod. tit. l.*30. §. 1. *D. de adquir. rer. domin.* Quæ hac ratione a communibus discernuntur, quorum ut usus communis est, ita & proprietas occupanti cedit. Ac *publica* quidem *jure gentium* dicuntur *l.* 7. §. 5. *l. penult.* §. 1. *D. eod. tit. l.*45. *D. de usucap.* §. 4. & 5. *Inst. de rer. divis.* Sic *publicus* alveus *juris gentium l.* 7. §. 5. *D. publicus* est alveus fluminis publici *l.* 1. §. 7. *D. de flumin.* Sic etiam in usu *publico* esse aqua dicitur *l.*2. *D. de flumin.* Vetus Glossar. Græcum: Δημοσιον, ὁθεν οἱ ποταμοι και αἱ λιμναι δημοσιοι λεγονται. i. e. *publicum* quemadmodum & flumina & littora *publica* dicuntur. *Publica jure gentium* loca *l.* 45. *D. de usucap. publicus* usus jure gentium *l.* 5. *D. de rer. division.*

Alia sunt *publica populi Romani*, quæ in patrimonio & pecunia populi Romani sunt, quæ tam ad eorum, quæ jure gentium, quam quæ civitatum publica sunt, differentiam ita adpellari solent *l.* 9. *D. de usucap.* Quod ne absurdum propter novitatem videatur, etiam aliorum auctorum testimoniis confirmatur. Cicero *lib.* 3. *in Verrem. c.* 6. Perpaucæ civitates bello a majoribus nostris subactæ, quarum quum esset ager publicus populi Romani factus, Hygin. *de condition. agror. p.*206. *edit.* Goes. Vectigales autem agri sunt obligati quidam reipublicæ populi Romani, quidam coloniarum, aut municipiorum, aut civitatum aliquarum. Livius *lib.* 3. *extr.* Agrum, de quo ambigitur, finium Coriolanorum fuisse, captisque Coriolis *publicum* populi Romani factum.

Publici adpellatio etiam id continet, quod in communi populi usu est, & publicis usibus destinatum, ut loquitur *l.* 17. *D. de verb. signif.* & *l.*6. *D. de contrah. emt.* Qualia erant Romæ Campus Martius, forum, theatrum, stadium, basilicæ, viæ, itinera publica. Sic *publica* ædificia & loca *l.* 5. §. *ult. D. de oper. publ. publicum* balneum *l.* 2. §. 9. *D. ne quid in loc. publ. publicus* campus *ibid. publica* loca, id est, publico usui destinata *l.* 2. §. 7. *D. eod. tit. publicus* locus & *publica* via *leg.* 24. §. *ult. D. de servit.*

Interdictum ne quid fiat in *loco publico* vel itinere prohibitorium est, & tam publicis utilitatibus, quam privatorum per hoc prospicitur, loca enim publica utique privatorum usibus deserviunt jure scripto civitatis, ut *l.*2. §. 1. 2. *D. ne quid in loc. publ.* ubi sequitur. *Publicum* locum Labeo definit, ut ad areas, ad insulas, ad agros, & ad vias publicas, itineraque publica pertineat. Hoc autem interdictum ad ea loca, quæ

quæ ſunt in fiſci patrimonio, non pertinet. In his enim neque facere quidquam, nec prohibere privatus poteſt. Res enim fiſcales quaſi propriæ, & privatæ principis ſunt. Si quis ergo in his aliquid faciat, nequaquam hoc interdictum locum habet, ſed in hac controverſia præfecti eorum judices ſunt, quia hoc interdictum ad ea loca pertinet, quæ publico uſui deſtinata ſunt, ut *d. l.* §. 2. & 3. oſtendit. Datur autem hoc interdictum adverſus eum, qui quid in loco publico fecit, inde eum locum immiſit, qua ex re quid illi damni datur, præterquam quod Lege, Scto, edicto, decretove principum ei conceſſum erit, *d. l.*

Aliquando *Publicæ* res, & quæ ſunt in patrimonio fiſci ſeparantur *l.* 72. § *ult.* *D de contrahend. emt.* Sic *publicæ* cauſſæ a fiſcalibus ſejunguntur *l.* 1. §. 1. *D. de calumniat.* quamquam fiſci cauſſam publicam vocat Ulpian. *l.* 10. §. 9. *D. de petit. hered.* Alias, quæ in fiſci patrimonio ſunt, quoniam quaſi propriæ, & privatæ ſunt principis, *publici* adpellatione non continentur *l.* 6. & 72. §. *ult.* *D de contrah. emt.* *l.* 2. §. 2. *cum. ſequ.* *D. ne quid in loc. publ.* §. *ult.* *Inſt de emt. vend.* *l.* 14. §. *ult.* *D. de ſervit* § 9. *Inſt. de uſuc.* Sic in publico uſu, & in patrimonio fiſci eſſe, opponuntur *l.* 71. §. *ult.* *D. de contrah. emt.* *publicæ* res, quæ non in uſu, ſed in patrimonio fiſci ſunt *ibid.* *publica*, quæ in patrimonio populi ſunt *l.* 14. *pr.* *D. de adquir. rer. dom.*

Publica abolitio eſt, quæ publice fit, publiceque indulgetur ex Senatuſconſulto *l.* 8. 12. & 17. *D. ad SC. Turp.* *l.* 2. *C. de general. abolit.* & apud Paull. *lib.* 5. *ſentent. tit* 17. §. 2. Duplex enim eſt abolitio, publica altera, altera privata, ut ibi notat Cujac.

Publica acta *l.* 2. *C. de edend.* quæ in jure fiunt.

Publica actio, qua cuivis experiri licet, ad quam exercendam cuivis aditus patet. Ulpian. *l.* 1. §. 4. *D. de ſuſp. tut.* Conſequens eſt, ut videamus, qui poſſit ſuſpectos poſtulare, & ſciendum eſt, quaſi *publicam* eſſe hanc actionem, hoc eſt, omnibus patere. Ergo ut publicus locus dicitur, ad quem cuivis licet accedere, ſic actio ſuſpecti eſt tamquam publicæ illæ actiones, ſive judicia, quorum aditus unicuique patet. Hinc popularis actio publica nominatur in *l.* 30. §. 3. *D de jurejur.* In popularibus actionibus, inquit Paullus, jusjurandum exactum ita demum adverſus alios proderit, ſi bona fide exactum fuerit, nam etſi quis egerit, ita demum conſuevit publicam actionem, ſi non per colluſionem actum ſit *Publicæ* actiones *l.* 7. *C. de epiſc. & cler.*

Publicum aurum *rubr.* *C. de aur. publ. perſequutor.*

Publica cauſſa. In *publicis* cauſſis filius familias loco patris familias habetur, veluti ſi magiſtratum gerit, ſi tutor detur *l.* 6. *D de his, qui ſui vel alien. jur.* *Publica* cauſſa nunciationis *l.* 5. §. 9. *D de oper. nov. nunciat.* *Publicam* quoque habere cauſſam officium, & miniſterium argentariorum traditur in *l.* 10. §. 1. *D. de hered.*

Publica conventio eſt, quæ fit per principem, aut quoties inter ſe duces belli paciſcuntur *l.* 5. *D. de pact.*

Publicus creditor, qui ex publico credidit *l.* 2. *C. de his, qui ex publ rat.*

Publici criminis accuſatio *l.* 4. *C. de noxal act* quod & publici judicii crimen *l.* 1. *C. ad SC. Turpill.* *l.* 7. *C. de injur.*

Publica cuſtodia *l.* 9. *D. ex quib.*

quib. cauſſ. major. & apud Valer. Maxim. *lib.* 3. *c.* 2. *exempl.* 6.

Publicam fidem ſequuntur, qui apud argentarios pecuniam depoſuerint *l.* 24. §. 2. D. *de reb. auct. jud. poſſid.*

Publicum judicium. *Publica* & extraordinaria judicia criminalia, quomodo diſtent a popularibus & privatis pœnalibus judiciis, explicare non eſt in facili. An vero, quod hæc in rei perſecutione, illa in ſola vindicta conſtituta ſunt? minime. Nam & popularia ad vindictam pertinent, & ea privatis injuriarum actio. An quia horum pœna eſt pecuniaria, illorum capitalis, vel corporalis? ne hoc quidem. Nam & publica quædam judicia pecuniariam pœnam habent, veluti ambitus, & de plagio. An quia hæc privatam cauſſam, ſive vindict. in continent, illa publicam? & hoc quoque minus. Nam & populares publicam cauſſam continent, & publicum judicium injuriarum ad privatam cauſſam pertinent. Quare privato judicio & facile præjudicatur, & in eo jusjurandam defertur, quod in aliis non permittitur, & extraordinaria publicam vindictam non perſequuntur, quia nec quilibet ex populo eis experietur. An igitur quia in publicis extraordinariis judiciis longe alius eſt reorum habitus, alia judiciorum forma, alii judices, & judices non arbitri, & graviores damnationes & accuſatorum in crimen ſubſcriptio? Hoc placet ſatis. Porro *publica* judicia legitima & ordinaria ſunt, legem, pœnam, formulam habent certam, veluti majeſtatis, proditionis, repetundarum, peculatus, ambitus, adulterii, ſtupri, homicidii, veneficii, parricidii, fraudatæ annonæ, reſiduorum, vis, calumniæ, uſurpatæ ingenuitatis, plagii, falſi, injuriarum, prævaricationis. Extraordinaria legem quidem habent, veluti concuſſionis, abigeatus, ſtellionatus, effracturæ, expilationis, termini moti, prævaricationis, & alia innumera. Hodie publicorum quoque judiciorum nullæ ſunt formulæ. Sublatis formulis manſit legum pœna aliquamdiu, ſed poſtea conſtitutionibus pœna in incerto & in arbitrio judicantium eſſe cœpit. Itaque a pœna hodie adpellari poſſe vere dixeris Idem omnibus judicibus ordinariis: Aguntur namque omnia extraordinem omni ex cauſſa. Idcirco moribus nulla nunc actio furti in duplum, vel quadruplum, quia extra ordinem agitur. Quo agendi genere electo, conſumitur actio dupli, vel quadrupli in *l. interdum.* §. *qui furem* D. *de furt.* Idemque de ceteris judiciis privatis, & popularibus dici poteſt. Cujac. *obſerv. lib.* 9. *c.* 31. Vid. amplius ſub art. *judicium.*

Publicum jus. Vid. ſupra ſub art. *jus. Publica* jura officiaque in *l.* 5. §. *ult.* & *l.* 6. D. *de cap. minus. l.* 14. D. *ad SC. Trebell. l.* 2. D. *de reg. jur.* magiſtratuum, bonorum, & civilium munerum in republica gerendorum jura ſignificant. Add. *l.* 9. D. *de his, qui ſui vel al. jur.*

Publica lex conciſa loquutione dicitur lex publici judicii in *l.* 1. §. 1. D. *ad leg. Cornel. de ſicar.* & *l.* 1. C. *ubi ſenat. vel clar.* At in *l. fin.* D. *de colleg. publica* lex dicitur ad privatæ legis, id eſt, pactionis & conditionis, quæ in contractibus opponitur, differentiam. His, inquit Caius, poteſtatem facit lex, pactionem quam velint ſibi ferre, dumne quid ex publica lege corrumpant. Nam Græce eſt: *ἐὰν μὴ ἀπαγορεύσῃ δημόσια γράμματα*, id eſt, niſi vetent litteræ publicæ.

Publicum munus officium privati

PUELLA dicitur, quæ potest habere de dote repetenda actionem, hoc est, mulier, seu uxor filiafamilias *l.* 22. §. 11. D. *solut. matrim.* *l.* 40. §. 7. D. *de legat.* 3. & plane etiam illa, quæ jam uxor fuit *c.* 26. §. 4. D. *de pact. dotal.* Immò etiam quæ enixa est, hoc nomine adpellatur a Gellio *lib.* 12. *c.* 1. & quæ uterum gerit Ovidio *lib.* 2. *Fastor.* *v.* 451. Parce, precor, gravidis facilis Lucina puellis, Maturumque utero molliter aufer onus.

PUER. Ista adpellatio tres significationes habet, unam, quum omnes servos *pueros* adpellamus, quæ in comœdiis frequens est. Alteram, quum puerum contrario nomine puellæ dicimus. Tertiam quum puerilem ætatem & impuberem significamus *l.* 204. D. *de verb. signif.* Sueton. *in August.* *c.* 41. Ac ne minores *pueros* quidem præteriit, quamvis non nisi ab undecimo ætatis anno accipere consuessent *l.* 1. *pr.* D. *ubi pupil. educ. vel morar. deb.*

Pueri utique adpellatione etiam puella significatur, non imitatione modo Græci sermonis, sed & quod masculino sexu femininum alias quoque semper comprehenditur *l.* 163. *in fin.* D. *de verb. signific.* Argumentum etiam hujus significationis illud adfert Paullus, quod & recentes ex partu feminas *puerperas* Latini vocat. Senec. *lib.* 2. *controvers.* 13. Non vi parere, delicata es, cruciatus puerperæ times. Catull. *Secular. carm. ad Dianam* *v.* 13. Tu Lucina dolentibus Juno dicta puerperis. Sueton. *in Caligul.* *c.* 8. Qualiscumque partus, ait, sine sexus discrimine puerperium vocatur, quod antiqui etiam *puellas pueras*, sicut & *pueros puellos* dictitarent. Gellius quoque *lib.* 12. *Noct. Attic.* *c.* 1. Puerperam, ait, dici quæ recens enixa est. Donat. ad Terent. *Andr. Act.* 3. *sc.* 1. *v.* 10. Omnis quæ peperit, puerpera, πρωτοτοκος, quæ primum. Et non quod puerum, sed quod filiam peperit, puerpera dicta est. Et apud veteres *puer*, *puellus*, *puera*, *puella*. Adde eumd. Donat. *ad Andr. Act* 2. *scen.* 3. *v.* 26. Priscianus quoque *lib.* 6. *p.* 696. *edit. Hel. Putsch.* *Puer*, pueri, cujus femininum *puera* dicebant antiqui, unde & puerpera dicitur, quæ *puerum* vel *puerum* parit, id est puellam, quod est diminutivum *puera*.

Puer pro pupillo *l.* 13. §. 1. D. *de reb. eor. qui sub tutel.* *Puer* enim impuberem etiam filium significat *l.* 36 D. *de statulib.*

PUERITIA pro ætate XVII annis minore *l.* 1. §. 3. D. *de postuland.* *Peritia* prima ætas *l. un. C. Th. de his, qui ven. ætat.*

PUERPERA. Ejus significationem, & etymologiam non ita multo ante in *puer* dedimus. Plaut. *Amphytr. Act.* 2. *sc.* 1. *v.* 40. Alcumenam vocat *puerperam*, quæ nondum enixa est; sed in eo est ut pariat. *Puerpera* in *l.* 14. §. 2. D. *de Ædilit. edict.*

PUERPERIUM §. 4. *Inst. de SC. Tertullian.*

PUGILLARES in *l.* 17. D. *commod.* sunt tabulæ ceræ, vel ligneæ, vel alterius materiæ, in quibus stylo scribitur. Nec *pugillares* & codices in supellectili sunt *l.* 6. D. *de suppellect. legat.* Dictæ autem videntur vel quod pugno comprehendi possunt, vel a pungendo, quod stylo in his pungendo scriberetur. Dicuntur & pugillaria, & pugillar singulariter apud Ausonium. *Puggillarium* usum ante Trojana tempora fuisse ex Homero testatur Plinius *lib.* 13. *c.* 11.

PULSARE minus est, quam verberare. Ofilius enim *l.* 1. §. 5. D. *de injur.* verberari eum do-

lo-

lore, pulsati sine dolore dixit. Quod exagitat suo more Laur. Valla. At comparate id videtur intelligendum, majore puta cum dolore conjunctam esse verberationem, quam pulsationem, & hanc magis ad injuriam pertinere. Pulsabatur enim quis manu, verberabatur loris, fustibus, flagellis §. 1. *Inst. de injur.* Add. Coleri *Parerg.* c. 36. & Ducker. *de Latinit. vet. Jurisconf.* p. 146. Hein. Verberatus *pulsatus* l. 22. §. *ult. D. rat. rem haber.* Sic & promiscue accipiuntur hæc verba l. 4. § 13. *D. de injur.*

Pulsari pro judicio conveniri l. 11. §. 9. *D. de interrog. in jur. faciend.* l. 2. *v. si quoque* & §. 5. *v. si agant D. de judic.* & in Imperatorum rescriptis persæpe. Cassiodor. *lib.* 1, *var. epist.* 8.

PULSATIO pudoris apud Paull. *lib* 5. *sentent. tit.* 4. §. 4. Cujacius interpretatur stupri illationem. Ab Aniani manu esse suspicatur Schulting. *in not.* p. 439. Hein.

PULSUS. Active *pulsus* est pro *pepulit* legitur in l. 1. §. 3. *D. ne vis fiat ei, qui in possess. miss.* Et ita frequenter loquutos esse veteres ostendit Salmas. *ad Script. Hist. Aug.* p. 177. Hein.

PULVERATICUM in l. 16. *C. Th. de tironib.* merces, & stipendii genus quoddam quasi pro labore & pulvere, quod servis ad militiam evocatis præstatur. Sic & *pulveraticum*, quod agrimensori pro labore dabatur. Quo nomine etiam a præsidibus singulas provinciæ civitates obeuntibus provinciales exigebantur: Sed abolitum est Novell. Leonis, & Majorani de Curialibus, de qua intellexit Cassiodor. *lib.* 12. *var. epist.* dum ait, *pulveratica* quoque judicis funditus amputantes, trium tantum dierum præsulibus annonam præberi, secundum vetera instituta decernimus. Vid. Gothofred. *Commentar. ad d. l.* 16. *C. Th. de tiron.* Car. Du-Fresne *in Glossar. med. & infim. Latin.* & Cujac. *lib.* 4. *observ.* c. 18.

PUNCTI solatium in l. 4. §. 1. *C. de advocat. divers. judic.* quid sit, se ignorare fatetur Cujacius *lib.* 13. *observ.* c. 2. Sed torsit eum, ut ipse ait, varia lectio, & decepit male distinctus ejus legis textus. *Puncti* enim vocabulum substantive eo loco non accipiendum, neque ad sequens *solatia*, sed ad ea, quæ præcedunt, referendum est, ut *puncti divina manu nostræ serenitatis*, hoc est, Imperatoris idem sit, ac manu ejus notati, certisque notis signati, quod singularis favoris indicium erat. *Punctum* enim pro suffragio & favore accipi notum est. Et veteres *punctis* suffragia notare solebant, unde *expuncti* dicebantur favore privati, vel repulsi. Vid. Jac. Guther. *de offic. dom. Aug. lib.* 3. c. 1. Hæc Tabor. Sed quis umquam dixit: *Jubemus viros clarissimos die festivitatis Kalendarum Januariarum inter spectabiles Consistorii nostri comites divina serenitatis nostræ manu puncti solatia consequi?* Si admittenda viri docti interpretatio, scribendum esset *punctos*. Nihil certius videtur, quam legendum esse *functi* solatia consequi, ut *functi* sit pro *functionis*. Quam lectionem editionem Chevallonianam Paris. CIↃ IↃ XXI. agnoscere observavit Bynkersh. *obs. lib.* 1. c. 7. Est tamen & Salmasii conjectura *ad Scriptor. hist. August.* p. 20. *punctum* in hac lege idem esse ac salarium existimantis, sed merito desideres hujus notionis exempla. *Hein.*

PUPILLA contrario nomine pupilli dicitur, pupillæ comparatur reipublicæ, l. 3. *C. de jur. reip.* Sed *pupilla* etiam adultam ne

notat *l.* 20. *D. de rit. nupt.*

PUPILLARIS ætas 14 annis terminatur *l.* 16. *D. de jur. fisc. l.* 7. *C. de impub. l.* 3. *C. de præscript.* 30 *annor.* Sueton. in *August.* c. 66 Aut si pupillari ætate essent, die virilis togæ vel nuptiarum cum incremento restituere consueverunt. Ejus ætatis tres facit gradus Theophilus *ad* §. 9. *de inutil. stipul.* infantiam, id est, necdum fandi potentem ætatem, proximam infantiæ, quæ jam fandi potestatem consequuta est, & proximam pubertati, quæ proxime pubertatem accedit.

Pupillares census *l.* 3. *C. Th. de tut. & cur.*

Pupillaris substitutio est, quæ fit liberis impuberibus in potestate positis in eum casum, quo ante pubertatis annos decesserint *l.* 2. *D. de vulgar. & pupill. substit. princ. Inst. de pupill. subst.* Eodemque modo *pupillares* tabulas accipe, quas etiam *pupillare* testamentum jurisconsulti vocant *l.* 34. §. 50. *D. de legat.* 1. *l.* 8. §. 5. *D. de inoff. testam. l.* 2. § 2. *l.* 20, 38. & 43. *in fin. D. de vulg. & pupil. substit.* Et secundas, ut infra ostendemus *v. tabulas.*

Pupillares substituti *l.* 10. §. 3. *D. de vulg. & pupill. substit.*

Pupillares usuræ Vet. Glossar. Græc. Ορφανικοι τοκοι, ως και πυπιλλαριους λεγουσι, οι απο τεταρτου ... *Pupillares usuræ tertiam centesimam non excedentes*, id est, usuræ trientes. Sic & Harmenopul. *lib.* 3. *tit* 7. § 11.

PUPILLUS. Eum Pomponius ita definit, qui, quum impubes est, desinit in patria potestate esse, aut morte, aut emancipatione *l.* 239. *D. de verb. signif.* Cornutus *ad Pers. Satyr.* 2. *v.* 13. *pupillum* dicit puerum intra pupillares annos constitutum, ac nondum suæ tutelæ. Plane *pupillus* non adpellatur, qui adhuc in utero est *l.* 163. *D. eod. tit. Pupillus*, si impubes est *l.* 4. *pr. D. de in lit. jurand.* Non autem idem est in jure *pupillus*, & *impubes.* Nam *impuberis* nomen significat tantum ætatem, *pupilli* & ætatem, & conditionem, secundum quam sui juris est, liberum caput, parvæ ætatis. Qui est in potestate patris, necdum pervenit ad XIV annum est *impubes*, non etiam pupillus. Cujac. *in recit. C. ubi pupill. educ. vel morar.*

Lata significatione *pupillus* etiam dicitur minor *l.* 1. §. 2. *D. de reb. eor. qui sub tutel.*

Sed & *pupillus* adpellatur, qui in potestate patris est *l.* 18. §. *ult. C. de jur. deliber. l. ult.* §. 2. *D. de verb. obligat. l.* 7. §. 3. *D. de pecul.* ubi & servus dicitur *pupillus.*

PURE, & sub exceptione opponuntur in *l.* 22. § *ult. D. de damn. infect.* Pure etiam & sine die, & conditione *l.* 8. *D. de auctorit. tut. Pure* stipulatus dicitur, qui illud aut illud simplioiter stipulatus est, non adiecto eo, utrum voluerit in *l.* 138. §. *ult. D. de verb. oblig.*

PURGARE crimen *l. ult. D. ad leg. jul. majest.* existimationem *l.* 1. §. 6. *D. de injur.* innocentiam *l.* 22. *D. de jur. fisc. l* 6. *C. de procurat.* pudorem *l.* 25. *D. de procurat.* provinciam malis hominibus *l.* 3. *D. de offic. præsid.*

PURGARE rationes in *l.* 12. *C. de bon. proscript.* id est, discutere, atque deducere, quod sibi debetur. Ita etiam *purgatis* sumtibus legimus in *l.* 35. §. 3. *D. de negot. gest.* ubi Cujac. ad Papinian. *lib.* 2. *responsor.* Sueton. in *Caligul.* Decimo quoque die numerum puniendorum ex custodia subscribens, rationem se purgare dicebat. Id Græcis est, εκκαθαιρειν λογισμον.

Pur-

Purgare rivum, fontem, dicimus *l. 1. D. de rivis l. 1. §. 7. D. de fonte.*

Purgare viam eſt ad libramentum proprium religere, ſublato eo, quod ſupereſt *l. 1. §. 1. D. de vi publ.* Sic accipe in *l. 1. § 12. D. de fluminib.*

PURGATIO. Purgare ſe ſolebant olim ſuſpecti de crimine, alias duello *c. 2. de purgat. vulgar.* alias aqua frigida, vel fervente, in quam nudi mittebantur *c. extrav. de purgat. canon.* alias ferro candenti, ut vocant, *c. fin. de purgat. vulg.* vel aconito, ut rectius *in c. Mennam. 2. qu. 2.* Et quamquam exemplum duelli legatur de Davide, & Goliath. *1. Reg. 17.* non admittitur tamen hodie talis monomachia *l. 1. C. de gladiat. c. 2. de purgat. vulg.* Cum enim iſtis cruciatuum afflictionibus Deus tentaretur, merito fuerunt abrogatæ, & introducta eſt pugnandi formula talis, ut delatus apud Magiſtratum adhibeat ſeptem, vel, pro qualitate rei, pauciores, qui teſtimonium innocentiæ illius ideo præſtare poſſint, quia & fide ſint digni, & propter vicinitatem compertam habere poſſint veritatem *c. ex tuarum,* & *c. cum dilectus de purgat. canon.* Tum ipſe ſuſpectus jurabit ſe tale crimen non admiſiſſe, quod objicitur. Compurgatores autem jurabant ſe credere, quod principalis jurans dicat veritatem *c. de teſtibus & c. ult. D. de purgat. canon.*

PURPURAM adorare *l. un. C. Theod. de præpoſ. ſacr. cubic.* ubi vid. Jac. Gothofred. & ſupra voce *adorare. Purpuræ* nundinæ vetitæ *l. ult. C. Th. de murileg. l. 1. C. Juſt. de veſtib. & olober.*

PURUS, *a*, *um.* *Purus* ager, qui nec ſacer, nec ſanctus, nec religioſus *l. 2. §. 4. D. de religioſ. & ſumt. fun. l. 9. C. eod. tit.* Vid. Cujac. *obſerv. lib. 10. c. 37.*

Puræ chartæ & membranæ ſcriptis opponuntur *l. 52. §. 4. D. de legat. 3.*

Puræ haſtæ, quibus juvenes plerumque præmii ergo donabantur, Servius in *lib. 6. Æneid. v. 760.* interpretatur *ſine ferro*, additque, nam hoc fuit præmium apud majores ejus, qui tunc primum viciſſet in prælio. Unde a Zonara *Tom. 2. Ann. p. 32.* δόρατα ἀσίδηρα, haſtæ ſine ferro vocantur. Ita apud Livium ſæpe, & apud Vopiſcum *in Aurelian. c. 13.* accipiendum eſt.

Purus honor, qui extra adminiſtrationem eſt in *Authent. ut ord. præfecturæ in princ. Collat. 5.*

Purum judicium apud Ciceron. *de invent. lib. 2. c. 20.* eſt ſine exceptione.

Pura lanx cœlatæ opponitur in *l. 6. D. de rei vind.* ut & argentum purum cælato adverſum facit Cicero *in Verr. 4. c. 22.* Cœnabat, inquit, apud eum, argentum illi ceterum purum adpoſuerat. *Et paullo poſt. c. 23.* Ei negotium dedit, ut quidquid Haluntii eſſet argenti cælati, aut ſi quid eſſet Corinthiorum, ut omne ſtatim ad mare ex oppido deportaretur. *Ibid.* Ne quem putetis ſine maximo dolore argentum cælatum domo, quod alter eriperet, protuliſſe. Omnia deferuntur. Cybaritæ fratres vocantur, pauca improbent, quæ probarant, his cruſtæ aut emblemata detrahuntur. Sic Haluntini, excuſſis deliciis, cum argento *puro* domum reverterunt. Plin. *lib. 21. c. 3.* de lemniſcis, *puri* diu fuere, cælare primus eos inſtituit P. Claudius. Atque ita magis eſt, ut *purum* argentum apud Plinium *lib. 3. epiſt. 1.* interpretemur, quam quo Cataneus expoſuit modo. Sed *pura* vaſa apud Columellam *lib. 12. c. 4. & c. 28.* ea accipienda ſunt,

in quæ nondum quidquam sit infusum.

Pura libertas, quæ *pure*, id est, sine die, & conditione data est *l.* 59. §. 1. *D. de manumiss. testam.*

Purus locus interdum inædificato opponitur *l. ult. D. de pign. act.* Quo sensu & *pura loca* Varro *lib.* 4. *de ling. Latin.* areas in urbe adpellari scripsit. Interdum religioso, id est, ei loco, in quem mortuus illatus est: Itaque *purus locus* definitur, qui neque sacer, neque sanctus, neque religiosus est, sed ab omnibus hujusmodi nominibus vacat, & profani juris est *leg.* 2. §. 4 *D. de religios. & sumt. funer. l.* 2. 6. *&* 9. *C. eod. tit. l.* 1. §. 2. D. *de mort. inferend. l.* 6. §. 6. D. *commun. divid. l.* 73. *D. de contrah. emt.* § 9. *Inst. de rer. division.* Ita *purum* monumentum accipe in *l.* 6. *in fin.* D. *de religios. l.* 5. §. 10. D. *de donat. int. vir. & ux.*

Pura obligatio præsens dicitur, quæ neque diem, neque conditionem habet §. 3. *Inst. de verb. oblig.* & aliis infinitis locis. Plane in *l.* 5. D. *de solution. pura obligatio* est, quæ sine satisdatione est, cui fidejussor, vel pignus non accessit. In Lege Falcidia pro *puro* non habetur, quod in diem relictum est *l* 43. *pr.* D. *ad leg. Falcid.*

Non prætermittenda loquutio elegantissima, *pura* substantia, καθαρα ουσια, pro vacua ab ære alieno *Novell.* 1. *c.* 2. §. 2. Theophil. *in* §. 2. *Inst. de leg. Falcid.* Ita in *l* 20. §. 4 *C. de agricol. & censit. puri reditus* sunt, qui solutis debitis supersunt. *Hein.*

Purum putum argentum quid? Gellius *lib* 6. *Noct. Attic. cap.* 5. fragmentum quoddam ex Alfeni Jurisconsulti *lib.* 34 Digestorum, *conjectaneorum* IV. recenset, & refutat. Add. Fest. *lib.* 9. in *imputatum.*

P U S U L A T U M vel *pustulatum* argentum. Vid. supra voc. *argentum.*

P U T A R E lex XII Tabularum a Modestino in *l.* 25. D. *de statu lib* dicitur, quod ita sensisse eam ex verbis colligitur. *Putare* ergo hic & in *l.* 6 §. 1. D. *pro emtor.* pro certa & seria sententia sumitur. Papinianus recte *putabat*, non *putabat l.* 23. D. *de donat int. vir. & ux.*

Putare aliquando accipitur pro opinione levi & falsa, ut in *l.* 7. §. 8. D. *ad SC. Velleian.* & *l.* 36. D. *famil. ercisc.* Hinc Cujacius in *l.* 67. §. 10. D. *de legat.* 2. scribit, το *puto* esse verbum opinantis. *Dicimus enim*, inquit, *puto*, non quasi certi, sed quasi existimantis.

P U T A R I proprie arbores dicuntur *l.* 1. §. 17. D *de aqu. quotid. l.* 1 §. 12. D. *de nov. oper. nunciat.* Festus Pompeius *lib.* 9. Imputatum, ait, nondum purgatum. Putum enim est purum. Et *lib.* 1. Amputata, id est, circumputata, quod antiqui perperam pro *puro* dixerunt. *Putare* autem arbores Græci καθαιρειν vocant. Leontin. apud Cassian. *lib.* 10. *Geoponic.* μετα την καρπολογιαν ευθεως και τα μεγαλα και τα μικρα δενδρα καθαιρειν.

P U T A T I O, pro opinio, existimatio, quod quis alium esse putat. Transferri per personæ *putationem* ex persona filiorum ad parentes injuria non potest *l.* 18. §. 4 D. *de injur. & famos. libell.* Nullibi hoc verbum, nisi in Glossis vet. in quibus est οιησις, *putatio*, *opinatio*, reperiri observavit Ducker. *de Latin. veter. jurisconsult.* p. 384. Hein.

P U T A T O R, qui arborem putat, arborum ramos stringit, & amputat *l.* 31. D. *ad leg. Aquil.*

h.18.

l. 18. §. 7. D. *de fund. instruct.* Et apud Paull. *lib* 3. *sent. tit* 6. §. 35. & *lib.* 5. *tit* 23. §. 12. & apud Plinium *lib.* 27. *c.* 8.

PUTATORIÆ falces, quæ putandis arborum ramis deserviunt apud Paullum *lib.* 3. *sententt, tit.* 6. §. 35.

PUTEA. Ulpianus in *l.* 17. §. 8. D. *de act. emt.* Castella plumbea', *putea*, opercula puteorum, ædium esse constat. Budæus pro *putea* legit *puteal*: sed ita superflua essent sequentia. Hinc Bynkersh. *lib.* 5. *observat. c.* 9. mavult *butta* vel *butia*. Butta vero est cupa, vel cupella, admittens tamen Budæi *puteal*, si pro statua, quæ aquam fundit, accipiatur. Glossar. Petronii: Marsyæ, personæ seu sigilla, ex quorum rostris, aut alia corporis parte aqua salire solet, varie effecta. In fontibus ac puteis *putealia* adpellantur. Ita sane, tamquam diversa conjungi possunt *puteal*, & *opercula puteorum*. Hein.

Puteal proprie operculum putei significat in *l.* 13. §. *ult.* D. *de act. emt. l.* 14. D. *eod. tit.* Hinc & opercula locis sacris imposita hoc nomine adpellata sunt, sicut & loca publica ita operta, ad quæ variorum negotiorum caussa conveniebatur. Mid. Martin. *Lexic. Critic. hac voc.* qui illud Persii *Sat. IV.* Si *puteal* multa cantus vibice flagellas, metonymice exponit, de hominibus obæratis in foro convenientibus. Quo facit eximie locus Ciceron. *pro Sextio cap.* 8. Alter unguentis affluens calamistrata coma, despiciens conscios stuprorum, ac veteres vexatores ætatulæ suæ, *puteali* & fœneratorum gregibus inflatus atque perculsus. Sed vid. Rhodig. *lib.* 10. *antiqu. lection. c.* 17.

PUTEALIS aqua perennis est, duci tamen non potest *l.* 1. § 6. *D. de aqu. quotid. & æstiv.* Vid. supra in *fontana aqua*.

PUTEOLANUS jurisconsultus, auctor librorum, quos *adsessoria* inscripsit, laudatorum ab Ulpiano in *l.* 12. D. *de pact.* Hein.

PUTEUM aperire, i. e. excavare in *leg.* 24. §. *ult.* D. *de damn. infect.*

PYRRHICHARIUS. In ludum venatorium damnati instituuntur venatores, aut *pyrrhicharii* *l.* 8. §. 11. D. *de pœn.* Pyrrichia erat genus saltationis, quæ ab armatis fiebat. Damnati ad bestias nonnunquam ante lanienam spectaculari cogebantur in Amphitheatro, ἐν χιτῶσι διαχρύσοις καὶ χλαμύσιν ἁλουργοῖς ἐστεφανωμένοι καὶ πυῤῥιχίζοντες, tunicis auratis, & purpureis vestibus amicti & coronati, & *pyrrichiam* saltantes. Plutarch. *de sera numin. vindict. p.* 554. *Tom II.* De *pyrrichia* plura Scaliger *de art. poet. l.* 1. 18 & Valesius & Lindenbrog. & Ammian. Marcell. *lib.* 16. *c.* 5. *p.* 96. Hein.

Q

QUA. *Qua de re.* Vid. sub *art.* qui quæ quod.

QUADRAGENA annua esse reditus *leg.* 6. *in fin. D. de pact. dotal.* pro redditibus annuis quadringentorum aureorum, id est, talibus, qui singulis annis quadringentos aureos conficiunt. Cujusmodi loquutionis similia exempla plura notavit.

QUADRAGESIMA. Sacratis *quadragesima* diebus nulla supplicia sunt corporis, quibus absolutio exspectatur animarum *l.* 3. *Cod. Th. de quæstion.* Quadragesima autem adpellantur quadraginta illi dies, qui auspicio cærimoniarum paschale tempus anticipant, quibusque omnem criminalium quæstionum cognitionem inhiberi jubent Imperatores in *l.* 6. *C. de feriis.* Adde quæ hanc in rem copiose non minus, quam docte dif-

seruit Ægid. Menag. *Amœn. jur. civ.* c. 26.

Quadragesima etiam vectigal est, quod portorii nomine exigebatur, antequam octava invaluisset: Quinctil. *Declam.* 359. Symmach. *lib.* 5. *epist.* 63. *Publicum quadragesimæ* vocatur a Sueton. in Vespasian. in *cap.* 1. Add Cl. Burmann. *de vectig. pop. Rom.* c. 5. Hein.

QUADRANS pro tribus unciis tam in asse hereditario, quam usurario accipitur. Sic *quadrans* integer apud Ulpian. *tit.* 24 *Regul.* §. 32. Ex *quadrante* heres scriptus *l.* 17. §. 2. *D. de dol. mal. & met. except.* Auxilio Falcidiæ institutus heres quadrantem retinere potest Paull. *lib.* 3. *sent. tit* 8. §. 1. ubi & *quarta* vocatur *ibid.* §. 2. & 3. *Quadrans* fundi *l.* 8. *D. de rei vindic.* *quadrantes* usuræ *l.* 21. §. 4. *D. de annuis legat.*

QUADRATARII in *lrg.* 1. *C. de excus. artif.* qui sint ex libello passionis Beatorum Claudii, Castorii, Nicostrati, & Symphoriani, qui *arte quadrataria* excelluisse feruntur, discimus. Hic autem uno loco scriptum est, & cœperunt artifices *quadratarii* incidere lapidem ad collyrium columnæ. *Et alio loco*, tunc cœperunt in nomine Christi cavare conchas & pegas & lacus cum sigillis, & cantharis, cum magna tenuitate artis. *Et alias*: ab eadem hora cœpit simplicius omnem artem *quadratariam* cum ferramento suo, sicut Symphonianus bene & recte operari. Ex quibus & aliis ejusdem libelli locis, eorum artificium & industriam in columnis & marmoreis lapidibus incidendis, marmoribusque in tenues crustas secandis & sigillis, conchis, cantharisque cavandis, & omnibus argumentis ex marmore aliisque lapidibus exprimendis versatam liquet. Quod etiam Sidonii Appollinaris *lib.* 3. *epist.* 12. verba comprobant. Sed vide, ait, ut vitium non faciat in marmore lapicida. Quod factum sive ab industria, seu per incuriam mihi magis, quam *quadratario* lividus lector adscribit. Cujacius *ad d. l.* 1. *C. de excusat. artif.* Græcos secutus, *quadratarios* eos interpretatur, qui lapides expoliebant, *οἱ τοὺς διαξέοντες λίθους ἀκονῶντες*, ut est in Basilicis. Sed si nominis quidem ratio hic habenda, & Cujacii & Brissonii paullo generalior videtur definitio. Hanc enim si sequamur, illi tantum erunt intelligendi lapicidæ, & marmorarii, qui marmora & lapides quadrabant, seu in quadrum expoliebant, sicut visum quoque præter Alciat. *ad l.* 1. *C. de excusat. artif.* Jacobo Gothofredo *ad l.* 2. *C. Th. eod. tit.* Carolo Du Fresne in Glossar. *hac voce.* Wouverius *quadratores* marmorum apud Cassiodor. *lib.* 1. *variar. epist.* 7. eosdem cum *quadratariis* nostris esse opinatur in *Not. ad Sidon.* Dubia tamen ibi lectio est, quod & *quadratos* habeant codices. Cave autem in primis, ne per *rem quadratariam*, *quadratariorum* artem intelligas apud Senec. *Epist.* 86.

QUADRATÆ lances *l.* 19. §. 3. *D. de aur. arg. legat.*

QUADRATUM lapidem in *l.* 6. §. *pen. D. si servit. vind.* interpretatur Brisson. quadrangularem & in speciem quadratam cæsum, quomodo & *Zonam quadratam* Festus *lib.* 15. interpretatur. Livius *lib.* 6 *cap.* 5. Capitolium quoque saxo *quadrato* substructum est. Plin. *lib.* 10. *epist.* 46. Manent adhuc paucissimi arcus, possunt erigi quidam lapide *quadrato*, qui ex superiore lapide dedpcctus est. Sic *τετραγώνοις λίθοις* dixit Herod. *lib.* 8. *cap.* 4. Hirtius *de bello Alexandr.* c. 11. Saxum *quadratum*.

QUA-

QUADRIFARITER pro quadrifariam dixit Paullus *l. ult. §. 14. D. de gradib. & adfin.* si sequamur Florentinam.

QUADRIGA, junctura quatuor equorum *l. 49. pr. D. de verb. oblig. l. 65. §. 1. D. de legat. 1. l. 38. D. pro soc. leg. 10. §. ult. D. quib. mod. ususfr. vel us. amitt.* Cujac. in *l. 21. D. de legat. 2.* complectitur etiam equos quadrijuges non currum; ab hoc enim distinguitur apud Jul. Capitolin. *in Gordian. III. cap. 27.* Quadrigæ elephantorum Gordiano decretæ sunt, M fitheo autem Quadriga equorum, & triumphalis currus. Add. Juvenal. Satyr. 7. & Cujac. *ad l. 49. D. de legat. 2.*

QUADRIMENSTRUI breves, de quibus est *titul. 25. lib. 11. C. Theod.* id est, breves, qui singulorum *quadrimenstruorum* tributorum rationem, & notitiam continebant, tripertita quippe per annum solutione, seu per *quadrimenstruum* singula tributa solvebantur. Cassiodor. *lib. 12. var. ep. 2.* notitiæ *quadrimenstruæ* meminit: Expensarum, inquit, fidelem notitiam quaternis mensibus comprehensam ad scrinia nostra dirigere maturabis, ut totius erroris discussa caligine, publici ratiocinii possit claritas adparere. Vid. Jacob Gothofr. *Commentar. ad l. 1. C. Th. de tit.*

QUADRUPES, animal est, quod dorso, & collo domatur. Ulpian. *tit. 19. §. 1.* *Quadrupedum* alia pecudum numero sunt, aliæ bestiarum *l. 2. §. ult. D. ad leg. Aquil.*

QUADRUPLARE pro eo, quod in *l. 27. D. de furt.* & alias passim *quadruplicare* legitur.

QUADRUPLARI judicium in *l. 14. §. 1. D. quod met. causs.* quod in quadruplum datur.

QUADRUPLEX judicium, Plin. *lib. 1. epist. 18.* centumvirale est. Eram in *quadruplici* judicio. Idem *lib. 4. epist. 24.* & *lib. 6. epist. 34.* Ita autem adpellatum fuit, quod e quatuor judicum consiliis, & decuriis, quæ in basilica Julia sedebant, nam in ea quatuor erant tribunalia. Hinc Fabius *lib. 12.* Certo quum in basilica Julia diceret primo tribunali, quatuor autem judicia, ut moris est, cogerentur, atque omnia clamoribus fremerent, & auditum eum & intellectum, & quod agentibus ceteris contumeliosum fuit, laudatum quoque ex quatuor tribunalibus memini. Sunt & apud Fabium judicia duplicia, in quibus duo consilia ad unam cogebantur hastam, unumque tribunal. Si apud alios judices, inquit, agatur, ut in secunda actione, aut in centumviralibus judiciis duplicibus parte victa.

QUÆRERE pro investigare passim, & in *l. 42. D. de furtis,* ubi quæro non est *consulo,* sed investigo. Vix enim alias constabit verus hujus legis sensus.

Quærere sæpe est adquirere. *Quærere* actionem *l. 3. C. de rer. permut. l. 7. C. de pact. convent.* *Quæsitus* nativitate, vel adoptione adgnatus *l. 2. §. 3. D. de suis & legit. hered.* *Quæsita* ex emptione ancilla *l. 7. C. de contra. empt.* dignitas *l. 9. D. de donat.* *Quærere* dominium *l. 24. C. de rei vindic.* donationem *l. 13. D. de collation.* *Quæsita* est caussa donationum *l. 25. C. famil. ercisc.* *Quærere* exceptionem *l. ult. D. de exception.* In servitute *quæsiti* dicuntur filii, qui ex servis parentibus nati sunt *l. 1. §. 1. D. eod. tit. l. ult. D. de adopt. l. 3. D. de liberal. causs.* Per adoptionem etiam *quæsitos* filios dicimus *l. 2. §. 3. D. de suis & legit. her.* Hoc genus loquendi antiquum esse docet Festus in *Quæso.* *Quæsitus* frater *leg. 9. D. de col-*

lation. honor. *Quærere* fructus *l.* 16. *D. de impens. in res dotal. fact.* hereditatem *l.* 7. §. 4. *D. de adquir. vel omitt. hered.* *Quæsitam* hereditatem dicimus, quæ vel ex testamento, vel ab intestato, vel civili, vel honorario jure est adquisita *l.* 9. *C. de petit. hered.* *l.* 14. *C. de testam. milit.* *Quæsitus* honor *l.* 8. *D. de decurion.* *Quæsita* libertas manumissione *l.* 22. *C. de liberal. causs.* *Quæri* etiam liberi vel vulgo, vel jure dicuntur, qui vel ex legitimis nuptiis vel *ἀπο;αδην* suscepti sunt *l.* 18. *D. de bon. libert.* *l.* 4. *C. de suis, & legitim. hered.* Gell. *lib.* 4. *c.* 3. Quod jure a censore coactus erat, uxorem se liberum *quærendorum* gratia habiturum. *Quæsita* neptis est filio *l.* 2. *C. de donat. causs. mort.* *Quæri* obligatio *l.* 2. *C. si serv. exportand.* *Quærere* servitutem tempore *l.* 2. *C. de servitut.* Quæsisset jus substitutionis *l.* 93. *D. de condit. & demonstr.* *Quærere* successionem sibi *l.* 17. *C. de testam. milit.* successorem *l.* 9. *C. de petit. hered.* vectigalia *l.* 10. *C. de vectigal. & commiss.*

Quæri pro controverti. *Quæri* solet *leg.* 14. *D. de liberat. & postum.*

Quærere verbum est proprium rerum capitalium, pro cognoscere, quod qui accusatur, nocens sit, an innocens, cum consilio disquiritur Cic. *ad Attic. lib.* 1. Senatus censuit, ut de iis, qui ob judicandum pecuniam accepissent, quæreretur. Hinc *quærere legibus* dicebantur, qui criminum quæstiones exercebant. Cic. in Milon. *c.* 6. Decernebat enim, ut veteribus legibus extra ordinem *quæreretur*. Plin. *lib.* 5. *epist. ult.* Caussa dilationis Nepos prætor, qui *quærit* legibus.

QUÆSITOR. Vid. *quæstor.*

QUÆSTIO controversia *l.* 115. *D. de verb. signif.* *Quæstio* in eo consistit *l.* 51. *D. de adquir. possess.* in eo est *l.* 60. §. 4. *D. de rit. nupt.* fiet *l.* 2. *C. de ordin. judicior.* tam juris vel facti *l.* 11. §. 12. *D. ad leg. jul. de adult.* *Quæstionis* esse *l.* 13. §. 7. *D. de act. emt.* *Quæstio* pendens ex jurisdictione *l.* 88. *D. de solution.* *Quæstionem* facere, & inferre *l.* 59. §. 2. *D. de liberal. causs.* *l.* 73. *D. de eviction.* *Quæstio* intervenit *l.* 40. §. 1. *D. de bon. libert.* In *quæstionem* venire prædia *l.* 21. *C. de probation.* In *quæstionem* libertatis vocari *l.* 7. §. 3. *D. de Carbon. edict.* Sine ulla *quæstione* possidere *leg. ult.* §. *ult. D. de rescind. vend.* *Quæstiones* fisci *l.* 41. *D. de fidejuss.* *Quæstio* vulgata *l.* 1. §. 1. *D. pro dote.*

Quæstiones, quæ & *diræ quæstiones*, tormenta significant ad eruendam veritatem adhibita. *Quæstionem* intelligere debemus tormenta, & corporis dolorem ad eruendam veritatem. Nuda ergo interrogatio, vel levis territio non pertinet ad edictum. *Quæstionis* verbo etiam ea, quam malam mansionem dicunt, continebitur. Quum igitur per vim & tormenta habita quæstio est, tunc quæstio intelligitur *l.* 15. §. 41. *D. de injur. & famos. libell.*

Quæstiones etiam *publicas* constitutas a Cornelio Sulla Dictatore legimus de falsis, de sicariis, de veneficiis, de parricidiis *l.* 2. §. 32. *D. de orig. jur.* Sic *quæstio* publica in Epistola Constantini *ad Eluphrium.* Quæstio judicii publici *l.* 5. §. 3. *D de decurionib.* *Quæstio* criminum *l.* 1. *Cod. ubi de criminib.* capitalium criminum *l.* 17. §. 12. *D ad municip.* læsæ majestatis *l.* 8. *D. ad leg. jul. majest.* Fuere & aliis auctoribus repetundarum & ambitus Publicæ con-

constitutæ quæstiones. *Quæstiones* hæ ζητήσεις quoque a Græcis oratoribus dicuntur. Dinarchus certe *κατὰ Φιλοκλέους in fine p.*90. *edit. Wechel.* 1619. ὅτι ὑμᾶς μὲν παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις νομίζεσθε ταῖς γεγενημέναις ζητήσεσιν ὑπὲρ τούτων τῶν χρημάτων. Vobis apud omnes e factis illis de facultatibus *quæstionibus* laudem parari maximam. *Quæstioni* præesse dicebantur prætores, qui *quæstionem* exercebant. Ita judex *quæstionis l.* 1. *pr. D. ad leg. Cornel. de sicar.* *Quæstio* etiam de crimine constitui dicebatur, quum alicujus criminis inquisitionem senatus mandabat. Sueton. in *Jul. cap.*6. Quem inter publicas cærimonias penetrasse ad eam muliebri veste, tam constans fama erat, *quæstionem* de pollutis sacris decreverit. Vide plura in *perpetua* & in *publica.*

Quæstionarius pro tortore *l. ult. princ. C. Theod. de episcop. judic.*

Quæstor, vel *quæsitor* dicebatur, qui rebus capitalibus præerat. Asc. Pædian. in *II. Verrin.* Proprie, ait, *quæstores* dicuntur criminalium quæstionum. *Quæsitores* & *quæstores* dicebantur quasi ἐρευνηταὶ, ut Justinianus in *Novell.* 80. *c.*1. *l.* 2. §. 23. *D. de orig. jur.* Cicero *pro Sex. Roscio c.*30. Hunc *quæsitorem*, ac judicem fugiebant, atque horrebant ii, quibus periculum creabatur. Virgil. *lib.* 6. *Æneid. v.* 432. Quæsitor Minos urnam movet. Idem in eodem negotio non fit defensor, & *quæsitor l.* 2. *C. Theod. de postuland.* pro quo in *l.* 6. *C. eod. tit.* Tribonianus reposuit; *non fit advocatus, & judex.* Non male. *Quæsitoris* enim nomine non præcise judicem, & inquisitorem criminum, sed judicem & cognitorem quemvis in *l.* 2. *C. Theod. de postul.* signari, etiam id ostendit, quod arbiter in fine legis vocetur, qui antea *quæsitor*; atqui arbitris cum criminali judicio nihil commune est. *Quæsitores* autem criminum creandi ratio olim apud Romanos fuit talis. Cum usus postulabat ex senatusconsulto vel dictator, vel consulum alter, ambove, vel prætorum aliquis de crimine publico quærere jubebatur, qui jussus erat, is quæsitor dicebatur, quos quæsitores ante XII. Tabularum leges creari cœptos subindicat Pomponius *l.* 2. *de origin. jur.* Dictatorem sane quæstionibus exercendis creatum, legimus apud Livium *lib.*9. Senatus vero modo consulibus, modo prætoribus quæstiones decernebat. De consulibus qui de Bacchanalibus quærerent, auctor est Livius *lib.*39. Sic Jugurthinæ conjurationis quæstionem consuli mandatam Cic. *in Bruto.* De prætoribus, qui de veneficiis, & peculatu quærerent, scribit Livius *lib.*38. & 39. Talis fuit quæstio de vi Cn. Domitii prætoris, de qua Cicero & Ascon. in *orat. pro Milon.* Et hoc quidem pacto publicæ quæstiones tractatæ sunt usque ad annum V. C. 604. Anno autem ipso 604. perpetuæ sunt quæstiones institutæ, quod ex verbis his Ciceronis, quæ sunt *in Bruto* colligitur: Carbone forum tenente plura fieri judicia cœperunt. Nam & quæstiones perpetuæ hoc adolescente constitutæ sunt, quæ ante nullæ fuerunt. Hæ autem quæstiones hanc vim habuerunt, ut cum eo tempore seni quotannis prætores crearentur, duo qui jus de privatorum controversiis dicerent, quatuor, qui in provincias juris dicundi caussa cum imperio mitterentur, posthac ratio converteretur, atque quatuor illi, qui sortiri provincias solerent, Romæ suas quisque quæstiones sortirentur, ut majestatis, peculatus, contra sicarios, ambitus, repetundarum, adeo

adeo ut si de aliquo horum criminum esset quærendum, non novo *quæsitore*, qui extra ordinem quæreret, opus esset, sed prætor ille, qui ei quæstioni præesset, adiretur, isque, ut ante, cum consilio de eo crimine cognosceret. Prætor itaque ipse dicebatur quærere, & quæstionem, ac judicium exercere, & quæstioni præesse, & quæsitor esse. Testis est Cicero *in or. pro Rabir. Posthum.* cum ait, Accusavi de pecuniis repetundis, judex sedi, prætor quæsivi. Et Ascon. judicium C. Cornelii de majestate exercuit C. Gallus prætor. Iterum Cicero in 1. *Verrin.* Duo igitur consules, & quæsitor erunt ex illius voluntate. Item, Subsortiemur in M. Metelli locum, quoniam is huic quæstioni præfuturus est. Et iterum Asconius: Scaurus postulatus est apud M. Catonem prætorem repetundarum, & *post*: M. Cato id judicium exercebat. Et rursum Cicero *de finib.* 1. L. Tubulus prætor quæstionem inter sicarios exercuit. Quæsitoris autem quæ essent partes, docuit Asconius; qui exponens hos Virgilianos versus *lib.6. Æneid.* Quæsitor Minos urnam movet, ille silentum Conciliumque vocat, vitasque, & crimina discit. Ait Virgilius Minoem judicem apud inferos, tamquam si prætor sit rerum capitalium, quæsitorem appellasse, dedisse sortitionem, cum urnam, nomina, electionem judicum, cum ait *conciliumque vocat*, cognitionem facinorum, cum dicit, *vitasque & crimina discit.* Quod idem ex verbis etiam Ciceronis *in Vatinium* colligi potest his: Quæro ex te, dixeritne C. Memmius prætor, ut ex lege Licinia & Junia adesset die trigesimo? Quæro ex te num quis in hac civitate post urbem conditam tribunos adpellarit, ne caussam diceret? Num quis reus in tribunal sui quæsitoris ascenderit, eumque vi deturbarit, subsellia dissiparit, urnas deleverit, &c. Et *in Brut.* intelligens dicendi existimatur videt oscitantem judicem loquentem cum altero, nonnumquam etiam circulantem, mittentem ad horas quæsitorem, ut dimittat rogantem. Et *Philip.* 5. Quæro si Lysiades citatus judex non responderit, accipietne excusationem is, qui quæstioni præerit. Et in *Rhetoric. ad Herennium*: Accusatoris officium est, inferre crimina, defensoris diluere, & propulsare, testis est dicere quæ sciverit aut audierit, quæsitoris est, unumquemque eorum in officio suo continere. Quibus ex locis intelligitur, quæsitoris fuisse, sortiri judices, cogere, dimittere, & crimen cognoscere, vel denique (ut ait *Cornificius*) accusatorem, defensorem, testem in officio continere, vim, ac potestatem judicum coercendorum, hoc est, sub pignoribus cogendorum, habere, in sella curuli eburnea pro tribunali sedere. Ipse autem nec juratus erat, nec sententiam ferebat, sed urnæ, in quam & caussarum sortes conjiciebantur; & judices sententiam ferebant, præerat, judices in consilium vocabat, videri fecisse reum vel non fecisse pronunciabat. Quamquam autem judicia fere omnia hoc modo postea sunt facta, non tamen antiqua illa consuetudo intermissa, quia & multi extra ordinem ad populum rei facti, ut multi ad quæsitores extraordinem a senatu decretos, sive a populo jussos sunt adducti. Hæc, qui plenius audire volet, adeat Sigonium c. 18. *lib.* 2. *de antiquo jure civium Rom.*

Quæstores parricidii, quemadmodum scribit Pomponius in *l.* 2. *D. de orig. jur.* creari a populo solebant, qui capitalibus rebus præessent. Nam consulibus de ca-

pite

pite civis Romani, injussu populi jus dicere non licebat. Fest. *lib. 14. Parricidii* quæstores adpellabantur, qui solebant creari caussa rerum capitalium quærendarum. Nam *parricida* non utique is qui parentem occidisset, dicebatur, sed qui qualemcumque hominem, idem autem fuisse indicat lex Numæ Pompilii Regis his composita verbis: Si quis hominem liberum dolo sciens necaduit, *paricida* esto.

Quæstores ærarii, de quibus in *tit. D. de offic. quæstor. Quæstores*, inquit Varro, a querendo quod conquirerent pecunias publicas. Tacit. *lib. 11. annal.* Apud majores virtutis id præmium fuerat, cunctisque civium, si bonis artibus fiderent, licitum petere magistratus, ac ne ætas quidem distinguebatur, quin prima juventa consulatum ac dictaturas inirent. Sed *Quæstores* regibus etiam tum imperantibus instituti sunt, quod lex curiata ostendit, ab L. Bruto repetita. Mansitque consulibus potestas deligendi, donec eum quoque honorem populus mandaret, creatique primum Valerius Posthumius, Æmilius, Mamercus, 63. annos post Tarquinios exactos, ut rem militarem comitarentur. Dein gliscentibus negotiis, duo additi, qui Romæ curarent. Mox duplicatus numerus stipendiaria jam Italia, & accedentibus provinciarum vectigalibus. Post lege Syllæ viginti creati supplendo senatui, qui judicia tradiderat. Et quamquam equites judicia recuperassent, quæstura tamen ex dignitate candidatorum, aut facilitate tribuentium gratuito concedebatur, donec, sententia Dolabellæ venundaretur. Ascon. *in Verrin. 1.* Quæstores urbani etiam quærebant, ejusque pecunias expensas, & acceptas in tabulas publicas referre consueverant. Livius autem *lib. 7.* testis est, eosdem quæstores signa ex ærario promisisse imperatoribus ad bellum euntibus. Pomponius *l. 2. §. 12. D. de orig. jur.* Deinde cum ærarium populi auctius esse cœpisset, ut essent, qui illi præessent, constituti sunt *Quæstores*, qui pecuniæ præessent, dicti ab eo quod inquirendæ & conservandæ pecuniæ caussa creati erant. Ulpian. in *l. 1. D. de offic. quæstor.* Origo Quæstoribus creandis antiquissima est, & pene ante omnes magistratus. Gracchanus denique Junius libro septimo de potestatibus, etiam ipsum Romulum, & Numam Pompilium, binos *Quæstores* habuisse, quos ipsi non sua voce, sed populi suffragio crearent, refert. Sed sicuti dubium, an Romulo & Numa regnantibus *Quæstor* fuerit, ita Tullo Hostilio rege *Quæstores* fuisse certum est. Sane crebrior apud veteres opinio est, Tullum Hostilium primum in rempublicam induxisse *Quæstores*. Et à genere quærendi *Quæstores* initio dictos, & Junius, & Trebatius, & Fenestella scribunt. Tacit. *lib. 13.* de Nerone loquens: Deinceps curam tabularum publicarum a *Quæstoribus* ad præfectos transtulit, varie habita, ac sæpe immutata ejus rei forma. Nam Augustus permisit senatui, deligere præfectos. Deinde ambitu suffragiorum suspecto, forte ducebantur ex numero prætorum, qui præessent, neque id diu mansit, quia sors deerrabat ad parum idoneos. Tunc Claudius Quæstores rursus imposuit, iisque ne metu offensionum segnius consulerent, extra ordinem honores permisit. Sed deerat robur ætatis eum primum magistratum capessentibus. Igitur Nero præfectura perfunctos, & experientia probatos delegit. Eorum etiam munus erat, prædam ex hostibus captam vendere, pecuniamque

inde

inde redactam, in ærarium referre, quemadmodum Gellius *lib.* 13. *cap* 19. declarat. Idem mulctas irrogatas exsequi, & in publicas tabulas referre, ut patet ex Livii *lib.* 40. Tacitus *lib.* 13. *annal.* Censuit Piso designatus consul, ne mulctam a Tribunis dictam Quæstores ærarii in publicas tabulas ante quatuor menses referrent. Dio præterea in *lib.* 55. *extr.* scribit, Tuberone, Fabio *Coss.* ad *Quæstores* translatam esse curam senatusconsultorum asservandorum, cum ante Tribunorum plebis, & Ædilium id munus fuisset. Denique (ut paucis horum munus complectar) vectigal populi Rom. in provincia exigebant, stipendia præbebant militibus, singulaque accepta expensaque rationibus inferebant, multas quoque pecunias tam Romæ, quam in provinciis exigebant, & in publicas tabulas notabant, omniumque pecuniarum, rerumque notas, & illustres rationes dabant, illasque confectas, & consolidatas, absolutasque per scribas suos in ærarium deponebant. Vid. Alexand. ab Alex. *Genial. dier. lib.* 1. *c.* 2. ubi & alia Quæstorum munera commemorat. Hos ærarii *Quæstores* postea & Candidatos principis adpellatos esse docet Brisson. *lib* 3. *Selectar Antiqu c.* 17. De quibus mox dicam.

Quæstores provinciales erant, qui una cum Proconsulibus, aut Proprætoribus in provinciis exigebant, cum pecuniam sibi ex ærario a senatu adtributam, & a Tribunis ærarii adnumeratam accepissent, unde stipendia, frumenta, legatis, proquæstoribus, cohorti prætoriæ suppeditarent, quemadmodum ex *Verrina* 3. intelligitur. Asconius: Prima Senatoris administratio est, Quæstorem fieri, & in provincia curam gerere pecuniæ publicæ in usus diversos erogandæ. Inter *urbanos* autem & *provinciales Quæstores* hanc differentiam notat Hottomannus Primum, quod illi neque lictores, neque viatores habebant, cum neque vocationem, neque prehensionem haberent, uti scribit Gellius *lib* 13. *cap.* 12. Hi vero & lictores & togam prætextam habebant, ut in *Verrinam* 4. idem docet. Idque constat ex oratione *pro Plancio* his verbis: Nam simul ac me Dyrrachium attigisse audivit, (de Plancio loquitur Quæstore tum Macedoniæ) statim ad me lictoribus dimissis, insignibus abjectis, veste mutata profectus est. Altera differentia est, quod *urbani* jus non dicebant: *Provinciales* autem jure dicundo conventus circumibant, ut scribit Suetonius *in Cæsare*, & quæcumque commissa populo Romano essent, exquirebant, neque iis judices ac recuperatores dabant, quemadmodum videmus in *Divinat.* Q. Cæcilium Verris Quæstorem in Agonidem judicium dedisse. *Si pareret, se & sua veneris esse dixisse.*

Quæstores Candidati dicebantur, qui libris, hoc est, epistolis sive orationibus principis in senatu legendis præerant, quemadmodum docet Ulpianus in *l.* 1. *D. de offic. quæst.* Lampridius in *Alex.*. *Quæstores candidatos* & sua pecunia jussit munera populo dare, sed ut post quæsturam præturas acciperent, & inde provincias regerent. Quibus ex verbis *candidatos* suspicatur ea re dictos esse, quod hic ingressus erat, & quasi primordium gerendorum honorum, & sententiæ in senatu dicendæ, quemadmodum Ulpianus eo loco scribit. Dio *lib* 54. συνηγαγον δε εκ τουτου το βουλευτηριον, αυτος μεν ουδ' ουτως ουτε βραχυ, το δε δη βιβλιον τω ταμιαν αναγνωναι διε τε πεπραγμενα οι κατεργασμενα το Tacitus *lib.* 16. Inter quorum aspectus & minas ingressi curiam Se-

Senatores, oratio principis, per *quæstorem* ejus audita est. Sueton. *in Tito.* Recepta ad se proprie omnium officiorum cura, cum patris nomine, & ipse epistolas dictaret, & edicta conscriberet, orationesque in senatu recitaret etiam *quæstoris* vice.

Quæstor sacri palatii sub Imp. Constantinopolitanis is erat, qui petitionibus subscribebat, vel etiam responsa reddebat, & (ut paucis complectar) qui leges dictabat precesque ac responsa subnotabat, ut constat ex *Notitia Imperii* & *Novell.* 53. & 124. *l. ult. C. de diverf. rescript.* Sub eorum etiam dispositione laterculum minus erat, ut ex *l.* 32. *C. de adpellation. l.* 1. *C. de offic. quæst. Novella Valentin.* 3 & *l. ult. C. de petition. bonor. l.* 64 & 65. *C. de decur.* patet. Symmachus ad Ausonium: *Quæstor est*, memini, consilii regalis particeps, scio, precum conditor, recognosco. Et *alio loco.* Te magis quæsturæ honos, & condendarum functionum usus exercuit. Procopius 1. *de bello Persico.* οἱ ἐκ προκλὸς ἀνυλθεῖν, ὡς βασιλεῖ τότε παρέδρου, τὸν τε καλούμενον κοιαίστωρα ἀρ. χὴν ἔχων ἀνὴρ δίκαιος, ὅτε δὴ ἐπὶ νόμοις τὴν συνθήκην ἔγραφεν. Et *alio loco.* Τριβουνιανὸς βασιλεῖ πάρεδρος, κοιαίστωρα τούτον καλοῦσι ῥωμαῖοι. His vero de caussis *Quæstor* justitiæ & legum custos adpellatur, & thesaurus famæ publicæ, & armarium legum in *Novell. Valentiniani de homicid. cas. fact.* Et Cassiodoro non uno in loco. Denique is plane est *Quæstor*, quem in aula Cancellarium nos, & Latini etiam adpellarunt. Niceta 7. Τὸν οἰκεῖον ὡς ἡ λατίνων βούλεται φωνὴ καγκελλάριον ὡς δ' ἕλληνες εἴποιεν, λογοθέτην. Nam & sic legitur in Notitia officiorum Constantinop. μέγας λογοθέτης ἐπιτάττει τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως ἀποστελλόμενα προστάγματά τε, καὶ χρυσόβουλλα, πρός τε μεγάλους ἐν κάστροις, καὶ τοπάρχαις, καὶ τοῦτο μὲν ἔδιον τοῦ μεγάλου λογοθέτου ὑπάρχει. His porro verbis Quæstor rescriptis, & constitutionibus subscribebat: *Quæstor legi*, addita die, ut in eo stitutionibus Justini, & Tiberii de adscriptitiis. Præcedebat subscriptio principis, addita etiam die, quod iis verbis significatur in *Novell. Valentiniani de homicid. cas. fact. Et manu divina. Divinitas te servet per multos annos.* Et *Novell. de ind. relig.* quod tamen in impressis deest: *Et manu divina: optamus vos felicissimos &c.* Addebatur etiam dies, quo is, ad quem dirigeretur constitutio, eam accepisset, & quo fuisset *antelata*, id est, programmate proposita *l.* 27. *C. Theod. de iis, qui super rel. cont.* ideoque in una nonnunquem, & eadem constitutione, quatuor dies iis verbis subnotatos invenias, *data*, *subscripta*, *accepta*, *anteiata*, vel *lecta*, vel *allegata*. Etiam hoc adjiciemus, eumdem morem posteriores Imperatores retinuisse, & ut ipsi subscriberent constitutionibus, & chartularius cubiculi, quem vocarunt τὸν ἐπὶ κανικλείου, ut ex quadam Manuelis constitutione testatur Cujac. ad *l.* 2. *C. de petit. bonor. sublat.* Ad *Quæstorem* autem pertinebant memoriales, id est, (ut Græci interpretantur) οἱ ἐν τοῖς ὑπομνήμασι *d. l.* 2. & οἱ τῶν ὑπομνημάτων ταύτων ad *l.* 11. *C. de exc. mun.*

Quæstor exercitus in *Novell.* qui a Procopio definitur χορηγὸς τῆς τοῦ στρατιωτικοῦ δαπάνης, rectissime. Nam *Novell.* 41. στρατιωτικὰς δαπάνας. Et Julian. *Novell.* 50. annonas militum, tam Comitatensium, qui per castra sunt, quam limitaneorum eum distribuisse. Sed habuit etiam jurisdictionem & auditorium & adparitio-

tionem instat præfecti prætorio, & vicarium in urbe; nam sub eo erant provinciæ quinque, Scythia, Mysia, Caria, Cyprus, & Cyclades insulæ, quarum caput Rhodus, & inde Rhodi adpellatione *d. Novell. 41.* Cyclades significantur. Habuit harum provinciarum unaquæque suum præsidem, & de præside Cycladum est *l. 4. C. de navicul. Novell. 165.* & ab his præsidibus adpellabatur non ad præfectum prætorio, sed ad *Quæstorem* exercitus ex *Novell. 50.* cui *Novella 41.* ita derogat, ut ex Misia quidem & Scythia adpellationes apud eum inducantur, quod is sedem suam in iis provinciis habeat, ex ceteris autem provinciis, ut adpellationes in urbem inducantur apud eumdem ipsum, si forte in urbe fuerit, vel apud vicarium ejus, adhibito quæstore sacri palatii. Item a judice, quem ipse dederit in eis provinciis, puta Caria, Cypro, Rhodo, ut adpellatio ad vicarium ejus peragi possit: Si forte eum exercitus caussa, & necessitas avocaverit a munere judicandi, vulgo dicitur, a judice dato eum adpellari, qui judicem dedit, id sic est accipiendum, ut & successor ejus adpellari possit *l. 1. D. quis a quo adpell.* vel vicarius ex *Novell. 41.* Vulgo dicitur, apud quem cæptum est judicium, & finem accipere debere. Et hic quoque addatur, vel apud successorem ejus, aut vicarium.

Quæstor, cujus meminit *Novella 80.* creatus constitutusque est a Justiniano Constantinopoli quærendis coercendisque mendicis; inertibus, otiosis, peregrinis, errantibus, & vagis; cujuscumque conditionis essent, sive clerici; sive monachi; sive advocati aliarum civitatum, quos *σχολαστικούς* dicta Novella vocat, & Julianus scholasticos, ut *l. 2. C. de lucr. advocat.* Non enim qui in foro, verisque litibus terimur, multum malitiæ, quamvis nolimus, addiscimus. Schola & auditorium, & ficta caussa innoxia est, ut si forte exteri litis caussa in urbem venerint, vult Justinianus, *Quæstore* imminente, instante, urgente, & ad extremum audiente & cognoscente, morantibus judicibus celerrime eorum lites finiri. Eidem in mendicos validos coercitionem dat minorem, quam definit *l. 1. C. de mendic. valid.* & constituit quamdam veluti *ἀργίας* actionem, ut ipse ait, id est, inertiæ, & lenitudinis, qualis fuit olim apud Græcos. Datur etiam huic *Quæstori* potestas cognoscendi de crimine falsi, & de superexactionibus executorum, id est, si supra modum sportulas exegerint. Videtur & jus habuisse imbecillis dandi tutores, ut ex Harmenopul. 5. *tit. 11.* constat, qui & in *fin. 6.* de ejus officio tractat.

Quæstores eleemosynarum *c. 2. pr. de pœnis extra.* & vide in *Clement. eod. tit. c. 2. de hered. ut commiss. §.* compescendi *lib. 6.* Forma privilegii talium *Quæstorum* est *c. cum ex eo, de pæn. extra.*

QUÆSTUARIÆ mulieres, & *Quæstuaria* corpora, quæ quæstum corpore faciunt *l. 4. § 2 D. de his, qui not. infam. l. 43. §. 7. & 9. D. de rit. nupt.* Val. Maxim. *lib. 6. c. 1.* P. Atilinum Philistum in pueritia quæstum corpore facere coactam. Idem *eod. cap.* Sed sponsionem se facere paratum diceret, quod adolescens ille palam, atque aperte corpore quæstum factitasset. De Tuscis auctor est Plautus, puellas sibi dotem corpore quæsivisse. Cistell. *Act. 2. sc. 3. v. 20.* ubi & Tusco modo Tute tibi indigne dotem quæras cor-

corpore. Plura vide in *corpus*. *Quæstuariam* mulierem pro ea, quæ se quæstus caussa prostituit, parum latine a Ictis dici, existimavit auctor anonymus de *Latinit. vet. Ictor. p.* 411. Sed ita loquutum esse Senecam *de benef. lib.* 4. *c.* 12. & Tertull. *de cultu femin. c.* 12. observat Bynkersh. *observ. lib.* 1. *c.* 25. Locum alium Tertullian. *de spectacul. c.* 30. indicavit Lindenbrog *ad Terent. Andr. Act.* 1. *scen.* 1. *Quæstuosam* mulierem pro *Quæstuaria* dixit Plaut. *Mil. Gloriof. Act.* 3. *sc.* 1. *v.* 183. Hein.

Quæstura civitatum *l. ult. D. de mun. & hon.*

Quæstus intelligitur, qui ex opera cujusque descendit. B. Augustin. *Serm* 48. ad divites. *Quæstus*, ait, est adquisitio lucri. Lactant. *lib.* 6. *divin. instit. c.* 6. Itaque & *quæstu* & obtentu faciliores sunt malis, quam bonis. *Quæstus* caussa in certamina descendere *l.* 2. §. *ult. D. de postuland. Quæstum* facere de, vel ex adulterio *l.* 3. *D. de min. l.* 29. §. 3. *D. ad leg. jul. de adult.*

Quæstus fundi in *l.* 22. *D. de instr. vel instrum. legat.* reditus est, ut adparet ex conjunctione *l.* 12. §. 12. *D. eod. tit.*

Quæstus publicus in *l. un. C. de mendic. valid.* pro stipe, quæ a mendicantibus publice in civitate colligitur.

Qualis: *qualis* pro qualiscumque *l.* 88. *D. de adquir. vel omitt. hered.* Add. Ducker. *de Latin. vet. Jurisconf. p* 322.

Qualecumque dominium in *l.* 21. §. 5. *D. de except. rei judic.* hoc est, sive dominium bonitarium, sive dominium Quiritarium, vel, ut non male Joannes loquitur, sive dominium civile, sive naturale, qui enim, inquit Cujac. dominium aliud directum, aliud utile faciunt, magno errore labuntur.

Qualiscumque possessor *l.* 22. §. *pen. D. quib. mod. pign. vel hypoth. solv.* hoc est, sive justus, sive injustus possessor.

Qualitas alias accipitur pro conditione rerum, quatenus ad commercium hominum possunt accommodari, ut in *tit. D. de division. rerum & qual.* Alias accipitur pro bonitate, vel æstimatione rerum §. 1. *Instit. quib. mod. re contrah. oblig. l.* 1. *D. de obl. & action.*

Qualitas in jure nostro accipitur etiam pro differentiis facientibus rem certam ac determinatam, & contrahentibus rem ad individuum, textus est secundum Zasium in *l. stipulationum quædam D. de verb. oblig.* Itaque *qualitas* est, quæ speciem ex differentibus declarat. Ideoque quam Ulpianus in *l.* 21. §. 1. *v. Sed etsi D. de test.* nummorum *qualitatem* adpellat, eam Papinianus in *l.* 78. §. 1. *D. de hered. instit. speciem* vocat. Similiter Caius in *l.* 74. *D. de verb. oblig. qualitatem* demonstrari ait, cum certam speciem nominamus, veluti fundus Tusculanus, homo Stichus, & *lege sequ.* Cum vinum Campanum optimum dicimus, ea res, inquit, efficit, ut ea adpellatio certi significatio sit.

Qualitatum genera duo sunt, *necessariæ*, non *necessariæ*. Necessariæ in actione exprimi debent, ut peto a pupillo, quæ ei auctore tutore mutuavi. Hæc plerumque a jure præsumitur *l.* 8. §. 2. *D. de bon. possess. contr. tab. l.* 4. *in fin. C. de jur. & fact. ignor.* De qualitatibus autem non necessariis perpetuum est, ut eas exprimi nihil necesse sit. Si tamen exprimantur, ne vitietur petitio, probandæ veniunt *l.* 13. *D. de inst. act.*

Qualitas adjecta verbo secundum tempus verbi intelligenda est *l.* 4. §. 1. *D. de nox. act.*

Qua-

Qualitas prædii, bonitas, salubritas, amplitudo *l. si quid aliud de verb. signif.*

Qualitatem & materiam pro eodem posuit Ulpian. *l. 14. D. de contrah. emt.*

Qualitas frumenti pro genere, & specie *l. 22. §. etsi dotem. D. de testam.*

QUALITER se habere, id est, qualitatibus quibusdam adfectum, & præditum esse. Celsus *l. 79. D. de verb. oblig.* Quid aliud sunt jura prædiorum, quam prædia *qualiter* se habentia? Ut bonitas, salubritas, amplitudo. Idem eodem sensu usurpavit *leg. 12. D. quemadm. servit. amitt.* Fundus, inquit, *qualiter* se habens, ita cum in suo habitu possessus est, ius non deperit. Atque ita habent Pand. Florentinæ, alii codices utrobique habent, ut in sequenti articulo.

Qualiter qualiter pro qualitercumque, ut qualis qualis, & legitur passim ut in *l. 5. §. ult. D. de admin. & per. tut.*

QUALUS in *l. 15. §. 1. D. de usufr.* est spisso vimine, vel salice contexta sporta. Fuit inversæ metæ similis, ut Columella *lib. 1. c. 15.* indicat. Unde Virgil. *lib. 2. Georg. v. 241.* Et spisso vimine *quali*. Inde *quali* vindemiatorii, exceptoriique, quibus uvæ comportantur, & liquantur *l. 8. pr D. de instr. vel instrum. legat.* In eadem lege habetur: Conservandi *quasi* dolia, licet defossa non sint, & cupæ. Quum vero illud, *quasi* ibi sensum non fundat Bynkersh. *lib. 7. observ. c. 25.* legi monet, *quali*, *dolia*.

QUAM pro magis quam, vel potiusquam. ut Anton. Augustinus *lib. 4. Emendat. c. 8.* aliquibus in locis observavit, persæpe ponitur *l. 2. §. 6. D. de judic. l. 2. §. 1. D. de reb. cred. l. 7. pr. D. deposit. l. 20. in fin. D. de adquir. hered. l. 49. D. de legat. 1.* vide *l. 78. §. 6. D. de legat. 3. l. 5. D. de suspect. tutor. l. 5. pr. D. de dol. except. l. 8. C. de judic. l. 18. C. de liberali causs. l. ult. C. de usufr. l. 20. §. 13. D. de nov. oper. nunciat. l. 1. D. de mort causs. donat. l. 6. D. ad SC. Treb. l. 21. D. de hered. vend.* & apud Paull. *lib. 4. Sent. tit. 5. & tit. 6. §. 3. & lib. 5. tit. 28. §. ult.* Et Tertullian. *de spectacul. cap. 16.* & sors fit, sine caussa amare liceat, *quam* sine caussa odisse. Ita idem loquutus est in *lib. advers. physicos, & de oratione.* Sic & alii sæpe auctores, ut est & Priscianus testis *lib. 16. p. 1030. edit.* Putsch. Discretivæ, ait, vel electivæ conjunctiones sunt, quando diversis præpositis aliquid ex eis non eligere ostendimus, ut dives esse volo, *quam* pauper. Terent. *in Andr.* Quæ inhoneste voluit divitias parare, *quam* honeste in patria pauper vivere. Tertullian. *lib. 2. advers. Marcion. c. 19.* Quia bonum scilicet fidere in Dominum, *quam* fidere in hominem. Et in *Apologet. cap. 8.* Sed bestiarum, inquit, opinor, hoc munus, quam hominis. Et *cap. 28.* In civitatibus denique apud vos per omnes Deos, *quam* per unum genium Cæsaris pejeratur. Sic & in *lib. advers. Hermogen.* & *adv. Valentin.* & *ad Martyr.* & alibi sæpe idem auctor loquitur. Liv. *lib. 3.* Oratio fuit precibus, *quam* jurgio similis. Tacit. *lib. 1. Annal. c. 58.* Verum quia Romanis Germanisque idem conducere, & pacem, *quam* bellum probabam. Idem *lib. 3. c. 8.* Ad Drusum pergit, quem haud fratris interitu trucem, *quam* remota æmulo æquiorem sibi sperabat & *cap. 17.* Quum accusatores ac testes certatim perorarent, respondente nullo, miseratio *quam* invidia augebatur

batur Censorin. *de die natal. cap. 4.* *avis. de Aristotele* loquens, ut tantum fere, (Lindebrog. tamen edidit, *magis minus*. fit) ad annos sexaginta tres cum vitam pertulisse, *quam* altera non protulisse. Sic & Terent. in *Prolog. Eunuchi v. 3.* si est quorundam interpretatio, loquutus est. Sic & Claud. *de bello Gildonico v. 186.* Pulsatum tormentaque, flamma profusa, & Siculi mugitus terra juvenci, *Quam* tales audire choros.

Quam pro antequam in *l. 1. C. ubi causs. fiscal.*

Quam bis repetitum pro *tam* in *l. 1. in fin. D. de dolo mal. & met. except.* Et quidem dolo fit, *tam* in contractibus, *quam* in testamentis, *quam* in legibus.

Quam pro nisi accipitur, quum dicimus, nemo vindicare potest, *quam* qui *l. 2. D. si servit. vind.* Eadem prope significatione accipitur apud Suetom. in *Galba cap. 8.* Ne ad gestandum quidem umquam iter ingressus, *quam* ut secum vehiculo proximo decies HS. in auro efferret. Tertullian. *de Carne Christi cap. 9.* Quid est sanguis, *quam* rubens humor? Quid caro, *quam* terra conversa in figuras suas. Et in *libro de Monogamia.* Sic & in *lib. de oratione.* Quid autem Deus vult, *quam* incedere nos secundum suam disciplinam? Sic etiam *quam si* dicitur pro nisi *l. 35. §. 13. D. de liber. hom. exhib. l. 3. §. 15. D. de statuliber.* ubi non statim pervenitet, *quam si* quinquennium præterisset, pro non aliter, vel non potius quam præterisset, vel non perveniret, nisi.

Quam intendit & auget significationem, magis adhuc *perquam.* Sic *perquam* iniquum *l. 3. pr. D. quib. ex caus. in possess.* Quamprimum *l. 43. D. de liberal. causs.*

Quamdiu pro quoad *l. 15. D. quib. mod. ususfr. amitt. l. 1. D. de bon. libert.* & passim.

Quamdiu pro quatenus *l. un. l. 20. §. 2. in fin. D. famil. ercisc. l. 28. §. 6. D. de pœn. l. 25. §. ult. D. de usur.*

Quamvis non est adversativa particula in *l. 13. §. ult. D. de his qui not. infam.*

Quamvis dubitandi tantum rationem indicat, non prioris sententiæ mutationem *l. 1. §. 1. in fin. D. ut legator. seu fideicommissor. l. 5. §. 4. D. de eo per quem factum erit.*

Quamvis exceptionis nota in *§. 8. Inst. de exhered. æder.* cum *l. 6. §. ult. D. eod. tit.*

Quamvis correctionis nota *l. 47. §. 6. D. de verb. oblig. l. 24. §. 2. D. de præton. stipul. l. 57. §. 5. D. ad exhib.*

Quando pro quandoquidem, familiaris Africano loquutio *l. 21. §. 1. D. commodat. l. 17. §. 1. in fin. D. de in rem vers. l. 19. §. ult. D. ad SC. Vellei. l. 24. D. de præscr. verb. l. 44. §. 1. in fin. D. eod. tit. l. 38. §. 1. & 3. D. de solut.*

Quandoque pro quandocumque *l. 77. §. 25. & 30. D. de legat. 2. l. 41. §. 6. D. de vulgar. & pup. subst.* & ita non raro in libris nostris usurpatur *l. 15. §. ult. D. ex quib. causs. major. & passim.* Sic quandoque adparuerit *l. 15. D. de legat. 3.* conditio extiterit *l. 28. D. ad SC. Trebell.* liberos habuerit *leg. 18. D. quand. dies legator.* inciderit *l. 9. D. de legib.* nupserit *l. 30. D. quand. dies legator.* sequutis nuptiis *l. 54. §. ult. D. de jur. dotium* venerit *l. 2. D. de condit. & demonstr.* Sic & ubique pro ubicumque dicitur *l. 77. D. de contrah. emt.* & *l. 49. in fin. D. de oper. libert.* Columel. *lib. 2. c. 4. & c. 10.* & *lib. 4. c. 24.* *Quandoque* igitur, (sic enim in vet. Cod.) vinitor hoc opus obibit, tria præcipua custodia. Horat. in *art. poet. v. 359.*

Indignor *quandoque* bonus dormitat Homerus.

Quandoque restitutus in *l. 29. D. quand. dies legat.* hoc significat, quum primum potuerit.

Alibi *quandoque* valet aliquando, ut *leg 22. D. de adoption. l. 7. §. 9 D. de donat int. vir. & ux.* At in *pr. Inst quib. mod. re contrah. oblig* quod ait Justinianus, ut *quandoque* (sic enim legunt Anton. Augustin, *lib. 3. emendat. c 7.* & Lud. Charondas, ceu notavit Schulting. *ad Caii Inst. lib. 2. tit. 9. §. 1.*) non eadem, sed alia ejusdem naturæ, & qualitatis reddantur, id Caius *lib. 2. Inst. tit. 9 § 1.* eamdem rem tractans dixit *statuto tempore.* Et ita in *l. 42. D. de jur. dot.* accipi hæc vox potest, & in *l. 37. §. 4. D. de legat 3* & *l. 5. §. ult. D. de Carbon. edict.* Nota etiam, *quandoque* dominus *l. 7. C. de judic.* *Quandoque* adgnoscitur judex *l. 7. §. 7. D. de adm. & per. tut.*

Quantitas plerumque in jurisconsultorum libris summam pecuniæ significat *leg. 31. D. de compens. l. 3. §. 3. D. de contrar. tut. & util. act. l. 47. §. 1. D. de jur. fisc. l. 65. D. de verb. oblig.*

Sæpe autem ea, quæ pondere, numero, mensura continentur, *quantitatis* adpellatione demonstrantur. Et ideo a corporibus, quæ neque pondere, neque mensura circumscribi solent, quas & species adpellant, separatur *l. 34. §. 3. & 5. D. de legat. 1. l. 94. §. 1. D. de solut. l. 89. D. de legat 2. l. 6. C. si cert. pet.*

Quantitas etiam modum significat *l. 94. D. de verb. oblig.* in qua quod initio Marcellus *quantitatem* dixerat, postea modum vocat. Sic *quantitatem* patrimonii, operis, transactionis, legatorum dicimus *l. 21. in fin. D. de oper. nov. nunc. l. 19. D. de militar. testam. l. 72. & 73. D. ad leg. falcid.* *Quantitas* aquæ *l. 1. §. 2. D. ne quid in flum. publ.* dotis *l 45. D. de solution.* emolumenti *l. 26. D. de manumiss. vind.* hereditatis *l. 4 D. de hered. vel act. vend.* legatorum *l. 18. l. §. 4. D. de alim. vel cibar. legat.* operis *l 21. § ult. D. de oper. nov. nunciat.* pretii *l 89. §. ult. D. de legat. 2.* probabilis & licita *l. 1. §. 12. D. de extraord. cognit.* usurarum *l. 24. D. de præscript. verb.*

Quantus, *a, um.* *Quanta* pecunia ad me dotis nomine pervenerit. Quanta pecunia ad te ex hereditate illius pervenit. Utroque sermone tam quæ in quantitate, quam quæ in corpore consistunt, comprehenduntur *l. 95. D. de legat. 3. l. 42. §. 1. D. de legat. 2. l. 2. D. de hered. vel act. vendit. l. 7 & l ult. D. de dote præleg. l. 30. in fin. D. de verb. oblig.*

Quanti ea res est, vel *quanti* eam rem patet esse, vera rei æstimatio significatur *l. 179. D. de verb. signif.* Nec enim ad id, quod interest, sed ad ejus æstimationem, verumque pretium plurimum hæc clausula refertur *leg. 93. D. de verb. signif l. 8. D. de in lit. jurando* veluti in edicto, quo adversus eos, qui in turba damnum dederint, actio in duplum *quanti ea res est* proponitur *l. 4. § 11. D. vi bonor. raptor.* Et ideo nonnumquam *id quod interest*, & *quanti ea res est* opponuntur *l. 1. §. ult. D. si quis jus dicent. non obtemp. l. 4. §. 7 D. de damn. infect.* Nam *id quod interest*, verum rei pretium plerumque egreditur, & excedit *l. 1. D. de actioni. emt.* Verumtamen pro re subjecta varie fit horum verborum interpretatio. Interdum enim veritatem, id est, veram quantitatem, ut in edicto, qui satisdare

co-

coquntur, & in edicto de falso tutore, interdum pœnam, ut in edicto, quod contra eos, qui in jus vocatos vi exemerint, scriptum est, continent *l. penult. §. 1. D. ne quis eum, qui in jus vocat.* *l. 2. §. ult. D. qui satisd. cog.* *l. 7. §. 1. D. quod fals. tutor.* Nec semper corporis ipsius, sed ejus juris, de quo agitur, æstimationem continent, ut in edicto, quod metus caussa. Item de dolo, *quanti ea res est.* Sic accipimus *quanti*, id est, quod metu dolove extortum a nobis est, & quod restitui oportet, ut si proprietas abstt, proprietas, si possessio, sola possessio, æstimetur *l. 14. §. 7. l. 21. §. 1. D. quod met. cauß.* *l. 18. D. de dol. mal.* Et in edicto de servo corrupto, *quanti ea res est*, sic accipitur, quanto servus, qui ob id corruptus est, minoris existat *l. 9. in fin. D. de serv. corrupt.* *l. 193. D. de verb. signif.* Interdictum vero *Quanti ea res est*, utilitatem significat, & ad id, quod interest agentis, pertinet, ut in stipulatione, ratam rem haberi, non rei stipulandi, vel promittendi compendium spectandum est, sed quod interest ejus, qui stipulatus est, ratum haberi, quod gestum est *l. 3. & 8. §. ult. l. 19. D. rat. rem haber.* Et in interdicto, uti possidetis, *quanti* interest uniuscujusque possessionem retinere *l. 1. §. ult. D. uti possid.* Similiter in interdicto, de itinere, actuque privato, ex his verbis æstimatur, quanti actoris intersit, via sive itinere non prohiberi *l. 1. & 3. §. 3. D. de itin. actuq. privat.* At in interdicto, ne vis fiat ei, qui in possessionem missus erit, quum ad personam domini hæc verba referuntur, veram utilitatem continent, ut *quanti* vere intersit, possessionem ejus rei habere, in cujus possessionem missus est, tanti is, qui prohibuit, condemnetur *l. 1. pr. & §. 5. & l. 1. D. ne vis fiat ei, qui in possess.* *Quanti* plurimi res est *l. 23. & 25. D. ad leg. Aquil.*

Quanti pro quot. Tanti *quanti* inveniantur, pro tot, quot inventi fuerint *l. 63. D. de legat. 1.* *Quantus* autem pro quot optimæ Latinitatis scriptores dixisse probat Ducker. *de latin. vet. Jurisc. p. 359. Hein.*

Quantus quantus pro simplici *quantus* in *l. 1. §. 2. D. si quid in fraud. patron.* Ducker. *p. 324. Hein.*

Quantacumque fuerint naves eorum, id est, quotcumque *l. 5. C. Th. de nav.*

Quanto minoris actiones in jure civili duæ reperiuntur, quarum altera civilis, altera ædilitia est. Civilis est, quanto minoris empturus erat emtor, si vitium scisset *l. 13. pr. D. de action. emt.* Ædilitia est, quanto minor res fuit contractus tempore, quam quanti emta est *l. 31. §. 3. D. de Ædilit. edict.* Per civilem actionem emtor si nihil daturus fuisset, omne quod dedit, recuperat, at per ædilitiam, si res nullius pretii est, redhibetur *l. 43. pr. D. eod. tit.* Illa perpetua est, hæc vero annua *l. 38. D. eod. tit.*

Quanto minus a Titio consequutus fuero, tantum dare spondes? Si ita stipulatus fuero, non solet dubitari, quin si nihil a Titio fuero consequutus, totum debeas, quod Titius debuerit, inquit Caius *l. 150. D. de verb. signif.*

QUARTA quæ in jure nostro frequentissime adpellatur, multiplex est, & quadrantem ejus assis, de quo agitur significat. Præciso namque *quarta* pro quarta parte fere nominatur. *Quartas* igitur litterarum ordine describemus. *Quarta* adgnatorum erat quadrans

hereditatis intestato mortui, quam agnati, si filii non exstabant, nepotibus ex filia auferebant *l. 4. C. Theod. de legit. hered.* at ex lege Justiniani quamdiu posteri illi sunt, agnati non admittuntur *l. ult. C. de suis legit.* qua lege *quartam* illam adgnatorum abrogavit.

Quarta adrogati alias *Quarta D. Pii*, quæ ab hoc Imperatore introducta est. Cum impubes caussa cognita arrogatus, sine caussa tamen emancipatur, tunc quartam bonorum adrogatoris cum suis bonis obtinet. Ejus mentio est in *l. 8 §. 15. D. de inoff. testam. l. 1. §. 21. D. de collation. bon. l. 22. D. de adoption.* Hoc autem periculi, quod vitæ pupillorum ab adrogatoribus impendebat, evitandi caussa, institutum est: Duo quippe cavenda fuerunt in istis adoptionibus, quia duplex ad deprædandum adrogati patrimonium aditus patebat. Primum, si puer a medio tolleretur, deinde si emanciparetur, nam utroque modo illius bona adrogatori quærebantur. Constitutum ergo est primum, ut ne adrogator impuberis ejus ante pubertatem mortui heres esset, deinde, ut impubes minimum quartam adrogatoris sui bonorum partem lucraretur.

Quarta centesima quid sit *l. fi. C. de pet. hered.* docet. Ant. Augustin. *lib. 2. emendat. c. 10.*

Quarta Curiæ dicitur quadrans ejus hereditatis, quam alienus aliquis (hoc est non ex numero decurionum) qui curiali successit sive ex asse, sive ex parte successit, obtinuit. Tum enim constitutum est, ut curia quadrantem postulare possit, non tamen de singulis rebus, sed ita, ut heres universum patrimonium in quatuor partes dividat, & sors ducatur, ut vel curia quadrantem, vel heres dodrantem obtineat *l. 1. 2. C. quand. & quib. quart. pars.*

Quarta Divi Pii. Vid. supra quarta adrogati.

Quarta Episcoporum instituta est a Justiniano, sed mira varietate. Nam in *Novell. 6. Quomod. opor. Episcop.* statuit, ut qui ex curialibus aut cohortalibus Episcopus creabitur, quadrantem omnium suorum bonorum curiæ largiatur. At *Novell. 123. de Eccles. divers.* statuit, ut bonorum suorum quartam duntaxat retineat, reliquum curiæ attribuatur.

Quarta ex tribus maribus est, quæ per Senatusconsultum Sabinianum inducta est, ut qui ex tribus maribus in adoptionem datus fuerit, ei quarta pars bonorum adoptivi patris relinquatur *l. pen. §. 3. C. de adoption.* ubi Justinianus eos etiam, qui ex SCo Sabiniano ex tribus maribus fuerint adoptati, ab hereditate patris adoptivi extranei excludit. si fuerint emancipati, nulla differentia inter hos & alios, extra rationem SCi Sabiniani adoptatos relicta. Nam Imperator, postquam in §. 2. dictæ legis dixit: Sin autem per emancipationem jura adoptiva fuerint dissoluta, tunc nullus ei penitus regressus ad adoptivum extraneum patrem, etsi moriatur intestatus, relinquatur, sed maneat tantummodo patrem naturalem cognoscens, tamquam non fuisset ab initio in adoptionem translatus; statim subjicit: Quæ autem de aliis adoptivis diximus, hæc sancimus etiam de his, qui ex Sabiniano Senatusconsulto ex tribus maribus fuerant ab extraneo adoptati, nulla penitus differentia inter alios adoptivos, & eos introducenda. Et ita intellige §. 14. *Inst. de hered. quæ ab intest.* ex quo loco perperam nonnulli colligunt, Senatusconsulti Sabiniani sententiam fuisse, ut adoptatis ex tribus maribus patris naturalis hereditatis quarta

relinquenda esset, quod scilicet æquum visum esset Senatui, ut tres isti liberi, qui alias ex Lege Papia & SCo Tertulliano, tam multum prodessent, etiam in hereditate patris naturalis beneficio quodam fruerentur. Verum probabilior videtur prior sententia, qua filio ex tribus maribus adoptato pater adoptivus quartam bonorum partem teneatur relinquere præmii loco parentibus, quod tres reipublicæ mares dedissent. Ita sensit Gravina *de legib. & SC'is* §. 78. Sane hujusmodi beneficium sentiunt, & pater naturalis, & reliqui duo mares, qui apud eum remanserint, nullaque adoptati injuria: Contra, illorum evanescit beneficium, si quarta illa debita sit ex hereditate patris naturalis.

Quarta Falcidia dicitur, quam heredes beneficio legis Falcidiæ retinent ex legatis, si forte amplius dodrante in iis consumtum est. Lex autem id statuit non de singulis Legatariis, sed de universis, dummodo pars quarta patrimonii penes heredem remaneret. Itaque tametsi plures legatarii sint, non tamen amplius eis, quam dodrantem licet attribuere. Vicissim autem non universi heredes, sed singuli quartam, ex sua cujusque parte retinere possunt, modusque patrimonii, non qui hereditatis adeundæ, sed qui tempore mortis fuit, spectatur, & antequam ea quarta detrahatur, æs alienum, funeris sumtus, & pretia manumissorum servorum detrahenda sunt *l.* 1. *& passim. D. & C. de leg. Falc.* Vid. sub art. *Falcidia*.

Quarta filiæ majestatis damnati. Imperatores Arcadius, & Honorius in *l.* 5. § 3. *C. ad leg. Jul. Majest.* ad filias, aiunt, eorum (majestatis damnatorum) quotlibet numero fuerint, Falcidiam tantum ex bonis matris, sive testata, sive intestata decesserit, volumus pervenire, ut habeant mediocrem potius filiæ alimoniam, quam integrum emolumentum ac nomen heredis Adde §. 5. *in fin. d. l.*

Quarta fisci quæ sit, docet Paullus in *l. pen. D. de jur. fisc.* Qui tacitam fidem accommodavit, ut non capienti restitueret hereditatem, si deducta parte quarta restituit, nihil retinere debet, quadrans autem, qui heredi imponitur ipsius eripiatur, & ad fiscum transferatur, unde dodrantis semissem solum capit, qui se detulit.

Quarta liberorum adpellatur quadrans ejus partis hereditariæ, quam si paterfamilias intestato decessisset, ad eos perventura erat, qui quadrans liberis vel inofficiose exheredidatis, vel minorem in partem institutis, quam quantus ille est, attribuitur, veluti si duo sint filii, quia legitima cujusque pars ab intestato est semis, idcirco sescuncia illis attribuetur, quæ semissis pars quarta est *l.* 8. §. 6. *l.* 25. *D. de inoff. testam. l.* 8. *C. eod. tit.* Eadem *quarta* successionis ab intestato dicitur in *l. penult. D. de collat. bonor.* & *quarta* debitæ portionis *l.* 8. §. 8. *D. de inoff. testam.* quandoquidem parentum bona intestato relicta, velut debita liberi accipiunt *l. ult. D. de bon. damnat. l.* 2. *D. und. libert.* Hæc autem *quarta* & *legitima* & debita portio vocatur, & suis locis exposuimus. De eaque accipienda sunt hæc Plinii verba ex *lib.* 5. *epist.* 1. Ibi ego si mater, in quam, te ex parte *quarta* heredem scripsisset num quæri posset? Quid si heredem quidem instituisset ex asse, sed legatis ita exhausisset, ut non amplius apud te, quam *quarta* remaneret? Igitur sufficere tibi debet, si exheredatus a matre *quartam* partem ab heredibus ejus accipias. Ea autem quarta ad Falci-

diæ legis instar inducta est, ut Julianus aperte ostendit in *Novell.* 34. & aliis locis innumeris. Postea autem Justinianus *legitimæ* illius rationem immutavit *Novella* 118. quia statuit, ut si plures filii non sint, quam quatuor, legitima portio censeatur triens, si ultra quatuor, semis. Vid. supra *legitima.*

Quarta matris vel aviæ curialis a Justiniano instituta est, ut si mater mortui, vel avia tempore, quo filius, nepósve moritur, in Collegio ejusdem Civitatis curialis inventa fuerit, quartam partem ipsorum hereditatis obtineant *l. 2. in fin. C. quand. & quib.*

Quarta Monachi instituta est a Justiniano *Novell. 5. de Monasteriis § ἐπὶ τούτοις* ubi statuit, ut si quis liberos habens in monasterium se adscribi velit, tantum ex ejus bonis attribuatur liberis ipsis, quantum quarta pars honorum ejus, si intestatus decessisset, efficeret, quod si quid jam ante, aut donationis propter nuptias, reliqua in monasterii dominium transirent, quod idem inculcatur. *Novella de eccl. divers.* 133. *§. εἰ γὰρ, καὶ ὅσα.*

Quarta superstitis filii dicitur, cum paterfamilias uxorem gravidam reliquit, & dubitatur, quot liberos paritura sit. Nam auctores juris constituerunt, ut pars pro tribus in suspenso maneant, usquedum mulier pepererit, & quarta pars superstiti filio attribuatur. Quod enim fieri non raro admodum potest, spectatur, id est, quia fieri poterat, ut tergemini nascerentur, quartam partem superstiti filio adsignaverunt *l. 3. D. si pars hered. petat.*

Quarta Trebellianica, quæ nunc vocatur, Pegasiana olim fuit. Nam Pegasiano Senatusconsulto institutum est, ut qui fideicommissum sive universale, sive particulare restitueret, quadrantem sibi retinere posset §. 5. *Inst. de fideicomm. hered.* unde intelligi potest, quod lex Falcidia est in legatis, id Pegasianam in fideicommissis esse. Nam quemadmodum heres, a quo plus dodrante legatum est, usque ad quadrantem integrum retinere potest, eodem modo, qui plus dodrante restituere est rogatus sive uni, sive multis plus dodrante restituere sit rogatus, quartam sibi retinere poterit. Hinc Falcidia & ipsa hæc quarta adpellatur *tit. D. ad SC. Trebell. l.* 10. *D. de legat.* 1. §. 3. *Inst. quib. mod. testam. infirm.* Et Falcidiæ legis commodum in *l.* 27. §. 10. & *l.* 30. *D. eod. tit.* Differentia tamen inter Pegasianam & Falcidiam quartam hæc est, quod in Falcidiam legata non imputantur, in Pegasianam imputantur, itaque si testator quadraginta in bonis habens, heredi centum, Mevio ducenta, Valerio centum leget, heres ultra centum, quæ prælegati nomine retinebit, Mevio quinquaginta, Valerio vigintiquinque quartæ nomine detrahet. At si heredem, cui centum legarit, roget hereditatem restituere, centum quidem illa sibi legata retinebit heres, quartam autem eo amplius non detrahet, quod discrimen etiam observat ICtus in *l.* 91. *ad Leg. Falc.* Videtur enim testator prælegatum constituisse loco quartæ, quæ heredi restituere rogato debetur. Idem quoque dicendum, si in certa re est heres institutus; quæ itidem ei in quartam imputatur §. 3. *ff. quib. mod. testam. infirm.* ex præsumta voluntate testatoris. Idem dicendum de fructibus ex hereditate medio tempore perceptis ex judicio testantis *l.* 22. § 2. *D. ad SC. Trebell.* Equidem prælegari alias nequit, nisi adsit coheres. Verum in hoc casu est peculiaris

liaris ratio; quia fideicommissarius instar coheredis habetur l. 40. D. famil. erciscu. §. 4. in fin. Inst. de fideic. hered. cui, deducto prælegato, restituitur hereditas. Atque hæc quidem de quarta Pegasiana. Justiniani vero constitutione Pegasiani SCi vis in Trebellianum ita transfusa est, ut jam quarta Trebellianica vocitetur; quoniam heres vel quartam, vel quod ei deest, retinere solutumve repetere potest, actiones autem pro rata communicantur, ac si totam sponte coactusve restituit, omnium tum commodorum, tum incommodorum fit expers §. 5. Inst. de fideic. hered.

Quartana pro febri quartana in l. 60. D. de re judi l. 1. §. 8. D. de edil. edict.

Quasi. Hæc vox improprietatis & fictionis, abusionisque significativa est. Sic Quasi accessio, intelligitur pater, qui jubet eum filio contrahi leg. 91. §. 5. D. de verb. obligat. Quasi ambitiosa decreta l. 3. D. de minor. ubi rationem significat. Quasi castrense peculium, quod instar castrensis peculii introductum est l. 3. §. 15. D. de collat. bonor. Quasi continuatur dominium in suos heredes §. 3. Inst. de hered. quæ ab intest. Quasi ex contractu obligatus l. 11. §. 9. D. de interrog. in jur. fac. rubr. Inst. de oblig. quæ quasi ex contr. nasc. Nam quasi contractus in jure adpellantur, qui non propriè contractus sunt, sed tantum ad contractuum similitudinem accedunt, verum hoc interest, quod in contractibus conventio intervenit, & voluntas utriusque concurrit, in his, unius solius actione tum ipse, tum etiam alter præsumptè obligatur, si minus re & veritate. Hinc rectè Wurffel. in jurisprud. defin. §. 160. Quasi-contractus definiens ait, esse facta ex præsumto consensu obligatoria; Consensus nimirum hic adest nullus, neque expressus, neque tacitus. Consensus autem essentiale est contractus. Ergo contractum in talibus factis non invenies. Fingit vero Lex intercessisse consensum, v. g. gerentem negotia ignorantis, & eum, cujus gesta sunt negotia, idque ob utilitatem hujus. Inde est quod quilibet etiam inhabilis ad contrahendum, quasi contrahere possit, utpote pupillus, furiosus, quorum gesta erunt negotia l. 46. D. de oblig. & act. Quasi debita hereditas, quæ obvenit a patrono, vel liberto l. 10. D. pro soc. Quasi ex delicto rubr. Inst. de oblig. quæ quasi ex delict. quod nempe culpa admittitur. Culpa autem proprie a delicto sic distinguitur, quod in hoc dolus est, in illa non est, veluti cum judex male per imprudentiam judicando litem suam facit. Pœna igitur damnato sic imponitur, ac si deliquisset, cum tamen ejus factum proprie delictum dici non possit l. 5. §. si judex D. de oblig. & action. §. 1. Inst. de obl. quæ quasi ex delict. Quasi dolose versati l. 27. in fin. Cod. de testam. l. 32. pr. D. de minor. Quasi dominus leg. 3. §. 7. D. uti possid. qualis est, cui res tradita est a non domino, justo tamen accipienti titulo. Quasi dominium autem est duplex, verum & putativum. Verum, cum est vere solutum, transactum &c. Putativum cum non vere, accedente tamen justa erroris caussa, ut si erravi in facto proprio, putans me solvisse vel transegisse, persuasus fortasse persuasionibus verisimilibus. Quasi dos, quæ a servo ancillæ datur l. 39. D. de jur. dot. quum enim matrimonium inter eos non consistat, nec dos esse intelligitur l. 3. D. eod. tit. Item quasi dos dicitur, quæ a mi-

nare duodecim annis datur *l.* 13. *D. de hered. pet.* Quasi ecclesiæ *l.* 5. *C. de heret.* *Quasi* factiosus *l.* 36. *D. de legat.* 3. Quasi talsum *l.* 1. §. *ult* *D. ad leg. Cornel. de fals.* *Quasi* filius, *quasi* nepos *l.* 7. *D. de senator.* *Quasi* furiosus *l.* 19. *D. de inoff. testam.* *Quasi* heredes sunt, qui utilibus actionibus a Prætore datis in hereditatem restituuntur *l.* 28. §. *ult.* *D. quod met. causs.* Et omnes omnino prætorii successores *quasi* heredes sunt §. 2. *Inst. de bonor. possess.* Quasi infamis *l.* 2. *pr.* *D. ad leg. Jul. de vi privat.* *Quasi* liberto, id est, inter libertos legatum *l.* 33. §. 4. *D. de condit. & demonstr.*

Quasi maritus est, qui minorem 12 annis domum deduxit, antequam ea justam ætatem implevesit *l.* 32. §. 27. *D. de donat. inter vir. & ux.* *Quasi* membra *l.* 44. *D. de eviction.* *Quasi* mutuum, id est, nomine ac titulo mutui, ut mutuum esset *l.* 18. *pr.* *D. de reb. cred.* Peculium *quasi* patrimonium dicitur; quum eorum duntaxat, qui sui juris sunt, patrimonium intelligatur *l.* 7. §. 4. *l.* 47. *in fin.* *D. de pecul.* Et mulierum dos *quasi* patrimonium dicitur *l.* 3. *D. de religios.* *Quasi* pignus, quod pignoris loco retinetur *l.* 13. §. 8. *D. de act. emt.* *Quasi* possessio incorporalium, veluti jurium appellatur. Proprie enim corporales tantum res possidentur *l.* 3. §. 17. *D. de vi & vi armat.* *pr.* *Inst. de interdict.* ubi Theophilus *quasi* possessionem definit: ἀσωμάτου πράγματος χρῆσιν, rei incorporalis usum. Alio sensu *quasi* possessoris loco constitutus dicitur is, qui usum cœnaculi accepit *l.* 17. *in fin.* *D. de donation.* *Quasi* per præsumptionem *l.* 10. §. *ult.* *D. de reb. dub.* *Quasi* privilegium *l.* 85. §. *ult.* *D. solut. matrim.* *Quasi* publica actio *l.* 1. §. 6. *D. de suspect. tut.* quia omnibus patet. *Quasi* res dotales *l.* 22. §. *ult.* *D. solut. matrim.* *Quasi* non sanæ mentis fuerit testator *l.* 2. *D. de inoff. testam.* non quasi vere furiosus, aut demens, quia alioquin nullum esset testamentum. *Quasi* testamentum servorum apud Plin. *lib.* 8 *epist.* 16. *Quasi* a testatore relicta legata dicuntur, quæ sunt relicta testamento, quod inofficiosum pronunciatum est *l.* 13. *in fin.* *D. de inoff. testam.* *Quasi* testis adfuit *l.* 34. §. 2. *D. de legat.* 2. *Quasi* tutor *l.* 1. §. 1. & §. 6. & *l.* 3. *D. de eo, qui pro tutor.* *Quasi* viro bono *l.* 11. §. 7. & 8. *D. de legat.* 3. *Quasi* ususfructus earum rerum, quæ utendo consumuntur, & pereunt §. 2. *in fin.* *Inst. de usufr.* *l.* 2. *D. de usufr. ear. rer.* *l.* 1. §. 6. *D. de superficieb.*

Solent etiam hac voce actiones utiles designari. Sic *Quasi* damni injuria actio pro utili Aquiliæ actione dixit Papinian. *l.* 27. *D. de Procurator.* & alias utilis actio damni injuria, *quasi* ex lege Aquilia *l.* 51. *D. de furt.* Sic & *quasi* Fabiana vel Calvisiana *l.* *ult.* *D. si quid in fraud. patron.* Sic utilem actionem *quasi* institoriam dandam dixit Papinianus *l.* 10. §. 5. *D. mandat.* quod alias dicitur, utili actione ad exemplum institoriæ actionis agi *l.* 13. §. 25. *D. de action. emt.* Eodem modo *quasi* Publiciana pro utili Publiciana in *l.* 70. *D. de rei vindicat.* Nec non hypothecaria actio, quæ creditoribus ad hypothecarum persequutionem datur, quum ad exemplum Servianæ, quæ de rebus coloni pignori pro mercedibus obligatis competit, introducta sit, *quasi* Serviana, & utilis Serviana dicitur *l.* 13. §. 1. *D. ad SC. Vellejan.* §. 7. *Inst. de action.* *l.* 1. *C. commun. legator.*

l. 1.

l. 1. §. 1. D. *de pignor.* Utilis actio *quasi* tutelæ *l.* 32. §. 1. D. *de pecul.*

Continet etiam hæc vox *quasi* rationem diversitatis, vel decidendi *l.* 63. §. 5. D. *pro soc. l.* 33. D. *de oblig. & act. l.* 5. §. 12. D. *de his, qui effud. vel dejec. l.* 47. D. *de fidejussor. l.* 6. D. *de exception. l.* 36. *in fin.* D. *de pignorat. action.*

Quasi aliquando veritatem significat *l.* 34. D. *de damn. infect.* & valet *quod* in *l.* 5. §. 4. D. *de liberat. legat. l.* 3. §. 7. D. *uti possid. l.* 78. *pr.* D. *de jur. dot. l.* 5. §. 12. D. *de his, qui effud. vel dejec. l.* 19. *pr.* D. *de novat. act. l.* 2. §. 1. D. *eod. tit. l.* 1. §. 6. D. *de eo, qui pro tut. l.* 7. §. 8. D. *de dol. mal. l.* 11. §. 1. D. *ad Leg. Aquil. l.* 30. §. 1. D. *commun. divid. l.* 65. D. *de procurat. l.* 6. D. *solut. matrim. l.* 9. §. *ult.* D. *de reb. cred. l.* 7. §. 1. D. *de suspect. tutor.* Sic & D. Jo: *Evang. cap.* 1. *v.* 14. Vidimus gloriam ejus, gloriam ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός, *quasi* unigeniti a patre. Ubi Chrysostomus admonuit, hanc particulam ὡς hoc loco, βεβαιώσεως, καὶ ἀναμφισβητήτου ὁρισμοῦ; confirmationis & indubitatæ definitionis significationem habere.

Quasi pro sicut *l.* 26. D. *de relig. & sumt. funer.*

Quasi etiam significat *qua* vel *quatenus*, ut in *l.* 16. § 4. D. *famil. ercisc.* Vid. & *l.* 5. §. 1. D. *usufruct. quemadm. caveat.*

Quasi respondet *ita* in *l.* 9. §. 15. D. *de pæn.*

Quatenus pro quoniam, quia in *l.* 26. §. 3. D. *mandat. l.* 15. §. 3. D. *ad leg. Cornel. de fals. l.* 53. D. *de fideic. libertat. l.* 2. D. *si quid in fraud. patron. l.* 4. D. *de gradib. & adfin. l.* 49. D. *de verb. oblig. l.* 6. *in fin.* D. *de reb. cred. si cert. pet. l.* 3. §. 1. D. *de in rem vers. l.* 60. §. 1. D. *de rit. nuptiar. l.* 35. *pr.* D. *de aur. arg. legat. l.* 14. D. *de aqu. & aqu. pluv. arcend.* Festus *lib.* XI. in hac significatione veteres *quatinus* dixisse scribit, usitata illis litterarum *e* & *i* commutatione. Quinctilianus etiam *lib.* 4. *Inst. cap.* 2. sic est loquutus: Sed *quatenus*, ait, forte quadam pervenimus ad difficilius narrationum genus; jam de his loquemur. Et Plinius *lib.* 3. *epist.* 7. Et quatenus nobis denegatur diu vivere, relinquamus aliquid, quo nos vixisse testemur. Et Suet. *in Claud. cap.* 26. Confirmavitque, quatenus matrimonia sibi male cederent, mansurum se in cælibatu. Vid. Cujac. *ad l.* 6. D. *de reb. credit.* & Rad. Forner. *lib.* 4. *rerum quotidianarum c.* 28.

Quatenus, quamdiu §. 3. *Inst. de excusation.* Cujac. *lib.* 15. *obs. cap.* 12.

Quatenus pro donec *l.* 60. §. *ult.* D. *de verb. signif.*

Quatenus etiam pro *ut* aliquando accipitur: Victor Uticens. *lib.* 3. *de persequut. Vandalor.* Hanc ergo legem, ait, fonte justitiæ profluentem, cunctis præcipimus innotescere, *quatinus* nullius sibi ignotum esse, quod præceptum est, possit obtendere. Quem locum notavit Forner. *lib.* 4. *rer. quotidianar.* Sic apud Macrob. *lib.* 2. *Saturnal. c.* 5. Non semel præceperat pater, *quatenus* (quæ tamen vox in quibusdam editionibus abest) moderaretur profusos cultus perspicuosque comitatus, & apud Ulpian. *l.* 14. §. 14. D. *quod met. causs. l.* 35. §. 1. C. *de inoff. testam. l.* 1. *pr.* C. *de commun. serv. manum. l.* 1. §. 1. C. *commun. manum. l.* 16. *pr.* & §. 17. C. *de erogat. milit. ann. l.* 22. § 6. & 8. D. *solut. matrim.* in qua tamen lege Tribonianus id verbum esse videtur *seq.* 35. §. *ult.*

ult. D. locat. l. 18. in fin. D. de castrens. pecul. l. 14. C. de usufruct. l. ult. §. 1. D. de mort. infer. l. 11 C. de re milit.

QUATI condemnatione 10 librarum auri *l. 34. C. Theod. de adpellat.* damno gravi *l. ult. C. Th. de superexact.* dispendio familiari *l. 1. C. Theod. de frument. urb. Constantinop.* invidia *l. 14. C. Theod. de privil. eor. qui in sacr. palat.* summa centum librarum auri *l. 30. C. Th. de erogat. milit. ann.* vexatione 30 librarum auri *l. 4. in fin. C. Th. ne quid publ. laetit.*

QUATUOR viri adhibiti in cognitione a praefecto urbi *leg. ult. C. Th. de naa.*

QUATUORVIRI viarum publicarum curandarum *l. 2. §. 30. D. de orig. jur.* Quatuor viros illos [illegible] *intra urbem viarum curatores*, ut vocat Dio *lib. 54.* circa annum V. C. circiter DX. creatos censet Ev. Otto *de tutel. viar. p. 2. c. 5. pag. 272.* Iidem dicti videntur *viocuri*; Varro *lib. 4. de ling. lat. p. 6. & 38.* Gruter. *Inscript. p. 373. 8.* Rarius eorum mentionem faciunt scriptores veteres, frequentius marmora, in quibus modo *IIII viri viar. curand.* modo *IIII viar. curand.* modo *IIII viri viar.* vocantur Gruter. *Inscript. p. 423. p. 430. 26. 20.* Qui passim in lapidibus occurrunt *IIII. viri iter.* non videntur *Quatuorviri iteris*, (quamvis ita flexisse veteres nomen *iter*, facile largiar) sed *quatuor viri iterum*. Hein.

QUEO. *Queunte* participium a queo in *l. 46. §. ult. C. de Episc. & cler.*

QUEPPE pro quippe in *l. 8. §. ult. D. de bonor. possess. contr. tab.*

QUERELA pro actione, vel accusatione *l. 5. §. 10. D. de offic. praef. urb.* Sic *querela inofficiosi l. 20. pr. in fin. D. de bonor. possess. contr. tab.* quae etiam actio inofficiosi, alias accusatio adpellatur, ut dictum supra *voc. inofficiosum*, remedium est liberis immerito exheredatis adversus testamenta paterna proditum, quod hoc colore instituitur, quasi parum sanae mentis testator fuerit, quum immerentes liberos a successione sua repelleret. Vet. Glossar. Graecum: [illegible]. Unde haec *querela* originem duxerit, & jure ne civili, an ex praetorio non facile est affirmare, Cujac. *lib. 2. obs. c. 21. & lib. 14. c. 14.* civilem esse putat ex lege Glicia. Primo quia rescindit testamentum *l. 6. §. 1. l. 10. C. de inoff. testam. l. 17. §. 1. D. eod. tit.* quod jus praetorium non potest. Deinde etiam movetur ex inscriptione *l. 4. D. eod. tit.* quae est Caii libri ad legem Gliciam. Sed vehementer huic contradicit Ulpian. in *l. 8. D. de bon. possess. contr. tab.* dicens: Exheredatione notatos & remotos jure civili parentum testamenta non turbare. Sane, inquit, si velint inofficiosi querelam instituere, est in ipsorum arbitrio. Si querela inofficiosi testamenti esset ex jure civili, male negaret Ulpianus exheredatos parentum testamenta jure civili turbare non posse. Datur enim haec querela non nisi exheredatis. Deinde sententiae Cujacii valde obstat, quod haec querela datur contra jus civile emancipatis, qui jure civili sunt incogniti *l. 6. D. de inoff. testam.* Tertio omnis successio in querela est praetoria, non civilis *l. 13. & sequ. D. eod. tit.* Etsi enim agitata fuerit judicio centum-

vi-

virali, potuit tamen nihilominus esse prætoria, sicut & possessoria hereditatis petitio, quam constat eodem centumvirali judicio agitatam, & tamen prætoriam esse *l. 1. D. de possess. hered. petit.* Sed valde contra eos, qui hanc querelam ex jure prætorio deducunt, urget illud argumentum Cujacii, quod querela defunctum facit intestatum, id quod ex jure prætorio fieri non potest. Quid dicendum? hoc nimirum, querelam extra ordinem ab utroque jure & civili & prætorio profectam fuisse, cum utroque remedium ordinarium deficeret. Hoc evincitur ex effectu, arguit suam caussam. Dicit enim expresse Ulpian. in *d. l. 8. D. de bon. possess. contr. tab.* Non putavit prætor exheredatione notatis bonorum possessionem contra tabulas dari, sicut nec jure civili testamenta turbant, sed si velint inofficiosi querelam instituere, id in ipsorum esse arbitrio, quasi dicat, exheredatis nec jure tantum civili, nec jure tantum prætorio succurri, jure quidem prætorio non succurri, quia sic defunctus non fieret intestatus, non vero jure civili, quia datur emancipatis, & tamen querela defunctus intestatus redditur, qui effectus juris civilis est, & datur emancipato, qui effectus est juris prætorii; ex quo sequitur, caussam querelæ esse jus prætorium & jus civile, in qua etiam sententia videtur fuisse Vigilius in §. 2. *Inst. de inoff. test.* ubi ait, querelam non esse magis juris civilis, quam juris prætorii, & extra ordinem concedi utroque jure destitutis. Porro Vigilius admonuit *ἐν τῷ βασιλικῷ*, Græcos probare conari, querelam esse caussam ipsam actionis, vocareque petitionem hereditatis de inofficioso. Quemadmodum enim quod quis in testamento scripto heres est, caussam illi petendæ hereditatis præbet *l. 1. 2. 3. D. de petit. hered.* ita & quod inofficiose exhereditatus vel præteritus est, & quemadmodum non ipsa heredis scriptio vel institutio, sic nec inofficiosi querela actio est, sed actionis caussa. Sic Orphitianum, Tertullianumque Senatusconsult. caussam actioni præbent, actiones dici nequeunt, idque & Scævolæ auctoritate probant *leg. 20. D. de inoff. testam. fac. l. 30. C. eod. tit.* & Ulpiani, qui plura esse judicia petitionis hereditatis significat *l. 5. §. 2. D. de hered. petit.* Plura autem sunt ex caussarum diversitate. Legitur tamen interdum & inofficiosi testamenti *actio l. 7. D. de inoff. test.* sed & creditæ pecuniæ actio legitur, cum tamen nulla sit proprie creditæ pecuniæ actio, sed condictio significatur, quæ ex creditæ pecuniæ, id est, mutuo numeratæ caussa procedit.

Querela præparata (quæ non nisi extraneis datur *l. 34. & 36. C. de inoff. test.*) dicitur, quæ in controversiam aliquo modo deducta est. Præparasse autem querelam videtur is, qui ad denunciationem, vel actionis editionem processit, multo magis qui litem contestatus est *l. 7. D. eod. tit.*

Querela etiam ad magistratum deferuntur, cum eorum officium in his imploratur, quorum actio proposita non est. Sic servos de dominis, sic patronos de libertis querentes audiunt præsides, & præfecti *leg. 3. D. de his, qui sunt sui, vel al. jur. l. 1. D. de offic. præf. urb.*

QUERIMONIAM deferre *l. 3. C. fin. regund.*

QUI, *quæ*, *quod*. *Quæ de re agitur*, verbum fuit proprium Jurisconsultorum olim. Cic. *Topick. cap. 23.* Sed quæ ex statu efficitur

tur contentio, eam Græci *τὸ κρινόμενον* vocant. Mihi placet id, quoniam quidem ad te scribo, *qua de re agitur*, vocari. Quibus autem hoc, *Qua de re agitur*, continetur, hæc continentia vocantur. Idem *in Bruto cap.* 79. *Qua de re agitur* autem, illud quod multis locis in jurisconsultorum includitur formulis, & ubi esse videbat. Idem *pro Murena cap.* 13. Etenim quæ de scripto aguntur, scripta sunt omnia; neque tamen quidquam tam anguste scriptum est, quo ego non possim, qua de re agitur, addere Quinctil. *lib.* 3. *c. ult.* de Cicerone loquens: Nam in rhetoricis, inquit, Hermagoram est sequutus, in Topicis ex statu effectum contentionem *κρινόμενον* existimavit. Idque Trebatio, qui juris erat consultus, adludens, *de quare agitur* adpellat. Utitur autem hac formula Paullus in *l.* 5. *D. rat. rem hab.* Quibus de agitur *l.* 10. §. 9. D. *quæ in fraud. cred.*

Qua de re. pro quare *l. pen. C. de metall.*

Qua pro qua parte *l.* 25. D, *si quis omiss. causs. testam.*

Qua pro quatenus; qua fine, quia, eo quod *l.* 112. D. *de verb. signif. l.* 6. D. *de re judic. l.* 1. §. 13. *D. de SC. Silan. l.* 2. §. 3. *D. de reb. credit. l.* 1. *D. de senator. l.* 63. D *ad leg. Falcid. l.* 38. D. *si quis omiss. causs. testam. l.* 44. *in fin.* D. *de furt.*

Qui indefinitate pro quis *l.* 9. §. 5. D *de offic. proconf.* & in *l. ult. C. Th. de agent. in reb.* Sic & aliquod pro aliquid in *l.* 1. *pr.* D. *de vacat & excus. mun.* Et sic sæpe *quod* & *quid* commutantur, ut docuit Ducker. *de Latin. vet. Ict.* p. 385.

Qui ablativus pro quo, *ἀρχαϊκῶς*, in *l.* 9. D. *si quid in fraud. patron.* Sic *l.* 45. *D. de relig.* interdicto, qui de jure dominii quæritur, aget. Quamquam etiam in neutro genere positum dici possit.

Quod pro *quo*. Vid. infra sub art. *Quo*.

Verbum *qui* tam masculos, quam feminas complectitur; ut tradit *l.* 1. D. *de constit. pecun.* add. voc. *quis*.

Interdictum *quod legatorum* adipiscendæ possessionis est, & hanc caussam continet, ut quod quisque legatorum nomine non ex voluntate heredis occupaverit, id restituat heredi. Rediguntur itaque per hoc interdictum ad heredem ea, quæ legatorum nomine possidentur *l.* 1. D. *quod legator.* Nomen a primis interdicti verbis traxit: quæ ita concepta fuisse Brissonius judicat: Quod legatorum nomine possidet, aut dolo desiit possidere &c.

Quod vi aut clam interdictum restitutorium est, quo qui vi aut clam aliquid moliti sunt, id restituere jubentur *tot. tit.* D. *quod vi aut clam.*

Quorum bonorum interdictum adipiscendæ possessionis est, quod bonorum possessori adcommodatur, ejusque vis & potestas est hæc, ut quod ex his bonis quisque, quorum possessio alicui data est, pro herede, aut pro possessore possideat, id ei, cui bonorum possessio data est, restituere debeat § 3. *Inst. de interdict. rubr.* D. *quor. bonor.*

QUIA, pro quatenus, vel si *l.* 2. D. *ad SC Trebell. l.* 13. §. 2. D. *de jurejur.* quemadmodum etiam videtur accipi in *l.* 66. D. *de hered. instit.*

Quia non sumitur ratiocinative Vid. *leg.* 1. §. 1. D. *de servo corrupt.*

QUICUMQUE tam masculum, quam femininam complectitur *l.* 16. D. *de jur. fisc.* Argentum omne & supellectilem quodcum-

cumque habeo, tibi dono *l.* 78. §. 2. *D. de legat.* 3 Σολοικίζειν hic Paullus videtur auctori; qui *de Lat. jurisc. scrips.* Defendunt tamen Bynkersh. *lib.* 1. *observ. c.* 25 & Dukker. *p.* 160 hoc, & similia loquendi genera.

Quin *minus* interrogative in *l.* 78 §. 5. *D. de legat* 3.

Quina. *Quinis* emti servi in *l.* 47. *D. de condict. indeb.* qui singuli quinque emti sunt. Et *quinis* solvissem, id est, singuli quinque in *l.* 25 *D. de condict. indeb.*

Quincunx, quinque unciæ. Quincunces usuræ *l.* 17. *D. de usur.* Pers. *sat.* 5. *v.* 149. Nummos nutrire quincunce modesto.

Quinque pedum præscriptio *l.* 5. *C. fin. regund* quæ desumta est ex *l.* 40. *C. Th. eod. tit.* Cic. *lib.* 1. *de legib.* Ex hac non rerum, sed verborum discordia controversia nata est de finibus, in qua (quoniam usucapionem duodecim tabulæ intra quinque pedes esse noluerunt) depasci veterum possessionem Academiæ ab hoc acuto homine non sinemus, nec Mamilia lege singuli, sed ex his tres arbitri fines regemus. Depasci Academiæ possessionem, refert ad usucapionem spatii quinque pedalis. Sensus est, uti in controversia vicinorum de finibus, termini sequuntur, quibus repertis quinque quaquaversus pedes definiuntur, qui quamvis longo tempore ab alterutro possessi sint, finibus tamen dirimendis reservantur, sic in controversia de finibus bonorum & malorum, quæ philosophos exercet, termini Academicæ disciplinæ a Socrate positi pervestigandi sunt & Antiochi arrogantia illius gloriam depascentis regenda, & coercenda est, lex autem Mamilia unicum adigi arbitrum volebat finibus agrorum regundis; sed cum tres tum essent, facete intulit, nec Mamilia lege singuli sed ex his tres arbitri fines regemus De hac lege Aggenus Urbicus his verbis: De fine enim lex Mamilia quinque, aut sex pedum latitudinem perscribit, quoniam hanc latitudinem vel iter ad culturas accedens occupat, vel circumactus aratri, quod usucapi non potest. Et ab hoc spatio Imperatores præscriptionem submovisse patet apud Julium Frontinum in libro de jure limitum; & in *d. l.* 5. *C. fin. regund.*

Quinquennales induciæ in *l. fin C. qui bon. ced. poss.* vocantur pecuniæ solvendæ dilationes, quæ a juris auctoribus dicuntur etiam moratoriæ præscriptiones *l* 2. *C. de precib. Imper. offer.* Communiter autem hujusmodi dilationes, seu securitates ad annos quinque concedi solent.

Quinquennalis in *l.* 1 *C. Th. de professor. & med.* Hoc erat in municipiis quibusdam magistratibus nomen. Spartian. *in Hadriano*: Per latina oppida dictator & ædilis, & duumvir fuit, apud Neapolim Demarchus; in patria sua *Quinquennalis.* Apuleius *lib.* 10. *de Asin. aur.* Gradatim permensus honoribus. Quinquennali magistratui fuerat destinatus. Hi quinquennales magistratus duumviri quoque erant, ceu adparet ex Gruter. *Inscript.* CLXVIII. 6, CCCLX 3. CCCCXLV. 5. CCCCXLIV. 8. Nec tamen eum defensoribus, etsi hi integro etiam quinquennio fuerint, confundendos esse monet Jac. Gothofr. *ad d. l.* 1 *C. Th.*

Quinquennium continuum, quomodo intelligatur in collusione detegenda, declarat Ulpian. *l.* 3. *D. de collus. deteg.*

Quinquevirale judicium *l.* 13. *C. Theod. de accusat. & inscr.* ubi Gratianus Præfectum urbi, qui casu de capite senatorio cognosceret, non solum

cognoscere voluit, verum ei sociari judicium quinqueviraie, id est, quinque senatores Magistratum in præsenti gerentes vel etiam administratione functos: Et quidem hac insuper limitatione addita, ut Senatores illi sorte ducantur, non sponte deligantur. Quæ omnia & singula postea oratione sua confirmavit Honorius Imperator *l. ult. C. Th. de jurisdict.*: ubi Jac. Gothofr.

QUINTILII per fratrum nobilissimorum, & præter alias egregias, quibus ornati erant, animi dotes, vel ob raram concordiam æterna laude dignissimorum. Mentio eorum fit in *l. 16. §. 4. D. de bon. libertor.* & apud Lamprid. *in Commod. c. 4.* ubi vid. Casaubon. & quæ inde Menag. *Amœnit. jur. civ. cap. 31. p. 189.*

QUINTUS Cervidius Scævola. Vid. *Scævola.*

Quintus Mucius Scævola, jurisconsultus, Pontifex Maximus, cum Q. Mucio Scævola Augure (de quo supra art. Mucius) non confundendus. De eodem Casaubonus accipit locum Julii Capitolini *in Gordian. c. 5.* Ex quo apparet, quantus vir eo tempore Gordianus fuerit. Amatus est ab Afris, ita ut nemo antea proconsulum, ita ut eum alii Scipionem, Catonem alii, multi Mucium, ac Rutilium aut Lælium dicerent.

Quintus Saturninus, Vid. *Saturninus.*

QUIRITES a Romulo, qui Quirinus vocatus est, Romanos adpellatos esse tam notum est, ut in eo confirmando, non sit longior sumenda oratio. Inde jus populi Romani *Quiritum* dictum est, quod proprium sit Romanorum, ut Justinianus §. 2. *Inst. de jur. nat. gent. & civil.* & Isidor. *lib. 5. orig. c. 9.* scribunt. Hoc autem jus multa habet præcipua, locumque & in dominiis, & in libertatibus sibi vindicat. Ex jure enim quiritium dominium non nisi mancipationis vel cessionis in jure sollemnitate abalienari, & in accipientem transferri poterat, ut *lib. 1. & 4. Select. Antiqu.* Brisson. docuit. Inde adeo qui vindicabant, aut qui mancipatam vel cessam in jure rem accipiebant, eam ex jure quiritium suam esse aiebant. Quo referenda sunt verba *l. 1. §. 1. D. de rei vindic.* Ex lege *quiritium*, id est, jure Romano *l. 1. §. penult. D. eod. tit.* Ex jure quiritium liber is fiebat, qui vindicta, censu, testamentove, ab eo, qui ex jure quiritium dominus erat, nullo jure probibente manumissus, plenissimam civitatem consequebatur, quemadmodum Ulpianus *tit. 1. regul. §. 6.* exponit. Quo adludens Seneca *lib. 3. Nat. Quæstion. præfat.* Hæc res efficit, ait, non ut ex jure quiritium sit liber, sed ex jure naturæ. Hoc jure impetrare Latini liberti vel liberis, vel iteratione, militia, nave, ædificio, pistrino promereri solebant. Ulp. *tit. 3. Regul. §. 1.* Sic jus quiritium medico datum accipe apud Plin. *lib. 29. cap. 1.* Sic & apud Paull. *lib. 4. sentent. tit. 9. §. 8.* Latinam ingenuam jus quiritium consequutam interpretare. Jus autem quiritium hac nota significabatur I. Q ut Mangrin *libello notarum juris p. 1559. edit. Putsch.* auctor est. *Quiritare* Quirites ciere interpretatur Diomedes *lib. 1. pag. 377.* Plin. *lib. 10. epist. 6.* Item rogo des, jus quiritium libertis Maximillæ ornatissimæ feminæ, Heliæ, & Antoninæ Hermeridi. Quod a te petente patrona peto. Add. *eund. lib. 10. epist. 5.* Vetus Glossar. Græcum: Ex jure Quiritium [illegible]

[illegible]

… jure Quiritium Dominus et jure quiritium. Ex jure quiritium habere servum Ulpian. *tit.* 1. *Regul.* § 16.

Quis. Hoc verbum tam masculos, quam feminas complectitur *l.* 1. *D. de verb. signif.* Itemque his verbis: Si quis id, quod jurisdictionis perpetuæ caussa propositum Ulpianus ait *leg.* 7. *D. de jurisdict.* Idemque ad illa verba: Si *quis* negotia alterius *l.* 5. § 1. *D. de negot. gest.* hæc verba, ait, *si quis*, accipienda sunt, *sive quæ*.

Quisque pro quisquis, vel quicumque apud Quinctilianum *in Declam.* 13. & 19. & Ciceron. *pro Flacco cap.* 17. Quum tabulæ illæ ipsæ, cujusque modi sunt, proferuntur. Sic accipitur in *l.* 7. § 2. *D. de liberal. causs. l.* 29. *D. de hered. inst.* & apud Auson. *in Sententiis septem sapientum*, in Pittaco: Pareto legi, quisquis legem sanxerit.

Quisquis. Hoc articulo omnes significantur *l.* 29. *D. de hered. instituend.* Atque ita hæc clausula: Quisquis mihi heres erit, accipienda est *leg.* 3. *D. de jur. codicill.* Nam etsi plures sint gradus heredum, & scriptum sit, quisquis mihi heres erit, dato, ad omnes gradus hic sermo pertinebit *l.* 96. *D. de legat.* 3. Vid. Brisson. *de Form. pop. Rom. lib.* 7. 40.

Quisquis in *l.* 5. *C. ad leg. jul. majest.* subditos non etiam peregrinos denotat.

Quo pro ubi *l.* 24. § 4. *D. de damn. infect.*

Quo pro ad quod. Dixerit aliquis. *Quo* ergo hæc exceptio damnato *l.* 4. *pr. D. si quis caution.* Quo bonum est *leg.* 3. § 11. & *l.* 10. § 4. *D. de bonor. possess. contr. tab. l.* 13. § 2. *D. de usufruct. l.* 93. *princ. D. de solution. l.* 13. *in fin. ad SC. Vellejan.* de qua loquutione vid. Duker, *de Lat. vet. ICtor.* p. 309.

Quo pro *quod* in quibusdam locis positum observavit Brisson. ut in *l.* 35. *D. de reg. jur.* Non esse imputandum, quo non solverit. Et in *l.* 24. § 4. *D. de damn. infect.* rationem adjicit, quo si hoc non admittatur, iniquum erit. Quo enim tam firmum ædificium est, ut fluminis &c. Et in *l.* 40. *D. de contrah. empt.* Quo post diem trigesimum renunciasset, nihil ei profuturum.

Quod pro *quo*. Ex eo tempore quidquid æstimatur, quod novissimi solvi potuit *l.* 11. *D. de re judic.* ubi quod pro quo, dictum est, imitatione Græcorum, qui plerumque & subaudiunt. Simili modo in *l.* 9. *D. de lib. & posthum. hered. inst.* ad id tempus referuntur, quod testamentum destituitur, non quod moritur. Et in *l.* 12. § *ult. D. ut in possess. legat. vel fideicom.* in eum scilicet casum, quod fideicommissi conditio extitisset. Et in *l.* 15. § 21. *D. de damn. infect.* Ergo intervallum aliquod debebit intercedere, quod aut pro derelicto aedes longo silentio videatur habuisse.

Quo magis & *quo minus* sæpe confunduntur. Sic quo magis pro quo minus *l.* 3. *C. de judic.* ubi vid. Cujac. Quo magis non pro quo minus *l.* 3. § 5. *D. de bon. possess. contra tab.* Qui minus non, pro quo magis *l.* 14. *D. de adimend. legat.*

Quoad in *l.* 19. *pr. D. de usufr.* pro quantum dum, quatenus. Ædium illarum, quoad altius, quam uti nunc sunt, ædificata non erunt, illi usumfructum delego. Cicero *lib.* 3. *famil. epist.* 14. Quoad tibi æquum, & rectum videbitur. Idem *de Senect. cap.* 4. Quoad potuit, restitit. De hac voce vid. amplius art. efferviscere.

Quod

Quod legatorum. Quod vi aut clam. Vid. sub art. *qui, quæ, quod.*

QUODAMMODO sæpe improprietatis nota est; & valet aliquo modo. Quodammodo de peculio *l.* 17. §. 1. D. *de in rem vers.* Quodammodo contrahitur *l.* 3. *pr.* D. *quod jussu.* Aliquanto modum adjectum significat, ut in *l.* 36. D. *de fidejussor. & mandator. l.* 19. §. 2. D. *ad SC. Vellej. l.* 21. §. 1. D. *de negot. gest. l.* 6. §. 4. D. *de his, qui not. infam. l.* 1 *pr.* D. *de var. divis.*

QUOMODO, quemadmodum *l. ult.* D. *de legat.* 3.

QUONIAM pro si in *l.* 10. §. 9. D. *de grad. & adfin.*

QUORUM bonorum. Vid. supra sub art. *Qui.*

QUOT mensibus & quot diebus, eadem figura, qua *quotannis* dicuntur, valentque in singulos menses & dies *l.* 8. §. 24. D. *de transaction. l.* 10. §. 6. D. *quand. dies legator.* Varro *lib.* 4. *de ling. Latin.* Cato *de re rustic. cap.* 43. Et circum capita oleagina quot mensibus usque donec pruinæ erunt, fodere oportet. Sic & Vitruv. *lib.* 9. *c.* 4. & *lib.* 10. *cap.* 7. loquutus est. Plura de hac loquutione dabit Albericus Gentilis *de alimene. cap.* 21. *pag.* 41. Adde Ducker. *de Latin. vet. ICtor. p.* 256. & Scip. Gentil. *de alim. cap.* 1 *p* 41.

QUOTIDIANUM sive, uti scribi solet, cottidianum, quod quotidie comperit *l.* 7. D. *quemadmod. servit. amitt.* *Quotidianarum rerum*, sive aureorum septem libros scripserat Gajus, quos Theophilus in *Proœm. Inst.* §. 6. [illegible] Codices, in quibus de rebus, quæ quotidie incidunt, disputat.

QUOTIENS pro quando *l.* 44. D. *de adquir. vel omitt. hered.*

Quotiescumque videtur positum pro quamdiu, seu quoad in *l.* 20. D. *de ann. legat.* *Quotienscumque* pro quotiescumque in *l.* 2. D. *pro soc.*

R

R Litteram ab Appio Claudio inventam Pomponius scribit *l.* 2. §. 36. D. *de orig. jur.* eoque factum, ut qui antea Valesii, Fusii, Papisii, Auselii dicebantur, post Valerii, Furii, Papirii, Aurelii vocati sint. Cujus rei testes sunt Cic. *lib. Epist.* 9 Macrob. *lib.* 3 *c.* 2. Varro *lib.* 6. *de ling. lat.* Livius *lib.* 3. Festus *lib.* 1. Id tamen non ita intelligendum est, quasi ante Appium ignota Romanis hæc littera fuerit, sed quibusdam vocabulis eum inferuisse r pro s. Ejusdem mutationis exempla plura sunt apud Varron. *lib.* 6. *de ling. lat. pr.*, & Festum *de verb. signif. lib.* 16. *init.* Ceterum de lectione *l.* 2. §. 36. D. *de orig. jur.* nec non de quæstione, quis sit Appius ille Claudius, qui de littera R tantopere meritus est, disputat Corn. Van. Bynkershoek *in prætermiss.*

RABIES Festo *lib.* 16. morbus caninus transfertur & ad homines, & sumitur pro furore impotente in eo, qui more canum furit *l.* 2. C. *qui testam. fac. poss.*

RADERE servum *l.* 12. D. *ad leg. Aquil.* id est, tondere. Radere summos *l.* 8. D. *ad leg. Corn. de fals.* Vid.

RADIARE constitutio inter Imperiales dicitur §. *ult. Inst. de libertin.* id est, fulgere.

RADICES arbor dicitur agere in fundum *l.* 7. §. *ult.* D. *de adquir. rer. dom.* & porrigere, item immittere *l.* 5. §. 3. D. *de rei vind.*

RAGUM, vestis barbaricæ genus,

mus, quo intra urbem Romam oti nemini concessum erat *l.* 3. *Cod. Th. de habit. quo uti oport. intra urb.* ubi vid. Jac. Gothofred.

Rapacitas pestilentia *leg.* 10 *C. Th. de censit.*

Rapaces manus officialium *l.* 1. *C. Theod. de offic. rector. provinc.* Quæstus *rapaces* numerariorum *l.* 11. *C. Th. de privil. cor. qui in sacr. palat.*

Rapere est per vim auferre. Eripere est de manibus auferre per raptum *l.* 4. *D. ne quis eum, qui in jus voc.* Verbo plane *rapuisse*, & scissum, & fractum & vi raptum alicubi contineri Marcellus scribit *leg.* 9 *D. de verb. signif.* Ita in *tit. D. de vi bonor. raptor.* hoc verbum accipitur. Ex hoc delicto nata est actio de bonis raptis *l.* 52. *§. ult. D. de furt.* quæ alias vi bonorum raptorum dicitur.

Rapere crimen est, quod lege Julia de vi publica coercetur. *Rapere* mulierem *l.* 5. §. 2. *D. ad leg. Jul. de vi publ.* puerum *l.* 6. *D. eod. tit.* Rapta a servo uxor *l.* 4. *C. de nox. act.*

Rapere in jus ad Prætorem juris experiundi caussa adversarium recusantem, cunctantemque obtorto collo trahere. Horat. *lib.* 1. *Serm. Sat.* 8. *v.* 77. Oppono auriculam, rapit in jus, clamor utrimque. Idem *lib.* 2. *Sat.* 3. *v.* 72. Quum rapies in jura malis ridentem alienis.

Rapiendi occasio est, quæ præbet benignius responsum *l.* 168. *princ. D. de regul. jur.*

Rapina pro violenta ablatione, quæ casibus fortuitis adscribi solet *l.* 30. *D. ad leg. Falcid. l.* 24. *D. de regul. jur.* Adversus vim enim pares esse non possumus. *Rapinam* facere pro rapere in *l.* 1. §. 1. *D. de aleator. l. penult.* §. 16. *D. de legat.* 2. Quod loquendi genus, quoniam novum quibusdam videtur, qui ideo alienæ interpretationis ansam arripuerunt in *d.* §. 16. exemplis nobis confirmandum est. Cic. *lib.* 14. *ad Attic. epist.* 14. Rapinas scribis ab Opis fieri. Cyprian. *lib.* 3. *epist.* 12. Coepiscopis nostris, & fratribus innotescat, Nicostratum multorum criminum reum, & non solum patronæ suæ carnali, cujus rationes gessit, fraudes & rapinas fecisse, verum etiam Ecclesiæ deposita abstulisse. *Rapina* autem committitur in rebus tantum immobilibus, cum immobilia invadi dicantur. Unde si quis rem immobilem invasit, locum non habet actio vi bonorum raptorum, sed tunc vel ex interdicto *unde vi*, vel ex lege julia *de vi publica* vel privata agendum est *l.* 2. §. 1. *D. de vi bonor. raptor.* Differt porro rapina a furto (1) Quod furtum latenter, & clanculum fit, rapina imprudenter & vi. (2) Furtum aliud est manifestum, aliud nec manifestum, rapina non nisi manifesta. (3) Furti pœna non una est, sed modo quadrupli, modo dupli, rapinæ pœna una est tripli. (4) Furti actio solum pœnam sine re ipsa persequitur, rapinæ vero simul & rem & pœnam. (5) Furti actio manifesti, prætoria est, nec manifesti civilis, rapinæ actio tota honoraria est. (6) Furti actio perpetua est, rapinæ vero annua §. 1. *Inst. vi bonor. raptor.* § 18. *Inst. de action.* Potest quidem & contra raptorem actio furti locum habere, qua & ipse fur improbus est *pr. Inst. l.* 2. §. 10. *D. de vi bonor. raptor.* Et ubi quis ob rapinam actionem furti instituerit, ei condictione furtiva ad rem, ejusve æstimationem etiam ab ipsis heredibus consequendam competit, vel rei vindicatio *l.* 2. §. *ult. D. eod. tit.*

RAPSODIA. Vide *Rhapsodia.*

RAPTOR, generaliter dicitur, qui per raptum aliquid aufert *l.* 13. D. *de hered. petit. leg.* 3. §. 11. D. *ad exhibend. l.* 80. §. 3. D. *de fur.*

Specialiter vero plerumque, qui virgines rapiunt, *raptores* adpellantur, ut in *l.* 54. *C. de episcop. & cler. l. un. C. de rapt. virgin. l.* 1. *&* 2. *C. Theod. eod. tit. l. ult. C. Theod. de rapt. & matri sanct.*

RAPTUS crimen *l.* 5. §. *ult.* D. *ad Leg. Jul. de vi publ.* Titulus est *lib.* 9 *C. de rapt. virgin. seu vid. uar. nec non sanct. monialium.* Committitur autem *raptus* violenta feminæ abductione libidinis explendæ caussa. Qui si committitur in femina honesta, cujuscumque conditionis illa sit, & sive sit desponsata sive non, ultimo supplicio punitur *leg.* 5. §. *fin.* D *ad leg. Jul. de vi publ. l.* 54. *C. de Episcop & cler. l. un. C. de rapt. virg. Novell.* 123. *c.* 43. præterea omnia bona ipsi adimuntur *d. l. unic.* quæ cedunt raptis, si ingenuæ sint, aut si sint virgines devotæ, cedunt Monasterio seu Ecclesiæ. Libertinis tamen vel ancillis raptis, bonorum publicatio cessat. Conscii vero & ministri raptus gladio feriuntur, sive nolentibus sive volentibus feminis hoc fecerint, parentibus, si patientiam præbuerint, deportatione plectendis: sed si quis inter hæc ministeria servilis conditionis fuerit deprehensus, extra sexus discretionem crematur, ut ex dictis locis probatur. Porro inter raptorem & raptam matrimonium esse non potest propter flagitii enormitatem *l un. C. de rapt. virgin.* tametsi in hoc per jus canonicum a jure civili recessum sit *c. fin. Decretal. de rapt. virgin.*

RARO. Celsus in *l.* 97. §. 2. D. *de verbor. obligat.* Si tibi nupsero decem dari spondes? Caussa cognita denegandam actionem puto, *nec raro* probabilis caussa stipulationis est. Ibi *nec raro* pro *& raro* positum nonnullis videtur, geminata negatione ex Græcorum consuetudine, pro simplici: Accursius insolentia loquutionis offensus. *nec raro*, inquit, id est, numquam. Sed & *nec rara* legi quibusdam in libris testatur, quod absurdius multo est.

RARUM pro raro in *l.* 2. D. *si pars hered. pet.*

RATIARIUS a rate dicitur, ut navicularius, non opifex, seu negotiator. Paull. *l.* 30. D. *de pignorat. act.* Qui ratiario crediderat, cum ad diem pecunia non solveretur, ratem in flumine sua auctoritate detinuit. Add. Bud. in *l.* 1. §. *navem D. de exercit. act.*

RATIHABITIO actus consentiendi iis, quæ alter gessit meo nomine. Ea mandato æquiparatur *l.* 12. *in fin.* D. *de solution.* Add. *l.* 1. §. 14. D. *de vi & vi arm.* *Ratihabitiones* negotiorum gestorum ad illa reduci tempora oportet, in quibus contracta sunt *l.* 25. *in fin. C. de donat. int. vir. & ux.* Generaliter effectus ratihabitionis est, ut voluntatem nostram declaremus, & negotium, quod alioqui ad nos nihil pertineret, nostrum faciamus, non autem, ut approbare videamur qualitatem gestus. Quod qui ratum habet gestum, is non statim probet id, quod dolo malo, vel lata culpa gestum est *l.* 1. D. *de negot. gest.* Ratihabitio a jussu & auctoritate differt. Jussus enim est consensus negotium antecedens: auctoritas est consensus in ipso negotio actu interpositus. Ratihabitio est consensus, qui negotium perfectum insequitur *l. fin.* D. *de bonor. possess. l.* 6. §. *jussu.* D. *de adquir. vel omitt. possess.*

RATIO pro eo, ex quo intelligitur aliquid esse, admittive posse, vel non, & quale quid sit. Sic hæc ratio est, quare in *leg.* 15. D. *de adquir. possess.* Quia ratio innocentiæ consistit *l. 1. §. ult.* D. *de quæstion.* quæ ratio illo argumento commendatur *l. 28. §. ult.* D. *de stipulat. servor.* *Ratio* æquitatis *l. 1. C. de repud.* Ratio juris admittit *l. 5. C. de ordin. cognation.* Rationibus juris congruit *l. 6. C. de his, qui accus. non poss.* Contra rationem juris *l. 3. C. de vectigal. l. 3. C. de bon. auct. jud. possid.* ratione juris subnixa *l. 2. C. de pœn.* Juris ratio non patitur *l. 1. C. de divid. tutel.* permittit *l. 10. C. quemod. & quand.* postulat *l. 2. C. de hered. vel act. vend.* Rationibus juris protegi *l. 1. C. de vacation.* Ratio recti sermonis *l. 8. in fin.* D. *de aur. arg. leg.*

Ratio, respectus ejus quod convenit, caussa justifica. Sic non abhorret a ratione *l. 4. C. de muner. patrim.* Ratio admitti[illegible] 5. D. *de impens. in res dot. fact.* Rationi congruens est *l. 87. §. 7.* D. *ad leg. Falcid.* Ratione constitutum *l. 4. C. in quib. causs. pign.* Ratio deposcit *l. 87. §. 3.* D. *de legat. 2.* in contrarium ducit *l. 60. §. 2.* D. *de rit. nuptiar.* efficit *l. 1. §. 11.* D. *de itiner. actuq. privat.* Rationis non esse *l. 2.* D. *de bon. eor. qui ant. sentent.* Ratio facit *l. 6.* D. *de serv. exportand.* Rationem habet distinctio *leg. 18.* D. *de usu & habit.* sententia *l. 7.* D. *usufruct. quemadm. caveat* summam rationem habet *l. 63.* D. *pro socio* magis rationem habere videtur *l. 7. §. ult.* D. *commodat.* ratio eadem intervenit *leg. 32.* D. *ad leg. Aquil.* Ratione summa responsum est *l. 73.* D. *de legat. 2.* Ratio pietatis constare dicitur in *l. 1. pr.* D. *de obsequ. par. & patron.* Cum ratione postulare *l. 1. C. de rer. permut.* Ratio suadet, & rationis est *l. 69. §. 1.* D. *de jur. dot.*

Ratio, modus, forma, via. Pro ratione juris *leg. 14. C. de collat.* Mala ratione *l. 40.* D. *de statu lib.* Ratio inveniatur *l. 24.* D. *de Carbon. edict.*

Ratio alio sensu ea est, quam Labeo esse aiebat ultro citroque dandi, accipiendi, credendi, obligandi, solvendi sui caussa negotiationem, nec ullam rationem a nuda debiti solutione incipere, quum & data, & accepta, & expensa contineat *l. 6. §. 3.* D. *de edend.* Ratio accepti, & expensi *l. 47. §. ult.* D. *de pact.* *Rationes* accipere a servo *l. 26.* D. *de servo corrupt.* adulterare *l. 1. §. ult.* D. *eod. tit.* agere, administrare, gerere *leg. 41. §. 10.* D. *de fideicommiss. libertat.* *l. 40. §. 3.* D. *de statu lib.* *l. 34.* D. *de liberal. causs.* *Rationi* bonorum deesse *l. 18.* D. *de tutel. & rat. distrah.* Ratio Cæsaris, & Augustæ *l. 6. §. ult.* D. *de jur. fisc.* Ratio Calculi *l. 87.* D. *de hered. instituend.* Rationes sui actus conficere *l. 10.* D. *de edend.* Rationes dare, id est, reddere *l. 32. §. 6.* D. *de administr. & peric. tut.* Rationibus distrahendis actio adpellatur, quæ adversus tutores, qui pupillum in tutela fraudarunt, in duplum datur *l. 1. §. 19. l. 2. pr. & §. ult.* D. *de tutel. & rat. distrah.* *l. 2.* D. *de contrar. tutel.* Vid. supra sub art. *distrahere.* Rationes dominicæ *l. 5. §. ult.* D. *de pecul.* quo refertur id, quod dicitur, in rationem domini impendere *leg. 7. §. ult.* D. *eod. tit.* & qui est rationes reddere jussus, intelligitur summam pecuniæ, quæ ex reliquis colligitur, jussus dare *l. 69. §. 4.* D. *de eviction.* rationes autem uti redderent servi, explicat *l. 82.* D.

de condit. & demonstr. A rationibus domini pecunia separanda l. 37. §. 2. D. de adquir. rer. domin. Rationes fisci l. c. & 3. C. de privil. fisc. Rationem habere seorsum l. 4. pr. D. de pecul. In rationem suæ pecuniæ habere. Rationes inspicere leg. 10. §. 1. D. de edend. Rationes intercidere l. 1. §. ult. D. de serv. corrupt. Ratio mensæ leg. 47. §. 1. D. de pact. Nulla ratione debitorem neminem fieri l. 26. D. de donation. Rationes offerre l. 58. D. de administr. & per. tut. Ex ratione patris l. 26. §. ult. D. deposit. Ratio peculii l. 13. §. 7. D. de pecul. In rationem suæ pecuniæ habere l. 6. D. de manumiss. Pertinere ad me ratio, quid sit, vid. l. 6. §. 5. D. de edend. In rationes suas pecunia pervenit l. 31. D. de pecun. constit. Rationem petere, id est, exigere l. 20. §. ult. D. de liberat. legat. Ratio poni dicitur, id est, inici, & computari l. 1. §. 7. D. si is, qui testam. liber esse juss. l. 2. §. 2. D. de administr. rer. ad civ. pert. l. 41. §. 1. D. de eviction. l. 12. & 15. §. 3. D. ad Leg. Falc. l. 89. pr. D. de solution. Senec. epist. 87. Sic rationem ponitis. Ratione posita l. 89. pr. D. de solution. Add. Quinctilian. Declam. 273. Rationem præstare, id est, reddere l. 67. §. 6. D. de rit. nuptiar. Rationes privatæ rei l. ult. C. de advocat. fisc. Ratio putari dicitur, in qua summa fit pura, ut Varro lib. 5. de ling. lat. scripsit, vel ut Non. Marcellus cap. 1. p. 498. edit. Gothofr. Rationes putari de caussa dictæ sunt, quoties ex his fraudis, aut falsi, aut mendacii, aut iniqui aliud separatur, & expungitur. Putare enim veteres, auctore Gellio lib. 6. cap. 5. dixerunt, vacantia ex quaque re, ac non necessaria, ut etiam obstantia & aliena auferre, & excidere, & quod esse utile ac sine vitio videretur, relinquere. Sic in l. 7. D. de contrah. emtion. accipienda sunt verba: Si rationes domini arbitrio putet. Cato de re rust. cap. 5. Rationem cum domino crebro putet. Plaut. Aulular. Act. 3. scen. 5. v. 53. Putatur ratio cum argentario. Rationes reddere longe aliud est, quam edere. Nam edere jussus inspiciendi facultatem præbere debet, reliquum reddere non debet. Reddere vero jussus hoc amplius eam pecuniam, quæ ex reliquis colligitur, reddere cogitur l. 89. D. de verb. signif. l. 69. §. 4. D. de evict. l. 31. D. de statulib. Etenim rationes reddere effectu nihil aliud est, quam reliqua solvere l. 32. D. de condit. & demonstr. l. 4. C. de testam. manumiss. Quamobrem reddendarum rationum conditioni servus ita demum satisfacit, eique paret, si libros rationum edat, si legendas, examinandas, dispungendas, computandasque rationes offerat, si cautiones, & instrumenta omnis actus sui exhibeat, & heredes notitia rationum instruat, & fidem constare omnibus, quæ ab eo gesta sunt, doceat, ac denique cum fide actus sui, quod reliquum est, solvat, & reddat leg. 81. 82. & 111. D. de cond. & demonstr. l. 8. §. 5. D. de liberat. legat. l. 6. §. ult. D. de statu lib. Sufficit plane, si ex æquo & bono rationem reddat, nec ea utique, quæ sine culpa sua perierint, reddere debet l. 22. §. ult. D. de manumiss. testam. Sed nec ad reliquorum onus pertinent damna, quæ ita contigerint, ut nihil imputari possit l. 41. §. 7. D. de fideicomm. libertat. quæ tota fere lex de conditione reddendarum rationum est. Rationum redditione remissa scrupulosa tantum exactio re-

remitti videtur, non etiam reliquorum retentio vel dolus in actu gerendo commissus *l.* 72. §. 3. *D. de condit. & demonstr. l.* 10. & 28. §. 9. *l. ult.* §. 1. & §. 2. *D. de liberat. legat. l.* 119. *D. de legat,* 1. Et ita de eo, qui tutores ἀνεκλογίστους esse, id est, rationibus reddendis minime obnoxios voluerat, Julianus respondit, nisi bonam fidem in administratione præstiterint, damnari eos debere *l.* 5. §. 7. *D. de administr. & per. tut.* Rationibus, in rationes referre *l. ult. D. de rescind. vendit. l.* 49. §. *ult. D. de pecul.* Rationes relatæ olim dicebantur, quemadmodum Cicero *ad familiar. lib.* 5. *epist.* 20. ostendit, quæ ad ærarium referebantur. Festus Pompeius *lib.* 16. R. dubus in compluribus orationibus, quum de actis differitur, etiam perscribi solet, id est, *rationum relatarum*, quod iis tabulis docentur judices, quæ publice data atque accepta sunt. *Rationes* accipere a servo *l.* 26. *D. de serv. corrupt.* Subduci ratio etiam dicitur in *l.* 17. § *ult. D. de his, quæ ut indign.* Sic Plaut. *Captiv. Act* 1. *scen.* 2. *v.* 89. Subducam ratiunculam: Quantillum argenti mihi apud trapezitam siet. Terent. *Adelph. Act.* 5. *scen.* 4. *pr.* Numquam ita quisquam subducta ratione ad vitam fuit. *Rationes* subscribere *l.* 81. *D. de condit. & demonstr.* Inde rationes subscriptæ, & expunctæ *l.* 13. *in fin. D. de diver. temp. præscr.*

RATIOCINATOR calculator in *l.* 5. §. 16. *D. de tributor. act.*

RATIOCINIUM computatio in *l.* 2. *utroque Cod. de discussor. l.* 2. *C. de diverf. offic. l.* 9. §. 2. *C. de bon. proscript.*

RATIONABILIUS rationi convenientius *l.* 34. *D. de obligat. & act. l.* 37. *D. de stipulat. servor.*

RATIONALIS caussa, i. e. rationabilis *l.* 20. *D. de adq. possess.*

Rationalis. Posteriorum Imperatorum temporibus *Rationales* adpellati sunt, qui procuratores Cæsaris antea dicebantur *rubr. D. de procurat. Cæsar. vel rational.* Lamprid. *in Alexandr. cap.* 45. Ubi aliquot voluisset vel rectores provinciis dare, vel præpositos facere, vel procuratores, id est, *rationales* ordinare. Ad fiscum itaque pertinentes caussas per *rationalem* decidi, & fiscalia negotia per ipsum expediri legimus *l.* 5. 8. & 10. *C. ubi causs. fiscal. l. ult. C. ad leg. jul. majest. l. ult. C. si advers. fisc. l. ult. C. de advocat. fisc. l.* 2. *C. ne uxor pro marit. l.* 2. *C. de mod. mulct. l.* 3. *C. de conven. fisc. debitor. l.* 4. *C. de fid. instrum. l.* 3. *C. de bon. vacant. l.* 5. *C. ubi causs. fiat.*

In Notitia autem Imperii quidam *Rationales summarum* ponuntur per provincias constituti, quos putat Brisson. *Rationales summæ rei vocari*, veluti in *inscript. l.* 7. *C. ubi causs. fiscal. Idem Aug. ad Buleforum Rationalem summæ rei.* At in Inscriptione *l.* 7. *C. Th. de jur. fisc.* Verecundo Rationali summarum scriptum. Sic est quoque in marmore apud Reines. *Secundo* XX. *Her. Rat. Summar. Urbana matri Climenæ Coi Primigenius* XX. ubi ex Notitia Imperii occid. Reinesius notat, *Rationalem summarum* sub dispositione Comitis sacrarum largitionum fuisse. Alii etiam statuuntur *Rationales privatarum*, ut & procurator privatæ rationis in *l.* 7. *C. de edend.* & *rationalis privatæ* rationis *l. un. C. de annon. & cap.* & *Rationalis* privatæ rei *l.* 7. *C. de bon. proscript.*

RATIS fluviatile navigium *l.* 5. §. 4. *D. ad exhib. Ratium* exercitores *l.* 1. §. 4. *D. naut. caup. & stab.*

RATIUNCULA, *l.* 28. D. *depofit.* Chartæ ad ratiunculam, vel logarium paratæ *l.* 3. §. 10. D. *de pen. legat.*

RATUS, *a*, *um*. Ratus actus *l.* 41. D. *de pact. dot.* Rata æstimatio *leg.* 17. §. *ult.* D. *de jur. dot.* auctoritas *l.* 61. D. *de jur. dot.* Rati codicilli *l.* 18. D. *de jur. codicill.* Ratæ conditiones *l.* 13. D. *de pollicit.* Ratus consensus *leg.* 44. D. *de adquir. vel omitt. hered.* contractus *l.* 24. C. *de locat.* Rata conventio *l.* 31. §. 22. D. *de Ædil. edict.* denunciatio *l.* 17. D. *ad leg. Jul. de adulter.* divisio *l.* 4. §. 1. D. *pro soc.* Ratum divortium *l.* 9. D. *de divort.* Rata donatio *l.* 66. D. *de donat. int. vir. & ux.* Ratum fideicommissum *l.* 28. D. *de legat.* 3. Ratum habere *l.* 1. §. 10. D. *de op. nov. nunciat.* Ratum judicium *l.* 1. C. *de satisd.* legatum *l.* 16. D. *de testam. milit.* Ratæ libertates *l.* 9. D. *ad SC. Silanian.* Rata nunciatio *l.* 5. D. *de op. nov. nunciat.* pactio *l.* 17. D. *commodati.* Ratam rem habere, hoc est, comprobare, agnoscereque, quod a non vero procuratore nomine nostro actum est *l.* 12. D. *ratam rem hab.* Idque non verbis tantum, sed & facto explicari potest *l.* 5. D. *eod. tit.* Et ita in stipulatione, qua procurator cavet, rem ratam dominum habiturum, hoc verbum accipimus, quæ & *de rato cautio*, & satisdatio vocatur, ut infra videre est. Rata retentio *l.* 4. C. *de usur.* sententia *l.* 2. C. *de sentent. quæ sine cert. quant. prof.* solutio *l.* 7. D. *de dot. præleg.* stipulatio *l.* 2. C. *de inutil. stipul.* Rata testamenta, & irrita opponuntur *l.* 6. §. 11. D. *de injust. rupt. irrit.* Rata traditio *l. ult.* D. *de donat. int. vir. & uxor.* transactio *l.* 11. C. *de transact.* venditio *l.* 10. C. *de fid. instrum.* voluntas *l.* 42. D. *de fideicomm. libert.*

Cautionem, *ratam rem habiturum dominum*, jurisconsulti etiam cautionem, vel satisdationem *de rato* adpellant *l.* 23. D. *de administr. & peric. tutor.* *l.* 22. §. 3. D. *solut. matr.* & stipulationem de rato habendo in *l.* 2. D. *rat. rem hab.* qua promittitur, ut Theophilus *ad* §. 1. *Inst. de satisdation.* loquitur, ὡς κύρια καὶ βέβαια τὰ παρ᾽ αὐτοῦ πραττόμενα ὁ δεσπότης ἡγήσεται τῆς δίκης dominum litis ea, quæ ipse acturus sit, rata & firma habiturum. Huc pertinet, quod dicitur, de rato cavere *l.* 20. D. *rem rat. haber.* De rato habendo cavere *l.* 3. D. *eod. tit.* De rato stipulari *l.* 12. D. *eod. tit.* Ratam rem habiturum dominum vetus Glossarium Græcum interpretatur, δέσποτον πρᾶξιν δεσπότην οἰκεῖν, ἢ γνώμῃ ἐπιτρόπου τι ποιήσει ὁ δεσπότης, στέργει τοῦτο ὁ κύριλλος. Aliud Glossar. Græc. ἀσφάλειαν μόνην, ὡς τεστι, ὅτι τὸ παρ᾽ αὐτοῦ πραχθὲν τὸ πρᾶγμα ὁ δεσπότης ἤτοι κύριος τῆς δίκης ἡγήσεται.

Ratum fecerit solutionem *l.* 7. D. *de dot. præleg.*

RAUCA, genus erucarum, de qua Plinius *lib.* 17. *Hist. natur. cap.* 28. Raucis segetes corruptæ *l.* 15. §. 2. D. *locati.* Malunt alii *erucis* legere, quos judicavit Ducker. *de Latinit. Vet. Ictor. p.* 399. retinet tamen hanc lectionem Cujacius *observ. lib.* 15. *cap.* 1. Hein.

REATUS. Si diutino tempore aliquis in reatu fuerit, aliquatenus pœna ejus sublevanda erit, sic enim constitutum est, non eo modo puniendos eos, qui longo tempore in reatu agunt, quam eos, qui in recenti sententiam excipiunt *l.* 25. D. *de pœn.* Reatu aliquo vel debitis fatigari *l.* 1. C. *de his, qui ad eccles. confug.*

l. 2.

l. 2. *C. Theod. eod. tit.* Reatus criminis *l.* 1. *C. Theod. de bon. proscript.* majestatis *l.* 10. *C. Th. eod. tit.* transactionis illicitæ *l.* 4. *C. Theod. tributa in ipsis speciebus.* Reatus dicitur adstringere. *l.* 3. *C. Th. de indulg. crim.* Reatus excludit omnem honorem. *l.* 1. *C. Theod. de accusat.* In reatum deduci *l.* 1. *C. Th. ad leg. jul. de adulter.* Hoc autem verbum, ut auctor est Fabius *lib.* 8. Ciceroni aliisque antiquis scriptoribus inusitatum, ac primum a M Messala confictum fuit, definiturque *reatus* status & conditio, in qua sunt rei, donec vel absolvantur, vel condemnentur. Olim inter reos relati, in conspicua & miseranda erant calamitate, capillo submisso, ut Plin. *lib.* 7. ad Suram scribens significat, quem non ante fas fuit rescindere, quam omnium sententiis absolverentur. Squalore & illuvie confecti, promissa barba, habitu sordido, pannoso, &, ut inquit Bud. misericordiæ aucupatore. Qui status *reatus* dicitur. Et huc respexit Martial. dum dicit: Si det iniqua tibi tristem fortuna reatum, Squalidus hærebo, pallidiorque reo, Si jubeat patria damnatum excedere e terra, Per freta per scopulos exulis ibo comes. Quapropter omnino falluntur scriptores post Accursium, existimantes a jurisconsultis *reatus* verbum pro crimine usurpari, eorumque sententia refutatur per *l.* 3. §. *quod pater* D. *de mun. & honor.* Non enim crimen, sed habitum illum pannosum, statumque demissum significat *l. fin.* D. *ad leg. jul. majest. l.* 7. §. 2. D. *de bon. damnat. l. ult.* §. *ult.* D. *de bon. eor. qui ante sentent.* Eum sane mitius puniendum, qui diu in eo statu fuerit, ait Modestinus *d. l.* 25. D. *de pœn.* Nam antiquis miseranda hæc & diuturna calamitas pars pœnæ, nec injuria visa est. Solum Publium Scipionem Africanum legimus, cum reus esset, eique a Claud. Asellio Tribuno plebis dicta dies esset ad populum, neque barbam radere, neque candida veste uti desiisse, minimeque fuisse cultu solito reorum, ut est apud Gell. N. A. Hodie in *reatu* sunt, inquit Budæus, qui vel carcere detenti sordibus, & illuvie conficiuntur, aut qui honoris caussa, custodiæ suæ, aut apparitorum commissi, aut vadimonio, vel vadibus obstricti sunt, aut expromissoribus. Justin. *Histor. lib.* 4. *cap.* 4. Brevi post tempore, revocato ad reatum Alcibiade &c. ubi tamen *ob reatum* habent quidam codices.

Rebaptisare *l.* 2. *C. ne sanct. baptism. iterat.*

Recavere, de subscriptione in crimen, vel obligatione ad eamdem pœnam. Non prius insimulanti, id est, accusatori adcommodetur adsensus, quam sollemni lege se vinxerit, & in pœnam reciproci stilo trepidante recaverit *l.* 2. *C. de exhib. & transmitt. reis.*

Rebellis contumacia de seditiosis *l.* 34. *C. Theod. quor. adpellat.*

Recalcatus iterum calcatus, repetitus. Recalcata mysteria *l.* 4. *C. Theod. ne sanct. bapt. iter.*

Recauta, apochæ species, in *Novell.* 140. *cap.* 1. in qua Justinianus ostendit de recauta de more παρα των οπτιονων τοις υποταγεισιν υπερ των παρ' αυτων δαπανωμενων, ab optionibus subditis facta, pro iis, quæ ab ipsis expensa sunt. Quo fit, ut in Suida Tom. 3. p. 255. mendum esse non sit dubitandum, apud quem ita scriptum est, ρεκαυτον παρα Ρωμαιοις αποχης ειδος, utique enim ρεκαυτον legi convenit. Eadem

fere habentur in Glossis Nomicis Ρεκαῦδον ἀποχῆς εἶδος. *Recautum*, *apocha species*. In Novellâ etiam 130. *cap.* 1. 3. & 7. numquam in singulari *recauta*, sed in plurativo numero, adeoque *recautum* occurrit. Hispanis hodienum *recaudo*.

R e c c i d e r e pro recidere *l.* 10. & 40. *D. de adopt.* *l.* 7. *in fin. D. quod cujusq. univ. nom.* *l.* 6. *D. de captiv.* *l.* 13. *D. de option. legat.*

Recedere a beneficio *l.* 2. *Cod. de jur.* a commissione *l.* 6. §. *ult. D. de leg. commiss.* a contractu, de contractu *l.* 74. *D. de contrah. empt.* *l.* 3. *D. de rescind. vendit.* a controversiis *l.* 1. §. 10. *D. de op. nov. nunc.* Recedere dominium ab aliquo, dicitur *l.* 10. §. *ult. de condict. furtiv.* Recedere a dominio *l.* 27. §. 14. *D. ad leg. jul. D. adulter.* ab emptione *l.* 58. *D. de pact.* a filiis *leg.* 34. §. 4. *D. de legat.* ab interdicto *leg.* 3. §. 7. *D. de lib. hom. exhib.* a judicato *l.* 3. *C. quemod. & quand.* a judicio *l.* 19. *D. de his, quæ ut indign.* a jure *l.* 2. *D. de constit. pecun.* a legato *l.* 24. *D. de fideicomm. libert.* ab his, quæ legata erant *l.* 28. *D. de aliment. vel cibar. legat.* a primo legatario *l.* 7. *D. de adim. legat.* a locatione *l.* 21. §. *ult. D. ad municipal.* a formâ mandati *l.* 45. *D. mandati.* a monumento *l.* 72. §. 2. *D. de condit. & demonstr.* ab obligatione *leg.* 126. §. 2. *D. de verb. obligat.* ab opinione *l.* 1. §. 9. *D. ad leg. falcid.* a pacto *l.* 8. *C. de pact. int. empt.* a persona *l.* 43. *D. de verb. oblig.* a pignore *l.* 9. *D. de pignor. action.* a placitis *l.* 5. *D. de transaction.* a capitis pœna *l.* 4. §. 10. *D. de re militar.* de possessione *l.* 34. *D. de acquir. possess.* Recedere etiam possessio dicitur *l.* 26. *D. de acq. vel amitt. poss.* Recedere quoque proprietas a legatario dicitur *l.* 105. *D. de condit. & demonstr.* Recedere a rescripto *l.* 1. §. 19. *D. de quæstion.* a sententia *l.* 1. §. *ult. D. de minor.* a significatione verborum *l.* 69. *pr. D. de legat.* 3. a societate *l.* 65. §. 6. & §. 15. *D. pro socio.* a priori testamento *l.* 18. *D. de legat.* 3. a tractatu *l. ult. D. de jur. fisc.* a transactione *l.* 39. *C. de transaction.* ex venditione *leg.* 16. *D. quib. mod. pign.* a verbis *l.* 88. §. 12. *D. de liberat. legat.* a voluntate *l.* 22. *D. de legat.* 2. ab usu §. *ult. Inst. de noxal. act.* ab usufructu *l.* 48. *pr. D. de usufruct.* ab uxore *l.* 13. §. *ult. D. de annuis legat.*

R e c e n s. In recenti *l.* 21. *D. de pœn.* In recenti aditæ hereditatis *l.* 31. §. 2. *D. de privil. cred.* 1. *Recens* flagitium *l. ult. C. Theod. de raps. virg.* In eadem re Sidon. *lib.* 5. *epist.* 19. calentem culpam vocat. Recenti tempore, & in præsenti unum idemque significant *l.* 1. §. *ult. l.* 2. *D. de Carbon. edict.* id est, statim. Mæcianus ait ad præsens *l.* 18. §. 1. *D. de castrens. pecul.*

R e c e p t a t o r e s dicuntur, qui alias receptores *l.* 1. *D. de receptator.* *l.* 3. §. 1. *D. de offic. præf. vigil.* Receptatores latronum dicuntur, qui nocentes recipiunt, occultant, atque celant *l.* 13. *C. de offic. præsid.* *l. ult. D. de abigeis.* Sic receptatores latronum *l.* 6. *D. de custod. & exhib. reor.* qui & receptores dicuntur in *l.* 3. §. 3. *D. de incend. ruin.*

R e c e p t i o mulionum *l.* 58. *C. Th. de curs.* id est, occultatio mulionum.

R e c e p t i t i a actio olim vocabatur, quæ adversus argentarios, qui pecuniam alieno nomine constituerant, dabatur *l.* 2. *C.*

de

de constit. pecun. Theophil. *ad §. 8. Inst. de action.* a verbo *recipere*, quod nonnumquam promittere est. Unde *ex recepto*, id est, compromisso Justinianus interpretatur. Indeque arbitros, qui ex compromisso adeuntur, *receptos* dici censet *l.* 12. *C. de judic.* Quod non nisi lente & fastidiose se probare posse, ait Brisson. existimans, *receptos* potius a *recepto arbitrio* dictos. Etsi autem inter actionem receptitiam & constitutoriam multæ aliæ essent differentiæ, videbantur nihilominus inter se esse similes, donec Justinianus actione receptitia sublata, & constitutoria adaucta & confirmata, utramque unam esse voluit. Differentiæ autem, quæ erant, manifestæ sunt ex *l.* 2. *C. de constitut. pecun.* Receptum nempe, juris erat civilis, ut quod fieret verbis solemnibus, id est, civilibus, & directis, atque adeo non nudo pacto: Constitutum vero juris prætorii nudo pacto introductum: Ex recepto obligantur soli argentarii, qui recipiebant ad se debita aliena; ex constituto quivis alii, quod confirmat Theophilus *Inst. de action.* In constitutum veniebant tantum pecuniæ, id est, ea, quæ pondere, numero, & mensura constant, unde etiam titulus est de constituta pecunia: In receptum autem omnes res, id est, pecuniæ & corpora veniebant, ut receptum quidem plenius fuerit respectu rerum, & strictius respectu personarum: Constitutum autem contra plenius fuerit, si personas spectas, strictius, si res, quo utroque plenior & uberior erat stipulatio, ut puta ex qua omnes personæ obligarentur, & in quam res quælibet veniunt: Recipiebantur etiam nondum debita, puta, si argentarius diceret, vendat illi licet, nam recipio me pretium redditurum; at constituebantur tantum debita præsentia, ut olim dubitaretur, an debitum sub conditione, vel in diem constitui posset: Præterea receptum fiebat, & pure, & in diem, constitutum in diem tantum *l.* 17. *D. de constit. pecun.* Quod verbum etiam constituti per se satis indicat, Constitutum quasi ad diem conditum, ut interpretatur Cic. *in Epist. ad Attic.* Denique actio receptitia erat perpetua, constitutio etiam erat perpetua, sed certis casibus annalis, qui quales fuerint, incertum est, quoniam Justinianus in *d. l.* 2. constitutoriam omni casu perpetuam esse voluit. Quamvis autem hæ differentiæ non essent exiguæ, ut tamen Justin. in §. 8. *Inst. de action.* actionem de constituta pecunia similem actioni receptitiæ visam fuisse, nempe ante suam constitutionem, quoniam post hanc non amplius videbatur esse similis, sed revera similis, imo eadem facta est; Nam nisi Tribonianus quid immutavit in *l.* 6. §. 3. *D. de edend.* ex eo discimus receptam fuisse constitutam, etsi non contra. Illud sane certum est, Græcos utrumque ἀντιφώνησιν, id est responsionis adpellatione comprehendisse, ut *Novell* 115. §. *fin.* Hinc facile moveri potuit Justinian. ut actione receptitia tamquam supervacua cessare jussa, solam constitutoriam remanere vellet, in quam receptitia transfusa esset, sicut & SCum Pegasianum transfudit in Trebellianum, & actionem rei uxoriæ in actionem ex stipulatu de dote. Quamobrem nihil in Digestis reperias de SCo Pegasiano, nihil de rei uxoriæ actione, nihil etiam de actione receptitia, de qua tamen absque omni dubio Jurisconsulti scripserunt plurima, ut pote ea, in qua plus esset, quam in actione constitutoria. Adparet etiam ex

Con-

Conſtitutione Juſtiniani jam ante Juſtinianum minus frequentatam fuiſſe actionem recepticiam, non tamen omnino ſublatam, qua qui uti vellet, id poſſet. Qua ratione potiſſimum motus eſſe videtur Juſtinianus, ut recepticia, cum idem fieri poſſit per actionem conſtitutæ pecuniæ, ſi in eam, quod pleniu erat in recepticia, transfunderetur, ab uſu recedere juberetur. Vult. *ad d. §. 8. n.4. & 5. Inſt. de action.*

Recepticia dos ea dicitur, quam is, qui dat, in mortem mulieris a marito ſtipulatur *l. 31. §. 2. D. de mort. cauſ. donat.* & apud Ulpian. *tit.6. regul. §. 5.* Cujac. *ad lib.35. Paull. ad edict. l. 20. D. de pact. dotal.* & in *Scævol. ad l.29 D. eod.*

Recepticius ſervus apud Catonem in ſuaſione legis Voconiæ, non ut Feſtus interpretatur, *qui ob vitium redhibitus ſit*, ſed ut Nonius Marcellus longe rectius, quem mulier in danda dote, aut donatione exceperat. Gell. *lib.17. Noct. Att. cap.6.* Quando mulier, inquit, dotem marito dabat, tum quæ ex ſuis bonis retinebat, neque ad virum tranſmittebat, ea recipere dicebatur, ſicut nunc quoque in vendicionibus, quæ excipiuntur, neque veneunt. Vid. art. recipere *ſub fin.*

RECEPTOR eſt, qui & receptator, qui nocentes occultat, celat *l. 1. D. de receptator.* Receptor abigeorum *l. ult. §. ult. D. de abigeis* adgreſſorum Paull. *lib.5. ſent. tit. 3. §. 4.* latronum *ibid.* ſine quibus latro diutius latere non poteſt *l. 13. pr. D. de offic. præſid.*

Receptor pro fideicommiſſario in *l.14. §.2. D. ad SC. Trebell.* Nam ita ibi pro *præceptorem* legendum probabili ratione conjicit Bynkersh. *Obſervat. lib.6. cap.21.* Heu. [illegible]

RECEPTORIA ſcrinia *l. 9. C. Th. de palatin. ſacr. largit.* quæ adſervandis pecuniis, & aliis ſpeciebus erant deſtinata.

RECEPTUS, *a, um.* comprobatum. *Recepti* arbitri. Vid. ſuo loco art. *arbitr. Recepta* cognitio *l.10. D. de ſuſpect. tutor.* donatio apud Paull. *lib.2. ſentent. tit.23. § 2.* inſtitutio *l. 48. §. 1. D. de hered. inſtit.* Receptum jus *l. 3. C. in quib. cauſſ.* Recepta lex populi judicio *l. 32. D. de legib.* Receptus mos. Feſtus in *receptus* & Tacit. *lib. 2. Annal. c. 85.* Ita vero dicitur, quidquid a plerisque prudentibus adprobatum eſt: Budæus in *l.11. §. 1. D. de dol. mal.*

RECEPTA ratione *l. 67. §. 9. D. de ritu nupt.* Recepta reverentia, id eſt, moribus comprobata *l.14. §. ult. de ſtatu lib. l.11. D. de pecul.* Recepta ſententia *l.2. §. ult.*

RECERNI *l. 38. C. Th. de operib. publ.* Libero ſpatio recernuntur. Verum ibi ſine dubio legendum *ſecernuntur.*

RECESSUS fluminis *l. 36. §.3. D. de adqu. rer. dom.*

RECIDERE, ſecunda correpta, relabi, retroire. Sic *recidere* adminiſtratio ad aliquem dicitur in *l.30. §.3. D. de adminiſtr. & peric. tut.* Recidere in cauſſam *l. 6. D. de captiv. & poſtlim.* Recidere flumen dicitur, quod retrolabitur *l.3. D. de adquir. rer. dom.* Poſſeſſio recidit ad irritum *l. 16. §. 1. D. de inoff. teſtam.* Recidere in poteſtatem *l. 2. §. 3. D. ad SC. Macedon.* in poteſtate *l. 28. §. 1. D. de liber. & poſt. l.3. D. de vulg. & pupill. ſubſt. l.3. §.1. D. de liber. & poſtum.* Recidere bonorum poſſeſſio ad primum *leg. 2. §. 8 D. de bon. poſſeſſ. ſecund. tab.* Recidere familia, univerſitas ad unum *l.18. D. de option. vel elect. legat. l.7. §.2. D. quod cujuſq. univerſ. nom.*

jus

jus omnium in unum *l.* 7. §. 2. D. *eod tit.*

Recidere, secunda producta, pro delibare, & amputare. Sic recidere dicitur Falcidia legatum *l.* 1. §. 13. D. *de dot. præleg.* recidere portiones *l.* 33. § 1. D. *de hered. inst.* Recidere protectum, id est, dejicere *l.* 29. §. 1. D. *ad leg. Aquill.* Recidere radices *l.* 6. §. *ult.* D. *arbor. furt. cæsar.* Recidere, admodum redigere *l.* 2. *Cod. Th. de domest.*

RECIPERARE *l.* 47. § 7. D. *de legat.* 3. *l.* 39. D. *de stipul. servor.* pro recuperare. Fuit enim latino *i* magna & ad commutationem proclivis cum vocali *u* cognatio. Ita duplóma pro diploma, adsimulatur, pro eo quod vulgo *assimilatur*, in pandectis legimus.

RECIPERE, pro recuperare. *Recipere* civitatem *l.* 104. D. *de condit. & demonstr.* debitum suum *l.* 12. D. *de reb. auct. jud. possid.* dignitatem *l.* 13. §. *ult.* D. *ad leg. Cornel. de fals.* dotem *l.* 41. §. 7. D. *de legat.* 3. hereditatem *l.* 9. § 4. D. *de auctor. & consens. tut.* pristinum jus *l.* 19. §. 5. D. *de captiv. & postl. reverf.* libertatem pristinam *l.* 7. D. *de adquir. rer. dom.* pecuniam *l.* 1. D. *ad leg. jul. de ambit.* jus possessionis *l.* 12. D. *de jur. patron.* pretium *l.* 12. C. *de eviction.* mutua quindecim quæ dedit *l.* 17. §. 1. D. *de dol. mal. except.* res suas *l.* 13. D. *de pignor. action.* pristinam speciem *l.* 14. D. *de adquir. rer. dom.* summam *l.* 62. D. *ad SC. Trebell.* Recipi quoque transfuga dicitur a nobis, ad quos nunc primum pervenit *l.* 51. D. *de adquir. rer. dom.* Vid. Cujac. *lib.* 4. *observ. cap.* 9.

Recipere aliquando est admittere, tolerare. Recipere adpellationem *l.* 57. §. *ult.* D. *de admini-nistr. & peric. tut.* Simili sensu recipere aquam dicimus, id est, pati, vel tolerare, ut per viam publicam aqua fluat *l.* 2. §. 18. D. *ne quid in loc. publ.* Recipi caussam *l.* 15. §. 4. D. *de manumiss. vindict.* cognationem *leg.* 7. D. *und. cognat.* coheredem *leg.* 38. §. *ult. l.* 03. §. *ult.* D. *de legat.* 3. in collegium *l.* 3. D. *de colleg.* Recipere diem, vel conditionem *leg.* 77. D. *de regul. jur.* Contractus quidam dolum malum dumtaxat *recipiunt* quidam dolum, & culpam, id est, quorumdam contractuum natura talis est, ut in illis tantum dolus, non culpa præstetur, in aliis vero & culpa & dolus *l.* 23. D. *de regul. jur.* *Recipi* excusatio, id est, admitti *l.* 60. § 4. D. *de rit. nuptiar.* *Recipere* in fidem suam *l.* 40. §. 1. D. *de jur. fisc.* Recipi paries dicitur in *l.* 18. §. 11. D. *de damn. infect.* ubi vulgata habet *refici.* Recipere usucapionem res dicitur, quæ usucapi potest *l.* 9. D. *de usucap.*

Recipere, pro cavere, seu promittere. *Recipere* arbitrium *l.* 4. D. *de recept. arbitr.* Plane recipere arbitrium, & delatam sibi a litigantibus judicandi potestatem in se accipere vel admittere, seque suo arbitrio controversiam finiturum promittere. Et sic quoque Harmenopul. *lib.* 1. *tit.* 4. §. 63. Recipere custodiam, id est, promittere *l.* 55. D. *locat.* Recipere suo periculo *l.* 60. §. 6. D. *eod tit.* in se debitum, id est, constituere se debitorem *l.* 4. D. *de manumission.* item recipere sibi debitum *l.* 16. § 4. D. *de fidejussor.* in se obligationem *l.* 8. D. *ad SC. Velle.* Recipere periculum, id est, cavere de periculo *l.* 1. C. *de administr. tut.* in se periculum *l.* 13. §. 5. D. *locati.* In edicto, nautæ, caupones, stabularii, verba hæc: *quod cujusque salvum fore receperint*, ad omnes res, quæ in navem cauponam-

ve

ve immissæ, illatæque sunt, etsi specialiter adsignatæ non sint, pertinent *l.* 1. *in fin. D. naut. caup stabul.* Et qui salvum fore recepit, non solum a furto; sed & a damno recipere videtur *l.* 5. *in fin. D. furt. advers. naut. caupon.*

Recipere in reos, vel inter reos, & accusatum post delationem legitime inchoatam in album reorum referre & adnotare, donec crimen peragatur, finaturve? Tacit. *lib.* 3. *Annal.* 1: c.70. *lib.* 2. *cap.* 74. *lib.* 13. *cap* 10. Et recipi quoque nomen ejus, qui inter reos refertur, Latini auctores dicunt. Cicero *IV. Verrin. cap.* 18. Et alii qui interfuerint, quum accipientis nomen reciperetur, Valer. Maxim. *lib.* 3. *cap.* 7. & 9. Quum id vitare beneficio legis Memmiæ liceret, quæ eorum, qui reipublicæ caussa abessent, recipi nomina vetabat, in urbem tamen recurrit. Seneca *lib.* 3. *Controvers. præfat.* Postulavi, ut prætor nomen ejus reciperet. Sic *recipi* rei dicuntur in *l* 2. §. *ult. D. de custod. & exhibit. reor.* & recipi inter reos *l.* 13. *C. ad leg. Jul. de adulter.* Receptus reus *l.* 15. §. 7. *D. eod. tit.* Recepta inter reos *l.* 11. §. 2. *D ad leg. Jul. de adulter.*

Recipere aliquando est celare, occultare. Sic *recipere* latrones *l. ult. D. de receptator.* alienum libertum *l. ult. C. d. oper. libert.* rem de incendio, ruina, naufragio, rate, nave expugnata surreptum *l.* 3. §. 4. *D. de incend. ruin. naufrag.* Unde receptor & receptator, de quibus supra.

Recipi pro comprobari. Sic receptum esse quidpiam, quum dicimus contra juris subtilitatem & rigorem, suadente aliqua utilitate atque æquitate, adprobatam intelligimus, quæ integra loquutio exprimitur in *l.* 5. *pr. D. de obligat. & action. l* 6. *D. rem pupil. salv. for.* Huc pertinent adfirmandi phrases: Receptum est, *l.* 41. *D. de reb. cred.* receptum jure civili *l.* 32. *D. de reg. jur.* Commenticio jure receptum *l.* 20. *D. de pæn.* Receptum jurisprudentibus *l.* 1. *C. de adquir & retinend. possess.* jure singulari receptum *l.* 44. §. 1. *D. de adquir. possess.* Vid. supra *receptitius*.

Recipere etiam in tradendo promittendove excipere significat *l.* 5. & 20 *D. commun prædior. l.* 31. *in fin. D. solut. matr.* Sic qui fundum vendidit, pomum recepit *l.* 205. *D. de verb signif.* Cato *de re rust. c* 64. Pabulum domino recipitur. Cic *Topic. cap. ult.* Fecitque, quod sæpe liberales venditores solent, ut quum ædes, fundumve vendiderint, rutis cæsis receptis concedunt tamen emtori, quod ornandi caussa apte, & loco positum videatur. Idem *lib.* 2. *de orator. cap.* 55. Dicit se, quum ædes venderet, ne in rutis quidem cæsis solium paternum recepisse. Plaut. *Trinum. Act.* 1. *scen.* 2. *v.* 157. Porticulum hoc recepit, quum ædes vendidit. Recepta habitatio pro excepta in lege venditionis *l.* 53. §. 2. *D. de action emt.*

Recipere in carcerem *l.* 1. *D. quand. adpelland. sit l.* 1. §. 13. *D. de custod. & exhib. reor.* & apud B. Augustin. *lib.* 3. *contr. Crescon. Grammatic.* Suet. *in Tiber. cap.* 62. In carcerem recepti. Habent tamen alii codices *rapti*. Apud Valer. Maxim. Receptæ in carcerem.

Recipere cognitionem judices dicuntur. Recepta cognitio Plin. *lib.* 6. *epist.* 20.

Recipere etiam caussam rei alicujus dicitur orator, qui eam ad se delatam retinet, &, ut vulgo loquimur, de ea agenda se onerat. Cic. *lib.* 2. *de orator.* Ante con-

condemnentur re, quorum caussas recepimus. Idem in *orat. ad Quirites post reditum.* Alterius caussam capitis receperam Et *pro Cluentio cap.* 25. Cum caussam bonorum Sassii Atellæ recepissem. Idem in *Epist.* ad Familiar. *lib.* 5. *epist* 10. Sic & apud Gellium *lib* 5. *Noct. Attic. cap.* 10.

RECIPROCA substitutio *l.* 4. *D. de vulgar. & pupill. substit.*

RECIPROCI pœna, id est, talionis *l.* 2. *Cod. de exhib. & transmitt. reis* quæ alias par pœnæ conditio dicitur in *l.* 14. *C. Theod. de accusat.* & custodiæ similitudo in *l. ult. C. eod. tit.*

RECISIO legatorum, id est, delibatio *l* 35. *de her. inst.*

RECISIUS tempus, pro contractius, brevius *l.* 2. *D. de term. mot.* Simili forma *Recisum* opus, pro brevi est apud Vellei. Patercul. I I. 89. ut observat Ducker. *de Latin. vet Jurisconf.* p. 421. cujus etiam conjectura est, apud Vitruvium pro *stomam recessiorem* legi debere *recisiorem*. Hein.

RECITARE. Apertis tabulis testamenta recitari solebant. Sic quum in publicum prolatum & apertum testibus præsentibus publice recitetur *l.* 1. *C. testam. quemadm. aper.* & apud Paull. *lib.* 4 *sentent. tit.* 6. Recitatæ tabulæ *l.* 1. *C. de his, quib: ut indign.* Et ita etiam Suetonius loquutus est *in Julio c.* 75. *in August. cap.* 100. *in Tiber. c.* 16. & 23.

Recitare testator etiam heredem dicitur, qui eum palam, id est, sic ut a septem testibus exaudiri possit, nuncupat. Sic in *l.* 1. *D. de his, quæ pro non scrips. hab.* Qua ex parte me Titius heredem scriptum in tabulis suis recitaverit, ex ea parte heres esto. Et *l.* 81. §. *ult. D. de hered. inst.* Quanta ex parte me a Titio heredem institutum recitassem, ex ea parte mihi Sempronius heres esto. Cicero pro Cæcina *cap.* 10. Testamento si recitatus esset pupilius Cornelius. Plin. *lib.* 7. *cap.* 52. Post mortem testatoris & aperto testamento recitatus heres.

Recitare legere de scripto, & palam dicere. Sic *recitare* constitutionem *l.* 74. §. *ult. D. ad SC. Trebell.* libellos *l.* 72. *D. de furt.* jus apud judices Paull. *lib.* 5. *sent. tit.* 25. §. 4. orationem in senatu *l.* 8. *pr. D. de transaction.* sententiam litigatoribus *l.* 1. *C. de sentent. & peric. recit.* testamentum *l.* 13. § *ult. D. ad Leg. Cornel. de fals.* Hinc *recitatio* decreti *l. ult. C. si advers. donat.*

RECLUDERE, excludere. Nomen & materiam caducorum eb orbe Romano recludere *l.* 1. *pr. C. de caduc. toll.* Germana eius ab eadem successione recluditur *l. penult. C. de legit. hered.* Recludere est etiam contra vulgarem significationem occludere, in §. *pen. Inst. de legit. agnat. success.* ubi satis absurdum erat, quod cognatis a prætore apertum est, hoc agnatis esse reclusum. Quod reprehendit Rad. Forner. *Rer. quotidian. lib* 3. *c.* 15. Sed similem loquutionem Vinnius *ad d.* §. *penult.* reperit apud Justin. *hist. lib.* 1. *c.* 9. ubi concubinæ singulæ separatim recludi dicuntur.

RECOGNITIO est dispunctio in *l.* 16. *D. de reb. auct. jud. possid.* ad quam referenda est *l.* 56. *D. de verb. signif.* ut inscriptionum similitudo admonet.

RECOGNOSCERE, examinare, visitare. Sic recognoscere custodiam, & ergastula. Vid. sub art. *custodia*.

Recognoscere locum *l.* 44. *D. de adquirend. possess.* mancipia ergastuli Columell. *lib.* 1. *cap.* 8. servum *l.* 3. §. 7. *D. ad exhib.*

Re-

Recognoscere instrumenta est relegere, & cognoscere, dispungere, conferre data, & accepta *l.* 56. D. *de verb. signif.* Sic descriptum & recognitum faciant, accipe in *l.* 5. D. *famil. ercisc.*

Recognoscere etiam dicitur, qui quod se dictante ab alio scriptum est, agnoscit *l.* 23. §. 3. D. *ad leg. Corn. de fals.*

RECONCILIARI dicitur matrimonium, quod dissociatum est *l.* 21. §. 1. D. *de pact.*

RECONDERE dotem signaculo imposito: Vid. *Authent.* dos data donationem *C. de don. ant. nupt.*

RECONDUCERE *l.* 13. §. 11. D. *locat.*

RECTE arbitrio boni viri plerumque significat *l.* 17. §. *un.* D. *de usufruct.* *l.* 73. D. *de verb. signif.* *l.* 1. §. 9. D. *de collat. bonor.* ut ostendit Brisson. *lib.* 1. *select. Antiquit. cap.* 9. Sic *recte* colere *l.* 9. D. *de usufr.* defendare *l.* 5. §. 8. D. *judicat. solv.* sufficienter dixit *l.* 14. D. *solut. matrim.* Porro *recte* defendi verba in Edicto, quod in *l.* 5. §. *ult.* D. *ex quib. causs. in possess. eat.* proponitur, quam vim habeant, explicatur in *l.* 63. D. *de judic.* & *l.* 10. D. *de admin. & peric. tutor.* Quas ad id argumentum pertinere indicio sunt inscriptiones. *Recte* liceat *l.* 20. D. *de servit. prædior. rustic.* *Recte* negotium gerere *l.* 35. §. 3. D. *de contrah. empt.* Etiam in stipulationibus *recte*, verbum pro viri boni arbitrio est *l.* 73. D. *de verb. signif.* Sic *recte* stipulari *l.* 82. D. *de verb. oblig.* *Recte* uti *l.* 6. D. *de itin. actuq. priv.*

Recte alias est idonee, utiliter, & ut oportet *leg.* 2. §. 1. D. *usufructuar. quemadm. cav.* *l.* 20. D. *de servit. præd. urban.* *l.* 24. D. *de servit. præd. rust.* Recte cavere *leg.* 1. §. 9. D. *de collat. bonor.* constituta obligatio *l.* 3. C. *de pact.* contractum pignus *l.* 38. D. *de legat.* 3. dari *l.* 11. §. *ult.* D. *de duob. reis* donare *l.* 11. D. *de mort. causs. donat.* illata, id est, soluta *l.* 53. D. *de manumiss. testam.* persolvi *l.* 68. D. *eod. tit.* promittere *l.* 16. D. *de transact.* recipietur *l.* 45. D. *de condict. indeb.* solvi *l. ult.* D. *de jur. dot.* stipulatur *l.* 98. §. 7. D. *de solution.* tenetur, id est, obligatur *l.* 33. D. *mandat.*

Recte item significat legitime, & secundum juris ordinem *l.* 2. §. 1. D. *ad SC. Vellejan.* ut recte agere *l.* 1. §. *ult.* D. *de rei vindic.* agnita bonorum possessio *l.* 3. §. 1. D. *de bonor. possess.* vindicare *l.* 31. §. 1. D. *donat.*

Recte etiam est sine vitio, id est, non vi, non clam, non precario *l. penult.* D. *de itiner. actuq. privat.* His enim modis non rite res agitur, ut Don. *ad Terent. Eun. act.* 2. *sc.* 2. *v.* 37. *notat.* Sic recte possidere *l.* 12. C. *de contrah. nupt.* usucapere *l.* 44. D. *de donat. int. vir. & ux.*

RECTOR proprie dicitur, qui provinciam, sive præfecti prætorio titulo, sive comitis, sive proconsulis, sive legati Cæsaris, sive correctoris nomine regit. Vid. Bart. in *l.* 1. *C. de excus. mun. lib.* 11. & Alciat. in *l.* 33. D. *de reb. credit.* Rectoris autem provinciæ mentio est in *l.* 8. *C. de appellat.* *l.* 5. *C. ubi causs. fiscal.* *l.* 2. *C. de tutor. vel curat. qui satis non ded.* *l.* 8. *C. arbitr. tut.* *l.* 2. *C. de furt.* *l.* 6. *C. de jur. deliber.* *l.* 2. *C. quemadm. testam.* *l.* 5. *C. de ingen. manum.* *l.* 2. *C. quor. legator.* *l.* 2. *C. quor. bonor.* *l.* 1. *C. uti possid.* *l.* 26. *C. de pignor.* *l.* 2. *C. de duob. reis.* *l.* 10. & 17. *ad Leg. Corn. de fals.* *l.* 9. *C. de condict. ob causs. dat.* *l.* 8. *C. de condict. indeb.* *l.* 5. *C. commun. utriusq. judic.* *l.* 9. *C. de*

non numerat. pecun. *l.* 9. C. *de evb. alien. non alienand.* *l.* 5. C. *si quis alteri vel sibi.* tit. C. *de offic. rector. provinci.*

Rectus, *a*, *um*. Recta via *l.* 9. D. *usufr. quemadm. caveat.* ratio *l.* 29. C. *de transact.*

Rectus, pro directo, & principali, & *contrario* opponitur. Sic *rectum* judicium *l.* 18. §. *ult.* D. *commodat.* juncta *l.* 27. §. 1. D. *eod. tit.* *Recta* vindicatio *l.* 9. §. 2. D. *de adqu. rer. dom.* id est, directa, quæ differt ab utili. *Rectum* jus dixit Justinianus §. 1. *Inst. de fideicommiss. her.* Imprimis, ait, sciendum est, opus esse, ut aliquis recto jure testamento heres instituatur; id est, secundum juris præscripta, & regulas, adeoque verbis directis ac solemnibus.

Recuperare, vel reciperare, recipere, quod amissum erat *l.* 46. §. 5. D. *de procurator.* Hinc Recuperatio sumtuum *rub.* C. *de sumt. recuper.* *Recuperatio* est, ut ait Gallus Ælius, qua inter populum & regem, nationesque & civitates peregrinas lex convenit, quomodo per recuperatores reddantur res, recuperenturque, ac res privatas inter se persequantur Festus *lib.* 16.

Recuperatores dicebantur judices dati ab eo, ut Theophilus ad §. 4. *Inst. quib. ex caus. manum.* quod per eos unusquisque suum recipiebat. Et ita Plautus *Bacchid. Act.* 3. *scen.* 3. *v.* 36. Postquam prætor recuperatores dedit. Alias Vet. Gloss. Græcum: ἐξεσιῶται ἀναλῆψιν δὲ ταύτην τιθέμενοι, ἐρῶνται τῶ δη-μω. Vetus Glossar. *Recuperatores.* sunt, qui latrones, & alios delinquentes recipiunt.

Recuperatorium judicium, quod per judices datos exercebatur apud Cic. *lib.* 2. *de invent. cap.* 20. & in *Verr. lib.* 3. *cap.* 2. & apud Sueton. in *Vespasian. cap.* 8. & in *lege Manil. ad fin. p.* 340. edit. Goes. & Plin. *lib.* 3. *Epist. penult.* Differunt autem judicium, & interdictum recuperatorium. Qui enim vi dejectus erat, interdicto recuperatorio a prætore impetrato, convocabat amicos suos: & cum iis in fundum recuperandæ possessionis gratia deductus, præsente adversario surculum defringebat, sollemnibus verbis decedere adversarium, vacuamque relinquere possessionem jubens, defractoque surculo rursus ex fundo per eosdem amicos deducebatur. De quo more visus est sentire Aggenus Urbicus, cum ita scriberet: De loco si possessio petenti firma est, etiam intercidere licet, dum cætera & interdicto diligenter agantur. Magna enim alea est litem ad interdictum deducere, cujus est executio perplexissima. Nec sane aliud quidquam continebat interdictum, quam supplicem quamdam decreti formulam, qua fieri quid, aut non fieri sic a prætore jubebatur, ut ei parere necessum statim foret; sine aliqua caussæ indagatione; ac proinde nullam sententiæ pronunciationem, nullamque rei judicatæ vim, aut effectum, sortiri aliquod interdictum solet *l.* 35. D. *de act. emt. vend.* Aliud est, si neglecto interdicto maluerit judicio recuperatorio is, qui dejectus est, in possessionem restitui. Tunc enim non recuperari dumtaxat possessio solet, sed tanti etiam adversarius condemnabatur, quanti ea res esset, hoc est, in duplum *l.* 21. D. *in fin. de hered. vel act. vend.* habita etiam ejus, quod interest, ratione. Idque illud est, quod edicti quadam perpetui clausula, sic apud Valerium Probum notis expressum invenitur: Quanti ea res erit, tantæ pecuniæ judicium recuperato-

torium dabo, testiumque publice dumtaxat decem denunciandi potestatem faciam. Per testes eos intelligit prætor cives Romanos, qui per vim dejectionem fieri viderunt.

RECURRERE ad auctores *l. ult. D. de administr. rer. ad civit. pert.* Recurrendum est *l.4. §.1. D. de her. inst.*

Recurrere id est, redire emolumentum dicitur in *l. 57. §. 1. D. de usufruct.* Recursuri servi *l.31. §.3. D. de her. inst.* id est, reversuri.

RECURSUS ad judicem *l.6. C. de adpell.* ad latebram abolitionis *l.2. C. Th. de abolit.*

RECUSARE actionem dicitur magistratus *l.6. D. de magistrat. conveniend.* defensionem *l. 8. C. ad leg. Cornel. de fals.* Falcidiam *l.15. D. de his, quæ ut indign.* fideicommissum, id est nolle præstare *l. 22. D. de legat. 2.* fidejussorem *l. 1. D. qui satisd. cog.*

Recusare & *repudiare* hereditatem differunt. *Recusare* non modo heres potest, verum etiam fideicommissarius, ut in specie *l. 16. §.3. & §.10. D. ad SC. Trebell.* Repudiare autem solus heres potest, quippe cum alii nulli hereditas defertur. Rursus repudiatio in jure tantum fieri potest *l. 3. & 4. C. de repud. hered.* Recusatio vero quovis loco, & modo recte fit. Itaque *recusare*, inquit Ulpianus, non tantum præsentes, sed etiam absentes, vel per epistolam possunt *l. 6. D. ad SC. Trebell.* & *l. 95. D. de adquir. vel omitt. hered.* Recusari hereditas non tantum verbis, sed etiam re potest, & alio quovis judicio voluntatis.

Recusare judicium *l.36. D. de judic.* onera *l. 6. C. de muner. patrimon.* ordinationem *leg.1. §. ult. D. ubi pupill. educ.* pecuniæ modum *l. 7. §. 5. D. de donat. int. vir. & ux.* periculum *l. 13. D. ad municipal.* præstationem *l. 3. §. 11. D. de administr. rer. ad civitat. pertin.* reliqua *l. 20. C. de non numer. pecun.* solutionem *l. ult. C. de per. & commod. rei vend.*

Recusare in judicio pro inficiari, & denegare *l.48. D. mandat.*

RECUSATIO, quæ *ἐξωμοσία* Græce dicitur, vel abjuratio, vel juratoria cautio, quid sit, vid. Constantin. Harmenop. *lib. 1. tit.2. §. 26. & 27.* *Recusatio* est jurisdictionis, vel audientiæ, suspicionis caussa proposita declinatio *l. 16. C. de judic.* Id autem fiebat, aut his verbis, hunc nolo, ut scribit Photius in *Panegyr.* Sors, inquit, & urna judicem assignat, licet rejicere, licet exclamare: Hunc nolo, timidus est. Vel interposito jurejurando his verbis: Ejero, iniquus est (ut Asconius Pedianus docat) alio nullo allato suspicionis argumento. Judex autem ante litem contestatam recusandus est *d. l. 16.* Si lite contestata, emergat legitima recusandi caussa, recusari poterit *gl. l. pen. C. de confess. ejusd. lit. gl. in can. cum speciali de adpellat. in decretal. lib. 2.* Recusandi judicis caussas recenset Angel. in *§. præterea num. 9. Inst. de except.* Alciat. *respons.* 369. *num.* 13. Vid. autem Cujac. 9. *observ.* 13. Recusatio exceptio. Cic. *de invent. lib. 1.* Judiciale est, quod positum in judicio, habet in se accusationem & defensionem, aut petitionem, & recusationem. Hinc illud Celsi in *l.48. D. mand.* Si quis sub usuris creditam pecuniam fidejussisset, & reus in judicio conventus cum recusare vellet sub usuris creditam esse pecuniam, fidejussor, solvendo usuras, potestatem recusandi eas reo sustulisset, eam pecuniam a reo non periturum. Ita Hot. & Prat.

At Connan. *lib.7 c.14. num. 8.* recusationem in *d. l. 48.* accipit pro defensione. Recusare enim quandoque significat defendere. Ideirco Tullius accusationi recusationem opponit, quo verbo nimirum defensionem significat. At defendere tum prohibere, & propulsare est, cum conservare & tueri, ut defendere injuriam. Sic *d. l. 48.* debitor recusat pecuniam sub usuris esse creditam, quod haec esset creditoris petitio, & intentio, pecuniam non fuisse creditam sub usuris, idque defendebat, & rejiciebat infitiatione. Connan. *lib. 7.* Hot.

R E D A C T A pecunia. Vid. sub *redigere.*

R E D A C T U S fructuum *leg. 58. §. 5. D. de usufruct. l. 88. D. de solut.* Ut vero hoc quartae declinationis verbum est, ita & Julianus dixit in secunda ex *redacto l. ult. D. de curator. bon. dand.* Defendunt hanc Latinitatem Gronov. *Observat.* I. 20. Bynkersh. *lib. 1. observat. c. 25.* & Ducker. *de Latin. vet. Jurisconsf.* p. 391. *Hein.* Vid. infra sub art. *redigere.*

R E D A D O P T A R E in *l. 41. D. de adopt.*

R E D A pro rheda *l. 60. §. pen. D. locati.*

R E D D A R E est rem pro re dare, ut Seneca *lib. 6. de benef. cap. 5.* ac reddere proprie significat retro dare, & quod acceperis, restituere *l. 21. D. de legat. 2. l. 3. § 9. l. 39. §. 2. D. de statulib.* Reddita res non dicitur, quae deterior redditur *l. 3. §. 1. D. commodati.* Sic & *reddita* agri, ut Hyginus *p. 207. de limitib.* & Siculus Flaccus *de condit. agror. p. 17. 18.* scribunt, olim dicebantur, qui veteribus possessoribus redditi erant. Sic quoque reddere, & restituere saepe a nostris conjunguntur; ut *l. 45. D. solut. matrim. l. 77. §. 12. D. de legat. 3.* & passim.

Saepissime tamen *reddere* per se habet dandi significationem *l. 94. D. de verb. signif.* quae ex *l. 21. D. de legat 2.* id est, ex *lib. XX. Digestor.* Celsi desumta est. Itaque reddere jussum simul, & dare jussum Cascellius, & Labeo probant *l. 98. D. de legat. 3.* Et ideo si quis alicui pecuniam reddi jusserit, etsi debitum non adpareat ex fideicommisso, tamen ea recte petetur *l. 93. §. 1. D. de legat. 3.* In his etiam, quae sequuntur, *reddere* pro dare est. *Reddi actio l. 22. D. commun. dividund. l. 29. D. de dol. mal.* Ita & *redd*i actiones dicuntur, quae a praetore dantur, vel tribuuntur, ut est apud Paull. *Rec. sent.* v. 68 *l. 15. D. de praescript. verb. & passim.* Sic & *redditi* apostoli *l. 9. D. de jur. fisc.* Reddere caussas absentiae, appellationis *l. 71. D. de procurator. l. 6. C. de his, quae ut indign.* Et *reddere* interdictum praetor dicitur in *l. 1. §. 7. D. de oper. novi nunciat.* *Redditus* judex, id est, datus *l. 3. C. de arbitr. tutel.* Reddere judicium *l. 21. D. de negot. gest.* Itaque apud Senec. *lib. 4 natural. quaestion. cap. 7.* Cleonae judicia reddebantur in illis, quibus delegata erat cura. Velleius Patercul. *lib. 2. cap. 28. n. 3.* Romae petulantis convicii judicium etiam histrioni exoleto redditur. *Reddit* jus praetor *l. 1. D. de divers. tempor. praescript.* Ovid. *lib. 4. ex Ponto Eleg. 7. & 9.* & *lib. 1. Fastor. v. 252.* Nullus erat justis reddere jura labor. Statius Papin. *lib. 1. Silvar. 4. v. 47.* Reddere jura foro. Sic etiam reddere legata in *l. 73. §. 2. D. ad leg. Falcid.* est dare. Reddere debitam libertatem *l. 4. D. de manumiss. testam.* Reddi praejudicium *l. ult. D. si lib. ingen. esse dicat*

l. ult. D. quib. ad libert. l. 3. §. 5. D. de agnosc. liber. Huc etiam pertinet sequutio. Rationem *reddere* actus *l. 2. D. de negot. gest.* Reddita tutela *l. 2. D. de tutor. & ration. distrah.* Redditæ usuræ *l. 17. D. de usur.* *Reddi* pœnæ dicuntur, qui ad pœnam suam, quam evaserant, vel ad metallum revocantur. Plin. *lib. 10. epist. 40.* Trajanum consulens de servis, qui ex damnatione servorum publicorum irrepserant: Nam & reddere, ait, pœnæ post longum tempus plerosque jam senes & quantum adfirmatur, frugaliter, & modeste viventes, nimis severum arbitrabar. Cui Trajanus *epist. sequ.* sic rescribit. Qui intra hos decem annos damnati, nec ullo idoneo auctore liberati sunt, hos oportebit pœnæ suæ reddi. Apuleius *lib. 7. de Asin. aur.* Quoad renascenti die sequenti deductus ad magistratus, ut aiebant, pœnæ redderetur. *Reddita* pœna est in *l. 28. §. ult. D. de pœnis.* ubi tamen *reddere* pro statuere & exsequi est.

REDEMTIO ab hostibus *l. 8. C. de postlim. revers.* id est liberatio. *Redemtio* servorum *l. 24. §. 18. D. de fideicommiss. libert.* Redemtionis quantitatem offerre *l. 15. D. de capt. & postl.*

REDEMPTOR dicitur, qui quid a fisco vel privato conduxit. Festus *lib. 16.* Redemptores, ait, proprie atque antiqua consuetudine dicebantur, qui, quum quid publice faciendum præbendum conduxerant, effecerantque, tum demum pecunias accipiebant. Nam antiquitus emere pro accipere ponebatur. At ii nunc dicuntur redemtores, qui conduxerunt præbendum, utendumve. Hæc ille: Quumque generaliter, ut Festus ait, qui quid conduxere præbendum, utendumque, redemtores vocentur, hinc illud in *l. 12. §. ult. D. de usu & habitat.* si vestimenta texenda, vel insulam vel navem fabricandam, redemerit, & in *l. 5. §. 2. D. de instit. act.* redemturis faciendis præpositi, id est, qui ad operum, rerumque aliarum conductiones præponuntur. Et sic quoque *redemtor* & locatori opponuntur in *l. 6. §. 3. D. locat. l. ult. D. si mensor. fals. mod. l. 98. §. ult. D. de verb. oblig.* Videamus varia redemtorum genera. Redemtor cotoriarum *l. 15. D. de publican.* cursus publici, Porphyr. *ad Horat. lib. 2. epist. 1. v. 72.* *Festinat calidus mulis gerulisque redemptor.* Redemtorem, inquit, cursus publici significat, & animalium præbendorum. *Redemtor* fabricæ, sive qui quid fabricandum, uti insulam, navem redemit, ut est in *l. 12. §. ult. D. de usu & hab.* Acron. *ad Horat. lib. 3. Carmin. od. 1. v. 34.* *Cæmenta demittit redemtor.* Redemtor, ait, fabricæ susceptor, aut certe qui redimat terras cum famulis. Redemtores pro iis, qui exercitui præbenda conduxerunt apud Livium *lib. 34. cap. 9.* Redemtores operum, qui opera facienda conduxerunt *leg. 17. §. 7. D. de usur. l. 2. §. 12. l. ult. D. de administr. rer. ad civit. pert. l. 7. D. operib. publ.* & sic quemcumque operis faciendi conductorem hoc nomine adpellant *l. 38. in fin. D. de verb. oblig.* & alibi passim. Et ita verbum hoc interpretandum apud Martial. *lib. 14. epigr. 92.* Puncta notis ilex, & acuta cuspide clausa. Sæpe redemtoris prodere furta solet. Et Tacit. *lib. 1. Histor. cap. 27. n. 2.* Architecto & redemtoribus. Glossæ Philoxeni: Redemtor ἐργολάβος, ἐκλήπτωρ. Redemtores pontis *l. 60. §. penult. D. locati.* Redemtor silvæ, qui silvam conduxit *l. 29. D. eod. tit.* Redemtores vectigalium *l. 8. §. 1. D. de*

vacat.

vocat. & excusat. muner. qui & conductores vectigalium vocantur *l.2. §. 12. D. de administr. rer. ad civit. pertin.*

Redemtores rerum alienarum videri eos esse, qui cessiones aliis competentium actionum in semetipsos exponi properant, & alienas pecuniis præstitis habent actiones, ait Imperator Anastasius *l.22. C. mandati.*

Redemtores litium sunt, qui ex eventu litis sibi certam quantitatem caverint *l.9. §.1. D. de offic. procons. l. 6. §. ult. D. mandat.* & qui, ut Constantinus loquitur in *l.5. C. de postuland.* ex ipsis negotiis, quæ tuenda susceperint emolumenta, sibi certæ partis cum gravi litigatoris damno, & deprædatione paciscuntur, aut qui suspensa lite societatem futuri emolumenti caveri sibi curarunt. Adde *l. 1. §. 12. D. de extraord. cogn.*

REDEMTURA, conductio publicorum. Ulpian. *l. 5. D. de institor. act.* Redemturis faciendis præposuerit. Livius *lib. 3. bell. punic.* Exhortandos, qui redemturis auxissent patrimonia, ut Reipublicæ, ex qua crevissent, ad tempus commodarent.

REDEMTUS ab hostibus, quasi species quædam servorum est, & dicitur, qui pretio pro se soluto ita nobis servit, ut tamen pignoris tantum vinculo, donec satisfecerit teneatur, ut adparet ex *l.43. in fin. D. de legat.1. l 2. & 25. D. de captiv. & postlimin. revers.* & toto prope titulo. Alias qui lytro soluto ab hostibus liberatus est, redemtus ab hostibus dicitur in *l. 1. §. 4. D. de suis, & legit. hered. l. 2 §. 1. D. ad SC. Trebell. l. 1. §. 17. D. de collation. bonor. l. 2. & 6. C. de postlim. revers.*

Redemtus a testatore est rursus emtus. *l. 9. §. 16. D. de hered. inst.* non ut liber fieri, ut alie-

de quo modo est dictum. Vide amplius sub art. *redimere.*

REDHIBERE est facere, ut rursus habeat venditor, quod habuerat, quod fit, re vendita reddita. *l. 21. princ. D. de ædil. ed. edict.* Sic apud Gellium *lib. 4. cap. 2.* Redhibitum enim, ut Festus ait, id proprie dicitur, quod redditum est, quum qui dedit rursus cogitur habere, quod habuerat. Et ita redhibendi verbum accipe in *tit. de ædilit. edict. l. 19. D. de usucapion. l. 7. §. 4. D. pro emtor. l. 13. §. 2. D. de adquir. possess.* Plaut. in *Mercator. act 2. scen. 3. v. 83.* CH. Quid si igitur reddatur illi, unde emta est? DE. Minime gentium. CH. Dixit se redhibere, si non placuit.

Redhibere, pro restituere. Redhibere sumtus *l. 33. §. ult. C. de Episcop. & cler.* Compellendum rem redhibere *l. ult. princ. Cod. de litig.*

REDHIBITIO redditio ejus, quod vitiosum est emtum *l. 11. §. 3. cum sequ. D. de action. emt. l. 6. in fin. D. de diversis temp. action.* In caussa redhibitionis esse *l. 61. §. 2. D. de furtis.* Quinctilian. *lib. 8. cap. 3.* An non pudeat certam pecuniam creditam periodis postulare, aut circa stillicidii adfici, aut mancipii redhibitionem suadere. Hanc a Græcis ἀναγωγὴν vocari Hesychius ostendit. Sic enim definit: *ἀναγωγὴ, ἡ τῶν πραθέντων ἀνδραπόδων ἀπόδοσις, ἐχόντων αἰτίαν τινά.* Ἀναγωγὴ, mancipiorum venditorum redditio, habentium caussam, & vitium aliquod. In indico [illegible] Reddere venditum mancipium, vel aliud animal.

REDHIBITORIA actio, quæ & redhibitoria simpliciter *l. 25. § 1. D. de except. rei judicat.* ædilitia, quæ in hoc datur,

 ut

ut venditor rem, quam vendiderat, propter vitium ejus morbumque recipiat *l.* 1. & *tot. tit.* D. *de aedilit. edict.* *l.* 17. §. 2. D. *de furt.* *l.* 37. D. *de negot. gest.* Graece vocatur ἀναστρεπτικὴ ἀγωγὴ, Harmenopul. *lib.* 3. *Promptuar. tit.* 3. §. 58. vel περὶ ἀναστροφῆς ἀγωγὴ XIX. *Eclog.* 10. *cap.* 35. Vetus Glossar. Graecum: ἀγωγὴ κατὰ τοῦ πρατῆρος πωλοῦντος.

REDIGERE, cogere. Sic *Redactum* ex bonis fuisset *l.* 68. § 1. D. *de fidejussor.* Redigere debitum *l.* 2. C. *de pignor.* fructus *l.* 5. §. 22. D. *ut in possess. legator.* Eodem sensu Ulpianus, quod in redigendos fructus impensum est, dicit in *l.* 46. D. *de usur.* Redactus ex pretio numus *l.* 48. §. *ult.* D. *de furt.* Redigere quantitatem ex locatione *l.* 38. D. *de usu & usufruct.* Redacta pecunia ex reditibus *l.* 39. D. *famil. erc.* ex argento vendito *l.* 34. D. *mandati.* Sic & Horatius *Epod.* II. *v.* 69. Omnem relegit idibus pecuniam. Quaerit Kalendis ponere. Atqui recentiores codices tantum non omnes habent relegit. Sed jam Bentleius non male praetulit alteram lectionem, non paucorum librorum auctoritate firmatam, animadvertitque Acronem etiam in regiae societatis bibliotheca MSC. ita legisse videri. Videtur & Brissonius, qui hic interpretem Horatii excitavit. Hein. Redigere pensionem *l.* 16. C. *de usur.* redigi in fiscum pretium *l.* 1. C. *de vend. rer. fiscal.*

Redigere quoque accipitur pro conferre. Sic in commune, in medium redacta pecunia *l.* 1. §. 16. D. *de collat. bonor.* *l.* 62. D. *pro socio.*

Redigere pro referre, & computare. Sic pali & perticae in numerum materiae redigendi *l.* 168. D. *de verb. signif.* Hoc sensu redigi in portionem pro computari accipitur in *l.* 8. §. *ult.* D. *de bonor. possess. contr. tab.* Ita quoque dicitur redacta res in patrimonium, quae in rem patris versa, & relata est *leg.* 2. D. *quod cum eo, qui in alien. potest.* Sic quoque redacta in rem pecunia *l.* 2. C. *eod. tit.* Redactum in rem ex condemnatione *l.* 6. D. *ad leg. Julian. de vi privat.*

Redigere pro compellere, seu rursum adigere. Sic redigere in conditionem deteriorem *l.* 1. D. *de poenis.* in dominium nostrum *l.* 5. §. 1. D. *de fin. homin.* in familiam suam pupillum per adrogationem *l.* 17. §. 2. D. *de adoption.* ad poenam *l.* 1. D. *ad leg. Jul. de vi privat.* Redigere instrumenta in possessionem suam, id est, possessionis, in quam quis missus est, beneficio etiam instrumenta retinere, seu in possessione rerum computare *l.* 5. §. 4. D. *de Carbon. edict.* In potestatem substitutionis redigere *l.* 19. *princ.* D. *de testam. milit.* *Redigi* ad nullum pretium sui *l.* 50. §. *ult.* D. *mandati.* id est, effici. Redacti ad simplicem servitutis conditionem *l.* 1. C. *qui non poss. ad libert. provoc.*

REDIMERE, emere, licitari. Cic. Qui merces, inquit, redimunt, ut statim vendant. In specie redimere litem proprie est, actionem alteri competentem pecunia data redimere, & in se transferre. Cujac. *lib.* 8. *observat. c.* 31. Sic redimere negocia *l.* 7. C. *de procurator.* Alias futuri emolumenti litis societatem pacisci est *l.* 7. D. *mandati.* *l.* 20. C. *eod. tit.* *l.* 1. §. 12. D. *de extraord. cognit.* *l.* 15. C. *de procurator.* *l.* 53. D. *de pactis.* Sic quoque *redimere* litis incertum dicimur *l.* 20. *Cod. mandati.* unde redemptores litium, de quibus supra.

Redemtores dicuntur, qui quid a fisco, vel privato conduxerunt. Ci-

cero

cero *in Bruto cap.* 22. Liberi societatis ejus, quæ picarias de P. Cornelio, & L. Mummio censoribus redemisset. Idem *lib.* 1. *ad Q. fratrem epist.* 1. Cæsar. *lib.* 1. *de bello Gallico cap.* 18. Reliquaque omnia Æduorum vectigalia parvo pretio redemta habere. Publicis male redemtis. Qui Cretæ cotorias redemerat *l.* 15. *pr. D. de publican. & vectigal.* Redimere hordeum inferendum annonæ *l.* 14. *C. de locat.* Si vestimenta texenda redemerit *l.* 5. *D de instit. action.* Ab hoc verbo est *redemtor*, de quo supra.

Redimere quem est pecunia data vel promissa aliquem liberare. Sic *redimere* servum alienum *l.* 6. *&* 24. §. 12. *D. de fideicommiss. libert.* Sic quoque *redimi* servus a domino suis nummis dicitur *l.* 4. §. 10. *D. de manumiss.* Redimi de pœnis. Ovidius *lib.* 1. *Amor. Eleg.* 8. *v.* 63. Quisquis erit capitis mercede redemtus. Redemtus ex damnatione *l.* 4. *C. de ingen. manumiss.* Redimere ab hostibus *l.* 3. §. 3. *D. de hom. lib. exhib.* a prædonibus *l.* 28. §. 1. *D. de donat. int. vir. & ux.* Sanguinem suum qualitercumque redimere *l.* 1. *D. de bon. eor. qui ante sentent.* Eodem modo redimere usum fructum proprietarius, & contra fructuarius proprietatem dicitur *l.* 4. §. 11. *&* 12. *D. de manumiss.*

Redimere, ab actione liberare se pecunia data *l.* 29. *&* 34. *D. de jur. fisc.* Sic redimere se adulter pecunia dicitur *l.* 24. *D. ad leg. jul. de adulter.* quum deprehensus est *l.* 3. *princ. D. de condict. ob turp. caus.* Sic quoque redemti calumniatum adscripiuntur *l.* 1. *C. de his, qui potentior. nom.* Sic & *redimi* crimen dicitur *l.* 32. §. *ult. D. ad leg. jul. de adulter.* Redimere injuriam *l.* 14. *C. de excus. tut.*

Redimere aliquem est, eum pecunia corrumpere, & in suas partes trahere. Sic redemti calumniatum accipiuntur *l.* 1. *C. de his, qui potentior. nom.* Redemti & corrupti convicti *l.* 1. *C. de arbitris* Redimere judices aut adversarios *l.* 34. *D. de jur. fisc.* Redimere sententiam *l.* 34. *D. de jur. fisc.* Sic etiam redemtos testes pretio corruptos, & subornatos dixit Justinianus in *l.* 14. *C. de testib.*

REDINTEGRARE est instaurare, restituere, renovare Donatus ad Terent. *Andr. act.* 4. *Scen.* *v.* 5 ubi: Vah! perii, hoc malum integrascit. Integratur, inquit, quod ad integrum redit, quod repetitur, quod instauratur. Redintegrari dicitur actio, quæ exstincta fuerat *l.* 5. *D. ad SC. Trebell.* Redintegratur quoque legatum, quod ademtum fuerat *l.* 4. *D. de adimend. legat.* Redintegrari locatio, seu renovari dicitur *l.* 14. *D. locati.* Redintegrari matrimonium dicitur, quoties post repudium missum iterum coeunt, & conveniunt, & reconciliantur conjuges *l.* 25. *l. ult. D. rer. amotar.* Redintegrari etiam matrimonium dicitur, quod captivitate ab hostibus dissolutum quodammodo erat *l.* 14. *in fin. D. de captiv. & postlim.* Hoc sensu redintegrari obligatio dicitur, quæ pacto invalido erat remissa *l.* 10. *D. quod met. caussa* Redintegrari petitio *l.* 16. *C. de fidejussor.* precarium *leg.* 5. *D. de precario* servitus, quæ confusa restituitur *l.* 7. *D. de fund. dotal.* Redintegratur & stipulatio, quæ accepta facta restituitur *l.* 10. §. 1. *D. quod metus caussa.* Denique redintegrari vires testamenti dicuntur, quod antea ruptum fuisse constitit *l.* 36. §. *ult. D. de testam. milit.*

REDIRE, proprie reverti est, sic *redire* dicitur actio *l.* 22. §.

vit. D. *ratam rem habet.* Redire in amicitiam *l.* 4. *D. rat. rem habet.* in obligationem creditorum *l.* 30. *D. de oblig. & act.* Redire ad proprietatem ususfructus dicitur *l* 15. *D. de usu & usufr. legat.* Redire ad quæstionem *l.* 4. *C. de postuland.* ad supremum testamentum *l.* 36. *D. de testam. milit.* ad venditorem ob evictionem *l.* 10. *D. de distract. pignor.*

Transfertur etiam hoc verbum ad ea, quæ simpliciter obveniunt. Sic *redire* hereditas dicitur, quæ lege ab intestato obvenit. Papinianus in *l.* 69. *in fin. D. de legat.* 2. Peto pro hereditate, quam tibi reliqui, quæque ad fratrem meum legitime rediret, contentus sis centum aureis. Pompon. *l.* 3. *D. si quis omissa causs. test.* Si ipse quoque prætermiserit, & quod lege ad se rediret, possidebit hereditatem. Terent. in *Hecyra Act.* 1. *Scen.* 2. *v.* 97. Horum ad hos redibat lege hereditas. Idem in *Andr. Act.* 2. *Scen.* 6. Ejus morte ea ad me lege redierunt bona. Cic. *lib.* 1. *de orator. cap.* 39. Claudii patricii ejusdem hominis hereditatem gente ad se rediisse dicerent. Sic etiam hereditates & tutelæ redire dicuntur, in *l.* 10. *D. de grad. & adfin. l.* 73. *princ. D. de regul. jur.* Redire vero hereditas dicitur non tantum ad agnatos jure legitimo, ut in *l.* 3. *D. si quis omissa causs. test.* sed etiam ad coheredes jure adcrescendi *l.* 77. §. 7. *D. de legat.* 2. ubi Cujac. in *Papin.*

R E D I T U S a Græcis πρόσοδος, παρὰ τὸ προσοδεύομαι, quod proventus percipere significat. Est autem reditus, quidquid ex re aliqua obvenit. Unde etiam obventiones dicuntur *l.* 5. §. 9. *D. de reb. eor., qui sub tut. vel cur.* Sunt autem reditus, qui ex fundo percipiuntur, ut in *l.* 32. §. 2. *D. de administr. & peric. tut.* redactus fructuum in *leg.* 58. §. 1. *D. de usufruct.* Reditus patrimonii *l.* 22. *D. de usuf. act.* Itemque reditus pecuniæ, qualis usura est *l.* 24. *D. de præscript. verb.* est apud Cornel. Nep. in *Attico cap.* 14. qui & reditus pecuniarius vocatur in inscriptione apud Gruter. p. CCCCVIII. 1. Reditus prædii legatur, quum vindemia, vel messis legantur *l.* 6. *D. usufructuar. quemadm. cav. l.* 7. & 13. §. 4. & 5. *D. de usufruct.* Multum vero legatum *reditus* prædii ab usufructu legato differt. Nam cui ususfructus legatus est, prædium ipsum, quo utatur fruatur, liberum relinqui debet. Ei vero, cui reditus legatur, satis est offerri annuam quantitatem, quam fundus largitur, nec ad habitationem præstandam heres obstringitur *l.* 38. *D. de usufruct.* Hereditatem autem exceptis *reditibus* restituere rogatus partus ancillarum non retinebit, nec fœtus pecorum, qui submissi & in locum demortuorum capitum substituti gregem reintegrant *l.* 38. §. 4. *D. ad SC. Trebellian.* Reditus pretii, id est, usus *leg.* 20. *D. de adimend. legat.* Reditus summæ *l.* 88. §. *ult. D. ad leg. falcid.* & in marmore apud Gruter. *Inscrip.* p. CCCCLIV. 2.

Reditus annui inter immobilia computantur *Novell.* 7. & *l.* 2. *C. de SS. Eccl.*

R E D I V I V A molestia *l. ult. C. Th. de præd. nav.*

Redivivus saxa in *l* 19. *C. Th. de oper. publ.* Sic adpellantur a Latinis, quæ ex vetere in novum ædificium translata de integro poliuntur, & quasi in vitam nova adsumta forma denuo revocantur. Festus redivivum est ex vetustate renovatum. Cic. *lib.* 1. *in Verr. cap.* 56. Utrum existimatis, minus operis esse, unam columnam reficere ab integro novam,

vam, nullo lapide redivivo. In redivivos semper excogitentur conflictus l. 3. C. Th. de Apostat. Numquam in redivivum statum negotium redigetur l. ult. C. Th. de relat.

REDUCERE administrationem l. 11. §. 2. D. de minor. ad damnum l. 2. D. ne quid in loc. publ. fugitivum l. 8. D. de legat. 2. in servitutem l. 2. C. de oper. libert. in pristinum statum l. 1. D. de via publ. uxorem, quæ repudiata erat l. 13. §. ult. D. ad leg. Jul. de adult.

Reducere pro extendere l. un. C. de sentent. quæ pro eo, quod interest.

REDUNDARE pro exundare in l. 1. §. 1. D. de aqu. & aqu. pluv. arcend.

Redundare pro abundare, extendi, prorogare in l. 28. C. Th. de cursu. Redundare privilegiis l. 24. C. Th. de Episcop.

Redundare, pro pertinere, referri. Redundare periculum l. 3. §. 1. l. 39. §. 10. D. de admin. & peric. tut. l. 8. C. eod. tit. Redundat onus legatorum l. 59. §. 2. D. de legat. 2.

Redundare denique est redire in l. 41. in fin. C. Th. de heret.

REFECTIO reparatio in l. 1. §. 8. D. de usufr. Vid. renchio.

REFECTUS, a. Vid. reficere.

Refectus paupertatis pro eo, quod ex meo modico refici, id est, confici poterit l. 78. §. 12. D. ad SC. Treb. Reficere pro conficere, colligere Latine dici, Gronovius ad Livium l. 33. & XXXV. 2. notavit: Refectus autem ea notione, qua usus est Scævola, usurpari negat Ducker. de Latin. vet. jurisc. p. 371. Heins.

REFERENDARIUS in Novell. X. & in inscriptione l. ult. C. de offic. ejus, qui vic. alter. In Notitia autem Imper. Orient. in officio potestatem quæ gerit sæpe referendarius, nonnumquam etiam regendarius, nisi F. in G. transierit. Per referendarios autem, ut Cassiodorus lib. 6. Variar. form. 17. scribit, caussarum ordines principi exponebantur, interpellantiumque voces cognoscebantur, & ipsis responsa reddebantur. Suidas Tom. III. p. 255. Ῥεφερενδάριος ἀξίωμα Ῥωμαϊκόν, ἤγουν ὁ ἀσηκρῆτις. Referendarius nomen dignitatis apud Romanos. Vetus Glossar. Græcum: Referendarius, ὁ τὰς ἀποκρίσεις κομίζων. Justinianus referendarios viros spectabiles nominat, qui mox suum post illustres obtinebant locum. Vid. Authent. de referendar. sacr. palat. Alciat. lib. dispunct. 3. & Bart. in l. eos C. de excus. mun. lib. 10. Ex horum numero sunt, qui referendarii dicuntur majoris ecclesiæ Novell. 6. qui specialiter destinati erant ad majoris Ecclesiæ negocia principi referenda. At ii qui in Cassiodoro lib 3. epist. 33. referendi curiæ (ita pro referendarii perperam scriptum putat Brissonius) nominantur, iidem non sunt, qui referendarii, ut ejusdem Cassiodori formula de referendis in senatu docet. Coelaus hanc vocem in barbararum dictionum classem rejecit.

Referendarii medio ævo dicebantur, qui nunc magistri libellorum supplicum, nempe qui Principi libellos, & diplomata offerebant.

REFERRE, deferre, replicare, similiter, ut videtur, refellere. Referre controversiam l. 11. C. de evict. quæstionem l. 22. C. de evictiun.

Referre jusjurandum. Vid. supra art. jusjurandum.

Referre crimen est accusatori crimen objicere. Unde relatio criminum, de qua infra.

Referre pro præferre, & antevertere l. 33. D de recept. arbitr. Cujac. lib. 3. observ. cap. 7.

Referre etiam in ratiociniis usurpa-

parat *l.* 82. D. *de condit. & demonstrat.* *Referre* in ratione impensarum *l.* 34. D *de negot. gest.* in rationibus *l.* 53. D. *de man. test.* Vid. supra in *ratio.*

Referre ad principem judex dicitur, qui re ad eum delata ex ejus consilio judicat *tit.* D. & C. *de appellat. & relat.* *l.* 6. D. *de jur. fisci.*

Hoc verbum *referre* a Marciano in *l.* 6. §. *ult.* D. *de custod. reor.* usurpatur pro elogiis, quæ ab Irenarchis, officialibusque ad præsidem referebantur. Vid. infra in *relatio.*

Referre etiam est conferre. Referre in medium *l.* 65 §. *ult.* D. *pro socio.*

Referre inter nomina debitorum *l.* 6 D. *de jur. fisc.*

Referre vicem, & compensare *l. un. pr.* C. *de suffrag.*

Referre etiam est retrotrahere. Sic relata æstimatio in id tempus, quo furtum factum est *l.* 50. *pr.* D. *de furt.*

Referri inter reos, Vid. in *recipere* & *reus.*

Referre rem judicatam, retractare. Cic. *pro Domo.* Si Decemviri sacramentum in libertatem injustam judicassent, tamen quotiescumque vellet quis, hoc in genere se rem judicatam referre posse voluerunt. Sic *referre* mysteria dixit idem *lib. de orator* 3. pro iterare, & Terent. in *prol. Hecyra.* Referre comœdiam, pro denuo agere. Vid. infra *relatum.*

REFICERE. Reficiat an faciat quis, permultum interest, ut colligitur ex *l.* 10, §. 1. D. *quib. mod. ususfr. amitt.* *l.* 64. & 65. §. 1. D. *de usufruct. accrescend.* *l.* 83. §. 5. D. *de verbor. obligation.* *l.* 8. D *de servit. præd. urban.* *l.* 10. §. 1. & 7. D. *quib. mod. ususfr. amitt.* Differunt & *reficere* & perficere *l. ult.* D. *de mort. infer.* Tegere, substruere, sarcire, ædificare, advehere, adportareque, quæ ad eam rem utilia sunt, reficiendi verbo continentur *l.* 1. *princ.* & §. 6 D. *de rivis* *l.* 11. D. *commun. prædior.* *l.* 3. §. 15. D. *de itiner. actuq. privat.* *Reficere* rivos, in interdicto de rivis, est quod corruptum est, in pristinum statum instaurare *l.* 1. *pr.* & §. 6. D. *de rivis* *l.* 5. §. 11. D. *de oper. nov. nunciat.* *Reficere* in interdicto de via reficienda est ad pristinam formam, & modum iter & actum reducere, sic ut ne dilatet, vel producat, aut deprimat, aut exaggeret. *Reficere* viam & qui aperit, & qui purgat, & omnes omnino, qui in pristinum statum reducunt, ut Ulpianus *l.* 1. *princ.* & §. 1. D. *de via public. reficiend.* scribit.

Reficere etiam est plane novum facere. Sic *reficere* testamentum *l.* 9. D. *de testam. mil.* Vid. Duecker. p. 352.

Reficere etiam conficere, redigere est, & colligere *leg* 81. D. *ad leg. Falcid.* Refecto nummo *l.* 5. D. *de administr. & peric. tutor.* Cicero *lib.* 3. *in Verr. cap.* 50. Dominus hujusmodi an gaudeat, villicoque suo delectetur, quod tanto plus mercede ex fundo refectum sit. Idem *Paradox ult.* Antequam sibi ex tuis possessionibus tantum reficiatur. Gronov. ad Livium *lib.* 1. *cap* 53. & *lib.* 31. *cap.* 1. Sic etiam Jurisconsulti *refectam* pecuniam pro redacta dicunt *l.* 1. §. 10. D. *de collat. bonor.* *l.* 3. §. *ult.* D. *de usur.* Sic & *refici* ex pignoribus pecunia dicitur in *l.* 17. C. *de fidejuss.* Redacta pecunia ex venditionibus *l.* 39. D. *de administr. & peric. tut.*

REFECTIO pro refectione *l.* 1. §. 7. *l.* 3. §. 1. & *l. ult.* D. *de rivis.* *l.* 1. §. 7. D. *de cloacis.*

REFIGERE, quod fixum est la-

labefactare, atque convellere. Venuleius *l. ult.* §. 2. D. *quod vi aut clam.* Si fixeris, inquit, & ego refixero. Ulp. *l.* 15. D. *de usufr.* Si quid inædificaverit, postea eum neque tollere hoc, neque refigere posse; plane refixa posse eum vindicare.

Reformare mutare, vel novare. *Reformare* in deterius, & contra in melius *l.* 3. *C. commun. utriusq. judic.* *Reformare* obligationem *l.* 3. *C. de pact.* Alia ratio pactum *reformat*, id est, destruit *l.* 13. D. *de transact.* Reformare res, idem est, ac pristino domino restituere *l.* 6. §. 5. *C. de his, qui ad eccles. confug.* Sic reformare rem amissam *l. un. C. Theod. de rei vindicat.* impensum *l.* 31. *C. Th. de oper. publ.* servos dominis *l.* 9. *C. Th. de desertor.* ingenuitatem *l. un. C. Th. de patrib. qui fil. distrax.* vitium operis *l.* 14. 31. 47. *C. Th. de oper. publ.* Reformata sententia *l.* 1. *C. de adpellat. & relation.*

Reformatio celeris *l.* 14 *C. de agricol. & censit.* *l. un. C. Th. utrum. vi.* id est, possessionis, per vim vel alio modo ablatæ interversæve, restitutio, quæ *possessionis reformatio* vocatur in *l. un. C. si de moment. possess.*

Refragari obsequiis est ea præstare nolle *l. fin. C. de obsequ. par. præst.* repugnare *l.* 6. *C. de hered. instit.*

Refrenare jusjurandum *l.* 18. *princ.* D. *de dolo mal.*

Refricare, denuo aliquid agere, repetere. *Refricare* exactionem *l.* 30. *C. Theod. de erog. milit. annon.* negotia *l.* 4. *C. Th. de donat.* quæstionem *l.* 6. *C. Th. de adpellation.* securitatem *l.* 185. *C. Th. de decur.*

Refuga dicitur, qui metallo, vel alii cui operi & pœnæ, cui addictus erat, fuga se subducit, & subtrahit *l.* 8. §. 6. D. *de pœnis.* Refuga custodiæ *l.* 13. §. *penult.* D. *de re militar.* Refugæ operis metalli *l. penult. in fin.* D. *de extraord. cognition.* Tertullianus *de cultu feminarum cap.* 5. de auro agens, quod per damnatos, & noxios effossum in honorem ornamentorum venit, & de pœna, ait, in honorem metalli refuga mutatur. *Defugas* & *confugas* eadem forma in Codice Theodosiano legimus *l.* 22. *C. de Episc. & cler.* *l.* 4. *C. Th. de his, qui ad eccles.*

Refugium. Abscessus ædium, & interiora loca refugia vocantur in *l.* 13. §. 7. D. *de usufruct.* *l.* 1. §. 2. D. *de servo corrupt.*

Refundere, restituere, resarcire. *Refundere* fructus *l.* 6. D. *de in diem addict.* impensas *l.* 5. §. *ult.* D. *de prescript. verb.* legatum *l.* 24. §. 16. D. *de fideicommiss. libert.* pretium *l.* 1. *C. de rescind. vendit.* summam *l.* 49. D. *solut. matrim.*

Refusio solutio in *l.* 185. *C. Th. de decurion.*

Refutare, respuere *l. un. C. Th. ne damna provincialib.* Refutari judicio, id est, confutari *l.* 9. *C. Theod. de heret.* Refutari testis, id est refelli apud Quinctil. *lib* 5. *Inst. orat. cap.* 10.

Refutatio *l.* 11. *C. Th. de adpellat.* dicitur, quando partes aut litigatores relationem judicis, additis allegationibus, refellunt.

Refutatoriæ preces, *refutatorii* libelli in *l.* 4. & 8. *C. Th. de adpellat.* *l.* 1. & 37. §. 1. *C. eod. tit.* Judex, a quo provocatum erat, opinionis suæ exemplum litigatoribus dare debebat, & acta edere. Quod si cui minus plena vel contraria viderentur, is refutatorias preces offerebat, quæ simul mittebantur *l.* 18. *C. de adpellat.* Symmach. *lib.* 10. *ep.* 45.

45. Cujus meritum perennitas vestra gestis, ac refutatoriis cohærentibus æstimabit. Idem *lib.* 2. *epist.* 50. Si relatio ad fortunam negotii pertineret, & supplementa, vel refutatorias jurgantes dedissent.

REGALES sunt regibus editi, vel regia stirpe oriundi in *l.* 9. *C. Th. de re milit.*

Regalis aulæ penetralia *l.* 12. *C. Theod. de medic.* Regales trabeæ *l.* 4. *C. Theod. ne quid publ. lætit.*

REGERE exercitum *l.* 12. *D. de re milit.* mulum *l.* 27. §. 34. *D. ad leg. Aquill.* officium *l.* 21. *D. de re militar.* provinciam *l.* 7. §. 10. *D. de interdict. & relegat.* Vid. supra *rector. provinc.*

Regere jura, ait Pomponius, in *l.* 2. §. 13. *D. de orig. jur.* Sunt tamen codices & libri editi, ubi reddere legitur, sunt ubi utrumque *reddere* vel *regere*. Verisimilius tamen est: Pomponium *reddere* scripsisse. Corn. Van. Bynkersh. in *prætermis. ad l.* 2. *D. de orig. jur.* p. 261. Hein.

Regere fines est terminare. *Regi* fines, interpretes Boethio *ad Topic. Cicer. cap.* 10. dicuntur, quoties propriis quisque ager finibus terminatur. Inde quæ ad terminos constituendos inter eos, qui confines agros possident, datur, actio finium regundorum vocatur. Cicero *Topic. cap.* 10. Si in urbe de finibus controversia est, quia fines agrorum magis esse videntur, quam urbis, finibus regendis arbitrum adigere non possis. Et alias: Si in urbe fines non reguntur, nec in urbe aqua arceatur. Idem *lib.* 1. *de legib. cap.* 21. Nec Manilia lege singuli, sed ex duodecim tres arbitri fines regemus. Idem *in orat. pro Muren. cap.* 9. Imperatoris & Jurisconsulti differentias recensens, ille, inquit, exercitatus est in propagandis finibus, tu in regendis. Tibull. *lib.* 1. *Eleg.* 3. v. 43. Non fixus in agris. Qui regeret certis finibus arva, lapis.

REGERERE, iterum injicere *l.* 24. *ad fin. D. quib. mod. ususfr.* Sumitur & pro perscribere, id est, in tabulas referre apud Quinctilian. *lib.* 2. c. 12. & *lib.* 3. c. 8.

Regesta sunt acta publica præfecturæ prætorianæ, & aliorum judiciorum, vel officiorum, quæ pertinent ad publicam utilitatem. Fr. Raguell. in *Comm. ad Constit. Justin. de codice confirm. cap.* 5. ubi *Regesta scribarum* apud Vopiscum in *Probo cap.* 2. interpretatur *les Registres*. Sic Theodosius *de confirm. C. Th. tit.* 1. Exceptis his, quæ habentur apud militum sancta principia, vel de titulis publicis expensarum, aliarumque rerum gratia, quæ in *regestis* diversorum officiorum relata sunt. Eodem modo securitates *regesta* polyptychis, pro iis, quæ in libros censuales relatæ sunt, dicuntur in *l.* 2. *C. de discussor.* & *regesta* scilicet constitutio in subscriptione *l.* 14. *C. Th. de indulgent. debit.* pro ea, quæ ad speciale alicujus judicis officium pertinebat, & in ejus gesta, seu acta relata erat. Vid. Jac. Gothofred. in *Comm.* Singulis officiis suos codices, vel indices fuisse, in quos, quidquid actum in iis esset, referretur, iisdemque præpositos regendarios vocari a Cassiodoro *lib.* 2. *Var. epist.* 29. notum est. Plura hanc in rem differunt Cujac. *lib.* 15. *observat. cap.* 37. Petr. Faber *ad l.* 92. *D. de regul. jur.* Pancirol. *ad Notitiam dignitat. Imp. orient. cap.* 18. & Claud. Salmas. *ad histor. August.* p. 226. Du Fresne *in Glossar. voc. regestum.*

REGIMENTUM pro regimine *l.* 1. *D. de offic. præf. prat. l. un. pr. C. eod. tit.*

RE-

REGINA, regis uxor. An vero id nominis retineat viro defuncto, vide *c. ex parte extr. de for. compet.* & *24. qu. 1. eos.*

REGIO, pars terræ vel urbis. Regiones ergo fundorum partes sunt certis mensuris dispartitæ *l. 8. & 29. D. de adquir. rer. domin.* Regione fundi insita *l. 26. §. 1. D. de except. rei judicat.* Regiones urbis Romæ XIV. fuisse, ex *l. 3. D. de offic. præf. vigil.* & ex Tacito *lib. XIV. Annal. cap. 12.* & *lib. XV. cap. 40.* & ex P. Victore de regionibus urbis Romæ constat. Divisa est autem Roma in regiones ab Augusto, ut Tranquillus *in ejus vita cap. 30.* scribit. De his regionibus *earumque ædificiis* eruditum commentarium scripsit Pancirolus, qui *Comm. ejusd. ad Notitiam dignitatem utriusque Imperii* adjectus est *p. 159.* *Regionibus* divisa tutela, ut alius urbica, alius peregrina negotia administret *l. 51. D. de administr. & peric. tut.*

Regiones & provinciæ pro eodem *l. 24. C. Theod. de cohort.* quandoque pro provinciarum certo tractu *l. ult. C. Theod. de defensor. civit.* Hinc stabulariæ regiones *l. 34. C. Th. de curs.* id est, stationes, in quibus cursus clabularis constitutus erat.

REGIUS, *a, um.* *Regia* lex in *§. 6. Inst. de jur. nat. gent. & civil.* Vid. *Lex Regia.*

Regia potestas *l. 2. §. 16. D. de orig. jur.* urbs *l. 6. C. de adopt.* Regiæ urbis nomine in *l. 11. C. de metat.* & apud D. Gregor. *lib. 5. epist. 60. lib. 6. epist. 4. & 27. lib. 7. epist. 82.* urbs Constantinopolitana intelligenda est.

REGREDI, reverti. *Regredi* dos *l. 71. D. de eviction.* Regredi ad maritum *l. 4. C. de nuptiis* in ordinem *l. 15. D. ad municipal.* in possessionem *l. 17. §. ult. D. de furt.* postliminio *l. 17. §. 6. D. ad municip.* in potestatem *l. 27. §. 11. D. ad leg. Jul. de adulter.* ad proprietatem *l. 3. C. de usufruct.*

REGRESSUM habere ad aliquem vel quid dicitur, qui quod ab hoc, vel eo modo consequi non potest, ab alio, vel alio modo consequitur. *Regressus* ad aliam actionem *l. 9. §. 11. D. de tribut. act.* ad bona *l. 3. D. de collation.* adversus auctorem *l. 8. C. de eviction.* ad venditorem *l. 2. D. ad SC. Velleian.* ad venditionem *l. 3. princ. D. si fam. furt. fec.* in venditionem *l. 1. & 34. D. de evict.* ad mandatorem *l. 59. §. 4. D. mandati.*

REGULA quid *l. 1. D. de regul. jur.* Quinam ex veteribus Jurisconsultis *regularum* libros composuerint, recenset Schulting. *in jurispr. vet. antejustin.* Regula Catoniana. Vid. suo loco.

REJICERE verbum erat juris, quod significabat recusare, seu repudiare judices, quod verbum frequentissimum est apud Cicer. *Verr. 3. cap. 11. 13. 59. 60.* Plin. *Panegyr. cap. 36.* Sors & urna fisco judicem adsignat, licet rejicere, licet exclamare, hunc nolo. Cicero *in Vatinium cap. 11.* Et quoniam crebro usurpas legem te de alternis consiliis rejiciendis tulisse. Et post commodiorem inimico suo contentionem rejectionis dari noluisse. Lexicon B. Germani: *Rejectio*, ἀποβολή, ἀποληψις κριτῶν. Sic etiam miles rejici militia dicitur *l. 6. §. 4. D. de re milit.* & rejici castris *l. 29. D. de liberal. causs.* Rejecti tutores *l. 2. §. 2. D. qui petant tutor.* Propria significatione usurpatur hoc verbum in *l. 14. D. quib. mod. ususfruct.* rejecta terra.

RELAPSI qui dicantur, vid. in *l. 16. C. de hæret.* nec non *c. accusatus extra de hæretic.*

RE-

RELATIO est, quum ad principem refertur *tit.* D. & C. *de adpellat. & relat.* Sic & accipitur apud Symmach. *lib.* 1. *ep.* 4. & 44.

Relatio in *l.* 14. *C. de accusation.* est propositio criminis & rei, seu elogium, quod ab Irenarchis, officialibusque ad præsides refertur. Nam *referendi* verbo in hac re utitur Marcianus in *l.* 6. *ad fin.* D. *de custod. reor.*

Relatio criminum pro mutua accusatione in *l.* 5. D. *de public. judic.* Add. Cujac. *ad rubr. C. de his. qui accusare non poss.*

Relatio, respectus. Paull. in *fin. l. penult.* D. *de justit. & jur.* relatione scilicet facta, non ad id quod prætor ita fecit, sed ad illud, quod prætorem facere convenit.

RELATORIÆ in *l.* 8. *C. Th. de navicul.* sunt securitates, quas navicularii redditarum, seu subvectarum a se specierum nomine a susceptoribus accipiebant.

RELATUM, id est, in scriptis probatum. Apud Paullum ita relatum est *l.* 2. §. 5. D. *qui pet. tut. vel curat.* Ulpianus *l.* 1. §. 1. D. *de senator.* Quod, inquit, nec usquam relatum, nec receptum est. Idem *l.* 3. §. 4. D. *de hered. instit.* Nam est relatum, & *l.* 2. §. 5. D. *ad municipal.* Hoc & *relatum* & rescriptum est. Simili notione verbo *referre* usum esse auctorem dialogi de corrupta *eloquent. cap.* 22. pro locum laudabilem adnotare, observavit Bynkersh. *observ. lib.* 8. *c.* 25. Hein.

RELAXARE pro largiri, concedere, indulgere *l. ult. C. Th. de incorp.* *l.* 26. *C. Th. de petition.* de indulgentiis debitorum nominatim *l.* 6. & 11. *C. Th. de indulgent. debitor.* Crimen relaxare *l.* 15. *C. Th. de cohortal.* licentiam, *l.* 8. *C. Th. quorum adpell.* moram, ac tempus *l.* 27. *C. Th. eod. tit.* necessitatem *l.* 7. *C. Th. de donat.* *Relaxari* condemnatione, id est, remitti *l.* 14. §. 11. D. *quod met. caus.*

RELEGARE pro repetito legare *l.* 3. §. 2. D. *quib. mod. ususfr. vel usus.* Et relegare sæpe ab eo, quod reddi magis, quam dari legari videtur *l.* 77. §. 12. D. *de legat.* 2. *l.* 2. §. *ult.* D. *de dot. præleg.* Sic *relegare* dotem maritus dicitur, qui quam accepit, præsenti die reddi, ac restitui jubet, quo casu recepisse magis, quam accepisse dotem mulier dicitur, ut ait Ulpian. in *l.* 2. *in fin.* D. *de dot. prælegat.*

RELEGARI pro deportari videtur accipi in *l.* 11. D. *de testament. tut. l.* 27. §. 1. D. *de pæn.*

RELEGATIO dotis *l.* 95. D. *de legat.* 3. ex qua & hæc formula colligitur: Quanta pecunia dotis nomine ad me pervenit, tantum heres meus dato.

Relegatio in insulam, pœnæ genus, quæ neque libertatem, neque civitatem adimit. Ammian. Marcellinus *lib.* 15. *cap.* 17. insularem pœnam vocat *l.* 8. §. 1. D *qui testam. fac. poss.* Sic & relegatio insulæ Paull. *lib.* 5. *sentent. tit.* 4. §. 17. Relegatorum autem duo esse genera Ulpianus scribit. Quidam enim in insulam relegantur *l.* 4. 24. & 28. §. 10. & 13. *l.* 30. D. *de pœnis.* Sunt, qui simpliciter relegantur, ut provinciis iis interdicantur, non etiam insula his adsignetur *l.* 7. D. *de interdict. & relegat.* Unde relegatos Ælius Gallus apud Festum definit, quibus ignominiæ, aut pœnæ caussa necesse est, ab urbe Roma, aliove quo loco abesse, lege, senatusconsulto, aut edicto magistratuum. Sed relegatum ab exsule separat Ovidius *lib.* 2. *Trist. eleg.* 2. & *lib.* 5. *eleg.* 3. & 12. Inter deportationem autem & relegationem quidam hanc differentiam statuunt, quod illa per-

perpetuum, hæc temporarium exsilium contineat. Sed & in perpetuum fit relegatio *l.* 4. & 28. *princ. l.* 38. §. 8. D. *de pœnis. l.* 3. *C. qui pet. tutor. l.* 14. §. 3. D. *de solution.* & apud Plin. *lib.* 3. *epist.* 9. *n.* 11. Alii, in quibus Isidorus *lib.* 5. *cap.* 27. inter relegatum & deportatum hanc differentiam statuunt, quod relegatum bona sequantur, deportatum non sequantur. Sed hæc differentia perpetua non est. Nam ex ademtis bonis, aut parte aliqua eorum relegatos legimus *l.* 1. D. *si pendent. adpellat. l.* 11. §. 3. D. *ad leg. Falcid. l.* 28. §. 5. & 8. D. *de pœnis.* Quod in his dumtaxat, qui in perpetuum relegantur, jure licito factum, & Paullus & Ulpianus testes sunt, tametsi aliter plerumque servabatur *l.* 5. & 7. §. 4. D. *de interdict. & releg.* Illa certissima differentia, quod sive in perpetuum, sive ad tempus quis relegaretur, aliter atque quum deportabatur, & civitatem Romanam, & patriam in liberos potestatem, & testamenti factionem, & omnia omnino jura sua, & bona, præterquam si quæ ei ademta erant, retinebat. Tantum insula ei egredi non licebat, cujus vinculo quodammodo continebatur *l.* 4. & 7. §. 2. D. *de interd. & releg.* Eaque ex ipsis condemnationis verbis diversitas intelligebatur. Relegatis autem excedendi dies a Præsidibus definiebatur. Moris enim erat ita pronunciari, provincia illa, insulisque relego, excedereque debebit intra illum diem *l.* 7. §. 17. D. *de interdict. & relegat.* Tertullian. *Apologetic. cap.* 12. In insulas relegamur. Solet & in insula aliqua Deus vester aut nasci, aut mori. Plin. *lib.* 6 *epist.* 30. Centurionem exauctoravit, atque etiam relegavit.

RELEGERE libertatem, id est, repetere libertatem *l.* 2. C. *Th. de liberal. caus.*

RELEVARE fiscum *l.* 4. *C. ad leg. Jul. de adulter.* rem judicatam *l.* 7. D. *de transaction.* satisdatione procuratorem *l.* 65. D. *de procurator.* onus tributorium Gregor. *lib.* 3. *epist.* 5. debiti quantitatem *l.* 1. D. *de pignor. action.* Hinc

RELEVATA juga, seu capita *l.* 6. *C. Th. de conlat. donator.* relevata absolute *l.* 15. *C. Th. de indulgent. debit.* Relevatæ necessitates *l.* 21. *de prætor. eod.* C. possessiones *tit. C. Th. de conlat. donat.*

RELEVATI, idest, immunes ab omni præstatione *l. ult. C. Th. de veteran.* propria hæc in re vox, ut *l.* 3. *C. Theod. de desertor.* & in Novellis Theodosii & *interpr. ad l.* 1. *in fin. C. Th. de cens.* Add. Salvian. *lib.* 5. *cap.* 8. *p.* 109. *edit. Baluz.* Sidon. *lib.* 7. *epist.* 12. & ibi Cl. Savar.

RELEVATIO, κουφισμός, vox rei tributoriæ, innuitque canone possessionem liberatam esse. Relevatio canonis *l.* 5. *C. Th. eod. tit.* ubi & relevationis beneficium.

RELICTUM. Vid. sub *relinquere.*

RELIGIO a religando, auctore Cicerone in *libr. de natura Deorum* deducitur, quod religiosi omnia, quæ ad cultum Deorum pertinerent, retractarent, & tamquam relegerent. Sed in hac etymologia ridetur Tullius a Lactantio, qui religionem arbitratur dictam esse, quod ejus vinculo obstricti, & religati simus *lib.* 4. *de vera sapient. cap.* 18. Cum Lactantio enim facit Ambrosius *in lib. de virginibus*, ubi virgines Deo nuptas quasi religatas ostendit. Manifestius Lactantio adstipulatur Hieronym. *in Amos cap.* 9. dictam nimirum esse religionem,

quod

quod quasi in fascem domini vincti, & religati simus. Verum Augustinus nonnihil variat ad Ciceronis expositionem accedens. Nam in libro 10. *de Civitate Dei cap.* 4. dictam eam quidem putat a religendo, allusione nominis (ut Vives putat) ad manum ex occasione capta. Verba ipsius sunt : Ipse enim fons nostræ beatitudinis, ipse omnis appetitionis est fons. Hunc eligentes, vel potius religentes (amiseramus enim negligentes) hunc ergo religentes, unde & religio dicta perhibetur, ad eum dilectione tendimus, ut perveniendo quiescamus, ideo beati quia illo fine perfecti. Augustini derivationem affirmare videtur Nigidianus ille apud Gellium versiculus : Religentem esse oportet religiosum nimime. Massurius Sabinus, ut est apud eumdem Gellium *lib. 9. cap. 9.* religiosi vocabulum a relinquendo deducit, sicut cerimoniæ a carendo &c. Transfertur autem hoc religionis vocabulum ad alia quæque, quæ summa integritate peraguntur. Religio autem Lactantio *lib. 4. c. 28.* est veri Dei cultus. Quia vero religio & in metu consistit, ea ideo interdum significamus non quod licet, sed quod veritum est, & quod non sine metu læsi numinis committatur, ut muros transilire religiosum fuit Romanis, id est, non concessum : Et in illo Terentii : Nam nihil esse mihi religio est dicere, id est, metus & sollicitudo.

Religio jurisjurandi *l. ult.* D. *de liberal. caussa*, sic dicta quoniam divini numinis testationem habet *l. 3.* D. *de jurejur.* Religio sacramenti militaris *l. 8. C. de legat.*

Religio sepulcri *l. 14.* D. *de servitut.*

Religione adstricti *l. ult.* D. *de liberal. caussa.*

Religio pro officio, quod quidem sancte servandum. Sic *religio* judicantis *l. 13.* D. *de testib.* ubi vid. Jac Cujac. *in Papinian.* & apud Ammian Marcellin. *lib.* 30. judicationis *l. 6. C. solut. matrim.* judicis *l. 33.* D. *de re judicat.* judiciaria *l. 5. C de testib.* præsidis provinciæ *l. 2. §. ult. de vacat. & excusat. muner.* prætoris *l. 5 § 11.* D. *de reb. eor. qui sub tutel.* juris *l. 3. C. quæ res pign.* Religionis partem judex implebit *l. 3. C. arbitr. tutel.* Religionis, & humanitatis ratio *l. 23. C. de excusat. tutor.*

RELIGIOSA a sacris & sanctis distinguuntur. Festus *lib 16.* Ælium Gallum ait, inter sacrum & Sanctum & Religiosum differentias bellissime referre. Ælius itaque Gallus *religiosum* definit sepulcrum, ubi mortuus sepultus & humatus est. Festus : Religiosum ac sacrum est, ut templa omnia atque ædes, quæ etiam sacratæ dicuntur, id quod per se religiosum est, non uti. Religiosa a sacris separata accipiuntur *l 4. 22. & 51.* D. *de contrah. emt. l. 6. §. 3. 4.* D. *de rer. divis. l 4.* D. *ad leg. jul. pecul. l. 20. §. ult.* D. *quod vi aut clam.* & in aliis multis juris civilis locis. *Religioso* loco *purus* opponitur, sacro profanus. Religiosus locus fit, mortuum inferendo *l. 53. §. 1.* D. *de legat. 1.* Religiosa vetus Glossarium vertit *τὰ μνήματα monumenta* Et *religiosum* locum suum quisque mortuum inferendo facit *l. 6. § 4.* D. *de rer. divis. l. 27.* D. *de religios. l. 6 §. 6.* D. *commun. divid. l 3 C. quæ res pignor. l. 53. § 7.* D. *de legat. 1. §. 9. Inst. de rer divis.* Religiosus fiebat locus sola illatione mortui, seu sepultura, eximebaturque commercio *leg. 66. § 4.* D. *de legat 2.* Nec vero monumenta aliter *religiosa* sunt, quam si in ea

ea corpus illatum sit *l. 7. D. de rer. divis.* Vid. quæ *lib. 2. Antiquit. select. cap. 3.* dixit Brisson. Hinc religiosus locus non fit ubi invenitur thesaurus *l. 4. §. 6. D. ad leg. jul. peculat.* Religiosum præterea locum illum esse, ubi, quod est principale, conditum est, id est, caput, respondit Paullus in *l. 44. D. de religios. & sumt. funer.* Vid. Emund. Merill. *lib. 2. observat. cap. ult.* Non autem est, quod miremur, religiosa habita fuisse sepulcra quælibet. Dedicata enim erant Diis Manibus, vel Diis inferis. Discimus hoc ex ipsis monimentis, in quibus frequentissimæ sunt formulæ D. M. vel D. M. S. id est, Diis Manibus sacrum, vel Dis inferis Manibus sacrum. Jac. Guther. *de jure Manium* III. 1. Immo & propter eosdem Manes consecrata dicebantur sepulcra. Gruter. *Inscript. p. 877. 5.* Hæc ædificia, propria comparata facta dicat que sunt Monimenti, sive sepulcrum est, & ollarum, quæ in his ædificiis insunt; & consecratæ sunt, religionisque earum caussa. Nec ipsum tantum spatium, quo cadaver concludebatur, occupabat religio, sed & aliquam vicinæ areæ partem, cujus ambitum non solum in monimentis designabant, hoc modo *in. fr. p. X. in agr. p. XX.* id est, in fronte pedes X. in agrum pedes XX. Horat. *Serm. I. 8. v. 12.* Sed & maceriis, murisque includebant, ut docet idem Brisson. *cit. l.* Ceterum ob hanc religionem corpora semel illata sepulcro tolli non poterant, nisi impetrata à Pontificibus, vel principe venia *l. 1. 8. & 83. pr. D. l. 14. C. de religios.* vel in provinciis à præside *l. 1. C. eod. tit.* Exempla exstant apud Plin. *Epist. X.* ut & apud Gruter. *Inscr. p. 628.* ubi reliquiæ trajectæ dicuntur III. Non. Febr. ex permiss. Collegii Pontificum, piaculo facto. Immo ne refici quidem monimentum poterat sine permissu Pontificum, nisi id ita fieri posset, ne reliquiæ non tangerentur *l. 44. §. 1. D. de religios.* Id quod etiam ex marmore constat apud Gruter. *p. 618. 4.* Immo nec corpus in alia area poterat collocari, nisi volente principe. Gruter. *p. 607. 1.*

Religiosi dicuntur clerici seculares, qui habitum religiosum susceperunt *Extra de heretic. c. ut officium.* & de Laicis habetur *extra de reb. eccles. non alien. c. fin.* & qui possunt dici religiosi, vid. *extra de offic. ordin. c. licet.* & de voto, & voti redemptione, *c. ex multa.* Vid. etiam *gl. in Clem. 1. de relig. dom.* & in *Clem. cum ex eo. de sent. excomm.* Joan. Andr. *super rubr. de reg.* & in *c. 1. Ecclesia Sanctæ Mariæ de Constit.* ubi Abb. ponit, quot modis sumatur religiosus. Nota doctrinam, quod religiosus quandoque ponitur impropriissime, seu largissime, & tunc comprehendit omnem Christianum, & ideo dicitur Christiana doctrina religio *c. pro humani. de homicid. in 6.* quandoque capitur large, & improprie, & comprehendit omnem Christianum honeste viventem, & isto modo intelligitur textus in *c. ecclesia Sanctæ Mariæ de constit.* & possunt comprehendi *hospitalarii*. Hierosolymitani, qui large dicuntur religiosi, nam matrimonia contrahere non possunt. Et obedientiam promittunt superiori, nec retrahere possunt ab illo statu. Unde istis, vel eorum ordini conferuntur ecclesiæ, vel decimæ. *Not. doct. in c. quamvis de decim.* & *in dicta rubr. de reg.* Quandoque capitur stricte & proprie, & tunc illi dicuntur *religiosi*, qui profitentur illa tria substantialia religio-

gionis, scilicet paupertatem, obedientiam, castitatem, ut in *c. cum monasterium de stat. monach.* Panorm. *in c. 2. eo. tit.* & super dicta *rubr. de regul.* & hoc modo laici conversi possunt dici religiosi, ut *c. non dubium, de sent. excomm.* non debent tractare negotia spiritualia, nec debent interesse electioni prælati una cum clericis, ut *c. ex eo. de elect. in 6.* Add. Abb. *in 2. col. in d. c. de ecclesf. Sanctæ Mariæ de constit.* & nota quod appellatione propria religiosorum non veniunt hi, qui professi sunt in manibus Episcopi tantum. Abb. *in c. porrectum de regul.* An autem novitius intra annum probationis dicatur religiosus, Bart. in *l. nulli. C. de sanct. baptism. iter.* Et nota quod religiosæ personæ dicuntur etiam magistri militiæ templi, ut *c. cum deputati, de judic.* & ibi Panormit. *in pr.* facit quod *not. in c. canonica de sent. excomm.* nam religiosi dicuntur quasi religati ad cultum divinum, ut *d. c. ecclesia Sanct. Mariæ.*

Religiosum dicitur, quidquid ex religione, fide, & officio fit. Religiosa constantia *l. 10. D. de incend. ruin. naufr.* Minus religiosam rem facere videntur liberi, qui parentum concubinas uxores ducunt *l. 4. C. de nupt.* Religiosa sollicitudo *l. 2. C. qui ex causs. servit.*

Religiosum dicitur, quidquid attentare nefas est, ut religiosa pecunia *l. 4. D. ad leg. jul. peculat.* Item quod cultui divino quoquomodo dicatum. Sic *religiosarum* habitationum loca vocantur synagogæ judæorum.

Religiosus locus dicitur hospitale, quod vocant in *c. ad hæc. de religios. dom.* extra.

Religiosus locus debet reformari a religiosis tantum viris, non de secularibus, nisi in defectu religiosorum, ut in *c. inter quator. de religiof. dom.*

Religiosissimi famuli, id est, Christiani in *l. ult. C. Th. ne Christianum mancipium Judæus.*

RELINQUERE. Hoc verbum proprie ad ultimas voluntates pertinet *l. 1. §. ult. D. de tabul. exhib. l. 60. §. 1. D. de fideicomm. libert.* Ita tam ex testamento, quam ab intestato relinqui res dicitur. Inde quod testamento datum legatum est, relictum toties in libris nostris dicitur. Itaque in *l. 3. C. de natural. lib. largiendi*, & *relinquendi* verba separantur, ut hoc ad testatoris legata, illud ad donationes inter vivos pertineat, id est, ut Justinianus *Novell. 89.* interpretatur, *οὐκ ἐν διαθήκῃ, οὐδὲ ἐν τελευταίαις δίδοται βουλήσεσι.* Martial. *lib. 10. epigr. 47.* Res non parta labore, sed relicta. Cic. *pro domo cap. 58.* Liberis nostris satis amplum patrimonium relinquemus. Idem *lib. 2. ad famil. epist. 16.* Filio meo, si ulla est respublica, satis amplum patrimonium relinquam, memoriam nominis mei. Sic etiam heredem *relinquere* quem dicimus Martial. *lib. 3. epigr. 10.* Idem te moriens heredem ex asse reliquit. Cicero *pro Quinctil. cap. 4.* heredem testamento reliquit. Sic *relinquere* hereditatem *l. 8. § 1. D. de jur. codicill.* & relictus heres *l. 34. D. de judic.*

Relinquere etiam pro legare, vel per fideicommissum relinquere frequenter utuntur Jurisconsulti. Sic per fideicommissum alimenta reliquerat *l. 14. §. ult. D. de alim. & cibar. legat.* Si legatum reliquero *l. 17. §. 2. D. ad SC. Trebell.* Relicta liberatio, id est, legata *l. 1. §. 2. D. ut in poss. legat.* libertas *l. 26. §. 1. D. de fideicomm. libert.*

Per fideicommissum *relinquere*, di-

dicunt Jurisconsulti, licet verbo relinquo cum effectu olim fideicommitti potuisse neget Paullus *lib. 4. Sent. tit. 1.* §. 6. Relinquo vero, ait, & commendo nullam fideicommissi pariunt actionem. Paullo tamen Scævola non consentire videtur in *l.* 78. §. 8. *D. ad SC. Trebell.* Vid. Schulting. in *Jurisprud. vet. antejust. p.*386. Hein.

Relinqui etiam dicitur, qui a patre, vel testatore superstes relinquitur. Relinquere filium *l.* 18. *D. ut legator. nom.* Relictus in familia *l.* 20. §. *ult. D. de bonor. possess. contr. tab.* in potestatem *l.* 11. *D. de conjung. cum emancip. lib.*

Relinquere, *relinquisset leg.* 9. *D. ad leg. Falcid. l.* 222. *D. de V. O.* & passim.

Relinquere, id est, deferere. Sic *relinquere* actionem *l.* 21. *D. de inoff. testam.* conductionem *l.* 25. §. 2. *D. locati* domum *l.* 15. §. 36. *D. de damn. infect.* Hoc sensu etiam hereditatem relinquere pro omittere, & repudiare Justinianus dixit §. 5. *Inst. de hered. qualit.* Relinquere servum noxæ nomine *l.*57. *D. de Ædil. edict.* pro noxæ deditione *l.* 31. *D. de pign. act.*

Reliquari dicitur, qui reliquis obnoxius est, ut ait *l.* 24. *D. ad municip.* sive qui rationibus subductis reliquator & debitor manet, vel qui reliqua trahit, ut est in *l.* 46. *pr. D. de administr. & peric. tut.* & ita Debitum, quod ex administratione reliquatus est *l.* 46. *pr. D. eod. tit.* & ita *reliquare* accipe in *l.* 24. *D. ad municipal. l.*6. §. 1. *D. de muner. & honor. l.* 20. §. 6. *D. famil. ercisc. l.* 40. *D. de statu lib.* Hinc

Reliquatio, obligatio ex reliquis est *l.* 44. §. 1. *D. de administr. & peric. tutor. l.* 53. *D. de manum. testam.* Quod verbum etiam Tertullianus usurpavit in libro *de anima cap.*38. Donec reliquatio compleatur ætatis.

Reliquator, qui reliqua traxit, vel reliquatus est *l.* 102. §. 2. *D. de solution. l.* 9. §. 2. *D. de publican. & vectigal.* Vectigalium reliquatores Paull. *lib.*5. *tit.*12. *p.*483.

Reliquiæ, quod superest, remanet, vestigia: Reliquiæ voluntatis *l.* 8. *D. de his, qui sui vel al. jur.*

Reliquiæ pro cineribus defunctorum, sicut in autographo Florentinarum Pandectarum scribitur in *l.* 48. & 44. *in fin. D. de religios. l. ult. D. de mort. infer. l.* 38. §. 4. *D. de legat.* 3. quas Græci λείψανα vocant *l.* 53. §. 5. *D. de legat.* 1. Quæ tamen scriptura immutata est ab his, qui Pandectas excuderunt *l* 27. *D. de condit. instit. l.* 3. *D. famil. ercisc.*

Reliquum, vel *reliqua* in plurativo numero, sunt quæ rationibus subductis, acceptisque, & expensis computatis, debita remanent, & supersunt *l.*32. 80. 81. & 110. *D. de condit. & demonstr.* & in *l.*3. *C. de suscept.* in qua verbum *annis* in contextum ex Accursiano glossemate irrepsit, vitiumque creavit. Absolute enim *reliquis* legendum est, ut ex *l.* 1 *de C. Th. eod. tit.* patet, in quo *novi ac recentes*, non ut in Justinianeo codice, *adcrescentes* legitur. Reliqua enim sunt debita præteriti temporis pensiones. *Reliqua* pro reliqua censuum in *rubr. C. sine censu vel reliquis.* Reliqua villicorum, & colonorum sunt pensiones a villicis & colonis debitæ *l.* 32. §. *ult. D. de usufruct. l.*78. §. 9. *D. de legat.* 3. & apud Plin. *lib.* 3. *epistol.* 19. *lib.*9. *epist.*37. Reliquis actorum & colonorum legatis, ea legata vi-

videntur, quæ de reditu prædiorum in eadem caussa manserunt, non etiam, quæ in aliam caussam versa sunt *l. 91. pr. D. de legat 3.* Reliqua collegarum *l. 21. D. ad municipal.* Sic & *reliqua* conductionis accipe in *l. 10. C. ad SC. Vellejan.* Reliqua contracta *l. 5. C. an serv. pro suo fact.* Reliqua habere, id est, debere *l. 1. D. de condit. & demonstr.* Reliqua trahere, seu contrahere in *l. 3. §. 4. D. de administr. rer. ad civit. pert.* Ducker. trahere reliqua, explicat, solutionem reliquorum differre *de Latin. vet. jurisc. p. 425.*

Reliquorum adpellatio potest & universos significare. Marcellus *l. 9. de verb. signif.* Sicut in eo contingit, qui unius servi optionem alicui, reliquos alii legat, illo non optante omnes huic debebuntur, quod in verbo ceterorum eodem illo titulo Ulpianus respondit *l. 160.*

R E L O C A R E opus *l. 13. §. 10. D. locat.* est opus ad diem constitutum, non perfectum, alii artifici denuo idem faciendum locare.

R E L U C T A N T E lege contractus *l. 7. C. de distr. pign.* id est, repugnante.

R E M A N C I P A T A M rem apud Paull. *lib. 2. Sent. tit. 13. §. 3.* non remancipatam fiduciam legimus. His verbis: Debitor creditori fiduciam (pignoris remancipandi) vendere non potest, sed aliis si velit, vendere potest, ita ut ex pretio ejusdem pecuniam offerat creditori, atque ita remancipatam sibi rem (a creditore) emtori præstet.

R E M A N E R E, manere. Sic *remanere* actionem *l. 34. §. ult. D. de oblig. & act.* in conductione *leg. 13. §. 11. D. locat.* dominium *l. 4. C. de dol. mal.* in familia *l. 3. §. 5. D. de adsign. libert.* obligatos *l. 14. D. de obligat. & action.* in obligatione *l. 98. § 5. D. de solut.* possessionem *l. 5. §. 1. D. de precar.* in possessione *l. 12. §. 2. D. de captiv.* in potestate *l. 6. Cod. de collat.* quæstionem *l. 3. C. si pendent. adpell.* tutorem *l. 37. D. de excusat.* Etsi venditio remansisset in *l. 22. §. ult. D. de Ædil. edict.* ibi Prat verbum *remanere* venditionem pro non facta interpretatur. Alii legunt: Etsi venditoris mansisset. Pene crediderim pro *etsi* reponendum esse *nisi*, ut hæc sit sententia: Quia *nisi venditio remansisset*, (id est, permansisset,) nihil hæc res emtori proderat.

Remanere improprie dicitur, pro eo, quod restituitur *l. 7. C. de donat. ant. nupt.*

R E M A N S O R, pro emansore in *l. 4. §. 13. D. de re milit. l. 5. §. 6. D. eod. tit.* ubi forte ibi quoque legendum *emansor*, quod suspicatur Jo. Frid. Gronov. ad Senec. *Epist. 53.* Add. Ducker. *de Latin. vet. jurisc. p. 426.* Hein.

R E M E A R E ab hostibus *l. 141. D. de verb. signif.* Remeare judicia *l. 1. C. qui pro suo.* *Remeari* legitur in *l. 1. C. Th. de stud. liberal. urb. Rom.*

R E M E A T U S, redeundi potestas *l. 4. D. de pœn.*

R E M E D I U M, pro quovis auxilio, sæpe etiam pro medio jus suum conservandi, vel persequendi accipitur. Remedium etiam frequentissime, ubi id verbum occurrit, idem esse ac *cautionem*, vel uti vulgo vocant, *cautelam*, observat Henr. Brenkman, *de Euremasic. cap. 1. § 7. p. 16.* Sic *remedium* adoptionis *l. 42. D. de bonis libert.* adpellationis *l. ult. C. de error. advoc.* alimentorum *l. 9 Cod. de patr. potest.* cautionis *demonstr. l. 79. §. 3.*

§. 3. *l.* 7. *pr.* *D. de condit. & demonstr.* decreti *l.* 41. *D. de bon. libert.* exceptionis *l.* 14. *C. ad SC. Velleian.* extraordinarium *l.* 12. *D. de legat præstand.* quod & auxilium extraordinarium dicitur in *l.* 16. *D. de minor.* Remedium fideicommissi *l.* 3. § 3. *D. de usur.* indemnitatis *l.* 2. *C. de bon auct. jud. possid.* juris *l.* 9. *C. de oblig & act.* operis novi nunciationis *leg.* 1. *D. de oper. nov. nunciat.* prætoris *l.* 63. *D. de adqu. vel amitt. hered.* Item remedia prætoria pignoris capionem & distractionem ac mulctæ dictionem adpellat Ulp. *l.* 1. *D. de inspic. ventr.* Remedium provocationis *l.* 1. §. *ult.* *D. ad SC. Turpill.* stipulationis *l.* 23. *Cod. famil. ercisc.* Remedio nullo attentari sententia potest *l.* 23. §. 1. *D. de cond. indeb.*

Remedium, pro relevatione tributorum apud Salvian. Massiliensem *p.* 106. 107. & 159.

Remiges, qui remos agunt *l.* 2. §. 2. *D. naut. caup. & stabul.*

Remisse, negligenter, laxe. Remissius constitui *l.* 4. §. 1. *D. de incend. ruin.* puniri *l.* 21. *D. ad leg. Cornel. de fals.* versari *l.* 61. §. 6. *D. de furt.*

Remissio mercedis pensionisve relaxationem & exonerationem & relevationem significat, ut in *l.* 17. §. *ult.* *l.* 17. *princ.* *l. ult.* *D. locati.* Sueton. *in Julio cap.* 20. Publicanos remissionem petentes tertia mercedum parte relevavit. Plin. *lib.* 10. *epist.* 24. Præterea continuæ sterilitates cogunt me de remissionibus cogitare, quarum nisi præsens rationem inire non possum. Idem *lib.* 9. *epist.* 37. Quum me necessitas locandorum prædiorum retineat. Nam priore lustro, quamquam post magnas remissiones, reliqua creverunt. Columella *lib.* 1. *cap.* 7. Si sedulo colitur ager, plerumque compendium, numquam nisi cæli major vis, aut prædonis incessit: detrimentum adfert. Eoque remissionem petere colonus non audet. *Remissio* colono data ob sterilitatem *l.* 15. §. 4. *D. locati.*

Remissio in *l.* 1. §. 7. & *l.* 10. §. 4. *D. de oper. nov. nunc. & in tit. D. de remission.* accipitur, qua remittitur prohibitio per nunciationem novi operis facta *l.* 1. *princ.* *l.* 5. § 16. *D. de oper. nov. nunciat.* *l.* 7. §. 2. *D. quod vi aut clam.* Est igitur remissio nunciationis *l.* 5. §. 16. *leg.* 8. §. 4. *D. de oper. nov. nunciat.* Remissionem desiderare *l.* 5. §. 19. *D. eod. tit.* Interdictum de remissionibus tunc valet, cum operis novi nunciandi jus nullum fuit; nam operis nunciatio catenus duntaxat valet, quatenus nunciandi jus fuit. Prætor enim, ubi jus non fuit, nunciationem ipso jure missam facit *l.* 1. *D. de remiss.* Remissio igitur, seu nunciationis relaxatio, in hoc fit magistratus auctoritate, ut vicinus, cui nunciatum est opus novum, nunciationem negligit & opus institutum exsequatur. Est & de opere restituendo satisdatio remissionis loco. Igitur qui ædificare vult, contra quam ei denunciatum sit, vel remissionem impetrare debet, vel satisdare de opere demoliendo, si judicatum fuerit, justam esse nunciationem *l.* 1. §. 1. *D. de remission.* De quo latius Cujac. 1. *obs.* 16.

Remissionem facere præses dicitur, qui ad ordinem remittit *l.* 1. §. 3. *D. quand. adp.*

Remittere pro mittere. *Remittere* repudium. Nonius Marcell *cap.* 4. *pag.* 701. Remissum, missum. Lucil. *lib.* 29. Cohibet domi moestus se Albinus, repudium quod filiæ remisit. Hoc sensu

remittere apud Terent. *Phormion, Act.* 5. *scen.* 7. *vers.* 35. & apud Senecam *lib.* 7. *controvers.* 6. Et *scribere* apud Tertullianum *Apologet. cap.* 6. Et eodem prope sensu legimus. *Remittere* ad judicem, id est, ad virum bonum *l.* 137. §. 1. *D. de verb. obligat.* ad judicis cognitionem *leg.* 35. §. 2. *D. eod. tit.* ad magistratus *l.* 4. §. 1. *D. de damn. infect.* in municipium *l.* 8. §. 5. *D. qui satisd. cog.* ad ordinem *l.* 1. §. 3. *D. quand. adpell.* ad prætorem *l.* 7. *D. de confess.* ad principem *l.* 6. *D. de pœn.* & remitti ad interdictum *leg.* 1. §. 3. *D. uti possides.*

Remittere pro condonare, gratis concedere, relaxare: Sic remittere actionem *l.* 7. §. *ult. D. de liberat. legat.* castigationem *l.* 3. §. 1. *D. de offic. præf. vigil.* cautionem legatario, quod fit, quando ab implemento conditionis, & præstatione cautionis liberatur, & exoneratur *l.* 20. & 72. §. 1. *l.* 77. §. *ult. D. de condit. & dem.* Remittere conditionem *l.* 10. *D. de bonis libert.* conventionem *l.* 7. *C. de pact. int. emt.* crimen *l.* 38. §. 1. *D. ad leg. jul. de adult.* culpam pacto *l.* 9. §. 11. *D. de condit. & demonstr.* exceptionem *l.* 57. *D. de procurator.* injuriam *l.* 17. § 6. *leg.* 11. §. 1. *de injur.* jus hypothecæ *l.* 11. *C. de non numer. pecun.* jus pignoris *l.* 7. *C. de remiss. pignor.* Remittere jusjurandum is dicitur, qui deferente se, quum esset paratus adversarius jurare, gratiam ei facit, contentus voluntate suscepti jurisjurandi *leg.* 6. & 32. *D. de jurejur.* Sic & remitti jusjurandum legatario dicitur, qui necessitate solvitur per prætoris edictum *l.* 8. §. *ult. D. de condit. institut. l.* 14. §. 1. *D. de legat.* 3. *l.* 2. §. 44. *D. ad SC. Tertull.* Remittere mercedem *l.* 5. *D. locati.* mulctam *leg.* 6. §. *ult. D. de offic. præsid.* munera, gratiam munerum gerundorum facere *l.* 1. §. 2. *D. de jur immunit.* Remittere necessitatem *l.* 18. *C. de fideicommiss.* nunciationem, id est missam facere, & relevare *leg.* 5. §. 17. *D. de oper. nov. nunciat.* Vid. supra in *remissio.* Remittere obligationem *l.* 34. *C. de transaction.* pensionem & mercedem *l.* 5. *D. locati.* periculum *leg.* 21. *C. de evict.* petitionem *leg.* 23. §. 1. *D. de donation. int. vir. & ux.* pignus *l.* 18. *D. quæ in fr. ud. creditor.* pœnam *l.* 2. *C. de his, qui sibi adscrib.* prohibitionem *l.* 3. *C. ex quib. causs. infam.* satisdationem *l.* 1. *D. ut in possess. legator.* servitutem *leg.* 6. & 14. §. 1. *D. de servitut.* supplicium *l.* 38. §. 8 *D. ad leg. jul. de adult.* tributum *l. ult. D. de censib.* ultionem *l.* 35. *D. de fideicommiss. libert.* usuram *l.* 13. *D. de donation.* Non *remitti* tempora, id est, stricte cogi ad temporum observationem *l.* 20. §. *ult. D. de adpellat.*

Remittere, pro promittere in *l. ult. D. commun. prædior.* Eodemque sensu hoc verbum usurpatum in *l.* 5. §. 11. *D. de reb. eor. qui sub tut. vel cur. l.* 22. §. *ult. D. ad leg. jul. de adulter. l.* 3. §. 2. *D. de fictionib.* Sic & Tacitus *lib.* 1. *Annal. cap.* 8. *n.* 6. Remisit Cæsar adroganti moderatione, populumque edicto monuit. Vid. Cujac. *præfat ad lib.* 10. *Basilic. & lib.* 21. *observ. c.* 29.

Remittere pro omittere *l. ult. C. de donat.*

REMMIA, vel *Rhemmia*, vel *Memmia*, sic enim scribunt quidam. vid. interpretes ad Cicer. *pro Sex. Roscio Amer. c.* 20. lex de calumniatoribus. Ejus meminit *l.* 1. §. 2. *D. ad SC. Turp.* & *l.* 13. *D. de testib.* Antiquissimam

eam esse, neque multo duodecim Tabulis posteriorem, existimat Hen. Brenkam. *de lege Remm. cap.* 3. Id certum est ex Cicer. *pro Sex. Rosc. cap.* 20. & Juliano M.... p 357. ea cautum fuisse, ut K. littera calumniatorum fronti inureretur. *Hein.*

Remotio tutoris *l.* 4. *D. de suspect. tut.* exceptionis *l.* 10. *D. de verb. signif.*

Remota hæc vel illa res, id est, præter eam, excepta ea, si illa non intercessisset. Hoc sensu dicitur: *Remota* adpellatione *l.* 2. *C. si a non compet. judic.* Electione matris remota *leg.* 77. §. 15. *D. de legat* 3. Remoto fideicommisso *l.g.* 77. §. 1. *D. de condit. & demonstr.* Remota lege Falcidia *l.* 30. §. 2. *D. ad leg. Falcid.* Cicero *pro Cælio cap.* 13. Sin ista muliere remota, nec crimen ullum, nec opes ad oppugnandum Cœlium illis relinquetur, *Remota* postulatione *leg.* 67. §. 1. *D. ad SC. Trebell.* stipulatione *l.* 6. *D. de servis exportand.* successione *l.* 40. *D. de adquir. vel omitt. hered.* Remotis tabulis *l.* 12. *D. de vulg. & pupill. subst.*

Remoto loco, & in evidenti opponuntur in *l.* 11. §. 3. *D. de instit. action.*

Remotum dicitur alienum, contrarium. Pactum remotum a jure communi *l.* 7. §. 16. *D. de pact.* Remotum a re privata *l.* 27. §. 4. *D. eod. tit.* Corn. Nepos *in præf.* Remotum ab honestate.

Remotus, pro exheredato *l.* 3. §. 4. *D. de liber. & postum.*

Removere, repellere. Sic *removeri* ab accusatione *l. ult. D. de inoff. testam.* ab actu *l.* 51. *D. de solution.* ab administratione *l.* 3. §. 8. *D. de suspect. tutor.* ab auxilio *l.* 1. *C. qui & advers. quem.* a bonis *l.* 7. §. 2. *D. de curat. furios.* a bonorum possessione *l.* 14. *D. de bon. libert.* a compendio *leg.* 2. *C. si quis aliqu. test. prohib.* Removetur donatio *leg.* 7. *D. de mort. causs. don.* ab emtione *l.* 14. *C. de contrah. emt.* Removeri exceptio per replicationem *l.* 18. *C. ad SC. Vellejan.* Removere ab honore *l.* 51. §. *ult. D. de manum. testam.* institorem *l.* 11. *D. de instit. action.* Removeri a legato *l.* 5. §. 16. *D de his, quæ ut indign.* negotio *l.* 5. §. 1. *D. de manum. testam.* ab officio *l.* 8. *D. de custod. reor.* Remotis omnibus, id est, jussis exire *l.* 3. *D. de his, quæ in testam. delent.* Removeri ordine *l.* 2. *D. de decurion.* a petitione per exceptionem *l.* 13. *D. de reg. jur.* a postulando *leg.* 1. §. 6. *D. de postuland.* præscriptione *l.* 22. §. 2. *D. de inoff. testam.* a querela *l.* 8. §. 15. *D. eod. tit.* a senatu *l.* 3. *D. de senatorib.* a successione *l.* 18. *D. de bonor. possess. contr. tab.* a tutela *l.* 2. *C. de tutor. qui satis non ded.* a tutela ut suspectus *l.* 26. & 35. *D. de excusat.* a vindicatione *l.* 12. *D. quib. mod. pign.*

Remunculum nonnulli legunt in *l.* 9. §. 2. *D. ad Leg. Aquil.* ubi alii lenunculum, alii ferraculum, alii ferriculum, alii fervaculum, alii gubernaculum. Vid. Gothofr. *ad* §. 2.

Remunerare, pro remunerari *l.* 10. §. *ult. D. mand.* Ulpianum auctoritate Ciceronis *orat. post redit. in senat. cap.* 12. Quinti *de petit. consulat. cap.* 9. & Quinctiliani *Declamat.* 2. defendit Ducker. *de Latin. vet. Jurisconf.* p 329. Hein.

Remunerari autem proprie est munus alicujus munere alio compensare *leg.* 1. §. 1. *D. si mensor falsum mod. dix* ubi Ulpianus operam agrimensoris beneficii loco præberi ait, & id quod datur, ei ad remunerandum

dum dari, & inde honorarium adpellari.

REMUNERATIONES sacræ *l.* 20. *C. Th. de palat.* id est, sacræ largitiones.

RENASCI dicuntur actio *l.* 10. §. 9. *D. de in rem verso.* lapis *l.* 7. §. 13. D. *solut. matrim.* sylva ex radicibus *leg.* 30. D. *de verb. signif.* vindicatio *l.* 6. D. *si servit. vind.*

RENITI matrimonio *l.* 16. *C. de nupt.*

RENOVARE bellum *l.* 28. *C. de captiv & postlim.* cautionem *l. ult.* §. 5. D. *de legat* 2. contractum *l.* 1. D. *de rescind. vendit.* dotem *l.* 40. D. *de jur. dot.* locationem *l.* 13. §. *ult.* D. *locat.* nuptias *l.* 26. §. *ult.* D. *de pact. dotal.* testamentum *l.* 15. §. 1. D. *de testam. mil.* venditionem *l.* 7. §. 1. D. *de rescind. vend.*

RENUERE debitum *l.* 6. *C. Theod. quor. adpell.* id est, solutionem, ut in *l.* 5. *C. de fid. instrum.*

RENUM pro *Rhenum* *l.* 11. D. *de evict.*

RENUNCIARE est nuncium mittere, repudiare, missum facere. Sic renunciatam adfinitatem sponsalium contractam, pro repudiatam accipimus in *l.* 39. *pr.* D. *de usur.* Renunciare beneficio *l.* 3. D. *de testam. milit.* caussæ *l.* 7. *C. de ingen. manum.* conditioni *l.* 1. *C. de sponsalib.* hereditatem *l.* 4. *C. de repud. vel abstin. hered.* hereditati *l.* 2. *C. de jur. & fact. ignor.* incolatui *l.* 34. D. *ad municipal.* legi commissoriæ *leg.* 7. D. *de lege commissor.* liti *l.* 21. D. *de minor.* matrimonio *l.* 51. D. *de rit. nupt.* nuptiis, & sponsalibus *l.* 3. *C. de repudiis.* obligationi *l.* 11. §. *ult.* D. *de legat.* possessioni *l.* 12. §. *ult.* D. *de adquir. possess.* procuratori *l.* 65. §. 8. D. *pro socio.* querelæ inofficiosi *l.* 1. *C. de in integr. restitut. minor.* societati *l.* 14. D. *pro soc.* societatem *l.* 65. §. 6. D. *eod. tit.*

Renunciare pro deferre, & denunciare. Ita Marcianus: Sicut renunciare caussam nemo cogitur, ita liberum arbitrium desistendi ei non datur, qui detulit *l.* 22. §. *ult.* D. *de jur. fisci.* Simili sensu renunciare repudium dixerunt Plaut. *Aulular. Act* 4. *scen.* 10. *v.* 54. & Terent. *Phormion. Act.* 4. *scen.* 3. *vers.* 72. Renunciare venditori, id est, denunciare de evictione *l.* 29. §. *ult.* D. *de evict.*

Renunciare aliquando referre est. Sic *Renunciare* aliquem idoneum esse, id est, referre post explorationem facultatum locupletem esse *l.* 42. D. *mandati.* Ita etiam renunciare legationem apud Plin. *lib.* 4. *epist.* 10. & Livium sæpe, est res in legatione a se gestas exponere, quod vulgo dicitur. Hygin. *de limitibus constit.* *p.* 210. *edit. Goes.* Ego autem quoties egeram mensuram, ita renunciaram, jugera tot, versus tot. Et paullo post: Sicut videtur ita renunciabimus, jugera tot, versus tot. Sic etiam renunciare de modo, id est, referre in *l.* 40. D. *de contrah. emtion.* Renunciare autem modum mensores dicuntur *l.* 1. *pr.* *l.* 6. § 1. & 4. *l.* 8. D. *si mens. fals. mod. dixer.*

Renunciari dicebantur Magistratus, qui voce præconis in campo declarabantur suffragio populi designati, ut Cicero *I. in Verr. & II. & V. cap.* 15. *in Rullum, pro Milone pro lege Manil. cap.* 1. *de orator. lib.* 2. *cap.* 64. & Gell. *lib.* 12. *cap.* 8. ostendunt. Sed & ipse consul successorem suum populo renunciabat, ut Cicero *pro Murena*, & *lib.* 7. *epist.* indicat.

Renunciare, pro reddere numeratam dotem, dixit Apuleius *in Apologet.*

RENUNCIATIO, auctore Asconio in II. *Verr.* est recusatio ejus rei, quæ in pactum & promissionem venerat. Sic renunciatio in *l.* 2. D. *de divort.* sponsaliorum diremtio intelligenda est. Renunciatio generalis ad ea restringitur, de quibus solum intelligitur cogitatum *l.* 2. *C. ad SC. Vellei.*

Renunciatio pro nunciatione novi operis *l.* 18. D. *de oper. nov. nunciat.*

RENUNCIATORES consiliorum *l.* 38. D. *de pœn.*

REPARARE in *l.* 16. D. *de in rem verf.* & *l.* 122. §. 1. D. *de verb. oblig.* ut & bene Duarenus *lib.* 1. *disputat.* notavit, significat nummis ex venditione mercium redactis, aliud quid earum loco comparare, vel brevius, ex mercis venditæ pretio aliam parare. Reparare Græci dicunt *αντωνοραζειν*. Et ita id verbi accipiendum putat Brisson. apud Demosthenem *προς τον Λακριτυ παραγραφην.* p. 451. *extr. edit. Hier. Wolfii.* *Reparari* libertatem non posse, Ulpianus dicit in *l.* 9. §. 2. D. *de statulibér.* Reparari eadem, ut P. Faber existimat significatione. Nam ibi sic lege: Libertas autem pecunia lui non potest, nec reparari potest. Quod Græci interpretantur, *η δε ελευθερια δια χρηματα ου λυεται, ουδε αγοραζεσθαι δυνατον.*

Reparari pro suscitari, & restitui. Sic actio reparari dicitur in *l.* 17. §. 3. D. *de pact.* (ubi tamen in plerisque libris, nec in Julii Pacii editione *parandam* legimus.) Accipitur vero ibi hoc verbum pro resumtione instantiæ intermissæ, vel, ut vulgo loquimur, restitutione instantiæ, quæ legitimis transactis temporibus periit. *Reparari* etiam adpellationum tempora, id est, restitui dicuntur *tit. C. de temporib. & reparat. adpellat.* Reparari vires obligationis in *l.* 4. *C. de solution.* id est, suscitari & restitui. Eodem sensu Arnobius *advers. gent.* Ergo homo novus nascitur, non prior ille reparatur.

REPARATIO adpellationum *tit. C. de tempor. & repar. adpellat.* & apud Symmach. *lib.* 1. *epist.* 37. & 38. id est, restitutio seu redintegratio temporis lapsi, seu litis. Sicque sumitur apud Symmach. *lib.* 1. *epist.* 37. & 38. Græci *ανανεωσιν* & *ανακαινωσιν* vocant. Quomodo autem seu jure veteri, seu novo impetraretur, vide apud Cujac. *obs. lib.* 12. *cap.* 4. & *tract. de divers. præscript. cap.* 16.

REPEDARE pro reverti. Cic. *de legib.* 3. Domum cum laude repedandum. Leo Imp. in *l.* 11. *C. de cohortal.* Aut si, inquit, ad pristina sacramenta maluerit repedare. Sic Rutilius *lib.* 26. Rediisse ac repedasse, ut Roma viret gladiatoribus. Vid. Non. *cap.* 2. *n.* 738.

REPELLERE pro repudiare, rejicere. *Repellere* bonorum possessionem *l.* 70. *D. de adquir. vel omitt. hered.* exceptionem agnitam *l.* 21. *D. de donation.* legatum *l.* 81. §. 1. *l.* 86. §. 2. *D. de legat.* 1. a se legatum *l.* 86. §. 2. *de legat.* 1. a se proprietatem, usumfructum *l.* 10. *D. de usu & usufruct. legat.*

Repellere, excludere, non admittere. Et sic *repelli* ab accusatione *l.* 3. §. 1. *D. de suspect. tutor.* a bonorum possessione *leg. ult. C. de bonor. possess. contr. tab.* edicto *leg.* 14. §. 6. *D. de bonis libertor.* exceptione *leg.* 2. §. 6. *D. de excep. dol. mal.* per exceptionem *l.* 14. §. *ult. D. de excep. rei judicat.* ut indigni *l.* 15. §. *ult. D. de his, quæ ut indign.* ab omni judicio & voluntate *l.* 16. §. 5. *D. de bonis libertor.* a

legato *l.* 36. D. *de excusat.* a nuptiis *l.* 30. *de rit. nupt.* a petitione *l.* 3. §. *ult.* D. *de pollicitation.* a præscriptione *l.* 1. D. *de vacation.* replicatione *l.* 3. D. *si cui plusq. per leg. falc.* a successione *l.* 8. *C. qui petant tutor.* Repelli excusatio dicitur, quæ non admittitur in *l.* 1. D. *quand. adpelland.*

Repellere pro arcere, & propulsare. *Repellere* gladio *l.* 3. *C. ad leg. jul. de sicar.* Vim vi repellere *l.* 11. §. 1. D. *quod met. causs.*

Repensare in *leg.* 2. *C. Theod. de tiron.* id est, compensare.

Reperire. *Reperitur* in possessione *l.* 21. *C. de liberal. causs.* Repertus debitor *l.* 4. *C. de testam. manumiss.* in delicto *l.* 24. D. *de quæstion.*

Repertorium, quod vulgo inventarium adpellatur *l.* 7. D. *de administr. & peric. tutor.* Dücker. *de Latin. vet. jurisconf.* p. 441.

Repetere pro memoria repetere in *leg.* 10. D. *de pect.* *l.* 16. D. *de jur. codicillor.* Forte in hunc sensum etiam accipienda hæc vox est in *l.* 1. D. *de orig. jur.* Necessarium prius ab urbis initiis repetendum existimavi. *Repetere* originem suam *l.* 32. D. *de liber. causs.*

Repetere actionem inchoatam est desertam ante actionem denuo instituere *l.* 21. D. *de inoff. testam.*

Repetere legatum est id, quod semel legatum est, relegare, ut Junius Mauricianus ait *l.* 23. D. *de usu, & usufruct. legat.* & Ulpianus in *leg.* 3. §. 2. D. *quib. mod. usufruct. amitt.* & Paullus in *l.* 18. D. *de usu & habit.* Hoc accidit quum legatum priore testamento inciso extinctum sequente testamento relegatur. Sic repetitur legatum in *l.* 28. §. 1. D. *de liberat. legat.* his verbis: Quibusque legata in eo testamento, quod incideram, dedi, omnia rata esse volo. Sic quoque legata *repeti* in substitutione dicuntur, quæ in principalibus tabulis inutiliter relicta erant *l.* 77. D. *de legat.* 4. *l.* 19. § 1. D. *de legat.* 1. Eodem modo & in codicillis inutiliter data per repetitionem confirmantur hac scriptura: Hoc amplius heres meus dato. Huc pertinet, quod Julianus scribit, in repetundis legatis hæc verba, quæ adjici solent, *item dare damnas esto*, ad conditiones, & dies legatorum easdem repetundas referri *l.* 63. D. *de legat.* 3. Sic *repetitio* legati, & repetere legatum in *l.* 32. D. *de legat.* 1. legatum usufructus *l.* 24. D. *de usu, & usufr. legat.* legatum substituto *l.* 52. §. *ult.* *l.* 53 & 54. D. *de legat.* 1.

Repeti etiam dicuntur legata, quæ ab instituto data a substituto iterum relinquuntur, vel ab uno ex primis heredibus relicta a coherede ejus rursum leguntur in hunc modum: Quæ a filio meo legavi, quæque eum dare jussi, heres meus iisdem diebus dato *l.* 32. & 54. D. *de legat.* 1. *l.* 75. D. *de legat.* 3. *l.* 81. D. *de verb. signif.*

Repeti ususfructus dicitur, qui qualicumque ratione amissus iterum legatur, & fructuario conservatur *l.* 2. §. 1. *l.* 3. *princ.* & §. 1. *l.* 5. D. *quib. mod. usufr. amitt.* *leg.* 3. §. 2. D. *usufruct. quemadmod. cav.* ut in specie *l.* 8. D. *de annuis legat.* Unde *repetitio* ususfructus *l.* 2. §. 1. D. *quib. mod. usufr. amitt.* *l.* 3. D. *eod. tit.* Vide etiam *l.* 19. D. *de legat.* 1.

Repetere reum est iterato reum facere, abolitioneque exemtum reum denuo postulare *leg.* 3. §. *ult.* D. *de accusat.* *l.* 10. §. 1. *l.* 12. & 15. §. *ult.* *l.* 17. D. *ad SC. Tur-*

Turpillian. l. 3. §. 1. & 12. §. *ult.* D. *de accusat.* l. 31. D. *ad leg. jul. de adulter.* l. 14. §. 1. D. *de bonis libertor.* Suetonius in *Aug. cap.* 32. Diuturnorum reorum, & ex quorum sordibus nihil aliud, quam voluptas inimicis quæreretur, nomina abolevit, conditione proposita, ut si quem repetere vellet, periculum pœnæ subiret. Idem *in Domitian cap.* 2. Reos, qui ante quinquennium proximum apud ærarium pependissent, universos discrimine liberavit, nec repeti nisi intra annum permisit. Sic & repeti reus in l. 13. §. 1. D. *de accusation.* Repetere accusationem l. 6. C. *de his, qui accusar. non poss.* crimen, quod nihil aliud est, quam indulgentia abolitum crimen, ex integro iterum persequi *leg.* 7. D. *ad SC. Turpill.* hoc sensu & *repeti* quæstio dicitur, in l. 16. D. *de quæstion.* Sicut *repeti* in quæstionem est tormentis iterum subjici l. 17. D. *de quæstionib.* vel in quæstionem iterum peti.

Repetere petere in *leg.* 18. *in fin.* C. *ad leg. jul. de adult. Repetita* fideicommissaria libertas ab herede.

Repetere, reposcere. Condictione repetere, quod indebite solutum est l. 3. *in fin.* D. *de transact.* Repetere vecturam l. 15. §. 6. D. *locat. conduct.*

Repetere, iterato agere, vel suscipere. Sic Repetita emtio l. 7. §. 6. D. *de pact.* Repetere honores defunctos *leg.* 17. §. 3. D. *ad municipal. Repetita* potestas l. 6. C. *de sentent. pass.* repeti negotium l. 3. C. *de fid. instrum.*

Repetita die, id est, antelata, seu prælata die l. 5. §. 7. D. *de nov. oper. nunciat.* l. 9. §. 6. D. *ad exhibend.* l. 15. §. 31. D. *de damn. infect.* l. 1. §. 10. D. *de itin. actuq. privat.* l. 51 D. *ad leg. Aquil.* ubi repetitis diebus, significat retrorsum computatis, eodemque modo repetitionem triginta dierum accipe in l. 34. *in fin.* D. *de obligat. & action.*

Repetita prælectio, *δευτέρα πραέλεξις*. Justinianus ita vocari jussit codicis editionem posteriorem. Id vero vult, veterum fuisse exemplo videri. In antiquis libris, ait, non solum primas editiones, sed etiam secundas, quas repetitas prælectiones veteres nominabant, subsequutas esse invenimus, quod ex libris Ulpiani viri prudentissimi ad Sabinum scriptis promtum erat quærentibus reperire *Constit. cordi nobis* §. 3. *de emendat. codic.* Glossar. Nomic: *Repetita ἀνάδοσις*. Hein.

Repetitam conditionem emancipationis l. 77. *princ.* D. *de cond. & demonstr.*

Repetiti satisdatio dicitur, non quæ iterum datur, sed quæ condicitur l. 1. *princ.* D. *ut legator. vel fideicommiss. servand. causs. caveat.*

Repetitum tacite a substitutis fideicommissum l. 4. C. *ad SC. Trebell.*

REPETITIO pro condictione l. 41. D. *de regul. jur.*

Repetitio legati, & ususfructus, de quo modo in *repetere*.

REPETUNDÆ. Lex Julia repetundarum, quæ & de repetundis dicitur l. 7. D. *ad leg. jul. repetund. Repetundarum* crimen, quod de pecuniis repetundis ex Lege Julia intenditur, etiam pecuniarum nomine, quas quis, quum in magistratu aliquo, potestate, curatione, ministerio esset, ob judicandum, vel non judicandum acceperit, vel quo magis, vel minus ex officio suo faceret, vel ob militem legendum mittendumve *tot. tit.* D. *de leg. jul. repetund.* Intelligendum est autem repetundarum judicium olim in eos solos magistratus, qui in provincias mit-

mitterentur institutum fuisse, quemadmodum Cicero in *Divinat.* demonstrat, post vero generaliter eo teneri cœperunt alii etiam, qui in urbe administrarent. Addam ex Tacito *lib.* 11. *cap.*6. *Annal.* Cossutianum & alios aliquos perfidos caussarum patronos fuisse repetundarum reos, eo quod pecunia accepta a Suillio accusatore, prævaricati essent, inibique refert Tacitus sancitum, ut qui advocati ob caussam orandam denum sestertium modum egrederentur, repetundarum tenerentur.

REPIGNORARE est luere, & liberare pignus, adversaturque verbo pignorare *l.* 5. §. 12. *D. commod.* Festus *lib.* 16. Reluere, solvere, repignorare. Cæcil. in Carmine: Ut aurum, & vestem, quod matris fuit, reluat, quod viva ipsi opposuit pignori. Ut *replumbare* est adplumbata dissolvere, *resignare*, signatum aperire, & aliis satis multis in verbis articulus *re* contrariam simplici verbo tribuit significationem. Alias vero iterationem, & geminationem significat, ut *retractare* interdum est, iterum tractare, & *relegare* repetere legatum, de quo in verbo *repetere.*

REPLERE præter implere, aliquando est supplere, quod deest.

Replere pretium *l.*4. §. 10. *D. de usu & usufruct. legat.*

REPLICARE, resolvere jus exceptionis *pr. Inst. de replicat. & passim.* Græci dicunt, ἀντιδιαπλέκω. Æschines κατα Κτησιφῶντος *p.* 432. *Oper. Demosthen. & Æschin.* Ναι ἀλλ' ἀντιδιαπλέκει πρὸς τοῦτο εὐθέως, λέγων. Esto: Sed statim contra hoc replicabit, dicens.

REPLICATIO, responsio ad exceptionem, ejusque depulsio *l.* 3. *pr. D. si cui plusquam per leg. falcid.* Est ergo replicatio contraria exceptio, & quasi exceptionis exceptio *l.*22. *D. de except.* Dicitur enim adversus exceptionem, per eamque eliditur exceptio *l.* 48. *D. de procurat.* Vetus Glossarium Græcum vertit ἀντίλογια, Et mox, ἀντίλογια, ἀνάλυσις, παραγραφη, παραγραφαι. Replicatio, resolutio, exceptio exceptionis. Ejus autem formula erat *aut si*, quemadmodum intelligitur ex *d. l.* 48. *D. de procurat. l.* 7. §. 1. *D. de curator. furios.* Si heredes dementis easdem res vindicent, quas curator alienavit, & exceptio opponetur, si non curator vendiderit, replicatio dari debet, aut si satisdatione interposita secundum decretum vendiderit. Jul. *l.* 24. *D. de except. rei judicat.* Adversus exceptionem, si non ejus sit res, explicatione hac adjuvabitur: Aut si res judicata non sit Caius *l.* 48. *D. de procurat.* Tunc excipiente eo, cum quo agitur, si non mihi mandatum sit, ut a debitoribus peterem, actorem ita debere replicare: Aut si mihi mandatum est, ut a te peterem. Itaque replicatio dicta videtur, vel quod implicatam, & quasi tectam exceptionis iniquitatem replicet, ac patefaciat, vel potius quod æquitatem actionis ab excipiente reo tectam, & quasi complicatam explicet, atque aperiat.

REPLUMBARE est adplumbata dissolvere *l.* 19 §. 3. *D. de aur argent. legat.* Vid. *repignorare.*

REPONERE ponere iterum, reponere ædificium *l.*20. §.2. *D. de servit. præd. urb.* arborem *l.*3. §. *ult. D. arbor. furt. cæsar.*

Reponere, ponere. Reponere onus in ripis *l* 5. *D. de rer. divis.*

Reponere, condere. Sic repositi fructus *l.* 12. & 29 §. *ult. D. de instr. vel instr. legat* Reposita in horreis *l.* 88. *D de legat.* 3. Repositis omnibus *l.* 92. §. *ult. D. eod. tit.* Repositum fru-

frumentum *l.* 18. §. 9. *D. de instr. vel instr. legat.*

Reponere se in obligationem in *l.*10. *D. quod met. causs.* dicuntur, in quorum persona redintegratur obligatio, ut *ibidem.*

In potestate Titii *repositum* est *l.* 68. *D. de hered. instituend.* id est, in arbitrio ejus, & potestate positum.

REPORTARE sententiam *l.*4. *C. mandati.* vindictam *l. ult. C. ad SC. Turp.*

REPOSCERE, poscere, exigere. Reposcit caussa *l.* 13. *D. de custod. reor.* rationem tutelæ *l.*1. *C. de in litem jurand.* tutelam *l.* 29. *D. de admin. & peric. tut.*

Reposcere repetere. Reposcere commodatum *l.*20. *D. de adquir. possess.* debitum *l.* 13. *D. de administr. tutor.* fructus judicio *l.*2. *C. de act. emt.*

REPOSITORIA *l.*19. §.10. *D. de auri arg. legat.*

REPRÆSENTARE est, quod in diem debetur, ante diem solvere, quod Græci dicunt παρακαταβάλλειν. Sic repræsentare debita *l.*3. *C. de condition. ex lege.* fideicommissum *l.* 36. §. *ult. D. de cond & demonstr. l.*22. *princ. D. ad SC. Trebell.* Cicero *lib.*16. *ad Attic. Epist.*2. Mihi quidem, inquit, istorum animi videntur incendi ad repræsentandam improbitatem suam. Sueton. *in August. cap.*101. Summam legionariis legatam repræsentari jussit. Sic *repræsentata* libertas dicitur, quæ ante diem soluta est *leg.* 37. §. 41. §. 1. *D. de fideicomm. libert.* & repræsentata pecunia *l.* 8. §. 6. *D. de transaction.* Hoc sensu etiam dicitur repræsentari condemnatio *l.* 24. §. 2. *D. soluto matrimon.* & restitutio *l.* 55. §. 1. *D. ad SC. Trebell.* Repræsentare damnum *l.*22. §.3. *D. de action. rer. amotar.* Repræsentari etiam cognitio dicitur, quæ non exspectato pubertatis tempore statim suscipitur, & mature judicatur *l.* 3. §. 5. *D. de Carbonian. edict.* & *l.* 3. §. 4. *D. de liber. exhib.* Seneca *lib.* 15. *epist.* 1. Petit a me, ut id, quod in diem suum dixeram debere differri, *repræsentem.*

Repræsentare aliquando est simpliciter dare, seu numerare *l.* 7. *C. de rer. permutat.*

Repræsentare aliquid dicitur, ad quod proxime accedit. Sic dolum repræsentari culpa in *l.* 1. §. 1. *D. si is, qui testam. liber. esse juss.*

Repræsentare se est præsentiam sui facere *l.*15. §. 1. *D. ad leg. jul. de adulter. l.* 8. *C. quomod. & quando judex sentent.*

Repræsentare jus præses provinciæ dicitur in provincia, qui in eadem judicis, & juris vicem tenet *l.*1. *C. ubi causs. fiat.*

Repræsentari caussæ dicuntur in *l.*8. *C. de adpell.* id est, denuo præsentari.

Repræsentare est exhibere vi quadam juris præsentiam ejus, quod revera præsens non est. Sic filius fratris succedendo cum patruis *repræsentat* patrem suum, *Novell. Quæ jura agnat. & cognat.* §. *restat. ut & tertium Constitut.*118.

REPRÆSENTATIO ante diem solutio *l.*24. §. 2. *C. solut. matrim. l.* 1. & 2. *princ. D. de dote prælegat. l.* 88. §. 5. *D. de legat.*2. *l.* 10. §. 12. *D. quæ in fraud. creditor.* §. 14. *Inst. de legatis.*

Repræsentatio equorum, id est, præstatio, collatio *l.*2. *C. Th. de privileg. qui in sacr. palat.*

REPRÆSTARE duobus in locis in Pandectis Florentinis invenitur in *l.* 47. *D. de action. emt.* & *l.* 22. *princ. D. ad SC. Trebell.* pro quo rem præstare *l.*6. *D. quod cum eo, qui in alien.*

dion. pot. ut Plauto & Catoni & ICtis resolvere est, quod aliter rem solveret. Displicet autem hæc lectio Cujacio *lib.* 3. *observ. cap.* 15. reponitque ille *repræsentare.* Placet rursus eidem *lib.* 13. *observ. cap.* 35. Julius Pacius ad *d. l.* 22. *pr.* D. *ad SC. Trebell.* magis probat scripturam, ubi *repræsentare* legitur, quin & ipse Brissonius, qui supra in *repræsentare* hanc ipsam *leg.* 22. D. *ad SC. Trebell.* excitat. Add. Ducker. *de Latin. vet. jurisconf. p.* 337. Hein.

Reprehensio. Vestimenta, quibus sine reprehensione vel vir vel uxor utuntur *l.* 23. §. 2. *de aur. argent. legat* ubi verba, sine reprehensione *εμφατικως* accipienda sunt, pro lege, usu, more ceterorum civium, explicante Guil. Fornerio *lib.* 1. *Selection. cap.* 1.

Reprehensio existimationis, id est, nota *l.* 43. *Cod. Theod. de oper. publ.*

Reprehensio, pro pœna. In maximam se reprehensionem sciat venturum *l.* 21. *C. Th. de cursu.*

Reprobare, improbare, rejicere. *Reprobari* testimonium dicitur in *l.* 22. D. *de his, qui notant. infam.* Reprobare autem testes, & eorum fidem imminuere, & refellere *C. præsentium de testib. in* 6.

Ex quibus autem caussis refellantur, docent Spec. *in tit. de testib.* & Nepos Montalbanensis *in tractatu vel fugiens.* quo in genere sciendum jure civili & canonico testes reprobatarios (ut cum vulgo loquar) reprobatoriorum, vel (ut Latinius rem exprimam) refutatorios refutatoriorum admittendos ex sententia Justin. Imp. scribit Angelus Aretinus §. *si vero dicatur de testib. Novella Constit.* 90. Verba ejus constitutionis hæc sunt; *και αχει μεν τετάρτης μαρτύρων παραγωγης αδειαν ειναι τοις μαρτυρουσι χρησθαι.* Quod ad quartam testium refutationem, rejectionemque produxit Angelus Refutatorios etiam refutatoriorum testium admittendos decreverunt Pontifices maximi *cap. licet delictus*, ubi gloss. & interpretes *de testib. in antiqu.* & *cap. præsentium eod. tit. in* 6. In ea quoque sententia est speculator *tit. de testib.* §. *sæpe*, *vers.* item actor. Eamdem sententiam tenet Bald. *l. si quis testib. C. de testib. vers. quæro quot.* quæ sententia habet æquitatem, quod constitutum est, ut veritas elucescat.

Reprobata institutione, id est, non admissa *cap. post electionem, de concess. præbend. in antiq.*

Repromissio satisdationi opponitur in *l. ult.* §. 1. D. *quod legator.* Repromissio dotis *l.* 72. D. *de jure dotium.*

Repromittere aliud est, quam satisdare *leg.* 5 §. 17. D. *de oper. nov. nunciat.* Nam repromittere est nuda pollicitatione, cautioneque promittere, non satisdare *leg* 4. D. *de manumission.* *l.* 58. 18. D. *de oper. nov. nunciat.* *l* 9. § 4. *l.* 13. *princ.* & §. 1 *l.* 30. §. 1. D. *de damn. infect.* *l.* 3. & 5. §. 2. D. *de condict. causs. dat.* *l.* 10. D. *de his, quæ ut indign.* *l.* 22. D. *de oper. libert.* Est igitur repromittere, ei, qui nobis stipulantibus promisit, nunc jam vicissim a nobis stipulanti promittere non satisdato. Cicero *pro Rosc. Comœd.* Repromittis tu ab hino triennium Roscio. Quod a Flavio abstulero, partem dimidiam inde Roscio me soluturum spondeo. Item repromisisse Fannium Roscio, si quid a Flavio exegisset, ejus partem dimidiam, sed omnino exegisse nihil. Quid tu non exitum exactionis, sed initium repromissionis spectare debes. Roscius Fannio stipulanti

ti

ti pecuniam certam spopondit, pro opera & labore quem in communi judicio persequendo sumserat, sed vicissim Roscius stipulatus ab eo est dimidiam, ejus quod exigeret, partem.

Repromittere custodiam *l.* 3. §. *ult.* D. *de jur. dot.* de dolo *leg.* 15. D. *de pign. act* Ubertatem *l.* 4. C. *si mancip. ita ven.*

REPUDIARE, id est, nolle ad se pertinere, ut loquitur *l.* 8. § 1. D. *de rebus creditis.* Neque repudiari proprie dici potest, quod jam adquisitum est. *l.* 34. § 2. D. *de legat.* 2. Repudiare bona *l.* 22 §. *ult.* D. *de jur. patron.* bonorum possessionem *l.* 2. D. *unde legitimi* fideicommissum *l.* 34. §. 2. D. *de legat.* 2. hereditatem *l.* 2 C. *de legitim. hered* Vid. supra art. *recusare* Repudiare legatum *l.* 2. D. *de manumission.* a se legatum *l.* 10. D. *de option. vel elect. legat.* delatam successionem *l.* 12. C. *de testam. manumiss.* defuncti voluntatem *l.* 81. §. *ult.* D. *de legat* 2.

Repudiare, est jus nobis delatum repellere. *Repudiantur* enim ea tantum, quæ jam delata sunt *l.* 1. §. 7. D. *de succesfor. edict.* Nec repudiare quis id potest, quod, si velit, habiturus non est *l.* 135. D. *de regul. jur.* Sueton. *in Claud. cap.* 25. Sponsas admodum adolescens duas habuit. Priorem, quod parentes ejus Augustum obtulerant, virginem adhuc repudiavit. Sueton. *in Julio cap.* 18. Repudiato priore sponso. Repudiare conditionem *l.* 31. D. *de rit. nuptiar.* Vid. art. conditio. Sic ergo *repudiari* futurum matrimonium potest *l.* 191. D. *de verb. signif.*

Repudiare de jam contracto matrimonio. Sic repudiare uxorem *l.* 29. D. *de manum. testam. l.* 7. & 12. D. *de ritu nuptiar.* Repudiatus, pro eo, cui ab uxore repudium missum est *l.* 38. D. *solut. matr.*

REPUDIATIO fideicommissi *l.* 26. C. *de fideicomm.*

REPUDIUM a divortio separat Modestinus in *l.* 101. §. 1. D. *de verb. signif.* additque: *Repudium* sponsæ remitti videtur, quod & in uxoris personam non absurde cadit. Inter divortium, & *repudium* hoc interest, quod repudiari etiam futurum matrimonium potest, non recte vero sponsa divortisse dicitur, ait Paulus in *l.* 191. D. *de verb. signif. Repudium* autem non nuptiarum tantum diremtionem, renunciationemve, sed & sponsaliorum significat *l.* 2. D. *de divortiis.* Mævia *repudium* sponsalibus misit, atque ita alii nupsit *l.* 38. *D. solut. matrim.* Sic & injusti *repudii* esse actionem dixit Quinctil. *declam.* 1. Vetus Glossarium Græcum, *Repudium* διαζευξις τε γαμου. Glossarium etiam vertit, διαζυγιον. Justinus Martyr. in Apolog. *pro Christianis* 1. *ad Senatum Roman. p.* 42. Επειδη δε ο ταυτης ανηρ, εις την Αλεξανδρειαν πορευθεις, χαλεπωτερα πραττειν απηγγελθη, οπως μη κοινωνος των αδικηματων, και ασεβηματων γενηται, μενουσα εν τη συζυγια, και ομοδιαιτος και ομοκοιτος γενομενη, το λεγομενον παρ υμιν ρεπουδιον δουσα. Postquam vero maritus Alexandriam profectus, multo etiam deterior factus esse dictus est, femina verita, si de cetero eodem cum illo lecto, eademque mensa uteretur, ne impietatis ejus fieret particeps, misso illi, quod apud vos dicitur, repudio, ab eo sejuncta est. Ubi autem *repudium* pro divortio sumitur, ut in *l.* 3. D. *de divort. l.* 12. D. *de rit. nupt. leg.* 39. D. *soluto matrim.* & *l.* 3. & 8. C. *de repud.* Ubi repudium ad uxorem referunt, id Synecdoche generis est pro specie, quæ etiam apud

apud alios latinæ linguæ auctores usitata est, teste Brech. *ad l.* 191. *D. de verb. signif.* quamplurimis in eam rem testimoniis citatis. At si divortium pro repudio sponsi sponsæque ponatur, ut in *l.* 8. *D. de condict. causs. dot.* id durius videtur, cum non sit species pro genere, neque generis pro specie synecdoche, sed speciei pro specie κατάχρησις & transpositio, ideoque rara & inconsueta Gœdd. *ad l.* 101. *D. de verb signif. n.* 1. Repudium dicere Tacit. *lib.* 3. *Annal. cap.* 22. mittere *l.* 138. *D. de solut. matrim. l.* 3. 4. & 8. *D. de divort. l.* 57. *D. de donat. int. vir. & uxor.* remittere *l.* 191. *D. de verb. signif.* renunciare, Plaut. in *Aulular. act.* 1. *scen.* 3. *vers.* 72. scribere Tertullian. in *Apologet. c.* 6. Per annos sexcentos nulla repudium domus scripsit. Ceterum *repudium* (quod ad uxorem refertur) justæ tantum uxoris dici solere, non etiam feminæ superinductæ, nec dari repudium concubinæ umquam aliquem dixisse, scribit Baronius *ad ann.* 306. §. 7. *p.* 6.

Repulsorium in *l.* 1. *C. de aquæduct.* & *l.* 15. *C. Th. eod. tit.* Qua forma veteres dixerunt etiam perpluvium, impendium, confugium, suffugium, & similia. Vid. Jo. Frider. Gronov. *lib.* 1. *observ. cap.* 19. *p* 155. *Hein.*

Reputare, in computatione ineunda aliquid imputare significat *l.* 36. *D. de negot. gest.* & aliis multis locis. Sic *reputare* alimenta *l.* 34. *D. eod. tit.* in damno *l.* 1. §. 15. *D. quod vi, aut clam.* pretium *l.* 4. *C. de judic.* sumtus *l.* 61. *D. locati.* usuras *l.* 40 §. *ult. D. de min.* Hinc

Reputationes. *Rubr. C. de reputationibus, quæ fiunt in judicio in integrum restitutionis*, sunt compensationes, quæ contra minores in integrum restitutos emptori fiunt, ut nempe illis adversus venditionem restitutis fundus cum fructibus restituatur, sic illi pretium cum usuris reddunt *leg.* 40. §. 1. *l.* 48. §. *ult. D. de minorib.* Sic enim sumitur hoc verbum *l.* 10. §. 9. *D. mandati.* Reputationes enim eo in loco exponit Ulpianus, cum fructus rei restituendæ reputantur cum sumptu facto in fructibus recipiendis. Similis compensatio restituto minore adversus solutionem *d. l.* 40. §. *fin.* adversus emtionem *l.* 27. §. 1. *vers. prædium D. de minorib.* Hoc nomine etiam continentur ἐμπονήματα, id est, meliorationes prædii arg. *l.* 16. *C. de prædiis minor.* Ulpianus *l.* 2. *D. ubi pupill. educ.* Officio judicis, qui tutelæ cognoscit, congruit reputationes tutoris non improbas admittere.

Requie *ablata* redhibere *l.* 2. *C. Th. de usur.* id est, protinus, sine mora.

Requirere, inquirere, investigare. *Requirere* adnotatos *l.* 1. §. 1. *D. de requir. vel absentib. damnand.* fugitivum *l.* 3. *D. de fugitiv.* reum *tit. D. de requir. vel absent. damnand.* Requirendus factus *l.* 1. *Cod. de requir. reis.* Litigatores non citati, sed requisiti *leg.* 15. *in fin. C. de judic.*

Res. Rei adpellatio generalis est. Continet enim omnia, quæ vel in patrimonio sunt, vel extra patrimonium, & ad omnem contractum, caussamque, & jura pertinet *l.* 5. & 23. *D. de verb. signif.* Generaliorem vero rei notionem exhibet Wurffel in *Jurisprud. definit.* §. 76. Res est, sit, cui determinata notio respondet. Igitur, ut ex summo illo genere per varias notionum species descendamus.

Res aliquando pro veritate accipitur in *l.* 9. §. 4. *D. de jur. & fact. ignor. l.* 2. §. 15. *D. pro*

em-

emtor, ubi *in re* & in æstimatione opponuntur. Sic *in re* est, ut possit adire *l. 33. D. de adqu. vel amitt. hered.*

Rerum natura pro mundo. Sic in rerum natura non sit *l. 30. §. 1. D. de jurisdict.* Sic & quæ exstant, & quæ in rerum natura esse desierunt *l. 17. §. 2. D. de act. rer. amotar.*

In *rebus* humanis agere, vel esse, pro vivere, existere in *l. 11. C. de inoff. testam. l. 2. D. de ventr. in possess. mitt.* & passim aliis locis. Sic *rebus humanis* defunctus *leg. 2. C. und. legitimi*, exemtus *l. 7. C. de judic.* subtracta *l. 5. C. quand. dies legat.* Rebus humanis excedere *l. ult. D. quand. dies. legat.*

Res pro facto. Rem illicitam admisisse *l. 1. C. de liberal. causs.* Sic obligationes ex maleficio *ex re* nasci, id est, ex ipso facto illicito, dicuntur *princ. Inst. de obl. quæ ex delict. nascuntur.* Alias *Re* & facto conjunguntur, uti *Re* atrocem injuriam haberi, vel fieri dixit Ulpianus *l. 7. §. ult. l. 9. D. de injur.* Et ita *re* & *verbis* opponuntur in *leg. 1. §. 1. D. de injur.* ubi Labeo injuriam *re* fieri definit, quoties manus inferuntur. Sic *re ipsa* & verbo opponuntur in *l. 37. pr. D. ad SC. Trebell.* Sic & *re* fieri collatio dicitur, si res ipsa conferatur *leg. 2. §. 1. D. de collat. bonor.* Re convenire *l. 1. D. de pact.* Re exclusus non videtur, quem prætor se in integrum restituturum pollicetur *l. 3. D. de in integr. restit.* Item *re* mora fieri dicitur, veluti si dies solutionis præterierit *l. 6. D. de minorib.* Sic alibi *ex re* moram esse *l. 26. §. 1. D. de fideicomm. libert.* Ex re mora fieri *l. 32. D. de usur.* In re mora esse *l. 21. & 38. D. eod. tit.* Re & facto transfertur domicilium *l. 20. D. ad mun.*

Ex *re* venit actio. Furiosus & pupillus, ubi *ex re* actio venit, obligantur, etiam sine curatore, vel tutoris auctoritate, veluti si communem fundum habeo cum his, & aliquid in eam impendens, vel damnum in eos pupillus dederit, nam judicio communi dividundo obligabuntur. Add. §. 3. *Inst. de obligat. ex quasi contract.*

Res pro negotio, vel eo, de quo agitur. Sic nec *ad rem* facit *l. 4. C. arbitr. tutel.* pertinet *l. 1. §. 13. D. ad leg. Falcid.* Rem in judicium deducere *l. 12. D. de pact.* Res patitur *l. 2. D. de stat. hom.* In hanc *rem*, id est, ob eam rem *l. 8. C. mand.*

Res pro utilitate, vel ratione. Non abs *re l. 14. D. de probation.* E *re* est *l. 1. D. de reb. cred.*

Res pro imperio. Sic *Res* Romana in *§. ult. Inst. de Justit. & jur.*

Res pro vi & effectu in *leg. penult. D. de statulíber.* Sic cum *re*, id est, cum affectu Ulpian. *tit. 23. regular. §. 6.* in quo autem iste effectus consistat, idem docet *tit 28. §. 13.*

Res ex conceptu ad jus nostrum maxime pertinente dicuntur specialiter, qua differunt a personis & actionibus. Est autem hoc sensu *res*, omne id, quod sua natura habile est, ut possit in bonis alicujus esse, seu alicujus suum esse. Præivit nobis Caius *Inst. lib. 2. tit. 1. §. 1.* scribens: Id, quod humani juris est, plerumque in alicujus bonis esse. Licet enim actu non semper in bonis sint, natura tamen earum non officit, quominus esse possint. Ita enim ara non est in bonis hominum, quum sit res sacra, verum natura ejus, modo scilicet compositionis, non impedit hoc ipsum, sed factum aliquod accedens, scilicet consecratio, proprietati hominum eam eximit. Vulgatur alias anti-

quo-

quorum definitio, quod *res* id fit, quod non est persona, nec actio, quæ negativa definitio est, adeoque rejicienda. Occasionem huic dedit triplex juris objectum, personarum, rerum & actionum §. *fin. Inst. de* J. N. G. & C. Wurffel. *jurisprud. defin.* §. 76. Atque ita sunt *res* vel divini, vel humani juris, quarum hæ hominum dispositioni subjacent, illæ non. Ita enim distinguunt Romani, alias *res* bonis hominum, alias Deorum vindicantes Caius *Inst. lib.* 2. *tit.* 1. §. 1. & *l.* 1. D. *de rer. divis.* ad has referentes sacras, sanctas, & religiosas, de quibus suis locis, ad illas ceteras omnes. Conf. Kemmerich. *dissert. de reb. divin.* humanique juris. Wurffel. § 78. *jurispr. defin.*

Res pro facultatibus, & substantia. Sic *res* familiaris *l.* 18. D. *de adim. legat.* eaque ultioni opponitur *l.* 6. D. *de sepulcr. violat. l.* 3. §. 1. D. *de decurion. l.* 24. D. *quæ in fraud. creditor.* Unde & *res* pro hereditate intelligitur. Sic *rem* habere *l.* 2. §. 8. D. *ad SC. Tertullian. l.* 8. D. *si tabul. testam. l.* 5. §. *ult.* D. *de bonor. possess. sec. tab.* Cicero *lib.* 3. *offic. cap.* 18. Non erat æquum, principes cives *rem* habere. *Rem* ab intestato habere *l.* 16. D. *de legat. præstand.* Sic & *res* matris, pro hereditate materna *l.* 77. §. 19. D. *de legat.* 2. & *rem* indivisam cum fratre *l.* 89. D. §. 1. D. *eod. tit.* Hanc Martialis *lib.* 10. *epigr.* 47. adpellat *rem* relictam in illo versu: *Res* non parta labore, sed relicta. Itaque *rem habere*, successionem obtinere est *l.* 12. D. *de injust. rupt. irrit. fact. testam. l.* 4. *in fin.* D. *de fideicommissar. libert. l.* 83. D. *de adquir. hered.* Unde bonorum possessio quædam esse *cum re* dicitur, quippe quum is, qui accepit bona, ea cum effectu retinet. Quædam *sine re*, quum alius evincere jure civili hereditatem potest, veluti si suus heres intestato sit *l.* 8. §. 1. D. *de inoffic. testam. l.* 25. *C. eod. tit.* & apud Ulpian. *tit.* 28. *regul.* § *ult.* Et ita sacri profanique auctores a juris consultis loqui didicerunt Ambros. *lib.* 9. *epistol.* Sunt heredes sine *re*, sunt & cum *re* *Ovid. Amor. III.* 3. Aut sine *re* nomen Deus est frustraque timetur. Vid. Cujac. *lib.* 6. *respons. Papin. ad l. pen. unde liberi.*

Rei persequutio & pœnæ vindicta opponuntur *l.* 20. §. 1. D. *de adquir. vel omitt. hered. leg.* 10. D. *de sepulcr. viol. Rei* autem persequutionem continent actiones, quibus persequimur, quod ex patrimonio nostro abest *leg.* 35. D. *de obligat. & action.* §. 17. *Inst. de action.* Add. *l.* 11. D. *de reb. auctor. jud. possid.*

In *rem*, id est, indefinite, nec intuitu certæ personæ *l.* 5. §. 1. D. *de pecun. constit.* Sic in rem, vel in personam *l.* 5. §. 15. D. *de reb. eor. qui sub tut. vel cur.* Quæ inter se opponuntur *l.* 10. D. *de oper. nov. nunciat.* Unde non in rem, sed personalis actio in *l.* 6. §. 5. *de aqu. & aqu. pluv. arcend.* Vetus Glossarium: In *rem* actio est, quæ non solum specialiter unam, vel duas personas, sed generaliter complectitur omnes, ad quos pertinet, vel pertinere poterit. Sic *in rem* scripta exceptio *l.* 4. §. 33. D. *de dol. mal. & met. except.* & *in rem* opponi exceptio *l.* 2. §. 7. D. *eod. tit.* Item *in rem* collata verba *l.* 8. D. *ut legator. seu fideicommissor. causs. cav.* In *rem* concepta stipulatio *leg.* 10. D. *quand. dies legator.* vel cautio *leg.* 5. D. *usufruct. quemadm. cav.* Item *in rem* jurare, & in sua tantum persona opponitur *leg.* 1. §. 3. D. *quar. rer. actio.* Sic & *in rem* scriptum

ptum edictum, id est, indefinito *l.* 5. §. 1. *D. quib. ex causs. in possess. eat.* In *rem* pactus *l.* 7. §. *ult. D. de exception.* conceptum pactum *l.* 57. §. *ult. D. de pact.*

In *rem* alicujus credere pecuniam ipsius servis *leg.* 8. *Cod. mandat.* id est in utilitatem ejus, seu in rationem domini, ut loquitur *l.* 7. §. *ult. D. eod. tit.* Sic *in rem* suam obligari *leg.* 1. *D. de contrar. tut. & util. action.* In *rem* suam fidejussor *l.* 4. *D. de pact.* id est ob negotium ad se pertinens. Sic in *rem* suam fidejubet obligari, veluti pro suo procuratore, aut si ad eum pecunia pervenerit, & ipse reum dederit vice sua, pro eoque fidejusserit *l.* 13. & 22. *D. de pact. l.* 5. *D. de liberation. legat.* In *rem* suam procurator datus *leg.* 13. *D. de pact. l.* 21. *D. de adpellat.* dicitur, qui mandatus sibi actiones lucro & commodo suo exercet. In *rem* suam cognitor vel procurator Paull. *lib.* 1. *sentent. tit.* 2. §. 3. „In *rem* suam „, ait, „ datus est, qui fidejubet pro re aliqua in ea caussa, quæ futura est ejus.

Rem pupilli salvam fore, cautio prætoria, quam Theophilus *ad* §. 4. *Inst. de division. stipulat.* sic explicat, ὁ γὰρ πραίτωρ τὸν καθιστάμενον ἐπίτροπον ἐγγυητὰς διδόναι κελεύει, ὅτι σῶα καὶ ἀκέραια τὰ αὐτῶν φυλαχθήσεται τὰ πράγματα. Prætor autem tutorem, qui constituitur, datis fidejussoribus cavere jubet, fore, ut res impuberis salvæ, & incolumes serventur.

Ex *re* fructuarii, item bonæ fidei possessoris esse videtur, quod servo donaverunt, vel concesserunt, vel administratione rerum, quæ ad eos pertinent, compendii fecerint, *leg* 38. *D. de usufruct.* Sed etsi bona fide possessor vel fructuarius acceptum roget, vel paciscatur, ne ab iis petatur, ex re eorum adquirere videntur, quum eos liberent, *l.* 63. *D. de solution. l.* 11. *D. de acceptil.* Sed etsi hereditatem possessorum fructuariorumve intuitu, & contemplatione sibi relictum jussu eorum adeant, non opera sua, sed ex *re* eorum adquisisse intelliguntur *l.* 47. *in fin.* D. *de adquir. l.* 12. D. *de liberal. causs.* Atque hæc interpretatio pertinet ad id, quod dicitur, fructuario bonæve fidei possessori servum, quod litteris suis, vel *ex re* eorum stipulatur, aut per traditionem accipit, adquirere.

Rerum singularum petitio opponitur actionibus, quæ de universitate propositæ sunt in *l.* 1. *pr.* D. *de rei vindic.* Eaque in rem actio locum habet in omnibus rebus mobilibus, tam animalibus, quam his, quæ anima carent, & in his, quæ solo continentur *d. l.* 1. §. 1.

Rei etiam adpellatione & tota res, & pars ejus continetur *l.* 7. D. *de jurejur. l.* 4. §. 1. D. *de damn. infect. l.* 13. D. *de fund. dotal.* Eademque res peti intelligitur, etiam si pars petatur ejus, quod totum petitum est *l.* 7. D. *de except. rei jud.*

Rem ipsam habere videtur, qui actionem ad eam recuperandam habet *l.* 13. & 15. D. *de regul. jur. leg.* 143. D. *de verb. signif.* Quæ verba qua occasione dicta sint, & in quam sententiam vid. apud Goeddeum in *d. l.* 143.

Rerum amotarum actio. Vid. sub *amovere.*

Rei uxoriæ actio adpellatur, quæ soluto matrimonio dotis repetendæ caussa dabatur *l. un. C. de rei uxor. act.* §. 19. *Inst. de action.* Ejus meminit Cicero *lib.* 3. *officior. cap.* 15. Quinctilian. *lib.* 8. *cap.* 3. & Gell. *lib.* 4. *cap.* 3. Ejus autem in Pandectis nusquam gentium fit mentio, quod ea a Ju-

stituto in actionem ex stipulatu de dote translata, & transfusa esset.

Re contrahi obligatio dicitur in *l.* 1. *D. de oblig. & action.* quæ re demum intercedente, id est, data, numerata contrahitur *l.* 1. & 52. *D. de obligat. & action. l.* 1. *in fin. l.* 17. *D. de pact. l.* 8. §. 1. *D. de fidejussor. l.* 1. *D. de novation. l.* 2. § *ult. D. ad SC. Vellejan. leg.* 13 § 7. *D. de acceptilat. l.* 12. *C. si cert. pet.* ut sit mutui datione, commodato, deposito, pignoris traditione *princ. Inst. quib. mod. re contrah. oblig.* Ita *re* factum contractum, id est, numeratione dixit Ulpianus *l.* 9. *D. de reb. credit.* Re autem contrahi ijs in locis dicitur non excluso consensu, sed quod ut res tradatur, essentiale est contractui, nec nascatur ante obligatio quam sit res tradita: Alias societas *re* contrahi, id est, communicatione bonorum dicitur in *l.* 4. *D. pro socio.* quamquam re nondum tradita & intelligatur contractam esse societatem, in qua, nudo etiam consensu, obligatio constituatur.

Re solvi obligatio dicitur, id est, solutione *l.* 80. *D. de solution. Re* item præstare jurisconsulti dixerunt *l.* 47. *D. de action. emt.* ut & *re* tradere *l.* 5. §. *ult. D. eod. tit.*

Rem servare a muliere *l.* 19. *D. ad SC. Vellejan.*

Rerum servitutes, ut cum *res rei* servit, quæ & appellantur servitutes prædiorum *l.* 1. *D. de servitut.*

Res Italicæ, & provinciales, quæ ex voluntate testatoris sint intelligendæ, exponitur in *l.* 35. § 3. *D. de hered. inst.*

Res privatæ principis *leg.* 21. *C. de decurion.* add. *tit. C. de comit. vel privatæ.* Vid. supra art. *privata*

Res mulichris dos intelligitur.

Res aliæ corporales sunt, aliæ incorporales *Inst. de reb. corporalib. & incorporalib.* illæ tangi & videri, hæ non item possunt, qualia sunt jura. *Res* porro sunt mobiles, vel soli *leg.* 2. *D. de condict. triticiar. l.* 1. *D. de rei vindicat. l.* 51. *D. de donat. inter vir. & uxor. l.* 1. *D. de Ædil. edict.*

Res pro actione. Sic *res* perire dicitur, quum obligatio evanescit, & solvitur in *l.* 9. *D. de solut. & liberation.* Ulpian. in *l.* 1. *D. de feriis.* Res tempore si peritura sit, hoc est, si dilatio actionem sit peremtura.

Res quædam in abusu continentur, ut puta vinum, triticum, oleum. Ulpian. *tit.* 24. *regul.* §. 27. ut quæ pondere, numero, & mensura consistunt vel continentur *l.* 2. *princ.* & §. 3. *D. de reb. credit.* Eædem usu consumi dicuntur, quarum quippe nullus usus esse potest, nisi omnino absumantur, & pereant, ut est etiam pecunia numerata. Nam hæc cum expenditur, pro consumata habetur, quantum ad eos quorum erat, ut iis occidisse, at prorsus periisse, nec jam in rerum natura existere dicatur Connan. *lib.* 7. *cap.* 3. *n.* 4.

Res aliquando pro lite accipitur, ut in *l.* 8. §. 1. *D. de inoff. testam.* & apud Horat. *lib.* 1. *serm. sat.* 9. *v.* 41. Et olim summe dubitatum inter formularios fuisse Cicero *pro Murena cap.* 12. ostendit, *rem* an *litem* dici oporteret. Unde in actionum civilium sollemnibus sub disjunctione verba hæc ita, Varrone *lib.* 6. *de ling. lat. cap.* 5. teste, efferebantur, *quam rem sive litem dicere oportet.* Conjunctim vero protulit Imperator in *l.* 9. *C. de suis, & legitim.* ut & in solemni formula rerum a feciali repetundarum, quæ a Livio *lib.* 1. *cap.* 32. poni-

nitur, *Quarum rerum litium, causfarum condixit pater patratus*. Inde rem amittere litem amittere est *l.* 8. *D. de restitut. in integr. l.* 22. §. *penult. D. rem rat. haber. l.* 5. *de stipulat. prætor.* Rem differri, id est, litem *l.* 3. §. 4. *D. de liber. exhib.* *Res* perire dicuntur a Livio *lib.* 29. id est, lites. Sic & *res* perire tractu temporis dicitur in *l.* 22. *D. de procurator.* Add. *l.* 1. & 3. *D. de feriis.*

Rem servare pro debitum suum ab aliquo consequi, & ut alias dicitur, ad suum pervenire *l.* 2. & 4. *D. de dol. mal* & alibi passim. Inde rei servandæ caussa in possessionem mitti dicuntur creditores *l.* 2. *D. de feriis l.* 1. & 7. *D. quib. ex causs. in possess.* & aliis multis locis. Etiam *rei* servandæ caussa in possessionem bonorum tutoris, qui ne alimenta decernantur, latitat, pupillus mittitur *l.* 7. §. 2. *D. de suspect. tutor.* Sed & rei servandæ gratia, fideicommissi servandi gratia, significat in *l.* 9. *D. de annuis legat.* quamquam alias hæ duæ missionum in possessionem caussæ ut diversæ separentur *l.* 1. *D. ex quib. causs. in possess. eat.* Rei autem servandæ caussa non possidet, qui suo jure ut pignus tenet *l.* 13. *D. quæ in fraud. cred.*

RESCINDERE proprie dicuntur, quæ alias jure legitimo valent, non quæ ipso jure nulla sunt. Ita *rescissa* acceptilatio *l.* 9. §. 4. *D. quod met. causs.* adoptio *l.* 1. §. 7. *D. si tabul. testam. null. exstab.* Rescindere acta Cicero *Philip.* 13. *cap* 3. Ovid. *lib.* 14. *metamorph.* v. 784. Nisi quod rescindere numquam Dis licet acta Deum, & alias, Sueton. in *Claud. cap.* 10. Caii quoque etsi omnia acta rescidit. Florus *lib.* 3. *cap.* 23. *n.* 2. Acta Sullæ rescindere. *Rescindere* capitis deminutionem *l.* 6. §. 1. *D. de bonor. possess.* decreta *l.* 4. *D. de decret. ab ordin. faciend.* donationem *l.* 3. *C. de donation. mort. causs.* fraudem *l.* 2. *D. si quid in fraud. patron.* judicium *l.* 47. §. 3. *D. de pecul.* judicium patris *leg.* 1. *D. de legat. præstand.* nimirum per bonorum possessionem contra tabulas. Rescindere libertatem *l.* 23. *C. de liberal. causs.* locationem *l.* 23. *D. locati* matrimonium *l.* 3. *C. de matrim.* obligationem *l.* 5. *D. ad leg. jul. de vi publ.* placita *leg.* 17. *C. de usur.* quæ pronunciaverant *l.* 27. *pr. D. de pæn.* rem judicatam *l.* 10. *C. de procurat.* Rescindere testamentum *l* 36. *D. de statulib. l.* 24. *princ. C. de inoff. testam.* ubi idem est ac rumpere: Cum alias *rescissum* dicatur testamentum facto judicis post querelam inofficiosi *Rescindere* transactionem, vel divisionem *l.* 1. *C. si advers. transact.* venditionem *l.* 1. §. 12. *D. si quid in fraud. patr.* In Indice Basilicorum: Rescindi venditio dicitur *αναλύεϑαι και ανάλυσις*, & *ανατρέπεϑαι*.

Verbum *rescindere* aliquando generalius usurpatur etiam de iis actibus, qui ipso jure nulli sunt. Bachov. in *πρωτ.* p. 607. Sic ipse jure rescindi, quod fraudandæ legis gratia esset adscriptum *l.* 64. §. 1. *D. de cond. & demonstr.*

Rescindere pavimenta *l.* 1. §. 12. *D. de cloac.* id est, destruere, disjicere.

RESCISIO pro rescissione. Sic *rescisio* in *l.* 3. §. 5. *D. de bonor. possess. contr. tabul.* rescissionem emancipationis significat. Nam prætor ut emancipatos, qui jure civili definiuntur, propterea quod per capitis deminutionem jus legitimum amiserint, ad successionem cum ceteris liberis, qui in potestate manserunt, admittat, eorum emancipationem rescindit

l. 6. §. 1. D. *de bonor. possess.* Quod quum Accursius non videret, valde se torquet in interpretatione istius §. 5. Sic etiam accipienda sunt illa *l.* 9. *C. Theod. de bonis proscript.* verba, qui ab intestato successuri defuncto, vel ex XII. Tabulis, vel per *rescissionem capitis*, prætorio vocantur edicto. Hæc Brissonius: Alii, inter quos Hottomanus *rescissionem* in *dicto* §. 5. intelligunt rescissionem matrimonii, quum scilicet Prætor matrimonium in danda possessione pro nihilo ducens, tacite illud rescindit, & quantum ad jus impetrandæ possessionis pertinet, extinguit. Varba Ulpiani in *d. l.* 3. §. 5. hæc sunt: Si emancipatus filius uxore non ex voluntate patris ducta filium fuerit sortitus, dein nepos patre jam mortuo ad bonorum possessionem avi velit venire, admittendum est ad eam, non enim per rescissionem is, qui filius justus est, efficietur non filius, quum rescissio, quo magis admittatur, non quo minus, adhibeatur. Juxta Hotomannum sensus est. Non si filius a patre exheredari potuit, idcirco nepos adversus avi tabulas petere bonorum possessionem non potest. Nam prætor caussam, propter quam exheredari filius potuit, nimirum turpe illud matrimonium, rescindit, & quantum in se est, extinguit, nec enim minus in hoc nepote merita nepotis, quam patris ejus delicta perpendit. Hanc vero Hottomanni explicationem Brissonii sententiæ postponendam censeo. Non enim heic agitur de exheredatione filii, hic quippe emancipatus erat, nec exheres scribendus, sed jure a patre præteritus. Nec dubitatio erat de effectu rescissionis matrimonii, sed rescissionis emancipationis, ob quam videri posset matrimonium, quod non ex voluntate patris contractum erat rescissum, adeoque ex eo natum nepotem non justum filium esse, nec proinde admittendum a prætore ad bonorum possessionem contra tabulas, quam dubitationem tollit Ulpianus his verbis, non enim per rescissionem (emancipationis) is qui filius justus est, efficietur non filius, quum rescissio, quo magis admittatur, non quo minus, adhibeatur. Sensus est, rescissionem emancipationis, cum adhibeatur unice ut admittatur nepos, non eum effectum habere posse ut hic excludatur, quasi per rescissionem emancipationis, & ipsum matrimonium, quod post emancipationem celebratum erat, rescinderetur, atque ita ex eo natus pro non filio esset habendus.

Rescissio decreti *l.* 5. D. *de decret. ab ordin. fac.* emtionis *l.* 11. §. 13. D. *quod vi, aut clam.*

RESCISSORSA in *leg.* 21. D. *de donation.* & rescissoria actio in *l.* 28. §. 5. *&* §. *ult.* D. *quib. ex causs. major. l.* 18. *C. de postlimin. reversf.* ea est, quæ rescissa usucapione redditur *l.* 35. D. *de obligat. & action.* §. 5. *Inst. de action. l.* 24. *C. de rei vindicat.* Rescissoria actio in *l.* 16. *C. ad SC. Velleian.* dicitur, quæ rescissa mulieris obligatione in priorem, & antiquum debitorem restituitur. Est & rescissorium judicium, ubi prætor rei traditionem in fraudem creditorum factam pro irrita habet in § 6. *Inst. de action.*

RESCRIBERE a princeps dicitur ad epistolas, ut subscribere libellis. Et *rescribere* dicitur proprie magistratibus, ut prætori *l. penult.* D. *de in integr. restit.* ad litteras præsidis *l.* 6. §. 9. D. *de injust. rupt.* Sed & privatis personis, ut Pacuviæ Licinianæ *l.* 3. §. *ult.* D. *ut in possess. leg.* ad Æmilium equestrem *l.* 1. §. 3. D. *eod. tit.* Rescribere ad libel-

bellos *l.* 23. D. *de usufruct. legat.* ad desideria Asianorum *l.* 1. §.5. D. *de offic. proc.*

Quin etiam ipsimet Jurisconsulti *rescripsisse* dicuntur, quod consulentibus se responderunt *l.* 29. D. *de statulib.* Vid. Brisson. *lib.* 3. *de formul. pop. Rom. cap.* 85. Menag. *Amoen. jur. civil. cap.* 20.

Rescribere etiam est reddere, vel restituere. Porphyrion ad Horatii *lib.* 1. *epist.* 3. *v.* 30. illa verba: scribe decem Nerio: Juris, inquit, verbo, scribere est mutuum sumere, *rescribere*, restituere. Et ad illa ibid: Quod numquam rescribere possis. *Rescribere* reddere. Suidas *Tom.* 1. *p.*552. in ἀντιγράψαντος. Τινὲς μὲν αὐτὸ τοῦ καταβαλόντος, καὶ καταθέντος οἴονται, αὐτὸ τὸ διὰ τραπέζης ἀριθμήσαντος, ὡς λέγομεν ἐν τῇ συνηθείᾳ. Id est. Alii vocem hanc accipiunt, de eo, qui pecuniam aliquam solvit & numerat. Alii vero de eo, qui, ut ut vulgo dicere solemus, ex mensa solvit. Adde Serv. *ad Æneid VII.* *v.*422. & Donat. *ad Terentium Phorm. v.* 7. 29. & Richard. Bentlei. *ad Horat. p.*628.

RESCRIPTA principum dicuntur, quibus illi vel ad libellos præsentium, vel ad magistratuum absentium consulationes, quid sibi ea de re fieri placeret, responderent, ut *l.* 19. §. 9. D. *locat. l* 17. D. *de jur. patron.* & Pont. Max. *tot. tit. de rescript. in antiq.* & *lib.* 6. Dicuntur & rescriptiones, ut in *l.* 8. & 9. D. *de offic. præsid. l. un. C. si contr. matr. volunt. tut. dat.* Vetus Glossar. Græcum βασιλέως ἀντίγραμμα, & alias ἔγγραφοι κελεύσεις βασιλέως, scriptum principis mandatum vertit. Idem alibi: Ἀντιγραφὴ λέγεται ἡ βασιλικὴ πρόσταξις, διὰ τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ προηγουμένων ἀναφορῶν γίνεσθαι τὰς βασιλικὰς προσταγάς. Sic etiam ἀντιγραφὴ βασιλική, & θεία ἀντιγραφή, principale, & divinum rescriptum apud Harmenopul. *lib.* 1. *tit.* 10. §.10. & *l.* 1. 10. *l.* 4. 68. Sic & rescripta principum sacri adflatus vocantur. Rescriptum sacrarum constitutionum *l.* 45. D. *de action. emt.* Rescripti forma longe pulcherrima & paucis admodum verbis multa complectens Pii Imp. est apud Ulpian. in *l.*2. D. *de his, qui sui vel alien. jur.*

Rescriptorum Pontificiorum M. quædam sunt contentiosa, & ad lites, de his accipiendus est textus *c. statutum de rescript. lib.* 6. quædam sunt, quæ sacerdotiorum, sive, ut vocant beneficiorum nomine Pont. Max. dat, & hæc memorantur in *c. postulasti de rescript. in antiq.* & horum genera quatuor sunt: Quædam enim sunt justitiæ, quia diœcesanum obstringit justitia, ut cleris sacerdotium primum vacaturum conferat *c. non liceat de præbend. in antiq.* Ratio ne cleri mendicare cogantur, neve divagentur. Quædam sunt in forma pauperum, de quibus in *d. c. postulasti*, ubi vide interp. & text. in *c. si pauper. de præbend. lib.* 6. Quædam sunt in forma, & conceptione *c. cum secundum de præbend.* Nam qui altari servit, de altari vivere debet *d. cap. cum secundum:* quod ante Paulus Apost. constituerat 1. *Corinth.* 9. Quædam sunt in forma communi concepta, quod jus commune gravet diœcesanos clericis providere *d. c. non liceat.* Porro rescriptorum omnium & civilium & Pontificiorum prima communisque lex est: Si preces veritate nitantur, quæ conditio, etsi non adjiciatur, subaudiendam tamen jubet *c.* 2. *de rescript. in antiq.* Sed & eam adjiciendam, alioquin rescriptum respuendum Zeno Imp. constituit in *l. fin. C. de divers. rescript.* Nisi autem

preces veritate nitantur, illis parendum non est.

Reserare signum pro res signatas, & signo clausas aperire. Paull. *Sent. lib.* 5. *tit.* 25. §. 1.

Reservare dominium *l.* 14. *C. de donat. int. vir. & ux.* electionem *l.* 27. *D. ad leg. jul. de adult.* jurisdictionem *l.* 1. & 4. §. 1. *D. de damn. infect.* optionem *l.* 2. §. 3. *D. de eo, quod cert. loc.*

Residere apud fideicommissum *l.* 3. *D. ad SC. Trebell.* in hereditate dominium *l.* 15. *C. de donat. int. vir. & uxor. Residere* apud maritum dos dicitur *l.* 48. *D. solut. matrim. Residere* peculium *l.* 22. *D. de castrens. pec.* Residet pecunia publica apud eum, qui rationibus putatis pecuniæ publicæ, quam administravit, reliqua debet *l.* 4. §. 3. *D. ad leg. jul. peculat.*

Residere in Ecclesia est in ea deservire, ejusque curam habere *c. conquerente de cler. non resid.* & ad residentiam tenetur quilibet clericus habens beneficium cum cura *cap. licet canon.* 14. *de elect. in* 6. Similiter qui habet beneficium, quibus hoc competit ex statuto, consuetudine, vel privilegio, ut notatur per *Inn. cap. clericos* 17. *de cleric. non resid.* & addit omne beneficium residentiam requirere, nisi constat contrarium. Et idem Hostiens. dicens quod quilibet clericus residere tenetur. Et si sit magnum beneficium, ut episcopatus, ut *c. pervenit* 20. *causs.* 7. *qu.* 1. debet ibi chrisma conficere, & ordines celebrare, & quolibet die dominico divinis officiis interesse, nisi justa caussa impediat. Idem etiam quoad residentiam, & si modicum sit beneficium, ut *c. conquerente* 6. *de cleric. non resid.* & debet beneficiatus interesse matutinis, & vesperis, & si in hoc incorrigibilis sit, deponitur *c.* 8. 9. 16. & 17. *eod. tit.* Nec sufficit, deservire per alium, ut aperte probat *c. pen. eod. tit.* quod verum, nisi licita caussa excuset, ut *c. pervenit* 28. *de adpellat. in antiq.* & nota quod residentiam requirunt de jure communi omnia beneficia, quæ dantur in titulum, sive sint vicariæ, etiam modicæ æstimationis, ut 20. solidorum. Si tamen talia beneficia non dantur in titulum, sed in stipendium, ut si alicui pauperi datur possessio ecclesiæ ad vitam, vel precario *c. possessiones* 61. *causs.* 16. *qu.* 1. non tenentur ad residentiam *c. conquerente* 6. *de cler. non resid.* & *c. ex parte* 6. *de offic. vicar. c. pervenit* 28. *de adpell.* Panorm. in *c. fin. de cler. non resid.* coll. Joan. Bapt. Castel.

Residere an dicuntur familiares, Papæ, Cardinales, seu Episcopi, vel capituli. Doctores in *c. cum dilectus de cler. non resid.* Joan. Bapt. Castel.

An non *residens* possit excusari, & ex quibus caussis. Potest utique, si absens propter inimicitias vel similia *c. cum dilectus* 14. *eod. tit. c. præsium* 3. *causs.* 7. *qu.* 1. Item si de licentia superioris ex caussa rationabili sit absens *c. relatum* 4. *eod. tit. cap. licet canon.* 14. *de elect. in* 6. alias sine licentia prælati peregrinari non potest *cap. non operses* 36. *dist.* V. *de consecrat. c. magnæ* 7. §. *veram de voto* Sed si habet ecclesiam parochialem, potest de licentia episcopi esse in studio per septem annos *cap. ex eo* 32. *de elect. in* 6. Item si habet super hoc privilegium speciale. Nam tunc absens habetur pro residente. Item si sit in servitio Papæ *c. cum dilectus* 14. *de cler. non res.* item si unus vel duo ex canonicis sint in servitio episcopi proprii *c. ad audient. eod. tit.* Episcopus tamen

fi

si moretur cum proprio Archiepiscopo, non dicitur residere *cap. pastoralis 11. de offic. ordin.* Qui autem est in servitio Papæ, vel Episcopi sui, recipit fructus beneficii sui, præter quotidianas distributiones, quæ non solent absentibus dari *c. de cætero 7. de cler. non resid. & c. licet episcopus & c. un. de cler. non resid. in 6.* Ad *residentiam* personalem non arctatur clericus in beneficio simplici, sed potest vicarium in divinis & aliis constituere; ut notant doctores in *c. super inordinato de præbend.* Si tamen ecclesia est *curata*, requiritur personalis residentia in ordine, seu in divinis, quæ pertinent ad ordinem sacerdotalem, in aliis tamen, quæ sunt jurisdictionis vel regiminis, quæ non proprie spectant ad ordinem, potest clericus curam parochialem habens per vicarium temporalem deservire *c. quia nonnulli 3. de cler. non resid.*

Residere in synodo, vel concilio sacerdotes dicuntur in *l. 14. C. de episcop.*

Residere etiam dicuntur judices, qui de re quapiam cognoscunt *l. 13. C. Th. de jur. fisc.*

Residere, id est, inutile, desertum manere *l. 13. C. Theod. de senatorib.*

RESIDUUM. Reliquum, quod restat, superest. In specie vero *residua* sunt pecuniæ publicæ, quæ apud aliquem ex locatione, conductione, emtione, alimentaria ratione, ex summa, quam accepit, aliave qua caussa resederunt *l. 4. §. 3. l. 9. D. ad leg. jul. pecul.* Ea vero pecunia, quam quis, quum provincia abiret, apud se ad ærarium professus retinuit, ante annum residua non est, quia eam privatus fisco debeat *l. 9. §. ult. D. eod. tit.* Crimen hoc lege Julia vindicatur, quæ inde *de residuis* vocatur. Sic apud Livium *lib. 3 Belli Macedon.* accipi debet, quod ait: Omnibus residuis pecuniis exactis tributo privatis remissum. Sic apud Ciceron. *orat. 2. de lege agrar. cap. 22.* Quid relatum, quod residuum sit. Idem *pro Cluent. cap. 34.* Avito nuper apud G. Orchinium collegam meum, locus a judicibus Fausto Syllæ de pecuniis residuis non est constitutus. *Residui* actio in *l. 7. D. de fidejussor. & nominator. & hered. tutor.*

RESIGNARE est signatum aperire. Sic *resignare* testamentum *l. 6. D. testam. quemadm. aper.* & Paull. *lib. 4. sentent. 25. §. 1.* qui & ibidem signum *reserare* eodem sensu dixit. Quinctil. *lib. 4.* Apertum testamentum, deinde resignatum.

RESILIRE a contractu *l. 9. D. de in diem addict.* id est, recedere.

RESISTERE aliquando est restare. Sic species resistentes non aliter ederentur, nisi ut in foro rerum venalium distrahantur *l. 12. C. de erog. mil. ann.*

RESOLVERE, dissolvere, & rescindere est. Sic *resolvere* id, quod actum *l. 58. D. de pact.* Resolvi conditio *l. 5. Cod. de rescind. vendit.* conventio *l. 2. §. 3. D. pro emt.* donatio *l. 2. C. de cond. ob causs. dat.* emtio *l. 19. D. de usucapion.* obligatio *l. 14. C. de magistrat. conven.* promissio *l. 44. D. de jur. dot.* stipulatio *leg. 57. D. de evictton.* transactio *l. 23. D. de condict. indeb.* Resolvere venditionem *l. 1. C. quand. licet ab emtion. reced.* verba verbis *l 24. D. de acceptil.* id est, quod verbis contractum est, verbis dissolvere.

Resolvere pro solvere. Sic *resolvere* usuras *l. 10. D. de pollicit.* Ita enim Cato *de re rustic. cap. 144. 145. & 149.* resolvere pecuniam pro eo, quod est refundere, dixit.

RESOLUTIO venditionis *l.* 13. §. 1. D. *de adquir. possess.* id est, rescissio, dissolutio.

RESPERSI adpellatione, id est, affecti *l.* 74. *C. Th. de decur.*

RESPICERE pro pertinere ad aliquem. Sic ad aliquem dicitur respicere damnum *leg.* 2. §. 9. D. *de hered. vel action. vend.* emolumentum *l.* 3. §. 4. D. *de legat. præst.* periculum *l.* 1. D. *qui potent. sui.* commodum *l.* 33. D. *de jur. dot.* exceptio *l.* 27. D. *de evict.*

Respicere aliquando pro considerare accipitur, ut in *l.* 7. D. *de publ. in rem act.*

Respicere in *l.* 23. D. *de præscript. verb.* est inspicere, contemplari. Anulum ostendit, ut respiceret.

Respicere ad Dei cultum est converti ad religionem Christianam in *l.* 1. *C. Th. de judæis.*

Respirata vires, id est, facultates dicuntur in *l.* 8. *C. Theod. de censitor.*

RESPONDERE jurisconsulti dicuntur in *l.* 1. *C. quib. ad libert.* Sic *respondere* ad consultationes *leg.* 6. §. 2. D. *de offic. proconf.* contra fiscum *l.* 10. D. *de jur. fisc.* pro dotibus *leg.* 70. D. *de jur. dot.* Hor. *lib.* 1. *Epist.* 3. *v.* 24. seu civica jura. Respondere paras. Gellius *lib.* 13. *cap.* 13. Jus publice dicentium aut respondentium. Cicero *lib.* 13. *de orator. cap.* 45. In respondendo jure Gellius *lib.* 20. *cap.* 9. Grammaticam doceo, non jus respondeo. Plin. *lib.* 6. *epist.* 15. de Javoleno: Atque etiam jus civile publice respondet. Huc pertinet locus Ciceronis ad Trebatium *lib.* 7. *epist.* 16. Qui istuc veniunt, superbiam tuam accusant, quod negent, te percontantibus respondere. Sic & *respondere* de jure *l.* 2. §. 43. D. *de orig. jur.* De Caligula Sueton. *in ejus vita cap.* 34. De juris quoque consultis, quasi scientiæ eorum omnem usum aboliturus, sæpe jactavit, se me hercle effecturum, ne quid respondere possent præter eum. De cujus loci constitutione vide, quæ præter interpretes notavit Jo. Rutgers. *lib.* 3. *variar. lection. cap.* 6

Respondere etiam est sponsione pro alio intervenire. Sic *respondere* dicuntur fidejussores.

Respondere pro caussam dicere in judicio, & de litigantibus in foro dicitur. *Respondere* nomine absentis (id est, comparere, & defendere) *l.* 14. §. 1. D. *de adpellation.* per procuratorem *l.* 35. §. 1. D. *de procurator.* per maritum *l.* 2. *Cod. eod. tit.* Sic *respondere* citatus dicitur *l.* 23. §. *ult.* D. *de adpellat.* Eodem sensu *respondere* dicuntur debitores ad diem Cic. *lib.* 8. *ad Attic. epist.* 11. Item *respondere* postulatus dicitur *l.* 7. D. *ratam rem haber.* Pariter & *respondere* dicebatur reus. Horat. *lib* 2. *sermon. sat* 9. ideo, quia citabatur, sed non etiam actor respondebat, quum æque citaretur. Hoc modo & creditoribus *respondere*, id est, parere, & satisfacere tenentur illi, adversus quos actio moveri potest *leg.* 1. *C. de hered. vel action. vend.* *l.* *penult.* D. *de jur. delibe.* Sic *respondere* legatariis & creditoribus tenetur heres *l.* 70. §. 1. D. *de legat.* 1. Ita possessor *respondere* actionibus cogitur. *l.* 1. *Cod. de usucapion.* Contra maritus, cui omnia bona mulieris in dotem data sunt, creditoribus respondere, non cogitur, id est, ut jurisconsultus ibidem dicit, a creditoribus ejus conveniri non potest *l.* 71. *pr.* D. *de jur. dot.*

Respondere pro obtemperare, & parere, non dissimili priori significatione. Sic quod respondere mu-

mutuæ petitioni Imperatores dixerunt *l. 1. C. de offic. rer. amator. l. 14. C. de fideicommiss. l. 15. §. 1. l. 42. §. ult. D. de jur. fisc. l. 4. §. ult. D. de appellat.* Sic *respondere* muneribus *leg. 17. §. 9. D. ad municipal.* ad delectum *l. 4. §. 10. D. de re milit.* Quinctilian. *Declam.* Eo usque tamen populi Romani vindicta, ut ardentibus bello finibus ad delectum nemo responderet, nisi de pœna corruptoris & abrogatoris legis satisfactum esset. Valer. Maxim. *lib. 6. cap. 3.* M. Curius Consul quum delectum subito edicere coactus esset, & juniorum nemo respondisset.

Respondere pro convenire congruere. Sic non respondere messes sumtibus in serventem factis dicuntur, quum illis pares non sunt *l. 8. §. ult. D. solut. matrim.* Et Virgil. *lib. 1. Georg. v. 47.* Illa seges demum votis respondet avari Agricolæ. *Respondes* successio *l. 1. C. ad leg. jul. de vi publ.*

Respondere vicus reipublicæ dicitur, in cujus territorio vicus ille situs est *l. 30. D. ad mun.*

RESPONSA prudentum §. 8. *Inst. de jur. nat. gent. & civ. l. 2. §. 38. D. de origin.* ubi Pomponius: Post hos fuit Tiberius Coruncanius, ut dixi, qui primus profiteri cœpit, cujus tamen scriptum nullum exstat, sed responsa complura & memorabilia ejus fuerunt. Nempe ante Augusti tempora verbo potius, quam scripto jurisconsulti responsa sua edebant, sicut post Maranum observavit Menag. *Amænit. jur. civ. cap. 10.* De his vide Savar. in Sidon. *lib. 3. ep. 10.* & Commentar. Gothofr. *ad tit. C. Th. de respons. prud.*

Responsa reddere, vel dare vates etiam dicuntur *l. 1. §. ult. D. de ædilit. edict.* quo refer, quod ait Paullus *lib. 5. Sent. tit. 21. §. ult.* Responsa dant consulti vaticinatores. Sic Virg. *lib 3. Georgic. v. 491.* Nec responsa potest consultus reddere vates. Horat. *Epod I. 44.* Responsum dare.

RESPONSITARE. Ulpian. *l. 1. §. 3. D. de postuland.* Qua ætate aut paullo majore fertur Nerva filius & publice de jure responsitasse. Gothofredus & Mornacius non de responsis de jure consulentibus datis, sed de responsionibus scholasticis & Academicis accipiunt; quod repudiat Menagius *Amœn. jur. civ. c. 2.* Sic enim Gellius *lib. 13. Noct. Attic. cap. 10.* Labeonem Antistium principem Jurisconsultorum de jure responsitasse refert, quomodo & Cicero *lib. 1. de Legib. cap. 4.* summos viros jus civile interpretari populo, & responsitare solitos esse memorat. Quid ergo si dicamus, phrasin istam hoc loco ὑποκοριστικῶς accipiendam, ut ipse Justinianus accepisse videtur in *§. ult. Instit. quib. & ex quib. causs. manum. non lic.* Mornacius hic responsitare minus esse, quam respondere existimat. Sed id refellit Menagius. Interim non absurda est illa Mornacii explicatio. Nam & *quæritare* minus esse, quam quærere, observavit Donatus ad Terentil *Andr. Act. 1. scen. 2.* Plura adolescentum exempla, qui vix posita prætexta de jure responsitarunt, collegit Bynkersh. *Observ. lib. 4. c. 11.*

RESPONSUS, *us*, pro responso in *l. 1. §. 7. D. de obligat. & act.*

RESPUBLICA pro eo quod ad civitatem pertinet. Sic *respublica* civitatis *l. 2. C. Th. de jud. l. 6. C. Th. de decur. l. 18. C. Th. de oper. publ. l. 2. Cod. Just. de adv. div. jud.*

Respublica pro civitate. Sic *respublica* Antiochensium *l. 37. D. de*

de reb. auct. jud. possid. Arelatensium *l.* 54. *D. de usu & usufr.* Heliopolitanorum *leg.* 4. *C. qui pot. in pignor.* municipii *leg.* 13. §. 1. *D. de publican. l.* 31. *D. de furt.* Sardianorum *leg.* 24. *D. de annuis legat.* Sebastenorum *l.* 21. §. 3. *D. eod. tit.* Thessalonicensium *l.* 23. *C. de eviction.* Tusculanorum *l.* 38 §. 5. *D. de legat* 3.

Uti vero publici adpellatio ad populum Romanum proprie pertinet, ita *res* quoque *publica* de municipio vix nisi per ἀντιχρησιν usurpatur, quemadmodum supra dictum est in *abesse rei publicæ caussa.*

Respublica pro urbe, per metonymiam adjuncti pro subjecto *l.* 2 §. 33. *D. de orig. jur.* ibi, quoties magistratus in republica sunt. Eberlin. *cap.* 31. *n.* 2. plura exempla collegit.

Respublica pro magistratu in *l.* 46. §. 1. *D. de administr. & peric. tut.*

Respuere quæsitam hereditatem, vel successionem *l.* 13 *C. de repud. vel abstin. hered.* *l.* 25. *C. fam. erc.*

Restaurare accusationem *l.* 4. §. 1. *D. ad leg. jul. de adulr.* actionem *leg.* 37. *D. de noxal. act.* litem *l.* 29 §. 1. *D. de minor.* veterem obligationem *l.* 9. *D. de præscrpt. verb.* quæstionem *l. ult. D. ad SC. Turpill.*

Restauratio eremodicii *l.* 7. §. *ult. D. de minorib.* servitutis *l.* 7. *D. de fund. dotal.*

Restipulari est stipulari restitutionem apud Apuleium *Apologet. II. p.* 338. & apud Varron. *lib.* 5. *de ling lat.* 28. Et qui pecuniam allegat stipulari & restipulari. Valer. Maxim. *lib.* 2. *cap.* 8. Dotem filiis suis restipulari *l.* 43. §. *ult. D. de damn. infect.*

Restituere, reddere, præstare, solvere, refundere est, idque verbum quam plenissime interpretandum est. Sic restituere is intelligitur, qui simul rem, & caussam actori reddit, quam is habiturus esset, si statim judicii accepti tempore res ei reddita fuisset, id est, usucapionis caussam, & fructuum, & quodcumque aliud, quod habiturus esset actor, si controversia ei facta non esset *leg.* 35. & 75. *D. de verbor. signif. l.* 20. *D. de rei vindic.* Restituit ergo non qui solum corpus, sed etiam qui omnem rem conditionemque reddita caussa præstat, & tota restitutio juris interpretatio est *l. ult.* §. *ult. D. de verb. signif.* Quo fit, ut longe plus sit in restitutione, quam in exhibitione, quum ad exhibitionem præsentiam corporis præbere sufficiat, ad restitutionem vero possessorem facere, & fructus reddere, & caussam omnem præstare oporteat *l.* 22. *D. de verb. signif.* Proinde hæc verba stipulationis: *Eam rem recte restitui*, fructus continere minime ambiguum est *l.* 73. *D. de verb. signif.* Et qui rem restitui jubet, etiam de fructibus condemnationem facere debet *leg.* 35 §. 1. *D. de rei vindicat.* Sed & cum verbum *restituas* in lege invenitur, etsi non specialiter de fructibus additum sit; tamen etiam sunt restituendi *l.* 173. §. 1. *D. de verb. signif* Ex quo efficit Paullus in Paullianam actionem fructus venire, propterea quod verbum *restituas*, quo prætor in eam rem usus est, plenam habet significationem, ut etiam fructus restituantur *leg.* 38 §. 4 *D. de usur. l.* 1 *D. quæ in fraud. creditor.* Inde adeo quum prætor jubet, uti opus factum restituatur, etiam damnum datum actor consequi debet, quum verbo resti-

tu-

tutionis omnis utilitas actoris contineatur *l.* 81. *D. de verb. signif.* Simili modo quum dejectum ab usufructu in eamdem caussam prætor restitui jubet, sic interpretamur, in qua futurus esset, si dejectus non esset, ut si tempore interim finitus usufructus fuerit, nihilominus cogatur restituere, id est, usumfructum iterum constituere *l.* 9. *§. ult. D. de vi & vi armat.* Aut si posteaquam dejectus est, capite minutus, vel mortuus fructuarius fuerit, præterita caussa, præteritumque damnum sarciatur *l.* 3. *§.* 17. *D. eod. tit.*

Restituere in integrum, vel in pristinum statum reducere, & reponere. Sic in interdicto, ne quid in loco publico, quo prætor jubet, quod in loco publico factum erit, *restitui*, restituere in pristinum statum reducere est, quod fit, sive quis tollat, quod factum est, sive reponat id, quod sublatum est *l.* 2. *§.* 35. *&* 43. *D. ne quid in loc. publ.* Nec non *restituere* in integrum est in priorem statum reponere lapsos, captos, fraudatosque vel per imbecillitatem ætatis, vel per absentiam, vel per metum, aut calliditatem adversarii, vel per status mutationem *l.* 1. *D. de in integr. restit.* Sic *restitui* actio dicitur recepta *l.* 27. *D. de fidejuss. Restitui* in bona paterna *l.* 15. *§. ult. D. locati.* In integrum etiam restitui dicuntur caussæ, de quibus ex integro cognoscitur *l.* 3. *§.* 9. *l.* 7. *D. de jur. fisc. l.* 33. *&* 35. *D. de re judicat. Restitui* in pristinam caussam *l.* 8. *§.* 4. *D. de precar. Restitui* caussæ, & actiones *l.* 23. *§. ult. D. de jur. fisci.* pro resumtione instantiæ amissæ, vel ut vulgo loquuntur, restitutione instantiæ, quæ legitimis transactis temporibus periit. *Restitui* in integrum dicuntur etiam damnati *l.* 75. *D. ad SC. Trebellian.* qui in bona, dignitates, & civitatem restituuntur *rubr. D. & C. de sent. pass. & restit.* In integrum restitui publico judicio damnatus *l.* 24. *ad leg. Jul. de adulter.* In integrum restitui ab imperatore dicitur, qui deportatus fuerat *leg.* 75. *D. ad SC. Trebell. l.* 11. *C. de sent. pass.*

Restitui in dominium *l.* 24. *§.* 5. *D. de fideicomm. libert. Restitui* obligatio in pristinum statum *l.* 9. *§.* 7. *D. de fideicomm. libert.*

Restituere ædes *l.* 10. *§.* 1. *D. quib. mod. usus, vel usufr. amitt.* insulam *l. ult. D. de pignor.* opus *l.* 11. *&* 12. *D. de aqua, & aqu. pluv.*

Restituere in integrum dicuntur tutores, qui petunt pupillum suum in integrum restitui *leg.* 35. *§.* 1. *D. de aur. argent. legat.*

Restituere tutelam, curationemque pro tutelæ & curationis gestæ administrationis rationes reddere *l.* 32. *D. de minor. l.* 7. *§. ult. D. de administr. & per. tut. l.* 8 *C. de suspect. tut. l.* 2. *§. ult. D. de alim. & cibar. legat.* Hoc sensu etiam Papinianus *restitui* tutelam, & restitutionem tutelæ accipit in *l.* 1. *§. ult. D. de usur.*

Restituere, præstare *l. un. C. de suffrag. l.* 8. *in fin. C. de act. emt. l.* 6. *C. unde vi. l.* 82. *§.* 2. *D. de verb. obl.* Sic *restituere* dominium *l.* 1. *C. de donat. quæ sub mod.* hereditatem Ulpian. *tit.* 22. *regul. §.* 5. libertatem *l.* 67. *D. de judic.*

Restituere, tradere *l.* 12. *C. de action. emt. l.* 13. *&* 18. *D. eod. tit. l.* 34. *§. ult. D. de serv. corrupt.* Est tamen aliquando *restituere* minus quam *tradere*, nam procurator, qui restituit, etiam tradere debet. *l.* 8. *§. ult. vers. sed etsi restituas D. mandati.* & vicis-

eiſſim *reſtituere* plus eſt, quam exhibere *l.* 12. D. *de verb. ſign.* Cujac. in Paull. *ad l.* 7. *de alienat. judic. mut. cauſſ.*

RESTITUTIO ædificii *leg.* 7. D. *ex quib. cauſſ. pign.* dignitatis *l.* 3. D. *de ſent. paſſ.* domus *l.* 1. D. *in quib. cauſſ. pign.* tutelæ *l.* 1. §. *ult.* D. *de uſur.* Vid. *reſtituere* tutelam.

Reſtitutio integri, ut Paul. 1. *Sent.* 7. definit, eſt redintegrandæ rei, vel cauſſæ actio; id eſt, ut exponit Iſidor. *lib.* 5. *etymol.* cum res redintegratur, quæ vi ablata atque extincta eſt, cauſſa vero, quæ expleta non eſt, quod eſt, reſtitutione in integrum non tantum rem perfectam, ut poſt datam redintegrari, ſed etiam imperfectam, id eſt, cauſſam, ut ſi promiſſa res ſit, non data *l.* 9. §. 3. D. *quod met. cauſſ.* Vel ſic: Reſtitutio integri eſt actio reſtitutoria, ſive reſciſſoria, qua res nobis certa, vel jus vel quælibet alia cauſſa redintegratur. Integri autem reſtitutio (ut idem Paullus ait), plus quam ſemel decernenda non eſt, ideoque cauſſa cognita, & præſente adverſario decernitur. Hæc item in rem competit, aut in perſonam. In rem actio competit, ut res ipſa, qua de agitur, revocetur: in perſonam, ut quadrupli pœna intra annum, vel ſimpli poſt annum peti poteſt. *Reſtitutionis* effectus, ratione rei, cauſſæ, modi, acceſſionum, & ſimilium, major eſt, quam exhibitionis, & plenior eſt reſtitutio in integrum, quam ad exhibendum actio *c. fin.* D. *de verb. ſignif.* Nam exhibere eſt præſentiam corporis præbere, hoc eſt, inſpiciendi tangendique copiam facere: Reſtituere vero eſt etiam poſſeſſorem facere, non ſolum videndi tangendique, verum etiam abducendi, habendi, & poſſidendi facultatem præſtare *l.* 45. & 75. D. *de verb. ſignif.* fructuſque, id eſt, omne emolumentum & commodum, quod ex re reſtituenda ſupereſt *l.* 12. & 14. §. 7. D. *quod met. cauſſ.* *l.* 24. §. 4. D. *de minorib.* *l.* 23. § 2 *l.* 28. §. *fin.* D. *ex quib. cauſſ. major.* *l.* 3. §. 4. & *ſeq.* D. *de alien. judic. mut. cauſſ.* *l.* 17. § 1. *l.* 20. & 33. D *de rei vind.* Pleraque alia quoque reſtitutionis verbo continentur, puta, ut caveatur rem deteriorem factam non eſſe *l.* 9. §. 7. D. *quod met. cauſſ.* dolum malum abeſſe *l.* 18. 19. & 45. D. *de rei vindic.* ut lucrum ex re vel occaſione rei acceptum una reſtituatur *l.* 52. D. *eod. tit.* ut uſucapiendi cauſſa reddatur *d. l.* 18. 37. & 75. D. *de verb. ſignif.* *l.* 1. *in fin.* D. *de alien. jud. mut. cauſſ.* ut deterioratio reſarciatur *l.* 13. *D. de rei vindic.* *l.* 3. §. 1. *D. commod.* omniſque cauſſa reddatur. Ita interpretanda *l.* 22. *D. de verb. ſignif.* Nam quod Brech. *ibid.* exponit, quaſi dixiſſet Juriſconſultus reſtituere, ſignificare etiam reddere, & reddere eſſe, veluti ſimilem efficere, & reſtituere domum pro reficere & reparare, & natalibus & priſtinæ integritati reſtituere? Hæc Bræchei interpretatio diſplicet, cum a ſcopo ICti ſit plane aliena. Non enim quod in univerſum pro diverſa re poſſit ſignificare verbum reſtituere ſtatuebat JCtus in *d. l.* 22. ſed quomodo differret ab exhibitione, ut conſtaret, quam multa alia reddi ab eo oporteret, qui reſtitui condemnatus eſſet, quam qui tantum exhiberi Gœdd. *ad d. l.* 22. *n.* 2.

Reſtitutio natalium. Vid. ſupra voc. *natales.*

Reſtitutio principis, quæ ab exilio dicitur, duplex eſt, generalis, & ſpecialis. Hæc cum in infinitum concepta eſt, veluti in integrum te reſtituo, pleniſſima &

& latiſſima eſt, id eſt, jura omnia complectitur *l.* 1. *l. fin.* §. *fin. C. de ſentent. paſſ. l.* 1. D. *eod. tit.* & ideo patriam poteſtatem, jus adgnationis, aliaque generis ejuſdem reſtituit. Cum autem finita eſt, id eſt, jura quædam nominatim continet, ultra non valet, ut in ſpecie *l.* 2. *C. eod. tit. l.* 2. D. *eod.* Generalis vero reſtitutio dicitur, quæ veniam dumtaxat, & reditum in patriam indulget, itaque neque bona in fiſcum redacta reſtituit *l.* 4. *C. de bon. damnat.* neque ullas actiones, ſive pro illo, ſive contra illum conceptæ ſunt *l.* 4. & 5. *C. de ſent. paſſ.* Reſtitutio autem principis velut poſtliminiū eſt *l.* 2. *C. Theod. de tepud.* Eſt autem aliqua differentia, nam patre captivo filius teſtamentum facere non poteſt, propter ſuſpenſi juris conſtitutionem, patre deportato de rebus poſtea quæſitis teſtamentum filius facere poteſt, nec reſtituto patre, licet filius in ejus poteſtatem revertatur, irritum teſtamentum fit *l. fin. C. de ſent. paſſ* nam ſine capitis minutione ipſo jure in poteſtatem reverti tur, ſpes poſtliminii omnia ſuſpendit, ſpes reſtitutionis nihil ſuſpendit: Juris gentium ſive poſtliminii ſpes certior eſt, quam juris civilis: Et idcirco receptum etiam eſt, ut captivus partem faciat, deportatus non item *l.* 1. §. *ſi ex trib.* & §. *ult.* D. *de bon. poſſeſſ. contra tab. l.* 4. §. 2. D. *de bon. libert.*

Reſtitutionem facere, id eſt reſtituere *l.* 1. §. 13. *l.* 6. § 3. *l.* 65. §. 4. D. *ad SC. Treb.* in aliquem *l.* 63. D. *eod. tit.*

Restitutoria actio, quæ in veterem debitorem reſtituitur, muliere, quæ pro eo obligationem ſuſceperat, nexu obligationis liberata *leg.* 8. §. 9. & 12. D. *ad SC. Velleian. l.* 8. *C. eod. tit. l.* 3. §. 1. D. *de eo, per quem fact. erit.*

Reſtitutoria interdicta adpellantur, quibus prætor reſtitui aliquid jubet *l.* 1. §. 1. D. *de interdict.* §. 1 *Inſt. eod. tit. leg.* 1. D. *de aqua quotid. & æſtiv. l.* 21. §. 1. D. *de oper. nov. nunciat.* Qualia ſunt, quorum bonorum, quod legatorum, unde vi *l.* 1. §. 1. D. *quor. bonor. l.* 1. D. *quod legator.* Et illud quod de via publica proponitur *l.* 2. §. 35. & 36. D. *ne quid in loc. publ.* & de precario *l.* 2. §. 1. D. *de precar.* & poſterius interdictum de cloacis *l.* 1. §. 1. & §. *ult.* D. *de cloac. l.* 1. D. *quod vi, aut cl.* Item illud, quod proponitur in *l.* 1. § 19. & 20. D. *de flum.*

Reſtitutorium judicium accipere *l.* 46. §. 3. D. *de procurator.* Unde *reſtitutorium* pro judicio reſtitutorio, & cognitione prætoria de reſtitutione facienda *leg.* 7 D. *quod falſ. tut. auct. l.* 39. D. *de evict.* & *reſtitutorio* agere *l.* 7. §. 3. D. *quod falſ. tut. auctor.*

Restruere, reædificare, de novo ædificare *l.* 1. *pr.* D. *de jur. fiſc.* domum reſtructam habet Haloander, Vid. Bynkersh. *obſerv. lib.* 9. *c.* 25. Hein.

Resultare eſt denegare ſe, & ſubtrahere ſe conditioni alicui *l.* 89. & 181. *C. Th. de decur.*

Resumere conditionem *l.* 101. §. *ult.* D. *de cond. & dem.* uſumfructum amiſſum *l.* 3. §. 2. D. *quib. mod. uſusfr.*

Resupina exiſtimatio *l.* 4. D. *quod vi, aut clam.*

Resuscitari dicitur legatum, quod alicui periit *l.* 27. D. *de adimend. leg.* itemque obligationes *l.* 29. §. *ult.* D. *de jur. fiſc.* & ſecundæ tabulæ *leg.* 38. §. 1. D. *de vulgar. & pupillar. ſubſt.*

Retentare ſimpliciter, item

item penes, vel apud se quid *retentare*, pro simplici retinere *l. 12. C. Th. de annon. l. 19. C. Theod. de bon. proscript. l. un. C. Theod. de aur. pub. prosequent. l. 7. C. Th. de cohort. leg. 22. 30. C. Th. de curs. publ. l. 8. Cod. Th. de muril.*

Retentare, eligere. Idoneos faciat tutores retentari *l. 3. C. Th. de tutor.*

Retentare, tenere, adstringere. Occultatores ad pœnam volumus retentari *l. 14. in fin. C. Theod. de desert.*

Retentare, prohibere, interdicere. Ceteris ab hac licentia retentatis *l. 22. C. Th. de petition.*

RETENTATOR, qui res alterius aut vi, aut clam, aut dolo retinet *l. ult. C. Theod. de tempor. curs. l. 3. C. Theod. unde vi. l. 8. C. Theod. de confitor. l. 1. C. Th. qui bon. ex l. jul.* Consule Sirmondum *ad Ennod. pag. 3.*

RETIA apraria *leg. 22. D. de instr. vel instrum legat.* piscatorum *l. 29. §. 3. D. ad Leg. Aquill.*

RETICULUM pro fascia. Ita enim hoc verbum explicat, eosque qui *resticulum*, vel etiam in margine Pacianæ editionis notatum est, rescribunt, ad resticulum abire jubet elegantissimos Bynkersh. *lib. 5. observ. cap. 17. Hein.* Amphora ex reticulo suspensa *l. 5. §. 12. D. de his, qui effud. vel dejec.* Plin. *lib. 31. Hist. nat. cap. 6.* Demissæ, inquit, reticulis in mari concavæ e cera pilæ. *Reticula* in *leg 10. D. de aur. arg. legat.* vel reticuli, ut Paull. *lib. 3. Sentent. tit. 4. §. 84.* quæ vulgo *scofia* dicuntur, quæ in formam retis facta, ad capillos continendos, capiti aptantur. Varro *lib. 4. de ling. lat.* Et quod capillum retineret, ait, rete reticulum. Lexicon. B. Germani reticulum vertit γυργαθον, κρολυφαντον. Et plane *crocufantia* reticulis junguntur in *d. l. 10.* Γυργαθον vero πλεγμα esse, Julius Pollux *lib 7. Onomast. cap. 33. segm. 176. & lib. 10. cap. 35. segm. 156.* docet. Isidor. *lib. 20. etymol. cap. 30.* Reticulum, ait, est, quod colligit comas, dictum ab eo, quod retinet crines, ne effundantur. Lamprid. *in Alexand. c 41.* Matronas autem regias contentas esse uno reticulo atque inauribus. Utitur & hoc verbo in hanc sententiam Jul. Capitol. in *Maximino juniore cap. 1.* Add. Bynkersh. loco supra laudato, & quem ibi advocat Cl. Salmas. *observ. ad jus Attic. & Rom. cap. 5. p. 61.* Idem Bynkersh. *lib. 4 observ. cap 23.* pro pediculis in *l. 32. pr. D. de aur. argent. legat.* legit *reticulis*, idemque mulierum ornamentum intelligit.

RETICULUS est sepimentum cancellatum. *Reticuli* circa columnas *l. 16. §. 4. D. de act. emt.* Reticulatum opus apud Vitruvium *lib. 2. cap. 8.* & Pl. *lib. 36. c. 22.*

RETENTIONEM facere, vel habere propter impensas *l. 14. D. de donation. l 15. de furt. l. 30. D. de action. emt. l. 53. §. ult. D. de furt.* Retentionem habere, non petitionem *l. 29. §. 2. D. de her. pet.*

RETINERE per exceptionem *l. 14. §. 1. D. communi divid. & l. 16. D. ad Leg. Falc.*

Retinere hereditatem dicuntur cui, qui se non abstinent *l. 6. D. de reb. auctor. judic. possid.*

Retinere impensas, id est, per retentionem servare *l. 50. D. de hered. petit.*

Retinere in potestatem *l. 3. D. de conjungend. cum emancip. liberis ejus*, vel frequentius, retinere

nere in potestate *l.* 25. *§. ult.* D. *de legat. præst.*

Retinere voluntatem *l.* 16. *§. ult.* D. *de his, quæ ut ind.*

Retinere pro memoria tenere. *Retineo* me dixisse *l.* 92. D. *de cond. & demonstr.*

Retinere, abstinere; prohibere. Sic retinendus, ut *l.* 4. §. 8. D. *de re militari*, nisi forte *alioquin* pro *quin* ibi positum sit.

Retinendi verbum aliquando etiam repetendi, & recuperandi facultatem continet, ut in *l. ult.* C. *de reb. credit.* §. 13. *Instit. de hered. quæ ab intestat.* Vid. Em. Merill. *decis.* 45. *in fin.*

RETORQUERE crimina *l.* 14. §. 6 D. *de bon. libert.*

RETRACTARE interdum est, Festo quoque teste, iterum tractare *l.* 31. *in fin.* D. *de jurejur.* *l.* 10. §. 1. D. *ad SC. Turpill.* *l.* 32. §. 14. D. *de recept. arbitr.* *l.* 29. D *de jur. fisc.* *l.* 4. C. *de episcopal. audient.* *l.* 3. C. *de canon. largit.* *l.* 13 §. ult. D. *de divers. tempor.* Cicero *lib.* 2. *de natur. Deor. cap.* 28. Qui autem omnia, quæ ad cultum Deorum pertinent, retractarent, & tamquam relegerent, hi dicti sunt religiosi. Idem ad Attic. *lib.* 8. *epist.* 9. Augemus crimen dolorem retractando. Sic quoque Tertullian. *in Apologet cap.* 38. Caussas, quæ hoc exegerint, retractamus, & alibi sæpe. Sic *retractari* dicitur, quod actum est *l.* 39. §. *ult.* D. *de procurat.* caussa *leg.* 31. D. *de jurejur. junct.* *l.* 45. §. 8. D. *de jur fisc.* collusio *l.* 2. D. *de collus. deteg.* contractus *l.* 4. C. *de usucap. pro emtor.* dispositio *l.* 11. C. *de proxim. sacr. scrin.* donatio *leg.* 1. C. *de revoc donat.* facta *l.* 2. C. *de his, quæ ut indign.* memoria *l.* 2. *pr.* D. *ne de stat. defunct.* res judicata *l.* 2. C. *quand provoc. non est. necess.* sententia *l.* 3. C. *de sent rescind.* de sententia *l.* 25. § *ult.* D. *de liberal. causs.* status *l.* 2. C *ne de stat. defunctor* *l* 1. D. *eod. tit.* venditio *l.* 6. C. *de rest.*

RETRACTATIO erroris *l.* 8. D. *de administr. rer. ad civit. pertin.* Retractationis quæstio *l.* 1. § 1. D. *ne de stat. defunct.* *l.* 35. C. *de adpell.*

RETRAHERE ablata *l.* 1. C. *vi bonor. raptor.* agros *l. ult.* § 1. D *de administr. rer. ad civ. pert.* possessionem *l.* 2. C. *si quis pign.* Retrahi in vetera jura *l.* 2. C *de fund & saltib. rei domin.* in servitutem *l.* 24. D. *qui & a quib.*

RETRO, pro contra, ex diverso, rursus *l.* 60. D. *de condit. & demonstr.* *l.* 4. D. *de oper. servor.* *l.* 67. D. *de solution.* *l.* 41. §. 1. D. *de adquir. possess.* *l.* 9. §. *ult.* D. *de except. rei jud.* *l.* 34. §. *ult.* D. *mandat.* *l.* 22. §. 2. D. *de fidejussor.* *l.* 3. D. *de interd.* Retro adcrevisse *l.* 17. §. *ult.* *l.* 35. D. *ad leg. Aquill.* adquiri *l. ult.* D *commun. prædior.* agere Quinctil. *lib.* 11. *cap.* 3. Plin *lib.* 36. *hist. nat. cap* 5. Si quis quum familiam ad annum usque retro agat. Senec. *lib.* 1. *de ira cap.* 16. iram sæpe misericordia retro egit, id est, ut Lipsius interpretatus est, mutare fecit propositum. *Retro* agere venditionem *l.* 1. C. *quand. lic. ab emt.* donationem *l.* 11. §. 1. D. *de donat. int vir. & ux.* *Retro* competit libertas *l.* 3. D. *de manumiss. vind* computari *l.* 1. §. 30. D. *de vi & vi armat.* creditur *l.* 44. D. *de legat* 1. creditur fuisse *l.* 26. D. *de pœn.* dare, id est, reddere *leg.* 67. D. *de solutionib.* duci *l.* 20. §. 5. D. *de servit. prædior. urb.* fuisse *l.* 25. §. 1 & 9. D. *de usufruct.* nostrum est *l.* 1. §. 6. D. *si quid in fraud. patron.* redire *leg.* 38.

D.

D. *de adquir. rer. dom.* recurrere *l.* 16. §. 1. D. *de pignor.* restituere *l.* 6. D. *de fideicommiss. libert.* solvi *l.* 80. D. *de solution.* videt *l.* 35. D. *ad leg. Aqu.*

Retro pro ante vel quondam. Sic *retro* fructuarius *leg.* 25. §. 1. D. *de usufruct. & quemadm. quis utat.* eadem ratione dicitur, qui quondam dominus *l.* 1. §. 20. D. *si quadrup. paup. fec.* Retro liber *l.* 7. D. *de manumiss. testam.* Retro principes *l.* 2. C. *quib. ad lib. procl.* Retro principum statuta *l.* 11. *C. de jur. & fact. ignor. & l.* 168. *C. Th. de decurion.*

RETRORSUM computare *l.* 1. §. 3. D. *de itin. actuq. priv.* egredi *l.* 2. §. 3. D. *de privat. delict.* se referre *l.* 18. §. 1. D. *de const. pec.*

RETRORSUS reducere *leg.* 32. §. 1. *D. de pec.*

REVEHERE est, quod ante vectum fuit, iterum vehere *l.* 5. *C. de vect. & comm.*

REVELARE, quod ante tectum fuit, retegere, aperire, palam fieri *l. un. C. de his, qui se defer.*

REVENIRE fundum *l.* 5. D. *de lege commissor.* id est, revendere, ut in *l.* 22. §. 1. D. *de oper. libert.*

Revenire, redire *Collat. leg. Mos. & Rom. tit.* 12. §. 7. *in fin.*

REVERENTIA, honor, qui tam verbis, quam factis alicui personæ vel rei habetur. Sic reverentiæ debitæ munus *l.* 5. *C. de obseq. patr.* Reverentia honoris *l.* 28. §. *ult.* D. *de pœn.* quæ maritis exhibenda *l.* 14. D. *solut. matrim.* paterna *l.* 50. D. *ad SC. Trebell.* patroni *l* 45. §. *ult.* D. *de rit. nuptiar.* pontificalis *rubr. C. de episc. aud.* Cum reverentia sui imaginem principis deponere *l.* 16. *C. de oper. publ.* quæ est *l.* 44. *C. Th. eod. tit.*

Reverentia vera divinaque pro religione *l.* 56. *C. Th. de heret.* Reverentia religionis *l.* 32. *Cod. Th. de episc.* Sic & cultus divinæ reverentiæ pro clericatu *l.* 29 *C. Th. de dec.*

REVERTI emtor ad venditorem dicitur, id est, regressum habere in *l.* 6. §. 3. *& l* 7. D. *de action emt. l.* 8. *C. de evict. l.* 3. D. *eod. tit.* Sic etiam *reverti* ad auctorem suum dicitur in *l.* 15. D. *de minor. l.* 2. §. *ult.* D. *de eviction.*

REVINCERE pro convincere. Si in mendacio revincatur *leg.* 3. §. 15. D. *de suspect. tut. & curat.* Certius se esse revincendum *l.* 11. *pr. C. Th. de appellat.*

REVOCARE domum id significat, quod vulgo dicimus petere se remitti domum *l.* 1. §. 3. 5. *& 6.* D. *de judiciis, l.* 20. §. 4. D. *ex quib. causs. major.* Simili significatu dicitur, quis *revocare* forum *l* 7. D. *de judic.* in provinciam *l* 7. §. *penult.* D. *de accusat*

Revocare, resuscitare. *Revocari* actio *l.* 65. §. 1. D. *de legat.* 2. Revocatur crimen *l.* 1. *C. de admonit.*

Revocare, repetere, retractare. Revocare alienationem *l.* 1. §. 1. D. *si quid in fraud. creditor.* dominium *l.* 3. *C. de reb. alien. non alien.* quod frustra gestum est *l.* 2. *C. si propt. publ. pensit.* liberalitates *l.* 2. §. *ult.* D. *de oper. reb. public.* libertatem præstitam *l.* 3. *C. de jur. dot.* ad suum judicem litem *l.* 49. D. *de judic.* negotia *l. ult. de error. advocat.* partem Falcidiæ *l.* 1. §. 12. D. *si cui plus, quam per leg. Falc.* pœnam *l.* 15. *C. de pœn.* precarium *l.* 2. §. 2. *& l.* 8. §. 2. D. *de precar.* quæstionem *l.* 7. §. 4. D. *de except. rei judic.* in judicium eamdem quæstionem *l.* 19.

19. D. *eod. tit.* sententiam *l. 1. §. ult. D. de administr. & per.* tut. venditionem, id est rescindere *l. 1. C. si propt. publ. pensit. l. ult. C. si advers. vendition.* in matrimonium *l. 17. C. ad leg. jul. de adulter.*

Revocari ad portionem *l. 14. D. quae in fraud. credit.* ad rationem usurarum *l. 3. D. de fidejussor.* ad servitutem *l. 30. D. de jur. fisc.* Revocatus servus, qui in metallum damnatus erat *l. 46. D. de man. testam.*

REVOCATORIA, diploma principis significat, quo absentem ad se revocat *l. ult. C. de dignitat. l. 3. C. de silentiar.* Justinian. *Novell. VIII. cap. 13. extrem.* Οὐδὲ γὰρ δίδομεν αὐτοῖς ἄδειαν, πρὸ τοῦ πληρωθῆναι τὸν πεντηκονταήμερον χρόνον, τῆς ἐπαρχίας ἀποχωρεῖν, ἢ κατὰ πρόφασιν revocatoriae, ἤτοι ἀνακλήσεως. i. e. Non enim facultatem illis concedimus, antequam legitimum quinquaginta dierum tempus impletum sit, ex provinciis, quibus praefuerunt, vel praetextu revocatoriae discedere.

Revocatoria actio, Pauliana, Faviana, Calvisiana. Vide suis locis.

REVOLVERE, retrotrahere *l. un. C. Theod. de praepos. sacr. cubic.*

Revolvi, id est, In se volvi. Dies solis, qui repetito in se calculo revolvuntur *l. 2. C. Th. de feriis l 7. C. Just. eod. tit.*

Revolvi, degradari, rejici. In inferiorem locum, vel ad ordinem inferiorem revolvi *l. 4. C. Th. de commeat. l. 10. in fin. C. Th. de re milit.*

Revolvi damnum ad venditorem *l. 13. §. 9. D. de damn. infect.*

REUS dicitur is, cum quo agitur *l. 3. princ. D. de jurejur.* Sed reos olim adpellatos, non eos modo, qui arguebantur, sed omnes, quorum de re disceptatur, Cicero *lib. 2. de oratore cap. 43. & 69.* tradit. Aelius etiam Gallus apud Festum *lib. 16. lib. de significatione verborum ad jus pertinentium*, reum definit, qui cum altero litem contestatam habet, sive is agat, sive cum eo agatur. Quibus consequens est, utrumque ex litigatoribus reum dici. Festus *lib. 3.* Contestari, ait, est cum uterque *reus* dicit, testes estote. Haec ille. Vulgo tamen, qui petit & agit, *actor*, qui convenitur *reus* adpellatur. Veteres eum unde petitur vocabant. Cicero *lib. 2. de orator. cap 37.* Nonne nobis in tribunali Q. Pompeii, sedentibus postulabam, ut illi unde peteretur, vetus atque usitata exceptio daretur, cujus pecuniae dies fuisset? Idem *lib. 7. epist. 2.* Ego omnibus unde petitur hoc consilii dederim, ut a singulis interregibus binas advocationes postulent. Et *in orat. pro Murena.* Sed & in *Lege Manilia p. 340. edit. Graev.* Et si is, ait, unde pecunia petita erit, condemnatus erit, eam pecuniam ab eo, deve bonis ejus primo quoque die exigito.

Rei quoque adpellantur, qui inter se aliquod negotium contrahunt *l. 5. pr. D. de verb. oblig.* Unde *rei* nomine tam stipulator, quam promissor, tam creditor, quam debitor continetur. Inde *reus* dicitur constitutus, qui se obligavit *l. 14. §. 6. D. quod. met. causs.* Et *reus* tacitus, qui se obligavit *l. 1. §. 3. D. quar. rer. actio.* *Rei* plane verbo plerumque debitor significatur *l. 2. §. 3. D. de fidejussor. l. 43. §. 11. D. de jur. fisci.* Vetus Glossarium Graecum vertit ὁ ὑπεύθυνος. Sic & *reus* pro debitore in *l. 38. §. 2. l. 41. D. de verb. oblig.* Sed different. a caussa, qui stipulatur, *reus stipulandi*, qui spon-

det,

dei, *reus promittendi* dicitur *l.* 1. *& tot. Tit* D. *de duob. reis l.* 135. §. *penult.* D. *de regul. jur l.* 50. §. *ult. l* 51. §. 2 & *possim.* D. *de fidejussorib.* Sicuti qui credit *reus credendi*, qui accipit, *reus debendi l.* 6. D. *de adim. legat.* qui satisdat *reus satisdandi leg.* 34. §. 8. D. *de solution.* qui satis accipit, *reus satis accipiendi* adpellatur *l.* 34. §. 8 D *eod. tit.* Solent itaque his nominibus distingui reus stipulandi & promittendi. De *reo* stipulandi agit *l.* 54. D. *ad leg. Aquill. l.* 77. §. 6. *l.* 81 D. *de legat.* 2. *l.* 5. D. *de fidejussor.* Unde in veteri Glossario Græco: [illegible]. Decem ejusdem rei stipulandi, memorantur in *l.* 11 §. 21. D. *de legat.* 3. Duo rei stipulandi *tit.* D. *de duob. reis leg.* 128. D. *de verb. oblig. Reus promittendi l.* 115. & 121. §. 2. & *l.* 124. D. *de verb. oblig.* Vetus Glossar. Græcum; [illegible]. Duo *rei promittendi l.* 3. §. 3. D. *de liberat. legat.* Et uti duo *rei* fiant, explicant *l.* 4. & 5. D. *de duob. reis stipul.*

Nec tantum in stipulatione, sed & aliis contractibus duo *rei* fieri possunt, veluti si apud duos eadem res deponatur, duobusve res locetur, commodetur. Itaque duo *rei* constitui possunt testamento, ut & stipulando *l.* 16. D. *de legat.* 2. Duo *rei debendi* id est, duo ejusdem rei debitores *leg* 6. D. *de adim. legat.* Reus dotis *l.* 22. §. 2. *solut. matr.*

Res locationis l. 13. §. 2. D. *mandati. Reum* locupletem offerre *l. ult.* §. *ult.* D. *de reb. credit.* dare *l.* 67. §. *ult.* D. *de verb. obligat.* Liv. *lib.* 9. Rei satis locupletes in id, quod præstari possit. *Reus* pactionis pro libertate datus *l.* 7. §. 8. D. *de dol. mal.* Ejusdem pecuniæ *rei*, qui eamdem promiserunt *l.* 21. §. 4. D. *de fidejussor.* Reus satisdandi, *rei* satis accipiendi *l.* 34. §. 8. D. *de solut. & liber.*

Reus pro fidejussore *l.* 104. D. *de verb. oblig.* & *reum* dare *l.* 112. D. *eod. tit. Reis* cavere, id est, per fidejussores *l.* 1. §. 9. D. *de collat. bonor.* & sæpe alias.

Reus interdum expromissorem significat, id est, eum, qui alienam in se obligationem vel novatione, vel delegatione susc[illegible] *l.* 1. D. *ad SC. Velleian. l.* 1. §. 8. D. *quar. rer. actio non dat.* & passim.

In sacris *reus* vocabatur, qui se numinibus suscepto voto obligarat. *Damnatus* vero, qui promisso voto non solvebat, ut Macrob. *lib.* 3. *Saturnal. cap.* 2. ostendit. Virgil. *Æneid.* 5. v. 236.
Vobis lætus ego candentem in littore taurum Constituam ante aras voti reus.

Sed & qui crimine se obligarunt, *rei* vocantur. *Reus* criminis *l.* 2. *Cod. de fid. instrument.* culpæ *l.* 30. §. 3. D. *ad leg. Aquill.* facinoris *l.* 18. D. *de quæstionib.* falsi *leg.* 27. D. *ad SC. Turpill.* homicidii *l. ult.* §. 4. D. *de custod. reor.* lege Cornelia *l.* 32. D. *ad leg. Jul. de adult.* legis Juliæ *l. ult.* D. *ad leg. Jul. majest.* Hinc

Reus agi dicebatur, qui accusabatur. Valer. Maxim. *lib.* 6. *cap.* 8. Marcus Antonius avorum nostrorum temporibus clarissimus orator incesti reus agebatur. Eximi ex *reis* dicitur, absolutione & absolutione sequuta *l.* 11. §. *ult.* D. *de accusation.* Reum facere pro accusare *l.* 2. §. 4. *l.* 6. §. 2.

§. 2. D. *ad leg. jul. de adulter.* *Reum* autem fieri Asconius *II. in Verrem act.* nihil aliud esse, ait, quam apud praetorem legibus interrogari. Quum enim in jus ventum esset, dicebat accusator apud praetorem, ait se Siculos spoliasse. Si tacuisset, lis aestimabatur ut victo. Si negasset, petebatur a magistratu dies inquirendorum criminum, & ex eo tempore inter reos relatus & receptus dicebatur. *Reos* habere *l. 6. §. ult. D. ad leg. jul. de adult.* peragere: Vid. peragere. *Reum* petere *l. 7. D. de incend. ruin. naufrag.* Recipi vero, & referri inter reos dicitur is, postquam delatum est nomen ejus *l. 11. §. 2. leg. 15. §. 7. l. 39. §. 2. D. ad leg. jul. de adulter.* *Reum* repetere. Sueton. *in Domitiano cap. 9.* Reos, qui ante quinquennium proximum apud aerarium pependissent, universo discrimine liberavit, nec repeti, nisi intra annum permisit. A *reus* est *reatus*, de quo supra in *reatus*.

R H A P I S M A, alapa, quam manumissor postremam infligebat servo manumittendo. Simon Magister *de moribus ex Basilii M. operibus.* Εἰ δοῦλος ἀνθρώπου τυχὼν, ψηφισθείη δὲ δούλοις ἐλευθερία. Οὐκ ἂν ἔτι τὴν αὐτὴν ἀτιμάσειας, συνηγόρους μισθωσάμενος, καὶ δικαστὰς παρακαλῶν, ὡς πάσῃ μηχανῇ πρὸς ἐλευθερίαν ἐξαιρεθῆναι, ὥστε καὶ τὸ ῥάπισμα ὑποστῆναι, τὴν ἐσχάτην τῶν δούλων πληγὴν ὑπὲρ τῆς μετὰ ταῦτα τῶν αἰκισμῶν ἀπαλλαγῆς καταδέχῃ. Quid si servus hominum existas, decreta autem sit servis libertas? Annonam ut propriam adsequaris, occurras, advocatos conducas? judices advocans, ut omnibus machinis in libertatem adseraris, atque alapam, ultimam servorum plagam pro commutatione reliquorum posthac suppliciorum, & verberum recipias? Rhapismatis autem fit mentio in *l. ult. C. de emancip. lib.* Hein.

R H A P S O D I A Homeri. Hoc vocabulum in *l. 52. § 2. D. de legat. 3.* dum legit Brisson, sequi videtur Antonium Augustinum *lib. 4. Emendat. cap. 2.* qui ex *rhapsodia* praeposterum illud *pars hodie*, quemadmodum & in Pisanis legitur, atque ex iis in ceteros libros manavit, natum esse putat, idque verbum adeo sibi postliminio restituisse videtur. Ceterum non tam utrumque corpus Homeri conjunctum, ut defensor Latinitatis jurisconsultorum volunt, quam vel singulos de Iliadis & Odysseae libros, vel separatim utrumque corpus *rhapsodiam* Iliadis & *rhapsodiam* Odysseae dici, ostendit Ducker. *de Latin. Veter. Jctorum. pag. 107.* Hein.

R H E D A pro vehiculo. *§. 48. Inst. de rer. divis. l. 3. D. de incend. ruin. naufrag. l. 60. §. 8. D. locat.* Rhedae mille librarum onus imponi debet, carro sexcentarum, nec amplius *l. 47. princ. C. Th. de curs. publ.*

R H E M N I A lex *l. 1. §. 2. D. ad SC. Turpillian.* Vid. supra *Remmia.*

R H E N I. Paullus meminit in *l. 11. D. de evictiou.* his verbis: L. Titius praedia in Germania trans Rhenum emit.

Rhetia. Rhetiarum, vel Rhetiae limes *l. 15. & 18. C. Th. de cursu* ...

R H E T O R E S & Grammatici junguntur in *l. 11. Cod. Theod. de medic. & professor.* Nicostrati rhetoris meminit *l. 37. D. de donation.*

R H O D I A lex *de jactu* Paullum habetur in *l. 9. D. ad leg. Rhod. de jactu.* Rhodiae autem leges nauticae sunt a Rhodiis descriptae, quibus ut aequissimis mare regi Imperatoribus non displicuit. Quod & Isidorus *lib. 5. cap. 17.* scribit.

de reb. auct. jud. possid. Arelatensium *l.* 34. *D. de usu & usufr.* Heliopolitanorum *leg.* 4. *C. qui pot. in pignor.* municipii *leg.* 13. §. 1. *D. de publican.* *l.* 31. *D. de furt.* Sardianorum *leg.* 24. *D. de annuis legat.* Sebastenorum *l.* 21. §. 3. *D. eod. tit.* Thessalonicensium *l.* 23. *C. de eviction.* Tusculanorum *l.* 38. §. 5. *D. de legat* 3.

Uti vero publici adpellatio ad populum Romanum proprie pertinet, ita res quoque *publica* de municipio vix nisi per καταχρησιν usurpatur, quemadmodum supra dictum est in *abesse rei publicæ caussa.*

Respublica pro urbe, per metonymiam adjuncti pro subjecto *l.* 2 §. 33. *D. de orig. jur.* ibi, quoties magistratus in republica sunt. Eberlin. *cap.* 31. *n.* 2. plura exempla collegit.

Respublica pro magistratu in *l.* 46. §. 1. *D. de administr. & peric. tut.*

RESPUERE quæsitam hereditatem, vel successionem *l.* 13 *C. de repud. vel abstin. hered.* *l.* 25. *C. fam. erc.*

RESTAURARE accusationem *l.* 4. §. 1. *D. ad leg. jul. de adult.* actionem *leg.* 37. *D. de noxal. act.* litem *l.* 29. §. 1. *D. de minor.* veterem obligationem *l.* 9. *D. de præscript. verb.* quæstionem *l. ult. D. ad SC. Turpill.*

RESTAURATIO eremodicii *l.* 7. §. *ult. D. de minorib.* servitutis *l.* 7. *D. de fund. dotal.*

RESTIPULARI est stipulari restitutionem apud Apuleium *Apologet. II. p.* 338. & apud Varron. *lib.* 5. *de ling lat.* 26. Et qui pecuniam allegat stipulari & restipulari. Valer. Maxim. *lib.* 2. *cap.* 8. Dotem filiis suis restipulari *l.* 43. §. *ult. D. de damn. infect.*

RESTITUERE, reddere, præstare, solvere, refundere est, idque verbum quam plenissime interpretandum est. Sic restituere is intelligitur, qui simul rem, & caussam actori reddit, quam is habiturus esset, si statim judicii accepti tempore res ei reddita fuisset, id est, usucapionis caussam, & fructuum, & quodcumque aliud, quod habiturus esset actor, si controversia ei facta non esset *leg.* 35. & 75. *D. de verbor. signif.* *l.* 20. *D. de rei vindic.* Restituit ergo non qui solum corpus, sed etiam qui omnem rem conditionemque reddita caussa præstat, & tota restitutio juris interpretatio est *l. ult.* §. *ult. D. de verb. signif.* Quo fit, ut longe plus sit in restitutione, quam in exhibitione, quum ad exhibitionem præsentiam corporis præbere sufficiat, ad restitutionem vero possessorem facere, & fructus reddere, & caussam omnem præstare oporteat *l.* 22. *D. de verb. signif.* Proinde hæc verba stipulationis: *Eam rem recte restitui*, fructus continere minime ambiguum est *l.* 75. *D. de verb. signif.* Et qui rem restitui jubet, etiam de fructibus condemnationem facere debet *leg.* 35 §. 1. *D. de rei vindicat.* Sed & cum verbum *restituas* in lege invenitur, etsi non specialiter de fructibus additum sit; tamen etiam sunt restituendi *l.* 173. §. 1. *D. de verb. signif.* Ex quo efficit Paullus in Paullianam actionem fructus venire, propterea quod verbum *restituas*, quo prætor in eam rem usus est, plenam habet significationem, ut etiam fructus restituantur *leg.* 38 §. 4 *D. de usur.* *l.* 1. *D. quæ in fraud. creditor.* Inde adeo quum prætor jubet, uti opus factum restituatur, etiam damnum datum actor consequi debet, quum verbo restitu-

tutionis omnis utilitas actoris contineatur *l.* 81. *D. de verb. signif.* Simili modo quum dejectum ab usufructu in eamdem caussam prætor restitui jubet, sic interpretamur, in qua futurus esset, si dejectus non esset, ut si tempore interim finitus usufructus fuerit, nihilominus cogatur restituere, id est, usumfructum iterum constituere *l.* 9. *§. ult. D. de vi & vi armat.* Aut si posteaquam dejectus est, capite minutus, vel mortuus fructuarius fuerit, præterita caussa, præteritumque damnum sarciatur *l.* 3. *§.*17. *D. eod. tit.*

Restituere in integrum, vel in pristinum statum reducere, & reponere. Sic in interdicto, ne quid in loco publico, quo prætor jubet, quod in loco publico factum erit, *restitui*, restituere in pristinum statum reducere est, quod fit, sive quis tollat, quod factum est, sive reponat id, quod sublatum est *l.* 2. *§.* 35. *&* 43. *D. ne quid in loc. publ.* Nec non *restituere* in integrum est in priorem statum reponere lapsos, captos, fraudatosque vel per imbecillitatem ætatis, vel per absentiam, vel per metum, aut calliditatem adversarii, vel per status mutationem *l.* 1. *D. de in integr. restit.* Sic *restitui* actio dicitur decremta *l.* 27. *D. de fidejuss. Restitus* in bona paterna *l.* 15. *§ ult. D locati.* In integrum etiam restitui dicuntur caussæ, de quibus ex integro cognoscitur *l.* 3. *§* 9. *l.* 7. *D. de jur. fisc. l.* 33. *&* 35. *D. de re judicat. Restitui* in pristinam caussam *l.* 8. *§.* 4. *D. de precar. Restitui* caussæ, & actiones *l.* 23. *§. ult. D. de tut. fisci.* pro resumtione instantiæ amissæ, vel ut vulgo loquuntur, restitutione instantiæ, quæ legitimis transactis temporibus periit. *Restitui* in integrum dicuntur etiam damnati *l.* 75. *D. ad SC. Trebellian.* qui in bona, dignitates, & civitatem restituuntur *tubr. D. & C. de sent. pass. & restit.* In integrum restitui publico judicio damnatus *l.* 24. *ad leg. Jul. de adulter.* In integrum restitui ab imperatore dicitur, qui deportatus fuerat *leg.* 75. *D. ad SC. Trebell. l.* 11. *C. de sent. pass.*

Restitui in dominium *l.* 24. *§.* 5. *D. de fideicomm. libert. Restitui* obligatio in pristinum statum *l.* 9. *§.* 7. *D. de fideicomm. libert.*

Restituere ædes *l.* 10. *§.* 1. *D. quib. mod. usus, vel ususfr. amitt.* insulam *l. ult. D. de pignor.* opus *l.* 11. *&* 12. *D. de aqua, & aqu. pluv.*

Restituere in integrum dicuntur tutores, qui petunt pupillum suum in integrum restitui *leg* 35. *§.* 1. *D. de aur. argent. legat.*

Restituere tutelam, curationemque pro tutelæ & curationis gestæ administrationis rationes reddere *l.* 32. D. *de minor. l.* 7. *§. ult.* D. *de administr. & per. tut. l.* 8. *C. de suspect. tut. l.* 2. *§. ult.* D. *de alim. & cibar. legat.* Hoc sensu etiam Papinianus *restitui* tutelam, & restitutionem tutelæ accipit in *l.* 1. *§. ult.* D. *de usur.*

Restituere, præstare *l. un. C. de suffrag. l.* 8. *in fin. C. de act. emt. l.* 6. *C. unde vi. l.* 82. *§.* 2. *D. de verb. obl.* Sic *restituere* dominium *l.* 1. *C. de donat. quæ sub mod.* hereditatem Ulpian. *tit.* 22. *regul. §.* 5. libertatem *l.* 47. D. *de judic.*

Restituere, tradere *l.* 12. *C de act. emt. l.* 13. *&* 18. D. *eod. tit. l.* 14. *§. ult.* D. *de serv. corrupt.* Est tamen aliquando *restituere* minus quam *tradere*, nam procurator, qui restituit, etiam tradere debet *l.* 8. *§. ult. vers. sed etsi restituas D. mandati.* & ci-

ciffim *reftituere* plus eft, quam exhibere *l.* 12. D. *de verb. fign.* Cujac. in Paull. *ad l.* 7. *de alienat. judic. mut. cauff.*

RESTITUTIO ædificii *leg.* 7. D. *ex quib. cauff. pign.* dignitatis *l.* 3. D. *de fent. paff.* domus *l.* 1. D. *in quib. cauff. pign.* tutelæ *l.* 1. §. *ult.* D. *de ufur.* Vid. *reftituere* tutelam.

Reftitutio integri, ut Paul. 1. *Sent.* 7. definit, eft redintegrandæ rei, vel cauffæ actio, id eft, ut exponit Ifidor. *lib.* 5. *etymol.* cum res redintegratur, quæ vi ablata atque extorta eft, cauffa vero, quæ expleta non eft, quod eft, reftitutione in integrum non tantum rem perfectam, ut pote datam redintegrari, fed etiam imperfectam, id eft, cauffam, ut fi promiffa res fit, non data *l.* 9. §. 3. D. *quod met. cauff.* Vel fic: Reftitutio integri eft actio reftitutoria, five refcifforia, qua res nobis certa, vel jus vel quælibet alia cauffa redintegratur. Integri autem reftitutio (ut idem Paullus ait), plus quam femel decernenda non eft, ideoque cauffa cognita, & præfente adverfario decernitur. Hæc item in rem competit, aut in perfonam. In rem actio competit, ut res ipfa, que de agitur, revocetur: in perfonam, ut quadrupli pœna intra annum, vel fimpli poft annum peti poteft. *Reftitutionis* effectus, ratione rei, cauffæ, modi, acceffionum, & fimilium, major eft, quam exhibitionis, & plenior eft reftitutio in integrum, quam ad exhibendum actio *c. fin.* D. *de verb. fignif.* Nam exhibere eft præfentiam corporis præbere, hoc eft, infpiciendi tangendique copiam facere: Reftituere vero eft etiam poffefforem facere, non folum videndi tangendique, verum etiam abducendi, habendi, & poffidendi facultatem præftare *l.* 45. & 75. D. *de verb. fignif.* fructufque, id eft, omne emolumentum & commodum, quod ex re reftituenda fupereft *l.* 12. & 14. §. 7. D. *quod met. cauff.* *l.* 24. §. 4. D. *de minorib.* *l.* 33. § 2. *l.* 28. §. *fin.* D. *ex quib. cauff. major.* *l.* 3. §. 4. & *feq.* D. *de alien. judic. mut. cauff.* *l.* 17. § 1. *l.* 20. & 33. D *de rei vind.* Pleraque alia quoque reftitutionis verbo continentur, puta, ut caveatur rem deteriorem factam non effe *l.* 9. §. 7. D. *quod met. cauff.* dolum malum abeffe *l.* 18. 19. & 45. D. *de rei vindic.* ut lucrum ex re vel occafione rei acceptum una reftituatur *l.* 52. D. *eod. tit.* ut ufucapiendi cauffa reddatur *d. l.* 18. 37. & 75. D. *de verb. fignif.* *l.* 1. *in fin.* D. *de alien. jud. mut. cauff.* ut deterioratio refarciatur *l.* 13 D. *de rei vindic.* *l.* 3. §. 1. D. *commod.* omnifque cauffa reddatur. Ita interpretanda *l.* 22. D. *de verb. fignif.* Nam quod Brech. *ibid.* exponit, quafi dixiffet Jurifconfultus reftituere, fignificare etiam reddere, & reddere effe, veluti fimilem efficere, & reftituere domum pro reficere & reparare, & natalibus & priftinæ integritati reftituere: Hæc Bræchei interpretatio difplicet, cum a fcopo ICti fit plane aliena. Non enim quod in univerfum pro diverfa re poffit fignificare verbum reftituere ftatuebat JCtus in *d. l.* 22. fed quomodo differret ab exhibitione, ut conftaret, quam multa alia reddi ab eo oporteret, qui reftitui condemnatus effet, quam qui tantum exhiberi Gœdd. *ad d. l.* 22. *n.* 2.

Reftitutio natalium. Vid. fupra voc. *natales.*

Reftitutio principis, quæ ab exilio dicitur, duplex eft, generalis, & fpecialis. Hæc cum in infinitum concepta eft, veluti in integrum te reftituo, pleniffima

&

& latissima est, id est, jura omnia complectitur *l.* 1. *l. fin.* §. *fin. C. de sentent. pass. l.* 1. D. *eod. tit.* & ideo patriam potestatem, jus adgnationis, aliaque generis ejusdem restituit. Cum autem finita est, id est, jura quædam nominatim continet, ultra non valet, ut in specie *l.* 2. *C. eod. tit. l.* 2. D. *eod.* Generalis vero restitutio dicitur, quæ veniam dumtaxat, & reditum in patriam indulget, itaque neque bona in fiscum redacta restituit *l.* 4. *C. de bon. damnat.* neque ullas actiones, sive pro illo, sive contra illum conceptæ sunt *l.* 4. & 5. *C. de sent. pass.* Restitutio autem principis velut postliminiū est *l.* 2. *C. Theod. de repud.* Est autem aliqua differentia, nam patre captivo si ius testamentum facere non potest, propter suspensi juris constitutionem, patre deportato de rebus postea quæsitis testamentum filius facere potest, nec restituto patre, licet filius in ejus potestatem revertatur, irritum testamentum fit *l. fin. C. de sent. pass.* nam sine capitis minutione ipso jure in potestatem reverti tur, spes postliminii omnia suspendit, spes restitutionis nihil suspendit: Juris gentium sive postliminii spes certior est, quam juris civilis: Et idcirco receptum etiam est, ut captivus partem faciat, deportatus non item *l.* 1. §. *si ex trib.* & §. *ult.* D. *de bon. poss. contra tab. l.* 4. §. 2. D. *de bon. libert.*

Restitutionem facere, id est restituere *l.* 1. §. 13. *l.* 6. §. 3. *l.* 65. §. 4. D. *ad SC. Treb.* in aliquem *l.* 63. D. *eod. tit.*

Restitutoria actio, quæ in veterem debitorem restituitur, muliere, quæ pro eo obligationem susceperat, nexu obligationis liberata *leg.* 8. §. 9. & 12. D. *ad SC. Vellejan. l.* 8. *C. eod. tit. l.* 3. §. 1. D. *de eo, per quem fact. erit.*

Restitutoria interdicta adpellantur, quibus prætor restitui aliquid jubet *l.* 1. §. 1. D. *de interdict.* §. 1 *Inst. eod. tit. leg.* 1. D. *de aqua quotid. & æstiv. l.* 21. §. 1. D. *de oper. nov. nunciat.* Qualia sunt, quorum bonorum, quod legatorum, unde vi *l.* 1. §. 1. D. *quor. bonor. l.* 1. D. *quod legator.* Et illud quod de via publica proponitur *l.* 2. §. 35. & 36. D. *ne quid in loc. publ.* & de precario *l.* 2. §. 1. D. *de precar.* & posterius interdictum de cloacis *l.* 1. §. 1. & §. *ult.* D. *de cloac. l.* 1. D. *quod vi, aut cl.* Item illud, quod proponitur in *l.* 1. § 19. & 20. D. *de flum.*

Restitutorium judicium accipere *l.* 46. §. 3. D. *de procurator.* Unde *restitutorium* pro judicio restitutorio, & cognitione prætoria de restitutione facienda *leg.* 7 D. *quod fals. tut. auct. l.* 39. D. *de evict.* & *restitutorio* agere *l.* 7. §. 3. D. *quod fals. tut. auctor.*

Restruere, reædificare, de novo ædificare *l.* 1. *pr.* D. *de jur. fisc.* domum restructam habet Haloander. Vid. Bynkersh. *observ. lib.* 9. *c.* 25. Hein.

Resultare est denegare se, & subtrahere se conditioni alicui *l.* 89. & 181. *C. Th. de decur.*

Resumere conditionem *l.* 101. §. *ult.* D. *de cond. & dem.* usumfructum amissum *l.* 3. §. 2. D. *quib. mod. ususfr.*

Resupina existimatio *l.* 4. D. *quod vi, aut clam.*

Resuscitari dicitur legatum, quod alicui periit *l.* 27. D. *de adimend. leg.* itemque obligationes *l.* 29. §. *ult.* D. *de jur. fisc.* & secundæ tabulæ *leg.* 38. §. 1. D. *de vulgar. & pupillar. subst.*

Retentare simpliciter, item

item penes, vel apud se quid *retentare*, pro simplici retinere *l.* 12. *C. Th. de annon. l.* 19. *C. Theod. de bon. proscript. l. un. C. Theod. de aur. pub. prosequut. l.* 7. *C. Th. de cohort. leg.* 22. 30. *C. Th. de curs. publ. l.* 8. *Cod. Th. de mutil.*

Retentare, eligere, Idoneos faciat tutores retentari *l.* 3. *C. Th. de tutor.*

Retentare, tenere, adstringere. Occultatores ad pœnam volumus retentari *l.* 14. *in fin. C. Theod. de desert.*

Retentare, prohibere, interdicere. Ceteris ab hac licentia retentatis *l.* 22. *C. Th. de petition.*

RETENTATOR, qui res alterius aut vi, aut clam, aut dolo retinet *l. ult. C. Theod. de tempor. curs. l.* 3. *C. Theod. unde vi. l.* 8. *C. Theod. de confiteor. l.* 1. *C. Th. qui bon. ex l. jul.* Consule Sirmondum *ad Ennod. pag.* 5.

RETIA apraria *leg.* 22. D. *de instr. vel instrum. legat.* piscatorum *l.* 29. §. 3. D. *ad Leg. Aquill.*

RETICULUM pro fascia. Ita enim hoc verbum explicat, eosque qui *resticulum*, vel etiam in margine Pacianæ editionis notatum est, rescribunt, ad resticulum abire jubet elegantissimus Bynkersh. *lib.* 5. *observ. cap.* 17. *Hein.* Amphora ex reticulo suspensa *l.* 5. §. 12. D. *de his, qui effud. vel dejec.* Plin. *lib* 31. *Hist. nat. cap.* 6. Demissæ, inquit, reticulis in mari concavæ e cera pilæ. *Reticula* in *leg* 10. D. *de aur. arg. legat.* vel reticuli, ut Paull. *lib.* 3. *Sentent. tit.* 4. §. 84. quæ vulgo *scofia* dicuntur, quæ in formam retis facta, ad capillos continendos, capiti aptantur. Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* Et quod capillum retineret, ait, a rete reticulum. Lexicon. H. Germani reticulum vertit γόργαθον, κροκυφαντόν. Et plane *crocusantia* reticulis junguntur in *d. l.* 10. Γόργαθον vero πλέγμα esse, Julius Pollux *lib* 7. *Onomast. cap.* 33. *segm.* 176. & *lib.* 10. *cap.* 35. *segm.* 156. docet. Isidor. *lib.* 20. *etymol. cap.* 30. Reticulum, ait, est, quod colligit comas, dictum ab eo, quod retinet crines, ne effundantur. Lamprid. *in Alexand. c.* 41. Matronas autem regias contentas esse uno reticulo atque inauribus. Utitur & hoc verbo in hanc sententiam Jul. Capitol. in *Maximino juniore cap.* 1. Add. Bynkersh. loco supra laudato, & quem ibi advocat Cl. Salmas. *observ. ad jus Attic. & Rom. cap.* 5. *p.* 61. Idem Bynkersh. *lib.* 4. *observ. cap* 23. pro pediculis in *l.* 32. *pr.* D. *de aur. argent. legat.* legit *reticulis*, idemque mulierum ornamentum intelligit.

RETICULUS est sepimentum cancellatum. *Reticuli* circa columnas *l.* 16. §. 4. D. *de act. emt.* Reticulatum opus apud Vitruvium *lib.* 2. *cap.* 8. & Pl. *lib.* 36. *c.* 22.

RETENTIONEM facere, vel habere propter impensas *l.* 14. D. *de donation. l* 15. *de furt. l.* 30. D. *de action. emt. l.* 53. §. *ult.* D. *de furt.* Retentionem habere, non petitionem *l.* 29. §. 2. D. *de her. pet.*

RETINERE per exceptionem *l.* 14. §. 1. D. *communi divid.* & *l* 16. D. *ad Leg. Falc.*

Retinere hereditatem dicuntur cui, qui se non abstinent *l.* 6. D. *de reb. auctor. judic. possid.*

Retinere impensas, id est, per retentionem servare *l.* 50. D. *de hered. petit.*

Retinere in potestatem *l.* 3. D. *de conjungend. cum emancip. liberis ejus.* vel frequentius, retinere

nere in potestate *l.* 25. *§. ult.* D. *de legat. præst.*

Retinere voluntatem *l.* 16. *§. ult.* D. *de his, quæ ut ind.*

Retinere pro memoria tenere. *Retineo* me dixisse *l.* 92. D. *de cond. & demonstr.*

Retinere, abstinere; prohibere: Sic retinendus, ut *l.* 4. §. 8. D. *de re militari*, nisi forte *alioquin* pro *quin* ibi positum sit.

Retinendi verbum aliquando etiam repetendi, & recuperandi facultatem continet, ut in *l. ult.* C. *de reb. credit.* §. 13. *Instit. de hered. quæ ab intestat.* Vid. Em. Merill. *decis.* 45. *in fin.*

RETORQUERE crimina *l.* 14. §. 6 D. *de bon. libert.*

RETRACTARE interdum est, Festo quoque teste, iterum tractare *l.* 31. *in fin.* D. *de jurejur.* *l.* 10. §. 1. D. *ad SC. Turpell.* *l.* 32. §. 14. D. *de recept. arbitr.* *l.* 29. D *de jur. fisc.* *l.* 4. C. *de episcopal. audient.* *l.* 3. C. *de canon. largit.* *l.* 13. §. *ult* D. *de divers. tempor.* Cicero *lib.* 2. *de natur. Deor. cap.* 28. Qui autem omnia, quæ ad cultum Deorum pertinent, retractarent, & tamquam relegerent, hi dicti sunt religiosi. Idem ad Attic. *lib.* 8. *epist.* 9. Augemus crimen dolorem retractando. Sic quoque Tertullian. *in Apologet. cap.* 38. Caussas, quæ hoc exegerint, retractamus, & alibi sæpe. Sic *retractari* dicitur, quod actum est *l.* 39. §. *ult.* D. *de procurat.* caussa *leg.* 31. D. *de jurejur. junct.* *l.* 45. §. 8. D. *de jur fisc.* collusio *l.* 2. D. *de collus. deteg.* contractus *l.* 4. C. *de usucap. pro emtor.* dispositio *l.* 11. C. *de proxim. sacr. scrin.* donatio *leg.* 1. C. *de revoc donat.* facta *l.* 2. C. *de his, quæ ut indign.* memoria *l.* 2. *pr.* D. *ne de stat. defunct.* res judicata *l.* 2. C. *quand provoc. non est. necess.* sententia *l.* 1. C. *de sent. rescind.* de sententia *l.* 23. § *ult.* D. *de liberal. causs.* status *l.* 2. C *ne de stat. defunctor* *l.* 1. D. *eod. tit.* venditio *l.* 6. C. *de resc.*

RETRACTATIO erroris *l.* 8. D. *de administr. rer. ad civit. pertin.* Retractationis quæstio *l.* 1. § 1. D. *ne de stat. defunct.* *l.* 35. C. *de appell.*

RETRAHERE ablata *l.* 1. C. *vi bonor. raptor.* agros *l. ult.* § 1. D *de administr. rer. ad civit. pert.* possessionem *l.* 2. C. *si quis pign.* Retrahi in vetera jura *l.* 2. C *de fund. & saltib. rei domin.* in servitutem *l.* 24. D. *qui & a quib.*

RETRÒ, pro contra, ex diverso, rursus *l.* 60. D. *de condit. & demonstr.* *l.* 4. D. *de oper. servor.* *l.* 67. D. *de solution.* *l.* 41. §. 2. D. *de adquir. possess.* *l.* 9. §. *ult.* D. *de except. rei jud.* *l.* 34. §. *ult.* D. *mandat.* *l.* 22. §. 2. D. *de fidejussor.* *l.* 3. D. *de interd.* Retro adcrevisse *l.* 17. §. *ult.* *l.* 33. D. *ad leg. Aquill.* adquiri *l. ult.* D *commun. prædior.* agere Quinctil. *lib.* 11. *cap.* 3. Plin *lib.* 36. *hist. nat. cap* 5. Si quis quum familiam ad annum usque retro agat. Senec. *lib.* 1. *de ira cap.* 16. iram sæpe misericordia retro egit, id est, ut Lipsius interpretatus est, mutare fecit propositum. *Retro* agere venditionem *l.* 1. C. *quand. lic. ab emt.* donationem *l.* 11. §. 1. D. *de donat. int. vir. & ux.* *Retro* competit libertas *l.* 3. D. *de manumiss. vind* computari *l.* 1. §. 30. D. *de vi & vi armat.* creditur *l.* 44. D. *de legat* 1. creditur fuisse *l.* 26. D. *de pœn.* dare, id est, reddere *leg.* 67. D. *de solutionib.* duci *l.* 20. §. 5. D. *de servit. prædior. urb.* fuisse *l.* 25. §. 1 & 9. D. *de usufruct.* nostrum est *l.* 1. §. 6. D. *si quid in fraud. patron.* redire *leg.* 38.

D.

D. de adquir. rer. dom. recurrere *l.* 16. §. 1. *D. de pignor.* restituere *l.* 6. *D. de fideicommiss. libert.* solvi *l.* 80. *D. de solution.* videt *l.* 35. *D. ad leg. Aqu.*

Retro pro ante vel quondam. Sic *retro fructuarius leg.* 25. §. 1. *D. de usufruct. & quemadm. quis utat.* eadem ratione dicitur, qui quondam dominus *l.* 1. §. 10. *D. si quadrup. paup. fec.* Retro liber *l.* 7. *D. de manumiss. testam.* Retro principes *l.* 2. *C. quib. ad lib. procl.* Retro principum statuta *l.* 11. *C. de jur. & fact. ignor. & l.* 168. *C. Th. de decurion.*

RETRORSUM computare *l.* 1. §. 3. *D. de itin. actuq. priv.* egredi *l.* 2. §. 3. *D. de privat. delict.* se referre *l.* 18. §. 1. *D. de constit. pec.*

RETRORSUS reducere *leg.* 32. §. 1. *D. de pec.*

REVEHERE est, quod ante vectum fuit, iterum vehere *l.* 5. *C. de vect. & comm.*

REVELARE, quod ante tectum fuit, retegere, aperire, palam fieri *l. un. C. de his, qui se defer.*

REVENIRE fundum *l.* 5. *D. de lege commissor.* id est, revendere, ut in *l.* 22. §. 1. *D. de oper. libert.*

Revenire, redire *Collat. leg. Mos. & Rom. tit.* 12. §. 7. *in fin.*

REVERENTIA, honor, qui tam verbis, quam factis alicui personæ vel rei habetur. Sic reverentiæ debitæ munus *l.* 5. *C. de obseq. patr.* Reverentia honoris *l.* 28. §. *ult. D. de pœn.* quæ maritis exhibenda *l.* 14. *D. solut. matrim.* paterna *l.* 30. *D. ad SC. Trebell.* patroni *l* 45. §. *ult. D. de rit. nuptiar.* pontificalis *l.* 7. *C. de episc. aud.* Cum reverentia sui imaginem principis deponere *l.* 16. *C. de oper. publ.* quæ est *l.* 44. *C. Th. eod. tit.*

Reverentia vera divinaque pro religione *l.* 56. *C. Th de heret.* Reverentia religionis *l.* 32. *Cod. Th. de episc.* Sic & cultus divinæ reverentiæ pro clericatu *l.* 29 *C. Th. de dec.*

REVERTI emtor ad venditorem dicitur, id est, regressum habere in *l.* 6. §. 3. & *l* 7. *D. de action emt. l.* 8. *C. de evict. l.* 3. *D. eod. tit* Sic etiam *reverti* ad auctorem suum dicitur in *l.* 15. *D. de minor. l.* 2. §. *ult. D. de evictien.*

REVINCERE pro convincere. Si in mendacio revincatur *leg.* 3. §. 15. *D. de suspect tut. & curat.* Certius se esse revincendum *l.* 11. *pr. C. Th. de appellat.*

REVOCARE domum id significat, quod vulgo dicimus petere se remitti domum *l.* 1. §. 3. 5. & 6. *D. de judiciis. l.* 20. §. 4 *D. ex quib. caus. major.* Simili significatu dicitur, quis *revocare* forum *l* 7. *D. de judic.* in provinciam *l* 7. §. *penult. D. de accusat*

Revocare, resuscitare. *Revocare* actio *l.* 63. §. 1. *D. de legat.* 2: Revocatur crimen *l.* 1. *C. de admonit.*

Revocare, repetere, retractare. Revocare alienationem *l.* 1. §. 1. *D. si quid in fraud. creditor.* dominium *l.* 3. *C. de reb. alien. non alien.* quod frustra gestum est *l.* 2. *C. si propt. publ. pensit.* liberalitates *l.* 2. § *ult. D. de operib. public.* libertatem præstitam *l.* 3. *C. de jur. dot.* ad suam judicem litem *l.* 49. *D. de judic.* negotia *l. ult. de error. advocat.* partem Falcidiæ *l.* 1. §. 12. *D. si cui plus, quam per leg. Falc.* pœnam *l.* 15. *C. de pœn.* precarium *l.* 2. §. 2. & *l.* 8. §. 2. *D. de precar.* quæstionem *l.* 7. §. 4. *D. de except. rei judic.* in judicium eamdem quæstionem *l.*

19.

19. D. *sed tit.* sententiam *l.* 1. *§. ult. D. de administr. & per. tut.* vendationem, id est rescindere *l. 1. C. si propt. publ. pensit. l. ult. C. si advers. venditionem* in matrimonium *l. 17. C. ad leg. Jul. de adulter.*

Revocari ad portionem *l. 14. D. quæ in fraud. credit.* ad rationem usurarum *l. 3. D. de fidejussor.* ad servitutem *l. 30. D. de jur. fisc.* Revocatus servus, qui in metallum damnatus erat *l. 36. D. de man. testam.*

REVOCATORIA, diploma principis significat, quo absentem ad se revocat *l. ult. C. de dignitat. l. 3. C. de silentiar.* Justinian. *Novell. VIII. cap. 13. extrem.* Οὐδὲ γὰρ δίδομεν ἄδειαν, πρὶν τὸν νόμιμον πεντηκονθήμερον χρόνον πληρωθῆναι, τῆς ἐπαρχίας ἧς ἦρξαν ἀναχωρεῖν, ἢ κατὰ πρόφασιν *revocatoriæ* ἀναχωρεῖν. i. e. Non enim facultatem illis concedimus, antequam legitimum quinquaginta dierum tempus impletum sit, ex provinciis, quibus præfuerunt, vel prætextu revocatoriæ discedere.

Revocatoria actio, Pauliana, Faviana, Calvisiana. Vide suis locis.

REVOLVERE, retrotrahere *l. un. C. Theod. de præpos. sacr. cubic.*

Revolvi, id est, in se volvi. Dies solis, qui repetito in se calculo revolvuntur *l. 2. C. Th. de feriis l. 7. C. Just. eod. tit.*

Revolvi, degradari, rejici in inferiorem locum, vel ad ordinem inferiorem revolvi *l. 2. C. Th. de comment. l. 10. in fin. C. Th. de re mil.*

Revolvi damnum ad venditorem *l. 18. §. 9. D. de damn. infect.*

REUS dicitur is, cum quo agitur *l. 3. princ. D. de jurejur.* Sed *reos* olim adpellatos, non eos modo, qui arguebantur, sed omnes, quorum de re disceptatur, Cicero *lib. 2. de oratore cap. 43. & 69.* tradit. Ælius etiam Gallus apud Festum *lib. 16. lib. de significatione verborum ad jus pertinentium*, reum definit, qui cum altero litem contestatam habet, sive is agat, sive cum eo agatur. Quibus consequens est, utrumque ex litigatoribus reum dici. Festus *lib. 3.* Contestari, ait, est quum uterque *reus* dicit, testes estote. Hæc ille. Vulgo tamen, qui petit & agit, *actor*, qui convenitur *reus* adpellatur. Veteres eum *unde petitur* vocabant. Cicero *lib. 2. de orator. cap. 57.* Nonne nobis in tribunali Q. Pompeii sedentibus postulabam, ut illi unde peteretur, vetus atque usitata exceptio daretur, cujus pecuniæ dies fuisset? Idem *lib. 7. epist. 2.* Ego omnibus unde petitur hoc consilii dederim, ut a singulis interregibus binas advocationes postulent. Et in *orat. pro Murena*. Sed & in *Lege Manilia p. 340. edit. Gaes.* Et si is, ait, unde pecunia petita erit, condemnatus erit, eam pecuniam ab eo, deve bonis ejus primo quoque die exigito.

Rei quoque adpellantur, qui inter se aliquod negotium contrahunt *l. 9. pr. D. de verb. oblig.* Unde *rei* nomine tam stipulator, quam promissor, tam creditor, quam debitor continetur. Inde *reus* dicitur constitutus, qui se obligavit *l. 14. §. 6. D. quod met. causs.* Et reus factus, qui se obligavit *l. 1. §. 8. D. quar. rer. actio.* *Rei* plane verbo plerumque debitor significatur *l. 2. §. 4. D. de fidejussor. l. 43. §. 1 fi. D. de jur. fisci.* Vetus Glossarium Græcum vertit ὁ ὑπεύθυνος. Sic & *reus* pro debitore in *l. 38. §. 2. l. 42. D. de verb. oblig.* Sed differentiæ caussa, qui stipulatur, *reus stipulandi*, qui spon-

det, *reus promittendi* dicitur *l.* 1. & *tot. Tit* D. *de duob. reis* *l.* 135. §. *penult.* D. *de regul. jur* *l.* 50. §. *ult.* *l* 51. §. 2 & *passim.* D. *de fidejussorib.* Sicuti qui credit *reus credendi*, qui accipit, *reus debendi* *l.* 6. D. *de adim. legat.* qui satisdat *reus satisdandi* *leg.* 34. §. 8. D. *de solution.* qui satis accipit; *reus satis accipiendi* adpellatus *l.* 34. §. 8 D *eod. tit.* Solent itaque his nominibus distingui reus stipulandi & promittendi. De reo stipulandi agit *l.* 54. D. *ad leg. Aquill.* *l.* 77. §. 6. *l.* 81 D. *de legat.* 2. *l.* 5. D. *de fidejussor.* Unde in veteri Glossario Græco: [illegible] & [illegible]. Decem ejusdem rei stipulandi, memorantur in *l.* 11 §. 21. D *de legat.* 3. Duo rei stipulandi *tit.* D. *de duob. reis* *leg.* 128. D. *de verb. oblig.* Reus promittendi *l.* 115. & 121. §. 2. & *l.* 124. D. *de verb. oblig.* Vetus Glossar. Græcum; [illegible]. Duo *rei promittendi* *l.* 3. §. 3. D. *de liberat. legat.* Et uti *duo rei* fiant, explicant *l.* 4. & 5. D. *de duob. reis stipul.*

Nec tantum in stipulatione, sed & aliis contractibus duo rei fieri possunt, veluti si apud duos eadem res deponatur, duobusve res locetur, commodetur. Itaque duo *rei* constitui possunt testamento, ut & stipulando *l.* 16. D. *de legat.* 2. Duo *rei debendi* id est, duo ejusdem rei debitores *leg.* 6. D. *de adim. legat.* Reus dotis *l.* 22. §. 2. *solut. matr.*

Rei locationis *l.* 13. §. 2. D. *mandati.* *Reum* locupletem offerre *l. ult.* §. *ult.* D. *de reb. credit.* dare *l.* 67. §. *ult.* D. *de verb. oblig.* Liv. *lib.* 9. Rei satis locupletes in id, quod præstari possit. *Reus* pactionis pro libertate datus *l.* 7. §. 8. D. *de dol. mal.* Ejusdem pecuniæ *rei*, qui eamdem promiserunt *l.* 21. §. 4. D. *de fidejussor.* Reus satisdandi, *rei* satis accipiendi *l.* 34. §. 8. D. *de solut.* & *liber.*

Reus pro fidejussore *l.* 104. D. *de verb. oblig.* & *reum* dare *l.* 112. D. *eod. tit.* *Reis* cavere, id est, per fidejussores *l.* 1. §. 9. D. *de collat. bonor.* & sæpe alias.

Reus interdum expromissorem significat, id est, eum, qui alienam in se obligationem vel novatione, vel delegatione suscipit *l.* 1. D. *ad SC. Velleian.* *l.* 1. §. 8. D. *quar. rer. actio non dat.* & passim.

In sacris *reus* vocabatur, qui se numinibus suscepto voto obligarat. *Damnatus* vero, qui promisso voto non solvebat, ut Macrob. *lib.* 3. *Saturnal. cap.* 2. ostendit. Virgil. *Æneid.* 5. v 236. Vobis lætus ego candentem in littore taurum Constituam ante aras voti reus.

Sed & qui crimine se obligarunt, *rei* vocantur. *Reus* criminis *l.* 2. *Cod. de fid. instrument.* culpæ *l.* 30. §. 3. D. *ad leg. Aquill.* facinoris *l.* 18. D. *de quæstionib.* falsi *leg.* 27. D. *ad SC. Turpill:* homicidii *l. ult.* §. 4 D. *de custod. reor.* lege Cornelia *l.* 32. D. *ad leg. jul. de adult.* legis Juliæ *l. ult.* D. *ad leg. jul. majest.* Hinc

Reus agi dicebatur, qui accusabatur. Valer. Maxim. *lib.* 6. *cap.* 8. Marcus Antonius avorum nostrorum temporibus clarissimus orator incesti reus agebatur. Eximi ex *reis* dicitur, absolutione & abolitione sequuta *l.* 21. §. *ult.* D. *de accusation.* Reum facere pro accusare *l.* 2. §. 4. *l* 6. §. 2.

§. 2. D. *ad leg. jul. de adulter.* *Reum* autem fieri Asconius *II. in Verrem act.* nihil aliud esse, ait, quam apud prætorem legibus interrogari. Quum enim in jus ventum esset, dicebat accusator apud prætorem, ait se Siculos spoliasse. Si tacuisset, lis æstimabatur ut victo. Si negasset, petebatur a magistratu dies inquirendorum criminum, & ex eo tempore inter reos relatus & receptus dicebatur. *Reos* habere *l. 6. §. ult. D. ad leg. jul. de adult.* peragere: Vid. peragere. *Reum* petere *l. 7. D. de incend. ruin. naufrag.* Recipi vero, & referri inter reos dicitur is, postquam delatum est nomen ejus *l. 11. §. 2. leg. 15. §. 7. l. 39. §. 2. D. ad leg. jul. de adulter. Reum* repetere. Sueton. *in Domitiano cap. 9.* Reos, qui ante quinquennium proximum apud ærarium pependissent, universo discrimine liberavit, nec repeti, nisi intra annum permisit.

A *reus* est *reatus*, de quo supra in *reatus*.

R H A P I S M A, alapa, quam manumissor postremam infligebat servo manumittendo, Simon Magist. *de moribus ex Basilii M. epistolis.* Ει δὲ καὶ ἀνδράποδον τύχῃς, προσγραφὴ δὲ δεσμοῖς ἐλευθερία. Οὐκ ἂν ὅτι τὴν ἀγοραν ἀκτήσῃς, συνηγόρους μεθ᾽ ὅσους, ἐς ἅπαξ πάσης προσαγάγοις, ὥστε πάσῃ μηχανῇ πρὸς ἐλευθερίαν ἐξενεχθῆναι, καὶ τὸ ῥάπισμα τὸ ἐσχατον τῶν δούλων πληγὴν ὑπὲρ τῆς μετὰ ταῦτα τῶν αἰκισμῶν ἀπαλλαγῆς καταδέχῃ. Quid si servus hominum existas, decreta autem fit servis libertas? Annonam ut propriam adsequaris, occurras, advocatos conduces? jud cet advocans, ut omnibus machinis in libertatem adseraris, atque alapam, ultimam servorum plagam pro commutatione reliquorum posthac suppliciorum, & verberum recipias? Rhapismatis autem fit mentio in *l. ult. C. de emancip. lib.* Hein.

R H A P S O D I A Homeri. Hoc vocabulum in *l. 52. § 2. D. de legat. 3.* dum legit Brisson. sequi videtur Antonium Augustinum *lib. 4. Emendat. cap. 2.* qui ex *rhapsodia* præposterum illud *pars hodie*, quemadmodum & in *Pisanis* legitur, atque ex iis in ceteros libros manavit, natum esse putat, idque verbum adeo sibi postliminio restituisse videtur. Ceterum non tam utrumque corpus Homeri conjunctum, ut defensor Latinitatis jurisconsultorum vo-luit. quam vel singulos & Iliadis & Odysseæ libros, vel separatim utrumque corpus *rhapsodiam* Iliadis, & *rhapsodiam* Odysseæ dici, ostendit Ducker. *de Latin. Veter. Ictorum. pag. 107.* Hein.

R H E D A pro vehiculo. *§. 48. Inst. de rer. divis. l. 3. D. de incend. ruin. naufrag. l. 10. §. 8. D. locat.* Rhedæ mille librarum onus imponi debet, carro sexcentarum, nec amplius *l. 47. princ. C. Th. de curs. publ.*

R H E M N I A lex *l. 1. §. 2. D. ad SC. Turpillian.* Vid. supra *Remmia.*

R H E N I Paullus meminit in *l. 11. D. de evictian.* his verbis: L. Titius prædia in Germania trans Rhenum emit.

Rhætia. Rhetiarum, vel Rhetiæ limes *l. 15. & 18. C. Th. de extr.*

R H E T O R E S & Grammatici junguntur in *l. 11. Cod. Theod. de medic. & professor.* Nicostrati rhetoris meminit *l. 37. D. de donation.*

R H O D I A lex *de jactu.* Pomponium in *l. 9. D. ad leg. Rhod. de jactu.* Rhodiæ autem leges nauticæ sunt a Rhodiis descriptæ, quibus ut æquissimis, mare regi Imperatoribus non displicuit. Quod & Isidorus *lib. 5. cap. 17.* scribit.

Inde titulus D. *de lege Rhodia*, & apud Paullum *lib. 2. sentent. tit. 7.* Tertullian. *lib. 3. advers. Marcion. cap 6.* Scilicet nauclero illi non quidem Rhodia lex, sed Pontica caverat. *Rhodiæ* leges; inquit Gratianus in Decret. Pontif. navalium commerciorum a civitate Rhodo cognominatæ sunt. Erat enim Civitas Rhodiensis olim & insulæ opportunitate (ut Gellius *lib. 7. c. 3. Noct. Attic.*) & operum nobilitate, & navigandi sollertia, navalibusque victoriis celebrata, atque omnibus ornamentis tantopere ceteras civitates superabat, ut nulla legum præstantia æqualis putaretur, & navalis rei peritia adeo valuit, ut annis multis maris imperio poti retur, & piratarum latrocinia sustulerit, quod latissime Strabo demonstrat *lib. 2. cap. 4.* Cum itaque mercatorum mari se exercentium in ea insula numerus esset frequentissimus, & de re navali in dies lites & jurgia exoriebantur, rhodiæ leges latæ sunt, quibus altercationibus de rebus nauticis exortis, & præcipue si exonerandæ naves essent, provideretur *c. fin. distinct.* 1.

R i d e r e, & deridere aliquem, vel sententiam alicujus pro explodere dicunt Jurisconsulti. Ulpianus *l. 10. §. 1. D. de negot. gest.* Istam sententiam Celsus eleganter deridet. Sic & derisus Nerva *l. 9. D. in quib. causs. pign. vel hypothec.* ad quam Cujacius *lib 17. observ. cap. 39.* Derisus est, ait, non insultando, (nec enim solent prudentissimi juris auctores alii aliis insultare), sed argumentando, dum opposita ratione certa, cautioni ejus ceteri adsensi non sunt. Add. *ejusd. recit. ad Codic. de necessar. serv.*

R a d i c æ in *l. 11. §. 3. D. quod vi aut clam* sunt pedamenta vinearum fissilia, Varro *de re rust. lib. 1. cap. 8.* Pedamentum item fere quatuor generum, unum robustum, quod optimum solet afferri in vineam e quercu, ac junipere, & vocatur *ridica*.

R i g a r e pro irrigare. *Rigare* agros *l. 5. §. 11. D. de aqu. quotid. & æstiv.*

R i g o r cursus aquæ rectum profluentis tenorem significat *l. 1. §. 3. D. ne quid in flum. publ. l. 1. §. 5. D. de flum. ne quid in flum* Sic *rigor* stillicidii rectus ejus fluxus est *l. ult. §. ult. D. de servit. præd. urb.* At Plinius *lib. 7. epist. 50.* rigorem pro frigiditate posuit.

Sunt & *rigores* in agris, cujus verbi, quia a lexicis abest, non alienum erit, interpretationem subjicere. Id autem Boethius *lib. 1. Geometr.* ita explicat. *Rigor* est, quidquid inter duo signa veluti in modum lineæ directum prospicitur. Fluxuosum vero est, quidquid secundum naturam locorum curvatur. Nam quod in agro a mensore operis caussa ad finem directum fuerit, *rigor* adpellatur, quidquid ad horum imitationem in forma scribitur, linea adpellatur. Bini vero rigores sunt, quando singulis spatiis intervenientibus tendunt, ut itinere plerumque peragunt. Vid. & Frontin *de agror. qualitate pag. 31.* Aggen Urbicus *p. 52. Rigor*, ait, suæ rectitudinis naturalis nomen accepit. Siculus Flaccus *de conditione agror p. 13.* In aliquibus regionibus, ait, ita fines inter possessores ordinati sunt, ut rigores durent per longum tractum, incedentesque in viis aut rivis aut substructionibus, aut regionibus, aliisque finitionum generibus deficient supra dicti rigores.

Rigor per translationem dicitur, atque tenorem significat. *Rigor* juris *l. 19. D. de adpellation.* & alias passim.

Ro-

Ripam fluminis Ulpianus definit esse id, quod flumen continet, naturalem rigorem cursus sui tenens *l.* 1. D. *de flumin.* Paullus vero in *l. penult.* D. *eod. tit.* ripam ait, eam dici, quæ plenissimum flumen continet. *Riparum* autem usum publicum esse ait *l.* 5. D. *de rer. divis.* Ripam munire, est aggeribus factis, & oppositis aquam coercere, ne excrescens flumen agrum occupet *l.* 1. §. 6. D. *ne quid in flum. publ. l. un. C. de rip. muniend.* Interdictum de ripa munienda datur ei, qui in flumine publico, ripave ejus opus facere vult, ripæ agrive, qui circa ripam est, tuendi caussa. Hoc autem interdictum merito propositum fuit, nam ripas fluminum publicorum reficere, & munire utilissimum est, ne ob id omissum navigatio deterior fiat, ut *l. un.* §. 1. & 2. D. *de rip. muniend.* De interdicto expressum est, ut damni infecti in annos decem viri boni arbitratu vel caveatur, vel satisdetur. Dabitur autem satis vicinis. Et in fine dicit textus: Illud notandum est, quod ripæ, lacus, fossæ stagni muniendi caussa prætor cavit, sed idem erit observandum, quod in ripa fluminis munienda.

Ripariensia castra in *l.* 14. *C. de re militari*, in quibus riparienses legiones, quarum Notitia imperii meminit. Provinciarum quædam partes a ripis fluminum *ripenses* dicebantur, veluti Dacia Ripensis, Noricum Ripense, Pannonia Ripensis. Quæ ergo his tractibus custodiendis invigilabant, legiones Riparienses dictæ. Vid. Cujac. *lib.* 1. *observat. cap.* 15. Hein. *Ripariensium* legionum fit mentio apud Vopiscum *in Aureliano cap.* 38. Inde etiam *Ripuarii* adpellati sunt Germani riparum Rheni accolæ, quibus conscriptæ leges, hodieque extant. *Riparienses* milites memorantur in *l. ult. C. Theod. de re milit.*

Ripenses *l.* 7. *C. Theod. de tiron. l.* 4. *C. Th. de veteran. Ripensis* militia *l.* 8. *C. Th. de fil. mil. apparit.*

Riscus, arcula vestiaria, sic interpretatur Brisson. hoc verbum in *l.* 25. §. 10. D. *de aur. arg. legat.* Tradit autem Jul. Pollux *lib.* 7. *Onomast. cap.* 19. *segm.* 79. & *lib.* 10. *cap.* 32. *segm.* 137. *κιβώτιον, ἐν ᾧ ἀποτίθενται τὰ ἐσθήματα, ῥισκὸν παρὰ τοῖς νεωτέροις λέγεσθαι* arculam, in qua vestimenta reponantur, a recentioribus *riscum* adpellari. Donatus vero in *Eunuch. Terent. Act.* 4. *scen.* 6. *v.* 16. nomen id esse Phrygium scribit, eoque significari cistam pelle contectam. At in Lexico B. Germani *riscus κιβωτὸς μεγάλη* cista magna definitur. Ita enim Cujac. *lib.* 8. *observ. cap.* 1. & Panciról. *Varior. lect. lib.* 2. *cap.* 99. Hotoman. riscum exponit capsulam, in qua linteola quondam mulieres reponunt, quibus lotam corporis partem abstergunt; quod *riscus* cum lavatione jungatur in *d. l.* 25. §. 10.

Rite fit, quod ordine, & legitime fit. *Rite* contractum matrimonium *leg.* 3. *C. de incest. matrim.* Tertullian. *lib.* 2. *ad uxor. cap.* 3. Et matrimonium, ait, rite contractum allegabimus, quod vetuit ipse? *Rite* contractæ nuptiæ *l.* 6. *Cod. eod. tit.* Tertullian. *ibid. cap.* 8. Nam nec in terris filii sine consensu parentum rite, & jure nubunt. *Rite* facta obligatio *l.* 2. *C. de novation.* perfectum obligatione *l. ult. C. de contrah. stipulation.* promissa *l.* 3. *C. de dot. promiss.* Alias *rite* & *recte* sic differunt. *Rite* sollemnia, & ritus respicit, *recte* æquitatem seu caussam. Itaque miles jure militari *recte* testatur, non autem

rite Cujac. *ad l.* 8. §. 2. D. *de bonor. possess. contr. tab.*

PHTON. Quod distat *ρητὸν καὶ διάνοιαν*, id est, dictum a sententia; hoc distat fraus ab eo, quod contra legem fit *l.* 30. D. *de legib.*

RITUS sollemnia significat *rubr.* D. *de rit. nupt.*

Ritus, id est, mores, alias observationes *cap. contra Christianos* 13. *de heresis. in* 6. Ritus Græcorum *c. uit. de baptism. in 6.*

RIVALES dicuntur, qui per eumdem rivum aquam ducunt *l.* 1. §. 26. *l.* 3. §. *penult.* D. *de aqua quotid. & æstiv.* Gell. *lib.* 14. *Noct. Attic. cap.* 1. Quod est forte de aquæductu cum *rivalibus* contentio esset. Acron. *ad Horat. Art. poet. v.* 444. *rivales*, ait, dicebantur, qui in agris rivum habebant communem, & propter eum sæpe disceptabant.

RIVUS. Eum Festus *lib.* 16. dici ait, non tantum naturali suo impetu fluentem tenuem aquæ fluxum, quomodo Caius rivum fluminis dixit in *l.* 7. §. 4. D. *de adquir. rer. dom.* sed & manu factum, sive super terram in fossa, sive super specus, a Græ[illegible]. Hoc posteriore significatu *rivus* definitur ab Ulpiano esse locus per longitudinem depressus, quo aqua decurrat *l.* 1. §. 2. D. *de rivis.* Atque ita accipitur in *l.* 2. D. *de termin. cognit.* *l.* 12. & 16. D. *quemadmod. servit. amitt.* *l.* 3. §. *penult.* & *ult.* *l.* 3. *in fin.* D. *de aqua quotidian.* *l.* 13. & 21. §. 1. D. *de servit. præd. rustic. leg.* 41. §. 15. D. *pro socio.* Vitr. *lib.* 8. *cap.* 7. Ductus autem aquæ fiunt tribus generibus. *Rivis* per canales structiles, & fistulis plumbeis, aut tubis fictilibus. Nam in rivo collocabantur fistulæ, vel canales, quibus aqua ducebatur *l.* 3. §. 1. D. *de rivis.* Inde deprimere vel allevare rivum *l.* 12. D. *commun. prædior.* & ducere rivum *l.* 9. D. *de servitut.* Sic & rivum in ucere parietibus *l.* 41. D. *de usufruct.* Sic Manilius *lib.* 4. *Astronom. v.* 265. Et peregrinantes domibus suspendere rivos. Idem eod. *libro v.* 263. Undas inducere tectis. Ipsosque conversos adspergere fluctibus astra. *Rivi* autem, pro ut convenerat, terreni ligninei, cæmentitii, lapideive fiebant, ut adparet ex *l.* 1. §. *ult.* & *l.* 3. §. 1. D. *de rivis.* Item *rivi* quidam erant aperti, quidam tecti, & operti *l.* 1. §. 3. *l. ult.* D. *de rivis* *l.* 1. §. 4. D. *ne quid in flum. publ.* Hos subterraneos Frontinus sæpius adpellat *in lib. de aqua ductib.* Rivus privatus *l.* 6. D. *finium regund.* Rivus a magnitudine discernendus est, aut existimatione circumcolentium *l.* 1. §. 1. D. *de flum.*

Interdictum *de rivis* proposuerat Prætor, ut rivos, specus, septa reficere aquæ ducendæ caussa liceat, dummodo aliter aqua ducatur, quam uti priore æstate nec vi, nec clam, nec precario ducta est *l.* 1. *pr.* D. *de rivis.*

RIXA. Cornel. Fronto *de differentia voc. p.* 2208. *edit.* Putschii. Rixa sine armis est, & habet defensionem. Rixam etiam duorum esse, turbam vero multitudinis hominum & turbationem & cœtum, ait Ulpianus *l.* 4. §. 3. D. *de vi bonor. raptor.*

ROGARE aliquando est interrogare. *Rogare* namque dicitur, qui stipulatur *l.* 7. §. 12. D. *de pactis.* Sic *rogatur*, id est, interrogatur *leg.* 2. D. *de adoption.* Sic *rogare* pro utendum petere *l.* 5. §. 7. & 13. D. *commodati*, & apud Plaut. *Aulular. Act.* 2. *scen.* 2. *Rogare* commodatum *l.* 5. §. 7. & 13. *l.* 22. D. *commodati.* *Rogare* conductum, servum

l. 16. *D. de petit. & comm. rei vend.* emtum *l.* 41. *D. de contrah. emt.* & apud Plautum *Captiv. Act.* 1. *scen.* 2. *v.* 76. fidejussores *l.* 12. *D. de usur.* mutuam pecuniam *l.* 9. §. *ult.* D. *de reb. credit.* precario *l.* 10. 15. & 21. §. *ult.* *l.* 36. D. *de adquir. possess.* Rogare testes, id est, interrogare *l.* 18. *D. de testib. l.* 21. §. 2. D.

Rogari quoque lex dicebatur, quoniam magistratu interrogante ferebatur *l.* 1. *D. ad leg. falc.* Ulpian. *Regul. tit.* 1. §. 3. Rogatur lex, id est, fertur. Lege rogatum est *l.* 2. §. 16. *D. de orig. jur.*

Rogari etiam dicebantur sententias senatores, a quibus quid de ea re, quæ ad populum ferebatur, sentirent, exposcebatur. Salluſt. *in Catilin. cap.* 1. *n.* 4. Rogari sententiam *l.* 6. §. *ult.* *D. de decur.* Adde Brisson. *de formulis II.* 64.

ROGATIO precarii *leg.* 36. *D. de adquir. possess. leg.* 33. §. *ult. D. de usucap. l.* 11. §. 12. *D. quod vi aut cl.*

Rogatio de legibus dicitur, illiusque verbi significationem plenius explicat Gellius *lib.* 10. *Noct. Att. cap.* 20. Sic rogatio Voconia Paull. *lib.* 4. *sentent. tit.* 8. §. 22. & in *Collat. Leg. Mosaicar. & Rom. tit.* 16. §. 3. *antr.* ita quidem legisse videtur Brisson quemadmodum & in Paulli *sententiis* legi, in variis lectionibus notavit Schultingius. Eidem tamen magis placuit *Voconia vel Voconiana ratio*, quomodo & edidit. Vid. Schulting. *ad jurisprud. vet. antejust.* p. 412. Hein.

ROGATIONES. stativæ supplicationes. ecclesiæ per triduum ante Ascensionis festivitatem agendæ pro frugibus terræ. De iis *c. rogationes* 3. *dist* 3. *de consecr.* ibi: Rogationes, id est, Litaniæ Ascensionem Domini placuit celebrari, ita & præmissum triduanum jejunium in Dominicæ Ascensionis solemnitate solvatur. Per quod triduum servi & ancillæ ab opera relaxentur, quo magis plebs universa conveniat. Quo triduo omnes abstineant, & quadragesimalibus cibis utantur. Est & *c. pronunciandum* 1. *dist* 3. *de consecr.*

ROGATU liberti, servi *l.* 3. §. 8. *D. quar. rer. act. non dat. l.* 12. §. 9. *D. mand.* i. e. precibus, petitione.

ROMA. Ejus adpellatione continentibus ædificiis finitur *l.* 2. *D. de verb. signif.* Itaque ædificia Romæ fieri ea videntur, quæ in continentibus ædificiis fiunt *l.* 139. *D. eod. tit.* & qui in continentibus ædificiis nati sunt, Romæ nati intelliguntur *l.* 45. §. 3. *D. de excusat.* Et penu, quæ Romæ sit legata, non ea tantum, quæ intra murum, sed & quæ intra continentia sit, debetur *l.* 4. §. 4. *D. de pen. legat.* Et sic quoque Romæ dati tutores intelliguntur *leg.* 45. §. 3. *D. de excusat.*

Roma communis patria est *l.* 33. *D. ad municip.* Eadem omnium patria dicitur *l.* 19. *D. de interdict. & releg.* Seneca *in consolat. ad Helvium cap.* 6. Denique ab hac discede civitate, quæ veluti communis patria potest dici, omnes urbes circum. Livius *lib.* 3. *cap.* 33. Dissolvi licentia militandi morem, nec pro communi jam patria Romam esse. Symmach. *lib* 2. *epist.* 81. Venturum te ad communem patriam fama promiserat. Athenæus *lib.* 1. *cap.* 17. Romam scite *τῆς οἰκουμένης ἐπιτομήν*, orbis compendium vocat. Vocatur & caput orbis a Justiniano in *Constit. Deo auctore* §. 10. *de concept. Digestor.* & terrarum caput a Plinio *lib.* 3. *histor. natural. cap.* 5. *init.* Orbis Romanus. Vide art. Romanus. Vid. infra art. *urbs.*

Roma autem duplex statuitur in constitutionibus, una vetus, altera nova, videlicet Constantinopolis, quam veteris & antiquæ Romanæ prærogativa lætari Imperatores voluerunt *l. 6. C. de sacros. eccles. l. 40. C. de episc. & cler. l 4. C. de operib. publ. l. ult. C. in quib. causs. pign. l. ult. C. de tempor. in integr. restit.* Zonaras etiam non semel hanc νεαν Ρωμην vocat. Quin etiam Chalcedonense Concilium *cap* 22. hæc habet, τω θρονω της πρεσβυτερας Ρωμης δια το βασιλευειν την πολιν εκεινην, οι πατερες εικοτως αποδεδωκασι τα πρεσβεια, και τω αυτω σκοπω κινουμενοι οι εκατον πεντηκοντα θεοφιλεστατοι επισκοποι, τα ισα πρεσβεια απενειμαν τω της νεας Ρωμης αγιωτατω θρονω, ευλογως κριναντες, την βασιλεια και συγκλητω τιμηθεισαν πολιν, και των ισων απολαυουσαν πρεσβειων τη πρεσβυτερα βασιλιδι Ρωμη.

Concilio etiam Constantinopolitano, quod sub Theodosio juniore coactum est, τον μεντοι της Κωνσταντινουπολεως επισκοπον εχειν τα πρεσβεια της τιμης μετα τον της Ρωμης επισκοπον, δια το ειναι αυτην νεαν Ρωμην. Has adpellant Theod. & Valentin. regiales civitates in *l. 3. C. de natur. liber.* ut adparet ex *Novell. 89.* in qua Justinianus Theodosii verba repetit. Roma vetus & nova *Const. Deo auctore §. 10. de concept. Digestor.*

ΡΩΜΑΙΚΑ aliquoties citat Harmenopulus, deque eo libro tradit Cujacius *lib. 6. observat. cap. 10.* fuisse illud volumen, in quo edicta Patriciorum, vel Magistrorum collecta fuerint. Sicuti enim collectio edictorum a Præfectis prætorio propositorum liber εντάγιον, ita farraginem edictorum Patricialium ρωμαικων vocabulum tulisse. Enimvero Patriciatus erat dignitas palatina, quam nihil jurisdictionis habere diserte scribit Cassiodorus *lib. 6. variar. c. 2.* Ergo nec edicendi Patriciis fuit occasio. Deinde Harmenopulus, qui solus librum ρωμαικων citat, semper illum tribuit Magistro cuidam, & ita quidem, ut vix dubium sit, eum intelligere privatum quemdam, qui κατ' εξοχην Magister dictus sit. Fueritne ille Cosmas Magister officiorum sub Romano seniore, isque hunc librum a se adornatum in principio sui honorem Ρωμαικα inscripserit, quæ elegans est Dionysii Gothofredi conjectura *in notis ad Harmenopuli præfat.* scire me fateor cum ignarissimis. Hein.

R O M A N I A memoratur in *l. ex parte 31. de verb. signif.* ibi, in partibus Romaniæ.

R O M A N U S. Civem Romanum fieri hostium servum, indignum esse, ait *l. 24. §. 21. D. de fideicommiss. libert.* Romana civitas *l. 3. §. 1. D. de suis & legit.* Romanus orbis *l. 17. D. de statu homin. l. 5. C. Th. de metallar.* Cassiodorus *lib. 3. variar. epist. penult.* Augusti siquidem temporibus orbis Romani agris divisus censuque descriptus est, Salvianus Massiliens. *lib. 7. de gubernat. Dei p. 132.* In omni enim formæ orbe Romano pax & securitas non sunt. Et *ibid.* Totus Romanus orbis & miser est, & luxuriosus. Paull. in *l. 19. §. 7.* Romanis parentibus disciplina castrorum antiquior fuit, quam caritas liberorum *l. 19. § 7. D. de captiv. & postlim.*

R O S T R A suggestum fuit in foro ex rostris navium Antiatium exstructum, auctore Livio *lib. 8. cap. 14.* & Plin. *lib 34. Histor. nat. cap. 5.* Dio Cassius *lib. 56.* δημηγορικον βημα vocat, ut ex ejus verbis cum Sueton. in *August. cap. c.* collatis patet. Eorum autem fit mentio in *l. 2. §. 4. D. de orig. jur.* Ro-

ROTA aquaria apud Paull. *lib.* 3. *sentent. tit.* 6. §. 65. est, per quam tollitur aqua. Earum rotarum fit mentio in *l.* 2. D. *commun. præd.*, & *l.* 40. D. *de contrah. emtion.* & apud Catonem *de re rustica cap.* 11. Lamprid. *in Elagabalo cap.* 24. Parasitos ad rotam aquariam & cum vertigine sub aquas mittebat, rursusque in summum revolvebat. Tertullian. in *lib. de anima cap* 31. rotas aquilegas vocat. A Vitruvio etiam inter as organa, quibus aqua hauritur, rota ponitur *lib.* 10. *cap.* 9. & alias sæpe Isidorus *lib. ult. cap.* 15. Dicta, ait, est rota, quasi ruat. Est enim machina, qua ex flumine aqua extrahitur. Lucret. *lib.* 5. *v.* 517. In fluvio versare rotas atque haustra videmus Ubi haustra sunt rotarum cadi ab hauriendo, quæ Græce *antlia* vocatur, ut a Nonio notatur. Rivus vero ille, quo per rotam educta aqua in hortum effunditur, *ἄντλος* Græcis vocatur, ut & in *etymologico* traditur. Hirtius *de Bello Alexandr. cap.* 6. Aquæ magnam vim ex mari rotis, ac machinationibus exprimere contendit. De hac rota, & quemadmodum confici debeat, vide apud Heronem Alexandrinum *lib.* πνευματικῶν *cap.* 1. Adde etiam, quæ hac de re observavit Cujacius *lib.* 3. *observ. cap.* 28.

RUBIGO segetum pestis, ut vocat Plinius *Hist. natur. lib.* 18. *cap.* 17. ubi & illam describit. Rubigo scabra apud Ovid. *lib.* 1. *Fastor. v.* 687. & Virgil. *Georg. l.* 95. Varro *lib.* 5. *de ling. lat. p* 47. Rubigalia dicta a rubigo. Secundum segetes huic Deo sacrificatur, ne rubigo occupet segetes.

RUBRIANUM senatusconsultum *l.* 26. §. 9. & 29. *princ. l.* 33. § 1. *l.* 36. *princ.* D. *de fideicommiss. libert.*, quod Rubrio Gallo & Cœlio Hispone (Gruter. *Inscript. p.* 464. 1.) Coss. temporibus Trajani factum est. Cujus sententia exponitur in *l.* 26. §. 7. *l.* 28. & 33. §. 1. *D. eod. tit. l.* 3. §. 3. *D. de legit. tutorib.*

RUBRICA terram rubri coloris Latinis significat. Eoque sensu verbum hoc apud Ulpianum *lib.* 7. *cap.* 7. & Catonem *de re rustic. cap.* 34. & Tertullianum *lib.* 1. *de cultu feminar. cap.* 7. & Nonium in verbo *examussim*, usurpatum invenies. Hujusmodi vero terra, & minio quum tituli ac capita librorum notari solerent, eo factum est, ut rubricæ pro titulis caperentur *leg.* 2. §. 3. *D. de interdict.* Rubrica de juris, & facti ignorantia *l.* 1. § *ult.* D. *de his, qui not. infam.* Sidon. Apollin. *lib.* 8. *epist.* 6. Cujus peremtoriis abolita rubricis, &c. Ovid. *lib* 1. *Trist. Eleg.* 1. *v.* 7. Nec titulus minio, nec cedro charta notetur. Juvenal. *Sat.* 14. *v.* 191. Perlege rubras Majorum leges. Pers. *Sat.* 5. *v.* 90. Excepto si quid Masuri rubrica vetavit. Quinctil. *lib.* 12. *cap.* 3. Quorum alii se ad album, ac rubricam transtulerunt, & formularii, vel ut Cicero ait, lagulei quidam esse maluerunt. Sic loquutus etiam Prudentius *contra Symmach. II.* 400. Dicunt, cur condita sit lex Bis sex in tabulis, aut cur rubrica minetur. Vid. & Turneb. *Adversar. IV.* 5. Terentianus, instar tituli fulgidula notabo minio. Servius ad Virgil. *Eclog. X. v.* 27. Faciem quoque Jovis de rubrica illinunt, instar coloris ætherei. Minium enim rubrica est.

RUDERA veteri Glossario sunt illa, quæ decidunt discussis a compagibus fragmenta lapidum, & demolimenta cæmentorum. Rudera egerere *l.* 7. §. 2. *D. de damn. infect.* tollere *l.* 6. D. *eod. tit.*

RUDERA[illegible]lli, vel gemmæ sunt

sunt nondum ornamentis aptati aptatæve *l.* 25. §. 11. *D. de aur. arg. legat.*

Rudes parietes, nullo dum tectorio opere inducti *l.* 44. *D. de usufruct.*

Rudia mancipia, id est, novitia, quibus opponuntur trita, & veterana *leg.* 37. *D. de ædilit. edict.*

Rudis massa, ex qua nulla species effecta *l.* 7. §. 7. *D. de adqu. rer. dom.*

Rudis materia, non facta, neque in opera conjecta *l.* 19. §. 11. *D. de aur. arg. leg.*

Rudis animus Justiniano in §. *His igitur Inst. de justit. & jur.* dicitur nondum firmus, & nulla doctrina imbutus, sicut & *l.* 2. §. *sed cum perspeximus C. de vet. jur. enucleand.*

RUERE, quod ad stipulationem damni infecti attinet, in qua hæc verba *Si quid ibi ruerit*, poni solebant *l.* 28. *D. rat. rem haber.* non videtur, quod aut vento, aut omnino aliqua vi extrinsecus admota cadat, sed quod ipsum per se concidit *l.* 43. *D. de damn. infect.* Ruere autem dicuntur ædificium *l.* 1. *D. de impens. in res dotal. fact.* insula *l.* 9. §. *ult. D. de verb. oblig.* prædia *l.* 11. §. 5. *D. de min.*

RUFINUS. Vide supra *Licinius.*

RUFUS. Vid. *Rutilius.*

RUINA *leg.* 30. *D. ad leg. Falcid. Tit. D. de incend. ruin. naufr.*

RUINOSÆ ædes *l.* 6. *D. de damn. infect.* Ulpian. *Regul. Tit.* 6. § 13.

RUMOR a *fama* separatur. Fama enim est communis quædam vox & opinio hominum multo tempore perdurans, alias in bonum alias in malum e fando scilicet adpellata *c. si duo vel tres* 4. *caus.* 22. *qu.* 4. Rumor vero est particularis sermo in populo recens natus, unde solet sæpe contra veritatem spargi *leg. fin. D de her. inst.*

RUMPERE, frangere. Rumpere denunciationem *leg.* 23. §. *ult. D. de adpellation.* sidem *l.* 1. *Cod. si servus export.* pacem apud Sili. Italic. *lib.* 2. *Punicor.* v. 11.

Rumpere, cædere. Rumpere flagris servum *l.* 9. §. *penult. D. de injur.* loris *l* 15. §. 39. *D. eod. tit.* Vid. Casp. Barth. *ad Guilielm. Briton. lib.* 10. *Philippid.*

Rumpere corrumpere. Sic rumpere mulas onere *l.* 30. §. 2. *D. locat.* Sic ruperit in lege Aquilia corruperit significat *l.* 27. §. 13 *D. ad leg. Aquil.* Rigalt. *ad Phædr.* II. 8. 22. Eadem significatio est in *l.* 7. § 2. *D. arbor. furt. cæsor. l.* 34. *in fin. D. de oblig. & action. l.* 70. §. 1. *D. ad SC. Trebell.* Et ideo qui vestimenta sciderit, & qui inquinaverit, & qui navem perforaverit, & qui vulneraverit, & qui virgis, loris, pugnis ceciderit, vel telo, aut quo alio sciderit corpus, *rupisse* intelligitur *l.* 27. §. 17. 18. & 24. *D. ad leg. Aquil.* In XII. Tabulis etiam Festo teste *rupitias*, damnum dederis significat.

RUMPI proprie dicitur testamentum, quod cum jure factum esset, eodem in statu manente testatore, tribus maxime modis redditur inutile. Primum si vel totum, vel ex parte deletum, inductum, corruptum a sciente testatore est *l. ult. D. de injust. rupt. irrit.* Deinde si postumus vel naturalis vel civilis, isque heres suus, & præteritus adgnascatur, & denique per posterius testamentum rite factum, & perfectum *l.* 1. & 2. *D. eod. tit. l.* 28 § 2. *D. de administr. & peric. tut. l.* 31. *D. qui testam. fac. l.* 5. *D. de* ...

except. vel judic. l. 1. C. de po-stum. l.30 §. ult. D de adquir. hered. l.47 D. de condict. indeb. l.6 D. ad leg. Corn. de fals. l. 2. C. de ordin judicior. l. 1. §. 3. D. de tab. exhib. princ. Inst. quib. mod. testam. infirm. Isidor. *lib. 5. Etymolog. cap.*24. Ruptum testamentum, ait, inde dictum, quod nascente postumo, neque exheredato nominatim, neque herede instituto rumpatur. Vetus Glossarium: Ruptum testamentum dicitur, quod nascente postumo neque exherede nominato, neque herede constituto rumpitur. Huc pertinent sequentia: Ruptum testamentum nato postumo *l.* 51. *D. de testament. milit.* Rumpitur testamentum agnatione postumi, vel postumæ, cujus pater nullam testamento mentionem fecit *l.* 1. *C. de postum. hered.* & *l.* 1. *C. de codicill.* Rumpi etiam aliquando testamentum dicitur, quod ab initio inutile est *l.* 9. *D. de lib. her. & postum.*

Rumpi etiam custodia dicitur Tacit. *lib.* 2. *histor. cap.* 63. & ruptum linum Paull. *lib.* 4 *sent. tit.* 6. §. 1. Ruptis vinculis *l.* 13. *D. de custod. & exhib. reor.*

RUPITIAS verbum decemvirale. Festus interpretatur *damnum dederit.* Vid. supra *rumperet.*

RURESTRE opus *l.* 99. *D. de leget.* 3. *l.*31. *C. de locat. & conduct.*

RURSUS pro contra interdum usurpatur. Servius *ad Virgil. lib.* 9. *Georg. v.* 138, Rursus cura patrum cadere, & succedere matrum incipit. Sic accipitur in *l.* 12. §. 6. & *l* 88. *D. ad leg. falcid. l.* 36. *in fin. D. de jure dot.* §. 5. *Inst. de action.* ubi *rursus* ex diverso bis κατὰ ἀντι Justinianus dixit. Sic & apud Quinctilian. *lib.* 4. *cap. ult.* & alias sæpe hæc vox accipienda est. Rursum retradatur *l.* 58. *D. soluto matrim.*

RUSTICANA plebs *l.* 1. *C. ne rusticani ad ull. obsequ.*

RUSTICARIUS homo *l.* 17. & *l. ult. D. de dol. mal. except.*

RUSTICITAS. Per rusticitatem aliquid admissum *l.* 1. §. 1. *D. de inspic. ventr.* Rusticitati ignoscendum *l.* 2. §. 1. *D. si quis in jus vocat. non ivit.* Personæ, quæ ignorare propter rusticitatem jus suum possit *l.* 2. *in fin. D. de jur. fisc.*

RUSTICUS, a, um. Rustica familia *l.* 63. *D. de legat.* 2. mancipia *l.* 25. §. 3. *D. de alim. vel cibar. legat.*

Rusticæ servitutes, id est, rusticorum prædiorum *l.* 1. *D. de itin. actuq. privat.* via *l.* 2. §. 24. *D. ne quid in loc. publ.*

Rustici fenes a Proculo laudati *l.* 79. §. 1. *D. de legat.* 3.

RUTA *cæsa* sine copula a veteribus pronunciabantur, sicuti & alia multa *l.* 3. §. 4. *D. ad exhib. l.* 66. §. 2. *D. de contrah. emption. l.* 38. §. *ult. D. de action. emt.* Cicero in *Partition. cap.*31. Quum ex testamentis quæritur, quid sit penus, aut quum ex lege prædii quæritur, quæ sint *ruta cæsa.* Sic autem Festo interprete adpellantur, quæ venditor possessionis usus sui caussa concideret, ruendaque contraxerat, quasi eruta, ut Non. Marcell. illo Virgilii *lib.* 1. *Georg.* versu confirmat. Cumulosque ruit male pinguis arenæ. Sic autem Varro *lib.* 8. *D. ling. latin.* Ideoque in venditionis lege simili *ruta cæsa* ita dicimus, ut producamus. Ita ne *ruta cæsa* Q. Mucius Scævola definiebat, quæ neque ædium, neque fundi sunt, in *rutisque cæsis* ea demum statuebat, quæ terra non tenerentur, quæque opere structili, tectoriove non continerentur

rentur *l.* 66. *in fin. D. de contrah. emtion. l.*241. *de verb.* quæ ferro aut clavis non sunt revincta. Cujac. ad *l.*205. D. *de verb. signif.* Ulpianus *ruta* esse ait, quæ eruta sunt, ut creta, arena, & similia, *cæsa*, carbones, & his similia *l.* 17. §. 6. D. *de action. emt.* Granaria item, quæ ex tabulis fieri solent, quorum stipites super terram sunt, item tegulæ nondum ædificiis impositæ *rutis* & *cæsis* cedunt *l.* 18. §. 1. D. *eod. tit.* Solebant vero in venditionibus hæc excipi, quod præter superiora loca, etiam ea, quæ subjeci, comprobant Cicer. *Topic. cap.* 26. Pecique, ait; quod sæpe liberales venditores facere solent, ut quum ædes fundumve vendiderint, *rutis cæsis* receptis, concedant tamen aliquid emtori, quod ordinandi caussa apte, & loco positum videatur. Idem *lib.* 2. *de orator. c.* 55. Sed diceres, te quum ædes paternas venderes, me in *rutis* quidem *cæsis* solium paternum recepisse. Rutis cæsis opponuntur *fixa* secundum vulgarem scripturam, quam Florentina præfert in *l.* 38. §. *fin. D. de act. emt.*

Rutilius. In Pandectis duo laudantur Rutilii Jurisconsulti. Alter P. Rutilius Rufus in *leg.* 10. §. 3. *D. de usu & habitat. l.* 1. D. *de arbor. cæd. leg.* 3. §. 9. D. *de penu legat.* qui P. Mucium Scævolam audivit, Cicero *de offic. lib.* 2. *cap.* 13. & functus consulatu cum M Manilio Afinrexit, sive proconsul *l.* 2. §. 1. D. *de orig. jur.* sive legatus proconsulis, ac denique injustissime oppressus repetundarum judicio, in exsilium ivit, & Smyrnæ honoratus ab omnibus Asiæ civitatibus consenuit Ovid. *ex Ponto* *l.* 3. *v.* 6. Cic. *de orat. l.* 53. Valer. Maxim. VI. 4. Vellei. Patercul. II. 13. Editi ab eo in prætura propositi mentio fit in *leg.* 1. §. 1. *D. de bonis libert.* Alios scripsit libros historiarum de vita sua, Hannibalica, & orationes quasdam, ex quibus omnibus, quæ supersunt, fragmenta Vossius collegit.

Alter *Rutilius Maximus* incertæ ætatis, illo tamen ætate multo posterior fuit; quippe qui librum singularem scripsit ad Legem Falcidiam, ex quo unum fragmentum servatum videmus *l.* 125. *D. de legat.* 2. *Hein.*

S

S. F. S. *Sine fraude sua*, ut in *l.*5. *D ad leg. jul. de adult.* Valer. Probus inter notas refert.

Sabbatiani *l.* 59. & 65. *C. Theod. de hæret.* ita dicti a Sabbatio quodam, propter Novatianorum. De iisdem fuse agunt Socrat. *lib.* 5. *cap.* 20 & *lib* 7. *cap.* 5. 12. 37. & 25 & Sozomenus *lib.* 7. *c.* 18. Ipsi & Protopaschitæ dicti fuerunt ex errore, *quibus* (ut ait *l.* 6. *C Th. ne sanct. bapt. iter.*) *ex crimine nomen est.* Nempe error eorum circa pascha erat, nam morem Judæorum circa azyma servabant, & pascha eodem die cum Judæis celebrabant, ducto jam inde initio hujus erroris a Valentis temporibus ex Concilio, quod habitum a paucis Novatianis in Pazo vico Phrygiæ ad Sangarium fluvium, teste Socrate, & Sozomeno, qui renovatus a Sabbatio sub Theodosio M. Et procul dubio primum *Protopaschitæ* audierunt (ut docet *d. l.*6 *C Th ne sanct. bapt. iter.*) mox post mortem Sabbatii, quem præcipuo honore habuerunt *Sabbatiani*, de cujus morte, & honoribus eis delatis est historia *anno* 425 quo & ipso data est *d. l.* 59 *C. Th. de hæret.* Vid. Socratem *lib.* 7. *cap.* 25.

25. Cur autem *Protopaschitæ* appellari desiderabant? Nempe quia antevertebant Christianorum alterum Pascha, & quidem, ut illi volebant ex primo omnium instituto, adversus quos vid. Socrat. & Sozomen. Vid. Jac. Gothofred. *Comment. in Cod. Th. l. 6. ne sanct. baptism. iter.*

Sabbatum Judæis significabat totum tempus septem dierum, quod & hebdomadas dicitur. Unde Hebræi septimanam numerabant, veluti primum diem sabbati, secundum, tertium diem sabbati, sicut Gentes ab elementis idolisque, diem Lunæ, diem Martis, Mercurii, & ceteros dicebant. Hos dies sanctificationibus destinatos ferias in jure dicunt, quo & cautum est, ne Sabbato Judæi conveniantur *l. 12. C. de judæis*, nec ipsi Christianos, cum ob æqualitatem in judiciis servandam, tum quod ipsi item non servarent ferias suas, convenire possunt.

Sabelliani a Noeto pullulasse dicuntur, cujus discipulum perhibent fuisse Sabellium, ex cujus nomine maxime innotuerunt, unde & Sabelliani vocati sunt. Hi unam personam Patris, & Filii, & Spiritus Sancti adstruunt *c. 39. §. 41. causs. 24. Quæst 3.*

Sabiniani & Proculeiani sectæ & familiæ erant jurisconsultorum inter se pugnantium, quum prius tam varium tamque controversum jus esset, ut quod uni placeret, alteri non placeret jurisconsulto, quod Cicero multis locis suo tempore fieri conqueritur. Horum fit mentio in §. 25. *Instit. de rer. divis.* & in *l. 11. §. 3. D. de donat. int. vir. & uxor.* Vide supra *Caius Sabinus.*

Sabiniani libri *l. ult. C. de usufruct. l. ult. C. de servit. & aqu. l. ult. C. de adquir. possess. l. ult. C. de indict. viduit.* Sunt hi juris civilis libri tres, quos Massurius Sabinus scripsit, qui ve adeo veteribus placuerunt, ut ad eos certatim jurisconsulti, veluti Aristo, Pomponius, Ulpianus, Paullus notarent. Hubert. Giphan. *Oecon. juris p. 120.* Ordinem horum librorum investigavit Jac. Gothofred. *in quatuor fontib. jur. civil. Tom. 3. Thesaur. jur. p. 250.* Hein.

Sabinianum SC, quo jubetur, ut si pater naturalis e tribus maribus filium unum in adoptionem dedisset, ei filio pater adoptivus quartam bonorum partem relinqueret præmii loco parentibus, quod tres reipublicæ mares dedissent, quod & de impubere adrogato constitutum invenimus. *Gravina de Legib. & SCis §. 78 circa fin.* Vid. supra *Quarta ex tribus maribus.*

Saccarius dicitur, qui saccum fert *leg. 40. §. 3. D. de contrah. empt.*

Saccophori hæretici *l. 7. 9. & 11. C. Theod. de hæret.* a sacci gestamine ita dicti. Quales in Mesopotamia monachos, comam muliebrem in modum promittentes, & σάκκῳ περιφανῶς χρωμένους, cilicium propalam affectantes, describit & proscribit Epiphanius *hæresi Massalianorum 80. num. 6.* quos Massalianos a Mane profectos conjicit. Jacob. Gothofr. *Comm. in C. Th. l. 7. de hæret.*

Saccularii sunt, qui vetitas artes exercentes partem in sacculos subducebant, & partem subtrahebant *l. penult. D. de extraord. crimin. l. 1. D. de effractor.* Ascon. Pedian. *in Cic. Verrin.* Equester ordo, ait, pro Cinnanis partibus contra Sullam steterat multasque pecunias abstulerat, ex quo *Saccularii* erant appellati. Suidas *Tom. III. p. 275.*

Σακέλλιον, βαλάντιον, μαρσύπιον, ἐξ οὗ καὶ σακελλάριος. Sacellum, crumena, marsupium, unde & *saccularius*. Interpres Horatii p. 312. Saccularius autem eadem forma dicitur, qui manicularius apud Tertullianum in *Apologet.* cap. 43. *De sacculariis* vide Cujac. *lib.* 10. *observat. cap.* 27. & Menag. *Amænit. jur. civ. cap.* 39.

Sacellum est parvus locus Deo sacratus cum ara. *Sacellum* ex duobus verbis compositum sacri & cellæ, quasi sacra cella. Ita Trebatius apud Gellium *lib.* 6. *Noct. Attic. cap.* 12. sed inepte. Vid. Menag. *cap.* 39. p. 345. & Duckerum *de Latinit. vet. jurisconsf.* p. 27. Hein.

Sacer, sacra, crum, a sancto & religioso separatur *l.* 1. *D. de rer. divis. l.* 24. §. 1. *D. de rei vendic. l.* 14. *in fin. D. de servitut. l.* 83. *D. de verb. oblig.* §. 17. *D. de verb. signif.* Nam ut Festus *lib.* 16. scribit : Sacrum est, quod Deo consecratum est, sanctum, ut murus, qui circa oppidum est, religiosum, ut sepulcrum, ubi corpus humanum est. Hæc ille. Nostri *sacras* res aiunt, quæ publice sunt consecratæ, id est, a Principe, vel eo, cui Princeps dedicandi dedit potestatem. Quod vero sibi sacrum quis constituerit, id *sacrum* non est, sed *profanum l.* 6. §. 3. *D. de rer. divis. l. ult. D. ut in possess. legator.* Vet. Glossar. Græcum : Sacrum ἱερὸν, τὸ δημόσιον, ἀφιερωθὲν ἐν πόλει ἢ ἀγρῷ. Sacrum publicum dedicatum in urbe, aut agro. Vid. Hug. Grot. *Flor. spars. ad* §. 8. *Inst. de rer. divis.* Sacrum tamen quandoque plenius accipitur, ut sanctum etiam contineat *l.* 2. *D. ne quid in loc. sacr.*

Interdictumque *quid in loco sacro* fiat, de loco sacro *facto*, non sacrario competere *l.* 2. §. 1. *eod. tit.* Ne quid in loco *sacro* fiat, non ad hoc pertinet, quod ornamenti caussa fit, sed deformitatis caussa, vel incommodi est, ut *l.* 1. §. 1. *eod. tit.* In muris itemque portis, & aliis sacris locis aliquid facere, ex quo damnum, aut incommodum irrogetur, non permittitur *d. l.* 2. *eod. tit.*

Sacra certamina sunt, quæ diis dedicata sunt *l.* 4. *D. de his qui not. infam.* qualia erant Jovis Capitolini, Apollinares ludi, Romani ludi, & Magnæ Deum matris. Quinctil. *lib.* 3. *cap.* 7. An laudes Capitolini Jovis perpetua sacri certaminis materia, vel dubiæ sunt, vel in oratorio genere tractantur. Inde Firmic. Maternus *lib.* 3. *Mathes. cap.* 12. Sacris quoque faciat certaminibus præpositos. Idem *lib.* 6. *cap.* 31. Athletum faciet ipsa genitura, & qui in sacris certaminibus victor gloriosa, & digna reportet præmia coronatorum. Quo referenda *l.* 8. §. 13. *D. de excusat. tutor.* Eumen. Rhetor. *in orat. pro schol. instaurand. cap.* 13. An si fortissimi viri in sacris certaminibus summo labore atque etiam vitæ periculo vocem præconis coronæ testimonium petunt. Ad sacra hæc certamina referunt etiam Pl. *lib.* 7. *cap.* 26. locum ; Sic etiam sacras coronas in *l.* 40. *D. de re judic.* accipe, quæ in sacris certaminibus partæ sunt.

Sacras etiam Imperatores res ad se pertinentes vocant. Sic *sacri* statue rescripta dicuntur *l.* 6. *C. de advoc. fisci.* Symmach. *lib.* 1. *epist.* 61. Sacri apices *l.* 1. *Cod. ut nomin. Iter. in emt. spe* Sacra auditio *l.* 32. *C. de adpellat.* Sacræ cognitionis auditor *l.* 7. *C. Theod.* Sacrum auditorium *l.* 3. *C. de adpellat.* Eumenius *orat. pro schol. instaur. c.* 17. Neci, quos ad spem omnium tribunalium aut sacerdotum ad stipendia cognitionis sacratum, aut fortasse ad ipsa palatii

fatti magisteria provehi oporteret. *Sacer* cognitor in *leg.* 3. *C. ubi Senat.* & *l.* 5. *C. quor. adpell. non recip.* cui audientiam causæ vice sua princeps mandavit. Qui & sacri auditorii cognitor in *l.* 4. *C. Th. de repar. adpell.* vocatur, & judex sacrarum cognitionum apud Grut. *inscript.* p. CCII. 9. p. CCLXXI. 4. & sæpe alibi. Ex quibus alia Romana inscriptio ex thermis Constantini descripta p. CCLXXII. 3. emendanda est, in qua *judex sacrarum constitutionum* pro *cognitionum* legitur. *Sacer* comitatus *leg.* 1. *C. de litt. quo met. causs.* Sacræ constitutiones, id est, principales *l.* 5. §. 5. *D. de administr. & peric. tut.* & alias passim. Sacrum, hoc est, proconsularis cognitionis examen *l.* 62. *C. Th. de repar. adpell.* Africæ enim proconsul, de quo in illa lege vice sacra judicabat. Sacra forma. Vid. in art. *forma.* Sacrum judicium *l.* 12. & 26. *C. de adpellat.* Sacra moneta *l.* 38. *D. de pæn.* Sacrum oraculum, id est, principis rescriptum *l. penult. C. si contra jus.* Sacri oris imitator pro eo, qui falsam monetam cudit *l.* 6 *pr. C. Th. de indulgent. crim.* Vice sacra judicare *l.* 16. *C. Theod. de adpellat.* quæ verba omisit Tribonianus in *l.* 13. *C. eod. tit.* Sacra vice audientiam præbere *l.* 61. *C. Th. eod. tit.* Sacri vultus *leg.* 4. *Cod. Th. de exc. art.*

Aliquando etiam *Sacra* absolute pro rebus sacris, seu Imperatorum. Sic sacrarum privatarum vel largitionum palatina officia *l.* 17. *C. Theod. de canon. largit.* quæ est *l.* 2. *C. eod. tit.* ubi tamen particulam *vel* loco suo movit, & post *sacrarum* posuit Tribonianus, reprehensus ideo a Jac. Gothofredo in *Not. ad d. l.* 17. Comes sacrarum, ac privatarum *leg.* 120. *C. Theod. de decur.* Palatini sacrarum *l.* 13. *C. Th. de indulgent. debit.* officium sacrarum privatarum *l.* 18. *Cod. Th. de palatin. sacrar. larg.* ubi rursus quædam inseruit Tribonianus *l.* 9. *C. eod. tit.*

Sacra etiam dicuntur nomina patrum in *l.* 1. *pr. C. Theod. de matern. bon.* Merito liberto enim, & filio semper honesta & sancta persona patris ac patroni videri debet, ut ait Ulpianus *l.* 9. *D. de obseq. parent. & patron.*

Sacra sunt vel publica, vel privata *l.* 9. *D. ad leg. jul. peculat.* Habebant enim veteres propria sua familiaria sacra, ut ex Cicer. *de legib. lib.* 2. *cap.* 18. *sequens.* perspicue ostendit. Hinc loquutiones. In sacris paternis constitui, manereve ab Imperatoribus dicuntur, qui a patris potestate sunt *l. ult. C. de inoff. testam. l. ult. C. de curat. furios. l. ult. C. ad SC. Tertullian. l.* 2. *C. de suis & legit. l.* 3. & 6. *C. de bon. matern.* Et a sacris paternis absolvi, remittive pro potestate patris liberari *l.* 1. §. *ult. C. de annal. except. l.* 31. *C. de fideicommiss. l.* 12. *C. de collat.* Est hujus loquutionis scitum & elegans exemplum apud B. Ambros. *de fide ad Gratian. lib.* 4. *cap.* 7. Nisi forte, ait, tamquam constitutum in familia Christum putent dolere, quod emancipatus a patre non sit, aut administrandi patrimonii non habet facultatem. Sed non est Christus *in sacris*, qui sacra universa distinxit. Ita ille. Hæc autem loquutio inde fluxit, quod filius familias eorumdem cum parentibus, quorum potestate continebantur, *sacrorum* participes erant. Inde & qui per adoptionem in jus alienum transierant, in familiam & sacra transire dicebantur. Valer. Maxim. *lib.* 7. *cap.* 7. Et aliquantulum adju-

juvabit heredes, quod M. Antonius in Suffenatis familiam, ac sacra transierat.

Ad *sacra* vero publica pertinet *l. 6. §. 1. D. de rer. divis.* ibi: *Sacra* evocare. Solebant autem Romani ante omnia in oppugnatione [illegible], cujus in tutela oppidum esset, evocare certis carminibus, quæ a Livio *lib. 5. cap. 21.* & Macrobio *lib. 3. Saturnal. cap. 9.* referuntur. Quod & Plinius *lib. 28. Hist. Nat. cap. 2.* & Servius *ad Virgil. 2. Æneid. v. 351,* notat. *Excessere omnes adytis, arisque relictis.* Sac a facere *l. 2. D. de in jus vocand.* Sacris vacare *l. 32. §. 4. D. de recept. arbitr.* Sacra urbis *l. 2. C. de naut. fœn.*

SACERDOS [illegible], qui sacris vacet, ceu ait Paulus in *l. 32. §. 4. de recept. arbitr.* Estque homo Deo [illegible], & consecratus ad facienda sacra. Aliquando sumitur pro presbytero, diacono, & subdiacono *cap. si quis quam 2. de cohabit. cler.* Alias sacerdos in specie intelligitur [illegible] a diacono. Ejusque principale officium est missam celebrare & eucharistiam consecrare *cap. 2. de cleric. non ordin. ministr. c. 1. vers. una de summ. trinit. in antiq.* ibi: & hoc sacramentum nemo potest conficere nisi sacerdos, qui rite fuerit ordinatus. Et potest baptizare, prædicare, pœnitentiam injungere, & populo dare simplicem benedictionem *c. ecce 16. dist. 93.* sed tamen cum celebrat præsente episcopo, innuere debet, ut hic benedicat. si vero, & si hic nolit, tunc ipse sacerdos benedicat sine illius [illegible] dist. c. ecce. Item potest sacerdos conferre infirmis extremam unctionem *c. illud 3. dist. 95.* Item potest in necessitate & absente episcopo reconciliare solemniter pœnitentes *c. 8. qu. 6. caus. 26.*

SACERDOTIUM munus sacerdotum *l. 32. §. 4. D. de recept. arbitr.* Sacerdotium in provinciis & municipiis *l. 1. D. ad leg. jul. de ambit. l. 1. & 17. D. de muner. & honor.* Quod patrimonii munus esse ait *l. 18. D. de vacat. & excus. mun.* & *l. 18. C. de mun. patrim.* Jul. Fir. Maternus *lib. 4. Mathes. cap.* [illegible] faciet quoque nobili potestate [illegible] climatis genituræ [illegible] ura [illegible] siarchus, provinciarum [illegible] tes. Versabatur autem sacer[illegible] munus in apparatu, e[illegible] exhibitione ludorum, ut [illegible] *l. tit. C. Theod. de expens. lud.* Inde sacerdotiorum [illegible] in *l. [illegible] C. Theod. de [illegible]* Augustin. [illegible] *ad Mar*[illegible] *de* [illegible]: *Sacerdos pro* [illegible] *magno fuit, ut munera ederet, ut* [illegible] *vestiret.* Sæpe evenit, ut propter *sacerdotium* [illegible] mode retinuri matrimon[illegible] posset *l. 60. D. de donat. int. vir. & uxor.* Inde Hermogenem [illegible] ipsis auctorem Christianum [illegible], collegit Joannes Be[illegible] perperam. Nam inter [illegible] tores fuere plurimi, qui [illegible] tent. Tertullian. *de exhort. castit. cap. 13.* Novimus Virgines Vestæ & Junonis apud Achaiæ [illegible] & Apollinis apud E[illegible] Minervæ quibusdam locis. Novimus & continentes viros, & [illegible] Tauri illius Ægyptii antistes [illegible]minas vero Cereris Africanæ, [illegible] etiam sponte [illegible] mio [illegible], a [illegible] de contactum [illegible] ad [illegible] filiorum. [illegible] nogamia [illegible] Pon[illegible] & Flaminica nubunt semel [illegible] sacerdotes viventibus etiam [illegible] & consentientibus amica separatione viduantur. Vid. [illegible] *jur. civ. c.* [illegible] ad [illegible] potest usi [illegible] tum [illegible] fiben. *Nectam* [illegible]

non

και ειμι καθαρα, και αγνη απο των αλλων των ου καθαρευοντων, και απ' ανδρος συνουσιας. Id est, Pia & pura & munda ſum, tam a ceteris immundis, quam e congreſſu viri.

Sacramentum, quid olim eſſet, Varro *lib.4. de ling. lat. cap* 36. his verbis explicat. Ea pecunia, quæ in judicium venit in litibus, *ſacramentum* a ſacro dicitur. Qui petebat, & qui infitiabatur de aliis rebus utrique quingentos forte aſſes æris ad pontem deponebant, de aliis rebus item certo alio numero aſſium, qui judicio vicerat, ſuum *ſacramentum* a ſacro auferebat, victi ad ærarium redibant. Quo in loco non *ad pontem*, ſed ad pontificem legendum eſſe monet Hein. Neceſſe enim erat, partes initio judicii certam pecuniæ ſummam deponere apud Pontifices, ea lege ut victor, peracto judicio, ſuam repeteret, victi vero pœnæ nomine ad ærarium ſacrum redirent. Unde & hæc pecuniæ depoſita, & inita ſuper ea ſtipulatio *ſacramentum* adpellaretur. Jac. Guther. *de jur. Pontif.* IV. 21. Aliquando diſceptatur, an juſtum judicandum ſit ſacramentum? Id eſt, an illi locus ſit, eatenus ut concedi debeat ulterior de cauſſa diſceptatio Cicero *pro Cæcin. cap.* 33. *& de oratore lib.*1. *cap.* 10. Arnob. *adverſ. gent. lib.* 4. *p.* 138. Conf. Herm. Noordkerk *de Leg. Petron. cap.* 2. *p.* 49. *ſeq.* Hein.

Verbi hujus apud Feſtum explicatio tranſpoſitione paginarum valde depravata, & mutila eſt Nam quæ in verbo *ſacramentum* plenæ definitioni deſunt, ea ex verbo *ſeſtertius* repetenda, & hunc in modum continuanda ſunt: Sacramentum æs ſignificat, quod pœnæ nomine penditur, ſive in rem agitur, ſive contenditur. Id in aliis rebus quinquaginta aſſium eſt, in aliis rebus quingentorum inter eos, qui judicio inter ſe contenderent, quod Lege Papiri. Tribuni plebis ſancitum eſt his verbis &c. Quæ vero in verbo *ſacramentum* leguntur, ea pertinent ad dictionem *ſeptimontio.* Inde vero explicari poterit, quod ait Tullius *pro Roſcio Comœdo c.* 6. *Legitimæ partis ſponſionem factam.* Nam ſacramenti quantitas lege definita erat. Ad locos autem vulgares Ciceronis, & Valerii Maximi, qui de ſacramento citari ſolent, addendus eſt Ciceronis *lib.* 7. *epiſt.* 32. elegans jocus. Pugna, inquit, ſi me emas, niſi ridiculum *παρα προσδοκιαν*, niſi cetera, quæ ſunt a me in ſecundo de oratore per Antonii perſonam diſputata de ridiculis *εντεχνα*, & arguta adparebunt, ut *ſacramento* contendas, mea non eſſe. Add. & illas ex Valerii Probi libello notas S. N. S. Q. quæ hæc ſignificant: Si negat ſacramentum quærito. Item has: Q. N. T. S. Q. P. id eſt, quando negas, te ſacramento quinquagenario provoco. Quæ fuiſſe ſolemnia ſponſionis *ſacramenti* verba veriſimile eſt.

Sacramentum etiam *ορκον στρατιωτικον* ſignificat *l.* 8. *C. Th. de legat. vel immun. conceſſ.* Quo qui liberabantur, ſacramento ſolvi dicebantur *l.* 2. §. 3. D. *de his, qui notant. infam.* De ſacramento militari *l.*8. D. *de accuſation. l.*11. *princ.* D. *ad leg. jul. de adult. l.*13. § 3. D. *de re militar. l.*14. *D. de his, quæ ut indign. l.* 8. §. 1. *C. ad leg. jul. majeſt.* ſacramenti jura *l.*3. *C. de caſtrenſ. pecul.* ſacramentorum cupiditas *l.* 3. *C. Th. de agent. in reb.*

Sacramenta eccleſiæ. Sacramenta fidei catholicæ *l.* 44. *de heret. C. Theod.* Ea communiter dicunt gratiæ inviſibilis ſigna viſibilia, ſeu efficacia ſigna gratiæ divinæ in

verbo Dei instituta. Circa ea generatim observandum septem, nec plura, nec pauciora ex mente *Concil. Trident. sess. 7. can.* 1. constitui, baptismum, confirmationem, eucharistiam, poenitentiam, extremam unctionem, ordinem, & matrimonium. In tribus baptismo, confirmatione, & ordine imprimi characterem, seu signum quoddam spirituale indelebile, & inde ea iterari non posse, cetera non item, & ita ea iterari posse *cit. l. sess.* 7., c 9. Praeterea ea administranda esse in fo ma Ecclesiae, id est, receptos, & approbatos catholicae ecclesiae ritus in sollemni sacramentorum administratione adhiberi consuetos, sine peccato a ministris omitti, aut in novos alios per quemcumque ecclesiae pastorem mutari non posse *Concil. Trident. cit. l. c.*3. Legitimos sacramentorum ministros esse in ordine, & confirmatione episcopum dioecesanum dumtaxat, in ceteris etiam presbyteros parochos regulariter, quod sacramentorum exhibitio ad jura parochialis relata *c.* 12. *de paenit. & remiss.* Laicus in necessitate potest conferre baptismum, & poenitentiam, ut notat Panorm. 2. *col.* Sed & religionis judaicae *sacramenta* dicuntur *l.* 13. *C. Theod. de judaeis.* & judaeis sacramentis christianum servum adtaminare *l.* 5. *C. Th. de contr. emt.*

SACRARIUM locus est, in qua sacra reponuntur *l.* 9. §. 2. *D. de division. rer.* ut & Isidor. *lib.*15. *cap.*5. scribit, quod vel in privato aedificio esse potest. Unde de sacrario interdictum, ne quid in loco sacro, non competit *l.*1. §.1. *D. ne quid in loc. sacr. l.*9. § 2. *D. de divis. rer.*

Sacrarium pro aula vel cubiculo principis. Legati, qui ad sacrarium principis mittuntur *l.* 18. §. 12. *D. de munerib. & honorib.* 18. *C. Theod. de legat. & decret. legat.*

Sacrarium pro aerario sacro *l.* 49 *C. Theod. de haeret.* ibi: Sacrarii nostri incrementis accedant. Neque opus pro *sacrarii* repooere *sacri aerarii.*

SACRARIUS *l.*40. §.3. *D. de contrab. emtion.* Immo *saccarius*, in quo verbo Brissonius eamdem hanc legem excitaverat.

SACRATISSIMAE aedes *l.* 19. *C. de usur.* leges *l.* 9. *Cod. de legib proem. Inst.* Sacratissimus princeps *l* 9. *D. ad SC. Tertullian.*

SACRIFICIUM *rubr. & pass. C. de pagan. & sacrif.* Mala sacrificia facere *l.* 13. *D. ad Leg. Corn. de Sicar.*

SACRILEGIUM Imperatores adpellant suarum constitutionum violatarum crimen *l* 1. *C. de crimin. sacrileg. l.* 6. *C. Th. de adpellat.* Sacrilegii crimen irrogant his, qui praecepta sua neglexeriot, vel scita violarint *l.* 1. *C. ut dignit. ord servet. leg.* 13. *C. de erogat. mil. annon.* ut apud Cassiodor. *in variis* aliquoties. Veget. *de re milit. lib.* 2. *prolog.* Rursus tanti Imperatoris non obedire praeceptis, plenum sacrilegii videbatur, atque periculi. Sic & sacrilegii instar esse dicitur, dubitare an is dignus sit, quem elegerit Imperator *l.* 3. *C. de crim. sacril.*

SACRILEGUS proprie est, qui publica sacra compilavit *leg.* 6. *&* 9. *D. ad leg. jul. peculat.* Servius *in Virgil. Eclog.*9. *v.*21. Sublegere, ait, furari est; unde & sacrilegus dicitur, qui sacra legit, id est, furatur. Ex mente juris canonici *sacrilegium* est omnis invasio, violatio, vexatio, atque detentio rerum, personarum, juriumque sacrorum ecclesiasticorum, & spiritualium contra legem ecclesiasticam, seu cleri majoris.

Quem

Quem conceptum ut plurimum criminalis, & canonici juris interpretes sequuntur, ut Farinacius in *pract. crim. qu.* 172. *p* 1. *n.* 2. Decianus *in tr. crim. lib* 6. *c.* 14. *rubr. de sacrileg. n.* 1. *seqq.* Passerinus *de pollut eccles. diss.* 1. c. 13. *n.* 2. Ciballinus *de irregularit. c.* 5. *dub.* 4. *qu* 3 *p.* 369. Jo. Bernhard. Diaz. *in pr. crimin canon c* 87. *num.* 1. Committitur. sacrilegium vel ratione loci, ut cum quis violat immunitatem ecclesiæ, cum opprimitur locus pius, seu locus hospitalis, & similia, quia talia sunt sub protectione, & jurisdictione ecclesiæ *c. ad hæc de religiof dom.* Quandoque ratione personæ, ut cum quis verberat clericum, vel capit *cap.* 1. *de pœn in Clementin.* Quandoque ratione rei, ut cum res sacro usui deputata usurpatur. Et hoc subdividitur, quia committitur sacrilegium auferendo sacrum de sacro, vel non sacrum de sacro *c. quisquis causs.* 14. *quæst* 4. Plane & sacrilegium committere dicitur, qui res ecclesiæ indebite vendit *c. si quis presbyter* 22. *dist.* 50. Item qui habens sufficiens patrimonium res ecclesiæ ad superfluitatem recipit *c. nullus 6 causs* 3. *qu.* 4. *& c. si quis.* & qui constitutiones sanctorum patrum infringit *ibid.* §. *quod autem* & qui arti magicæ intendit *c. illud quod* 6. §. 4 *causs.* 26. *qu* 2. & qui alios temere rebaptizat *c. si vos* 35. *caus.* 23. *qu.* 5 & qui vendit, aut comparat spiritualia *c.* 1. *causs.* 1. *qu.* 3. & Christianus, qui judæorum cibis utitur *c. omnes feminæ* 36. *causs.* 27. *qu.* 1. & qui judæis officia publica committit *c. constituit* 31. *causs.* 17. *qu.* 4. & sacerdos, qui pro matrimonio adulterium benedicit. Et qui castitatem vovit, si matrimonium postea contrahit, vel coit, sacrilegium committit *c. Impudicas* 11. *Causs.* 37. *qu.* 1.

Sacrilegum pro improbum, & quidquid a religione & fide alienum est. Sic sacrilegi Judæorum cœtus *l.* 1. *C. de apostat.* Sacrilegi nuptiarum vocantur adulteri *l.* 30. § 1. *C. ad leg. jul. de adulter. & l.* 4 *C Th. eod. adpellat.* In cujus adpellationis rationem inquirit, & erudite explicat Nic. Henel. in *otio Vratislaw. cap* 43.

Sacrista. Hujus officium semper annumerabatur inter valde honorifica. Illi committebatur utensilium pretiosorum, quæ immediate ad divinum officium spectant, mera custodia, ministerio quoad usum actualem aliis inferioribus relicto. Gregorius IX. ex quodam Concilio Toletano sæculi septimi ejus officium his paucis verbis comprehendit: *Sciat sacrista, se subjectum Archidiacono, & ad ejus curam pertinere custodiam sacrorum vasorum, vestimentorum Ecclesiasticorum, seu totius Thesauri Ecclesiastici, nec non quæ ad luminaria pertinent sive in cera sive in oleo c. ut sciat de offic. sacrist.* Vid. supra art. *Decanita.*

Sævitia domini *l.* 23. *D. de ædil. edict.* emtoris *l.* 22. *pr. D. eod. tit.* fructuarii in servum *l.* 15. *D. de usufruct.* tutoris *leg.* 22. §. 7. *D. solut. matrim.* præceptoris *l* 6. *D. ad leg. Aquil.*

Sagaria negotiatio *l.* 52. §. 4. *D. pro soc. l.* 5. §. 15. *D. de tributor. act.*

Sagarius, qui vestimenta vendebat, non qui vestes detritas venales habebat, dicebatur. Talis est *sagarius* apud Reines. *Inscript. class. XI.* 103. Quin & collegii sagariorum mentio fit apud eumdem *Class. X.* 9.

Sagittarii. *Tit. decretal. de sagittariis.* ubi artem mortife-

tiferam, & odibilem ballistariorum & sagittariorum adversus Christianos, & Catholicos exerceri sub anathemate prohibet Innocent. III.

SAGMINA auctore Festo *lib.* 17. vocantur verbenæ, id est, herbæ puræ, quia ex loco sancto secabantur, (alias *arcebantur*) a consule, Prætoreve, legatis proficiscentibus ad foedus faciendum, bellumve indicendum, vel a sanciendo, id est, confirmando Græce ἱερὰ βοτάνη. Sagmina sunt quædam herbæ, quas legati populi Romani ferre solent, ne quis eos violaret, sicut legati Græcorum ferunt ea, quæ vocantur Cerycia *l.* 8. §. 1. D. *de divis. rer.* Vid. Alber. Gentil. *de Legation. lib.* 1. *cap.* 13.

SAGUM vestimenti genus inter familiaria relatum ab Ulpiano *l.* 23. §. *ult.* D. *de aur. arg. legat.* Vid. Ruben. *lib.* 2. *Elector. cap.* 12.

Saga proprie indumenta militaria. Iisdem tamen etiam utebantur in luctu, & squallore, eaque tunc totum hominem tamquam sacci involvebant. Atrebatica olim maxime in pretio fuisse, discimus ex Trebell. Pollione in *Gallieno cap.* 6. & Hieronymo *adversus Jovinian.* adeo ut illa Joviniano pro luxu imputet. Suid. *Tom.* 1. in ἀτριβατικαί, perperam ea ab atro colore dicta putat. Plura de iis Salmas. *ad Histor. August. p.* 280. & 338. & Rein. *Inscript. p.* 604. Hein.

SALAMANDRA in *l.* 3. §. 3. D. *ad leg. Cornel. de sicar.* Animal id esse lacerti figura stellatum, ac varium Dioscorides *lib.* 2. & Plin. *lib.* 10. *cap.* 67. scribunt, cui tantus rigor est, ut ignem tactu exstinguat, unde & nata est vulgi opinio, existimantis, igne eam vesci, nec umquam eo absumi, quum præ frigiditate quidem aliquo tempore in igne illæsa subsistere possit, eo tamen tandem consumatur, ut Galenus *lib* 3. *de temperament cap.* 4 *p.* 84. *Tom.* 3. *oper* Cassiodor. *lib.* 3. *variar epist* 47. Salamandræ sequuturus exemplum, quæ plerumque degit in ignibus, tanto enim naturali frigore constringitur, ut flammis ardentibus temperetur, subtile ac parvum animal, lumbricis adsocium, flavo colore vestitum. Ceterum inter venena numeratur. Nam haustum ejus sequitur inflammatio linguæ, & cum tempore, resolutioneque aliqua tremor, & sermonis impedimentum, & livor totius corporis, ut Dioscorides *lib.* 6 & Plinius *lib.* 29. *cap* 2. tradunt.

SALARIARIUS, qui salario fruitur *l.* 10. §. 9. D. *mandati.*

SALARIUM annuam erogationem significat, quæ alicui sui tuendi, exhibendique caussa præstatur *l. ult.* D. *de in rem vers. l.* 8. § 23. D. *de transact. l. ult.* §. *ult.* D. *de obligat. & action. l.* 19. §. *ult* D. *de annuis legat.* Salarium vero Cornutus *ad Persii prolog. v.* 9. victum unius diei interpretatur. Plinius *lib.* 31. *hist. naturali cap.* 7. de sale tractans, honoribus etiam ait, militiæque interponitur, *salariis* inde dictis, magna apud antiquos auctoritate, sicut adparet ex nomine salariæ viæ, quoniam illa sal ad Sabinos portari consueverat. *Salarium* etiã annuas mercedes, stipendiave, quæ ob liberalem artem, vel medicinam præstantur, significat *l.* 16. §. 1. D. *de alim & cibar. legat. l.* 4. D. *de decret. ab ord. faciend. l.* 51. §. 8. D. *pro soc. l.* 7. & 56. §. 3 D. *mandat. l.* 1. & 17. *C. eod. tit. l.* 4 D. *de offic. adsessor. l.* 20. §. *ult.* D. *locat.* Salarium pro lapidibus cædendis *l.* 14. *in fin.* D. *commun. præd.*

Salarium quoque prædii juris-

con-

consulti dicunt in *l.* 39. §. 5. *D. de legat.* 1. *l.*8 *D de usufruct.* Sed rectius ibi legitur *salarium*, a solo Vid. *l.* 15. *D. qui potior. in pign.* *l.* 5. § 1. *D de oper. publ.* *l.* 1. *C. de diverf. prædior.* Unde Græcis etiam jurisconsultis σωλαειον dicitur in *Ecleg. Basil. p.*448. , Vid. Jac. Gothofredo *de salario cap.* 1. § 3.

SALGAMUM. Ejus adpellatione in *tit. utriusq. Cod. de salgam. hosp. non præb.* veniunt lignum, oleum, culcitæve, ut explicat *l.* 3. *C. Theod. eod. tit.* & in universum ad adparatum victus & corporis refocillationem res necessariæ quæcumque. Jac. Goth. *in Comm. ad l.*3. *C. Th. eod. tit.*

SALICTUM est locus, ubi salices nascuntur *leg.* 7. §. 5. *D. quod vi aut clam.* *l.*3. *D. arbor. furt. cæsar.*

SALIENTES sunt personæ, ex quibus aquæ saliunt, quemadmodum in *l.* 15. *D. de action. emti* interprete Cujacio *lib.* 11. *observ. cap.* 22. Adde Plinium *lib.* 6. *hist. nat. cap.*4. & Petr. Wesseling. *ad Antonini Itinerar. p.* 428. Hein.

SALIGNEUS ex salice factus. Saligneæ virgæ *l.* 3. *D. arbor. furt. cæsar.*

SALINÆ quædam publicæ, quædam privatæ erant *l.* 17. §. 1. *D. de verb. signif.* *l.* 13. *D. de publican.* *l.*4. §.7. *D. de censib.* *l.*5. §.1. *D. de reb. eor. qui sub tut.* *l.*8. §.8. *D. de pœn.* *l.* 1. *D. quod cujusq. univers. nom.* *l.*32. § 2. *D. de usu, & usufruct. legat.* Salinarum conductores in *l.* 11. *C. de vectigal.* vectigal *l.* 59. §. 1. *D. de hered. instit.* *l.* 27. §. 1. *D. quod cujusq. univ. nom.* In salinas olim etiam ob maleficium pœnæ loco damnari maxime feminas consuevisse, ostendit *l.*8. §. 8. *D. de pœn.* & *l.*6. *D. de capt. & postl.*

SALONITANORUM portus in *l.* 3. *C. de nautic. fœn.* non in Africa, ut Accursius existimat, sed in Dalmatia est. Strabo *lib.* 7. *Geograph. p.*484. Και η των Δαλματεων παραλια, και τα επινειον αυτων Σαλων. Et Dalmatarum ora maritima, & navale eorum Salonæ. Fit ejus loci crebra mentio in Antonini *Itinerario p.*269. 272. 497.

SALTUARIUS custos fundi est. Desiderant enim tam villæ, quam agri custodiam, ne quid vicini aut agri aut fructuum occupent *l.* 15. § *ult. D. de instruct. vel instr. legat.* Saltuarium Glossarium Græc. αγροφυλακα vocat, qui saltuum custodes dicuntur, & fructuum servandorum gratia parati, vel finium custodiendarum caussa *l.* 8. *in fin.* *l.* 2. §. 4 *D. eod. tit.* *l.*16. §.1. *D. de usu, & habit.* Saltuarii servi *l.*62. *in fin. D. de legat* 3. *l.*2. §.4. *D. de instruct. vel instr. legat.*

SALTUENSES vocantur, qui saltibus adscripti sunt in *l.* 1. *C. de fugit. colon.* *l.* 13. *Cod. qui mil. non poss.* Saltuenses fundi *l.*13. *C. de fund. patr.*

SALTUS adpellabant veteres pascua loca, & pastionibus adcommodata *l. penult.* §. 1. *D. servit. vindic.* *l.*8. *D. de instruct. vel instrum. legat.* *l.*52. *D. de action. emt.* *l.*25. *D. de pignor. action.* Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* Quos agros non colebant propter silvas, aut id genus, ubi pecus pasci possit, & possidebant, ab usu suo *saltus* nominarunt. Hæc etiam Græci ναπη, καὶ νομας, nostri *nemora* adpellant. Vid. etiam Varronem *lib.* 1. *de re rust. cap.* 10. Ælius vero Gallus apud Festum *lib.* 17. saltum definit, ubi silva & pastiones sunt, quarum caussa casæ quoque ibi sunt. Hæc ille: Cui adjice, si qua particula in saltu, aut custodum caussa aratur,

tur, eam rem non perimere nomen saltus, non magis, quam fundi, qui est in agro culto, & ejus caussa habetur ædificium, si qua particula in eo habet sylvam. Sic *saltus*, in quo fundus est *leg.* 52. *pr. D. de act. emt.* ubi vid. Cujac. Virgilius *lib.* 3. *Georg.* v. 143. Saltibus in vacuis pascant, & plena secundum Flumina.

Saltus autem alii æstivi, alii hiberni erant *l.* 67. *D. de legat.* 3. *l.* 3. §. 11. *leg.* 44. §. *ult. D. de adquir. possess.* Varro *lib* 2. *de re rustic. cap.* 3. Æstivos definit Ulpianus, quibus interdum etiam hieme, plerumque autem æstate utimur *l.* 1. §. 3. *D. de aqu. quotid.* Saltus communis est, in quo municipes jus compascendi habent *l.* 20. §. *ult. D. si servit. vind.*

Hic *saltus* pro pascuis apud Ovidium *lib.* 9. *metam.* v. 498. In saltibus etiam venari dixit Triphonius in *l.* 62. *D. de usufruct.* Virgil. *lib* 1. *Georg.* v. 140. Et magnos canibus circumdare saltus. Ovid. *Heroid.* V. 17. Quis tibi monstrabat saltus venatibus aptos.

SALUBRE consilium *l.* 5. § 8. *D. de administr. & peric. tut.* Salubris ratio *l.* 2. *C. de long. temp. præscr.*

SALUBRITAS legis *l.* 6. *C. de adpellat.*

SALUBRITER statutum *l.* 9. *C. quomod. & quand.* introductum *l* 25. *D. de legib.*

SALVIANUM interdictum, quod competit domino fundi adversus colonum in sua domo habitantem, & ejus heredes de rebus coloni tacite oppignoratis pro mercibus, quas colonus in fundum intulit §. 3. *Inst. de interdict. l.* 1. & 2. *D. de Salvian. interd. l.* 1. *C. eod. tit. l.* 2. §. 3. *D. de interdict.* Est adipiscendæ possessionis hoc interdictum, quod differt ab actione Serviana eo, quod intentans actionem Servianam, ad rem sibi obligatam restituendam, debet probare hujusmodi rem in bonis coloni fuisse eo tempore, quo res fuit illata. Sed hoc non est necessarium in Interdicto Salviano, immo sufficit probare talem rem fuisse illatam, ita dicit gloss. in § *item Serviana Inst. de act.* quod in Serviana oportet, quod creditor probet de rebus domini fuisse tempore obligationis, sed in Salviano sufficit, quod probet eum possedisse. Nam omnia posita ab ipso colono, tacite sunt domino fundi obligata. Hujus interdicti judicium possessorium est. Servianæ vero petitorium, quod notandum propter adpellationes. Quia in judicio Serviano posset adpellari, secus in interdicto Bart. *l.* 1. *D. de solv. interd.* Actio Serviana est in rem, hoc vero remedium in personam, ut omnia interdicta. Differt autem hoc interdictum quoque ab interdicto de migrando, quod hoc (de migrando) debitori detur ad retinendam possessionem, Salvianum vero creditori ad adipiscendam: Illud exhibitorium & prohibitorium, hoc restitutorium: Illud de rebus inquilini pignoris nomine illatis in habitationem, hoc de rebus coloni natis in agro conducto, vel nominatim pignori obligatis, imo utiliter, & de rebus cujuscumque debitoris pignori obligatis *l.* 1. *D. de salvian. interd. l.* 1. *C. de precar.*

An autem hoc interdictum Salvianum a Salvio Juliano nomen acceperit, nondum expeditum est. Adfirmant Anton. Augustinus, Cujacius, Columbettus, Wesenbecius, negant Bachovius, Obert. Giphanius, & Corn. Van Bynkersh. *lib.* 1. *observ. c.* 24. cujus tamen rationes diluere annisus est Christ. Vaechtlerus in *Act. Erudit. Lips.* 1746. *mense junio.* At si vel ma-

maxime probari posset, circa Juliani tempora natum esse hoc interdictum, plures tamen tum vixere Salvii, a quibus nomen accipére potuit *l.* 14. *D. ad SC. Turpil. l.* 6. *D. de legat. praest.* Hein.

Quasi *Salvianum* interdictum datur omni ereditori adversus possessorem rei sibi obligatæ ad ejus consequendam possessionem *l.* 1. §. 1. *D. de salv. interd.*

SALVIUS *Aristo* Neratio antiquior, a quo & Celso patri praeponitur in *l.* 39. *mandat. leg.* 6. *D. de legat praestand.* Immo (ait Hein.) Neratio & Celso filio συνχρονος fuit Titus Aristo (de Salvii enim nomine nihil certi habemus), cum quibus & litterarum commercium habuit *l.* 19. §. 2. *D. locati leg.* 3. *princ. D. quæ res pign. & hyp. l.* 29. §. 1. *D. de statulib.* Omni eum prudentiæ, juris, antiquitatis & universim litterarum scientiæ laude cumulavit Plinius *lib.* 1. *epist.* 22. Scripsit praeterea ad Cassium *l.* 7. §. 3. *l.* 17. *D. de usufruct.* ad Sabinum *l.* 6. *D. de usu & habit. l.* 3. §. 1. *D. de pen. legat.* ad libros posteriorum Labeonis *l.* 17. §. *ult. D. de hered. instit.* Librum de furtis laudat Gellius *lib.* 11. *c.* 18. Collegit & decreta Frontiniana *l. ult. D. de adquir. possess.* An & digesta, & responsa, quod ex *l.* 8. §. 5. *D. si servit. vindic. & l.* 44. *D. solut. matr.* minime colligi, sub judice lis est.

Salvius Julianus Prætor, & Consul in *l.* 5. *D. de man. vindict.* ubi & Javolenum praeceptorem suum vocat *leg.* 43. *D. ad leg. jul. de adult.* Fuit is Adrumetinus Afer, non Mediolanensis, uti vulgo colligunt ex Spartiani *Juliano cap.* 1. Floruit sub Hadriano, cujus auspiciis edictum condidit circa annum V. C. 884. æræ Dionys. 131. Ser. Octavio Lænate, & M. Antonio Rufino Coss. Anton. Pagi *Critic. Baron. Tom.* 1. *p.* 127. Tillemont. *Histor. Imperat. Tom.* 2. *part.* 2. *p.* 418. Tum in Hadriani, cum in Antonini Pii, tum in Divorum Fratrum consilio fuit. Spartian. *Hadrian. cap.* 18. Jul. Capitol. *in Antonin. Pii cap.* 12. a quibus etiam amicus vocatur *l.* 17. *D. de jur. patron.* Posteros ejus post Isaac. Casaub. & Thom. Reinesium multo accuratius descripsit Hein. *in programmate pag.* 790. *Sylleg. opusc. var.* Scripsit Digestorum libros 90. notis illustratos ab Ulpio Marcello, Scævola, Paullo,& Mauriciano, non autem ab Africano, ut voluit Guil. Grot. *de Vit. Jurisconsf. II.* 6. quod opus cum edicto perpetuo turpiter confudit Matth. Blastar. *in hist. jur.* apud Fabric. *Biblioth. Græc. vol.* 12. *p.* 361. Scripsit praeterea ad Minicium libros 6. ad Urseium Ferocem libros 4. de ambiguitatibus, id est, περι των ατοπων η αμφιβολιων, (de quibus & Stoici multa commentari consueverunt. Diogen. Laert. VII. 178. & 139. librum singularem, non autem *ad edictum*, & de *dotali prædio*, quos illi libros sine ulla auctoritate tribuit Bertrandus. *Hein.*

Idem summæ auctoritatis homo, & prætorii edicti perpetui ordinator vocatur in *l.* 10. *C. de condict. indeb.*

SALUS Principis *l.* 233. *D. de verb. signif.* per quam jurare consueverant. Vid. supra *genius.* Qui per salutem suam jurat *l.* 33. *D. de jurejur.*

SALUSTIANI, vel *Sallustiani* horti. Vid. supra art. *horti.*

SALVA actio *leg.* 17. § 3. *D. de dol. mal, & met. except.* caussa *l.* 10. *C. quib. mod. pign.* civitas *l.* 4. *D. si quis caution. jud. sist. Salva* fore decem *l.* 67. D.

D. de verb. oblig. *Salva* exceptio *l.12. D. de divers. temp. præscr.* Falcidia *l.78. D. de hered. inst.* ratio legis Falcidiæ *l. 2. §. ult. D. de jur. codicil.* indemnitas *l. 3. C. de privil. fisc.* legata *l.12. D. de his, quæ ut indign.* persequutio *l. 88. §. 4. D. de legat.2.* portio *l.2. C. de his, quæ ut indign.* reverentia *l.1. C. de cond. ob turp. causs.* substantia Ulpian. *tit.24. regul. §.26.*

Samaritani. De his est sermo *lib. 16. tit. 8. Cod. Theod. & l. 6. ejusd. C. de navicul.*

Sancire. Sanxerunt principes *l. 1. & 2. C. de donat. quæ sub mod.* Sancire etiam testator dicitur *l. 24. C. famil. erc.* Ceterum non *sancire legem*, sed *lege*, veteres dixisse probat Gronov. *ad Livium lib.3. c.55.*

Sanctimonialis. Ita Imperatores adpellant virginem Deo devotam, dicatam, & consecratam *l. un. C. de rapt. virgin.* B. Augustin. *Serm 23.* Non mihi videtur parabola ad eas solas pertinere propria, & excellentiori sanctitate virgines, quæ in ecclesia nominantur, quas etiam usitatiore vocabulo sanctimoniales adpellare consuevimus. Quo verbo utitur etiam *lib.1. de Civit. Dei cap.16.*

Sanctio. Sacrandæ erant sanctiones, inquit Cicero *pro Corn. Balbo cap. 14.* aut genere ipso, aut obtestatione & consecratione legis, aut pœnæ, quum caput ejus, qui contra fecerit, consecratur. Hæc ille. Atque hæ extremæ legum partes, quibus in eos, qui adversus leges committerent, pœna irrogabatur, & sanciebatur, sanctiones vocabantur *§.10. Inst. de rer. division. l.41. D. de pœnis. l.9. §.3. D. de rer. divis. l. 4. C. de jur. fisc.* Quarum exempla sunt apud Ciceron. *lib 3. ad Attic. epist.23.* & apud Festum *lib. 17.* in verbo *satyra.* Cic. *lib.3. Rhetoricor. ad Herenn. cap. 10.* Plus valet sanctio permissione. Macrob. *lib 3 Saturnal. cap. 3.* Unde & sanctæ leges, quæ non debent pœnæ sanctione corrumpi.

Sanctuarium Principis libros atque commentarios, in quos agrorum formæ referebantur, aut, quod magis est, locum ipsum & tabularium, in quo hujusmodi libri reponebantur, significat. Sicul. Flaccus *de condition. agror. p.16.* Quod si quis contradicat, sanctuarium Cæsaris respici solet, omnium enim agrorum & divisorum & adsignatorum formas, sed & divisionem, & commentarios & principatus in sanctuario habet. Qualescumque enim formæ fuerint, si ambigatur, de earum fide ad sanctuarium principis revertendum erit. Hygin. *de limitib. constit. p.193.* Omnes significationes & formæ æris tabulis inscribemus. Et paullo post: Libros æris & typum totius perticæ linteis descriptum secundum suas terminationes adscriptis adfinibus tabulario Cæsaris inseremus, & si qua beneficio concessa, aut adsignata coloniæ fuerint, sive in proximo, sive inter alias civitates, in libro beneficiorum adscribimus. Et quidquid aliud ad instrumentum mensorum pertinebit, non solum coloniæ, sed & tabularium Cæsaris, manu conditoris subscriptum, habere debet. Hæc ille. Ita & sanctuarium Mithridatis pro secreto ejus tabulario dixit Plinius *lib.23. cap.28.*

Sanctus, *a*, *um* dicitur proprie, quod neque sacrum, neque religiosum, neque profanum est, sed sanctione quadam confirmatum. Quod enim sanctione quadam subnixum est, id sanctum est, etsi non sit Deo consecratum *l. 9. §. 3. D. de divis. rer.* A san-

sanciendo enim sanctum dictum, quasi incorruptum & inviolatum, ut Aggenus Urbic. *in Comment. ad Frontin. p.62.* scribit, Glossæ Nomicæ. Sancta, νομιμη υποθεσις, ὡσπερ δυο λεγουσιν αυθιον, η ασφαλεια. Alias dictum est sanctum a sagminibus. *l. 8. D. de divis. rer.* id est, a verbenis, seu herbis puris, quæ ex loco sancto secabantur a consule vel prætore, legatis proficiscentibus ad fœdus faciendum, bellumve indicendum, quemadmodum Festus *lib. 17.* tradit. & Plinius *lib. 22. hist. nat. cap. 2.* significat. Ex quo ipsi legati sancti esse jure gentium dicuntur, quod eos violari nefas sit, quodque ab omni injuria eos jus gentium vindicet, & tutos præstet *l. ult. D. de legation.* Quatenus autem sanctum id esse dicitur, quod ab hominum injuria munitum, atque defensum est, eo sensu sancti dicuntur non solum muri, sed etiam portæ *l. 1 & 8. in fin. D. de rer. divis.* Vet. Glossar. Græc. Sancta, τειχη, εκκλησιαι, ευκτηρια, μαρτυρια, και οσα δια των ιερων θειω κ. θεσπισται, και τα πυλαι χειμαλια. Voss. *lib. 5. Instit. orat. cap 6.* Zonaras *Tom. 2. Annal. p. 5.* αγιαζεται γαρ παρα Ρωμαιοις τα τειχη. Sancti enim a Romanis muri habentur. Ælius Gallus apud Festum *lib. 16. in religiosus.* Sanctum murum, ait, qui sit circa oppidum. Sed enim quod ad portas attinet, a jurisconsultis dissentire Plutarchus in *Quæstion. Rom. cap 17.* videtur, qui muros ιερας esse, portas non item, scribit, quod per portas cadavera efferantur, aliæ item res impuræ & immundæ per eas transmittantur, invehantur, evehantur. Verum diversa potius, quam contraria, aut pugnantia dicit. Merito enim negat, portas religionis quidquam habere, aliter atque muros, qui aratro circumduci, & ambiri certis adhibitis sacris in designanda urbe solebant, quum eo loci, in quo portæ struendæ erant, sisti aratrum, & sustolli consuevisset. Verum est tamen, nec portis, nec muris quidquam conjungi, vel adponi licuisse, nec aliquid omnino in eas sine nefario scelere committi potuisse, quo violari viderentur. Ac eapropter in sanctis jureconsulti eorum utrumque recte numerant *l. 2. l. ult. D. ne quid in loc. sacr.* Caius *lib. 2. Instit. tit. 1. §. 1.* Rationem ergo non satis idoneam habuit Grotius, cur Justinianum, & jureconsultos, illo Plutarchi loco innixus, reprehenderet *in Flor. spars. ad §. 10. Inst. de rer. divis.*

Sanctæ etiam leges propter sanctiones, quibus leges seipsas olim muniebant *l. 9. §. 3. D. de rer. division.* Macrob. *Saturnal. III. 5.* Unde & sanctæ leges, quæ non debeant pœnæ sanctione corrumpi. Festus *lib. 17.* Satraiæ leges sunt, quibus sanctum est, qui quid adversus eas fecerit, sacer alitui deorum cum familia, pecuniaque esset. Vid. supra in *sanctio*, & Brisson. *Formul. Pop. Rom. lib. 2. cap. 20.* Sancta quoque persona patris, ac patroni *l. 9. D. de obsequ. parent.*

Sanctissima domina *leg. 19. §. 1. D. de ann. legat.* ubi mater aut avia magis intelligenda quam uxor; quamquam veteres etiam uxores castas, & sanctas dixerint, ut apud Phedr. *lib 3. fab. n. v. 59.* & Virgil. *lib. 2. Æneid. v. 158.* Tuque o sanctissima conjux.

Sanctissima Ecclesia *l. 42. cum seq. C. de episc. & cler.* Res sanctissima civilis sapientia *l. 1. §. 5. D. de extr. cogn.*

Sanctissimus Imperator *l. 3. D. de natal. restit. l. 81. § 1. D. de legat. 2.* per metalepsim. Voss. *lib. 5. Instit. orat. c 6.*

SAN-

SANCTUS *Cassius* Prætor *l. ult. D. de adquir. hered.*

SANGUINEAS virgas in *l. penult. D. ad Leg. Pomp. de parricid.* cum Magio *Missell. lib.*4. *cap.*8. *Tom.* 2. *Thesaur. Gruter. p.* 1416. interpretatur Briss. e sanguineis fruticibus decerptas, de quibus vide Plin. *lib.*16. *cap.*32. & 37. & *lib.*14. *c.*10.

SANGUINOLENTOS adpellant recentes editos infantes *rubr. C. de infantib. exposit.* & in *l. ult. C. de patrib. qui fil. distr.* Donatus *ad Terent. Andr. Act.*3. *scen.*2. *v.*6. Satis obstetrici est, adhuc incertum ævi, & ut ita dicam, a matre sanguinolentum, non pulcrum dicere; sed scitum pronunciare. Juvenal. *Satyr.*7. *v.* 196. a matre rubentem vocat.

SANGUIS naturalem conjunctionem significat. *Sanguinis* auctor Virgil. *Æneid.* 7. *v.* 49. Sanguinis caritas *l.* 5. §. 1. *D. de agnosc. & alend. liber.* Sanguine conjunctus *l.*9. §. *ult. D.* contingere *l.* 12. *D. de manum. vindict.* Sanguinis contumelia *l.* 38. §.1. *D. ad leg. jul. de adulter.* gradus Ovid. *Heroid. epist.* 3. *vers.* 28. honor *l.* 1. §. 12. *D. de successor. edict.* jura *l.* 8. *D. de regul. jur.* linea *l.* 4. *C. de bon. vacant.* nomina Ovid. *lib.* 9. *Metamorph. v.* 465. proximitas *l.*7. *C. de in integr. restit.* ratio *l.* 2. *D. und. agnati* turbatio *l.* 11. *D. de his, qui not. infam.*

Sanguis pro genere & origine. Sanguinis hispani equi *leg.* 1. *C. Th. de equis curul.*

Sanguis pro vita. Sic sanguinis pœna pro capitali *l.* 8. *C. de transact.* Cujac. *ad Paul. lib.*15. *ad Edict. l.* 2. *de publ. judic.* Sanguinem suum redimere *l.* 1. *D. de bon. eor. qui ante sentent.*

SANIES, purulentia. Artus atro sanguine permixta sanie defluentes *l.* 1. *C. Th. de emendat. servor.* Virgil. *Æn.* 8. *v.* 487. Et sanie, tabeque fluentes. Idem *Æneid.* 2. *v.* 221. perfusus sanie vittas atroque veneno. Ammian. Marcellin. *in fine lib.*16. Et intestinis ulceribus Reipublicæ sanie perfusus horrenda.

SANUS. Cic. *lib.* 3. *Tuscul. quæst. cap.* 5 Sanos, ait, intelligimus eos, quorum mens, quasi morbo perturbata nulla sit. Et ita sana mens *leg.* 2. §. 16. *D. pro emtor.* Parum sanæ mentis esse videntur, qui non ex officio pietatis testantur *l.* 19. *D. de inoff. testam.* Ita & sanus mente *l.*27. *C. de transact.* Sanos mores recipere prodigus dicitur in *l.*1. *D. de curat. furios.*

SAPIENS a populo primus P. Attilius adpellatus est *l.* 2. §. 38. *D. de orig. jur.*

Sapientes sæpe jurisconsulti vocantur.

SAPIENTIA pro philosophia *l.*2. §.47. *D. de orig. jur.* Cicero *lib.* 1. *Tuscul. quæst. cap.* 1. Ratio & disciplina, studio sapientiæ, quæ philosophia dicitur, continentur. Tacit. *lib.* 14. *Annal. cap.*16. Et sapientiæ doctoribus tempus impertiebat post epulas. Idem *lib.* 4 *hist. cap.*5. Doctores sapientiæ sequutus est, qui sola bona, quæ honesta, mala tantum, quæ turpia. Sueton. *in Domitian. cap.* 14. Sapientiæ professor Sex Cæcilius jurisconsultus apud Gell. *lib.* 20. *cap.* 1. Favorinum philosophum ita adloquitur: Dic enim, quæso, vir sapientiæ studiosissime.

Sapientiam civilem Ulpianus pro juris civilis scientia dixit in *l.* 1. §. 5. *D. de extraord. cognit.* Hinc sapientiæ studiosi apud Quinctil. *lib* 1. & *lib.*7.

SARACENI. Amicitia cum iis est delictum ecclesiasticum. His enim aliisque infidelibus facta armo-

morum suppeditatio prohibita est in bulla Cœnæ Domini sub gravissima excommunicatione Jul. II. *tom.* 4. *bull. p.* 517. aliorumque Pontificum *ibid p.* 715. *tom.* 2. *p.*462. III. *p.* 149. IV. *p.* 114. V. *p.* 219. Vid. *c. multa* 1. *de judæis*, *Saracen. extra*, *c. significavit* 11 *eod. tit. decretal.* & *c. unic. eod. tit. in Clem.*

SARCINA vectorum *leg.* 2. *D. ad leg. Rhod. de jact.* Alias sarcina pro quovis onere & incommodo. Sic sarcina expiationis *leg.* 11. *C. de episcop.* censûs *l.* 6. *pr. C. Th. de tironib.* collationis *l.* 3. *utroque C. sine censu vel reliq.* functionum *l.*17. *C. Th de extraord. mun.* glebæ *l.*12 *C. Theod. de censitor.* necessitatis *leg.* 12. *C. Th. de susceptor.* nominationis alienæ *l.*12. *C. de decurion.* injuncti officii *l.* 13 *C. Th. de cursu publ.* destitutæ possessionis *l.* 14. *C. Th. de censitor.*

Sarcina pro debito *l.* 1. *C. de censib.*

Sarcina pro periculo *l.* 23. *C. de decur.*

SARCINATOR, sarcinatrix, qui quæve sarcienda vestimenta accipit *l.*25. §. *ult. D. locat. l.* 1. §. 1. *D. de tributor. action. l.*5. *D. naut. caup. stab. l.* 27. *D. de petul.* Non. Marcellus sarcinatorem sutorem interpretatur, addito Lucilii versu: Sarcinatorum esse summum, fuere centonem optime.

SARCINULA *l.* 15. §. *ult. D. ex quib. causs. maj.*

SARCIRE in XII. Tabulis satisfacere significat, auctore Festo. Inde sarcire cædes, apud Plaut. *Mostell. act.* 1. *scen.* 2. Sarcire damnum *l.* 32. *in fin. D. de damn. infect.* detrimentum *l.* 1. & 2. §.1. *D. ad Leg. Rhod. de jact.* damnum vel lucrum *leg* 11. *D. ad SC. Trebell.* quod deest *l.*23. *D. ad leg. Rhod.* fideicommissum *l.*11. § 18. *D. de legat.* 3. noxam *leg.* 1. §. 11. *D. si quadrup. pauper. fec.* noxiam *l.*9. *D. de injur.*

Sarcire etiam est integrum facere ut Festus *lib.* 17. in *sarte* ait. Sarcire ædificia *l.* 7. §. *ult. D. de jur. delibet.* vestimenta *l.* 22. *D. de præscr. verb.*

SARCOCOLA, vid. *Sargogalla.*

SARCOPHAGUS sepulcrum & capulum significat, quod ex sarcofago lapide fissili, corpora celerrime consumente, qui in Troade plurimus nascebatur, fieret, ut Isidor. *lib.*16. *c.* 4. scribit. Invenitur verbum hoc in *l.* 37. *D. de religios. & sumt. fun. l.*18. §. *ult. de alim. & cibar. legat. l.*6. *D. de sepulcr. viol.* apud Paull. *lib.* 1. *Sent. tit.* 21. §. 9. & in Fausti, sive quisquis is sit, libello *de limitibus apud Goes. p.* 267. *Sarcofaga in fine invenies.* Et in Epigram. antiquo: Lethoque jacet condita sarcofago. Et apud Gruter. *Inscript. p.* DCVII. 1. *Corpora eorum fictili sarcofago commendaverim.* Addit Hein. Fiebant arcæ illæ, quæ sarcofagorum vocabulo, ex *Asio* vel *Assio lapide*, ceu observavit jam Cujac. *Observ.* 21. *c.*13. Assius oppidum Æolidis maritimum, ubi lapis iste effodiebatur, qui vim habebat carnivoram, multoque magis pulvis ejus, tam volatilis, ut pollinis instar parietibus adhæreret. Nec alibi hic lapis reperiebatur, quam tribus locis sibi admodum vicinis, Asso, Alexandria, & Cyalo. Vid. Isaac. Voss. ad Pompon. Melam *de situ orb. lib.* 1. *c.* 18. *p.* 398. *edit. Gronov.*

SARCULUS, vel sarculum, instrumentum, quo malæ herbæ eradicantur Ulp. *l.*8. *pr. D. de instr. vel instrum. legat.* Ligones, inquit, sarculi, falces putatoriæ, bidentes.

SARDIANORUM respublica in *l.* 24. *D. de ann. legat.* Sardiani Græcis, Latinis sunt Sardi. Caput Lydiæ quondam fuere Serdes, ante Hidæ dictæ, ad Caystrum amnem, haud ita procul Tmolo monte: Quas, quia Crœsi regia erat, cinctas obsidione, & expugnatas fuisse a Cyro *lib.* 1. scripsit Herodotus. Romani & conventum Sardibus tribuerunt, qui Sardianus dictus est Plinio, & Sardiana jurisdictio apud eumdem *lib.* 5. *c.* 29. Strabo 10. refert, Sardim terræ motu ætate Tiberii, qua ipse floruit, concussam, deinde restitutam, florentem ac claram exstitisse. Hic sunt Sardes, quarum ecclesiam inter septem, illas Asiæ præcipuas Joan. *Apoc* 2. censuit.

SARDINIA capta memoratur in *l.* 2. *§. capta D. de orig. jur.*

SARDONIX in *l ult.* §. 7. *D. de publican. & vect.* Gemma ex duorum nominum societate sic vocata. Est enim ex onychis candore, & sardi rubore mixta, auctore Isidoro *lib.* 16. *etym. cap* 8.

SARCOCALLA in *l. ult.* §. 7. *D. de publican. & vectigal.* Putat Brisson. eum esse, quæ in aliis *Sarcocolla* vocatur, qui a Plinio *lib.* 37. *cap.* 9 & Isidoro *lib.* 16. *cap* 9. Saphyrus adpellatur. Est autem sarcocolla lacrima arboris in Perside nascentis, turi similis, ut Dioscorid. *lib.* 3. & Plin. *lib.* 13. *cap.* 11. & *lib.* 24. *cap.* 14. scribunt. Nomen ab eo habet, quod dissolutam, & hiantem vulnere carnem adstringat, & adglutinet.

SARTUM *tectum*, id est, quod vulgo dicimus clausum, & opertum. Loquutio hæc orta a locatione operum publicorum, quæ locantur, ut integra præstentur, sarta tecta vocantur. Festus *lib.* 17. *in sarta.* Methaphorice vero integrum, tutum & illæsum significat *l.* 17. *D. de usu & habit. l.* 7. § 1. *D. ad leg. jul. repetund. l.* 7. *D. de usufruct.* Sic & Plautus *Trinum. Act.* 2. *scen.* 2. Sarta tecta tua præcepta habui. Flev. Vopisc. in *Aurelian. cap.* 35. De proprio possessiones, quas in Mauritenia habuit, sartis tectis Capitollo deputavit.

Satis aliquendo *valde* significat; ut in *l.* 4. *D. de in integr. restitut. l.* 7. §. 3. *D. quod vi, aut clam. l* 45. *§ penult. D. de fideicom. libert. l.* 2 §. 46. *D. de orig. jur.* Sic satis immodicum *l.* 53. *D. de don. int. vir. & ux.* impium *l.* 71. *D. de adquir. vel omitt. hered.* incivile *l.* 15. *D. de procurat.* inhumenum *leg.* 6, *pr. D. de pignor. act. l.* 20. *D. de adquir. hered* necessarium *l* 7. § 3. *D. quod vi aut clam.* Cælius apud Sosipatr. Charis *lib.* 2. *p.* 139 *edit.* Putsch. Commodum esse satis videtur. Cicero *lib.* 14. *ad divers. epist.* 23. Litteræ satis liberales. Idem *pro Cluentio cap.* 67. satis firmus accusator. Id *ibid. cap. ult.* satis multos. Sunt autem hæc diligentius notanda, quod Anton. Faber ex adjecte hac particula *satis*, meros Tribonianismos cudit.

Satis quandoque superlativo jungitur, & tunc παρέλκει. Satis minime *l.* 4. *D. de restit. in integr.* Satis pulcherrima *leg.* 2. §. 46. *D. de orig. jur.*

Satis accipere dicitur creditor, legatarius, & alius quilibet, cui cautio præstatur. Satis autem accipere dictum est eodem modo, quo satisfacere. Nem quia id, quo quis contentus erat, ei præstabatur, satisfieri dictum est, & similiter quia tales, quibus contentus quis futurus esset, ita dicebantur ut verbis obligarentur, satis accipi dictum est *leg.* 5. §. 3. *D. de verb oblig.* Satis a tutore accipit *l.* 5. *D. de administr.*

& peric. tut. Satis de lite accipere *l. 23. D. de fidejussor.* Satis de evictione accipere *l. 40 & 41. §. ult. l. 48. D. de evictION.* Cato *de re rustica cap. 11.* Quæ satis accipienda sunt, satis accipiantur. Plaut. *Sticho Act 4. sc. 1. v. 4.* Satis abs te accipiam, nisi videam mihi te amicum esse.

Singularis est loquutio: Legati fideicommissive *satis accipere l. 5. §. ult. D. ut in possess. legat. l. 38. in fin. D. de condict. indeb.* Subauditur autem per hellenismum in ea loquutione verbum *nomine*, ut integra oratione effertur in *l. 5. §. 29. D. ut in possess. legator.* Ex quo genere sunt & hæ loquutiones, *satisdari* certæ pecuniæ *leg. 6. in fin D. quib. mod. pign.* & apud Valer. Maxim. *lib. 4. c. 1* judicatæ pecuniæ *satisdaret*. Fideicommissi *satis* petere *l. 71. §. 1. D. de cond. & demonstr.* Pignori accipere legati *l. 28. D. de pigner.* Interpellati trajectæ pecuniæ *l. 2. D. de naut. fæn.* Totius dotis satisfieri *l. 32. D. de usufruct. leg.*

Satis acceptio autem definitur esse stipulatio, quæ ita obligat promissorem, ut adpromissores quoque ab eo accipiantur, id est, qui idem promittant *l. 5. §. 2. D. de verb. obl.*

Satis agere dixit Ulpianus in *l. 10. D. de condit. & demonstr.* ubi *satis egerit* quem morem sequuti sunt veteres auctore Charisio *lib. 1. Instit. grammat.* a quo Catonis ex libro dierum dictarum de consulatu suo, verba hæc citantur, jam nostri apud vallum *satis agebant*. Citantur & ex Pacuvii Atalanta, & Plauti Bacchidibus idem comprobantes versus. Quibus addit Brissonius Apuleium *lib. 8. de asin. aur.* ita loquentem; coloni multitudinem nostram latrones rati, satis agentes rerum suarum eximieque trepidi.

Satis cavere a possessore *l. 60. §. ult. D. eod. tit.* Satis esse cautum *l. 5. §. 1 D. de leg. tut.*

Satisdare dicimur adversario, quum pro eo, quod a nobis petit, ita cavemus, ut eum hoc nomine securum faciamus, datis fidejussoribus *l. 1. D. qui satisd. cog.* Satisdatio enim in *eod. tit.* & in omnibus prætoriis stipulationibus, quibus satisdari jubetur, fidejussorum dationem significat. Nam ne pignoribus quidem in vicem satisdationis quis defungi potest *l. 7. D. de prætor. stipul. l. 1. & 3. §. 1. D. si cui plus quam per Leg. Falcid.* Nec vero qui satisdare promisit, fidem impleste aliter intelligitur, quam si eum dederit accessionis loco, qui utiliter obligetur. Nam si minorem 25. annis, vel mulierem, vel servum det, non videtur satisfecisse obligationi aliter, atque si non idoneum dederit *l. 3. D. de fidejuss. l. 8. D. qui satisd. cog.* Non enim videtur satisdatum, si vitiose satisdatum est *leg. 6. D. eod. tit.* Inde & verbum satisdatum dicitur idoneam cautionem desiderare *l. 1. §. pen. D. quod legat.* Ceterum Græci ἱκανοδοσίαν satisdationem adpellant, cui respondet ἱκανὸν λαβεῖν. D. Lucas *Act. Apost. cap. 17. v. 9* Καὶ λαβόντες τὸ ἱκανὸν παρὰ τοῦ Ἰάσονος καὶ τῶν λοιπῶν, ἀπέλυσαν αὐτούς id est, & satis accipientes a Jasone & reliquis dimiserunt eos. Nam more Romano loquitur, & hoc modo sensit Jasonem, quum in jus duceretur, satisdatione præstita, seu fidejussoribus datis dimissum, Nam qui innocentia sua purgata, vel excusatione accepta, eum dimissum, errore labuntur. Adde Grotium *ad hunc locum*, & Raphelium in *notis Polybian. p. 354.* Ex integro quoque satisdandum est quandoque, ubi insignis calamitas medio tempore fidejusso-

SARDIANORUM respublica in *l.* 24. *D. de ann. legat.* Sardiani Græcis, Latiois sunt Sardi. Caput Lydiæ quondam fuere Sardes, ante Hidæ dictæ, ad Caystrum amoem., haud ita procul. Tmolo monte: Quas, quia Crœsi regia erat, cinctas obsidiona, & expugnatas fuisse a Cyro *lib.* 1. scripsit Herodotus. Romani & conventum Sardibus tribuerunt, qui Sardianus dictus est Plinio, & Sardiana jurisdictio apud eumdem *lib.* 5. *c.* 29. Strabo 10. refert, Sardim terræ motu ætate Tiberii, qua ipse floruit, concussam, deinde restitutam, florentem ac claram exstitisse. Hic sunt Sardes, quarum ecclesiam inter septem, illas Asiæ præcipuas Joan. *Apoc* 2. censuit.

SARDINIA capta memoratur in *l.* 2. *§. capta D. de orig. jur.*

SARDONYX in *l ult.* §. 7. *D. de publican. & vect.* Gemma ex duorum nominum societate sic vocata Est enim ex onychis candore, & sardi rubore mixta, auctore Isidoro *lib.* 16. *etym. cap* 8.

SARCOCOLLA in *l. ult.* §. 7. *D. de publican. & vectigal.* Putat Brisson. eum esse, quæ in aliis *Sarcocolla* vocatur, qui a Plinio *lib.* 37. *cap.* 9 & Isidoro *lib.* 16. *cap* 9. Saphyrus adpellatur. Est autem sarcocolla lacrima arboris in Persside nascentis, turi similis, ut Dioscorid. *lib.* 3. & Plin. *lib.* 13. *cap.* 11. & *lib.* 24. *cap.* 14. scribunt. Nomen ab eo habet, quod dissolutam, & hiantem vulnere carnem adstringat, & adglutinet.

SARTUM *tectum*, id est, quod vulgo dicimus clausum, & opertum. Loquutio hæc orta a locatione operum publicorum, quæ locantur ut integra præstentur, sarta tecta vocantur. Festus *lib.* 17. *in Sarta.* Methaphorice vero integrum, tutum & illæsum significat *l.* 17. *D. de usu & habit. l.* 7. § 1. *D. ad leg. jul. repetund. l.* 7. *D. de usufruct.* Sic & Plautus *Trinum*, *Act.* 2. *scen.* 2. Sarta tecta tua præcepta habui. Flav. Vopisc. in *Aurelian. cap.* 35. De proprio possessiones, quas in Mauritania habuit, sartis tectis Capitolio deputavit.

Satis aliquando *valde* significat; ut in *l.* 4. *D. de in integr. restitut. l.* 7. §. 3. *D. quod vi, aut clam. l.* 45. §. *penult. D. de fideicom. libert. l.* 2 §. 46. *D. de orig. jur.* Sic satis immodicum *l.* 15. *D. de don. int. vir & ux.* impium *l.* 71. *D. de adquir. vel omitt. hered.* incivile *l.* 15. *D. de procurat.* inhumanum *leg.* 6. *pr. D. de pignor. act. l.* 20. *D. de adquir. hered* necessarium *l* 7. § 3. *D. quod vi aut clam.* Cælius apud Sosipatr. Charis *lib.* 2. *p.* 139 *edit.* Putsch. Commodum esse satis videtur. Cicero *lib.* 14. *ad divers. epist.* 23. Litteræ satis liberales. Idem *pro Cluentia cap.* 67. satis firmus accusator. Id *ibid. cap. ult.* satis multos. Sunt autem hæc diligentius notanda, quod Anton. Faber ex adjecta hac particula *satis*, meros Tribonianismos cudit.

Satis quandoque superlativo jungitur, & tunc παρέλκει. Satis minima *l.* 4. *D. de restit. in integr.* Satis pulcherrima *leg.* 2. §. 46. *D. de orig. jur.*

Satis accipere dicitur creditor, legatarius, & alius quilibet, cui cautio præstatur. Satis autem accipere dictum est eodem modo, quo satisfacere Nam quia id, quo quis contentus erat, ei præstabatur, satisfieri dictum est, & similiter quia tales, quibus contentus quis futurus esset, ita dicebantur ut verbis obligarentur, satis accipi dictum est *leg.* 5. §. 3. *D. de verb oblig.* Satis a tutore accipit *l.* 5. *D. de administr.*

& peric. tut. Satis de lite accipere *l. 23. D. de fidejussor.* Satis de evictione accipere *l.* 40 *&* 41. *§. ult. l.* 48. *D. de eviction.* Cato *de re rustica cap.* 11. Quæ satis accipienda sunt, satis accipiantur. Plaut. *Stichc Act.* 4 *sc.* 1. v. 4. Satis abs te accipiam, nisi videam mihi te amicum esse.

Singularis est loquutio: Legati fideicommissive *satis accipere l.* 5. *§. ult. D. ut in possess. legat. l.* 38. *in fin. D. de condict. indeb.* Subauditur autem per bellenismum in ea loquutione verbum *nomine*, ut integra oratione effertur in *l.* 5. *§.* 29. *D. ut in possess. legator.* Ex quo genere sunt & hæ loquutiones, *satisdari* certæ pecuniæ *leg* 6. *in fin D. quib. mod pign* & apud Valer. Maxim. *lib.* 4. *c.* 1. judicatæ pecuniæ *satisdarit.* Fideicommissi *satis* petere *l.* 71. *§.* 1. *D. de cond. & demonstr.* Pignori accipere legati *l.* 28. *D. de pignor* Interpellari trajectæ pecuniæ *l.* 2 *D. de naut. fœn.* Totius dotis satisfieri *l.* 32. *D. de asaf. act. leg.*

Satis acceptio autem definitur esse stipulatio, quæ ita obligat promissorem, ut adpromissores quoque ab eo accipiantur, id est, qui idem promittant *l.* 5. *§.* 2. *D. de verb obl.*

Satis agere dixit Ulpianus in *l.* 10. *D. de condit. & demonstr.* ubi *satis egerit* quem morem sequuti sunt veteres auctore Charisio *lib.* 1. *Instit. grammat.* a quo Catonis ex libro dierum dictarum de consulatu suo, verba hæc citantur, jam nostri apud vallum *satis agebant.* Citantur & ex Pacuvii Atalanta, & Plauti Bacchidibus idem comprobantes versus. Quibus addit Brissonius Apuleium *lib* 8. *de asin. aur.* ita loquentem; coloni multitudinem nostram latrones rati, satis agentes rerum suarum eximieque trepidi.

Satis cavere a possessore *l.* 60. *§. ult D. eod tit.* Satis esse cautum *l.* 5. *§.* 1 *D de leg. tut.*

Satisdare dicimur adversario, quum pro eo, quod a nobis petit, ita cavemus, ut eum hoc nomine securum faciamus, datis fidejussoribus *l.* 1. *D. qui satisd. cog.* Satisdatio enim in *eod. tit.* & in omnibus prætoriis stipulationibus, quibus satisdari jubetur, fidejussorum dationem significat. Nam ne pignoribus quidem in vicem satisdationis quis defungi potest *l* 7. *D. de prætor. stipul. l.* 1. *&* 3. *§.* 1. *D si cui plus quam per Leg. Falcid.* Nec vero qui satisdare promisit, fidem implesse aliter intelligitur, quam si eum dederit accessionis loco, qui utiliter obligetur. Nam si minorem 25. annis, vel mulierem, vel servum det, non videtur satisfecisse obligationi aliter, atque si non idoneum dederit *l.* 3. *D. de fidejuss l* 8. *D qui satisd. cog.* Non enim videtur satisdatum, si vitiose satisdatum est *leg.* 6. *D. eod. tit.* Inde & verbum satisdatum dicitur idoneam cautionem desiderare *l.* 1. *§. pen. D. quod legat.* Ceterum Græci *ικανοδοσιαν* satisdationem adpellant, cui respondet *ικανον λαβειν.* D. Lucas *Act. Apost. cap.* 17. v. 9 Και λαβοντες το ικανον παρα τε Ιασονος και των λοιπων, απελυσαν αυτους id est, & satis accipientes a Jasone & reliquis dimiserunt eos. Nam more Romano loquitur, & hoc modo sensit Jasonem, quum in jus duceretur, satisdatione præstita, seu fidejussoribus datis dimissum. Nam qui innocentia sua purgata, vel excusatione accepta, eum dimissum, errore labuntur. Adde Grotium *ad hunc locum*, & Raphelium in *notis Polybian. p.* 354. Ex integro quoque satisdandum est quandoque, ubi insignis calamitas medio tempore fidejusso-

soribus supervenerit *l. 11. D. qui satisd. cog.*

Satisdare aliquando generaliter sumitur, idemque significat, ac quoquo modo satisfacere, ut in *l. 22. D. de constit. pecun.* Atque ita.

Satisdatio pro satisfactione qualicumque, ut in *l. 49. in fin. D. de solution.*

Alias *satisdatio* strictius est cautio fidejussoria, vel etiam juratoria, si fidejussoriam quis dare nequeat. Nudæ autem cautioni, repromissionique semper opponitur *l. 1. §. 5. D. de pretor. stipulat.* & in *tit. de damn. infect.* sæpe *l. 3. D. de petit. hered. l. 45. D. de preturat. l 56. in princ. D. de evictiom.* satisdatio fidejussoria adpellatur in *l. 28. §. ult. D. ex quib. causs. major.* Satisdationem præstare *l. 7. §. 1. D. qui satisd. cog.* dare *l. 32. § 16. D. de recept. arbitr.*

Satisdationis tamen adpellatione interdum quoque repromissio continetur, qua contentus fuerit is, cui satisdatio debeatur *l. 61. D. de verb. signif.*

Satisdato adverbialiter, ut testato dicitur. Inde satisdato cavere, promittere, id est, fidejussoribus datis *l. 4. §. ult. D. si quis caution. l. 4. §. 1. D. de fideicomm. libert.* & alias passim satisdato defendere *l. 18. §. ult. D. de castrens. pecul.*

Satis desiderare l. 1. §. 1. D. ut in possess. legator. Satis legatorum (nomine) desiderat *l. 3. §. 2. D. ut in possess. legator.* Eadem notione.

Satis exigere *l. 5. §. 1. D. de legit. tut.* id est satisdationem exigere, ut in *l. 1. §. 5. D. de magistr. conven.*

Satisfacere est desiderium creditoris, vel alius cujusvis implere *l. 1. D. qui satisd. cog.* Satisfacit ergo, qui idoneum expromissorem volenti dat *l. 4. §. 3. D. de re judicat.* In eo itaque, quod dicitur, pignus, soluta pecunia, vel si eo nomine satisfactum sit, liberari, satisfactum accipimus, quemadmodum voluit creditor, licet non sit solutum. Sive enim aliis pignoribus sibi caveri voluit, ut ab hoc recedat, sive fidejussoribus, sive reo dato, sive pretio aliquo, sive nuda conventione, sive alias quocumque modo recesserit, vel si convenerit, ut pro hypotheca fidejussor detur, datumque licet non idoneum creditor admiserit, vel si, deferente creditore, juraverit debitor, rem non esse pignori obligatam, satisfactum intelligitur *l. 9. §. 3. D de pignor. action. l. 5. §. ult. l. 13. & 14. D. quib. mod. pign. l. 3. D. de fidejussor.* Sed & si, accepto latum sit id, propter quod hypotheca erat obligata, satisfactionis nomen proficiet *l. 49. D. de solution.* Et alias quoque satisfactum videtur ex promissore, vel pignore dato *l. 53. D. de contrah. emt. §. 41. Inst. de rer. divis. l. 5. §. 18. D. de tributor. action.* Hinc *satisfacere* aliquando pro satisdare usurpatur, ut in *l. 30. princ. D. de usu & usufr. legat.* licet alias satisfacere, & satisdare sibi opponuntur, ut in *l. 1. D. qui satisdar. cogunt.*

Huc pertinent loquutiones, satisfacere æri alieno *l. 15. §. ult. D. de reb. eor. qui sub tutel.* conditioni *l. 84. §. 7. D. de legat. 1.* conventioni *l. 14. C. de rescind. vendit.* creditoribus *l. ult. §. 2. D. de condit. indeb.* debito *l. 11. C. de fidejussorib.* doti *l. 8. D. de act. rer. amotar.* edicto *l. 8. §. 11. D. de collat. bonor.* emtori *l. 15. D. de dol. mal. & met. except.* Falcidiæ *l. 80. D. de legat. 1.* fideicommisso *l. 123. D. de legat. 1.* judicatis *l. 40. §. 1. D. de pactis.* ex caussa judi-

dicati *l.* 2. *C. de contrar. judic.* juri *l.* 1. *C. de liber. præterit.* follemnitati juris *l.* 4. *C. de jur. deliber.* penfionibus *l.* 2. *C. de rei vindicat.* in pretium *l.* 32. *D. de fideicommiff. libertat.* promiffo *l.* 9. *C. de tranfaction.* pupillo *l.* 2. D. *de magiftrat. conven.* fententiæ *l.* 50. D. *de condit. & demonftr.* follemnibus ob tutelam publicam *l.* 1. *C. de infam.* folutioni *l.* 1. *C. ubi conven.* ftipulationi *l.* 2. *D. de verb. obl.* vectigali *l.* 1. D. *ne tut. vel curat.* voluntati *l.* 2. *C. de inftit. & fubftit.*

Satisfacere, & folvere feparantur *l.* 41. §. 1. D. *de marum. teftam.* *l.* 30. §. 1. D. *de ufufr.* *l.* 19. D. *de contrah. emt.* *l.* 45. D. *de adminiftr. & peric. tut.* *l.* 39. §. 1. D. *de ftatulib.* *l.* 38. §. 2. D. *de liberal. cauff.* ubi folvere eft præftare id ipfum, quod debitum eft, fatisfacere vero æquipollens aliquod facere ex voluntate creditoris.

Satisfacere etiam dicitur, qui fe excufat, defendit, deprecatur, de quo in art. fequenti.

Satisfactio tam late patet, quam patere fatisfacere diximus. Ita quoque accipiendum hoc verbum eft in *l.* 52. D. *de folution.* & *l.* 19. D. *de contrah. emtion.* At in refcripto Antonini, quod in *l.* 5. §. 16. D. *ut in poffeff. legator.* exponitur, ad exfolvendum legatum refertur *l.* 5. §. 7. D. *eod. tit.*

Satisfactio **pro defenfione, excufatione, cauffæ dictione. Sic quod eft apud D. Paullum II. ad *Timoth. cap. ult.* §. 16.** *εν τῃ πρωτῃ μου απολογιᾳ ουδεις μοι συμπαρεγενετο*, **in *Catalogo fcript. Ecclefiaft.* fic redditur: In prima mea *fatisfactione* nemo mihi adfuit. Satisfactio autem eft pars pœnitentiæ. Ejus enim partes tres contritio, confeffio, & fatisfactio.**

Et in tribus confiftit fatisfactio in oratione, jejunio, & eleemofyna. Cicero III. *in Verr.* Satisfacere, ait, effe tantum facere quantum fatis fit irato ad vindictam. Sic apud Sueton. *in Jul. cap.* 73. Valerium Catullum, a quo impetitus fuerat, fibi verficulis fatisfacientem eadem die adhibuit cœnæ.

Satisfactio pro reparatione injuriæ in *l.* 17. §. 6. D. *de injur.* ubi & *fatisfieri* illi, cui injuriam fecit fervus, verberibus dicitur in *l.* 6. §. 4. & §. 6. D. *de injuft.* *l. penult.* D. *fi ex noxal. cauff. agat.* Auctor ad Herennium *lib.* 4. Deinde quid injuriatum fatisfecifti.

Satisfactus in *l.* 4. §. 4. D. *de manumiff.* pro eo, cui fatisfactum eft per Græcifmum. Anton. Auguftio. *lib* 2. *emendation. cap.* 1.

Satis offerre, & *offerre fatis* dicitur debitor *l.* 6. *C. de teftam. marum.* & alibi fæpe.

Satis petere dicitur is, qui caveri fibi poftulat *l.* 14. D. *de adminiftr. & per. tut.* Inde illud in *l.* 52. *in fin.* D. *ut in poffeff. legator.* Si petatur fideicommiffo fatis, & fatis legatorum defideret in *l.* 1. §. 1. *l.* 3. §. 1. D. *ut in poffeff. legat.* Legatis fatis petere *l.* 7. D. *ut legator. fervandor. cauff.* Is apud quem fatis petitur *l.* 3. *princ.* & §. 1. D. *ut in poffeff. legator.* Sic &

Satis præftare *l.* 21. D. *rem rat. haberi.*

Satis præftare pro fatisdare *l.* 9. D. *de ufufr. ear. rer.* Mart. *lib.* 1. *epigr.* 53. Si de fervitio gravi querantur, Adfertor venias, fatisque præftes.

Satis interdum a verbis fuis disjungitur. Ita dari fatis, & fatis pro aliquo dare, & fatis pro lita accipere, legimus in *l.* 1. §. 4. D. *de rip. muniend.* *l.* 33. D. *de fidejuffor.* *l.* 2. §. 6. D. *de judic.* *l.* 26. §. *ult.* D. *de minor.*

l.

l. 51. §. 10. D. *de act. emt. l.* 3. *C. de postl. revers.*

Satis tempus pro fatis tempo-ris in *l.* 19. *D. de oper. lib.*

SATRIANI fundi mentio est in *l.* 33. §. 2. *D. de legat.* 3.

SATURA vel *Satyra*, ut Festus *lib.* 17. scribit, erat cibi genus ex variis rebus conditum, vel secundum aliorum interpretationem, genus carminis, in quo multis de rebus conjunctim, & confuse disputabatur. Ex quo *Satura* lex multis aliis conferta legibus olim dicebatur. Unde in sanctione legum adjiciebatur: Neve per faturam abrogato. Caius Lælius in oratione, quam pro se dixit: Postera die quasi per faturam exquisitis sententiis in deditionem accipitur. Isidor. *lib.* 4. *cap.* 16. Satyra lex est, quæ de pluribus rebus simul loquitur, dicta a copia rerum, quasi a faturitate, fatietate Justinian. *Confirt. Omnem reip.* §. 1. *de concept. Digest.* Et primo quidem anno hoc opus tradebatur legentibus, non secundum Edicti perpetui ordinationem, sed passim, & quasi per satyram collectum. Vid. *l.* 1. *C. de adsert. toll.* Eumen. *Panegyr. VIII. cap.* 11. Separate igitur utraque dicam, neque enim quasi per faturam confundenda sunt beneficia tua. Sosipat. Charis. *lib.* 2. *Instit. Grammatic. p.* 175. Maxime quum adverbium Stoici, ut alias diximus, πανδέκτην vocent. Nam omnia in se capit, quæ collata per faturam concessa sibi rerum varia potestas. Lactant. *lib.* 1. *Instit. divin. cap.* 21. citat Piscennium Festum in libris historiarum per faturam.

SATURNINUS Claudius, Jurisconsultus, citatur a Modestino *l. ult. D. de custod. & exhib. reor.* Saturnini etiam fit mentio in *l.* 1. §. 4. *D. de abigeis. l.* 1. *D. de effractor.* Citatur etiam ab Ulpiano in *leg.* 1. *D. de Senator.*

Saturninus Quintus Jurisconsultus *l.* 13 § 5. *D. de jurejur.*

Saturninus Venuleius Jurisconsultus, ad quem rescripta Caracallæ, & Alexandri memorantur *l.* 1. *C. quib. non objic. long temp. præscript. l.* 5. *C. de excusat. veteran.* Scripsit actionum libros decem, disputationum *lib.* 7. interdictorum libros sex, de officio proconsulis libros 4. de pœnis paganorum librum singularem; publicorum libros 2. & stipulationum libros 19. De variis Saturninis singularis libellus editus est ab Hein.

SAXOSUS fundus *l.* 13. *D. de reb. cor. qui sub tut. vel cur.*

SAXUM Tarpeium miræ altitudinis erat, a quo Lex duodecim Tabularum vult dejici eum, qui falsum dixerit testimonium. Sed hodie non potest quis sic damnari, ut de saxo præcipitetur, auctore Modestino in *l.* 25. §. 1. *D. de pœn.* Est autem aliis pœnis utendum pro qualitate admissi *l.* 1. *in princ. leg.* 9. *D. ad Leg. Cornel. de fals. l.* 23. *C. eod. tit.*

SCÆNA. Vid. *Scena.*

SCÆVA in *l.* 12. § 3. *D. de Ædil. edict.* qui manu sinistra ad ea opera, quæ dextra peragenda essent, utitur.

SCÆVITAS a scævus, pro perversitate. Scævitas morum *l.* 17. *C. Theod. de pœn.* Gellius *lib.* 6. *Noct. Attic. cap* 3. Ingenia aspera, inquit, inscita, & rudia sua scævitate & voluntario impetu in adsidua delicta, & in errores ruunt. Scævitas legitur etiam apud Ambros. *lib.* 5. *de fide ad Gratian. cap.* 2.

SCÆVOLA. *Quintus Cervidius* jurisconsultus *leg.* 38. §. *ult. D. de vulg. & pup. subst. l.* 50. *D. de fideicomm. libert.* Ejus auctoritatem laudant Ulpianus,

nus in *l.* 3. §. 4. D. *de liber. & postum.* & Paullus in *l.* 19. D. *eod. tit.* & *l* 38. §. *ult.* D. *de vulg. & pupill. substit.* ubi *nostrum* vocat, Scævolam Marci Imperatoris temporibus vixisse argumento est *l.* 39. *D. de legat.* 3. & *l.*22. *D. ad SC. Trebell.* Adjicit Hein. quod Q Cervidius Scævola, auctor jurisconsultorum prudentissimus *l.* 3. *C. Theod. de Testam.* Marco Antonino a consiliis, Jul. Capitol. *in Marco cap.* 2. & vel eo nomine celeberrimus, quod Severum Imperatorem & Papinianum Jurisconsultum instituit. Id *in Caracall. cap.* 8. Proculeianum fuisse contendit Jo. Bertrandus, Sabinianum contra a Bockeln *de famil. jurisc. cap.* 5. ex ercifcundis denique Mascov. *de Sect. procul. & Sabin. cap.* 8. §.5. obscuritatis, variationis, quin & προσωποληψίας caussa a multis vapulat. Cujac. *observ. lib.*4. c t. Merill. *observ.* I. 9. Bud. *Adnot. ad Pand. p.*67. Duaren. *Animadvers. Disputat.* I. 30. Ger. Noodt. *Probabil.* II. 2. *Observ.* II. 18. *de transaction. cap.* 22. *p.*546. Ev. Otton. *Papinian.* XI. 2. *p.* 212. De stilo Scævolæ judicat ita esse, quæ de reliquis accusationis capitibus pro Scævola dici possent. Præter libros 20. Quæstionum, in quibus multa repetiit, quæ jam in *responsis* dixerat (Cujac. *obs. lib.* 12. *cap.* 10.) scripsit libros XL. Digestorum, & quidem post excessum Marci uti ex *l.* 39. *D. de legat.* 3. collegerunt Cujac. *observ. lib.* 10. *cap.* 21. Merill. *Obs.* I. 29. Noodt. *de fœnor & usur.* III. 6. Exstiterunt ejusdem *Regularum* libri IV. *Responsorum* libri VI. & libri singulares, de Quæstione familiæ, Quæstionum publice tractatarum, nec non Notæ ad Julianum & Marcellum.

Scævola. Quintus Mucius. Quære in *Mucius* & *Quintus*.

Sᴄᴀ̈ᴠᴜs, *a*, *um* improbum. Scævum crimen *leg.* 44. *C. Th. de Episcop.* dogma *l.* 19. *C. Th. de hæretic.* Scæva impietas, apud Ambros. *lib.* 4. *de fide cap.* 4. interpretatio *Novell. un. Theodos. & Valentinian. de libere.* libido Tertullian. *in Apologetic. cap.* 11. refusio. Ambros. *lib.* 5. *de fide cap.* 6. religio *l.* 43. *C. Theod. de heret.* res apud Fest. *lib.* 16. Scæva tempora, pro tyrannicis *l.* 9. *C. Theod. de infirm. his, quæ sub tyran.* quæ ibidem *infausta* vocantur.

Sᴄᴀʟᴀ̈ *l.*7. *C. de aquæduct.* trajectus erant maritimi Constantinopoli in mare protensi, trajiciendi caussa usque ad navigia. Ad reparationem aquæductus hujus almæ urbis, inquiunt. Impp. omnia vectigalia, quæ colligi possunt in universis scalis hujus inclytæ urbis, &c. ad refectionem ejusdem aquæductus procedere. Ibi nulla ratione nonnulli pro *scalis* legunt *calculis*, alii *cellulis* contra veterem scripturam & Græcorum metaphrasim, quæ sic habet, εις ανανεωσιν τε αγωγε τα παρεχομενα εις τας σκαλας λαμβανεσθαι. Talis in regione sexta *scala* Syrena, quæ περασμα Justinianarum dicitur in *Novella* 69. Porro in regione quinta, *scala Chalcedonensis*, in quarta *scala Timasi*. Atque his singulis scalis nautæ attributi erant. Græce autem σκαλαι dicebantur. Vid. Cujac. *ad l.* 17. *C. de aquæduct.*

Scalam denique a scalis distingunt quidam, ut scala sit, quæ huc atque illud transferri potest. Caius: vel scalam sciens accommodaverit ad ascendendum, scalæ vero latiores habent gradus, & immobiles permanent, sed hanc confundi differentiam ostendit Pompon. in *l. fin. de divis. rer.* & Ulpianus in *l.* 12. §. 22. *D. de instruct. vel instrum. legat.*

SCANDULARII, pro scandulorum fabris & tectoribus *leg. ult. D. de jur. immun.* Scandulæ autem sunt quasi scindulæ tabellæ, non serra, sed bipenni productæ trunco dejecto Unde tectum scandulare Apuleio, nisi potius a scandendo, ut putat Marius Grabedus *lib.2. de partib. ædium.* Cum tamen Isidorus *lib.9. Etymol. c. 19.* scandulas a scindendo dictas credat, & verius uter senserit videto. Sunt igitur scandulæ tabellæ vicem tegularum præstantes, quernis & ligneis assulis, seu sectilibus asserculis confecta, &c. Scandulis contectam fuisse Romam annis quadringentis & septuaginta testatur Plin. *lib. 16. cap. 10.* Vid. Ducker. *de Latin. vet. Ictor.* p 430.

SCANSORES, non *scasores l. 2. C. Theod. de excus. artif.* Videntur enim fuisse scansores, qui circa gradus, scalas, scalaria, occupati erant, per quas scanditur & ascenditur.

SCAPHA ipsa per se navicula est, nec instrumentum est, vel membrum navis *l. 44. D. de evict.* & passim. Græci *σφολκίδα* vocant, ut interpres Euripidis in Andromachen scribit, *πλοῖον μικρὸν ἐφελκόμενον τῷ πλοίῳ* navicula parva, quæ a majore trahitur

SCAPHIUM ventris exonerandi caussa *l. 29. §. penult. D. de aur. arg. legat.* Verbum Græcum est, vas significans, in quod ventris onus excipitur. Itaque a Jul. Polluce *lib. 10. onomastic. cap. 9. segm. 45.* inter ea, quæ *εἰς ἀπόπατον* mulieri usui sunt, *σκάφιον* ponitur. Martialis *lib. 11. epigr. 12.*

Scaphium pro matula usurpavit. Plaut. *Bacchid. act. 1. scen. 1. v. 37.* Pro galea Scaphium; pro insigni sit corolla plectilis. Addit Hein. De diversis notionibus vocabuli *scaphium*, quod & pro parte capitis, corporisque femoribus vicina, & pro tonsura muliercularum inpudicarum, & pro instrumento rustico, & pro vase, vel potorio, vel quod horas indicabat, vel quo ignis eliciebatur, vel denique pro instrumento medico accipitur. Vide Ferrand. Adduens *Explicat. lib. 1. p 544. Tom. 2. Thesaur. jur. civ.* Hein. De Scaphio vide ulterius quod adnotavit Turneb. *adversar. lib. 2. cap. 30.* & *lib. 4. cap. 1.*

SCELERATUM, in quo scelus est constitutum, vel commissum, ut scelerata sacrificia in *l. un. C. de Thesaur.* & sceleratissimum consilium in *l. 8. pr. C. ad Leg. jul. majest.*

SCELERITAS, ut malitas dicitur in *l. 3. D. de bon. eor. qui ante sent.* Glossar. sceleritas, *ἀνομία.* Vid. Bynkersh. *observat. lib. 4. cap. 4.* Hein.

SCELEROSUS in *l. 18. C. de pœn. l. 1. C. Theod. de rapt. vel matr. sanctim.*

SCELESTA factio in *leg. 3. §. pr. C. ad leg. jul. majest.*

SCELESTUM contubernium *l. 10. C. de incest. & inut. nupt.*

SCELESTUS contractus *l. qui contractib. C. de jur. fisc.*

SCELUS maleficiorum *l. 4. C. Th. de indulg. crimin.* Scelere quæsitum *l. 2. D. ad leg. Corn. de fals.* sceleris particeps *l. 1. §. 5. D. ad SC. Silan.*

SCENA, vel ut in Pandectis Florentinis scribitur, *Scæna*, est ut Labeo definiebat, quæ ludorum faciendorum caussa quolibet loco, ubi quis consistat, moveaturque, spectaculum sui præbiturus, posita in loco publico privatoque vel in vico, quo tamen loco passim homines spectaculi caussa admittuntur. Quam definitionem ad edictum de his, qui notantur infamia, Ulpianus accomodat,

dat in *l.* 1. §. *ult.* & *l.* 2. §. 5. *D. de his, qui not. infam.* Frontem eutem theatri scenam edpellatam eb umbra luci densissima, ubi a pastoribus ineuote vere diversis sonis carmine primis & rudibus temporibus cantabentur, Cassiodor. *lib.*4 *variar. cap. ult* scribit. Inde in scenam prodire *l.*24. *D. ad leg. jul. de adult.*

Scenica vestimenta *l.*127. *D. de verb. signif.* quibus in scena utuntur *l.*5. §.10. *D. eod.*

Scheda in *l.* 17. *D. de fide instrument.* significat primam scripturam contractus negligentius & minus pure scriptam, quæ postea in mundum redigitur.

Schedia novis genus io *l.* 1. §.6. *D. de exercitor. act.*

Schema io Novellis & Authentius denotat habitum & vestitum, e. g. monachi, ut in *Novell.* 123. *cap. ult.*

Schisma est solutio vinculi ecclesiastici Estque vel universale vel particulare. Hoc inter quosdam Episcopos bellum intestinum est, & unionis disruptio, salve unitate fidei, salva adeoque unione cum sede populi, & tale schisma hæresim edhuc noo implicat, hæc quippe dissidium est a fide catholica. B. Augustin. *lib. un. qu.* 17. *in Matth. qu.* XI. §. e. *Tom.* 3. *p.*2. *p.*279. *edit. Paris.* Schismaticos non fides, diversa facit, fed communionis dirupte societas. Universale vero schisma est, quod denegetionem subjectionis, & obedientiæ in summo Pontifice agnitæ, erguit, & sic quoque vinculum ecclesiesticum eum Episcopis ei adhærentibus solvit. Ac quia hi eum suo capite universalem dicuntur constituere ecclesiam, schisme tale dicitur discessus ab universali ecclesia. Id vero ex jure canonico non potest hæresi carere, quia Papein supremum caput esse ecclesiæ, articulus fidei est, quem illi negant qui schisme universele commit tunt. Hieronym. in *c.* 26. *causs* 24 *qu.*3. Ceterum, eit, nullum schisma non aliquam sibi confingit hærefin, ut recte ab ecclesia (dominante) recessisse videatur: Non ergo mirandum, schismaticos eisdem pœnis, quibus hæretici, obnoxios esse c. 32. *causs.* 24. *qu.* 1. Add. *c.*34. *ibid.* De *schismaticis* & eorum pœnis vid. *l.* 1. 62. 63. & 64. *C. Theod. de hæret.*

Scholæ generaliter sunt ædificia, ubi convenire solent homines plurimi, eut studendi eut præstolandi, eut conferendi, aut elterius rei gratie. Ita Valesius ad Ammian. Marcellin. *lib* 14. *cap.* 7. *p.* 27. edit. Gronov. *Hein.* Memorantur autem in jure nostro.

Schola agentium in rebus *l. penult. C. de offic. milit. jud.* domesticorum *l.* 3. *C. ubi senator.* & epud Ammian. Marcellin. *lib.* 26. *cap.*5. *p.* 353. Scholas *militum*, undecim fuisse Justinianus in *l. ult. C. de locat. & conduct.* significet. Est autem hoc verbum corruptum in *l.* 7. *C. de aquæduct.* in qua vulgo *calculis*, pro scholis legitur. Ita Brisson. Sed in Florentina ibi legimus *scalis*, de quo vocabulo vide supra art. *Scala.* Schola equitum & peditum *l.* 6. *C. de advocat. divers. judic.* Ceterum scholis tribuni, & comites præficiebantur, in his vocabulis vide.

Schola gentilium epud Marcellin. *lib.* 14. *cap.*17. Gentiles autem inter scholeres militabant, & ita edpellati sunt, quod ex gentilibus seu berbaris conscripti essent. Veles. ad Ammian. Marcellin. *p.* 28. Duplex eutem schole eret *gentilium*, seniorum une, eltera juniorum. Vid. Pancirol. ed *Notit. Imp. Orient. p.* 103. Hein.

Scholæ palatina *l.* 13. §. 8. & 9. *C. de judic.* id est, palatinorum, qui sacris largitionibus ministrabant, diversa a schola palatinorum, seu eorum, qui in palatio militabant. Valeſ. *ad Marcellin. p.* 27.

Scholæ ergo etiam vocabantur ministeria palatina, quibus fungentes *scholastici* & *scholares* dicebantur. *l.* 2. *C. Theod. de concuſſ. advocat.* Coripp. *lib.* 3. *de laudib. Justin.* Ornata est, Augusta domus, jussuque regentis. Acciti proceres omnes, schola cuncta palati est. Jussa suis adstare locis. Hein.

Schola societatis sacrarum largitionum *l.* 13. *C. de palatin. sacrar. largit.*

Schola scutariorum & clibanariorum in *l.* 9. *C. Theod. de annon. civic.* Tres Scutariorum scholas memorat *Notit. Imp. Occid. p.* 56. Primæ scholæ meminit Ammian. Marcellin. *lib.* 26. *cap.* 1. secundæ *lib.* 25. *cap.* 10.

Schola silentiariorum *l.* 4. *C. de silentiar.*

Scholæ, diversa Jurisconsultorum, sive sectæ *l.* 138. *D. de verb. oblig.* Scholæ juris auctores §. 2. *Inst. de emt. vendit.* §. 8. *Inst. de mandat.* Unius auctor est Sabinus, alterius Proculus *l.* 2. §. *ult.* D. *de orig. jur.* Quos sæpe dissentiſſe, ostendit *l.* 93. §. 3. D. *de solution.* Contradictionis autem Caſſii, Proculi, & Pegasi exemplum habemus in *l.* 27. D. *de adquir. rer. dom.* Item Labeonis, & Sabini, & Proculi contrarias opiniones in *l.* 28. *D. eod. tit.* Sabini & Caſſii sententia *l.* 43. §. 5. D. *de furt.*

SCHOLARIS militia, eorum est, qui in scholis militabant *l.* 38. *C. Theod. de decur.* ubi existimat Briſſon. legendum: Scholari etiam quidam nomen dederunt militiæ. Unde scholares scholis adscripti *l. un. C. Theod. qui a præbit. tiron. l.* 3. *C. de offic. magistr. offic. l. ult. C. de decan. l.* 2. *C. de privileg. scholar. l.* 5. *C. qui milit. poſſ. l.* 14. *de erogat. milit. annon.* A Suida χολαριοι vocantur.

SCHOLASTICI, iidem qui *scholares* supra, ita adpellati in *l.* 2. *C. de lucr. advocator.*

Scholasticus, in *tit decretal. de primicer. seu scholast.* vid. supra in *primicerius.*

SCIENTIA, in genere notat notitiam, interdum & voluntatem, veluti in lege Aquilia, qua dominus teneri dicitur, quo sciente servus damnum dedit, scientiam pro patientia accipimus, ut qui prohibere potuit, teneatur, si non prohibuerit *l.* 45. & 46. D. *ad leg. Aquill.* Similiterque in omnibus noxalibus actionibus, ubi de scientia domini arguitur, scientia accipienda sic est, si cum prohibere poſſet, non prohibuit. Nam quod *sciente* quidem, invito tamen domino committitur, eum non obligat, in solidum *l.* 3. & 4 *l.* 5. §. 1. D. *de noxal. action.* quum hujusmodi scientia culpa vacet *leg.* 37. *D. de regul. jur.* In edicto quoque, si familia furtum feciſſe dicetur, *sciente* Domino a familia furtum factum accipimus, si scivit & prohibere potuit *l.* 1. §. 1. *D. si famil. furt. fec. dic.* In edicto de tributoria actione, scientiam accipimus, quæ habet & patientiam, non etiam voluntatem. Non enim velle debet Dominus, sed non velle. Si igitur scivit, & non protestatus sit, nec contradixerit, tributoria tenebitur, tamquam eo sciente negotio gesto *l.* 1. §. 3. D. *de tribut. action.* In edicto, *quæ in fraudem creditorum*, hæc verba *sciente te*, sic accipimus, conscio & fraudem participante. Non enim *scire* solum, sed & fraudis par-

participem esse oportet *leg.* 10. *princ.* & § 2. *D. quæ in fraud. credit.* In eo, quod dicitur, dies bonorũ possessionis petendæ *scientibus* cedere, scientiam accipimus, non quæ jurisprudentibus insit, sed eam, quam quis aut per se habet, aut consulendo peritiores adsequi possit *l.*2. §. *ult. D. quod vi aut clam.*

Scientiam nostram, id est principis consulat *l.* 1. *C. de relation.* Sic & ad nostram referre scientiam *l.* 1. *C. Theod. de adpellat. l.* 2. *C. Theod. de operib. publ.*

Scientia aliquando pro notitia ea est, qua quis rationem reddere potest ejus quod noscit, sic Jurisprudentia esse definitur justi atque injusti scientia *l.* 10. §. 2. *D. de justit.* & *jur. princ. Inst. eod. tit.*

Scientia interdum est notitia artis, & ab exercitatione, & professione separatur ut in *Collat. Leg. Mos.* & *Rom. tit.* 15. §. 2.

SCINDERE pro dividere. Sic *Scindi* dicuntur actio *l.* 1. 2. *C. si unus ex plurib.* defensio *l.* 5. §. 7. *de judicat. solvi.* judicium in partes *l.* 48. *D. famil. ercisc.* hereditas *l.* 2. *C. ad SC. Trebell.* pretium *leg.* 18. *D. de contrah. emt.* sententia in personas *l.* 10. §. 3. *de adpellation.*

SCIRE verbum generaliter sumitur *c. hoc videtur* 22. *quæst.* 5. Scire explicite & implicite quid sit, docet Panorm. in *gl. subr. de summ. Trinit.*

Scire & consentire sive permittere differunt *leg.* 8. §. 15. *D. quib. mod. pign. vel hypoth.* vid. etiam supra *scientia.*

Scire interdum pro observare ponitur. Sic scire debemus *l.* 29. *D. de verb. oblig.* sciendum est *l.*4. §.6. *D. de rem pupill. salv. for.*

Scire leges, non est verba earum tenere, sed vim & potestatem Celsus in *l. scire D. de legib.* *Scire* pro sciscere in *l.*98. *in fin. D. de solution.*

SCISCERE autem & jubere quid differant, ex *oratione* Ciceronis *pro* L. Flacco colligi potest. Sciscere & Jubere, sunt suffragio aliquid probare & improbare. Sed sciscit plebs (unde adpellata sunt plebiscita) populus vero jubet; quamvis etiam plebs jubere dicatur apud Cic. *pro Cornel. Balbo.* Si tum fit fundus cum scita & justa nostra sententia comprobat.

Σκοπελισμος, criminis genus in Arabia, cujus rei fiebant ii, qui in inimici agrum σκοπελους, id est, lapides posuissent, indicio futuros, quod si quis eum agrum coluisset, malo letho periturus esset insidiis eorum, qui eos posuissent, quo fiebat ut nemo ad eum agrum accedere auderet, crudelitatem timens eorum, qui *scopelismum* fecerant, hujus meminit Ulp. *in l.* 9. *D. de extraord. crim.* Et σκοπελιζειν, est ejusmodi lapides seu scopulos illos ponere in *d. l.*

SCOPTARIAUS, qui pavimenta scopis munda reddit *l.* 8. §. 1. *D. de instruct. vel instrum. legat.*

SCOPULUS, scopulos ponere in *l.* 9. *D. de extraord. crim.* ad scopelismum pertinet, de quo supra.

SCRIBA *l. ult. C. de magistrat. conven. l.* 1. *C. de tabular.* De scribis plura dixit Carol. Sigonius *de jur. civ. Rom. lib.* 2. *cap.* 9. Eorum tot genera erant, quot magistratuum & honorum, trim in urbe, tum in municipiis. Hinc passim occurrunt scribæ Ædilit. apud Reines. *Inscript. Class.* XI. 17. Gruter. *p.* CCCXVI. 4. Scribæ Quæstorii, Reines. XI. 14. 15. 18. 120. quos Cato Uticensis ob fraudes ærario ejecerat, Plutarch. in *Caton. Min. p.* 766.

Lex Clodia vero negotiari prohibuerat. Sueton. *Domitian. cap.* 9. & *Claud. cap.* 19. Scribæ Pontific. Reines. XI. 73. Scribæ XV. virales: Id III. I. Decemvirales Gruter. *p.* CCCXXVI. 4. aliique similes. Hein.

SCRIBATUS in *l.* 4. *C. de adpellat.* Et ita pro *scribitos* repone in *l.* 1. *D. de mun.* & ubi inter munera personalia *scribatus* recensetur. Vid. Cujac. *ad tit. C. de tabular.*

SCRIBERE aliquando est scripto promittere. Scævola in *l. ult. D. de doli exception.* Homo rusticanus genere scripsit quasi usuras præteritas. Plaut. *Asinar. Act.* 2. *sc.* 4. *v.* 34. Nunc satagit, adducit domum etiam ultro, & scribit numos. Servius *in* 7. *Æneid. v.* 422. Et tua Dardaniis transcribi sceptra colonis. Transcribi, ait, tradi. Sermo autem hic tractus est de pecunia, nam scribi, id est, dari. Horat. Scribe decem Nerio. Non est satis, adde Cicutæ. Rescribi, reddi. Horat. dictantis, quod tu numquam rescribere possis. Terentius: Argentum illud denuo rescribi jube, Phormio. Ex quo emendandus est Ausonii versus in *Epist.* 6. *v.* 23. in quo vulgo est, ergo aut prædictus jam, nunc rescribit arios. Et redime ut mora sit libera desidiæ. Quum tamen legendum sit: Ergo aut prædictos jam, nunc rescribe Darios. Atque hoc sensu interpetrari possumus, quod ab Ulpiano scriptum est, tutorem sibi pecuniam creditam scribere posse in *l.* 9. §. 7. *D. de administr. & peric. tut.* item, subscribente tutore *l. penult.* §. 1. *D. de in rem vers.* L. Titius scripsi, me accepisse a P. Mævio quindecim mutua numerata mihi de domo *l.* 40. *D. de reb. credit.* Porphyrion *ad Horat. lib.* 2. *sermon. sat.* 3. *v.* 76. Juris verba, inquit, scribere, est mutuum sumere, rescribere, restituere.

Scribere etiam jurisconsultorum muneris proprium verbum fuit, quemadmodum & cavere, Pompon. in *l.* 2. §. *ult. D. de orig. jur.* Massurius Sabinus publice primus scripsit. Et mox de jurisconsultis, neque responsa utique signata dabant, sed plerumque judicibus ipsi scribebant. Cicero *pro Murena cap.* 9. Servius his nobiscum hanc urbanam militiam respondendi, scribendi, cavendi plenam sollicitudinis ac stomachi sequutus est, jus civile didicit κ. τ. λ. In quo verbo scite lusit Cicero Trebatium jurisconsultum, negligentiæ arguens, sumto ambiguo ex *scribendi* varia significatione: Valde, ait ille *lib.* 7. *epist.* 14. jam cautus es. minus multi jam te advocato caussa cadent, ubi *scribere* a vulgari sua significatione ad hanc, quæ hic traditur, translatum, jocum fecit.

Scribere etiam formulam dicebatur, qui in judicio alterum provocabat. Quinctil. *lib.* 6. *cap.* 4. Colaphum tibi ducam, & formulam scribam, quod caput durum habeas.

Sed & quod Græci dicunt δικην γραφειν, hoc Latini verbum verbo reddentes, *dicam scribere* dicunt. Quam loquutionem a comicis primum Latinitate donatam, quum Græcas comœdias Latinas facerent, verisimile est. Utitur autem ea Plaut. *Aulular act.* 4. *sc.* 6. & Terentius *Phorm.* I. 2. 3. 77. II. 2. *v.* 15. II. 3. *v.* 92. IV. 3. *v.* 63. & Cicero *in Verr. cap.* 15.

Prætor quoque *scribere* dicitur actionem, qui in edicto & albo proponit *l.* 1. *princ. D. de eo, qui pro tut.* Unde *in rem scriptæ actiones exceptionesque* dicuntur, quæ generaliter in rem proponuntur & adversus possessorem dantur

tur quamquam ex certæ personæ facto oriantur *l. 9. §. ult. D. quod met. causs. l. 1. §. ult. D. de interdict. l. 4. §. 33. D. de dol. mal. & met. except.* Edictum singulariter scriptum *l. 1. §. 4. D. quod fals. tut. auct.*

Propria significatione dicimus, *scribere* codicillos *l. 9. Cod. ad leg. Cornel. de fals.* testamentum *l. 25. D. de liber. & postum.* Eo etiam pertinet *scribere* repudium. Vid *remittere.*

Scribere heredem, pro facere, instituere, relinquere *l. 22. D. de donat. int. vir. & uxor.* Liber & heres scriptus testamento *l. 41. D. de reb. credit.* Unde & scripti heredes, qui testamento instituti sunt, & opponuntur legitimis *l. 14 D. de transact.* Scriptus porro heres non intelligitur, cujus nomen consulto testator induxit *l. 2. §. 7. & l. 8. §. pen. D. de honor. possess. sec. tab.* Ita exheredem scribere (id est, facere) testamento *l. 8. §. 1. & §. 6. D. de bon. possess. contr. tab.* Item scribere tutorem *l. 10. D. qui testam. fac. poss.* Cic. *pro Cluent. cap.* 14. Nemo illum ex tam multis cognatis & adfinibus tutorem umquam liberis suis scripsit. *Ibid. cap.* 12. Nam quum ejus filium faceret heredem, eum tutorem liberis non adscripsit.

Scribere sibi legatum videtur, non solum, qui sua manu id facit, sed & qui per servum suum vel filium, quem in potestate habet, dictante testatore, legato honoratur *l. 15. §. 1. D. ad Leg. Cornel. de fals.* Sic *scribere* sibi, est testamento sibi legatum aliquod aliudve quid emolumento futurum adscribere *l. 3. C. de his, qui sibi adscrib.* Scribere libertatem alicui, & testamento ei dare *l. 70. D. de adquir. hered.* Sic & scribere conditionem *l. 23. §. 2. D. de petul. legat.*

Scribere est ad principem scripto referre in *l. 3. & 4. C. de adpellat.*

Scribere etiam notam inurere significat *l. 17. C. de pœnis.* Ulpian. *tit. 1. Regul. §. 11.* Dedititiorum numero sunt, qui pœnæ caussa vincti sunt a domino, quibus vestigia scripta fuerunt. Quinctil. *lib. 7. cap. 4* Si quis fugitivo stigma scripserit. Veget. *lib. 2. cap. 5.* Nam picturis in cute punctis milites scripti & matriculis inserti jurare solent. Inde inscriptos vultus, id est, stigmate notatos dixit Plinius *lib. 18. hist. nat. cap. 3.*

Adde & aliam verbi *scribere* significationem, quæ quamvis in historiis frequens & pervulgata sit, a Lexicographis tamen omissa est. Scribere enim milites, scribere supplementum exercitui, pro conscribere, comparare, & colligere crebro legimus. Sallust. in *Jugurth. cap. 43. n. 3.* Igitur diffidens, inquit, veteri exercitui, milites scribere, præsidia undique arcessere. Idem *ibid. cap. 39. n. 2.* Et tamen exercitui supplementum scribere, ab sociis & nomine Latino auxilia arcessere. Id *lib. 9. cap.* 8. Interea consules exercitum scribere, armare, educere placet. Id *lib. 9. cap.* 43. Cohortes, quæ in supplementum scriptæ fuerant *lib. 37. cap.* 50 Alteri consuli exercitus, qui erat in Ætolia, est decretus, & ut supplementum scriberet permissum. Sic & *rescribere*, pro de novo & integro conscribere dixit idem Livi *lib. 9. cap.* 10.

Scribere etiam Jurisconsulti dicuntur, qui monumenta sua posteritati tradunt. Sic Africanus non tantum scripserat libros 9. quæstionum in *Indic. Pandect Florentin.* sed & in *l. 39. pr. D. de legat.* 1. ita scriptum est, Africa-

 nus

nus *lib.* 20. epiſtolarum apud Julianum quærit.

SCRIBITUS Vid. ſupra *ſcribatus*.

SCRINIA palatii ſeu principum plura fuerunt *l.* 10. *Cod. de fid. inſtrum.* Quatuor memorantur interdum, Memoriæ, Libellorum, Epiſtolarum, Diſpoſitionum, *l. ult. C. de decurion. l.* 3. *C. de offic. quæſt. l.* 3. 4. & 11. *C. de proxim. ſacr. palat. l. ult. C. de proxim. ſacr. ſcrin.* Interdum vero tria duntaxat, memoriæ videlicet, epiſtolarum, ac libellorum ſeu cognitionum, ut in *l.* 5. 6. & 10. *C. de prox. ſacr. ſcrin. l.* 1. *C. de privil. eor. qui in ſacr. palat.* Etiam Exceptorum & Tabulariorum & Canonum & Numerorum & Mittendorum ſcrinia memorantur *l. ult. C. de veſtib. olob. l.* 7. *C. de palatin. ſacr. largit. l.* 10. *C. de murileg.* item Fabricarum & Barbaricariorum *l.* 1. *C. de propoſ. agent. in reb.* Idem ſcrinium Auri ad Reſponſum *l.* 7. *C. de palatin. ſacrar. largitiora.* Cujus & in *Notit. Imp. Orient. p.* 117. Ex hoc accipienda ſunt hæc Juſtiniani verba in *Novell.* 24. *cap.* 4. *ἑξει τε ἐπι τοις ϛρατιωταις και* ad reſponſum. Habebis etiam inter milites ad reponſum. Et in *Novell.* 25. *cap.* 1. *ἐχετω γε μην και* ad reſponſum, *ἠτοι ἀποκρισιαριους, προς την ϛρατιωτικην ευκοσμιαν.* Habeat quoque ad reſponſum, ſive apocriſiarios ad militare ornamentum. In *Novell.* 26. *cap.* 2. §. 1. *και παρεσται αὐτω και* ad reſponſum, *δια τας ἐκεισε δυναμεις.* Aderit quoque illi ad reſponſum, propter militum copias, quæ ibi ſunt. In *Novell.* 28. *cap.* 3. *ὑπακουετω δε αὐτω και το ϛρατιωτικον δε κατα την ἐπαρχιαν ἱδρυμενον ἐχετω δε και* ad reſponſum. Obediant vero ei milites quoque, qui in provincia ſunt collocati, habeat quoque ad reſponſum. Ex quibus locis adparet militaribus uſibus hoc ſcrinium deſerviiſſe. Eoque ad milites perlata exercitus rectorum mandata in vetuſtis quibuſdam ad Julianum Patricium notis legitur. Meminit etiam officii *ad reſponſum* in re militari *l.* 19. §. 1. *C. de re militar.* Porro in *Notitia dignitatum*, quum officium comitum ſacrarum largitionum recenſetur, ad ſuperiora ſcriniorum genera hæc quoque adduntur, veſtiarii ſacri, aureæ maſſæ, argenti, anularenſes, a pecuniis, a miliarenſibus. In noſtris etiam libris *ſcrinii* ad limitem, & ab argentariis, & operum, & Orientalis *ſcrinii*, & Aſiani, & Thracii, & Macedoniæ, & Daciæ fit mentio *l.* 7. *C. de palatin. ſacrar. largition. l.* 18. *l. ult. C. de numerar.* Ad ſcrinia tranſmittere *l.* 6. §. 3. *C. de adpell.*

SCRINIARII, ſcriniis præpoſiti *l. ult. C. de caſtrens. pecul. l.* 18. & 10. *C. de numerar. l. ult. C. de adparit. præf. prætor.* Suidas *Tom.* 3. *p.* 338. *Σκρινιαριος ὁ χαρτουλαριος του ἐπαρχου ὁ αἰρων το σκρινιον, ἠτοι το κιβωτιον.* *Scriniarius*, Chartularius Præfecti, ſive qui ſcrinium ſervat. Scriniis autem magiſtri præponebantur. Et ita Alexander Imperator Ulpianum magiſtrum ſcrinii feciſſe Lampridius in *Alexandro cap.* 26. auctor eſt. Nec principibus tantum, ſed & magiſteriis & poteſtatibus ſui ſcriniarii erant. Vet. Gloſſar. *Scriniarii*, *σκευοφοροι, ἠ χαρτουλαριοι.* Aliud Gloſſar. *Scriniarii* ſunt magiſtri ſcriniorum vel memoriales ſcriniorum. Gloſſar. Nomic. *Σκρινιαριοι, λαμπροφοροι, τουτεστι χαρτουλαριοι.* Ad d. Gloſſas Potheci ad Juliani verſionem Novellar.

SCRIPTIO, de notis, quæ faciei, manibus fronti furis inſcriptæ

scriptæ *l.* 2. *C. Theod. de pan.* Vid. in *Scribere.*

Scriptio, epistola, commonitorium, brevis *l.* 1. *&* 3. *C. Th. de erogat. milit. annon.*

Scriptio pro adscriptione collationis, seu descriptione *l.* 12. *C. Th. de proximis.*

SCRIPTURA, pro eo, quod est in scripturam redactum, sive totum, sive pars ejus. Ut adeo pro adjectione etiam usurpetur. Sed & pro clausula accipitur, ut in *l.* 7. *D. de ann. legat.* Ita accipe verba, ex hac scriptura in *l.* 5. §. *ult. D. de instruct. vel instrum. legat. l.* 74. D. *ad SC. Trebell. l.* 27. *D. de servit. præd. rusticor.*

Scriptura, pro opinione & sententia alicujus in scriptum redacta. Sic scriptura epistolæ *leg. ult. D. de constit. pecun.* Scriptura Juliani *l.* 18. §. 5. *D. de damn. infect.* Sabini *l.* 1. §. *ult.* D. *de verb. oblig.* hujusmodi *l.* 26. §. *ult.* D. *depositi.*

Scriptura etiam pro nominibus accipitur, quæ ut argentariis fiebant & in Codices referebantur *l.* 9. §. *ult. D. de edend. pr. Inst. de litter. obligat.* quæ & scriptura numulariorum *l.* 9. §. 2. *D. de edend.* mensæ *l.* 27. §. 1. *D. de furtis.*

Scriptura, vectigalis genus, quod pro pecoris pastu præstabatur. Plaut. Truculent. *Act.* 1. *scen.* 2. v. 42. Adde Ciceron. *Verrin.* II. 70. III. 50. *& ad divers. lib.* 4. *epist.* 63. & P. Burmann. *de vectigal. Pop. Rom. c.* 4. Hein.

Scriptura etiam species accessionis industrialis est. Sic scriptura cedere chartæ dicitur *l.* 9. §. 1. *D. de adquir rer. dom.* §. 30. *Instit. de rer. divis.* Ejus est scriptura, cujus est charta aut pergamena Caius *Instit. lib.* 2. *tit.* 1. §. 4. Hein.

SCRIPTUM jus. Vid. supra *jus scriptum.*

Scriptum facere, pro scribæ munus exercere. Liv. *lib* 9. *cap.* 46. de C. Flavio, qui scriba fuit. Inveni, ait, in quibusdam annalibus, quum adpareret ædilibus, fierique se pro tribu ædilem videret, neque accipi nomen, quod scriptum faceret, tabulam posuisse, & jurasse, se scriptum non facturum. Quem aliquando antea desiisse scriptum facere arguit Macer. Licinius. Sic & Gellius de eodem agens *lib.* 6. *cap.* 9. loquutus est.

Pro non *scripto* esse, facere, habere, dicunt Jurisconsulti de iis, quæ exitum non habent. Pro non scriptis autem & caduca fieri legata, longe differunt *l. un.* §. 2. *C. de caduc. tollend.* Ubi traditur, ea, quæ his relinquebantur, qui in rerum natura, tunc temporis non essent, quum testamentum fieret, pro non scriptis habita. Quod etiam confirmat. *l.* 2. *& l.* 6. *in fin. D. de jur. codicill. l. pen. D. de his, quæ pro non scripț. l.* 26. §. 6. *D. de fideicommiss. libert.* Pro non scriptis etiam habebantur, quæ servis pœnæ relinquebantur *l.* 3. D. *de his, quæ pro non script. l.* 25. §. 3. *D. de adquir. hered.* Item turpia legata, quæ legatarii magis notandi, quam demerendi caussa scribuntur *leg.* 57. D. *de legat.* 1. Item quæ deportatis & peregrinis relinquuntur *l.* 1. *C. de hered. instit.* In eadem caussa sunt & captatoriæ institutiones, captatoriaque legata, eaque, quæ sibi quis manu sua in testamento adscripsit *l.* 1. *l. ult. D. de his, quæ pro non script. l.* 15. §. 1. D. *ad Leg. Cornel. de fals. l.* 4. *&* 5. *C. de his, qui sibi adscrib.* Et generaliter, quæcumque illicite & contra leges in testamento scribuntur, pro non scriptis ha-

habentur, & apud heredes remanent *l.* 14 §. 1. & §. *ult. D. ad leg. Cornel. de fals. l. ult. D. de his, quib. ut indign. l.* 20. *in fin. D. de hered. instit.* Conditiones etiam contra leges, edicta, bonos mores scriptæ, pro non scriptis habentur *leg.* 14 & 21. *D. de condit. instit.* Plinius *lib.* 2. *epist.* 16. Admonet me, codicillos Aciliani, qui me ex parte instituit heredem, pro non scriptis habendos. Pro non scripto habitus servus *l.* 26. §. 6. *D. de fideicommiss. libert. l* 8. §. 6. *D. de bonor. possess. contr. tab.*

SCRIPULUM Latinis idem valet, quod Græcis γραμμα, est que vicesima quarta pars unciæ, auctore Volusio Mæciano. Scripuli mentio fit in *l.* 1. & *l.* 5. *C. de metallar. l.* 1. *C. Theod. de ponderator. l* 12. *C. Theod de metallar. l.* 12. *C. de annon. civic.*

SCRUPULOSITATE juris nimiaque subtilitate in *l.* 12. *pr. D. de injust. rup. irrit.*

SCRUPULOSA inquisitio *l.* 6. *D. de jur. & fact. ignorat.* sollemnitas *leg.* 17. *C. de jur. deliber.*

SCRUTINIUM. Per scrutinium fit electio, quando electores vel ex gremio vel aliunde eligunt tres viros ecclesiasticos peritos, qui excipiant singulorum vota, oretenus vel in scriptis, offerenda, examinanda, numeranda, cum obligatione, publicandi eum in electum, in quem convenerit plusquam dimidia pars capituli. De scrutinii forma est *cap.* 43. *Decretal. de elect.* Sed autem de singulis actibus scrutinii separatim quædam dicamus. Peracta missa de Spiritu S. requiritur (1) ut assumantur tres de collegio fide digni, & quidem per electionem, quæ non adstricta est ad certam quamdam sollemnitatem, & sic etiam fieri potest per suffragia publica Passerinus *de elect. c.* 16. *qu.* 4. *n.* 11. In electione Pontificis novem personæ, dirigentes scrutinium, assumuntur, tres scrutatores, tres revisores, & tres infirmarii. Posteriores in gratiam infirmorum Cardinalium assumuntur, ad quos cum capsula se conferunt, ut in illa vota eorum colligant, ut in Gregorii I V. Bulla plenius eorum officium describitur. Verum hæ novem personæ non eliguntur, sed juxta constitutionem prædictam, omnium Cardinalium præsentiam nominibus in sacculo vel vase propositis, primo extrahuntur per cardinalem decanum ultimum tres scrutatores, deinde reliqui. Ceterum ubi consuetudine invaluit, ut certæ personæ scrutatorum officium sustineant, fine electione, ei standum est, neque enim hæc scrutatorum electio ad substantiam negotii pertinet. Hi præmittere solent sedulam adhortationem de eligendo habili ad prælaturam vacantem, quem in finem electores juramento constringuntur. Non esse vero hoc juramentum de essentia electionis, canonistæ docent, vid Passerin. *cit. tr. cap.* 18. *qu.* 11. *num.* 62. *seq.* In pluribus tamen capitulis mediatis adhuc juramentum hoc necessarium est, quod etiam singuli Cardinales præstant in electione Papæ. Officium (2) scrutatorum est secundum *c.* 42. *de elect.* exquirant secrete, sigillatim, diligenter vota cunctorum. Secrete, ne palam fiat cui hic vel ille suum votum dederit. Unde etiam plerumque in schedulis ab electoribus votum ita inscribitur, ut nequidem ipsi scrutatores intelligere possint a quo votum hoc profectum fuerit. In electione Pontificis schedulæ quidem quilibet Cardinalis nomen proprium inscribit, v. g. Ego Theodosius

Car-

Cardinalis N.N. eligo in ſummum Pontificem N.N. ita tamen eum complicat, ſigilliſque peculiariter ad hunc actum præparatis claudit, ut quidem nomen electi, ſed non eligentis inde apparere poſſit. Forma harum ſchedularum deſcripta eſt in conſtitutione Gregorii XV. Ceterum haud interdictum eſt, vota ſcrutatoribus viva voce edere, quo caſu ſcrutatoribus incumbit, vota data ſcripto excipere. Barboſa *lib.* 1. *de jur. eccleſ. cap* 19. *n*, 201. Paſſerinus *cit. l. qu.* 6. *n.* 15. Porro ſigillatim vota exquirenda, quia a pluribus conjunctim excipi nequeunt. Præterea diligenter, hoc eſt, ut præcaveant, ne ſinguli in urnam plures quam unam ſchedulam deponant, ut vota ipſa examinent, utrum ſint debito modo data. Certo enim eſſe debent & categorica, hoc eſt, non alternativa, aut conditionata, non incerta, ſed in certam collatà perſonam, ut ſtatuit Pontifex in *c.* 2. *de elect. in* 6. addendo talia vota nulliter data pro non adjectis habenda eſſe, ita ut eo modo eligentes pro ea vice ſua voce priventur, habeanturque ac ſi inter electores non eſſent, Paſſerinus *cit. l. qu.* 7. *n.* 24. Denique cunctorum vota ſunt exquirenda, & ita quoque ſcrutatores a ſemetipſis vota exquirere debent. Et quidem ſi per ſchedulas vota edunt parum intereſt, utrum ſcrutatores primo, an vero ultimo loco eos in capſulam ponant, ſi vero viva voce, aliud dicendum. Ne enim in eorum poteſtas ſit, votis ſuis electionem turbandi, vel vim ejus univerſam ad ſe trahendi, cum mutua conſpiratione facile majora efficere poſſent, primus ante omnia a reliquis ſcrutatoribus vota excipit, & hi rurſus a primo, & deinceps reliqua vota ſunt exquirenda. Exquiſita vota in ſcriptis redigenda juxta *c. cit.* 42. connumeratis ſchedulis, utrum numero electorum conveniant, alioquin ſchedulæ comburuntur, & novum inſtituitur ſcrutinium: Paſſerinus *cit. l. qu.* 12. *n.* 65. In ſcriptis redacta mox publicanda, quo facto facultas variandi non amplius integra, quæ antea cuilibet libera erat c.58. *de elect.* Ipſa publicatio fit a ſcrutatoribus vel uno eorumdem, hoc modo, ut tantum exprimantur perſonæ, quæ ſuffragia meruerint, non vero quot ex electoribus in hanc vel illam perſonam inclinaverint Tamburin *de jure Abbat. diſſ.* 5. *qu.* 6. *n.* 12. Singulorum enim eligentium nomina nunquam publicanda ſunt. Laurenius *de for. benefic. ſect.* 2. *c.* 2. *qu.* 347. Inde fit collatio votorum, ut conſtet, in quem omnes vel major & ſanior pars capituli conſenſerit *c.* 42. *cit.* Non itaque ſufficiunt vota majora ſimpliciter, ſed reſpectu capituli, adeo ut ſi duodecim electores adſint, is demum majora habere cenſeatur, qui ultra ſex vota habet; non vero ſi primus quinque, ſecundus quatuor & tertius tria haberet vota *c.* 48. *Decretal. de elect.* & *c.* 23. *eod. tit. in* 6.

SCUCLATA in *l.* 11. *Cod. Theod. de ſcenic.* forte pro *ſcutulatis* cum vitio legitur, ut ſignificantur veſtes *ſcutulis* diviſæ. quarum meminit Plin. *lib.* 8. *hiſt. natur. cap.* 48. B. Hieronym. in Ezechiel. *cap.* 27. Iſtiuſmodi homines negotiatores Tyri ſunt, qui polymita, purpuram & ſcutulata mercantur.

SCULPERE ſignum *l.* 30. *D. ad leg. Cornel. de fals.*

SCUTARII Zoſimus *lib.* 3. *cap.* 29. Συναποκλιναντων αυτω κ των αμφι τον βασιλεα δυο ταγματων, ας σκυταριους προσαγορευουσιν. Recedentibus una cum ipſo

ipso & iis ordinibus duobus, qui stipare Imperatorem consueverunt, & *scutarii* dicuntur. De his scutariis eorumque diversis scholis de quibus supra in art. *schola*, conferendus est Valesius *ad Ammian. Marcellin. lib.* 14. *cap.* 7. *p.* 28. edit. Gronov. & Columb. *ad Lactant. de mortib. persequut. cap.*19. *p.*154. Hein.

Scutellæ continentur, si cui vasa legata sunt *leg.*19. §. 10. *D. de aur. arg. leg.*

Scyphus est vas potorium. Scyphi ex ære *l.*24 *D. de adquir. rer. dom.* argentei *l. ult. D. de prascr. verb.*

Scutulatæ vestes. Vid. supra *scuclata.*

Sebastenorum civitas in *l,* 21. §.3. *D. de ann. legat.* quænam sit? Vid. Cujac. *Recit. ibid.*

Secretarium locus est, in quo judices caussas examinant. Est enim secretarium judicum, ut consistorium principis *l. ult. C. ubi senator. l.* 3. *C. de offic. diversor. judic. l.* 20. *C. Th. de exaction. l.* 2. *C. de proxim. sacror. scrinior. l.* 1. & 2. *C. Th. de offic. rector. prov.* Hoc verbo auctor *passionis S. Cypriani* statim initio utitur. Unde vero dictum sit, vid. Cassiodor. *Variar. lib.* 11. *epist.* 1. Add. Jac. Gothofred. *Comm. ad l.* 1. *C. Theod. de offic. rector prov.* & Hesych. in σεκρετον & Valesf. ad Ammian. Marcellin. *lib.*15. *cap.*7. *pag.*69. *edit.* Gronov. Nec aliud est intrare judicis secretum in *l.* 14. *C. de testib.* ex quo vulgo colligunt, testes remotis partibus esse a judice examinandos. Ex Lactantio *de mortib. persequut. cap.*15. patet, ibidem fuisse aras positas, ad quas temporibus persequutionum tus adolere jubebantur, qui *secretarium* ingrediebantur. Hein.

Secretarium etiam in ecclesiis locus, ubi Episcopus cum presbyteris audiendis caussis vacabant, Sulpic. Sever. *Dial.* II. 1. & *Epist.*I. & III. add. Vales. *ad Ammian. Marc. ibid.* Hein.

Secretum in *l.*14. *C. de testib.* idem quod secretarium. Secretum vero vetus glossar. explicat δικαςη *ter. Novell.*123. *c.* 17. Harmenopul. τιτ. VI. 40.

Secretum etiam est, quod a notitia vulgi secretum est. Solitudines, ac secreta captant quidam ignaviæ sectatores *l.* 7. *pr. Cod. Th. de privil. eorum qui in sacr. palat.* Imperio magna ab universis secreta debentur *l.* 17. *C. de oper. publ.* Dira secreta, id est, magica *l.* 6. *C. Th. de indulg. crim.* Dolor in exsequiis secretum amat *l.*5. *C. Theod. de sepulcr. viol.* Secreta domus nostræ *l.* 5. *C. Theod. de metall.* judiciorum *l.*41. *pr. D. ad Leg. Aquil.* mentis *l. un. C. Th. de imag. Imper.* Manichæorum nefanda *l.* 3. *C. Theod. de apostat.* patrimonii *l. ult. C. de aliment. pupill.* Secreta præbere doctrinæ piaculari *l.*2. *C. Theod. ne sanct. baptism. iter.* Loca seu prædia, quæ feralibus sacrilegiis constiterit præbuisse secretum, hoc est, in quibus feralia sacrilegia celebrata sunt *l.*4. *C. Theod. eod. tit.* Secreti suscepti ratio *l.* 3. *C. de probation.* Secretum voluntatis *l.*70. *D. de hered. inst.*

Secreta mandata principis *l.* 1. *C. de mandat.* judicia *l.* 1. §. 38. *D. depositi.* Secretæ quietis umbracula *l.*6. *C. Theod. de honor. codicillor.* Secreto loco *l.*6. *C. de sentent. & interloquut.*

Secta dicitur, quæ Græce αἵρεσις, & alias schola adpellatur. Secta catholica *l.* 42. & 44 *C. Theod de heret.* Sectæ diversæ Jurisconsultorum *leg.* 2. §. *ult. D. de orig. jur.* Secta orthodoxa *l.*57. & *ult. C. Theod. de hæres.*

Stu-

Studiorum *l.* 8. §. 4. *D. de vacat. & excus. muner.* Sectam suam & temporum suorum metonymice pro ipsa doctrina Ecclesiæ & politiæ dicunt Imperatores in *l.* 2. *C. ad leg. jul. majest. l.* 5. & 6. *C. ad leg. Cornel. de fals. l.* 2. *C. de delator. l. ult. in fin. C. de pact. §. ult. Inst. de legat.*

Seculum, vid. *Seculum.*

Secundocerius in *l.* 7. *C. de palatin. sacrar. largit. & rubr. C. de primicer. & secund. docer. l. ult. C. de domestic. & protector.* ubi secundocerii locum, non, ut vulgo legitur, *secundi primicerii* vetus codex habet. Est & hoc verbum frequens in *Notit. Imp. dignit.* Eadem autem figura, qua primicerius ita & secundocerius, qui secundum in ordine suo locum gradumque obtinet, adpellatur.

Secundum, pro juxta vel prope. Ita secundum agrum ripa *l.* 30. §. 1. *D. de adquir. rer. domin.* secundum parietem *l.* 25. §. 10. *D. ad Leg. Aquil.* ripam *l* 29. *D. de adquir. rer. dom.* Tiberim *l.* 22. D. *de præscript. verb.* viam publicam *l.* 38. D. *de adquir. rer. dom.*

Secundum aliquid est, quod sequimur, ut *contra* huic verbo adversetur. Sic *secundum* bonos mores *l.* 33. D. *de injur.* consuetudinem *l.* 7. *C. de excus. muner.* instituta *l.* 2. *C. si in causa judicat.* opinionem *l. ult.* §. 3. D. *de verbor. obligat.* sententiam S.Ci *l.* 17. D. *de hered. petit.* tabulas *rubr.* D. & *C. de bonor. possess. secund. tab.* secundum ea quæ proponerentur *l.* 39. §. 1. D. *famil. ercisc.*

Secundum etiam *pro* significat. Sic secundum aliquem pronunciari judicarive dicitur, quod pro eo, ejusque commodo pronunciatur ut in *l.* 30. §. *ult.* D. *de except. rei judic. l.* 31. D. *de jurejur.* Hujus generis loquendi plurima ex bonis linguæ latinæ auctoribus supra in verbo *dare* prolata sunt.

Secundum, id est, post secundum postumum & natum & mortuum heres institutus. *Cic. de orator. lib* 1. *cap.* 39. id est substitutus postumo. Heres secundum filiam institutus. Idem *Verr. I.* 4.

Secundus, a, um. Secundæ actiones *Arnob. advers. gent. lib.* 3. *p.* 173. secundus auctor, Lexicon B.Germani *βεβαιωτὴν* vertit, & Julianus antecessor confirmatorem venditionis secundus creditor *l.* 13. §. 2. *D. de pignorib.*

Secundus heres, est instituto heredi substitutus Cai. *lib.* 2. *Instit. tit.* 4. *l.* 4. *D. ad SC. Silan. l.* 32. *D. de legat.* 1. ad differentiam heredum institutorum, qui priore gradu & loco instituuntur, quos ideo primos adpellari supra vidimus. Explicatur hoc verbum a Boethio in *Topic. Ciceron. lib.* 2. frequensque est in Cicerone ut *in orat. pro Cluentio cap.* 12. *lib.* 2. *de invention. cap.* 21. *lib.* 15. *ad Attic. epist.* 18. & *lib.* 13. *ad divers. epist.* 61. Utitur & Plinius hoc verbo *lib.* 7. *hist. nat. cap.* 6. Sallust. *in Jugurth. cap* 65. *n.* 1. Quem Micipsa testamento secundum heredem scripserat. Sueton. in *Jul. cap.* 83. Plures percussorum in tutoribus, si quis sibi filius nasceretur, nominavit D. Brutum etiam in secundo heredibus. Florus *lib.* 4. *cap.* 4. *n.* 1. Appian. *lib.* 2. *bellor. civ. p.* 518. *edit.* Henr. Stephani: *Των αυτοφονων Δεκιμος ο Βρουτος εν τοις δευτεροις κληρονομοις εγεγραπτο παις εθος γαρ Ρωμαιοις παραγραφειν τοις κληρονομοις ετερους, ει μη κληρονομοιεν οι προτεροι.* Decimus Brutus inter secundos heredes scriptus erat filius. Solent enim Romani alteros heredes adscribere, si

ſi forte contingat priores hereditatem non adire. Sic & ſecundo loco ſcribere heredem *l.4. D. ad SC. Silan.*

Secundæ tabulæ eæ dicuntur, quibus ſubſtitutio fiebat, quod poſt paternas in ſecunda parte tabularum & in ima cera fiebat ut *lib.3. ſelect. Antiquit. cap.*12. plenius expoſuit Briſſon. Unde ſecundarum tabularum ſubſtitutio in *l* 55. §. 2. *D. ad SC. Trebell.* & ſecundas tabulas facere impuberi filio *l.* 2. §. 5. *D. ad SC. Tertull.*

Secundi fructus, pro uberes. Sic Paullus, dum nonnulla pretii varietate, loca, temporaque adferre dicit, nec, inquit, continuis ſterilitatibus tantidem, quanti fecundis fructibus oleum æſtimabitur *l.* 63. §. 2. D. *ad L. F.*

SECURIS. Ea olim libera republica ordinarie animadvertebatur in reos capitis damnatos. Hinc frequens apud Livium formula, virgis cæſum ſecuri percuſſit. At poſtea non ſecuri, vel fuſte animadvertebatur; ſed gladio *l.8.* §. 1. *D. de pœn.* Vide ſupra art. *Animadvertere.*

SECURITAS. Securitati cavere *l.*14. *D. de donat. int. vir. & ux.* conſulere *leg. ult. C. de uſur. pupill.* proſpicere *l.*1. *C. de tut. vel cur. qui ſatis non ded.* Securitatem indemnitatis conſequi *l.*3. *C. de conven. fiſc. debitor* præſtare *l.* 2. *Cod. de rebus alien. non alien.* reportare *leg.*1. *C. de ſumptib. recuper.*

Securitas pro apocha. Unde dicatur? Vid. Caſſiodor. *lib.* 3. *epiſt.* 33. Securitas, quæ & ασφαλεια dicitur *l.* 3. *C. de verb. & rer. ſignif.* Perſæpe autem noſtri ſecuritatis verbo utuntur ita, ut apocham ſignificent *l.* 26. & 27. *C. Theod. de ſuſcept. præpoſ. l.*18. §. *ult. C. de teſtib. l. ult. C. ſi cert. petat.* ſecuritas ejus, quod debetur *l.*1. §. 6. *D. de contrar. tutel. & util. action.*

SECURUS eſſe, id eſt, liberari *l.* 7. *D. de minor. l.* 2. & 17. *D. de teſtam. tut. l.* 43. *D. ad SC. Trebell.*

SECUTIO pro *Sectio* in *l.*85. *D. de verb oblig.*

SED pro tamen *l.* 10. *pr. D. de pact. l.*3. §.5. *D. de aqu. & aqu. pluv. l* 44. *D. de adqu. rer. dom.* Hoc in *l* 162. *in fin. D. de verb. ſignif.* ut & *verum*, pro tamen, notavimus.

Sed pro *ſed etiam*, quemadmodum το αλλα, αντι τε αλλα και Græcis, vid. Marc. a Lyclama *lib.* 4. *Benedict. cap.* 14. Et hoc ſenſu uſurpatur a Pomponio in *l.* 48. §.6. *D. de ædil. edict.* vid. Ducker. *ad flor.* III. 4. *p.* 514. Hein.

Sed, exceptionis nota, idemque ſignificare videtur, ac *niſi quod* in *l.* 2. *C. rer. amotar. l.* 1. *D. de bon. eor., qui ſub tut.* Cic. *de haruſpic. reſponſ. cap.*28. Sed tamen facile tacentibus ceteris reticuiſſem, *Sed* hæc oratio, (niſi quod hæc oratio) omnis fuit non auctoritas meæ, ſed publicæ religionis. Terent. *Andr. act.*3. *ſcen.* 1. *v.* 2. & 4. Facilem haud ferme mulieri invenias virum. Sed hic Pamphilus firmavit fidem.

Sed nec pro ſed non *l.* 26. §. 2. *D. ex quib. cauſſ. major.*

Sed etſi ponitur ampliative in *l.*61. §.1. *D. de furt.*

SEDERE dicitur Prætor, quum pro tribunali juris dicendi cauſſa ſedet *l.* 2. §. 43. *D. ad SC. Tertullian.* Unde & dies, quibus Prætor jus dicit pro tribunali ſedens, *ſeſſionum* adpellantur in *l.* 2. §. 1. *D. quis ordo in bon. poſſeſſ. l.*51. §.16. *D. ut in poſſeſſ. legat.*

Sedere etiam judices dicuntur. Cic. *pro Rabir. Poſtum. cap.* 17.

Mo-

Modo vos iidem in A. Gabinium judices sediſtis. Plin. *lib.6. epiſt.* 33. *n* 2. Sederant judices centum & octoginta. Tot enim quatuor conſiliis conſcribuntur. Ingens utrimque advocatio. Apulei *Apolog. 1.* Quod ſi modo judices de cauſſa iſta ſederent C. Fabricius, Cn. Scipio, M. Curius. Sil. Italic. *lib.7. de bello Punico v.470.* Nec judex ſediſſe valet. Senec. *controverſ. lib.7. controv.2.* Ubicumque eſtis judices, qui in iſtum reum ſederatis. Cic. *lib.2. de orator. cap.60.* Sed ſedebat judex L. Aurifex. B. Cyprian. *lib. 2. Epiſt.2.* Qui ſedet crimina vindicaturus, admittit, & ut reus non pereat, fit nocens judex. Lucan. *lib 9. de bello Pharſal. v. 971.* Quo judex ſederit antro. Ovid. *lib 3. Ex Ponto eleg.5.* Utque tui ſolitus ſediſſem forſitan unus. De centum judex in tua verba viris.

Sederit judici, id eſt, viſum fuerit *l 7. §. ult. D. qui ſatiſd. cog.* Sic & in *l. 3. C. de conſul.* Quando hoc noſtræ ſederit majeſtati. De quo genere loquendi vid. Freinshem. *Indic. in Flor.* & Duker. *ad Flor. II. 15. 4.* Hein. Add. *l 57. C. Theod. de Epiſcop.*

Sedere equos, pro equis inſidere *l.3. C. Theod. quib. equor. uſus.*

SEDES pro domicilio. *Sedes civitatis* relinquere *l. 1. D. de decur ion.* Apud ſedes ſuas eſſe *l.28. §. ult. D. de fideicomm. libert.* ſedes ſibi conſtituere *l. 2. C. de jur. deliber.* ſedes & tabulas habere *l. 203. D. de verb. ſignif.*

Sedes etiam ſtationes militum dicuntur *l. ult. C. de reſtit. milit. l. ult. C. quib. non obſt. long. temp. præſcript.* & *§. 1. Inſt. de mil. teſtam.* ex Cujacii emendatione. Vid. Veget. *lib.3. cap 4.*

Sedes carceris *l. 1. C. Theod. de cuſtod. reor.*

Sedes ſimulacrorum, loca, in quibus ſimulacra fixa erant, quod probat Gothofred. *in Comm. ad l. 19. C. Theod. de pagan.* ibi, ſimulacra ſuis ſedibus evellantur.

Sedes Apoſtolorum vel Martyrum Conſtantinopoli *l. 6. C. Th. de ſepulcr. viol.* id eſt, ſepulcrum conditorum martyrum. Dicitur miſeranda ſedes in *Novella Valentin. 5. de ſepulcris.*

Sedes judicum. Unuſquiſque judex in his locis ſedem conſtituat, in quibus oportet omnibus præſto eſſe rectorem *l. 4. C. Theod. de offic. rector. prov.*

Sedes de Eccleſia *l. 8. C. Th. de hæret.*

Sedes magiſtratuum tribuitur illuſtribus, veluti Præfecto Prætorio, Urbi Præfecto. Vid. *Norit. dignit. Imp.* & *l. 12. C. Theod. de legatis.*

SEDITIONUM concitatores *l.1. D. de appellat.*

SEDUCERE *l.3. §.5. D. de hom. liber. exhib.*

SEDULARIA ſunt ſedilia, quæ ſubjiciuntur in rheda ſedentibus in *l.4. D. de ſupell. legat.* ut notavit Anton. Auguſtinus *Emendat. l. 4. p 1444. Tom. IV. Theſaur. jur.* & Turneb. *lib. 18. adverſar. cap.20.*

SEDULUM officium *l. 8. C. qui prtant. tut.*

SEGETEM deſecare *l 27. §. 25. D. ad leg. Aquil.* ſecare *l. 21 pr. D. de furt.*

SEGNIOR; vel ſegnitior, qui non ſufficit ad rei alicujus adminiſtrationem *leg. 17. §. 17. D. de injur. l. 3. §. 18. D. de ſuſpect. tutor.*

SEGNITER geri *l. 5. C. de ſuſpect. tut.* functi officio *leg. ult. §. 1. D. de adminiſtr. rer. ad civit. pert.*

SEGNITIA fraudi opponitur *leg. 52. §. 1. D. de fidejuſſor.*

SE-

Sejanus, fundus *l.* 40. §. 1. *D. de condic. & demonstr. l.* 23. *D. de legat.* 2.

Sella *curulis*, ait Isidorus *lib.* 20. *Etymol. cap.* 1. erat, in qua magistratus sedentes jura reddebant. Dictæ autem curules quia apud veteres prætores & consules propter itineris longinquitatem, curru in forum provehebantur, quibus sedentes jura dicebant. A curru *curules* sunt adpellatæ. Sellæ prætoriæ fit mentio in *l.* 1. §. 5. *D. de postulando.* Qua de re vid. quæ *lib.* 3. *select. Antiquit. cap.* 15. dixit Brisson.

Sella etiam *gestatoria* memoratur a Sueton. *in Nerone c.* 26. & in *l.* 7. *D. de servit. præd. rustic.* & *l.* 49. *D. de legat.* 3. de qua Brisson. *lib.* 1. *Antiqu. c.* 4. Dixit etiam de ea re, aliisque sellarum generibus, de earum forma & a lecticis differentiis Lipsius *lib.* 1. *Elector. cap.* 19.

Semel pro simul positum videtur in *l.* 16. §. 2. *D. de jur. patronat.* Si quis plane non semel alienaverit, sed quasdam res ante, quasdam postea. Hic Hottomannus putat venditionem, quæ aversione fieri a nostris dicitur, ab Ascanio *semel* factam dici.

Semestria Divi Marci in libris nostris juris civilis sæpe citantur. Sic in semestribus relata constitutio D. Marci *leg.* 46. *D. de pact. l. ult. D. de serv. export. l.* 12. *D. de adquir. hered.* §. 1. *Instit. de excusation.* ubi Theophilus ἑξαμηναίας διατάξεις vocat. Sic autem forte adpellata sunt, quæ in semestribus consiliis constituta ab eo & rescripta erant. Nam Augustum sibi semestria consilia constituisse Sueton. *in ejus vita cap.* 35. scribit, & Dio Cass. *lib.* 53. *p.* 511. his verbis: Το δε δη πλειστον, τες τε υπατες, η τον υπατον, οποτε και αυτος υπατευοι, και των αλλων αρχοντων ενα παρ' εκαστων, εκ τε τε λοιπε των βελευτων πληθυς πεντεκαιδεκα τες κληρω λαχοντας, συμβελες ες εξαμηνον παρελαμβανεν, ωστε δι αυτων και τοις αλλοις πασι κοινεσθαι τροπον τινα τα νομοθετεμενα νομιζεσθαι. Præsertim vero a consulibus, aut si ipse consulatum gereret, a collega suo hoc contendit. Ex reliquis etiam magistratibus singulos, ex senatoribus sorte quindecim delegit, qui per sex menses consiliarii sui essent, ita ut videretur per hos etiam reliquis omnibus ea, quæ statueret, communicare. Quæ verba totidem verbis transcripsit Zonaras *Tom.* 2. *Annal. in Octavio p.* 163. Vet. Glossar. Utriusque testamenti *semestria*, liber, in quo actiones sex mensium continentur. Cujac. *in Papinian. ad l.* 27. *D. de cond. & demonstr.* M. Antoninus Philosophus imperator vacabat quotannis juri dicundo mensibus sex, exemplo Augusti & Tiberii & aliorum Imperatorum. Et inde semestria dicta sunt libri, in quibus scripta sunt hæc, quæ de jure constituta. Semestria sunt velut Codex Marcianus. In semestribus scripta constitutio *l.* 3. *C. si mancip. ita veniet.*

Semimitra inter ornamenta muliebria ponitur in *l.* 25. §. 10. *D. de aur. argent. legat.*

Seminarium adpellant fructus sementis caussa repositos. Sic seminarium conferendi agri caussa paratum *l.* 9. §. 6. *D. de usufruct.* Et *seminaria* numero multitudinis *l.* 3. *D. de impens. in res dot. fact.* Ex seminario transferre arborem *l.* 3. §. 1. *D. arbor. furt. cæsar.*

Semipedes *l.* 53. §. 13. *D. pro soc.*

Semis sex uncias continet. Ex semisse heres scriptus dicitur, qui ex media parte institutus est, qui semissarius adpellatur in *l.* 116. §. 1. *D. de legat.* 1. Semis hereditas

ditas uno verbo Græcis dicitur ἡμικλήρειον. Isæus περὶ τοῦ Ἀπολλοδώρου κλήρου *Orat. 6. p. 482. edit. Miniati.* ἀλλὰ τὸν μὲν Μινεώνος κλῆρον, ὃ καὶ Ἀπολλοδώρῳ προσῆκε τὸ ἡμικλήρειον. Sed Mnesonis hereditatem, cujus pars dimidia vel semis ad Apollodorum spectabat. Et paullo post, εἰσέπραξε τὸ ἡμικλήρειον exegit semissem. Sic & *semis* patrimonii *l. 78. §. 7. D. ad SC. Trebell.*

Duas *semis* domos suas immunes habeat *l. 10. C. de metat.*

S E M I S D E C I M A, epimetrum fuit porcinæ *l. 4. C. Theod. de suar.*

S E M I S S E S usuræ dicuntur, quorum menstrua quantitas ducentesima pars sortis est. In usurarum enim ratione centesima assis locum obtinet, ad eamque omnes usurarum species rediguntur. Itaque semisses usuræ sunt, si pro centum aureis singulis annis sex præstentur.

Eædem *semissales* usuræ dicuntur in *l. 101. §. ult. D. de solution. l. 10. D. de pollicitat. l. 1. C. de his, quib. ut indign.*

S E M O T I, pro exheredatis *l. 4. C. Th. de legit. hered.*

S E M P E R, id est, sine præfinitione temporis *l. 13. D. ad SC. Silan. leg. ult. D. ad leg. Pomp. de parricid. §. 2. Inst. de libertin.*

S E M P R O N I A N U S fundus *l. 34. D. de adquir. possess. leg. 16. D. de except. l. 56. §. 7. D. de verb. oblig.*

S E M P R O N I U S Jurisconsultus, quem populus Romanus σοφὸν, *sapientem* adpellavit *l. 2. §. 37. D. de orig. jur.* Non fuit post Appium Sempronius, sed iisdem pœne temporibus floruit, quippe Consul creatus anno ab V. C. 449. cum P. Sulpitio, Liv. *lib. 9. cap. 45.* quocum etiam de Æquis eo anno triumphavit *Fast. Capitol. ad hunc annum.* Anno porro ab V. C. 453. Pontifex & Censor, & paullo post Marco Valerio Corvo, Dictatore, Magister equitum factus est Liv. *lib. 10. c. 9.* Et tamen vir Consularis, censorius ac triumphalis præturam anno ab V. C. 456. suscipere non est dedignatus. Liv. *lib. 10. c. 21.* Argutantur novi scriptores nomen σοφοῖ posteris ejus hæsisse, non defuisse alias gentes, quibus insignis sapientiæ gloria nobile ac perpetuum cognomen pepererit. Habere enim historiam Atilium & Lælium *sapientes*, Scipionem Corculum, Sex. & P. Ælios Catos, denique M. Porcium Catonem dictos, quæ cognomina ab illo σοφοῦ elogio non nisi sono differant, adeoque fallere Pomponium dum nec quemquam ante hunc Sempronium, aut post hunc, hoc nomine cognominatum esse, contendat. Sed ad prius respondetur, posteris id nomen hæsisse tamquam hereditarium, at neminem eorum sibi id nomen virtute peperisse. Ad posterius, Pomponium id observasse de Græco σοφοῦ cognomine, quod in Græcia septem tantum viris, Romæ soli post hominum memoriam P. Sempronio datum sit. Unde & sapientiæ simulacrum gentis Sempronianæ numis reperiri observat Rupertus *ad Enchirid. Pompon. p. 318.* Quæ quum ita sint, adsentiri non possumus Reinesio, qui *ad Inscript. pag. 36.* ipsum Sempronianorum nomen a sapientia derivat, eosque Sempronios dictos putat quasi σώφρονας, atque inde & originem cognominis σοφοῦ argute arcessit, quum tamen noster prius dictus sit Sempronius, quam σοφοῦ cognomen ob ingenii præstantiam accepit, & jam pater P. Sempronius Longus, avus C. Sempronius Longus dicti sint: Rupert. *ibid.*

Vulgo eum uxori misisse repudium, perhibent, ob eam solam caussam, quod ludos iocontalio se spectarit. Sed Valerius Maximus, qui *lib.* 1. *cap.* 3. id memoriæ prodidit, diserte ait, id divortium fuisse tertium ab eo, quod fecerit Sp. Carvilius. Quum vero hic anno demum 521. primus uxorem res suas sibi habere jusserit, noster autem eam ætatem non attigisse videatur, consequens profecto est, ut alius fuerit ille Sempronius *σοφος*, qui tam severa animadversione uxoris curiositatem ultus est. Jo. Guil. Hoffm. *de leg. jul. de adu t. c.* 1. *p.* 22. *seq.* Certius est, filium habuisse nostrum ejusdem nominis, qui anno ab V. C. 484. consul de Picentibus triumphavit, *Fasti capitol. ad hunc ann.* & anno ab U. C. 500. censor lustrum condidit. *Epist. Liv. lib.* 18. Hein. *Hist. jur. Rom. lib. c.* 3. §. 116. *& seq.*

SEMUNCIA, unciæ pars dimidia, ut apud Scævolam *l.* 21. § 2. *D. de annuis legat.*

SENATOR dictus est, a senectute, quod initio non nisi provectæ ætatis viri graves eligebantur, ut apud Ennium, Moribus antiquis res stat Romana virisque. Etiam Cicero ait apud Lacedæmonios *senes* adpellari eos qui summum quemdam magistratum gerunt. Ceterum, ut inter ceteros Pomponius Lætus in *libello de magistrat. Rom.* auctor est, Romulus olim elegerat centum senatores, qui multitudinis patroni, id est, defensores essent. Et hos adpellabant peregrini principes in civitate. Post cujusmodi senatores centum Tullus Hostilius, populo Albano Romam traducto, lex ejus patriciis ordinem senatorium supplevit. Postea Tarquinius Priscus senatus majestatem centum viris ampliavit. Ast Tarquinius ille Superbus clariorem partem senatus morte & exsilio perdidit. Mox, exactis regibus, senatus a Bruto primo consule restauratus est. Primoribus enim equestris gradus, ejectis ad trecentorum summam, patrum numerum explevit. Hi igitur a Bruto additi, & ita senatui adscripti patres conscripti adpellati sunt. Unde in senatum vocabantur, *qui patres, quique conscripti* erant, ut apud Livium, & alios authores legimus. Cæsar longe post senatum supplevit, & multos tum cives, tum externos præter electum, sed magis per gratiam senatoria dignitate donavit, ut scribit Rivallius in *lib.* 2. *hist. jur. civil.* Unde peregrinis & Gallis, & aliis in senatum allectis libellus propositus est, suadens ne quis senatori novo curiam monstrare vellet. Post necem quoque Cæsaris tot in senatum per gratiam & præmium allecti sunt, ut super mille senatores essent. Sed ad modum pristinum & splendorem eos Augustus tandem redegit. Senatores autem triplicis ordinis fuisse Fenestella auctor est in *libello de magistrat. Rom.* Alii enim patricii, alii pedarii, nonnulli vere conscripti adpellabantur. Patricii sunt ii maxime qui centum illis patribus a Romulo lectis geniti sunt. Conscripti vero Senatores hi, qui regum, consulum, censorumve decreto in senatum lecti sunt. Pedarios autem *senatores*, variis etiam rationibus adpellatos esse invenio. Alii enim, quod hi non haberent sententiæ dictionem in senatu, sed in aliorum sententias pedibus irent, dictos pedarios putant, alii quod essent plerique, qui magistratus curules adepti, sella curuli in senatum veherentur, qui una pedibus iter facerent, pedarii nominabantur. Ut autem Ascon. Pædian. ait, senatoris

toris prima administratio erat quæstorem fieri provinciæ, curam gerere pecuniæ publicæ, in diversos usus erogandæ. Ceterum de senatoribus & senatu multa copiose & late admodum Guil. Budæus explicat in *l. final. tit. de senatorib.*

Senatores Alexandriæ civitatis, pro curialibus seu decurionibus in *l. 59. C. Theod. de petit. & ultro dat.*

Senatorum liberos, inquit Ulp. in *tit. de senator.* accipere debemus non tantum senatorum filios, verum etiam omnes, qui progeniti ex ipsis, vel ex liberis eorum dicuntur, sive naturales, sive adoptivi sint liberi senatorum, ex quibus nati dicuntur. Sed etsi ex filia senatoris natus sit, spectare debemus ejus conditionem, teste Cassio Longino. Qui propter turpitudinem amotus eit senatu, nec restitutus judicare non potest, non tamen teste Modestino, capite minuitur, sed morari potest Romæ, teste Ulpiano. Senatoris filius non solum censetur naturalis, sed adoptivus, nec refert quomodo, vel a quo adoptaverit, an in senatoria dignitate constitutus, an ante senatoriam dignitatem. Sed quamdiu in adoptione manet & familia, senatoris est filius teste Paulo, quo iterum teste, datus a senatore patre filius in adoptionem viro inferioris dignitatis, tamen est filius senatoris, sicut Consulis filius est consularis, nam dignitas senatoria, vel consularis non amittit adoptione suum jus. Teste Ulpiano, emancipatus a Senatore patre filius, quasi filium senatoris haberi placet, eum teste Labeone, natus post mortem patris senatorii, quasi filius senatoris habendus sit. Secus est de eo, qui natus est post patrem de senatu motum. Si autem conceptus sit ex senatore patre, & natus post motum a senatu patrem, filium senatoris censeri placuit, spectantibus tempus conceptionis. Si quis habuit avum & patrem senatorem, senatoris nepos & filius intelligitur. Sed si pater ante conceptionem filii amisit dignitatem, censetur ille nepos senatoris propter avum, non autem filius. Eodem teste, feminæ clarissimæ dicuntur nuptæ clarissimis viris, at filiæ senatorum nuptæ viris clarissimis, clarissimæ non censentur, viri enim uxoribus tribuunt dignitatem.

Senatus duplex, teste Ausonio. Non enim amplissimus modo ordinis cœtus, sed & municipalis quæque curia senatus dicebatur *l. 27. D. de decurion.* Vid. Ev. Otton. *de Ædil. colon. & municip. cap. 2. §. 4.*

Senatus jus facere poterat *l. 9. D. de legib.* Proinde quæ senatus censuerat deciderat ve, pro jure certo laudantur multis in locis Acta senatus Sueton. in *Jul. cap. 17. & in August. cap. 35.* Senatus censuit *l. 1. C. de compensat.* & passim.

Senatusconsultum est, quod senatus jubet atque constituit, §. 5. *Inst. de jur. nat. gent. & civil. l. 2. §. 12. D. de orig. jur.* δόγμα τῆς συγκλήτου βουλῆς *l. 2. §. 1. D. ad SC. Velleian.* Sic senatusconsulta quoque patrum decreta quandoque adpellantur. Senatusconsulti adpellatio *l. 9. D. de reb. credit.* De SCis eorumque ferendorum sollemnitate vid. Gell. *lib. 4. Noct. Attic. cap. 7.* Senatusconsulta autem, qua proprium nomen habent, suis quæque locis sunt relata & disposita. Anonyma vero quædam, proprio nomine non donata, hoc in capite referuntur. Unum Pansa & Aviola Coss. factum de ædium demolitione, quo dirui quid ex ædificiis negociandi

caussa, distrahive aut legari prohibetur *l.* 52. *D. de conteah. emt. l.* 40. *D. de legat.* 1. *l. ult. D. de damn. infect.* quo accipienda sunt *l.* 45. *D. de donat. int. vir. & ux. l.* 11. §. 14. *l.* 21. §. *ult. D. de legat.* 3. Aliud, quo calumniæ caussa publico judicin damnati postulare apud judices pedaneos prohibentur *l.* 1. §. 6. *D. de postul.* Senatusconsultum de censuum veterum & monumentorum veterum fide *l.* 6. *C. de probation.* Senatusconsultum de comitibus libertisque eorum, qui provincias regunt in *l.* 16. *D. de offic. præsid.* Senatusconsultum quo pluribus legibus ad idem crimen rei fieri prohibentur *l.* 1. §. 6. *D. de postul.* Senatusconsultum de famosis epigrammatibus & libellis *leg.* 5. §. *ult. D. de injur. l.* 8. §. *ult. D. qui testam. fac.* Senatusconsultum de re funeraria *l.* 12. *D. de religios.* Senatusconsultum de illicitis cnllegiis *l.* 1. *D. de colleg. & corp.* Senatusconsultum de intercessionibus mulierum *l.* 2. 9. & 19. *C. ad SC. Velleian.* Senatusconsultum, quo prohibentur legati ante perfectam legatinnem negotiis vel privatis rebus nbstringi *l.* 52. *D. de legation.* quo referenda est *l.* 8. *in fin. D. eod. tit.* Senatusconsultum de his, qui voluntate Dominorum in libertate morati sunt *l.* 4. *C. de fideicom. libert.* Senatusconsultum de proclamantibus ad libertatem *l.* 3. *D. quib. ad libert. proclam.* Senatusconsultum de luctu *l.* 15. *C. ex quib. causs. infam. irrog.* Senatusconsultum qund in pecuniam ludere vetuit *leg.* 2. *D. de aleator.* Senatusconsultum de his, qui post manumissionem originem repetunt *l.* 1. *C. de ingen. manum.* de quo accipienda est *leg.* 3. *D. si libert. ingen. esse dic.* quæ ejus SCi verba quædam exponit *l.* 32. *D. de liberal. causs.* Senatusconsultum de his, qui matrimonii caussa manumittuntur *l.* 8. *D. qui & a quib.* Aliud de mortis caussa donationibus *l.* 35. *D. de mort. causs. donat.* Senatusconsultum, quo cautum erat, ut mulier posset in sua re quem de falso accusare *l.* 5. *C. qui accus. non poss.* Meminit ejus *l.* 2. *D. de accusat. l.* 2. *C. de calumniat.* Aliud auctore Hadriano factum de natis ex cive Romana, cujus Ulpianus *tit.* 3. *Regul.* §. 3. meminit. Alterius, quod Neratio Vero & Annio Prisco Coss. factum est, meminit *l.* 6. *D. ad leg. Cornel. de sicar.* Aliud Juventio Celso iterum, & Neratio & Marcello Coss. Hadriani temporibus factum in *l. ult. C. de serv. reip. manum.* Aliud de tutorum & pupillarum nuptiis *l.* 4. *C. de excusat. tutor.* Senatusconsultum quo pecuniæ ususfructus constitutus est; per cautionem *l.* 1. *C. de usufruct. l.* 1. *D. de servit. legat.* Huc pertinent verba: Senatusconsulto effectum inductum *leg.* 1. & 2. *D. de usufr. ear. rer.* Senatusconsultum Modesto Cos. de servis fugitivis factum *l.* 1. §. 1. *D. de fugitiv.* quod intelligi Brisson. putat in *l.* 2. *in fin. D. ad leg. Fabian. l.* 35. §. 3. *D. de contrah. emt.* Senatusconsultum de tabulis signandis, apud Paull. *lib.* 5. *sent. tit.* 25. §. 6. Senatusconsulta de tutelis *l. pen. D. de tutel. l.* 31. *D. de testam. tutel.* Sic & Ulpianus *tit.* 11. *regul.* §. 22. 23. ex Senatusconsulto ait tutores dari. Aliud Cotta & Messala Coss. factum de uxoribus Proconsulum & Præsidum *l.* 4. §. 2. *D. de offic. procons.* De quo Tacitus *lib.* 3. *Annal. cap.* 33. Alterius etiam iisdem consulibus facti meminit *l.* 12. §. 3. *D. de accusat.* Senatusconsultum *in l.* 15. §. 3. *D. de mi-*

milit. testam. l. 14. *princ.* l. 15. §. 3 *D. ad leg. Cornel. de fals.* l. 3. *l. ult. C. de his, qui sibi adscrib.* Libonianum accipiendum est, Pegasianum quoque, Claudianum Persicianum, Vitrasianum, Rubrianum senatusconsulta in libris nostris memorantur. De senatusconsulto Persiciano & Calvisiano Vid. Ulpian *tit.* 16. *regul.* §. 3.

Senatusconsultis indita sunt nomina a consule, quem penes eo mense fasces erant, quive ad senatum retulerat, non ab eo, qui prior designatus consul fuerat. Ita SC. Velleianum, quod M. vel L. Silano & C. Velleo Tutore Coss. conditum est, a posteriore Consule nomen tulit. Junianum SC memoratur in *l.* 28. §. 4. *D. de fideicomm. libert.* quod Æmilio Junco & Julio severo Coss. factum erat, ut patet ex *l.* 51. §. 8. *D. eod. tit.*

Tribuuntur interdum legi, quæ senatusconsulto ad legem adjecto introducta sunt §. 4. *Inst. quib. ex causs. manum. non lic.* collata *l. un. D. de offic. consul.* Sic legi Corneliæ de ficariis subjicitur is, qui mala sacrificia fecit, quoniam SCo cautum est, ut ejus legis pœna teneatur *l.* 13. *D. ad Leg. Cornel. de sicar.* & legi Corneliæ de falsis is, qui testamento alieno aliquid sibi adscripsit, quoniam edicto Claudii & Senatusconsulto, quod sequutum est, hoc comprehenditur *l.* 15. *D. ad leg. Cornel. de fals.* Cujac. *in recitat. C. de accusation.*

SENECTUS venerabilis in civitate nostra semper, fuit *l.* 5. *princ. D. de jur. immunit.*

SENSUS, pro ratione, in *l.* 1. §. 3. *D. si quadrup. paup. fec.* ubi animal dicitur sensu carere, id est, ratione, ut Justin. *pr. Inst. eod. tit.* loquitur. Alioquin falsum esset, quod Ulpianus ait. Nam, ut Cic. *lib.* 1. *offic. cap.* 4. scribit, bellua quantum sensu movetur, ad id solum quod adest, quodque præsens est, se adcommodat. Sic nullum sensum infantis esse dixit Paullus in *l.* 32. §. 2. *D. de adquir. possess.* id est, nullum judicium. Sic furore detentum sensum non habere, ait Ulpianus in *l.* 22. §. 7. *D. soluto matrim.* Et alias *sentire* non posse *l.* 8. §. 2. *D. de option. & elect. legat.* Grotius *in flor. spars. ad l.* 1. *D. si quadrup. paup. fec.* mentem interpretantur. Theophilus & cum eo Cujacius, judicium. Male autem Schneidevinus (Olnotomus) & Wesembecius *ad Inst.* προαίρεσιν seu animum delinquendi & destinationem sensus vocabulo intelligunt, quum omnino etiam citra eam damnum injuria fieri possit *l.* 44. *princ. D. ad Leg. Aquil.*

Sensu percipere *l.* 21. *D. qui test. fac.*

Sensus pro voluntate testatoris in *l.* 15. *D. de vino, tritico, oleo legat.*

Sensus, pro eo, quod vulgo dicimus contentum. Sic sensus litterarum talis est *l.* 1. §. 1. *D. de libell. dimiss.*

SENTENTIA dicitur pronuntiatio Judicis finem controversiæ imponens absolutione vel condemnatione. Ita Brissonius Cum vero ea definitio totam sententiæ notionem non exhauriat; generaliorem sequimur Wurffelii definitionem, quod sit sententia determinatio ejus quod justum est, in casu aliquo præsenti, a judice cognita causa facta. Addidit (1) caussæ cognitionem præcedentem, in quo a mandato SC. maxime, differt; in hac enim judex pariter determinat, quid justum sit in casu præsenti, idque remotis exceptionibus. (2) Omisit notionem injusti; determinato namque justo, patet oppositum huic esse in-

injustum. Licet vero plerumque etiam in sententiis determinari videatur, non quid justum, sed quid injustum sit, dum sæpius audiamus pronunciari *injuria esse factum*, tamen sequitur, quid justum sit, & quid fieri debeat, quod plerumque adjici solet. Dein, justum est, ne alter in usu juris sui turbetur. Idem Wurffell. adducit definitionem Heineccii *Elem. jur. sec. ordin. pandect. p. VI, §. 236.* quod sit *sententia* controversiæ decisio a judice facta. Et observat dari etiam sententias sine sollemnitate. Sententia porro vel est definitiva, vel interloquutoria. Illa totum casum concernit jusque eidem applicat. Definit namque quid justum sit in casu proposito generatim spectato, non in singulis cum eo concurrentibus circumstantiis. Inde & Paullus definitivam sententiam intelligit in *l. 19. §. 1. D. de recept. arbitr.* scribens: Dicere autem sententiam eum existimamus, qui ea mente quid pronunciat, ut secundum id discedere eos a tota controversia velit & in *l. 3. C. de sentent.* eadem dicitur, qua absolvit vel condemnat. *Interloququtoria* vero dicitur quæ articulum incidentem concernit. Interloqui nempe dicitur, qui, caussa principali adhuc controversa, incidentem articulum decidit, quod facit, qui *v. g.* probationem alterutri parti injungit, contra contumacem in non comparendo proclamationem decernit &c. Si autem articulus ille incidens sit ita comparatus, ut ex ejus decisione decisio casus principalis dependeat, tunc *mixta* est utraque specie sententia, sin minus *mere incidens* est. Mixta *v. g.* est, qua injungitur ei, qui semiplene probavit, juramentum suppletorium; hoc enim ab actore præstito reus condemnatur. Exemplum *mere incidentis* est qua legitimatio injungitur.

Sententiam dicere arbitri. quos ad dicendam sententiam cocturum se prætor pollicetur, existimabantur qui ea mente pronunciant, ut secundum id discedere litigatores a tota controversia velint *l. 23. D. de recept. arbitr.*

Sententia pro eo, quod quisque sentit. Vetus Glossar. Sententia αὐτοτελὴς ϗ ἀναμφίβολος ἀπόφασις, quemadmodum & Theophilus *ad Instit. §. 8. de jur. nat. gent. & civil.* qui sententiæ opinionem opponit. Sic sententiam accipere *l. 14. D. de bon. libert.* dicere *l. 1. D. de alb. scrib.* rogare, ferre *l. 6. §. ult. D. de decurion.* Sententiam autem dicere & ferre dicuntur etiam senatores in consiliis publicis ut *l. ult. D. de senator.* Auctor *Rhetor. ad Herenn. lib. 4. c. 36.* Nam quid fuit, judices, quare in sententiis ferendis dubitaveritis, aut istum hominem nefarium ampliaveritis. Add. Cic. *Verr. II. 31* & *ad divers. XI. 21.* Sic & Græci ψῆφον φέρειν καὶ δοῦναι Illud Æschin. hoc κατὰ Τιμάρχου *p.* 272.

Sententia pro mente & sensu. Sic sententia constitutionis *leg. 20. §. 1. D. de manumiss.* contrahentium *l. 15. D. de verb. oblig.* defuncti *l. 7. D. de jurisdict.* edicti *l. 8. D. si tabul. testam. null. extrab.* interdicti *l. 1. C. quor. legator.* legantis *l. 85. D. de legat. 3.* legis *l. 37. D. de quor. libertor.* orationis *l. 5. & 8. §. 1. D. de reb. eor. qui sub tut. vel cur.* prætoris *l. 8. D. de publican.* senatusconsulti *l. 5. D. ad SC. Trebell.* stipulationis *l. 64. D. de verbor. obligat.* testatoris *l. 44. §. 9. D. de condit. & demonstr.* voluntatis nostræ *l. 1. D. qui testam. fac.*

Inde *Sententia* verbis & scripturæ opponitur. Sic in *l. 15. §. 3. D. ad leg. Cornel. de fals.* sententiam magis senatusconsulti sequendam, quam scripturam, & in

in. l. 22. § 8. *D. eod. tit.* Non verbis sed sententia. Sic etiam non ex verbis, sed ex sententia senatusconsulti accusator quandoque tenetur *l.* 1. §. 13. *D. ad SC. Turpillian.* Adde *l.* 19. §. *ult. D. ad SC. Trebell.*

Ut Græcis jurisconsultis ψῆφος, ita in Latinis constitutionibus *sententia* sæpe significat conventionem exsequutoris, libellis admonitionem, ὑπόμνησιν, δήλωσιν, πρόσκλησιν, atque etiam in Pandectis duobus locis. Cujac. *ad l. penult. C. de dignit.* in qua & *l. ult. in fin. C. eod. tit.* nec non in *l.* 6. *C. unde vi* hoc sensu vox sententiæ accipitur.

Sententia pro decreto *l.* 1. *C. ut lit. pendente vel post provoc.*

Sentire, cogitare, intelligere. Sic animo sentire *l.* 27. *D. de condit. & demonstr.* Sentire etiam lex dicitur in *l.* 6. §. 1. & 5. *D. de jur. patron.*

Sentire, percipere, affici. Sic sentire augmentum *l.* 33. *D. ad leg. Falcid.* commodum *leg.* 49. *D. de don. int. vir. & ux* damnum *l.* 31. *D. ad leg. Falcid.* incommodum *l.* 4. *D. de donation.* Sentire incrementum stipulatio dicitur *l.* 1. §. 13. *D. ut legator. servandor.* Sentire injuriam *l.* 15. §. 35. *D. de injuriis.* læsionem *l.* 45. *D. de oper. libertor.* liberationem *l.* 72. *D. ad Leg. Falcid.* lucrum *l.* 2. §. 7. *D. de hered. vel act. vend.* periculum *l.* 71. *D. de verb. signif.*

Sentire cum aliquo, & contra sentire, pro consentire & dissentire. Sentio cum Servio *l.* 19. *D. de jur. dot.* Contra sentit *l. ult. D. de manumiss. vindict.*

Sentire aperte in *l.* 51. *D. de legat.* 1. pro aperte dicere.

Separatio bonorum, vel creditorum gratia fit, qui separari ab heredis bonis testatoris bona desiderant, quæ alioquin heredis bonis juncta, propter heredis creditores suffectura non essent *tit. D. de separat. bonor. judic. possid.* Vel servorum gratia fit, qui a domino, qui non solvendo erat, cum libertate heredes necessarii scripti, separari a bonis ejus peculium suum postulant *l.* 1. §. *ult. D. de separat. l.* 7. §. 5. *in fin. D. de minorib.* Separationem bonorum etiam prætor ei concedit, qui patri ac postea fratri ex secundis tabulis heres extitit, si hereditatem patris, rejecta fraterna, retinere velit *l.* 1. *D. de vulg. & pupill. substit.* Hoc modo etiam separatio patrimoniorum dicitur *l* 3. *D. de excusat. tutor.* & separatio postulata *l.* 6. *C. de hered. vendit.*

Separatio quoad thorum & mensam, differt ab ea quæ est quoad vinculum. Vid. supra art. divortium.

Separatus a censibus & muneribus, id est, immunis *l.* 14. *in fin. C. Th. de Episcop.*

Seposito eo, pro remoto eo, vel etiam si id non esset, interdum significat excepto eo, ut in *l.* 15. §. 33. *in fin. D. de damn. infect.* Seposito beneficio testatoris *l.* 84. *D. de hered. instit.* id est, remoto. Seposito quadrante *l.* 27. §. 16. *D. ad SC. Trebell.*

Septimillarium erat locus, in quo novum juri dicundo palatium exstruxerat Justinianus *l.* 22. *in fin. C. de sacros. eccles. l. penult. C. deposit. l. ult. C. de legit. tut. l.* 30. *C. de fideicommiss. l.* 30. *C. de jur. dot. l. ult. C. de bon. libertor. l. ult. C. de jur. patron. l.* 19. *C. de jur. delib. l.* 6. *C. de bon. quæ liberis l. penult. C. de reb. credit. l.* 20. *de agricol.* Add. Cujac. *lib.* 20. *observat. c.* 3. Jo. Strauch. *diss. de statut. a summo principe* §. 43. & Jac. Guther. *lib.* 1. *de offic. dom. August c.* 36.

Septunx, ut ait Volusius Ma-

Marcianus, ſeptem duodecimas aſſis, ſeu uncias, ſignificat.

Sepulcri adpellatione omnem ſepulturæ locum contineri exiſtimandum eſt *l.* 3. §. 2. D. *de ſepulcr. viol.* Sepulcrum eſt, ubi corpus oſſave hominis condita ſunt *l.* 2. §. 2. D. *de religioſ.* Sepulcrum eſt, non is ſolum locus, qui recipiat humationem, ſed omne etiam ſupra id cœlum *l. ult.* §. 4. D. *quod vi aut clam.* Sepulcra autem vel familiaria, vel hereditaria *l.* 6. & 7. D. *de religioſ. & ſumt. fun.* quibus tamen Heinecc. *Antiq. Rom. ad Inſtit. lib.* 2. *tit.* 1. §. 7. tertium addit genus eorum, quæ neutrius juris erant. Familiaria univerſæ familiæ patebant, non autem heredibus extraneis. Unde formulæ in vetuſtis marmoribus: Hoc monimentum exterum non ſequetur, niſi de nomina utrorumque, poſt obitum noſtrum corpus extraneum inferre ne liceat, ne de familia exeat, aliæque ſimiles, apud Grut. *Inſcript.* *p.* DXCIV. 2. *p.* DXXIII. 5. *p.* DCCCLXXXI. 9. Familiaria interdum majorum ſepulcra vocantur ut in *l.* 36. D. *de bonis libertor.* Aliquando & libertis & libertabus ſimul jus inferendi indulgebatur, maxime ſi ad exſtruendum tuendumque ſepulcrum aliquid contuliſſent, cujus rei exempla ſunt apud Grut. *Inſcr. p.* DCCCCXLV. 10. *p.* DCCCCLIV. 2. vel ſi in nomine patronorum permanſiſſent, ceu cavetur apud eumdem *Inſcr. p.* DCXXXVIII. 4. Si qui tamen ex libertis libertabuſque male de patronis meruerant, iis locum denegare ſolebant in ſepulcro familiæ. Sic apud Grut. *Inſcr. p.* DCCXLIV. 4. aliquis monimentum poſuit ſibi & ſuis libertis, libertabuſque poſteriſque eorum, excepto Hermete lib. quem vero propter delicta ſua aditum, ambitum, ullumque acceſſum habere in hoc monimento, vetat. Alibi *p.* DCCCLXII 5. excipitur. Secundina liberta, impia adverſus Cæcilianum Felicem, patronum ſuum. Alia & a familiaribus diverſa erant ſepulcra hereditaria, quæ omnes heredes, etiam extraneos ſequebantur. Id quod indicare ſolebant formulis: H. M. H. S. id eſt, hoc monimentum heredes ſequitur, vel, hujus monimenti vel ſepulcri jus ad heredes ejus pertinet pro portionibus, qua quis teſtamento ejus ſcriptus eſt Gruter. *p.* DCCCLXVI. 7. *p.* DCCCLXXI. 8. Denique quædam ſepulcra neutrius juris, & nec familiaria, nec hereditaria erant. Modo enim ſibi tantum conditorium parabant, modo ſibi & conjugi, modo ſibi & ſuis, ne quos inferri liceret, niſi quorum nomina ſcripta ſint & quibus conditor ejus ſepulcri diſerte caverit Grut. *p.* DCCCCXC. 2. Jus ſepulcri *l.* 3. §. 9. *D. de ſepulcr. viol. l* 4 §. 21. *D. de mort. infer.* Sepulcra in prædiis memorantur in *leg.* 36. D. *de bon. libert.* Nimirum unuſquiſque ſepulcrum ſibi in ſuo aliquo fundo deligere ſolebat. Et in ipſis ſepulcris ſpecus ſubterranea dicebatur *hypogæum*, ubi locus erat certo ollarum vel urnarum numero deſtinatus, qui ollarium vocabatur Gruter. *Inſcript. p.* DCCCCXXXV. 9. Reineſ. *Inſcr. Claſſ.* XI. 100. vel *ſchola* ollarum Reineſ. *Claſſ. XVI.* 53. Exoleſcente vero ritu cremandi corpora cineres in urnis aſſervandi, arcæ loco ollarum conſtitutæ ſunt in hypogæo. In hoc porro, ubi oſſa, cineres, cadavera requieſcebant, erant *lampadaria*, vel lychnuchi, quorum mentio fit apud Dion. Caſſ. *in Domitian.* & apud Reineſ. *Inſcr. Claſſ. I.* 240. & *Claſſ. XI.* 100. eorumque cura, niſi ita compa-

rata

rata essent, ut perpetuo lucerent, demandari solebat libertis vel servis. Supra hypogæum erant coenacula Grut. p. 383. 4. arcæ, Grut. p. 706. 13. p. 708. 4. p. 721. 8. p. 807. 12. immo & signa & simulacra deorum & genii familiæ, qualia describuntur in marmore apud Reines. Inscr. h. 240. Unde facile patet, cur ibi & æditui fuerint Reines Inscr. Class. V. 53. itemque cur itum, ambitum, aditum sepulcris suis stipulati sint veteres, ad coronandum, sacrificandum, vescendum, quales formulæ sunt apud Grut. p.560. 5. p. 864. 2. p. 682. 5. p. 1081. 1. cur item & eam legem sepulcris additam reperiamus, ut si quis ibi furtum fecisset, perinde obligatus sit, ac si sacrilegium commisisset Grut. p.1076. 10. Denique extra quædam erant, quæ ad illa referebantur, veluti horti, ædificia, tabernæ, maceriæ, scalariæ, & imprimis unstrina, quamvis ea monimentis suis adplicari, quidam vetuerint. Grut. Inscr. p. 656. 3. p.755. 4. p. 1044. 7. 8. De habitatione in sepulcro mentio est in l. 3. §. 1. & 61. D. de sepulcr. viol.

Interdictum de sepulcro ædificando locum habet, ut quis non prohibeatur ædificare sepulcrum, quo licet mortuum inferre tit. D. de sepulcr. ædific. & mort. infer. Differt autem hoc interdictum ab illo, de mortuo inferendo, quod saltem exigit, ut eo mortuum inferra, hoc vero, ut eo loci monumentum ædificare liceat, quia religionis interest (ut JC. inquit) monumenta exstrui & exornari l. 1. D. de mort. infer.

Sepulcrum justum, quod religione tenetur l. 43. D. de religios. Lucan. lib. 9. v. 1091. justo date tura sepulcro,

Sepultura. Non perpetuæ sepulturæ tradita corpora posse transferri l. 3. §. 4. D. de sepulcr. viol. Sepultura una plura sepulcra efficere non potest l. 44. pr. D. de religios. & sumt. fun. Non totus, qui sepulturæ destinatus est locus, religiosus fit l. 2. §. 5. D. eod. tit. Initio sæculi noni adhuc cuilibet licuit, eligera sepulturam, ubicumque voluit, etsi extra Ecclesiam more majorum in fundis propriis sua esset, dummodo tertiam partem suorum funeralium Ecclesiæ suæ parochiali persolveret, & ne aliter fieret, sub excommunicatione prohibitum erat c. nos instituta 1. decretal. de sepultur. Et licet Innocentius III. c. fraternitatem 3. eod. tit. improbaverit relicta sepultura parochiali, vel majorum suorum, novam sepulturam eligi in novo loco minus religioso, Bonifacius tamen VIII. initio sæculi decimi tertii eam libertatem eligendi sepulturam in loco atiam minus religioso innovavit ac de novo asseruit in c. cum quis 2. §. 1. eod. tit. in 6.

Sequela in l. 34. §. 15. D. de furt. Lactant. lib. 7. Instit. divin. cap. 5. Ergo immortalitas non sequela naturæ, sed merces præmiumque virtutis est. Et de opific. Dei cap. 4. Quoniam mors sequela morborum est Sic sequelæ locum obtinere dicitur obligatio l. 93. D. de solut.

Sequester dicitur, apud quem plures rem, de qua controversia est, deponunt l. 109. D. de verb. signif. l. 5. §. 1. l. 6. & 7. D. depositi. Tertullian. de resurrect. carnis cap. 51. Hic sequester Dei atque hominum adpellatus ex utriusque partis deposito commisso sibi. Idem de patientia cap. 15. Adeo satis idoneus patientiæ sequester Deus est, si injuriam deposuerit penes eum, ultor est. Invenitur & hoc verbum

bum apud Plaut. *Mercator. Act.* 4. *scen.* 2. & apud Quinctilian. *lib.* 12. *cap.* 8. Ab eo autem sequester dictus, quod occurrenti aut quasi sequenti eos, qui contendunt, committitur, aut quod ejus fidem, qui deponunt, sequuntur, ut Gellius *lib.* 1. *cap.* 1. scribit. Isidor. *lib.* 10. *etymol.* Sequester, ait, est qui certantibus medius intervenit, qui apud Græcos *ο μεσος* dicitur, apud quem pignora deponi solent, a sequendo dictus, quod fidem utraque pars sequatur. Plautus *Rudent. Act IV. scen.* 3. *v.* 79. Diu ad arbitrum reditur aut sequestre ponitur. Vetus Glossar. *sequester* est, apud quem res litigiosa deponitur, ut ei, qui eam meruerit, reddatur. Et mox, est, qui contestantibus medius intervenit. Vet. Glossar. Græcum: *Sequester εστι, παρ ω πολλοι εκδικον παραπεθεντοι πραγμα.* Sic apud sequestres deponi *l.* 21. §. *ult. D. de adpellat.* & sequestre deponere *l. pen. D. depositi.* Hinc

SEQUESTRARE *l.* 22. §. 8. *D. solut. matrim.*

SEQUESTRARIA actio, *directa*, qua victor rem depositam a sequestro tradi sibi postulat *l.* 5. §. 1. *l.* 12. §. 2. *D. depositi.* sequestraria actio *contraria*, qua sequester indemnem se servari contendit.

SEQUESTRATIO *rubr. C. de probib. sequestr. pecun.*

SEQUI, adprobare, agnoscere, admittere, obtemperare. Sic *Sequi* decretum prætoris *l.* 7. §. 9. *D. de administr. & per. tut.* fidem alterius *leg.* 84. §. 1. *D. de regul. jur.* fidem obligationis *ibid.* heredem *l.* 1. §. 18. *D. de separation.* judicium defuncti *l.* 2. *D. de bonor. possess.* jus pignoris *l.* 13. *D. qui pot. in pign.* jusjurandum *l.* 4. §. *ult. D. de in lit. jurand.* mandatum *l.* 53. *D. mandati* nomen *l.* 8. §. *ult. D. de evictIon.* personam mulieris in contrahendo *l.* 27. *pr.* & §. 1. *D. ad SC. Vellei.* religionem *leg.* 3. *C. de in lit. jurand.* voluntatem defuncti *l.* 39. *D. de fideic. libert.*

Bona etiam *sequi* dicimur *l.* 5. *D. de separ.*

Sequi noxa caput dicitur, id est, a capite non separari *l.* 2. §. 1. *l.* 10. §. *ult. D. de noxal. action.*

Sequi caussam, id est, consequi, venire *l.* 5. *C. de rer. permut.* sequi vel non sequi caussam est, impleri, vel non impleri promissum, ob quod datum quid est *l.* 1. & *tot. tit. D. de condict. causs. dat. causs. non sequut.*

Sequitur & coheredem integra actio *l.* 47. *famil. ercisc.* i. e. ad eum pertinet.

Sequi conditionem matris *l.* 1. *D. ad municipal.* id est, ejus conditionis esse.

Sequi contubernium Paull. *lib.* 2. *Sent. tit.* 2.

Sequi aliquem damna dicuntur, quum illa præstare tenetur *l. ult. C. si tut. vel curat.*

Sequitur damnatum infamia *l.* 7. *D. de publ. judic.*

Sequitur dicere, id est, sequitur ut dicamus *l.* 4. *D. de usucap.*

Sequi domicilium rei *l.* 19. §. 2. *D. de judic. Sequuntur* emtorem fructus *l.* 6. & 14. *D. de in diem addict.*

Sequi iter, i. e. accedere, dicitur *l.* 2. §. 2. *D. si servit. vind.*

Sequi id est, observare judex dicitur, quod utilissimum est *l.* 21. *D. commun. divid.*

Sequi nuptias *l.* 9. *D. de senator.* pro contrahere *l.* 34. *D. de rit. nupt. l.* 15. *C. ex quib. causs. infam.*

Sequi aliquem onera dicuntur, quæ subire tenetur *l.* 56. §. 1. *D. de jur. dot.*

Se-

Sequitur emtor, id est, eligit petitionem usurarum *l.* 4. *C. de pact. inter emt.*

Sequi aliquando passive usurpatur per enallagen generum, ut in *l.* 12. §. 2. *D. de capt. & postlim. Sed Juliani sententia sequendum* est, hoc est, Juliani sententiam sequi cogimur, quamquam hic sollecismus subsit. Aliæ tamen editiones, quæ & Dion. Gothofredus sequutus est, pro *sequendum* habent *sequenda*. Leviori emendatione opus est, pro *sententia* rescribendo *sententiam*. Hanc enim loquendi formam ex verbis Virgilii, *pacem ab rege petendum*, defendit Laur. Valleosis *Elegant lib.* 1. *c.* 29.

A sequenti, id est, ab altero *l.* 26. *D. de noxal. act.*

Sequens caussa, id est, altera *l.* 1. §. 6. *D. de usufruct. l.* 34. *D. de statulib.*

Sequior, pro segnior *l.* 8. §. 12. *D. de transact.*

Sequior, deterior. Vid. Cujac. *lib.* 1. *observ. cap.* 3. Juret. *ad Symmac. lib.* 10. *epist* 49. Hein.

Serenitas nostra. *Collat. Leg. Mos. & Rom. tit.* 15. §. 3. De hoc *serenitatis* titulo Vid. Juret. ad Symmach. *lib.* 2. *epist.* 8.

Seriæ sunt vasa vinaria & frumentaria *l.* 206. *D. de verbor. signif. l.* 15. §. 6. *D. de usufr.* Terent. *Heautontim. Act.* 3. *scen.* 1. *v.* 51. Relevi dolia omnia, omnes serias.

Sericus. Serica a Bombycinis separantur in *l.* 25. *D. de aur. arg. legat.* ut & apud Paull. *lib.* 3. *Sent. tit.* 6. §. 79. quæ tamen confundit Isidorus *lib.* 19. *cap.* 27. Ac bombycina quidem ex vermiculis fiebant, *Serica* vero ex genere quodam lanicii, quod Indiæ populi *Seres*, ex arboribus depectebant, quemadmodum erudite Andr. Tiraquellus notavit in *lib. de legibus connubialibus leg.* 3. *n.* 18. Id quod subjecti auctorum loci comprobant. Galen. *περὶ διαγνώσεως καὶ θεραπείας τῶν ἐν τῇ ἑκάστου ψυχῇ ἰδίων παθῶν cap.* 9. *Tom.* 6. *Oper. Galen. & Hippocrat. p.* 513. Τοῦτο τὸ γένος ἐστὶ τὰ χρυσυφῆ τῶν ἱματίων ἢ ὅλως δεόμεθα πόρρωθεν κομιζομένης, ὥσπερ τῶν σηρικῶν ὀνομαζομένων id est: Hujus generis vestimenta auro contexta, aut supervacuum aliquod opus habentia, aut quæ materiam ex longinquo adlatam desiderant, ut quæ vocantur *serica*. Virgil. *lib.* 2. *Georg. v.* 120. Velleraque ut foliis depectant tenuia Seres. Seneca in *Hippolyto Act.* 2. *v.* 389. Quæ fila ramis ultimi Seres legent. Idem *in Hercule Oetæo Act.* 2. *v.* 666. Quæ Phœbeis subditus Euris - Legit Eois Ser arboribus. Isidori tamen opinio confirmatur Zonaræ auctoritate *in Justiniano Tom.* 3. *annal. p.* 57. Silius Italicus *lib.* 6. *v.* 3. Primique novo Phaetonte retecti - Seres lanigeris repetebant vellera lucis. Et *lib.* 17. *v.* 596. Videre Eoi (monstrum admirabile) Seres - Lanigeros cinere Ausonio canescere lucos. De verme tamen Indico multi existimant veteres sensisse; de quo hæc Basilius Magnus *Homil.* 8. *Hexam.* adserit: ὁποῖα καὶ περὶ τοῦ Ἰνδοῦ σκώληκος ἱστόρηται τοῦ κερασφόρου, ὃς εἰς κάμπην τὰ πρῶτα μεταβαλὼν, εἶτα προϊὼν βομβυλιὸς γίνεται, καὶ ἐπὶ ταύτης ἵσταται τῆς μορφῆς, ἀλλὰ χαύνοις καὶ πλατέσι πετάλοις ὑποπτεροῦται, ὅταν οὖν καθέζησθε τὴν τούτων ἐργασίαν ἀναπηνιζόμεναι αἱ γυναῖκες, τὰ νήματα, ἃ πέμπουσιν ὑμῖν οἱ Σῆρες πρὸς τὴν τῶν μαλακῶν ἐνδυμάτων κατασκευήν. Quem totum locum non minus suum ac proprium quam Latinum fecit Ambrosius *lib.* 5. *Hexamer. cap.* 23. his verbis: Et quia de volatilibus dicimus, non putamus alienum,

ea

ea complecti, quæ de verme Indico tradit historia, vel eorum relatio, qui videre potuerunt. Fertur hic corniger vermes converti primum in speciem caulis, atque in eam mutari naturam, inde processu quodam fieri bombylius, & nec eam tamen formam figuramque custodit, sed laxis & latioribus foliis videtur pennas adsumere. Ex his foliis mollis illa Seres depectunt vellera, quæ ad usus sibi proprios divites vindicarunt. Hæc ille. In cujus tamen loci versione hallucinatus est scripturæ Græce vitio, in erroremque inductus est divus ille Antistes. Scriptum enim ostendit a librario perperam *κραμβης*, ubi nunc differte *καμπης*, eaque de caussa *in speciem caulis* vertit, quum vertere debuisset *erucæ*. Ac plane, ni fallor, D. Hieronymus alias objicit, eum e Grecis bonis Latina fecisse mala, eumque perstringit, quum hoc ait. Nec de alio sensit; quum hoc scripsit in *prologo de Spiritu S. ad Demetrium*. Erucas certe Græce *campas* adpellatas esse, vel Columella testis est *lib.* 11. *extrem.* Plinius quoque *lib. 6. hist. natur. cap.* 17. Seres, inquit, lanicio silvarum nobiles, perfusam aqua depectentes frondium canitiem. Ammianus quoque Marcellinus *lib.* 23. *cap.* 6. apud Seras silvas esse sublucidas, refert, a quibus arborum foetus aquarum adsperginibus crebris velut quædam vellera mollientes ex lanugine & liquore mixtam subtilitatem tenerrimam petunt, nentesque subtemina conficiunt sericum. Idem & Solinus in *Polyhist. cap.* 51. scribit. Porro, quo tempore texendi serici artificium in occidentis partes invectum sit, unicuique liquet, ex Ottone Frisingensi *lib.* 1. *de gestis Friderici c.* 33. Rugerium Siculum, ait, Corintho Thebis, Athenis expugnatis, opifices, qui sericos pannos texere solebant, ob Imperatoris ignominiam captivos deduxisse, quos in Palermo Siciliæ metropoli collocans, artem illam texendi suos edoceri præcepit. Exinde ars illa prius a Græcis solis inter Christianos habita; Romanis patere coepit ingeniis. Memorantur autem in jure nostro *Sericum nema l. ult.* §. 7. D. *de publican.* Sericoblattæ *l.* 15. *C de murileg.* sive, ut in *l.* 13. *C Theod. eod. tit.* Sericos blattæ. Vopiscus in *Aurel. cap.* 45. Et quum ab eo uxor sua peteret, ut unico pallio blatteo serico uteretur, quo loco primam editionem blattoserico, unica voce, legere; testatur Salmasius, quem vide & Isaac. Casaubon.

Sermo, pro clausula in legatis *l.* 20. D. *de usur.*

Sermo, pro scriptura testamenti *l* 85. & 98. D. *de legat.* 3.

Sermo superior, pro tractatu superiore, vel superiore parte edicti *l.* 2. D. *de conjunjend. cum emancip.*

Serpentes circumferebant & proponebant circulatores *l. ult.* D *de extraord crimin.* immo & alia animalia peregrina & rariora, ut ad ea spectanda tanto frequentiores confluerent homines. Ev. Otto *de tutel. viar. III.* 3. *p.* 452. Hein.

Serpens intra culleum cum parricida *l. un. C. Th. de parricid.*

Sertum. Serta suspendebant diis gentiles *l.* 12. *C. Th. de paganis.* Arnob. *lib.* 7. *p* 226. *edit. Stewech.* Etiam Dii sertis, coronis, efficiuntur & floribus. Marmor vetus apud Gruterum *Inscr.* CXXIV. Coronæ inlatæ signaque uncta.

Servaculum. Ulpianus *l.* 29. §. 2. D. *ad Leg. Aquil.* Quia parvi refert navem immit-

ten-

tendo, an *servaculum* ad navem ducendo, an tua manu damnum dederis. At quum Latium hoc vocabulum ignoret, & in Florentino codice *servaculum* & *ferraculum* legatur, posterius merito præfertur a Jac Cujac. *observ. lib. 9. cap. 10. lib. 14. cap. 13.* & Corn. Van-Bynkersh. *observ. lib. 4. c. 16.* Glossæ: πηδάλιον, gubernaculum, clavus, *ferraculum*. Add. Ducker. *de Latin. vet. I. Ctor. p. 391.* Car. Labbæi *observ. & emendat. in synops. Basilic. p. 164.* Hein.

SERVARE, observare. *Servare* diem *l. 1. § 7. D. quand. adpell.* jusjurandum *l. 1. D. si mulier ventr. nom.* legem contractus *l. 24. D. depositi.* modum *l. 2. C. de conven. fisci cred.*

Servare, exigere, percipere, recuperare. Sic & servari ab aliquo dicitur, quod ex ejus bonis redigi potest *l. ult. D. de administr. & peric. tut.* *Servare* ab aliquo *l. 45. §. ult. D. mandati* creditum *l. 49. D. de furt.* detrimentum *l. 6. C. arbitr. tut.* impensas per retentionem *l. 59. D. de furtis.* & judicio *leg. 42. §. 1. D. solut. matrim.* indemnitatem *l. 53. §. ult. D locati.* Quod minus servavero, id est, consequutus *l. 22. § 2. D. mandati.* *Servare* quod bona fide præstiterat, id est, recuperare *l. 9. D. commun. divid.* pœnam a socio *l. 6. §. ult. D. eod. tit.* rem suam *leg. 2. D. de instit. act.* sumtus *l. 2. §. 2. D. de donat. int. vir. & ux.* rem a tutore *l. 1. D. de excusat. tut.*

Servare etiam per actionem dicunt Jurisconsulti, quod abest, vel quod damnum datum est *l. 17. in fin. D. de servit. vindic.* Et *servare* per exceptionem *l. 23. D. solut. matrim.* judicio *l. 18. C. famil. ercisc.* retentione *l. 18. D. de negot. gest.*

Servari pro reservari. Sic quod mater filiæ suæ servari testamento jussit, eo tempore præstari voluisse intelligitur, quo sui juris ea fit *l. 26. D. de aur. arg. legat.* *Servare* sibi *l. 87. §. ult. D. de legat. 2.*

Servare pro custodire. Hoc sensu possessiones dari dicuntur dotis *servandæ* caussa *l. 26. §. ult. D. ad municipal.* servandi fideicommissi caussa *l. 2. C. leg. 10. D. quib. ex causs. in possess. eat.* servandi judicii caussa *leg. 16. D. de liberat. legat.* servandi legati caussa *l. 3. C. ut in possess. legat.* Sic & *servare* ventrem *l. 3. D. de ventr. inspic.*

Servare pro tueri & defendere. Sic prætor *servare* voluisse locationem & venditionem dicitur in *l. 8. § 1. D. de bon. auctor. jud. possid.* Servare debet judex, quod coheredes consocii inter se sine dolo malo pepigerunt *l. 3. D. commun. divid.*

SERVIANA actio in rem prætoria petitoria *l. 42. §. 4. D. de procurat.* quæ de rebus in prædium rusticum invectis illatis, quæ tacito pignoris jure locatori pro pensione obligantur, proponitur. Daturque ea adversus colonum, & quemcumque possessorem earum rerum pro mercede pignori tacite obligatarum, ad pignus suum vindicandum *l. 16. §. 3. D. de pignor. & hypoth.* cum alias jure civili ne pactum quidem hypothecæ ullam efficaciam habeat, ergo nec jus in re sine traditione operari poterat. Rerum autem mobilium actio hæc erat, & pignoratitia etiam dicitur *l. 3. §. 3. D. ad exhib. l. 9. D. quib. mod. pign. solv. l. 41. D. de pignorat. act. §. 7. Inst. de action.* Quemadmodum vero hæc actio tantum ad utilitatem locatoris prædii rustici comparata est, ita *quasi serviana* vel *hypothecaria* ge-

ea complecti, quæ de verme Indico tradit historia, vel eorum relatio, qui videre potuerunt. Fertur hic corniger vermes converti primum in speciem caulis, atque in eam mutari naturam, inde processu quodam fieri bombylius, & nec eam tamen formam figuramque custodit, sed laxis & latioribus foliis videtur pennas adsumere. Ex his foliis mollis illa Seres depectunt vellera, quæ ad usus sibi proprios divites vindicarunt. Hæc ille. In cujus tamen loci versione hallucinatus est scripturæ Græce vitio, in erroremque inductus est divus ille Antistes. Scriptum enim ostendit a librario perperam *κραμης*, ubi nunc diserte *καμπης*, eaque de caussa *in speciem caulis* vertit, quum vertere debuisset *erucæ*. Ac plane, ni fallor, D. Hiaronymus alias objicit, eum e Grecis boois Latiria fecisse mala, eumque perstringit, quum hoc ait. Nec de alio sensit, quum hoc scripsit in *prologo de Spiritu S. ad Demetrium.* Erucas certe Græce *campas* adpellatas esse, vel Columella testis est *lib. 11. extrem.* Plinius quoque *lib. 6. hist. natur. cap. 17.* Seres, inquit, lanicio silvarum nobiles, perfusam aqua depectentes frondium caniciem. Ammianus quoque Marcellinus *l. b. 23. cap. 6.* apud Seras silvas esse sublucidas, refert, a quibus arborum foetus aquarum adsperginibus crebris velut quædam vellera mollientes ex lanugine & liquore mixtam subtilitatem tenerrimam petunt, nentesque subtemina conficiunt sericum. Idem & Solinus in *Polyhist. cap. 51.* scribit. Porro, quo tempore texendi serici artificium in occidentis partes invectum sit, unicuique liquet, ex Ottone Frisingensi *lib. 1. de gestis Friderici c. 33.* Rugertum Siculum, ait, Corintho Thebis, Athenis expugnatis, opifices, qui sericos pannos texere solebant, ob Imperatoris ignominiam captivos deduxisse, quos in Palermo Siciliæ metropoli collocans, artem illam texendi suos edoceri præcepit. Exinde ars illa prius a Græcis solis inter Christianos habita, Romanis patere coepit ingeniis. Memorantur autem in jure nostro *Sericum* nema *l. ult. §. 7. D. de publican.* Sericoblattæ *l. 15. C de murileg.* sive, ut in *l. 13. C. Theod. eod. tit.* Sericos blattæ. Vopiscus in *Aurel. cap. 45.* Et quum ab eo uxor sua peteret, ut unico pallio blatteo serico uteretur, quo loco primam editionem blattoserico, unica voce, legere, testatur Salmasius, quem vide & Isaac. Casaubon.

SERMO, pro clausula in legatis *l. 20. D. de usur.*

Sermo, pro scriptura testamenti *l 85. & 98. D. de legat. 3.*

Sermo superior, pro tractatu superiore, vel superiore parte edicti *l. 2. D. de conjunjend. cum emancip.*

SERPENTES circumferebant & proponebant circulatores *l. ult. D de extraord crimin.* immo & alia animalia peregrina & rariora, ut ad ea spectanda tanto frequentiores confluerent homines. Ev. Otto *de tutel. viar. III. 3. p. 452.* Hein.

Serpens intra culleum cum parricida *l. un. C. Th. de parricid.*

SERTUM. Serta suspendebant diis gentiles *l 12. C. Th. de paganis.* Arnob. *lib. 7. p. 226. edit. Stewech.* Etiam Dii sertis, coronis, efficiuntur & floribus. Marmor vetus apud Gruterum *Inscr.* CXXIV. Coronæ inlatæ signaque uncta.

SERVACULUM. Ulpianus *l. 29. §. 2. D. ad Leg. Aquil.* Quia parvi refert navem immitten-

tendo, an *servaculum* ad navem ducendo, an tua manu damnum dederis. At quum Latium hoc vocabulum ignoret, & in Florentino codice *servaculum* & *serraculum* legatur, posterius merito præfertur a Jac Cujac. *observ. lib. 9. cap. 10. lib. 14. cap. 13.* & Corn. Van-Bynkersh. *observ. lib. 4. c. 16.* Glossæ: πηδάλιον, gubernaculum, clavus, *serraculum*. Add. Ducker. *de Latin. vet. I-Ctor.* p 391. Car. Labbæi *observ. & emendat. in synops. Basilic.* p. 164. Hein.

Servare, observare. *Servare* diem *l. 1. § 7. D. quand. adpell.* jusjurandum *l. 1. D. si mulier ventr. nom.* legem contractus *l. 24. D. depositi.* *modum l 2. C. de conven. fisci cred.*

Servare, exigere, percipere, recuperare. Sic & servari ab aliquo dicitur, quod ex ejus bonis redigi potest *l. ult. D. de administr. & peric. tut.* *Servare* ab aliquo *l. 45. §. ult. D. mandati* creditum *l. 49. D. de furt.* detrimentum *l. 6. C. arbitr. tut.* impensas per retentionem *l. 59. D. de furtis.* & judicio *leg. 42. §. 1. D. solut. matrim.* indemnitatem *l. 53. §. ult. D locati.* Quod minus servavero, id est, consequutus *l. 22. § 2. D. mandati.* *Servare* quod bona fide præstiterat, id est, recuperare *l. 9. D. commun. divid.* pœnam a socio *l. 6. §. ult. D. eod. tit.* rem suam *leg. 2. D. de instit. act.* sumtus *l. 2. §. 2. D. de donat. int. vir. & ux* rem a tutore *l. 1. D. de excusat. tut.*

Servare etiam per actionem dicunt Jurisconsulti, quod abest, vel quod damnum datum est *l. 17. in fin. D. de servit. vindic.* Et *servare* per exceptionem *l. 23. D. solut. matrim.* judicio *l. 18. C. famil. ercisc.* retentione *l. 18. D. de negot. gest.*

Servari pro reservari. Sic quod mater filiæ suæ servari testamento jussit, eo tempore præstari voluisse intelligitur, quo sui juris ea fit *l. 26. D. de aur. arg. legat.* *Servare* sibi *l. 87. §. ult. D. de legat. 2.*

Servare pro custodire. Hoc sensu possessiones dari dicuntur dotis *servandæ* caussa *l. 26. §. ult. D. ad municipal.* servandi fideicommissi caussa *l. 2. C. leg 10. D. quib. ex causs. in possess. eat.* servandi judicii caussa *leg. 16. D. de liberat. legat.* servandi legati caussa *l. 3. C. ut in possess. legat.* Sic & *servare* ventrem *l. 3. D. de ventr. inspic.*

Servare pro tueri & defendere. Sic prætor *servare* voluisse locationem & venditionem dicitur in *l. 8. § 1. D. de bon. auctor. jud. possid.* Servare debet judex, quod coheredes consocii inter se sine dolo malo pepigerunt *l. 3. D. commun. divid.*

Serviana actio in rem prætoria petitoria *l. 42. §. 4. D. de procurat.* quæ de rebus in prædium rusticum invectis illatis, quæ tacito pignoris jure locatori pro pensione obligantur, proponitur. Daturque ea adversus colonum, & quemcumque possessorem earum rerum pro mercede pignori tacite obligatarum, ad pignus suum vindicandum *l. 16. §. 3. D. de pignor. & hypoth.* cum alias jure civili ne pactum quidem hypothecæ ullam efficaciam habeat, ergo nec jus in re sine traditione operari poterat. Rerum autem mobilium actio hæc erat, & pignoratitia etiam dicitur *l. 3. §. 3. D. ad exhib. l. 9. D. quib. mod. pign. solv. l. 41. D. de pignorat. act. §. 7. Inst. de action.* Quemadmodum vero hæc actio tantum ad utilitatem locatoris prædii rustici comparata est, ita *quasi serviana* vel *hypothecaria* ge-

generalis est, etiam prætoria, daturque pignore jam constituto, seu hypotheca solo pacto sine traditione constituta, cuilibet creditori, contra debitorem vel quemcumque rem oppignoratam vel hypothecam possidentem, ad rem illam una cum fructibus & accessionibus persequendam §. 7. *Inst. de action.* *l.* 16. §. 3. *seq.* *D. de pign. & hypoth.* Non ergo aut res, aut debitum petendum, si adversus tertium instituatur hæc actio. Quamvis enim rei electio sit, malit ne rem tradere, an debitum solvere *l.* 16. §. 3. *D. de pign. & hypoth.* *l.* 12. §. 1. *D. quib. mod. pign. vel hypoth. solv.* actori tamen cum tertio possessore nullum intercessit negotium, ex quo in personam agere possit, ad solvendum quod alias ex contractu debet. Eadem etiam adpellatur pignoratitia Serviana *l.* 3. §. 3. *D. ad exhibend.* pignoratitia in rem *l.* 7. §. 12. *D. commun. divid.* & Serviana vel hypothecaria *l.* 4. §. 30. *D. de dol. exception.* & passim. Confunditur tamen plerumque hæc differentia, & cujuslibet pignoris persequutioni *Serviana* nomen adcommodatur *l.* 3. 7. 10 18. & 21. §. 1. *D. de pignor.* & aliis locis.

Servilius jurisconsultus Proculum citat *l.* 10. *D. de jur. patron.* Servilii hujus nulla alibi mentio fit. Hinc Bynkersh. *lib.* 5. *observ. cap.* 23. substituendum putat *Cervidium*, Scævolam puta, jurisconsultum latioris famæ & receptæ auctoritatis. *Hein.*

Servire nobis intelliguntur & hi, quos curamus ægros, qui cupientes nobis servire, propter adversam valetudinem impediuntur *l.* 4. §. 5. *D. de statulib.*

Servire aliquando, & servum esse differunt *l.* 1. §. 2. *D. de jur. & fact. ignor.* quemadmodum & servum esse, & in servitute esse *leg.* 27. §. 8. *D. ad leg. jul. de adulter.* Adeo, ut & liber homo, qui in servitute detinetur, *servire* dicatur *l.* 4. §. 4. *D. de statulib.* Adde Pithœum *ad Collat. Leg. Mos. & Rom. tit.* 2. §. 3. Hein.

Servire, de prædiis, quæ servitutem debent. Sic fundus *servire* dicitur *l.* 2. §. *ult.* *D. de aqu. & aqu. pluv. arc.* serviens fundus *l.* 9. *D. de servitut.* cui is, cui servitus debetur, opponitur *l.* 23. §. 2. *D. de servit. præd. rust.*

Servire annonæ urbis *l.* 5. §. 3. *D. de jur. immunit.* officium judicis *l.* 2. §. *ult.* *D. de eo*, *quo cert. loc.* muneri *l. ult.* §. 17. *D. de mun. & honor.* peculium *l.* 4. *D. de pecul.* verbis edicti *l.* 1. §. 20. *D. de exercit. action.*

Servitium. Si ad ecclesiam catholicam servitio fideliore transierint *l.* 40. *C. Theod. de hæret.*

Servitus, *constitutio juris gentium*, (hoc est juris naturalis secundarii) *qua quis dominio alieno* (tamquam res) *contra naturam* (i. e. contra id quod naturali jure originario obtinet) *subjicitur* *l.* 4. §. 1. *D. de statu homin.* Differt autem dominium in servos ab imperio civili (1), Quod illud esse potest inter personas extra civitatem viventes, quemadmodum cetera rerum dominia. (2) Quod domino servi fit jus perpetuum huic imperandi operas omnes licitas, & quod ipsi ex iis vel aliunde provenit universum suum faciendi; imperium autem civile jus est dirigendi actiones civium non latius patens ac postulat finis boni publici, ex quo nondum efficitur, ut omnia quæ quisque civis operatur, negotiatur vel comparat, sua faciat imperans seu rector civitatis. Porro jus

jus illud perpetuum domini in servum differt a jure quod in mercenarium competit, hic quippe non perpetuo subjicitur, & multa facere potest sua, quæ ipsi extra rationem herilem obveniunt.

Servitutis appellatione dominium magis quam opera intelligitur *l.* 4. §. 4. *D. de statulib.*

Servitus pœnæ, i. e. in pœnam *leg.* 1. *D. de sentent. pass.* Qualis erat eorum, qui censum vel militiam subterfugerant, quippe qui bonis in ærarium redactis virgis cæsi trans Tiberim venibant, Dionys. Halicarn. IV. p. 221. Cic. *pro Cæcin. XXIV.* & damnatorum ad metalla vel bestias aliaque extrema supplicia §. 3. *Inst quib. mod. jus patr. potest. solv. l.* 1. *D. de sentent. pass.* & Libertorum ingratorum, quippe qui etiam in servitutem revocabantur Suet. *in Claud. cap.* 25. & mulierum liberarum, amore servorum alienorum bacchantium, quam pœnam tamen earum commodo sustulit Justinianus *l. un. C. de SC. Claud* & eorum, qui ab alio adserti, præstitaque cautione edictis citati per annum se haud stitissent *l.* 1. §. 2. *C.* pariter sublata a Justiniano *l.* 1. §. 2. *C. de adsert. toll.* denique eorum qui se ipsos vendendos dabant, pretii participandi caussa, ac deinde ad libertatem proclamabant *l.* 1. & 3. *D. quib. ad libert. proclam. non lic.* Servire servitutem *l.* 34. *D. de stipulatione servor.* Porro servum esse & servire, & in servitute esse differunt. Vid. supra art. *servire. Servitus* gravior libertorum dicitur in *l.* 13. §. *ult. D. de aliment. & cibar. legat.* ubi patronus libertis dicitur uti vice servitutis.

Servitus alia est, qua res serviunt, quam ita definit non incommode Wurffel. *jurispr. definit.* §. 255. quod sit jus utilitatem vel fructum ex re aliena perpetuo percipiendi. Servire utique est utilitatem præstare, id quod eleganter declarat. Cicero *Orat. pro Plancio:* Servitus, ait, non est servitus, si non servit, servire autem esse utilitatem sibi, suisque rebus præstare, paullo ante dixerat idem. Et verbum *perpetuo* in adducta definitione rem a juribus servitute similibus distinguit satis, quæ distinctio in vulgari definitione non adfertur, quamquam hæc alias non male sonet, quod sit servitus jus in re aliena, qua ejus dominus ad alterius (perpetuam) utilitatem aliquid pati, vel non facere tenetur, in qua definitione & dominans pariter & serviens elucescit. Si certæ autem personæ aliena res servit, ut in usufructu, usu, habitatione, *servitus personalis* intelligitur, si vero prædium prædio servit, ut in alterius prædii, dominantis scilicet, domini cujuscumque utilitatem, sit constituta servitus in tuo prædio, quod *serviens* audit, tunc *realis* est *servitus*, seu *prædialis.* Et hoc significatu veniunt prædiorum jura in *l.* 1. *in fin. D. de rer. divis. l.* 10. § 1. *D. de alien. judic. mut. causs.* A quibus & servum fundum & servum prædium, quod servit, dicimus, liberoque opponimus *l.* 8. *D. de action. emt. l.* 20. §. 1. *D. de adquir. rer. dom.* Cicero *de leg. agrar. III.* 2. Optimo jure ea sunt profecta prædia, quæ optima conditione sunt, libera meliore jure sunt, quam serva. Capite hoc omnia, quæ serviebant, non quæ servient. *Personales* autem *servitutes* etiam hominum servitutes adpellantur *l.* 15. *D. de servit. l.* 20. *in fin. D. de servit. præd. rustic.* quoniam hominibus debentur, & cum his pereunt. De servitute prædii rustici vel urbani *l.* 13. §. 1. *D. de acceptil.* quæ & ser-

ſervitus utrorumque prædiorum vocatur in *l.* 1. D. *de condict. triticiar.* Rerum vero ſervitutes idcireo dicuntur prædiorum, quod prædiis debentur, non perſonis, & ſine prædiis conſtitui non poſſunt. Nemo enim eas ſervitutes adquirere vel debere poteſt, niſi qui prædium habet *l.* 1. *commun. prædior. l.* 33. D. *de ſervit. præd. ruſt.* Ideoque in cauſſa aquæductus ſententia prædio dari dicitur *l.* 35. §. *ult.* D. *de negot. geſt.* Servitutes autem hæ vel urbanorum vel ruſticorum prædiorum adpellantur, prout ſunt prædia, quibus debentur. Urbanis enim ædificiis, quocunſque ea loco poſita ſint, conſtitutæ, *urbanorum prædiorum* dicuntur, quales ſunt altius tollendi, ſtillicidium avertendi in tectum vel aream vicini, immittendi, projiciendi, protegendi, proſpectus, luminum, oneris ferendi, cloacæ immittendæ ſervitutes *l.* 1. 2. & 3. D. *de ſervit. urban. præd. l.* 1. D. *commun. prædior.* §. 2. *Inſt. de action.* Ruſticorum vero prædiorum ſunt conſtitutæ prædiis ruſticis, veluti iter, actus, via, aquæductus, hauſtus aquæ, pecoris ad aquam adpulſus, pecoris paſcendi, cretæ eximendæ, calcis coquendæ jura *l.* 1. & 2. *cum ſeq.* D. *de ſervit. prædior. ruſtic. pr. Inſt. de ſervit.*

Quando ex ſervitute fundo meo conſtituta in alieno, jus mihi eſt quid faciendi, hæc *ſervitus* dicitur *affirmativa*, ſi vero ex tali ſervitute mihi jus eſt prohibendi ne alter in ſuo quid faciat, tunc *ſervitus negativa* adpellatur. Exemplum prioris eſt ſervitus tigni immittendi, poſterioris vero eſt, ne proſpectui officiatur.

Servitutem, quæ utilitatem nexu non interrupto præſtat *continuam*, quæ vero eam certo tempore præbet, *diſcontinuam* dicunt, licet præter omnem rationem hanc diſtinctionem faciant. Occaſionem huic hypotheſi dedit male intellecta, perverſeque interpretata *l.* 12. D. *de ſerv.* quæ diſtinctionem non præcipit, ſed naturam rerum uſucapiendarum ſaltim ob oculos ponit. Uſucapionis ac præſcriptionis theoriam noſſe ſatius fuiſſet. Wurffel. *juriſpr. definit.* §. 258.

Servitus individua. Vid. ſupra art. *individuum.*

Servitutium non ea natura eſt, ut aliquid faciat quis, veluti viridia tollat, aut amoeniorem proſpectum præſtet, aut in hoc, ut in ſuo pingat, id eſt, ut in parietibus ſuis collocet picturas, quæ vicino præſtent amoeniorem proſpectum, quæque tectoria vocari videntur in *l.* 3. §. 9. D. *uti poſſid.* Menag. *Amæn. jur. civ. cap.* 29.

SERVIUS *Sulpicius* juris civilis auctor adpellatur à Gellio *lib.* 1. *noct. Attic. cap.* 10. Idem *lib.* 4. *cap.* 1. eumdem citat in reprehenſis Scævolæ capitibus. Idem *lib.* 6. *cap.* 12. Servius, ait, Sulpicius juriſconſultus ætatis ſuæ doctiſſimus libro de teſtamentis ſecundo. Idem citatur in *l.* 29. §. 1. & 2. D. *de legat.* 3. ubi Alphenus placuiſſe ait Servio *l.* 1. D. *de bon. libert. l.* 2. §. 8. D. *pro emtor. l.* 26. D. *de adquir. rer. dom.* Servii ſententia rejicitur *l.* 76. §. 1. D. *de furt.* Servii definitio doli mali improbata *l.* 1. §. 2. D. *de dolo malo.* Plura de Servii Sulpicii ſtudio juris, honoribus, ſcriptis, & diſcipulis dixit Heineccius in *Hiſt. jur. civ. lib.* 1. *cap.* 3. §. 150. *ſeq.* & hujus Juriſconſulti diligentiſſime vitam illuſtravit Ev. Otto ſingulari libello *Tom.* 5. *Theſaur. jur. deſerto.* Heio. De Aufidio Namuſa Sulpicii auditore, vid. ſupra in *Namuſa.*

SER-

SERVUS vel a serviendo, vel a servando dictus est, quod imperatores captivos servare, quam occidere mallent ut in *l.* 4. §. 1. *D. de stat. homin.* & in *l.* 239. §. 1. *D. de verb. signif.* traditur, & ab Augustino *lib.* 19. *de civit. Dei cap.* 15. servus idem quod mancipium *leg.* 1. §. 7. *D. de quaestion.* sed ut Donatus *in Adelph. Terent. Act.* 2. *scen.* 1. mancipia dicuntur, quod manu capta sint. *Servi* porro adpellatio etiam ad ancillam refertur *l.* 40. §. 1. *D. de verb. signif.* Proinde servis legatis etiam ancillae debentur *l.* 101. *in fin. D. eod. tit.* quae ex Modestini *lib.* 8. differentiarum sumta & excerpta ex *l.* 81. *D. de legat.* 3. ut inscriptio planum facit. Servi autem vel nascebantur, vel fiebant aliquo accidente. Servum autem esse & in servitute esse, & servire, ut differant, vid. *servire.*

Non unius *servi* generis erant. Memorantur enim servus civitatis *l. ult. D. de manumiss. vindict.* servi corporum *l.* 1. §. 7. *D. de quaestion.* servi fisci *l.* 8. *D. de jur. fisc.* servi hereditarii, peculiares, fructuarii, in quibus usumfructum quis habet *leg.* 55. *D. de pact.* servus municipii *l.* 3. *D. de stipulat. servor.* servi proprii, vel cum alio communes *l.* 24. *D. ad leg. jul. de adult.* servus publicus *l.* 1. §. 15. *D. de magistr. conven. l.* 2. *C. de adoption.* servi autem publici tabulariam olim administrabant, ut ex *l.* 18. *D. de adoption. l.* 2. *C. eod. tit. l.* 2. *D. rem pupill. salv. fore. l.* 1. §. 15. *D. de magistrat. conven. l.* 3. *C. de postlim. reverf. l.* 4. *C. arbitr. tut. l. ult. C. de servis reip.* patet. Quod postea ab Arcadio, Honorio & Theodorio prohibitum fuit in *l.* 3. *Cod. de tabular.* Servi *publici* etiam obligationes rebus publicis adquirebant *l.* 11. *D. de usuris.* Fit & servi cujusdam publici & curatoris civitatis mentio in epistola Constantini, quae refertur ab Augustino *epist.* 68. De servis publicis populi Romani vide apud Ulpian *tit.* 20. *regul.* §. 16. ubi vide Schultingium & Cujac. *lib.* 12. *observ. cap.* 11. Varro *lib.* 7. *etter. de ling. lat.* Ut nominantur, inquit, a libertinis orti publici servi Romani, qui manumissi antequam sub magistratus nomina, qui aera liberaverunt, succedere coeperunt. De *servis publicis*. nonnulla notavit Lipsius *lib.* 1. *Elector. cap.* 21. Servus supervacuus, vel etiam onerosus opponitur necessario in *l.* 8. §. 4. *D. mandati*, sunt quoque aliae servorum species, ut vernarum, qui tales nascuntur, statuliberorum, nexorum, addictorum, & glebae adscriptorum, atque etiam redemptorum, de quibus singulis suo loco.

Servorum officia quaedam notantur in *l.* 65. *D. de legat.* 2. Eorum autem varia ministeria variaque officia seu artificia erant. In libris enim nostris & dispensatores actores, ordinarios, atrienses, hostiarios, ministratores, obsonatores, cubicularios, notarios, nomenclatores, calculatores, focarios, coquos, lecticarios, cursores, tonsores, scoparios, saltuarios, diaetarios, topiarios, textores, tabellarios, villicos, arcarios, colonos, pistores legimus *l.* 8. & 12. §. 42. *D. de instruct. vel instrum. legat. l.* 61. & 81. *D. de legat.* 3. *l.* 203. *in fin. D. de verb. signif.* item histriones, piscatores, mediastinos, pedissequos, negotiatores, fabros, muliones, comoedos, villicos, fossores, putatores, cupiarios, aquarios, symphoniacos, phasianarios, monitores, venatores, vestigatores, operarios, tec-

tores, fubulcos, formicarios institores, agasones, pastores, aucupes, fullones, cellarios, medicos, pædagogos, mercenarios *l.* 5. § 21. *D. quod vi aut clam.*

Servi corrupti actio *rubr. D. de serv. corrupt.* Vetus Glossar. Servi corrupti actio ἡ κατά τινος τὸν ἄλλου οἰκέτην ὑποσοφίσαντος. Aliud Glossarium: ἀγωγὴ ἡ χειροῦσα τὸν ἀλλότριον δοῦλον, καὶ ἀπαλλάξασα τῆς ἀγαθῆς αὐτὸν τρόπου. Vid. sub art. *corrumpere.*

Servi pœnæ fiunt, qui metallo vel operi addicuntur, vel qua alia pœna damnentur, quæ ministerium corporisque laborem & servitutem irrogat, veluti qui in metallicorum ministerium, ad ludum, ad bestias, in opus publicum damnantur *l.* 1. *D. de sent. pass. l.* 6. § 6. *D. de injust. rupt. irrit. l.* 25. §. 3. *D. de adquir. vel omitt. hered. l.* 8. §. 8. 11 *& §. ult. l.* 12. 17. *&* 36. *D. de pœn. l.* 7. *D. de his, qui sui vel al. jur.* §. 3. *Inst. quib. mod. jus patr. pot. l.* 1. *in fin. D. de bonor. possess. contr. tab. l.* 8. *D. de manumiss.* Hi enim omnes pœnæ magis quam Cæsaris & fisci servi sunt *l.* 3. *D. de his, quæ pro non script. hab. l.* 17. *D. de pœn.* Sic servus pœnæ efficitur ad gladium vel ad bestias, vel in metallum damnatum *l.* 25. §. 3. *D. de adquir. vel omitt. hered. l.* 6. §. 6. *D. de injust. rupt. irrit.* Paull. *lib.* 4. *sent. tit.* 8. §. 24. Sed & servam pœnæ mulierem factam legimus *l.* 6. *D. de postum. lib. l.* 2. § 9. *D. ad SC. Tertullian.* quod accidebat, quum vel in opus salinarum, vel in ministerium metallicorum damnabatur *l.* 8. § 8. *D. de pœn. l.* 6. *D. de capt. & postlim.* Nam hujusmodi pœnis servitutem irrogantibus, adfici mulieres consueverunt. Justinianus *Novell.* 22. *cap.* 8. Εἰ γάρ τις μετάλλῳ ἢ ἀνὴρ ἢ γυνὴ δοθείη τρόπῳ τινὶ καταχθῇ, δουλεία μὲν ἦν κατὰ τὸ παρὰ τῶν παλαιῶν νομοθετηθὲν ἐκ τῆς δουλείας ἐπιφερομένη id est; si enim vir aut femina quædam ad metallum damnata sit, servitus quidem secundum veterum leges pœnæ loco infligebatur. Quam ille servitutis pœnam, (sic enim adpellatur in *l.* 1. *D. de sent. pass.* abrogans eadem constitutione, ἡμεῖς δὲ, ait, τοῦτο ἀνιέμεν, καὶ οὐδένα τῶν ἐξ ἀρχῆς εὖ γεγονότων ἐκ τιμωρίας γενέσθαι συγχωροῦμεν δοῦλον. Nos vero hoc remittimus, neque eum, qui ab initio ingenuus fuit, servum pœnæ fieri permittimus.

Servi loco haberi, non mercenarii, sed bona fide possessi *l.* 1. §. 18. *D. de vi & vi armata l.* 4. *princ. D. de usu & habit.* item fugitivi, qui operas locarunt, ut pascantur *l.* 6. §. 2. *D. ad leg. Fab. de plagiar.* Marqu. Freher. *Verosimil. l.* 12. Hein.

SERVUS, *a, um*, quod servit. Sic servum in neutro casu *l.* 16. *D. de statulib.* Servæ ædes, serva area *l.* 34. *&* 35. *D. de servit. præd. urb.* servus fundus *l.* 20. § 1. *D. de adquir. rer. dom.* Vid. in *servitus.*

SESCUNCIA *leg.* 42. *D. de vulg. & pupill. substit.* id est, uncia cum dimidia.

SESSIONEM dies dicuntur quibus prætor sui copiam facit, quippe cum iis diebus, non de plano & æquo loco jus dicat, sed de loco edito, & in curuli sella sedens, decreta sua interponat *l.* 2. §. 1. *D. quis ordo in possess.* & *l.* 2. §. 19. *D. ut in possess. legat.* quamvis ibi legatur, in vulgaribus libris *possessionum*. Duaren. *lib.* 2. *disputat. anniverſ. c.* 16.

SESTERTIUM, seu *sestertius* numos apud Romanos erat, qui duos asses & semissem initio continebat, poteratque æstimari decem Gallicis denariolis, quos ad-

adpellant Turonens. Postea vero sestertius æstimatus fuit quatuor assibus. Sestertia autem numero plurali & in genere neutro enunciato continebant millenos sestertios. Itaque nihil intererat inter centum sestertia, & centum millia sestertium. Utraque autem summa, si primam æstimationem sestertiorum expendas, complectabatur bis mille quingentos aureos coronatos, vel certe quatuor millia coronatorum, si eam intuearis sestertii numi æstimationem, quæ a dictatura Q. Fabii Maximi receptam, verosimile est in usu fuisse temporibus legis Papiæ. Porro ut a numis sestertiis, ad sestertia transeundo, numerus millies multiplicatur, ita cum ad eam loquutionem ventum est, quæ per adverbia numeralia enunciatur, crescunt sestertia singula conduplicata, ut si centum sestertia dicam, intelligis centum millia sestertium, sic ubi centies sestertium dicitur, intelligendum est centies centena sestertia, sive centies centena millia sestertium, ut adnotavit Balduin. *in comm. Inst. de success. libertor.* Vetus Glossar. Græcum *εἶδος νομίσματος τὰ συνθέντα τέχνῃ νομίσματα ἀποτελοῦσι.* Vid. Dion. Gothofr. *ad §. 2. Inst. eod. tit. l. ult. C. de donation.* & Cujac.

SETHANI nomen acceperunt a filio Adæ, qui vocatus est Seth, dicentes eum esse Christum *cap. 39. §. 15. causs. 24. qu. 3.*

SEU aliquando conjunctive usurpatur, & significat ut in *l. 30. D. de aur. arg. legat.*

SEVERIANI a Severo exorti, vinum non bibunt: Vetus testamentum, & resurrectionem non recipiunt *ibid. §. 23.*

SEVERITAS, & benignitas opponuntur *l. 11. princ. D. de pœn.* ut & clementia *ibid.* Severitas judicantis *leg. 14. §. 4. D. de bon. libert.* juris *l. 6. C. de hered. inst.* legum *l. 11. D. de pœn.* sententiæ *l. 4. Cod. ex quib. causs. infam.*

SEVERUS Augustus optimus maximusque princeps adpellatur in *l. 78. §. 1. D. de legat. 2.* & sanctissimus Imperator *l. 87. §. 4. D. eod. tit.*

Severus plerumque Septimium Severum apud nostros designat, nonnunquam etiam Alexandrum, ut constat ex *l. 11. princ. & §. 2. D. de minor. l. 1. D. de noxal. act. l. 10. & 11. D. de compensat.* in *l. 8. §. ult. D. de decurion.* male Florentiæ legitur Divi *Severus & Antoninus*, quamvis eam lectionem defenderit Jo. Bertrandus. Libros enim de *officio Procos.* non mortuo, sed vivente ac imperante Antonino Caracalla, elucubrasse Ulpianum, perspicue intelligitur ex *l. 1. §. 10. 15. & 18. D. de quæst.* Ut adeo manifesto rescribendum sit: Divus Severus & Antonius. Vid. Schulting. *in not. ad Jo. Bertrandi vitam Ulpiani p. 547. seq.*

Severus Valerius jurisconsultus. Floruisse *Severum Valerium* ante Hadrianum contra Bertrandum recte defendit Guil. Grotius *de vitis jurisconsultor.* II. 5. in eo tamen falsus, quod Hadrianum ad eum putat rescripsisse *l. 3. §. 2. D. de testam.* quum ibi editiones præferant, *Verum*, non *Severum Valerium.* Incertum quoque, eumdem cum nostro esse Severum, cui cum Plinio intercessit litterarum commercium. Plin. *lib. 3. epist. 6. & 18. lib. 4. epist. 28.* & alibi passim. Plures enim ejus nominis eorumdemque temporum occurrere variorum ordinum homines, ostendit Heine. in *hist. jur. lib. 1. cap. 4. §. 248. edit. ann. 1740.*

SEXAGENARIUS. De sexagenariorum & quinquagenariarum nuptiis Ulpianus *tit. 16. re-*

gul. §. 4. De impari illo matrimonio singulare exstitit legis Papiæ Poppææ caput, quod illustravit in *Comment. ad hanc leg. lib.* 2. *cap.* 13. Hein.

Sexagenarios exactores quosdam adpellatos, qui a collatoribus species annonarias suscipiebant, constat ex *l.* 1. *C. Theod. de exact. tribut.* & *l.* 2. *C. Theod. de annon. & tribut.*

SEXTANS, duas duodecimas assis vel uncias complectitur. Ex sextante heres *l.* 30. *D. de except. rei judic.* id est, ex sexta parte *l.* 76. *D. de adquir. vel omitt. hered.*

SEXTARIUS, sexta congii pars. Sextarius frumenti *leg.* 21. §. 5. *D. de furt.* olei *l. ult. C. Th. de annon. civ.*

SEXTUS Cæcilius Africanus jurisconsultus *l.* 2. *D. de donat. int. vir. & ux. l.* 12. §. 1. *D. qui & a quib. l.* 36. §. *ult. D. ad leg. Falcid.* Sextus Cæcilius citatur ab Ulpiano in *leg.* 13. §. 1. *D. qui & a quib. manum.* qui is est, qui apud Gellium *lib.* 20. *cap.* 1. disputans inducitur. Plura vide de Sexto in *Africanus.*

Sextus Pædius Jurisconsultus *l.* 61. *D. de reb. credit. leg.* 5. §. 9. *D. de oper. nov. nunciat. l.* 1. §. 7. *D. de itin. actuq. privat. l.* 32. §. 20. *D. de recept. arbitr. l.* 1. §. 6. *quod vi aut clam. l.* 1. §. 4. *D. uti possid. l.* 1. §. 27. *D. de SC. Silaniano l.* 32. *pr. D. de legat.* 1. *l.* 33. *D. ad leg. Aquil.* & alias citatur. Addit Hein. Sextus hic Pædius incertæ ætatis jurisconsultus ad edictum prætorium æque ac ædilitium notasse, librumque de stipulationibus reliquisse videtur *l.* 2. §. 6. *D. de bonor. possess. l.* 6. *D. de reb. credit.* Proculi sectæ eum fuisse paullo addictiorem ex *l.* 13. §. 1. junctæ *leg.* 14. *D. de verb. signif.* non inepte conjicit Goeddeus in *Comment. ad illum titul.* p. 231.

Sextus Pomponius Jurisconsultus *l.* 63. §. 9. *D. pro socio. l.* 32. *D. de legat.* 1. *l.* 44. *D. solut. matrim. l.* 30. §. 6. *D. de adquir. vel omitt. hered. l.* 41. *D. de hered. instit.* ex qua lege adparet alium esse ab eo, qui in indice Pandectarum Sextus Pomponius Digestorum ab Aristone *lib.* 5. citatur in *l.* 44. *D. solut. matrim.* hæc Brisson. Duos quidem fuisse Sex. Pomponios, primus suspicatus est Anton. Augustin. *de nom. propr. pandect.* p. 99. & 255. quem deinde cum alii, tum & Guil. Grot. *de vit. Ictor. lib.* 2. *cap.* 5. sequuti sunt. Immo nec se ab hac sententia admodum alienum profitetur Ev. Otto præfat. *Tom* 1. *Thesaur. jur. civ.* At rationes omnes, quas diligenter collegit Grotius *in præfat. ad Ublii opuscula* p 10. *seq* excussit Hein. Urgent præcipue, Pomponium in *l.* 41. *de hered. inst.* ipsum videri alium Sex. Pomponium citare, & in *l.* 32. *D. de legat.* 1. legi: *Quod ita verum esse, tam Sex. quam Pomponius negant.* Sed uti in posteriore textu Sextus ille alius esse potest Jurisconsultus quam Pomponius; & ille ipse fortassis, qui *l.* 44. *pr. D. solut. matrim. l.* 30. §. 6. *D. de adquir. hered.* & *l.* 1. §. 27. *D. ad SC. Silan.* ita admodum dubium est, an *l.* 41. *D. de hered. instit.* sit Pomponii, ac non potius Juliani, & *liber XII. var. lect.* Pomponii non in margine tantum fuerit adscriptus. Rainold. *orat. de Pompon.* p. 12. *seq.* hæc Hein. *in hist. jur. civ. lib.* 1. §. 310. *in not.*

SEXUS. Hermaphroditus ejus sexus æstimatur, qui in eo prævalet *l.* 10. *D. de stat. homin. l.* 15. *D. de liberal. caus.*

SI, particula conditionalis. Hæc

ver-

verba, *si fecerit*, *si dederit*, in conditionibus testamentariis plerumque hanc significationem habent: *Si* per eum non stet, quominus det, aut faciat *l.* 23. D. *de condit. instit.* *Si* Pamphilum non dederis, sic plerumque exauditur, *si* per te steterit, quominus Pamphilum dares *l.* 115. D. *de verb. oblig.* Similique modo hæc conditio; *Si* capitolium ascenderit, sic accipitur, *si* quum primum potuerit, Capitolium ascenderit *l.* 29. D. *de condit. & demonstr.* Et ex diverso, *si* Capitolium non ascenderit *leg.* 17. §. 1. D. *de manum. testam.* Pari ratione talis conditio, Stichus, *si* eum heres non manumiserit, liber esto, hunc sensum habet, *si* quum primum potuerit sine magno incommodo suo manumittere, non manumiserit *l.* 10. *in fin.* D. *de statulib.* Item hæc clausula, *si* sine liberis decesserit, non videntur filii substituti *l.* 114. §. 13. D. *de legat.* 1. *l.* 1. *Cod. de pact.* Item in legatis hæc clausula, *si* heres mihi erit Seius, legatum vel fideicommissum non facit conditionale *l.* 3. D. *de legat.* 1. At in formulis donationum caussa mortis, hæc clausula, *si moriar*, accipitur quum moriar.

Si pro quia *leg.* 48. §. *ult.* D. *de jur. fisc.* *l.* 4. D. *de novation.*

Si pro etiamsi, quamvis *l.* 31. D. *de recept. arbitr.* *l.* 1. §. 3. *D. de his, quæ in testam. delent.* *l.* 69. §. 1. D. *de legat.* 2. *l.* 9. §. 1. D. *de statulib.* *l.* 14. *vers. idque in stipulatione* D. *de verb. oblig.* *l.* 30. §. 3. D. *de adquir. vel omitt. hered.* Cic. *in Pison.* *cap.* 14. Discessus meus, si calamitosus fuisset, tamen misericordia dignior quam contumelia, & cum gloria potius esse conjunctus, quam cum probis putaretur. Tertullian. *de baptism. extr.* Ceterum omnis dies domini est, omnis hora, omne tempus habile baptismo, si de sollemnitate interest, de gratia nihil refert. Et ita forte etiam hæc particula accipienda est in *l.* 8. §. *ult.* D. *de contrah. emt.* *l.* 12. §. *ult.* D. *mandati.* & *l.* 2. *C. ubi de heredit.*

Si pro an in *l.* 3. §. 1. D. *de collat. bonor.* *l.* 9. §. 1. D. *de edendo* *l.* 5. §. 2. D. *de liberat. legat.* *l.* 13. *C. de usufruct. legat.* *l.* 10. *C. de adoption.* *l. ult.* D. *de jur. delib. rubr.* *C. si ex plurib. tutor. vel curat.* & alias sæpe. Tertullianus in *Apologet.* *cap.* 29. Constet igitur prius, *si* isti, quibus sacrificatur salutem Imperatoribus vel cuilibet homini impertiri possunt. Cæsar *lib.* 1. *de bell. civil.* *cap.* 83. Illi vadum fluminis Sicoris tentare, *si* transire possent. Et *lib.* 3. *cap.* 85. Semper, ut videbatur exspectans, *si* iniquis locis Cæsar se subjiceret. Liv. *lib.* 1. *cap.* 57. Tentata res est, *si* primo impetu capi Ardea posset. Idem *lib.* 35. Etiam atque etiam viderent, *si* magis e republica esset, interregnum iniri quam abs re in eo statu relinqui rempublicam. Et *lib.* 39. *cap.* 50. Quæsisse, *si* incolumis Lycortas equitesque evasissent, posteaquam dictum est, incolumes esse. Et *lib.* 40. Quæsivit iterum, *si* cum Romanis militare liceret. Et apud eumdem frequentissime *lib.* 29. c. 25. *lib.* 31. 33. 34. & 38. Plaut. in *Truculent.* *Act.* 1. *scen.* 2. Visam, *si* Domi erit, mecum abduceam. Est vero Græcum *si* pro an. Plutarch. *in Catone minor.* *p.* 765. ηρωτησεν, ει προθυμος εστι μετα την στρατειαν γενεσθαι της Ασιας θεατης. Quæsivit de eo, si statuisset Asiam visere. Add. V. C. Duker. ad Florum III. 3. 6. & Cortium *ad Sallust.* *excurs.* IV.

Si inverso modo pro is *l.* 1.

 §.

§. 7. *D. si is, qui testam. lib. esse juss.*

Si aliquando omittitur. Sic similiter atque ipso pupillus deminuisset, pro *aeque si* deminuisset *l. ult. D. de admin. & per. tut.*

SIBIMET ipsæ, pro sibi met ipsæ *l.62. §.1. D. de usufruct.*

SIC pro deinde *l.15. D. de præscr. verb. leg. 1. §. 10. D. si quadrup. paup. l. 9. §. 1. D. de donat. int. vir. & ux. l.34. §4. D. de jurejur. l.25. §. ult. D. de ædilit. edict.* ubi ex abundanti *sic deinde* legimus.

SICA. Eam describit scholiastes Horatii *lib.2. sermon. sat. 4. v. 4.* Fabricii tamen uterque neque Acron neque Porphyrion quidquam habent Appian. *lib. 1. de bell. civil.* ἐγχειρίδια sicas vocat. Vetus Glossar. Sica, ἐγχειρίδιον μακρόν. De forma sicæ quædam dixit Brisson. *lib. 2. select. Antiquit. cap.11.*

SICARII in §. 5. *Inst. de public. judic.* dicuntur non tantum ii, qui sica cædem committunt, quæ propria vocis significatio est, sed & illi, qui alio quocumque modo hominem occidunt. Menag. *cap 29. Amœnit. jur. civil.* quod & Quinctilianus *lib. 10. cap. 1.* confirmat. Verbum σικάριοι reperitur etiam apud D. Lucam *Act. Apostol. cap. 21. v.38.* Horum pœna ex Lege Cornelia fuit aquæ & ignis interdictio, cui postea deportatio, & bonorum ademptio subrogata est, qua etiam hodie afficiuntur, qui gradus sunt sublimioris, sequenti gradu qui erant, capite puniebantur, id est, morte, humiliores vero etiam bestiis objiciebantur. Vid. Vultejum ad §. *item lex Cornelia de sicariis 5. n. 7. Instit. de publ. judic.*

SICILICUS, duæ drachmæ, seu quarta unciæ pars *l. 21. §. 2. D. de ann. legat.* Sic interpretatur Volusius Mœcianus in *lib. de asse.* Vid. & Bud. *lib. 1. de asse.*

SICUBI, pro si alicubi *leg. fin. §. sicubi C. de his, qui ad eccles. confug.*

SICUT, particula includit similitudinem, non exæquationem *l. 6. §. 4. D. rer. amotar* Aliquando comparationem negativam inducit, ut in *l 61. §. 6. D. de furt. & l 12. §. 4. D. de accusation.*

SIGILLARIA, pro sigillis Deorum, & ἀγαλματίοις etiam *sigilliola.* Abstinetis, ait Arnobius *lib. 6. advers. gent. p. 197.* a ritu, quum pro diis immortalibus, sigilliolis hominum formis supplicatis humanis, quinimo deos esse sigillaria ipsa creditis. Tertullian. *de oration cap.12.* Quam perinde faciant nationes adoratis sigillaribus suis residendo.

Unde & *Sigillaria* vicus Romæ, in quo non sigilla tantum, sed & libri & lances, & aliæ id genus res venales exponebantur Unde in *l. un. §. 1. D. de legat. 3.* Sigillaribus emtæ lances. Et apud Gellium *lib. 2. cap. 3.* In sigillariis emtus liber, qui etiam libros eo loci expositos aperte significat *lib. 5. cap. 4.* Meminit & Suetonius in Nerone *cap. 83.* & in *Claud. cap. 16.* Unde etiam sigillariorum celebritas quædam instar nundinarum Saturnaliorum diebus additi, qua sigilla deorum fictilia venalia proponi & pueris emi, sed & invicem pro munere missitari solebant, quemadmodum Macrobius *lib. 1. Saturnal. cap. 10. & cap. 11.* ostendit.

Unde pro ipsis munusculis, quæ his diebus missitantur. *Sigillaria* accipiuntur. Spartian. *in Caracalla cap. 1.* Quæ a parentibus gratia, *sigillariorum* acceperat, & vel clientibus vel magistris sponte donarunt. Idem in Hadriano *cap. 17.* Saturnalitia & *Sigillaritia* frequenter

tar amicis inopinantibus misit, & ipse ab his libenter accepit. Seneca epist 12. At ille, non cognoscis? inquit, ego sum Felicio, cui solebas sigillaria adferre. Ad quem locum vide quæ Lipsius & Gronovius adnotarunt. Adde Alex. ab Alexandro *lib.* 3. *Genial. dier. cap.*4. & Jac. Cujacius *lib.* 5. *observ cap.*30.

Sigillum proprie signum significat. Vide in *signum.* Hoc sensu accipiuntur verba; Sigillis impressis *l.*1. § 36. *D. depositi.*

Sigillum etiam accipitur pro imagine sive sculptili, sive fusili. Sic *Sigillum* candelabro inclusum *l.* 6. *D. ad exhibend.* Sigilla etiam in ædificiis fuisse legimus *l.* 13. §.7. *D. de usufruct. leg.* 41. §. *penult. D. de legat.* Et apud Plinium *lib.* 36, *cap.* 24. Pediculis argenteis adjuncta sigilla in *leg.* 32. *D. de aur. arg. legat.* Et patellæ adjecta sigilla, apud Ciceron. IV. *Verr.* 22. Arnob. *lib.* 6. *l.* 11. §.3. *D. locati.*

Siglæ in *l.* 1. §, 13. junct. *l.*3. §.22. *C. de vet jur. enucl.* & notæ differunt. Siglæ litteræ singulares sunt, ut S. P. Q. R. hasque explicat Valerius Probus. *Notæ* vero certa signa sunt, quibus plura sæpe vocabula involvebantur, quæ Tiro & Seneca collegisse videntur, edita in Gruteri *Thesauro Inscript.* Unde qui notis excipiebant alterius verba dicebantur *notarii*, qui *siglis singularii* vel *singulares* ut in *l.* 1. §.8. *Cod. de offic. præf. præt. Afric.* Utrosque jungit Manil. *Astronom. lib.* 14. *v.* 197. ubi de nato sub virginis signo: Hic. & scriptor erit velox, cui littera verbum est, Quique notis linguam superet, cursimque loquentis excipiat longas nova per compendia voces. Plura habet Scaliger in *not. ad Manil. p.* 287. & Jo. Grævius ad Cicer. *pro Muren. cap.*11.

Signaculum, sigillum est Signacula remota *l.* 1. §. 36. *depositi* §.3. *Inst. de testam.*

Signare, pro signis obsignare, vel subsignare *l.* 16. §. 1. *D. ad Leg. Cornel. de fals. l.* 15. *C. de administrat. tut.* Signare tabulas *l. ult. D. de donat. int. vir. & uxor.* testamentum *l.* 1. *C. de testam.* domum *l.* 20. *D. de injur* quo pertinet *Novell.* 60. *cap.*1. *princ.* si quis domum ejus occupet, ϗ σημαντῆρια ἐπιτίθησι τοῖς πράγμασι κατ' οἰκείαν ἐξουσίαν, & signa rebus propria auctoritate imponat.

Hinc *signata* res *l.* 1. *C. de requir. reis,* tabulæ *l.* 34. §. 1. *D. de pignorat.* signatus sacculus Paull. *lib.* 2. *Sent. tit.* 12. §. 5. signata vasa vel dolia *l.* 1. *pr.* & §. 2. *D. de peric. & commod. rei vend.* signatum vinum suo & alterius sigillo *l.* 11. §.3. *D. locati.*

Notum est signare æs, argentum, pecuniam dici, pro numos cudere. Sic Servium Tullium primum Romæ æs, *signasse* dixit Plin. *lib.*18. *hist. nat. cap.*2. & *lib.*33. *cap.* 3. Aurum, argentum signatum *leg.* 27 §. 4. & §.6. *D. de aur. arg. legat.* Vid. in *argentum.* Pecunia signata *leg.* 19. *pr. D. eod tit.*

Signare pro subscribere in *l.* 15. *Cod. de administr. & peric. tut.*

Signatio tabulæ *l.* 22. §. *ult. D. qui testam. fac. poss.*

Signator adpellatus testis ad testamenti vel alterius negotii tabulas annulo suo obsignandas adhibitus *l.* 22. *D. de testib. l.* 4. 6. & 7. *D. testam quemadm. aper.* Sacculum cum pecunia signatorum signis obsignare *l. ult. D. de lege commissor.* Juvenal. *Sat.* 10. *v.* 336. Veniet cum signatoribus auspex. Sallust. *in Catilin. cap.* 16. *n.* 2. Ex illis testes si-

gnatoresque falsos commendare. Sveton. *in Augusto cap.* 32. & *in Tib. cap.* 23. Et quum de falso testamento ageretur, omnesque signatores lege Cornelia tenerentur. Valer. Maxim. *lib.* 7. *cap.* 7. *ex* 2. In eo Tullianus Pompeii M. familiaris ipso Pompeio signatore heres scriptus. Signator tabularum a Quinctiliano *lib.* 5. nuncupatur.

Signatorius annulus *l.* 74. *D. de verb. signif.*

Significere, pro significare, si Florentinum Codicem sequamur in *l.* 65. §. 3. *D. ad SC. Trebell.* Vid. C. Andr. Duker. *de Latin. vet. ICtor. p.* 354. Hein.

Signiferi in *l.* 2. *C. Th. de collegiat.* qui signa, & in his Deorum, ferebant in pompis, festis, ludicris gentilitiis. Singula nempe collegia, seu collegiatorum corpora, sua singularia vexilla habuisse testatur Pollio in *Gallienis* c.8. Capitolium petiit, hastæ auratæ altrinsecus quingenæ, vexilla centena, & præter ea quæ collegiorum erant, dracones, & signa templorum, omniumque Legionum ibant. Vopiscus item in Aureliano *c.* 34. & Eumenius in *Gratiar. act. c* 8. Exornavimus vias quibus in palatium pervenitur, paupere quidem supellectile, sed omnium signa collegiorum, omnium Deorum nostrorum simulacra protulimus. Dionys. Gothofred. ad *l.* 1. *C. Th. eod. tit.*

Significare, exprimere, declamare. Significari caussa decreto, id est, exprimi *l.* 4. *D. de suspect. tut.* Significare edicto *l.* 13. *D. de jur. fisc.* Eodem sensu significare testator dicitur *l.* 7. §. *ult. D. de reb. dub.*

Significare Imperator Antoninus cum Divo patre in *l. ult. D. de excusat.* non est judicare aut decernere, quod aliquando hac voce notatur, sed aperte ostendere, & voluntatem suam nutu aut alio modo declarare. Vid. Jac. Guther. *lib.* 1. *de offic. dom Aug. cap.* 22. *in fin.* & *lib.* 3. *cap.* 5.

Significatio. A significatione verborum non aliter recedi oportet, quam quum manifestum est, aliud sensisse testatorem *l.* 69. *princ. D. de legat.* 3.

Signinum rivum *lapideum* interpretatur Ulpianus in *l.* 1. §. *ult. D. de rivis.* Plinius *lib.* 35. *cap.* 12. Signinum ex testis tusis fieri calce addita scribit. Vitruvius vero *lib.* 8. *cap. ult.* signina opera ita fieri tradit. Primum arenam purissimam asperrimamque parari, cæmentum de silice frangi, calcem quoque quam vehementissime mortario misceri; ita ut quinque partes arenæ ad duas calcis respondeant, mortarioque cæmentum addi. Frontin. *lib* 1. *de aquæ duct.* Concipiuntur ergo via Collatia ad milliarium octavum palustribus locis signino circumjecto continendarum scaturiginum caussa. Hæc ille. Ex quibus adparet, *signinum* rivum testaceum & cæmentitium potius, quam lapideum interpretandum esse. Quare veretur Brisson. ne superior interpretatio a Triboniano non ab Ulpiano potius veniat. At Heineccio hæc repugnare non videntur, *rivum signinum* & tamen lapideum esse. Si enim lapide solido fulciantur ripæ, isque jungatur signino, id est, cæmento, & signinum erit id opus, & lapideum. Signinam fabricam etiam Boethius in *Topic. Ciceron.* dixit. Et signinum alveum aquæductus Cassiodorus *lib.* 5. *var. epist.* 38. Plinius *lib* 35. *cap.* 12. Ad semen fractis etiam testis utendo, sic ut firmius durant, tus calce addita, quæ vocant signina.

Signum, sigillum & signaculum idem valent *l.* 1. §. 7. *D. de*

depositi. l. 12. §. *ult. de locati. l.* 1. *in fin. l.* 2. §. 4. *D. testam. quemadm. aper.* Signa autem anulis, χαρακτηρα habentibus impressa accipimus in *re* testamentariæ *l.* 22. §. 5. *D. qui testam. fac. l.* 11. *D. de injust. rupt.* §. 1. *Inst. de testam. l.* 22. §. 5. *D. qui test. fac.*

Signa præterea vexilla militaria sunt *l.* 2. §. 24. *D. de origin. jur.* & corporum. Vid. in *signifer.*

Signis demonstrare *l.* 9. §. 1. *D. de hered. instit.* Ovid. *lib.* 1. *trist. eleg.* 5. *v.* 7. Positis pro nomine signis.

Silanianum Senatusconsultum ad quæstionem familiæ pertinebat. Domino morte violenta, non clam sublato, heres primo omnium, quæstionem de servis habere debet, adeo ut fiscus tamquam indigno auferat hereditatem, si quæstione neglecta hereditatem adierit, vel tabulas aperuerit *l.* 1. § 17. *&* 21. *l* 5. § 1. *junct. l. ult. eod. tit.* Atque hæc fuit sententia SCi Silaniani. Factum id esse anno, ab V.º C. 763. P. Cornelio Dolabella & P. Junio Silano Coss. ex Petro Fabro docuit Cujac. *observat. lib.* 1. *cap.* 18.

Silentiarii, qui audientiam faciunt, murmur voce compescunt & cohibent, quorum schola in aula Constantinopolitana erat, ut ex Nicephoro *lib* 16. *cap.* 24. adparet. De his *silentiariis* sacri palatii, viris spectabilibus, meminit *l. ult. C. de excusat. tut. l* 30. §. *ult. C. de inoff. testam.* Ambros. *in orat. de morte Valentin.* Vespere profectus est *Silentiarius*, tertio die manu quærebat, jamne rem orasset. Sed & Procopius *lib.* 2. *de bell. Pers.* Imperatorum ad ea quæ sunt quietis ministros *Silentiarios* vocat.

At apud Salvian. Massiliensem *lib* 4. *de vero Dei judic. p.* 96. quum ait, paverit quippe actores, paverit *silentiarios*, paverit procuratores, *silentiarii* accipiuntur, qui in familia ceterorum servorum murmur cohibebant, ut Seneca quadam epistola probat.

Silentio convenisse videtur, i. e. tacito consensu, qui ex silentio præsumitur, ubi quis contradicendo actum impedire potest *l.* 51. *D. locati.*

Silentium pro interdictione advocationis *l.* 8. *D. de postulando.*

Siliginarius, siliginis venditor & distributor *l.* 52. §. 11. *D. de furt.* Siliginariorum collegium est in marmoribus apud Gruter. p. lxxxi. 10. & Reines. *Inscript. Class.* 1. *inscr.* 254. Ducker. *de Latinit. vet. Ictor. p.* 396. Hein.

Siligo speciem tritici præstantissimi significat in *l.* 30. *D. de negot. gest.* Cujac. *in Juliano ad hanc legem.*

Siliquaticum vectigal rerum promercalium omnium in nundinis, quod id nomen accepit, quia ab emtore de singulis solidis dimidiam siliquam, venditorque tantumdem fisco inferre tenebatur. Instituerunt illud Theodosius & Valentinianus AA. quorum ea de re constitutionem debemus Cujacio *lib.* 16. *observat. c.* 23. Cassiod. *lib.* 4. *var. ep.* 19.

Siliquatici præstationem rebus omnibus nundinandis provida definivit antiquitas. Add Guid. Pancirol. *lib.* 3. *variar. lect. cap.* 31. Hein.

Silva *cædua* est, quæ in hoc habetur, ut cædatur, vel quæ succisa rursus ex stirpibus aut radicibus renascatur *l.* 30. *&* 77. *D. de verb. signif. l.* 10. *D. de usufruct.*

Silva glandifera, & vulgaris compascua, apud Hygin. *lib.* 1. *de limit. Silva pascua* est, quæ pastui pecudum destinata est *l.* 39. *in fin. D. de verb. signif.*

Sil-

Silva publica *l. 7. D. de adquir. rer. dom*

Silva palaris in *l. 9 §. ult. D. de usufruct.* ex qua pali & pedamenta ad vineas sumuntur.

Silvam ferere *l. 17. §. 1. D. de servitut.*

SIMONIA definiente D. Eusebio Amort, Elem. jur. can. *lib. 5. tit 3. init.* est pactio rei temporalis pro spirituali. Quando autem pactio fit tacite & implicite v. g. aliquid faciendo ex intentione alium per hoc obligandi ad dandum spirituala, vocatur simonia *mentalis* seu *confidentialis*. Talis fit, quando resignans beneficium paciscitur sibi accessum, ingressum vel regressum in beneficium, ea intentione, ut sibi detur donarium, sed ut cedatur amico, ista est simonia *confidentialis*. Et quando pactio est utrinqua completa per dationem & acceptionem, vocatur simonia *realis*. Quæ solum jure positivo ecclesiastico, non autem jure naturali divinove prohibetur, vocatur simonia juris ecclesiastici. Hactanus sic ille. Ut autem ultimo quam adfert distinctio intelligatur, supponere necessa est, vel censum rerum spiritualium jure canonico adauctum esse præter earum, quæ natura sua verbova divino spirituales sunt, hucque relatas esse res, quæ cum his aliquam similitudinem aut adfinitatem habent, vel simoniam quam adpellat *juris ecclesiastici* quandam esse *quasi simoniam*, ideo prohibitam, ut ipsa simoniæ veræ suspicio anteverteretur pluresque eidem obices quasi longinquo ponerentur. Quis enim simoniam, nempe rei temporalis pro re jure naturali divinoque spirituali pactionem aliam jure naturali divinoque, aliam jure ecclesiastico positivo, non autem jure naturali divinoque prohibitam dixerit? Igitur si bene mentem viri doctissimi assequor, vel dicenda est simonia juris naturalis divinique ea, quæ committitur circa rem jure naturali divinoque spiritualem, simonia vero juris ecclesiastici erit, quæ committitur circa rem jure ecclesiastico inter res spirituales relatam, ob rationes bono ecclesiæ congruentes. Vel ita procedet sensus divisionis, ut simonia juris naturalis divinique sit vera proprieque dicta simonia, illa vero, quæ juris ecclesiastici dicitur, sit *quasi simonia*, simoniæ specie quadam proxima, & ob id ratione juris ecclesiastici suadente prohibita pro simonia. Pergit vir doctissimus his verbis: Quamvis in hac re summopere necessarium sit, ut bene inter se distinguantur *Simonia juris ecclesiastici*, & *Simonia* juris naturalis ac divini, ut pote, quæ posteriores nulla consuetudine, lege, vel dispensatione variari possunt. In jure canonico permixtim numerantur & prohibentur sequentes.

Primo prohibetur quidpiam dari pro ordinatione clericorum, vel pro usu pallii, vel pro chartis seu litteris testimonialibus, vel pro pastellis seu sigillis *c. in ordinando 1. decretal. de simon.* Hanc legem Concilium Tridentinum innovat, & quoad litteras testimoniales limitat his verbis: Quoniam ab ecclesiastico ordine omnis avaritiæ suspicio abesse debet, nihil pro collatione, quorumcumque ordinum, etiam clericalis tonsuræ, nec pro litteris dimissoriis aut testimonialibus, nec pro sigillo, nec alia quacumque de caussa, etiam sponte oblatum, Episcopi, & alii ordinum collatores, aut eorum ministri, quovis prætextu accipiant. Notarii vero in iis tantum locis, in quibus non viget laudabilis consuetudo nihil accipiendi, pro sin-

gulis litteris dimissoriis aut testimonialibus, decimam tantum partem unius aurei accipere possint, dummodo eis nullum salarium sit constitutum pro officio exercendo, nec Episcopo ex Notarii commodis aliquod emolumentum ex eisdem ordinum collationibus directe vel indirecte provenire possit. Tunc enim gratis operam suam eos præstare omnino teneri decernit; contrarias taxas, ac statuta, & consuetudines, etiam immemorabiles, quorumcumque locorum, quæ potius abusus & corruptelæ simoniacæ pravitati faventes nuncupari possunt, penitus cassando & interdicendo, & qui secus fecerint, tam dantes quam accipientes ultra divinam ultionem pœnas a jure inflictas ipso facto incurrant *sess.* 21. *c.* 1.

Similiter, nec licet quidpiam exigere pro Ecclesiarum consecratione præter moderatam procurationem *c. cum sit.* 10. *de Simon.* vel pro consecratione Episcoporum, aut benedictione Abbatum *c. ea quæ* 16. *eod. tit.*

Nec etiam ab Ecclesiis extorqueri possunt nummi pro chrismate, qui aliquando cathedraticum, aliquando paschalis præstatio, aliquando Episcopalis consuetudo vocantur *c. nemo* 14. *eod tit.*

Simoniacum etiam est, temporale emolumentum a publico peccatore accipere, ne ejus peccatum manifestetur Episcopo vel ejus ministris, si tale emolumentum accipiat is, qui tenetur illud denunciare, v. g. parochus, vel alius presbyter *ibid.*

Itemque si confessarius minus digne pœnitentem ob gratiam, favorem aut munus absolvat, vel excommunicatum aut publice pœnitentem, si minus digne pœniteat, ad reconciliationem Episcopi adducat, & testimonium pro impetranda reconciliatione ferat, vel si digne pœnitentem a tali reconciliatione Episcopi aut Papali removeat *ibid.*

Nec vitio simoniæ caret, si unum monasterium alteri monasterio pro annuo censu vendat jus patronatus, & Ecclesiam eum domo & prædio Parochiali. *c. querelam* 15. *eod. tit.*

Simoniaca quoque pactio est, si Archidiaconus eum, quem in beneficio instituit, obliget, ut singulis annis sibi aliquid præstet titulo homagii & fidelitatis *c.* 17. *eod. tit.*

Condemnantur pari modo tamquam simoniaci rei Abbas & monachi, qui candidatum ad habitum monasticum recipere noluerunt, nisi daret triginta solidos, postulantes insuper pro pastu & parte conventus triginta, ex parte Abbatis decem, & ex parte familiæ duodecim *c.* 8. & 19. *eod. tit.*

Quando ordinans vel Archidiaconus protestatur, se candidatum presbyterii non promoturum ad presbyteratum, nisi ille sibi det quamdam summam pecuniæ, v. g. sex solidos, summam dans, quamvis exactio & datio secreto acta sint, a confessario mittebatur ad Papam, qui censuit, non esse tutum, ut invitus ab officio coerceretur, eum excessus sit secretus. Suasit tamen, ut confessarius eum inducat ad assumendum statum monachi, vel ad obtinendum beneficium, in quo perpetuo a sacerdotio abstineat. Et si neutrum persuaderi possit, secreta pœnitentia ipsi injungenda est, prout visum fuerit confessario *cap.* 10. *eod. tit.*

Similiter, si ob dilationem solutionis debitorum excommunicatus, postquam debita solvit, nihilominus non possit obtinere absolutionem ab excommunicatione, nisi Episcopo solvat pro absolutione

ne summam pecuniæ, ut indignum & ecclesiasticæ rationi contrarium est, ut absolutionis beneficium redimatur c. 20. eod. tit.

Similiter SS. canonum institutis repugnat, si parochus pro exsequiis mortuorum & benedictionibus nubentium exigit & extorquet aliquid, ita, ut si cupiditati illius non fuerit satisfactum, ut mortuos sepeliat, vel nubentes benedicat, fictitia impedimenta fraudulenter opponat c. 8. 9. 29. eod. tit.

Hinc etiam prohibetur ne Archidiaconi pro investitura ecclesiarum *marcham* argenti, & Decani vaccam albam, vel summam pecuniæ dari sibi postulent c. 36. eod. tit.

Tamquam simonia palliata prohibetur, si id, quod prius exigebatur pro chrismate tamquam præstatio paschalis, postmodum sub specie & nomine alterius tituli, videlicet titulo consuetudinis, exigatur in medio quadragesimæ, & vocatur præstatio quadragesimalis l. cc. Ad hanc simoniam palliatam etiam pertinet, si quis patronus ecclesiæ laicus elerico promittat sub conditione recipiendi in se munus procuratoris in sua caussa in curia Romana, quod velit ei conferre parochiam c. 11. eod. tit.

Ad Simoniam palliatam vel mentalem pariter, pertinet, si quis, clericus alicui ecclesiæ de bonis quædam obtinuerit, petens, ut in vita sua sibi liceat eadem bona in ipsa ecclesia pro præbenda tenere. Si enim ea bona sic offerat sub conditione & pacto; ut illa pro præbenda retineat, & ut in canonicum admittatur, hujusmodi collatio vel receptio fieri non poterit sine vitio simoniæ cap. 34. eod. tit.

Huc pertinet omne id, quod præ se fert quamdam speciem vel affectionem simoniacam, v. g. si canonici alicujus ecclesiæ recepto in canonicum & fratrem partem proventuum ac præbendam assignare recusant, eo quod ipsis non exhibeat prandium, ex consuetudine a receptis exhiberi solitum c. 41. eod. tit.

Nec a labe simoniaca liber declaratur is, qui post suam electionem in Abbatem, quamvis a majore parte capituli facta sit, paucis tamen contradicentibus non poterat debita pace gaudere, si alio sciente & volente amicus Abbatis præcipuo magistro discordiæ certam quantitatem pecuniæ in donum exsolvit, de quo contradictio quievit c. 23. eod. tit.

Ad hoc genus Simoniæ ecclesiasticæ refertur, si quis rerum ecclesiasticarum administrationem seu vicedominatum per pecuniam obtinere voluerit c. 38. eod. tit.

Ad idem genus referendum, si Episcopus, defuncto parocho vel alio rectore ecclesiæ non patiatur in illa ecclesia celebrari divina, nec alium institui, nisi sibi ex reditibus ecclesiæ certa pecuniæ quantitas solvatur, vel si monasterium a milite seu clerico susceptionem in ordinem postulante, aut ab heredibus defuncti sepulturam in monasterio postulantis munera petit c. 41. eod. tit.

Vel si Episcopus in *installatione* Abbatis Cistercensis honorarium, vel aliud quid, præter præscriptam subjectionis & obedientiæ erga Episcopum formulam, petit c. 43. eod. tit.

Si quis procuret se ordinari ad titulum alicujus ecclesiæ sub promisso, quod numquam velit petere portionem ex titulo illius ecclesiæ c. 37. eod. tit.

SIMONIANI dicti a Simone, magicæ artis perito, cui Petrus in *Act. Apost.* maledixit, quod ab Apostolis Spiritus Sancti gra-

gratiam pecunia emere voluisset. Hi dicunt creaturam non a Deo, sed a virtute quadam superna creatam *c. 39. §. 1. causs. 34 quaest. 3.*

SIMPLA. Observandum est, Jurisconsultos dicere *simplam* & *duplam* in genara feminino *l. 5. D. de jure fisci*, sed *triplum* & *quadruplum* dumtaxat neutro genere. Stipulatio simplae in *l. 11. in fin. l. 27. D. de evictiion.* Vid. infra *simplum.*

SIMPLARIAE venditiones in *l. 48. in fin. D. de aedilit. edict.* ex quibus simpli actio ob evictionem competit. Sunt qui simplarias venditiones adpellari existimant, esculentorum & poculentorum, ex Fulgentio *de prisco sermone p. 806. edit. Dionys. Gothofredi*, ubi tradit, simplones dici convivas & simplatorem amicum sponsi, qui cum eo per convivia ambulet, sed haec interpretatio non placet, quamvis relata dicatur a viro alioqui doctissimo Jac. Raevardo in *l. 145. D. de regul. jur.* Ducker. *de latin. vet. Jurisc. p.438.* Vide infra *simplum.*

SIMPLEX actio, quae in simplum datur *l. 3. Cod. vi bonor. raptor.* Simplex conventio *leg. 6. C. de jur. dot.* donatio, pro mera in *l. 20. §. 3. D. famil. ercisc.* Simplices fugitivi, qui nondum pro liberis se gesserunt *l. 2. D. de fugitiv.* Simplicia interdicta sunt, in quibus alter reus, alter actor est *leg. 2. D. de interdict. §. 7. Inst. eod. tit.* Qualia sunt interdicta exhibitoria, restitutoria, & omnia prohibitoria, de arboribus caedendis, & de itinere actuque privato *l. 2. C. de interdict.* Simplex jussio quae fit sine caussae cognitione *l. ult. §. ult. D quod met. causs.* Simplex mors ea dicitur a Justino *lib. 44. cap. 4.* & a Quinctiliano *declamat. 6.* corporis projecti, quae alibi sua mors & naturalis dicitur. Simplex substitutio, quae in unum duntaxat casum concipitur *l. 1. D. de vulgar. & pupill. substit.* Simplex venditio *l. 10. §. ult. D. de jur. dot.*

Simplex, pro stupidus. Homo simplex immo magis stultus *l. ult. pr. C. arbitr. tutel.* Simpliciores homines *l. 14. §. 5. D. de religios.*

SIMPLICITAS, quae malitiae opponitur *l. 1. pr. D. de dol. mal.* Simplicitas militaris *l. 3. C. de testam. milit. l. 1. pr. D. eod. tit.*

Simplicitas, stupiditas. Ob simplicitatem remotus *l. 3. §. ult. D. de suspect. tut.* simplicitate varia deceptus *l. 3. D. de SC. Macedon.*

Simplicitate gaudens *leg. 25. §. 1. D. de probat.* Simplicitate gaudentes an sint monachi; quod putarunt Cujac. *obs 21. cap 26.* & Merill. 8. *obs. 20.* dubium est. Eadem phrasi usus est Servius Scholiastes *in praefat. ad Virgil. Bucolica:* Personae hic rusticae sunt, simplicitate gaudentes, a quibus nihil altum debet requiri.

SIMPLICITER, pro generaliter, & ut Graeci dicunt ἁπλῶς *l. 66. §. 2. D. de legat.* Item simpliciter, id est, absolute *leg. 11. §. 6. D. de minorib.* Simpliciter desistere, id est, sine abolitione *l. 16. C. ad leg. jul. de adult.* Simpliciter dare servum, id est, inaestimatum *l. 12. §. 1. D. de jur. dot.* Simpliciter, id est, sine epitheto *l. 18. §. ult. D. de aedilit. edict.* Simpliciter, id est, absque conditione *leg. 40. D. de reb. cred.* Simpliciter, pro poena non adjecta *l. 27. §. ult. D. de recept. arbitr.* Simpliciter & simplicius, id est, non designata parte fundi, quae serviat in *leg. 26. D. de servit. praed. rust l. 9. D. de servitut.* Simplicitet, id est,

par-

partibus non constitutis *leg.* 38. §. *ult. D. de edilit. edict.* Simpliciter relegari, id est, sine loci aut insulæ adsignatione *l.* 31. *D. de interdict.* Simpliciter quoque pro pure accipitur *l.* 1. §. 3 *D. de verb. oblig.* Simpliciter concepta stipulatio, id est, impersonaliter *l.* 18. *D. de stipulat. serv.* Simpliciter acceptus fidejussor, id est, nulla addita stipulatione vel cautione *l.* 31. §. 3. *D. de fidejussor.* Simpliciter denunciasse & ad judicem, opponuntur *l.* 17. *D. ad leg. jul. de adulter.* Simpliciter convenire, id est, in rem & non adjecta persona pacisci *l.* 12. §. 7. *D. qui pot. in pignor.* Simpliciter donare, id est, sine conditione *leg.* 9. §. 1. *D. de SCo Macedon.* Simpliciter legare viam, id est, citra demonstrationem loci *l.* 26. *D. de servit. præd. rust.* & simpliciter legata domus, id est, indefinite *l.* 71. *D. de legat.* 1. Simpliciter intervenire, id est, non satisdato *l.* 5. §. 3. *D. judicatum solvi.* Simpliciter, id est, impersonaliter *l.* 18. §. 1. *& seq. D. de stipulat. servor.* Sic simpliciter stipulari servus dicitur, id est, non expressa persona *ibid.* Non simpliciter, sed caussa cognita *l.* 6. § 3. *si quis omiss. causs. testam.* Si quis simpliciter a principe impetraverit, ut in loco publico ædificet, id est, non adjecto eo, ut sine incommodo alterius *l.* 2. §. 6. *D. ne quid in loc. publ.* Simpliciter ait prætor, id est, indistincte & generaliter *leg.* 1. §. 3. *D. de aleator.* Simpliciter lex prohibuit, id est, citra distinctionem *l.* 14. §. 1. *D. qui & a quib.* Simplicius procedere, id est, magis facilius *l.* 20. *D. de hered. vel action. vendit.* Quam varie autem *simpliciter* in jure sumatur, explicat Cujacius ad *l.* 6. *C. ad SC. Trebell.* at plenius ad *lib.* 3. *Digestor. Juliani l.* 3. §. 4. *D. de negot. gest.*

Simpliciter in negotiis versatus, id est, supine & stolide *l.* 6. §. 4. *D. de negot. gest.*

Simpliciter, id est, sincere & bona fide, sine consilio fraudis *l.* 5. §. 4. *D. de auctoritat. tutor. l.* 3. §. 1. *D. de testib. l.* 1. *C. de edilit. edict.*

SIMPLUM jurisconsulti rem, sive litem solam, sive litis restitutionem, sive quanti ea res est, qua de agitur, vocant, ac proinde a pœna separatur *l.* 34. §. *ult. D. de obligat. & act.* Pœnam interdum vocant, quæ non mera est, sed simplo accedit rei coërcendi gratia, & cujus condemnatio mixta est cum rei æstimatione. In lege Aquillia actio pœnalis dicitur, quæ simplo accedit *l.* 34. *D. ad leg. Aquil.*

Simpla promitti dicebantur, quum ob evictionem simplum rei pretium promittebatur *leg.* 5. §. *ult. l.* 56. *&* 60. *D. de eviction. l.* 17. *D. de instit. action.* Varro *lib.* 2. *de re rust. cap.* 10. Cavere debet de evictione simplici, quanti ea res sit. Inde in *l.* 36. *D. de donat. int. vir. & ux. l.* 11. *in fin. l.* 27. *D. de eviction.* ea cautio stipulatio *simpla* vocatur. Actio autem de evictione interdum *simpli*; interdum dupli erat. *Simpla* erat, quum dictum non erat; quantum ob eam rem præstare emtorem oporteret, vel quum ea, quæ emto fundo accesserant, evincebantur *l.* 18. *&* 60. *D. de eviction.* Strauch. *dissert. edilit. priore cap.* 6. §. 7.

Simplorum velut in Florentino legitur, *simplorum* captiones & compendiosa ænigmata, quæ multas per se & per suum vitium antinomias induxerunt. *Constit. de concept. Digestor.* §. 13. ubi *simplorum* voce eadem significantur, quæ mox ibidem *sigla* Im-

pe-

peraton. Gellius *lib.* 17. *cap.* 9. litteras singularias sine coagmentis syllabarum vocat.

Simul pro simul atque *l.* 8. *D. ut legat. seu fideicommiss. l.* 18. §. *ult. D. de adquir. possess. & alibi.*

Simulatio, pro insimulatione seu accusatione in *l. un. C. Th. ne sine jussu princ.*

Sinceritas tua. Hoc titulo compellati ab Impp. rectores provinciarum *l.* 8. *C. Th. de jurisd. l.* 33. *C. Th. de cursu.* magistri militum *leg.* 9. *C. Th. de re milit.* Præfectus prætorio *l.* 3. *C. Th. de advocat. fisc.* & Comes rerum privatarum *l.* 26. *C. Th. de adpellationib. l.* 26. *C. Just. eod. tit.*

Sinceriter comparare *l.* 10. *C. de distr. pign. l.* 5. §. 1. *D. quod vi aut clam.*

Sinendi *modo* relicta legata dicebantur, quæ ita dabantur: Heres illum rem illam sibi habere sinito permittito, §. 2. *Inst. de legat. l.* 2. *C. commun. de legat.* Caius *lib.* 2. *Inst. tit.* 5. Paull. *lib.* 3. *tit.* 6. §. 25. Ulpian. *tit.* 24 *regul.* § 5.

In lege locationis, qua scriptum erat: Redemtor silvam ne cædito, neve quem cædere *finito*, verbum *finendi* hanc habere significationem Ulpianus scribit, ut non tantum redemtor, si quem casu cædentem viderit, prohibeat, sed uti curet & det operam, ne quis cædat *l.* 30. *D. locati.*

Singulare jus est, quod contra tenorem rationis communis propter aliquam utilitatem auctoritate constituentium introductum est *l.* 16. *D. de legib. l.* 23. §. 1. *l.* 44. §. 1. *D. de adquir. possess. l.* 2. §. 16. *D. pro emtor.* Sic singulari jure receptum dicitur *l.* 44. §. 3. *D. de usucap.* Singularia quædam in *l.* 15. *D. de reb. cred.* Vid. in *jus singulare.*

Singulare aliquando pluribus opponitur, & singulum significat. Sic *singularis* liber, μονόβιβλος vertitur in indice Pandectar. Florent. Item *singularis* persona opponitur populo, curiæ, vel collegio *l.* 9. §. 1. *D. quod met. causs. Singularia* recepta *l.* 15. *D. de reb. credit. Singularis* sermo *l.* 1. §. 1. *D. de adsign. libert.* singulares tunicæ pro singulis *l.* 28. *D. de aur. arg. legat.*

Singulariter scriptum edictum, quod unum scriptum est *l.* 1. § 4. *D. quod fals. tutor.*

Singularii milites quidam olim adpellati, ut ex Cassiodoro *lib.* 2. *variar.* & *ex Notit. Imperii Occid.* patet. Adde Reinesium *Class.* 1. *Inscript.* 16. *p.* 4.

Alii sunt *singularii* vel *singulares*, quorum mentio fit in *l.* 1. §. 8. *C. de offic. præf. prætor. Africæ*, qui *siglis* alterius verba excipiebant. Vid Scaliger. *ad Manil. lib.* 4. *Astron. v.* 287. & Græv. *ad Cicer. pro Muren. cap.* 11. Hein.

Sinus. In *sinu* meo habui *l.* 27. *D. de probation.* id est, in occulto *leg.* 16. §. 3. *D. qui & a quib. manum.* Plane, inquit, ea, quæ in fraudem fisci, in *sinus* ejus collata sunt, revocanda, id est, ea, quæ in occulto habuit. Lamprid. *in Commodo c* 5. Prædam omnem in *sinum* contulit. Et *cap.* 13. Qui etiam condemnationes in *sinum* vertisse dicuntur, id est, in privatas rationes. Tertullian. *de fuga in persequution. cap.* 12. Paciscens cum delatore, vel milite, vel ministro (furunculo) aliquo præsidis sub tunica & *sinu* quod aiunt. Ex *sinu* suo calumniatores adponere, dixit Cicero *Verrin.* 1. *cap.* 10.

Nec omittenda elegantissima loquutio, is, qui furanti *sinum* præbuit, perinde habetur, ac si manifesti furti condemnatus esset,

&

& famosus efficitur *l.* 6. §. *ult.* D. *ad leg. jul. de peculat.* *Sinum* præbuit, id est, receptum dedit & locum, ubi occultaret. Tacit. *lib.* 2. *hist. cap.* 92. Abditis pecuniis per occultos & ambitiosos *sinus.* Adde viros doctos ad Prudent. *Variar. lect. II.* 134. nec non Jo. van de Water *observ. l.* 8. *p.* 47. qui tamen pro sinum præbere ingeniose quidem, at, ut videtur, sine necessitate, *signum præbere* legit. Basilica sane, ut ipse observat, habet κλεπτῶν ὑποδεξάμενοι, quod nihil ad signum, seu typarium. Hein.

SIPHONES, sunt fistulæ, per quas aqua fluit, a sono, quem videntur exprimere, ita dicti. Juvenal. *sat* 4. *v.* 310. Effigiemque Deæ longis siphonibus implent.

SISTERE eum in judicio dicimus, quem exhibemus & repræsentamus *l.* 1. & 3. D. *si quis in jus vocat.*

ΣΙΤΩΝΑΙ, id est, frumentarii *l.* 18. §. 1. D. *de muner. & honor.* Sitones in *l. ult.* §. 6. D. *de administr. rer. ad civit.* Vid. Ducker. *p.* 406.

SITONIÆ munus *l.* 2. *pr.* D. *de vocat. & excusat. muner.* Sitonicum Gregor. *lib.* 10. *epist.* 39. Id autem sitoniæ munus est curatio frumento emendo. Curam σιτωνικὸν vocat Jostin. *Novell.* 30. Vid. Cujac. *ad rubr. C. ut nemini lic. in coemt. & ad l.* 3. *C. eod. tit.*

SMARAGDUS, gemma viridis coloris *leg.* 21. D. *de aur. arg. legat.* De ea post Plinium multis verbis agit Isidorus *lib.* 16. *etymol. cap.* 7.

SMURNA in *l. ult.* §. 7. D. *de publican.* ea vocatur, quæ vulgo myrrha dicitur.

SOBRINUS, a *l.* 1. §. 3. D. *und. cognati.* Sobrini autem proprie adpellantur, qui ex fratribus patruelis aut consobrinis aut amitinis undique propagantur *l.* 3. D. *de gradib. & adfinib.* Sobrinum Ælius Gallus apud Festum *lib.* 17. definit, patris mei consobrini filium, & matris meæ consobrinæ filium. Cicero *lib.* 1. *offic. cap.* 17. sequuntur fratrum conjunctiones post consobrinorum sobrinorumque. Vetus Glossar. Sobrina propior est amitæ magnæ materteræ magnæ filia. Et paullo post: Sobrinæ sunt, quæ vel ex sororibus, vel ex fratribus & patruelibus & consobrinis vel amitis procreantur. Sobrinus propior est patrui vel avunculi magni filius. Donat. *in Terent. Andr. Act. IV. scen.* 5. *v.* 6. Sobrini sunt consobrinorum filii, quam sic dixit Menander. Verum ut alii putant de sororibus nati, ut sint sobrini, quasi sororini.

SOCCARIÆ quidem pro *focariæ* legunt apud Paull. 3. *Sent.* 4. §. 37. Vid. supra *focariæ.*

SOCER, mariti patrem significat in *l.* 15. §. *ult.* & *l.* 76. *solut. matrim.* alias uxoris patrem in *l.* 17. D. *solut. matrim. l.* 22. *pr. l.* 21. & *l.* 2. D. *de re judic. penult.* D. *de jur. dot.* ita ut soceri nomine & viri & uxoris pater demonstretur. Mater vero eorum socrus adpellatur, quum apud Græcos proprie viri pater ἑκυρός, mater ἑκυρά vocitetur, uxoris autem pater πενθερός, mater πενθερά *l.* 4. §. 6. D. *de grad. & adfin.* Soceri autem & socrus adpellatio etiam sponsalibus adquiritur *l.* 8. D. *de gradib.* Sed & uxoris vel mariti avus, avia, proavus, proavia, & ulteriores soceri & socrus adpellatione continentur *l.* 14. §. *ult.* D. *de rit. nupt. l.* 146. D. *de verb. signif. l.* 3. §. 1. D. *de postul.* Quamquam vir uxoris suæ magnum socerum dicat, aviam magnam socrum, proavum vero majorem socerum, proaviam

viam majorem socrum, adpellat, ut Festus *lib.* 11. & Modestinus *leg.* 4. §. 6. D. *de gradib.* scribunt. Quos etiam *prosoceri*, absocerique oomine demonstramus, ut in *l.* 15. §. 1. D. *rer. amotar.* Et apud Jul. Capitolin. in *Gordian. cap.* 2. originem maternam & ex Trajani Imperatoris genere habuit, avo, proavo Coss. socero, prosocero, & item alio prosocero & duobus absoceris consulibus. Sed & Justinus *lib.* 18. *cap.* 4. Pygmalionem Sichæi socerum, cui nupserat soror Elissa, nescio qua novitate, dixit, ut & Cornel. Nepos *in Pausania cap.* 1. *generum*, pro sororis marito dixit.

SOCIETAS generali significatu est conventio, qua duo pluresve ad commune quoddam bonum assequendum sua quisque conferunt in commune, & ab illo fine dependentia faciunt. Sic societatem omnium bonorum suorum habens cum uxore, memoratur in *l.* 16. §. 5. D. *de alim. vel cibar. legat.* Glossar. Græcum: Societas totorum bonorum, *ετι πασῃ τιρισια, ην καλυσι κοινοπραξιαν οι ελληνες.* *Societas generalis*, de omnibus ad certum genus spectantibus bonis inita; de certis vero ac determinatis rebus, particularis est. *Societatem* futuri emolumenti promittere *l.* 1. §. 12. D. *de extraord. cognit.*

Societas vitæ inter virum & uxorem dicitur consortium eorum *l.* 52. D. *de re judicat.* *l.* 1. D. *de action. rer. amot.* *l.* 52. D. *de judic.* *leg.* 1. D. *de rit. nupt.* pro communione victus, quæ inter virum & uxorem est.

Societates vectigalium *leg.* 59. *lib.* 3. §. 8. D. *pro socio.* Coire enim solebant publicani in societatem conductionis vectigalium, permissumque his erat corpus habere, ut io *l.* 1. D. *quod cujusque univ. nomin.* Caius scribit. Inde socii vectigalium in *l.* 9. §. 4. D. *de publican.*

Societas actuariorum *l.* 14. *C. Th. de numerar.*

Ad *Societatem* munerum vocari *l.* 17. *C. Th. de decurion.*

Societates etiam collegia & corpora vocantur in *l.* 1. pr. D. *quod cujusq. univers. nom.* Quibus qui præerant, *magistri societatum* vocabantur *l.* 14. D. *de pact.*

Sed & *societas* eorum dicitur, qui illicite coeunt. Sic societas latronum *l.* 39. §. 4. D. *ad leg. jul. de adulter.* scelerum *l.* 4. *C. de quæstion.*

SOCII autem dicuntur tam qui tractatu habito societatem coierunt, quam qui in communionem inciderunt, & generaliter qui aliquid communiter possident. Sic socii, qui habent ædes communes *l.* 18. §. 5. D. *de damn. infect.* Socius ædificii *l.* 4. *Cod. de ædific. privat.* Socio omnium bonorum *l.* 1. D. *qui testam. fac.* Nam socii vel uoiversorum bonorum erant, vel unius rei *l.* 63. D. *pro soc.* Communium prædiorum domini socii vocantur in *l.* 19. & 34. D. *de servit. præd. rust.* Socii, qui communes servos possident Ulpian. *tit.* 1. *regul.* §. 18. *Socios* cædis *l.* 17. D. *de quæstion.* latronum *l.* 6. D. *de custod. reor.*

Pro *socio* actio personalis est, qua socius implementum societatis a socio postulat. Vet. Glossar. Græc. *ετι κοινῃ αγωγη.* Est que ultro citroque directa, non ex una parte directa, & ex altera contraria, qnia ut ait Cujac. in *paratit.* D. *pro soc.* res communis est omnium æque ac pari jure, nec potior unius socii ratio est, quam alterius. Ita dicta est vel ex formula, quæ concipiebatur, vel ex materia, quod plerumque detur de eo, quod impenditur, & gessit socius pro socio, & commu-

muoiter *l.* 65. D. *pro. soc.* & dicitur actio esse generalis *leg.* 38. D. *eod. tit.* quia totius societatis, quamdiu consistit, rationes exigit, licet quandoque etiam detur in rem sive speciem aliquam certam, puta ut communicetur aliquid ex societate, quod repetit unus ex sociis agatur actione pro socio, ut referatur id in societatem. Intentatur hæc actio aliquando ut fiat cessio nominum & collectio rerum in commune, secundum conventionem societatis *l.* 3. *pr.* D. *eod. tit.* Quandoque datur ad præstationes personales, ut ad impensas & fructus & cetera danda, puta, si feci impensas in re communi, ago *pro socio*, ut condemneris ad refundendum impensas pro tua parte *d. l.* 38. §. *fin. l.* 3. *C. pro soc.* Quandodoque datur pro dirimenda societate, & habenda ratione lucri & damni, eaque inter socios dividenda *l.* 63. §. 5. *l.* 65. §. 6. *eod. tit.* Cum autem hæc actio sit generalis, quæ societatis totius, quamdiu consistit, rationes exigit, actiones vero generales non dentur, nisi finitis contractibus, inde etiam actio pro socio non datur, nisi societate finita, idque verum est regulariter. Quandoque enim etiam datur ea nondum finita. Loquor autem de societate voluntaria.

Socrus. Vid. supra *Socer.*

Sodalis. Ita vocatur, qui ejusdem collegii est, quam Græci *ἑταιρείαν* dicunt *l. ult.* D. *de colleg. & corpor.* Unde

Sodalitia in *l.* 1. D. *de colleg. & corpor.* de quibus legem quamdam Liciniam latam refert Cicero *pro Plancio cap.* 15. 16. & tota oratione. Tertullian. *lib.* 2. *ad uxor. cap.* 6. Discumbit cum marito in sodalitiis, sæpe in popinis. Adpellat & *sodalitates* idem Cicero in *Caton. cap.* 13. *Brut. cap.* 46.

Sol. Dies solis in *l.* 3. *C. de feriis l.* 10. & 13. *C. Theod. de exaction.* id est, qui hodie a Christianis Dominicus vocatur *l.* 2. *l. ult. C. de feriis.* Ad quem pertinentem Leonis Constitutionem Nicephorus *lib.* 15. *hist. ecclesiast. cap.* 25. memorat Gregorius Turonens. *lib.* 3. *Hist. cap.* 13. Ecce enim, ait, dies solis adest. Sic enim barbaries diem dominicum vocitare consueta est. Quæ verba Aimoinus monachus in eadem historia referenda conscripsit *lib.* 2. *de gest. Francor. cap.* 11. Diebus porro nomen a planetis antiquitas indidit. Auson. *in Eidyll.* Nomina, quæ septem vertentibus apta diebus, Annus habet totidem, errantes fecere planetæ. Primum supremumque diem radiatus habet sol. Proxima fraternæ succedit luna coronæ. Hanc vero institutionem ab Ægyptiis ad reliquas gentes manasse Dio Cass. *lib.* 37. *p.* 37. scribit.

Solarium, locum editum significat, in quo veteres apricari & solem capere solebant *leg.* 17. D. *de servit. urb. prædior.* ubi Cujacius notat, esse locum ædificatum ad solem hyeme excipiendum, solitum ædificari in summa parte ædium, in quibus homines apricari consueverant. Vid. supra *heliocaminus.* Cicero pro Quinctio *cap.* 18. Vixit enim semper inculte atque horride, natura tristi ac recondita fuit, non ad *solarium*, non in campo versatus est. Vid. Pet. Victorium *lib.* 21. *variar. lection. cap.* 13. Macrob. *lib.* 2. *saturnal. cap* 4. de Augusto: Quum de Tyriæ purpuræ, quam emi jusserat, obscuritate quereretur, dicente venditore, erige altius ac suspice, his usus est salibus, quid ergo ut me populus Romanus dicat bene cultum, in *solario* ambulaturus sum? Veteres enim hiberno tempore valetudinis gratia

in

in ſole apricari, & ut Seneca ait, in ſole percoqui ſolebant, habebantque in ædibus ad eum uſum loca adcommodata, quæ, teſte Iſidoro *lib.* 15. *cap.* 3. ſolariorum inde nomen acceperunt. Quod & Imperator Leo *conſtit. ult.* his verbis tradit: *τὰ δὲ περὶ τῶν σταθμῶν, καὶ ὡς ἄν τις αὐτὸς προσκηνίων θεατρίζων, οἷα καὶ πρὸς μόνην καὶ ὑπαίθριον ἀπόλαυσιν ἐπινοήσαντας, καὶ τὴν ἐπωνυμίαν ἐκ τοῦ ἡλίου εἰληφότα, ἡλιακὰ προσαγορευόμενα.* id eſt, verum quoniam de ſubdialibus deambulationibus, & quomodo aliquis fortaſſe vocet, proſceniis ſpectatoris, quæ ad apricandi uſum, & eum quidem ſolum excogitata, atque a ſole nomen acceperunt, *ſolaria* enim adpellantur. Zeno Imp. *in conſtit. περὶ καινοτομιῶν θεσπίζομεν, τὰ καλούμενα σολάρια μὴ ἐκ μόνων ξύλων τε καὶ σανίδων γίνεσθαι, ἀλλὰ τῷ τῶν λεγομένων Ῥωμανησίων οἰκοδομεῖσθαι σχήματι* id eſt, inſuper placet, utque *ſolaria* adpellantur, non ex ſolis ſignis & aſſeribus fiant, ſed Romanenſium ſpecie ædificentur. Et mox, *ἐκ μηδ' ἑτέρου μέρους σολάρια ἤτοι ἐξώστας κατασκευάζειν.* ex neutra parte ſolaria ſive mæniana facere. Vetus Gloſſar. Græcum: *ἐξώστης ὁ ἡλιακός.*

Solarium etiam inſtrumentum id ſignificat, quo horæ ſolis umbra declarantur, ut in illis feſtivis Plauti verſibus, quos Gellius *lib.* 3. *cap.* 3. *citat.* Ut illum Dii perdant, primus qui horas reperit, quique adeo primus ſtatuit hic ſolarium deſcriptum. Et de clepſydris, hoc verbum uſurpatur, ubi ex aqua horæ declarantur. Cic. *de natur. Deor. lib.* 2. *cap.* 34.

Solarium etiam, non a ſole quidem, ſed a ſolo, dicitur vectigal, quod pro ſolo penditur *leg.* 2. §. 1. *D. ne quid in loc. publ.* *l.* 39. §. 5. *D. de legat.* 1. Atque ita etiam penſio, quæ a ſuperficiario pro ſolo penditur, adpellatur in *l.* 15. *D. qui pot. in pign.* Mercedem ſoli vocat Marcianus in *l.* 17. *D. de pignorat. act.* Vet. Gloſſar. *ἐξοχὴ τοῦ ἐξώστου.* Add. Cujac. *ad l.* 2. *D. de ſervit.*

Verum in *l.* 13. §. 1. *D. commun. prædior.* ſolarium accipitur pro pecunia, quæ ſecundum conſuetudinem loci pendenda eſt domino, e cujus lapicidinis, quæ in ipſius agro privato ſunt, alius lapides vult cædere. Ita Duker. *de Latin. vet. Ictor.* p. 418. Hein.

SOLATIUM. Commoda & ſalaria munerum ac militiarum, *ſolatia* Imperatores adpellant *l.* 15. *C. de advocat. diverſ. judic.* *l.* 3. 5. & 6. *C. eod. tit.* *l. penult. C. de præd. decur.* *l.* 3. *C. de agent. in reb.* *l. ult. C. de ſilentiar.* Eadem eſt in Novellis Juſtiniani vis verbi *ἀναψυχή*. Secundum hæc in *l.* 4. *C. de navicul.* ubi vulgo *ſolatiis* pro mercedula præſtitis, veteres ſcripti codices & impreſſus *C. Theod.* in *l.* 32. *eod. tit.* *ſolatiis* ſcriptum habent. Sic & ſtercus pro ſolatio accipiendum eſt in *leg.* 7. *C. de curſ. publ.* Solatium pro *ſolario* etiam dixerunt Corippus *lib* 3. *de laudib. Juſtini.* Gregor. *lib.* 7. *epiſt.* 23. Caſſiodor. *lib.* 5. *variar. epiſt.* 9. Spartian. in Hadriano *cap.* 9: Solatiis refovere agros, ait, pro miſſis muneribus & neceſſariis quibuſcumque eos juvare & ſuſtentare. Vid. Salmaſ. *in not.*

SOLEMNIS. Vide *ſollemnis.*

SOLET verbo denotatur regula. Cujac. in *l.* 46. *D. de regul. jur.* qui & plura hanc in rem exempla cumulat *lib.* 8. *obſerv. cap.* 39. Aliud exemplum Quinctiliani *Declam.* 358. & 372. indicavit Bynkersh. *lib.* 8. *obſerv. cap.* 4.

Solent pro poſſent §. 2. *Inſt. de libertin.*

Solere & neceſſe habere diverſa

l. 1. *C. quomod. & quand. jud.* Sic & videtur accipi in *l.* 4. *C. de testam. tutel.*

Soleo præteritum etiam dedit *solui*, & ita Catonem & Ennium loquutum, pro quo vulgus dixerit *solitus sum*, observat Varro *de ling. lat. lib.* 8. *p.* 123. Ita & Salluſtius apud Priſcianum *lib.* 10. neque ſubſidiis, uti *soluerat*, pro ſolitus erat. Hinc ingeniose Bynkersh. *lib.* 8. *observ. cap.* 2. in verbis Ulpiani *l.* 44. D. *mandati. Dolus est, si quis non exegerit, quod exigere solvere*, quæ plane nihil ſunt, pro *solvere* legit *soluere*, id eſt, ſoliti ſunt.

SOLIDAMUS conſtitutione *l.* 5. *C. Th. de expens. ludor.*

SOLIDUM capere non poſſe dicuntur, qui totum quod eis relinquitur, capere & ſibi adquirere non poſſunt *l.* 6. D. *de vulg. & pup. subst.*, *l.* 70. D. *de hered. instit.* & paſſim. Ita *solidi* capiendi jus, dixit Ulpian. *tit.* 16. *regul.* §. 1. Tertullian. *ad uxor. lib.* 1. *cap.* 1. Tu modo ut ſolidum capere poſſis admonitionis noſtræ fideicommiſſum. Idem *de monogamia cap.* 16. Ex teſtamento Dei ſolidum non poſſe capere. Hinc ſolidi capacitas *rubr. tit.* 16. *regul.* Ulp.

In *solidum* & in partem opponuntur *l.* 40. §. 2. D. *de damn. infect.* & paſſim. Et ita pro *solido* in *l.* 9. *C. si cert. pet.* & alibi.

SOLIDUS, *a*, *um*. integrum, totum, indiviſum, ſive re ſive intellectu *l.* 5. §. *ult.* D. *commodati.* Sic Solida pars, eſt pars, quæ deducto uſufructu eſt, opponuntur *l.* 34. D. *de bonis libertor.* Solida proprietas, i. e. plena *l.* 20. D. *de usu & usufr.*

SOLIDUS *i.* Hunc & aureum idem valere ſupra vidimus *in aureus.* Et ita in *l.* 1. §. 21 D. *de fugitiv.* *l.* 38. §. 61 D. *de legat.* 3. *l.* 34. D. *de jur. fisci*, *l.* 21. *C. de episcop. & cler.* accipiendum eſt ſolidorum nomen. Solidus auri 10. libris æris æſtimatur in *l. un. C. de collat. ær.* In Novella Majoriani de curialibus, ſolidi gallici fit mentio, cujus aurum minore æſtimatione taxatur. In legibus autem Langobardorum ſolidus 40. denariis æſtimatur: *Lex Langobard. II.* 22. 3. Et ita in lege Salica ſolidus accipiendus eſt, ut ex eo patet, quod ſexcenti denarii in iis legibus 15. ſolidos facere dicuntur, & centum viginti denarii tres ſolidos. Sed in ea lege compluribus in locis in notis numerorum mendum eſt, quod emendatu facile erit, ſi ad eam quantitatem denariorum, quam dixi, ſolidorum ratio æſtimatioque redigatur. Caſſiodor. *lib.* 5. *variar. epist.* 10. Sex enim millia denariorum ſolidum eſſe voluerunt. Vid. Gœdd. *in comm. ad princ. & §§. seq. Inst. de Atiliano tut.* Alciato videtur, aureum, quo hodie utimur ex generali omnium populorum conſuetudine eſſe veteri illi ſubrogatum, & ideo quæ de ſolido in jure civili cauta ſunt, ad noſtrum hunc, quamvis levioris ſit ponderis referenda. Præterea *in parerg.* adnotavit, eſſe ſolidum in jure, numum aureum, quem *ἄκυρον* aliqui Græci & *δυνάριον* dicunt, ejus ponderis, cujus Latinis eſt ſextula vel ſlagium, i. e. octo oboli: ut latius ab eo declaratur in opuſculo quod edidit de ponderibus & menſuris. Bud. ex verbis Lampridii de Alexandro Rom. principe loquentis, eo ligit, ſolidos primum dictos eſſe aureos nummos, certi cujuſdam ſuique ponderis, quaſi integros.

SOLITUDINIS mœror, id eſt, cælibatus *l.* 2. *extr. C. Th. de repud.*

SOLLEMNE, vel quod frequentius *sollemnia*, ſignificat ani-

niversarium, legitimum, ordinarium. Sic *follemnia* accusationis *l.* 18. *D. de accusat.* judiciorum *l.* 7. *D. de in integr. restit.* Sollemnia mortis peragere, quæ alias justa dicuntur *l.* 44. *D. de manum. testam.* Sollemnia occulta *l.* 2. *de veteran.* Sollemnia provocationis *leg.* 11. §. 5. *D. ad leg. jul. de adulter.* testamenti *l.* 2. §. *penult. & ult. D. qui test. fac.* quæ & sollemnia juris vocantur *l.* 3. *C. de testam. l.* 1. *D. de injust. rupt.*

Sollemnis e. Sollemnes accusationes *l.* 6. *C. ad exhib.* actiones, quæ certis formulis conclusæ *l.* 1. §. 6. *D. de orig. jur.* sollemnis ætas, id est, legitima *l. ult. C. de revoc. donat.* Sollemnes feriæ, id est, statæ & certæ & quotannis recurrentes *l.* 26. §. 7. *D. ex quib. causs. major.* Sollemne jus, pro civili & legitimo *leg.* 27. *D. de regul. jur.* Sollemnia tempora *l. ult. C. de excus. vet.* quinquaginta dies sunt, D. Marci constitutione ad allegandas excusationes præfiniti *l.* 6. & 18. *C. de excusat. tut.* Sollemnis numerus testium, pro septem testium numero, qui testamentis faciendis adhiberi debet *l.* 2. & 20. *D. qui testam. fac.* sollemnia verba *leg.* 23. *D. de manum. vindict.* quæ in manumissione facienda pronunciari solebant, quæ vel a domino ipso manumittente, ut Festus Pompeius indicat, vel a lictore virgam capiti servi imponente, ut Boeth. *in Topic. Cicer.* testatur, proferri consueverant *l.* 23. *D. de manumiss. vindict.*

Sollemnitas utique acceptilationibus & verborum obligationibus tribuitur *l. ult. C. de bon. auctor judic. possid. l.* 7. *C. comm. utriusq. judic. l.* 12. & 14. *C. si cert. pet.* & passim. Ita *sollemniter* deliberationem præstare accipe *l.* 55. *C. de fideic.*

Sollemnitas, pro consuetudine, seu eo, quod solitum & permissum est fieri *l.* 1. *C. de mancip. & colon. patrim.*

Sollemniter, legitime, rite, ordine. Sic sollemniter accusare *l.* 15. & 18. *Cod. ad leg. jul. de adulter.* actum *l.* 30. *D. de verb. oblig.* adire hereditatem *l.* 12. *Cod. de testam. manum.*

Sollertia in sequiorem partem accipitur in *l.* 24. *D. de judic.* Sollertia fallax & arguta *l.* 6. *C. Theod. de sepulcr. viol.* Alias in bonam partem: a Feminæ, quas morum honestas, mentisque *sollertia* commendat *l.* a. § 1. *C. de his, qui ven. ætat.*

Sollicitare exercitum Paull. *lib.* 5. *sent. tit.* 29. & milites *l.* 7. *D. ad leg. jul. majest.* sollicitare ad nuptias *l.* 5. *C. de donat. ant. nupt.* Vid. *sollicitator.* sollicitare servos alienos *l.* 6. *D. ad leg. Fab.*

Sollicitator, qui servum ad delinquendum impellit *l.* 11. §. 2. *l.* 14. §. 9. *D. de serv. corrupt.* Sed & *sollicitatores* alienarum nuptiarum dicuntur *l.* 1. *D. de extraord. crim.* & Paull. *lib.* 5. *Sent. tit.* 4. §. 5. Sollicitatores alieni affectus Cassiodorus *lib.* 5. *variar.* & alienorum matrimoniorum subsessores, Valer. Max. *lib.* 2. *cap.* 2. vocat. Ovid. *lib.* 3. *ex Ponto eleg.* 3. Non me legitimos sollicitare toros. Arnobius *lib.* 2. *advers. gent. p.* 25. simpliciter *sollicitare* in ea significatione dixit his verbis: Domos ut effringerent, noctibus sollicitarent, abigerent, prævaricarentur. Quo tamen loco plagiarios, qui servos alienos affectant, intelligere videtur Arnobius juxta Desid. Herald. *Animadvers. p.* 72.

Sollicite agere, i. e. sollicitus esse *l.* 4. *Cod. de fals. causs. adjici.*

Sollicitudo, pro quevis munere & functione. Sic sollicitudo pro munere publica tributa & functiones inferendi *l. 6. C. de advoc. divers. judic.* Ad sollicitudinem revocare *l. 13. D. de ann. legat.* sollicitudo tutelæ *l. 2. C. de legit. tut.*

Solon & Draco citantur in *l. 23. pr. D. ad leg. jul. de adulter.* & Solonis lex in *l. ult. D. de colleg. & corpor.* & *l. ult. D. finium regund.*

Solvere præstare ut debitum, refundere, reddere, restituere *l. 26. §. 4. D. de pact. dotal.* fideicommissum *leg. 5. §. ult. l. 52. §. 1. D. de judic.* fundum indebitum *leg. 7. §. 2. D. pro emtor.* libertatem *leg. 24. D. de excusat.* operas in *tractat. de re judicata* Ulpianus ait *solvisse* accipi debere, non tantum eum qui solvit, verum omnem omnino, qui ex obligatione liberatus est, quæ ex caussa judicati descendit *l. 4. §. 7. D. de re judic.*

Solvendo esse, id est, solvere posse. Sic solvendo sunt bona *l. 3. D. de bonor. possess. l. 1. §. 1. D. de jur. fisci.* Valla scripsit, huic loqutioni non posse substantivum addi, quod ambigitur, dativus sit, an ablativus, cum Livius scribat, si respublica solvendo æri alieno esset, & , quæ restinguendo igni forent, & alii authores itidem usi sunt, ut Tusanus adnotavit.

Solvendo videtur is, qui defenditur *leg. 1. cap. 5. D. de regul. jur.* Solvendo autem non esse videtur, nisi qui solidum potest solvere *l. 114. D. de verb. signif.* Quæ interpretatio facienda est, quotiescumque legimus, quod quis solvendo non sit, alium teneri *l. 1. §. 13. D. de magistrat. conven. l. 5. §. ult. D. de solution.* & aliis infinitis locis. Solvendo facti *l. 8. C. solut. matrim.* Solvendo esse hereditas dicitur in *l. 4. & 9. D. ad SC. Trebell.* scilicet ea, quæ invenit heredem *l. 36. D. de bon. libert.* quandoquidem aditione heres creditoribus etiam ultra vires hereditatis obligatur *l. 33. D. solut. matrim.* solvendo etiam esse peculium dicitur in *l. 32. §. 9. D. de furtis.* & contra non esse *l. 17. §. ult. D. de castrens. pecul.*

Solvere id est, liberare. Sic solutus actione dicitur, qui ea liberatus est *leg. 21. D. ex quib. causs. major.* & ita solvi dicitur debitor *leg. 91. D. de solution.* & solvi necessitate legis *leg. 45. §. 5. de rit. nupt.* & solvi pignus *tit. D. quib. mod. pign. vel hypoth.* Et solvere se sacramento quis dicitur *leg. 2. §. 3. D. de his, qui not. infam.* solvi compeditum servum *leg. 7. §. 7. D. de dol. mal.* solvere vinctum *leg. 15. D. de offic. præsid.* Sed solutum Caius non intelligi eum scribit, qui licet vinculis levatus sit, manibus tamen tenetur, aut qui in publico sine vinculis tenetur *l. 48. D. de verbor. signif.* Lex imperii solvere sollemnibus juris imperatorem dicitur *l. 3. C. de testam.* de qua lege vid. art. *imperii lex.* Solvi legibus quid sit? Zonaras *in Augusto Tom. 2. Annal. p. 163.* explicat his verbis, *προσετι κ λελυσθαι των νομων εδοθη αυτοις, τουτ' εστιν ελευθερους απο πασης των νομων αναγκης ειναι και μηδενι τουτων ενεχεσθαι* i. e. Atque illud etiam iis datum est, ut legibus solverentur, hoc est, ab omni legum necessitate liberi essent, nec ullo præscripto tenerentur. Sic solutus legibus, qui his non adstringitur *l. 31. D. de legib.* Solvere se necessitate legis *l. 45. §. 5. D. de rit. nupt.*

Solvere dissolvere, finire, exstinguere. Sic soluta actio, id est, finita *leg. 21. D. ex quib. causs. maj.*

maj. solvi morte accusatio dicitur, id est, extingui *leg.* 15. §. 3. *D. ad SC. Turpill.* solvi adoptio *l.* 9. *D. de adopt.* cognitio *l.* 11. *D. de suspect. tut.* contractus, id est, dissolvi *l.* 97. *D. de solution.* solvi peremtorium edictum morte rei *l.* 59. §. *ult. D. de re judic.* Solvere involucrum *l.* 21. §. 8. *D. de furt.* solvi judicium *l.* 10. & 11. *D. de judiciis.* scilicet vetante eo, qui judicare jussit *l.* 58. D. *de judic.* De qua re legendus Radulph. Forner. *Rer. quotidianar.* *l.* 12.

Solum, adpellant jurisconsulti aream, cui ædificium superponitur *l.* 21. D. *de pignor. act.* *l.* 2. *C. de rei vindic.* Solum porro Servius *in Virgil. lib.* 5. *Æneid.* *v.* 199. esse scribit, quod unicuique rei subjacet. Unde & solum navis, mare, & aer, avium, & stellarum cœlum. Unde Ovidius. Astra tenent cœleste solum. Sic *solum* & superficies opponuntur *l.* 3. D. *de servitut.* In solo opera fieri dicuntur, quæ solo conjuncta sunt, veluti si quis ædificium ponat in solo, quod si quis messem faciat, vineas putet, arbores succidat, opus tamen facere non censetur *leg.* 1. § 4. D. *quod vi aut cl.* Et hoc ita in novi operis nunciatione obtinet *l.* 1. §. 12. D. *de oper. nov. nunciat.* Ceterum in interdicto, quod vi aut clam, quod ad ea solum opera, quæ in solo fiunt, pertinet, etiam in *solo* fieri videtur, quod circa arbores fit, non etiam quod circa fructum arborum. Itaque si vineas quis, vel arundinem, vel salictum succiderit, hoc interdicto tenebitur *l.* 1. §. 4. *l.* 7. §. 5. D. *quod vi aut clam.*

Res *soli* dicuntur ædes, agri, fundi, & ceteræ res immobiles solo conjunctæ *leg.* 1. D. *de rei vindic.* *l.* 1. D. *de condict. tritic.* *leg.* 7. *D. de usufruct.* & passim. Quæ & *solo* cohærere & solo contineri dicuntur *l.* 10. D. *quod vi aut clam.* *l.* 1. §. 4. D. *de vi & vi armat.* Quod verbum ut jurisconsultis proprium Seneca *lib.* 2. *natur. quæst* 1. notat. Tertia pars, inquit, de agris, terris, satis arbustis, quærit, &, ut jureconsultorum verbo utar, de omnibus, quæ solo continentur. Plinius *lib.* 6. *epist.* 19. Eosdem patrimonii tertiam partem conferre jussit in ea, quæ solo continerentur. Sueton. *in Tib. cap.* 48. Quum per senatusconsultum sanxisset, ut fœneratores duas partes patrimonii in solo collocarent. Liv. *lib.* 26. Et omnia, quæ solo non continerentur, restituenda censuerunt dominis. *Solo* cohærent ædificia, acervus autem solo non cohæret in *l.* 10. D. *quod vi aut clam.* Pignora *soli* in *l.* 15. §. 2. D. *de re judicat.* *eod. tit.* soli possessio *l.* 15. *C. de rei vindic.*

Solum vertere dicitur in *l.* 4. *C. de mancip. & colon. patrim.* qui sedem locumque mutat, interprete Tullio *pro Cæcin. cap.* 34. Juvenal. *Sat.* 11. *v.* 49. Qui vertere solum Baias, & ad Ostia currunt.

In *solo* consistere servitutes dicuntur *leg.* 8. D. *de servit.* quæ solo imponuntur, & solo debentur, quales sunt iter, actus, via *leg.* 3. D. *eod. tit.* In solo quæsita servitus, vel soli servitus, vid. Harmenopul. *lib.* 2. *tit.* 4. Cave tamen existimes, solas rusticorum prædiorum servitutes in solo, omnes urbanorum prædiorum in superficie consistere. Ædificia enim fundis, fundi ædificiis servire possunt *leg.* 12. D. *commun. prædior.* Atqui quum fundus servit ædificio, servitus consistet in solo, & tamen erit urbana. Quod exemplo aquædu-

ctus illustrat Em. Merillius *lib.* 1. *Observ. cap.* 33. Hæc contra interpretationem Ger. Noodtii *Comm. ad tit. D. de servit.* Hein.

Solum, particula sæpe non prædicati, sed subjecti determinatio est. Vid. *l.* 28. *C. de liberal. causs.* nec materni avi dignitas ad libertatis probationem *sola* sufficit. Sic *l.* 18. *C. eod. tit. l.* 4. *C. de rescind. vend. l.* 4 *C. de probat. l.* 30. *C. de liberal. causs. l.* 8. & 11. *in fin. C. de rescind. vend.*

Eadem particula non semper taxativa est, & exclusiva, sed gradum eminentiæ aliquando notat, ut quum Wesenbec. cum jurisconsultis nostris *tit. de adquir. hered. n.* 4. *hereditatem solo animo*, & Imp. in §. *ult. Inst. de hered. qual. & differ. nuda voluntate adquiri ajunt*, non excluduntur verba aut factum, sed id, quod præcipuum est innuitur.

Solummodo dixit Ulpianus *l.* 1. §. 5. *D. de hered. instit.* pro tantummodo. Quod satis Latine ab eo dici Bynkersh. notat *lib* 5. *obs. cap.* 1, Hein.

Solus & unus differunt. vid. infra in *unus*.

Solus non excludit similia *leg.* 4. §. 31. *D. de dol. mal. & met. except.*

Solutio. Ejus adpellatione omnis liberatio quoquomodo facta, & satisfactio, qua creditor contentus fuerit, continetur *l.* 47. & 176. *D. de verbor. signif. l.* 51. & 54. *D. de solution. & liberat.* Quod quemadmodum se habeat exposuit Brisson. *lib.* 1. *de solution.* Vet. Gloss. *solutio*, καταβολη η λυσις, δι ης παρα η ενοχη διαλυεται, κ, η της βερβις, κ, της re, κ, της *litteris*, κ, της *consensu*. Et alibi: η λυσις κ, η καταβολη, ην κ, αποχην φασιν, οταν πραγματικως καταβληθη εις το χρεωστουμενον. *Solutio* obligationis, id est, dissolutio *l.* 54. §. *ult. D. de verb. oblig.*

Solutio alias speciatim dicitur præstatio vera ejus, quod in obligatione est *l.* 176. *D. de V. S.*

Solutum. In *solutum* pecuniam accipere *l.* 58. §. *ult. D. de jur. fisc.* cedere *l.* 16. *D. de solution.* datum nomen *l. ult. C. quando fisc.* data pecora *l.* 9. *C. de rescind. vend.* traditi equi *l.* 14. *mand. vel contra.* In solutum & pro soluto dari dicitur, quod ut in liberationem debiti cedat, in creditorem transfertur. Sic & pro *soluto* datum prædium *l.* 4. *C. de evict.* Pro *soluto* habendum *leg.* 48. *D. de solution.* usucapere *l.* 46. *D. de usucapion.*

Solutus, *a*, *um*. *Soluta* prædia Cicero *Agrar. III.* 2. nulli obligata vocat. His enim obligata opponit his verbis: Soluta meliore in caussa sunt, quam obligata Sicul. Flacc. *de condit. agror. p.* 3. Occupatorii agri a quibusdam *soluti* adpellantur, soluti autem non sunt, quorum fines demonstrari possint & finiri. Vid. in *solvere*.

Sonticus morbus, dicitur, qui cuicumque rei gerendæ obest *l.* 2. §. 3. *D. si quis caution.* Morbus sonticus, ait Festus *lib.* 9. ex Ælio Stilone, in 12. *tab.* significabat certum cum justa caussa, quem nonnulli putant esse qui noceat, quod sontes significat nocentes. Nævius ait, sonticam esse oportet quamobrem perdas mulierem. Venuleius *l. ult. D. de ædilit. edict.* Quoties morbus sonticus, inquit, nominatur, eum significari Cassius ait, qui noceat (quod & a Javoleno citatur ex *eod. l.* 3. *D. de verb. signif.*) nocere autem intelligi, qui perpetuo, non qui tempore finiatur. Sed & morbum sonticum eum videri, qui inciderit in hominem, postquam is natus sit. Add. *l.* 60. *in fin. D. de re judicat.*

Sophisma quid sit, expli-

plicat Seneca *epist.* 55. & 120. Sophisma antiqui codices, quemadmodum Alciatus notat, habent in *l.* 65. *D. de regul. jur.* Florentiæ tamen legitur. σωρείτην. vid. Duker. *de Latin. vet. Ictor. pag.* 164. He n.

Sophistæ in *l.* 6. *pr.* & §. 2. D. *de excusat.* inter professores numerantur in *l. un. Cod. de professor. qui in urb. Constantinop.* Qui facundia Graecitatis (ita enim legendum est cum *Cod. Th.* non *gravitatis*, ut Justin. Cod. habet) pollere noscuntur, quinque numero sint sophistæ *l. un. C. de stud liber. urb. Rom.* quæ est *l. ult. C. Th. eod. tit.*

Sordes, pro pecuniaria corruptione *l.* 3. § 1. *leg.* 9. §. 3. *D. de recept. arbitr.* Nam quod illic per *sordes* dicitur, hoc pecunia accepta dicitur in *l.* 1. §. 1. *D. de magistr. conven.* Sic sordes judicis *l.* 51. *D. de evicttion.* tutoris *leg.* 7. §. 8. *D. de minor.* Aggen. Urbic. *de limitib. agror. p* 64. In judicando autem mensor bonus vir & justus agere debet, nulla ambitione aut sordibus moveri. Hinc Ædilis sordidus, apud Sueton. in *Domitian. cap.* 8. pro avaro & corruptioni obnoxio. Ab omni sorde se abstineat *l* 6. §. *ult. D. ad leg. jul. repetund.*

Sordes reorum alio sensu dicuntur, & *sordida* vestis in *leg.* 39. *D. de injur.* sordium plena, qualis olim erat reorum habitus, qui inde *sordidati* dicebantur, ut ex veterum auctorum libris notum est.

Sordida munera in *l.* 17. §. 7. *D. ad municipal. l.* 1. *Cod. de suar. l.* 8. §. 4. *D. de vacat. & excusat. muner.* quæ talia habeantur in constitutionibus Impp. vid. suprà in *munus.* Vet. Glossar. Græcum: ῥυπαραὶ λειτουργίαι, αἱ μολύνουσαι τὸ ἱμάτιον, ἤτοι τε μεταθεῖναι λίθους, καὶ πηλοφορεῖν. i. e. sordida ministeria, quæ sordidant vestem, vel transponere lapides, & lutum ferre de mortario. Dicuntur etiam humilia officia *l. pen. C. de susceptoribus.* Quo sensu etiam *sordidiores*, pro tenuioris fortunæ hominibus dicuntur in *l.* 4. §. 1. *D. de incend. ruin. naufr.*

Sordide, per sordes *l.* 7. §. 2. *D. de administr. & peric. tut. l* 3. §. 5. *D. de suspect. tut.* Sordide concionari, apud Ciceron. *ad Attic. lib.* 15. *epist.* 2. qui pecuniis se corrumpi patitur. *Sordide* facere Sueton. *in Domitian. cap.* 9. proconsulatum gerere Plin. *lib.* 3. *epist.* 9.

Sorites. Vid. σωρείτης.

Soror. Ita Antistius Labeo dictam putabat, quod quasi seorsim nasceretur, separareturque ab ea domo, in qua esset, quemadmodum Gellius *lib.* 12. *cap.* 10. & Non. Marcellus tradunt. Mulier enim suæ familiæ caput & finis est, ut in *l.* 195. *in fin. D. de verb. signif.* traditur. Sororum autem aliæ consanguineæ sunt, aliæ uterinæ *l. penult.* & *l. ult. C. de legit. hered.* quæ verba suis locis exponuntur. *Uterina* soror dicitur, quæ alio patre nata est *l.* 13. §. *penult. D. de administr. & peric. tut.* vel, ut alibi, quæ diverso patre nata est *l. ult. D. unde cognati.* Soror quoque per adoptionem fit §. 2. *Instit. de nupt.* Est & soror patruelis *leg.* 2. *C. quor. legator.* id est, patrui filia. Paull. *lib.* 4. *Sent. tit.* 11.

Sororius. Eum qui probabilem sæculo disciplinam agit, decolorari consortio *sororiæ* adpellationis non decet *l.* 19. *C. de episc. & cler.* quæ verba ita explicat Nicol. Henelius *Otio Uratislaw. cap.* 33. non oportet domi alere mulierem extraneam, quam, ut inhonestam cum ea consuetudine

dine velet, *sororem* adpellet. Cujac *lib.* 2. *observ cap* 23.

Sors pro conditione in *l.* 1. §. 1. *D. de Juis & legit.* Sorte naturali, hoc est, morte absumi *l.* 18 *C. de episc. & cler.*

Sors, pro sortitione in *l.* 4. *D. de judic. l.* 24. §. 17. *D. de fideic. libert.* vid. *Sortiri.*

Sors etiam adpellatur pecunia ipsa principalis, cui usuræ accedunt *l.* 24. *D. de usufr. legat.* Græci κεφάλαιον & ἀρχαῖον dicitur. Donat. *in Terent. Adelph. Act.* 2. *scen.* 2. sors est summa, cui extrinsecus adquiritur fœnus. Sic etiam sortes dicuntur, multitudinis numero *l.* 93. §. 1. *De ad Leg. Falcid.*

Sortes, pro fundis & possessionibus in *l. ult. C. Th. de locat. fund.* Pro modo capitationis & sortium *l.* 15. *C. Th. de annon.* Hinc & *sors* gravis, pro opimo prædio *leg.* 13. *C. Th. de senat.* De forte hoc significatu plura leges in Gothofredi Comment. *ad d. l.* 15. ubi de Gothorum, Wandalorumque *sortibus* dictum ex medii ævi scriptoribus. Consule etiam Commentar. ejusdem ad *d. l.* 13. *in fin.* & Du-Fresne *in Gloss. lat. voc. sors.*

Sorti, id est pœnæ, subjicitur ex suo admisso *l.* 26. *D. de pœn.*

Sortiri, pro sorte dirimere in *l.* 5. *D. famil. ercisc. l.* 24. §. 17. *D. de fideicomm. libert.* Sic etiam sorte dirimitur in *l.* 14. *D. de judic.* & apud Quinctilian. *declam.* fortiti creditores *l.* 10 §. 1. *D. quæ in fraud. credit.* Et hoc modo fortiri provinciæ dicitur, quæ sorte vel sortitione deferebatur *l.* 1. *D. de offic. quæstor.* Sorte nempe rem dirimebant Romani, quæ exitum aliter habere non poterat *l.* 14. *D. de judic. l.* 24. § 17. *D. de fideic. libert.* Non infrequens etiam illa inter milites, si quid dividendum inter eos esset, quod commode dividi non poterat. Vopisc. *in Probo cap* 8. Deinde in urnam milites jussi nomen suum mittere, ut aliquis eum equum sorte ductus acciperet. Unde illustrari potest sortitio militum super tunica Christi inconsutili *Joan. XIX.* 24. Vid. Emund. Merjll. *Not. ad Passion. Christi p* 41. Hein.

Sortiri pro obtinere, adipisci. Sortitus creditores *l* 12. *C. de donat. int. vir. & ux* sortiri defensores *l.* 1. *Cod. ubi pet. tut.* sortiri filium dicitur, qui filium suscepit *l.* 3. §. 5. *de bonor. poss. contr. tab.* sortire judicem *l.* 17. §. 6. *D. ad leg. Jul. de adult.* judicium *leg* 8. *C. de judæis.* matrimonium *l.* 18. *C. de inoff. testam.* virum *l.* 10. *C. de nupt.* uxorem & meritum *l.* 8. *D. de senator. l.* 20. §. 2. *D. de manum. vind.*

Sortito ad judicium vocabuntur, id est, forte, vel per sortem *l.* 12. *C. Th. de jurisdiction.*

Spado. Est autem *spadonum* generalis adpellatio, eaque tam hi, qui natura spadones sunt, item thlibiæ, thlasiæ, castrati, sed & si quod aliud genus spadonum est, continentur *l.* 128. *D. de verb. signif. l.* 4. §. 2. *D. ad leg. Cornel. de sicar. l.* 39. *D. de jure dot.* Mamertin. in *Panegyr. Julian. cap.* 19. *extr.* Nec feminas tantum, sed spadones quoque, quos quasi a consortio generis humani extorres ab utroque sexu, aut naturæ origo, aut corporis clades separat. Spadones tamen nonnumquam a castratis separantur §. 9. *Inst de adoption. l.* 6. *in fin. l.* 7. *D. de ædilit edict l.* 14. *in fin. D. de manum vindict. l.* 6. *D. de liber. & postum.* Proprieque ac specialiter *spadones* sunt, qui valetudine aliqua præpediti, aut vitio corporali liberis operam dari

dari non possunt *l.* 2. *&* 40. § *ult.* D. *de adoption.* *l.* 6. D. *de liber.* *&* *postum.* Et ita Theophilus *ad* § 9. *Inst. de adoption.* spadones definit, *οἵτινες διὰ τὸ πάθος ἢ φύξιν ἐνοχλούμενοι τοῖς γενητικοῖς μορίοις παιδοποιεῖν κωλύονται, τούτου δὲ ἀπαλλαγέντες παιδοποιοῦσιν*, id est, qui propter vitium aliquod, aut frigiditatem membrorum genitalium liberis operam dare non possunt, sed eo sublato liberos suscipere possunt. Quod evenit plerumque ex contortione meatuum seminis, ut medici docent, quo vitio purgato generandi pristina vis restituitur. Itaque spado specialiter adpellatur, cui sterilitas, morbus, vitiumque corporis impedimento est, quominus generare possit, non item is, cui necessaria ad generandum pars corporis deest, ut in *l.* 7. D. *de edil. edict.*

Surculos etiam, qui nihil attulerint, ab agricolis *spadones* adpellari Columella *lib.* 3. *cap.* 10. ait. Quin & *spadonia mala* adpellata a conditione castrati seminis, tradit Plinius *lib.* 15. *cap.* 14. Idem sterilium spadonum speciem ait, eodem nomine adpellari *lib.* 13. *cap* 4.

S P A T A N G I U M, in *l. un. C. Th. de pretio piscis*, genus est echini maximum. Hesychius, *σπατάγγαι, οἱ μεγάλοι ἐχῖνοι, οἱ θαλάσσιοι.* Aristoteles 4. *hist. animal.* c. 4. num. 186. p. 454. *ἄλλα δὲ ἐστὶ γένη (ἐχίνων) τό τε τῶν σπατάγγων, καὶ τὸ τῶν καλουμένων βρύσσων* (vel *βρυττῶν*) *γίνονται δὲ ἐν τοῖς πελάγεσι, καὶ σπάνιοι εἰσιν οἱ ἐχινομῆτραι καλούμεναι, μεγέθει πάντων μέγισται*, id est, alia genera (echinorum) duo, alterum spatagorum, alterum brissorum, ii in alto agitant, atque infrequentiores sunt. Praeterea echioometrae omnium maxima. Cujus loci partem priorem allegat Athenaeus *lib* 3. *cap.* 12. qui addit, Spatangorum meminisse Sophronem, sed & Aristophanem in *Holcadibus*, his verbis: *Δαρδάπτοντα, μιστύλλοντα, διαλείχοντά μου τὸν κάτω σπατάγγην*, id est, perfodientem, discindentem, lingentem inferiorem meum spatangem. Qui de piscibus scripserunt, memorant spatangum capi in insulis maris Ægaei, & rarius capi, quam alios echinos, sed quo majores, eo delicatiores existimari. Jac. Gothofr. *Commentar.* in *d. l. un. C. Th. de pret. pisc.*

S P A R G E R E aes, id est, projicere *l.* 5. § *ult.* D. *pro derelict.*

Spargi tutela, pro dividi, dicitur in *l* 3. § 6. D. *de administr. & per. tut.*

Spargere aquam equis in *l.* 4. *pr.* D. *de his, qui not. infam.* quid sit, non adeo expeditum est. Alciatus vulgarem aliquam sparsionem ad recreandos equos comparatam intelligit *lib.* 6. *parerg.* *cap.* 3. sed reprehenditur eo nomine a Phil. Rubenio, qui de sollemni quadam, & cum religione conjuncta sparsione, qua certaturi in ludis circensibus, sacris honorique deorum dicatis, equi lustrati prius, aqua e certo loco petita, spargebantur, eum locum accipiendum arbitratur *lib.* 2. *Elect.* *cap.* 18. Priori tamen sententiae accedit Brisson. *lib.* 2. *Select. Antiquit.* *cap.* 10.

S P A T I A R I, spatia facere & deambulare est *leg.* 7. D. *de servitut.* Et apud Sueton. in *Tib.* *cap.* 14. & apud Ovid. ibi: Quae praebeat latas arbor spatiantibus umbras.

S P E C E R E, dispicere. Spreciende haec erunt *l.* 8. §. 11. D. *mandati.*

S P E C I A L I S actio, actio singularum rerum petitionis dicitur *l.* 8. *&* 28. § 3. *l.* 37. D. *de rei vindic.* Et actionibus de universer-

verſitate, *ſpeciales* opponuntur *l.* 54. *D. de hered. pet. l.* 3. *C. de præſcript.* 30. *annor.* Aquæ pluviæ arcendæ actio *ſpecialis* eſt, de fluminibus & ſtillicidiis generalis *leg.* 1. §. 17. *D. de aqu. & aqu. pluv. arc.* ſic & ſpeciales in rem actiones ab hereditatis petitione ſeparantur *l.* 7. *C. de petit. hered.* ut & ſpecialis curator & generalis *leg.* 28. *C. de jur. dot.* Specialis judex, pro judice dato & pedaneo *leg. ult. D. de offic. præt.* Spetialia judicia generalibus opponuntur in *l.* 38. *D. pro ſocio.*

Specialiter & generaliter opponuntur *l.* 1. *D. quod juſſu.*

Species, apud Juriſconſultos ſingula corpora ſignificat *leg.* 54. *D. de verbor. oblig.* Sic ſpecies & corpus pro eodem in *l.* 34. §. 3. 4. & 5. *D. de legat.* 1. Separaturque interdum a quantitate, id eſt, ab his, quæ pondere, numero & menſura conſtant *l.* 6. *D. de reb. credit. l.* 6. *D. de rei vindic. l.* 34. §. 5. *D. de legat.* 1. Quæ tamen ipſa etiam certæ ſpeciei loco ſunt, quum certo loco circumſcribuntur, ac definiuntur, veluti ſi vinum, quod in apothecis eſt, pecunia, quæ in arca eſt, legetur, vel promittatur *l.* 30. *in fin. l.* 34. §. 3. *D. de legat.* 1.

Species etiam pro forma, qua corpus id eſſe adgnoſcitur, quod eſt *l.* 7. *D. de ſuppellect. legat. l.* 76. *D. de judic.*

Species pro annonariis corporibus ſeu quantitatibus *l.* 10. & 22. *C. de ſacroſ. l.* 1. & 2. *l. ult. C. de condit. in publ. horr.* ſic ſpecies annonariæ in *l. ult. Cod. de collat. fundor. fiſcal.* Veget. *lib.* 3. *cap* 3. Sollers eſſe debet tractatus ut pabula, frumentum, ceteræque annonariæ ſpecies, quas a provincialibus conſuetudo depoſcit, maturius exigantur. Species indicæ apud Paull. Diacon. *lib.* 17. *hiſt. miſcell. p.* 529. unde & ſpecies ad vectigal pertinentes. Vid. *l.* 1. *C. de fabricenſ.*

Species pro prætextu in *l.* 25. *D. de judic.* Si allegatur id, quod in ſe verum eſt, quod tamen pro cauſſa idonea non eſt admittendum, ut in *d. l.* & in *l.* 2. §. *ult. D. ne de ſtat. defunct.* & in *l.* 4. *C. de re judic.* Aliquando ſub ſpecie idem eſt ac ſub colore ut in *l.* 6. §. 3. *D. de offic. præſid.*

Species, pro eo, quod vulgo dicimus, caſum *l.* 4. *D. de nautic. fœnore.* Sic ſpecies finita in auditorio principis *l.* 18. *D. de minor.* ſpecies incidit *l.* 2. *D. de reb. credit.*

Speciosas perſonas accipere debemus clariſſimas perſonas utriuſque ſexus, item eorum, quæ ornamentis ſenatoriis utuntur *l.* 100. *D. de verbor. ſignif.*

Spectabilis, titulus eſt dignitatis. quo ornantur Præfectus Auguſtalis, Comes Orientis, proconſules & Vicarii, ut ex *l. un. C. de ratiocin. oper. publ. l. un. C. ut omn. judic. l.* 31. *C. de adpellation. l.* 3. *l. ult. C. de canon.* & ex *Notitia dignit. utriuſq. Imperii* conſtat. Proconſul vir ſpectabilis dicitur in *l.* 4. *C. de advoc. diverſ. judic.* Ornantur & eo Duces *l.* 36. *C. de adpellat. l.* 3. *C. de offic. milit. jud. l. ult. C. de offic. præt.* Tribuni, & notarii magiſtri ſcriniorum, Comites ſacri conſiſtorii, Comites domorum, Comites ſcholarum, Comites militares, item Caſtrenſis, Tribunus notariorum & Silentiarii *l. ult. C. de inoff. teſt. l.* 4. *C. de advocat. diverſ. judic.* teſte eadem Notitia. Et ita ſpectabiles judices accipe in *l.* 32. *C. adpellat. l. ult. C. de mod. mulct. l. un. C. de annon. & capit. l.* 4. *C. de juriſd. omn. judic. leg.* 11.

in

in fin. l. 13. *Cod. de advoc. divers. judic.*

SPECTABILITAS autem inferior erat illustri dignitate. Eamque militiæ sudore detersis antiquitatem tribuisse Cassiodorus *lib.* 2. *variar. epist.* 28. scribit.

SPECTARE, pro exspectare in *l.* 5. §. 11. D. *de his, qui effud. vel dejec.* & passim.

SPECULARIA adpellabantur, quibus lumen transmittebatur & sol admittebatur in ædes, ut hodie per vitreamina & chartacea fit *l.* 15. §. 6. D. *de usufruct. l.* 12. §. 25. D. *de instruct. vel instrum. legat. l.* 9. §. 1. D. *quod vi aut clam.* Martial. *lib.* 8. *epigr.* 14. Hibernis objecta notis specularia puros admittunt soles & sine fæce diem. Seneca *Epist.* 86. Quanto nunc aliquis rusticitatis damnet Scipionem, quod non in caldarium suum latis specularibus diem admiserat. Idem *epist.* 90. Quædam nostra demum memoria prodiisse scimus, ut speculariorum usum perlucente testa clarum transmittentium lumen. Hæc ille: Muniebantur vero his *specularibus* hyeme cœnationes & diætæ adversus ventorum imbrium, que vim. Atque ita venti his excludebantur, ut tamen lumen habitantibus transfunderent. Fiebant vero hæc ex lapide quodam, quem hispania dabat, qui vitri modo pellucidus in quaslibet tenues crustas findebatur, ut Plinius *lib.* 36. *hist. nat. cap.* 12. & *lib.* 3. *c.* 3. ostendit.

SPECULARII artifices, qui vel poliebant specula, vel ea parietibus includebant *l. ult.* D. *de jur. immunit. l.* 1. C. & *l.* 2. *C. Theod. de excusat. artif.* Add. Duker. *de Latinit. vet. jurisc. p.* 425. Hein.

SPECULATORES in *l.* 6. *v. pannicul.* D. *de bon. damnat.* & *l.* 7. *C. de cohortal. princ.* militum numero adscribuntur, sic dicti, quod essent in speculis. Militum enim genus erat, qui ad hoc præcipue instituti erant, ut quod ait Festus, silentio hostilia perspicerent. Quales Græci σκοπὰς & σκοποὺς & κατασκόπους adpellant a speculando. Nec vero hi explorandi tantum aut militiæ caussa habebantur, sed & in eos, qui damnati erant, lege agebant ut ex *l.* 6. *v. pannicul. D. de bon. damnat.* adparet, & D. Marcus *cap.* 6. *Evangel. v.* 17. narrat, Herodem speculatorem misisse, qui decollaret D. Joannem in carcere. Sicuti Sueton. in *Othon. cap.* 5. necem Galbæ quinque speculatoribus commissam fuisse, scribit. Tacit. *lib.* 1. *histor. cap.* 25. eadem de re agens: E libertis, inquit, Onomasium futuro sceleri præfecit, a quo Barbium Proculum tesserarium speculatorum, & Veturium optionem eorumque perductos &c. Et Possidonius *de vita Cypriani:* quum venisset, inquit, in eum locum, qui dicitur Sextertius, expoliavit se birro & tradidit carnificibus, tunicam vero tradidit diaconis, & stetit in linteis, exspectans speculatorem. Seneca *lib.* 1. *de ira cap.* 16. Tunc centurio, inquit, supplicio præpositus condere gladium speculatorem jussit. Idem *lib.* 3. *de benefic. cap.* 25. Speculatoribus occurrit, nihil se deprecari, quominus imperata peragerent, dixit, & deinde cervicem porrexit. Unde *speculatoria* apud Sueton. in *Caligul. cap.* 52. & Tertullian. *de corona milit. cap.* 1. Vide & Sueton. *in Claud. cap.* 35. & Jul. Firmic. *lib.* 8. *cap.* 26. Speculatores facit, qui nudato gladio hominum amputant cervices. Quin & *speculatorum* etiam opera in mittendis ad Senatum litteris usus est Caligula Imp. apud Sueton. *cap.* 44.

SPECULUM parieti adfixum *l.* 12. §. 25. *D. de instruct. vel instr. leg.* vel etiam quod mulier mundi caussa habuit *l.* 19. §. 8. *D. de aur. argent. legat.* Et Celsus inquit, vino legato, etiamsi non sit legatum cum vasis, vasa quoque legata videri, non quia pars sint vini vasa, quemadmodum emblemata argenti, scyphorum forte vel *speculi*, *l.* 3. §. 1. *D. de tritic. vin. oleo legat.* Quum in synopsi Basilic: *lib.* 45. legatur, καὶ τὰ σπεκλα τῆ οἴκῳ, acute Salmasius ad *script. Histor. August.* p. 443 *speculi* irrepsisse putat, pro specula cubiculi, simulque erudite ostendit, parietes cubiculorum, insertis quadratis speculis exornatos fuisse. Sed minus necessaria videtur ea correctio. Quidni enim emblemata etiam fuerint speculorum, quum & hodie specula limbis pretiosis & affabre cælatis soleant includi. Vid. supra *in Emblema.* Hein.

SPECUS, locus est, ex quo despicitur. Unde & spectacula dicta *l.* 1. §. 2. 3. D. *de rivis.* Sic accipitur in *l.* 11. D. *de aqua & aqua pluv. l.* 3. D. *de rivis.* ex quibus apparet, per specum plerumque aquam veteres duxisse, quod tum necesse erat fieri, ut ex Vitruvio *lib.* 8, *cap.* 7. constat, quum medii montes erant inter moenia & caput fontis. *Specus* adeo excavatio terræ, per quem aqua per opertum ducitur, quod Græcis est aquam κατὰ διώρυχα ducere *l.* 1. §. *ult. l.* 3. *pr.* D. *de rivis.* Cujac. *lib.* 16. *observ. cap.* 17. Itaque non male Ulpianus a *despiciendo specum* dictum putat, quod specus locus esset undique opertus & in profunditatem demersus. *Hirt. de bello Alexandr. cap.* 5. Alexandria est fere tota suffossa, specusque habet ad Nilum pertinentes, quibus aqua in privatas domos inducitur. Idem *eod. lib.* specus perfossa aut suffossionibus aquæ ducendæ caussa. *Specus* per viam publicam facere *l.* 2. §. 33. D. *ne quid in loc. publ.* specus fodiendæ cretæ caussa *l.* 57. D. *de furtis.*

SPENDOPHORUS servus *l.* 41. D. *de fideicomm. libert.*

SPERARE. Speratæ nuptiæ *l.* 5. *C. de sponsal.* & *l.* 16. *C. de Episcop. aud.* eodem sensu quo *speratam* puellam Plautus dixit apud Varron. *lib.* 5. *de ling. lat. pr.* 66. pro ea, quam quis uxorem suam futuram sperat. Quid autem a *sperata* differat sponsa, explicant, quamquam diversimode, Anton. Hotomann. *de ritu nuptiar. cap.* 1. & Franc. Hotomann. *de sponsal. cap.* 3. quibus adde Alber. Gentil. *lib.* 2. *de nupt. cap.* 21. & Scipion. Gentil. *de donat. int. vir. & ux.*

Sperare pro timere in *l.* 3. §. 6. D. *si cui plus, quam per leg. Falcid.* ut in illo noto Virgilii *Æneid. I. v.* 543. At sperato Deos memores fandi atque nefandi, & est ἀκυρολογία, cujus exemplum Ælius Donatus hoc adfert in barbarismo ex Virgil. *lib.* 4. *Æneid. v.* 419. Hunc ego si potui tantum sperare dolorem. *Sperare* enim dixit pro timere. Hæc Donatus. Attamen & hoc loco & in *d. l.* 3. D. *si cui plus* exspectare potius significat. Priscian. *lib.* 8. *p.* 1179. *edit. Putschii.* ἐλπίζω non solum de bono illi dicunt, sed etiam de malo. Herodot. *lib.* 1. *Virgil.* 4. Hunc ego si potui tantum sperare dolorem. Hæc Priscianus. Sic spes apud Terent. *in Phorm. Act.* 2. *scen.* 1. *v.* 13. Peregre rediens semper cogitat. Aut filii peccatum, aut uxoris mortem, aut morbum filiæ. Communia esse hæc, fieri posse, ut ne quid animo sit novum. Quidquid præter spem eve-

eveniat, omne id deputare esse in lucro: Spes igitur pro exspectatione apud Terentium. & *sperare* pro exspectare apud Ulpianum accipitur in *l. 13. in fin. D. de damn. infect. qualitate ejus damni, quod contingere* speratur. Quod autem Priscianus apud Græcos ελπιζειν id significare ait, hoc exemplo confirmare libet ex Lysiæ κατα φιλωνος δοκιμασιας *orat.* 29. *p.*480. *edit. Vanderheid.* τις γαρ αν ποτε ρητωρ ενεθυμηθη, η νομοθετης ηλπισεν, αμαρτησεσθαι τινα των πολιτων τοσαυτην αμαρτιαν: Quis enim aut rhetor aliquando cogitavit, aut legislator speravit (vel timuit) civium aliquem fore, qui tanto se delicto contaminaret? Lucian. in *Tyrannicida Tom.* 1. *p.* 694. των μελλοντων κακων ελπιδος, *futurorum malorum spei*, dixit. Horat. *lib.* 1. *epist.* 18. *v.* 80. Quod superest ævi, si quid superesse volunt dii, Sit bona librorum, & provisæ frugis in annum Copia, ne fluitem dubia spe pendulus horæ. Plures occurrunt hujus modi loci, ubi *sperare* vel metuere est, vel exspectare, veluti *l.* 45. D. *de rei vindicat. l.* 25. *C. Th. de petit. & ultro dat.* Sic & sperare inediam dixit Ammian. Marcellin. *lib.* 14. *cap.* 20. Add. Raduiph. Forner. *lib.*3. *rer. quotidian. cap.* 15. & Duker. *ad Florum lib.* 1. *cap.* 1. *n.* 1.

Sperare aliquando credere significat. Sic *l.* 2. §. 1. *C. de summ. Trinit.* spiritum sanctum quem ex summo rerum parente & speramus & accipimus. Cujac. *lib.* 12. *observ. cap.* 26. & Donat. in Terent. *Eunuch. l.* 2. *v.* 3. & *Heauton. l.* 1. *in fin.* ubi ad verba Comici: Ac porro recte spero illum salvum tibi adfuturum esse, spero, inquit, pro credo usitatum est, sive de præsenti loquamur, sive de præterito.

Sphæristerium *l.* 16. *D. mandati.* Denotat autem primo locum rotundum, variis exercitationibus adcommodatum, ut Plinius indicat *lib.* 5. *epist.* 6. Deinde in specie locum, in quo pilæ ludo exercitabantur, σφαιριζειν enim est pila ludere. Pancirol. *lib.*1. *Variar. lection. cap.* 56.

Spica illecta in *l.* 30. §. 1. *D. de verb. signif.* est, quæ de messorum manu excidit, non autem, ut quidam existimant, *culmus*, qui radicibus segete adempta tenetur, & solo cohæret & pendet, nec est dejectus in messe, quem vocamus calamum. Septuag. interpretes Deuteronom. *cap.* 24. *v.* 19. Εαν αμησης αμητον σου εν τω αγρω σου, και επιλαθη δραγμα εν τω αγρω σου, ουκ επαναστραφηση λαβειν αυτο τω πτωχω και τω προσηλυτω και τω ορφανω και τη χηρα εσται, ινα ευλογηση σε κυριος ο Θεος σου εν πασι τοις εργοις των χειρων σου. Εαν δε ελαιολογης, ουκ επαναστρεψεις καλαμησασθαι τα οπισω σου. quum metes messem tuam in agro tuo, si oblitus eris manipoli in agro ipso, ne revertitor ad accipiendum illum, pauperis, proselyti, pupilli & viduæ esto, ut benedicat tibi Jehova Deus tuus in omni opere manuum tuarum. Quum excuties olivas tuas, ne ramos sigillatim recognoscito, postquam excusseris.

Spicilegium est spicæ illectæ lectio. Varro *lib.* 5. *de ling. lat.* & *lib.* 1. *de re rustic.* vide utique Deuteronom. *cap.* 23. & 24. Nam Deus advenis spicas illectas relinqui jubebat, quod humanitatis gratia factum docet Augustin. *lib.*4. *de civit. Dei cap.* 8.

Spiritus, pro vita, aut anima. Cicero *lib.*2. *de finib. cap.* 31. summorum officiorum in extremo spiritu conservatio τελευταιας αναπνοιας, Gregor. Nazianzen. *in orat.* quæ στηλιτευτικος inscri-

fcribitur, ut ε.γατον αναπνοην. Euſeb. *lib.* 4. *de vita Conſtantini.* Tacit. *lib.* 15. *annal. cap.* 51. Ad ſupremum uſque ſpiritum. Sic & ſpiritum dimittere vel emittere *l,* 18. D. *de reb. credit.*

Spiritu uno contineri dicuntur, quæ Græci ηνωμενα & συμμεμενη vocant, ut homo lignum, lapis *l.*30. *pr.* D. *de uſurp. & uſucap.* Sed & quæ ex cohærentibus partibus, & una eademque compagine conſtant, veluti ſtatua *l.* 23. §.5. D. *de rei vindic.*

Spiritum ſanctum, quem ex ſummo rerum parente & ſperamus & accipimus *l.* 2. §. 1. *Cod. de ſumma Trinit.* Plura loca de Spiritu S. congeſſit & expoſuit Jul. Pacius *in Analyſi Cod. n.*14. *eod. tit.*

Splendidissimus. Sic Æmilium Papinianum vocat Juſtinianus *l.* 1. *C. de vet. jur. enucl.* Quam vis vero alioquin hæc vox ad generis, ac natalium ſplendorem pertineat: Papinianum tamen id elogium doctrina atque ingenio meruiſſe, docet Ever. Otto *in Papiniano cap.* 2. Et ſane eodem ſenſu hoc vocabulo utuntur ſequioris ævi ſcriptores: Trebell. Pollio *in* 30. *tyrann. cap.* 13. Macriani junioris matrem, ait, fuiſſe nobilem, patrem tantum fortem & ad bellum paratum, & ab ultima militia in ſummum pervenientem ducatum & *ſplendore* ſublimem. Vopiſc. *in Probo cap.* 4. Volo in tanto habeas honore, quantum virtutes ejus & merita pro debito mentis ſplendore deſiderant. Ad quem locum dixit Claud. Salmaſius *pag.* 427. Hein.

Spolia adpellabantur pannicularia ea, quibus indutus erat quis, quum ad ſupplicium ducebatur *l. penult.* D. *de bonis damnator.* Unde locum illum, in quo exui ſolebant, *ſpoliarium* adpellatum eſſe credit Briſſon. Vid. infra ſpoliarium.

Immo diſtingui a pannicularīis videntur *ſpolia.* Illa ſunt, quæ in cuſtodiam receptus quis ſecum attulit, hæc quibus quis induitur, quum ad ſupplicium rapitur *l.* 6. *pr.* D *de bon. damnator.* ubi Ulpianus addit, *ut & ipſa adpellatio oſtendit.* Spoliari enim dicuntur rei, a quibus ſupplicium ſumitur. Liv. *lib.* 8. *c.* 32. Valer. Maxim. *lib.* 2. *cap.* 2. Proeul dubio ergo in hac lege diſtinctio ante vocabulum *ſpolia* ponenda. Perrenon. *Animadv.l.* 13. Hein.

Spolia etiam, quæ cui latro abſtulit, vocantur in *l.* 31. D. *depoſiti.*

Spoliare pro diripere *Spoliare* ædem ſacram *l.* 2. §. 6. D. *mandati.* cadavera *l.* 3. §. 7. D. *de ſepulcr. viol.* Spoliare ſe quoque conjuges per mutuum amorem dicuntur *l.* 9 D. *de donat. int. vir. & ux.* Spoliare pupillum *l.* 2. D. *pro emtor.* ſervum *l* 14. §.2. D. *de præſcript. verb.* ſpoliatus a latronibus *l.* 26. §. 6. D. *mandati.* Sed & *Spoliare* ſenſu liciti ſumitur, ut cum Magiſtratus inobedientes militiæ cingulo ſeu dignitatis honore quem ſpoliari dicuntur *l. ult. in fin. C. de interdict.*

Spoliarium, locus ubi gladiatores exuebantur. Plinius *in panegyr. cap.*36. Nunc templum, nunc vere Deus, non ſpoliarium civium cruentarumque prædarum ſævum receptaculum. Lamprid. *in Commodo cap.* 19 Gladiatoris cadaver trahatur, gladiatoris in ſpoliario ponatur. Senec. *epiſt.*93. Numquid aliquem tam cupidum eſſe vitæ putas, ut jugulari in ſpoliario, quam in arena malit. Seneca *de provident. cap.* 3. Videant largum in foro ſanguinem, & ſupra Servilium lacum, (id

enim

enim proſcriptionis Julianæ ſpoliarium eſt,) ſenatorum capita & paſſim vagantes per urbem percuſſorum greges, ubi vid. Lipſ. *in not.* & *Saturnal, lib.I.* 18.

Spolium ex mente juris canonici eſt iniqua privatio poſſeſſionis vel quaſi, quomodocumque facta. Remedium recuperandæ poſſeſſionis de jure Digeſtorum præſupponebat dejectionem violentam de re immobili. Jure codicis extenſum hoc remedium eſt ad quamcumque iniquam privationem poſſeſſionis alterius, ſine vi licet factam *l.* 5. *l. fin. Cod. unde vi. l. fin. C. de adquir. poſſeſſ.* Neque tantum ad veram, ſed etiam ad quaſi poſſeſſionem veram incorporalium &c. quorumcumque jurium hoc interdictum extenſum, id quod maxime per jus canonicum ad jura eccleſiaſtica adplicatum eſt. *Spoliatus* itaque dicitur, qui qualicumque poſſeſſione vel quaſi inique eſt privatus, quod per exempla declarandum, ut inde adpareat, quam late hoc remedium extenſum ſit. Ita (1) Judex ſpoliare dicitur, qui de facto, & inverſo ordine procedit *c.* 7. *decretal. de reſtitutione ſpoliatorum* (2). Si uxor a marito divertit, maritus ſpoliatus dicitur *c.* 8. *eod. tit.* modo legitimo matrimonio traducta fuerit in domum mariti *cap.* 12. *eod. tit.* (3) Mulier ſpoliata eſt, quæ a marito expulſa, & domo ejecta eſt *c.* 10. & 13. *eod. tit.* (4) qui in beneficio ſeu juri ſuo renunciare per vim vel inique coactus eſt *c.* 2. & 3. *eod. tit.* (5) quibus denegantur penſiones, in quarum perceptione hactenus fuere *c.* 9. *eod. tit.* (6) qui excluduntur ab electionibus, quibus hactenus interfuere *c.* 3. *decretal. de cauſſ. poſſeſſ. & propr.* (7) qui illicite extra parochiam, vel ubi ſepultura facienda erat, cadaver intulerunt ſpolium admittunt *cap.* 6. *decretal. de ſepultur.* Spoliati denique ſunt (8) qui exciderunt poſſeſſione ex contractu invalido vel alias nullo. Immo (9) interpretes *ad c. redintegranda* ſpolium extendunt ita, ut non tantum rei immobilis, ſed etiam mobilis poſſeſſione privatum reſtituendum eſſe cenſeant, quod jure civili non aliter permittitur, quam quatenus ut rerum immobilium acceſſoria conſiderantur, & ita in conſequentiam quoque de earum reſtitutione agitur *l.* 1. §. 6. 7. *D. de vi & vi armata* non vero principaliter. Neque ex *c. cit. redintegranda* contrarium in rei veritate colligi poteſt, quod ſententiam interdicti *unde vi* duntaxat adplicat ad caſum adductum, quamvis erronea Dd. interpretatio in praxi uſitata ſit, teſte Zieglero *in diſſ. ad c. redintegranda c.* 6. §. 4. Hoc ubi introductum, *actio ſpolii* latiſſime extenſa & praxis ejus admodum aucta eſt. Facilius contingit, ut res mobiles alicui auferantur, quam immobiles, in quibus occupandis major vis requiritur, & graviora intervenire poſſunt impedimenta, quam in mobilibus. Neque enim deprædatio, rapina aut furtum hic ſemper requiritur, vel dolus deſideratur: ſub prætextu juris res mobiles diripi vel clanculum auferri poſſunt: etiam error, culpa, vel temeraria præſumtio ſpolio rerum mobilium anſam dare poſſunt §. 1. *Inſt. de vi bonor. rapt.* Anton. Faber. *in C. lib.* 1. *tit.* 10. *defin.* 11. *n.* 2. adeoque ſpolium per ſe non importat infamiam aut maculam, ſed cauſſa ejus, docente Carpzovio *lib.* 1. *reſponſ.* 3. *n.* 3. Spoliationis autem quæſtio, ut dicitur in *c.* 2. *decretal. de ord. cognit.* poteſt objici vel *in modum actionis* ad reſtitutionem petendã, vel

vel in *forma exceptionis* ad intentionem adversarii repellendam. Si per modum actionis *spolium* in judicio deducitur, summarie utique agitur, nec reus audiendus, si actorem *reconvenire* velit, nisi super quæstione spoliationis *c. fin. decretal. de ordin. cognit.* quia hac reconventione caussa conventionis haud differtur. Præterea nulla eidem opponi potest exceptio, quæ petitorium tangit, veluti dominii *c. 1. decretal. de restitut. spol.* renunciationis *c. 2. 3. eod. tit.* quod canonice haud sit institutus *c. 5. eod. tit.* quod crimen commiserit *c. 1. 6. eod. tit.* Et hoc est, quod diei solet, spoliatum ante omnia restituendum, h. e. nulla exceptione, vel objectione audita, sufficit quod actor spoliatus sit *l. 1. §. 30. D. de vi & vi arm.* Adeo sane leges odio habent improbantque *spolium*, ut prædo etiam secundum rigorem juris sit restituendus *c. 5. in fin. decretal. de restit. spol. l. 12. & 18. D. de adquir. vel amitt. possess.* quia nec exceptio spolii ante commissi admittenda, sed simpliciter ultimæ vis attenditur. Proinde actor cautus esse debet, ne exceptionibus objectis respondeat, quamvis, quod *obiter* & tantum pro *colorando possessorio* fieri solet, non attendatur. Interim probandum est *spolium* per testes vel alio modo, quo facto, de rebus amissis earumque æstimatione, salva moderatione judicis, actoris juramento standum *c. 15. decretal. de restitut. spol.* Denique etjam fructus intermedii temporis percepti & percipiendi cum omni reliquo damno restituendi sunt *cap. 31. decretal. de appellat. c. 11. de restit. spol.* Qui de spolio excipit, adversarii intentionem repellere interdit *c. 2. decretal. de ordin. cognit.* Etenim (a) exceptio spolii spoliatori, contra spoliatum ex quacumque caussæ agenti, opponi potest, nisi de caussa ecclesiastica egerit *c. 1. eod. tit. in 6.* De tertii *spolio* autem excipere nequit reus, nisi in criminalibus, si probaverit, se tota sua substantia vel majori ejus parte per violentiam destitutum *cit. cap. 1.* (b) Illo casu vero spolium probandum intra 15 dies a tempore, quo objectum est, computandos *cit. c. 1.* (c) Ad hunc effectum autem opponitur, ut actor prius non audiatur, quam restituto ad obolum spolio. Quocirca (d) si hoc reus obtinuit, restitutionem per executionem urgere nequit *c. 2. in fin. decretal. de ordin. cognit.*

SPONDERE. Verbum hoc in stipulationibus sollemne *leg. 19. §. 2. D. de aedilit. edict.* & permultis aliis locis. Ex mandato etiam spopondisse, adparet ex *l. 6. §. ult. l. 21. 46. & 52. D. mandat.* Exstat quoque spondendi formula *l. 40. D. de reb. cred. leg. 20. §. 1. D. de donation. leg. 2. §. 3. leg. 33. princ. D. eod. tit.* Sic in fidejussione idem verbum usurpatur *l. 52. D. mandati. leg. 16. pr. l. 49. D. de fidejussor.* Pactis æque ac stipulationibus commune esse, docet *l. 7. §. 12. D. de pact.* Spopondisse etiam quis dicitur, licet obligatio sequuta non sit *l. 24. D. de statulib.*

SPONSALIA sunt mentio & repromissio futurarum nuptiarum *leg. 1. D. de sponsalib.* a spondendo, quod scilicet olim per sponsionem contraherentur, quum veteribus moris esset, futuras sibi uxores spondere & stipulari *leg. 2. D. eod. tit.* ut & Varro *lib. 5. D. ling. lat.* & Gellius ex Servio Sulpicio *lib. 4. cap. 4.* scribunt. Sponsalia facere. Ovid. *Heroid. Epist. 19.* Cic. *ad Attic. lib. 6. epist. 6.* Sed a *Sponsa* differebat *Sperata* virgo, quando spes spon-

ſponſalium ineundorum concepta ſaltem erat, alia itemque pacta, cum de futuris nuptiis eorumque conditionibus conventum erat; ex quo quidem pacto vis obligandi haud naſcebatur, ſicut e ſponſione ſollemni qua demum dicebatur ſponſa. Tametſi in ſequentibus temporibus obtinuerit ut ſponſalia quoque dicerentur, quæ nudo conſenſu fierent. Ait enim Ulpianus in *l.4. D. de ſponſal.* Sufficit nudus conſenſus ad conſtituenda ſponſalia, denique conſtat, & abſenti abſentem deſponderi poſſe. Definitio autem ſponſaliuni ſupra ex jure civili allata cum *c.3. cauſ. 30. qu.5.* & *cap.2. decretal. tit. de ſponſalib.* conſentit. Ex illa autem adparet jure civili non alia proprie dici ſponſalia quam de futuro matrimonio. Attamen ſponſalium duo genera ſtatuit jus canonicum quorum alſud ſingulari ſignificatu de *præſenti*, aliud ſignificatu huic oppoſito de *futuro* nuncupant. Et Sponſalia de præſenti adpellantur, quæ per verba de præſenti fiunt, quæ nempe ſunt mutuus in præſens conjugium conſenſus citra intentionem ſtatim cohabitandi & ritu eccleſiaſtico matrimonium in præſens perficiendi, ſed eam adhuc differendi. Etſi autem in hujuſmodi negotio ubi conſenſus in præſens conjugium intervenit, ipſum deprehendatur matrimonium, ut conſtat ex *c.14. decretal. de converſ. conjug. c.22. & 31. de ſponſal.* dicuntur tamen adhuc ſponſalia, quod deſit vera intentio ritu eccleſiaſtico edendi conſenſum conjugalem, ſed hic tantum privatim edatur, veluti ſi ſponſus dixerit, quod mulierem ab eo tempore pro conjuge tenere & ei ſicut uxori ſuæ fidem ſervare vellet *c.14. 9. 31. & 32. decretal. de ſponſalib. c.14. de converſ. conjug. c.3. decretal. de ſponſal. duor.* Idcirco in *c.31. decretal. de præſumt.* occurrit mentio *ſponſæ*, in quam juvenis per verba de præſenti conſenſit, & ipſe actus dicitur deſponſatio per verba de præſenti in *c.22. de ſponſal. c.4. de deſponſ. duor.* Inde interpretes talem promiſſionem dixere *ſponſalia de præſenti*, quæ, ut ait, Caniſius *ad tit. ſponſal. n.9.* licet verum matrimonium ſint, tamen ideo ſponſalium nomen adhuc retinent, quod ea uxor cum effectu non intelligatur, quæ in viri domum nondum traducta & cognita eſt. Quamquam igitur talia ſponſalia matrimonium inducere dicantur, quoad indiſſolubilitatem, reale tamen matrimonium non conſtituunt, ſed adhuc diſſolvi poſſunt per ingreſſum in religionem *§.7. & 14. de ſponſal.* qui reale matrimonium, ritu eccleſiaſtico conſummatum non ſolvit *c.12. eod. tit.* Dicuntur vero *clandeſtinum matrimonium* quod *ratum & verum* eſt juxta Concil. Trident. *ſeſſ. 24. de reform. c.1.* Quia autem ejuſmodi *ſponſalia* verum inducere dicuntur matrimonium, inde eſt (1) quod delatum juramentum quidem pro his ſed non contra ea admittatur *c.34. decretal. de jurejur.* (2) tranſactio ad ea diſſolvenda non permittetur *cap. fin. decretal. de tranſact.* (3) quod mutuo diſſenſu diſſolvi nequeant *c.31. decretal. de ſponſal. c. 3. de ſponſal. duor.* ſed præciſe obligent: (4) quod non admittunt reſtitutionem in integrum ex capite ætatis: (5) quod ſponſalia de futuro per concubitum tranſeant in ſponſalia de præſenti *c.30. de ſponſal.* (6) quod poſteriora de præſenti præferentur prioribus de futuro *c.3. de ſponſ. duor.*

Sponſalia præbere apud Cicer. *ad Quint. frat. epiſt. 6.* eſt præbere convivium ſponſalitium.

SPONSALITIA pro ipsis arrhis sponsalitiis dicuntur in *rubr. C. si rector. provinc. vel ad eum pertin. sponsal. deler.*

SPONSARE, pro sponsalia contrahere dixit Paullus in *l. 38. pr. D. de rit. nupt.* de cujus verbi latinitate vid. Ducker. *de latin. vet. ictor. p. 402.*

SPONSIO, non ea tantum, quæ per sponsus interrogationem fit, sed omnis promissio continetur; id est, non ea tantum dicitur sponsio, quæ fit verbis *spondesne? spondeo*, sed & omnis alia stipulatio & promissio, quibuscumque verbis utantur contrahentes, modo respondeatur congrue. Hein.

Sponsionem facere in *leg. 3. D. de aleator. & l. penult. Cod.* de aleæ lusu, significat, stipulatione pignoreve deposito contendere, ut qui ex certamine superior discedat, pecuniam in stipulatum deductam pignorive depositam ferat. Macrob. *Saturn. lib. 3. cap. 17.* Nec moratus sponsione contendit, pignus custodiente Munatio Planco. Seneca *lib. 5. controv. p. 194.* Adolescens speciosus sponsionem fecit, muliebri veste se exiturum in publicum. Sic & sponsionis caussa anulos depositos accipe in *l. 19. §. ult. D. de præscript. verb.* qui in hoc ex conventione depositi erant, ut a victore auferentur. Nam in sponsionibus, anulorum pignoribus olim certatum esse Plin. *lib. 33. cap. 1. docet.*

Quin etiam litigatores olim *sponsionem* facere certæ pecuniæ solebant, quæ ejus lucro cederet, qui judicio vicisset. Cujus rei caussa vice mutua stipulationes interponi solebant. Testimoniis quoniam a Budæo satis multa congesta sunt, uti superfluum est. Vid. Cic. *lib. 7. ad divers. ep. 21.*

Papinianus legem definit communem reipublicæ sponsionem *l. 1. D. de legib.* exprimere ut videtur volens vim verborum Græcorum πολεως συνθηκη κοινη, quibus Demosthenes in legis definitione, ut est in *l. 2. D. eod. tit.* relatum & Aristoteles in eadem re *lib. 3. Politic.* usi sunt.

SPONSUS, *us*, pro sponsione *l. 19. §. 2. D. de ædilit. edict. l. 7. D. de verb. signif.*

Sponsus, *i*. qui nondum maritus est, sed cum quo sponsalia celebrata sunt *l. 1. D. de jur. dot.* Sponte videtur esse πλεονεκτειν in *l. 5. C. si cert. pet.*

SPORTA, calathus est de vimine textus *l. 3. §. ult. D. de pen. legat.* In sportis etiam pecuniæ condi solebant, ut Ascon. Pædian. *in proem. Act. in Verr. p. 50.* scribit.

SPORTULAS Romani adpellarunt tam stipes illas, quas salutatoribus, qui prima luce in atrium convenire salutandi caussa solebant, dabantur, quam cœnas & convivia, quæ ejus officii nomine præstabantur. Vetus Glossarium: Sportulæ, τα εν σπυριδι διδομενα ξενια.

Sportulæ etiam adpellabantur erogationes illæ, quæ in ordinem decurionum fiebant *leg. 5. §. 17. D. de donat. int. vir. & ux. l. 6. §. 1. D. de decurion.* ut & ex Plinio *lib. 10. epist. 117.* adparet.

Sed & pecuniæ illæ, quæ judicibus vel exsequutoribus litium ac negotiorum pro salario dabantur, *sportulæ* sunt adpellatæ *rubr. C. de sportul. judic.* & alibi passim. Vetus Glossar. Græcum: Sportulæ, τα διδομενα τοις εμβιβαζουσι σαλαγμα, δε τα διδομενα τοις συνηγοροις. Schol. ad. Aristophan. in illud εν πρυτανειω, θεσμοι πρυτανεια, ait, πρυτανεια Græcis fuisse, quod apud Romanos sportulas adpellant.

Spor-

Sportula item pro salariis annuis in *leg.* 220. *D. de legat.* 1. nisi cui placeat magis, municipales erogationes interpretari. Quo sensu in antiquis inscriptionibus hoc verbum aliquoties accipitur Cujac. ad *l.* 120. *princ. D. de legat.* 1. sportulas interpretatur, alimenta pueris, puellis, sacerdotibus de certis fundorum redditibus constituta.

SPURCARE aquam *leg.* 1. §. 1. D. *de extraord. crim.* vinum *l.* 17. §. 15. D. *ad leg. Aquil.* Budæus interpretatur, aqua infusa diluit. Vinum equidem *spurcum* dilatum & vitiatum aqua infusa recte dici testatur Festus *lib.* 17. Vid. Forcat. *in pen. jur. civ. cap.* 9. Spurcum vinum in sacris puro opponi docuit Brisson. *lib.* 1. *de formul. Pop. Rom. cap.* 40.

SPURIUS adpellatur, qui vulgo quæsitus, & patre incerto natus est, quasi σποράδην natus §. 12. *in fin. Inst. de nupt. l.* 23. *D. de stat. hom.* & passim Ulpian. *tit.* 4. *regul.* §. 2. Qui matre quidem certa, patre autem incerto nati sunt, spurii adpellantur. Itemque vulgo conceptos spurios esse *tit.* 5. §. 7. scribit. Quos & Favonios antiquitus dictos Isidor. *lib.* 9. *Etymol. cap.* 5. notat. Vet. Glossar. πορνογενὴς interpretatur. Differebant ergo spurii a naturalibus, quod hi a concubina vel vidua aut virgine stuprata, illi ex meretrice. Franc. Hottoman. *de spur. & legitim.* II. p.474. Et *spurios* antiquitas levis notæ macula vulgus adspergebat, naturales vero participes erant omnium jurium publicorum, honorumque capaces, ceu contra Jac. Gothofredum luculenter ostendit Thomas. *de usu pract. doctrinæ Inst. de legitim. l.* 3. *p.* 3. *sequ.* & ex inscriptione apud Gruter p.CCCCXXXIV. 4 pater, in qua C. Mamercius Januarius quamvis S. P. i. e. sine patre filius, tamen in colonia sua Quæstor Ædilis, Prætor, & Duumvir. Quinquennalis iterum fuisse dicitur.

Ex libera etiam conceptum & servo, velut spurium haberi, aiunt Imperatores in *l.* 6. *D. de suis & legitim.* propterea quod ei licet certus pater est, is tamen est, qui justus pater esse non potuit. Item apud Apulejum *lib.* 6. *Metam. p.*117. ex nuptiis, cum ancilla absque patris auctoritate e filio familias contractis, procreati spurii vocantur. Pro *spuriis* habentur etiam ex incestis nuptiis procreati liberi *l.*1. *Cod. Theod. de incest. nupt.*

STABULARIUM, pro pretio mansionis. Apuleius *lib.*2. *de Asin. aur.* Sumto, ait, sarcinulam, & stabulario persoluto capessimus viam.

STABULARIUS, qui stabulam exercet, tectoque viatores vel commessatores recipit. Seneca *lib.* 1. *de benef. cap.* 13. Nemo, ait, se stabularii aut cauponis hospitem judicat. Tertullian. in *Apologet. cap.*39. Saliis cœnaturis creditor erat necessarius. Herculanarum decimarum pollucorum sumtus stabularii supputabunt. Ubi tamen Rhenanus sine ratione, *tabularii* emendat.

Stabularii tamen proprie sunt, qui jumenta apud se stabulari permittunt *l.* 1. §. 5. *l.* 5. *l. ult. naut. caup. & stabul. leg.* 1. *de furt. adverf. naut.* & alibi.

STABULUM, locum ad stationem jumentorum paratum significat *l.*17. § 2. *D. de act. emt.*

Stabulum, etiam ad hominum mansionem constitutum diversorium significat *l.* 1. *in fin. D. furti adverf. naut.* de quo etiam in *l.*4. *D. in quib. cauff. pign. & l.*198. *D. de verb. signif.* intelligunt. Unde *stabulum pandocheion* vertit Theophilus in §. *ult. Inst.* de

de obligat. quæ quasi ex delict. Cyprianus *lib.* 3. *epist.* 13. Aut si, inquit, in via *stabulum* aliquod obsideri & teneri a latronibus cœperit, ut quisquis ingressus fuerit, insidentium illic infestatione capiatur, nonne commeantes hac opinione comperta stabula alia adpetant tutiora, ubi sunt fida hospitia & receptacula commeantibus tuta? Plin. *lib.* 6. *epist.* 19. Urbem Italiamque non pro patria, sed pro hospitio, aut stabulo. Sic quoque apud Apuleium *lib.* 1. & 10. *de asino aureo.* Spartian. *in Severo cap.* 1. Dormienti etiam in stabulo serpens caput cinxit. Inde locarium, quod datur in stabulo aut taberna, ubi consistunt, stabularium dicitur.

STADIUM. Stadia in civitatibus esse dicuntur §. 6. *Inst. de rer. divis.* Est autem duplex stadiorum adpellatio. Primo enim mensuræ genus est, in limitibus agrorum metiendis comparatum, octava milliarii pars & passibus 125. constans, quod hoc nomine venit. Deinde

Etiam *stadia* dicuntur certantium & cursorum, quibus erat area quadrata in agone destinata, quam alii ducentis, alii quadringentis, alii mille pedibus metiebantur quo posteriore significatu vox hæc procul dubio intelligenda est in §. 6. *Inst. de rer. divis.* Pancirol, *lib.* 1. *variar. lect. cap.*46. & 65.

STARE, consistere. Sic *stare* dicitur exceptio *l.* 19. *D. SC. Macedon.*

Stare, satisfacere, servare, ratum habere. *Stare* colono *l* 9. *C. de locat. & conduct.* conventioni *l.* 18. *D. de jurisdict.* divisioni *l.* 21. §. 3. *D. de recept. arbitr.*

Stare per aliquem dicitur, qui in caussa est, quo minus quid fiat *l.* 21. §. 3. *D. de act. emt.*

Stantes fructus, id est, pendentes *l.* 27. *D. de usufruct.*

Stare etiam advocati dicuntur *l.* 6. *in fin. C. de postulando.*

STATIM varie in jure accipitur *l.* 25. §. 10. *D. de auro argent. legat. l.* 35. §. 1. *D. de verb. oblig.*

Statim id est, ab initio *pr. Inst. quib. non est permiss. fac. testam.*

STATIO, locus, ubi quid statuitur, vel stat. Sic stationem navium Ulpianus interpretatur, ubi tuto naves stare possint *l.* 1. §. 12. *in fin. D. de flumin.* Eodemque significatu *stationis* verbum usurpat Cæsar *lib.* 3. *de bell. civil. cap.*6. & 8. & *lib.* 2. *cap.* 23. & Hist. *de bello Alexandrin. cap.*19. Sic apud Virgil. *lib.* 2. *Æneid. v.* 23. Statio male fida carinis & *lib.* 4. *Georg. v.*421. Statio tutissima nautis. Inde & portus stationem conclusam, idem Ulpianus dixit *l.*59. *D. de verb. signif.*

Statio militum, id est, milites ipsi certo loco positi *l.* 3. §. 5. *D. de re milit.* Plin. *lib.*10. *epist.* 16. Stationes autem militum in provinciis quietis, & pacis curam gerebant, facinorososque judici sistebant. Unde etiam *curiosi* interdum vocantur. De quo Tertullian. in *Apologet. cap.* 2. Latronibus investigandis, ait, per multas provincias militaris statio sortitur. Stationes autem militum per Italiam disposuisse Tiberium Sueton. *in Tiber. cap* 37. scribit. Immo ante Tiberium Augustus grassatores dispositis per opportuna loca stationibus inhibuerat, teste eodem Sueton. in *Augusto cap.* 32. Unde *stationarii* milites de quibus infra.

Stationes etiam dicebantur, quo homines convenire, stare, & in circulo cogi consueverant *l* 7. §. 13. *D. quib. ex causs. in poss.* Plin. *lib.* 1. *epist.*13. Plerique in stationibus sedent, tempusque audiendis fabulis conterunt.

runt. Idem *lib.* 2. *epist.* 9. Itaque prehendo amicos, supplico, ambio, domos stationesque circeum eo. Juvenal. *Sat.* 11. *v.* 3. Convictus thermæ, stationes, omne theatrum. Ulpianus in *l.* 15. §. 7. *D. de injur.* Si ad stationem vel tabernam ventum fit. Vide etiam quæ de eo verbo ipse dixit Brissonius *lib.* 2. *Select. Antiquit. c.* 12.

Memorantur etiam stationes fiscales *l.* 3. *C. de compensat. l.* 1. *C. ne fisc. rem, quam vend. evinc. l.* 19. *C. Theod. de susceptor.* Statio Germanorum apud Sueton. in *Neron. cap* 34. jumentorum *leg.* 13. *in fin. D. de usufruct.* tabellionum *Novell.* 44.

STATIONARII milites, in stationibus positi *l.* 1. §. 12. *D. de offic. præf. urb. l. pen. D. de fugitiv. l.* 8. *C. de accusat. l.* 6. §. 3. *D. ad SC. Turpill. l.* 5. *C. de vectigal. l.* 6. *C. de dignit. l.* 2. *de cohortal.* Add. Ev. Otton. *de tutel. viar.*

Stationariorum nomine etiam adparitores præsidum per provincias constituti significantur, qui notoriis crimina nunciare Præsidibus solebant, ut adparet ex *l.* 1. *C. de curios. & stationar.*

STATIVA *rubr. tit. Cod. de tract. & stativ.* dicuntur diversoria, in quibus qui jussu Principis cursu publico utuntur, & equos publicos sumere & cibum capere sumtu publico solent. Stativa Eusthathius ἀλλαγὰς interpretatur & recte Cujac. *ad l.* 1. *C. dict. tit.*

STATORES in *l.* 10. *D. ex quib. causs. major.* interpretatur Baronius ministros proconsulum ac præsidum, qui ad coercendos & carceri mancipandos reos ipsis adstant atque adstabant. Vid. Ferdin. Ariam de Mela *lib.* 3. *variar. resolut. cap.* 44. *n.* 26. Add. Reines. *Class.* I. *inscript.* 19. *p.* 45. & Joseph. Scaliger. *comment. ad Priapeia carm* 52.

STATUA. Principum statuas his, qui ad eas confugissent, tutissimum asylum fuisse *lib.* 4. *Antiquit. Select. cap* 2. ipse Brissson. docuit. Inde ad statuam confugere, id est, ad statuam Cæsaris, legimus *l.* 2. *D. de his, qui sui, vel al. jur.* & aliis multis locis. Sueton. *in Tib. cap.* 53. Novissime calumniatus, modo ab statuam Augusti, modo ad exercitum confugere velle, Pandatariam relegavit. Plin. *lib.* 10. *epist.* 16. Miles, qui est in statione Nicomediensi, scripsit mihi, Callidromum quemdam nomine quum detineretur a pistoribus, quibus operas suas locaverat, ad tuam statuam confugisse.

Sunt & *Statuæ* in alicujus honorem positæ, vel ornandi municipii caussa *l* 29. *D. de reb. auct. jud. possid.* Item statuæ in monumento positæ *l.* 27. *D. de injur. l.* 2. *D. de sepulcr. viol.* Statuæ relegatorum vel deportatorum ob crimen majestatis detrahendæ sunt. Ita Modestinus in *l.* 24. *D. de pœnis.* Ritum hunc eleganter illustrat Jac. Durantius Casellius *Variar. II.* 16. quocum jungi possunt, quæ supra ex Heineccio sunt allata in verbo *memoria*.

STATUARII *l.* 1. *C. de excus. artif.* Græcis ἀνδριαντοποιοὶ, simulacrorum fictores.

STATUERE, & pronunciare promiscue dicere solemus eos qui jus habent cognoscendi *l.* 46. *D. de verb. signif.*

Statuere & *statuta* proprie ad prætorem & jus dicentem pertinent secundum sententias edicti *l.* 2 *D. quod quisq. jur. in ult.* Sed & princeps *statuere* dicitur *l.* 1. *C. quib ex causs. servit.*

Statuere alias constituere & præscribere est. Sic statuere actionem,

nem *l.* 23. §. *ult. D. de condict. indeb.* Vid. infra *statuti.*

Statuliber adpellatur, qui ex die vel suo conditione testamento liber esse jussus est. Ulpian. *tit.* 2. *regul.* §. 1. *& seq. l.* 1. *& tot. tit. de statulib.* Statulibero implicitum esse casum libertatis, ait *l. ult. D. si ex noxal. causs.*

Statura militaris *leg.* 9. *C. Theod. de desertor. & occultat.* & *l.* 9. *C. Theod. de re milit. l.* 13. *C. Theod. de divers. offic. l.* 13. *C. Th. de tiron.* ubi Jac. Gothofred. De statura militari præter Vegetium egit etiam Rudulph. Forner. *lib.* 5. *rer. quotid. cap.* 16.

Status hominum in jure nostro spectatur aliquis, ratio cujus sunt juris alicujus participes. Et quatenus servi nullius juris civilis participes sunt, ea ratione *statum* non habere dicuntur, ideo in libertatem perducti mutare statum non videntur *leg.* 3. §. *ult l.* 4 *D. de capite minut.* Unde caussæ *status*, pro liberalibus judiciis, quibus ex libertate in servitutem, vel ex ingenuitate in libertinitatem, quis petitur *l.* 8. §. 2. *D. rat. rem hab. l.* 1. *C. de offic prætor. l.* 39 §. 5. *D. de procurat. l.* 1. §. 7. *D. de tab. exhib. l.* 6. *C. de fid. instrum. l.* 3. *C. de ordin. cognit.* & alias sæpe. Instrumenta status, quibus ingenuitas vel manumissio probari potest *l* 8. *D. quod met. causs.* Statum mutare dicuntur omnes liberi, qui vel libertatem vel civitatem vel familiæ jus amittunt *l.* 2. *D. de in integr. restit. l.* 1. *D. de capit. minut. l.* 9. §. 4. *D. de minorib. l.* 29. *C. de liberal. causs.*

Statum quoque ætatis dicimus *l. pen. C. quand. dies legat. ced.* Et inde verba hæc: *Quum ad statum suum pervenerit*, sic accipimus, quum vicesimum quintum annum attigerit *l.* 77. §. 14. *D. de legat.* 2.

Statuti in *l.* 9. *Cod. de Advocat. divers. judic.* dicuntur ordinarii (advocati) & matriculæ inserti, quibus opponuntur supernumerarii *l.* 5. *&* 8. *C. eod. tit. & in l. ult.* quam non intellexit Bartolus. Simili sensu *statuti* dicuntur in scholis militum, quasi in actu jam constituti & positi, & qui officio suo jam intra scholas militum fungebantur *leg.* 15. *&* 17. *C. Theod. de palatin. l. ult. C. Th. de Agent. leg.* 2. *C. Th. de castrensian.*

Statutum, ut statuere ad prætorem & jus dicentem proprie pertinet, ut supra in *statuere* probatum est. Dicitur tamen etiam de jure communi *l.* 6. *&* 12. *C. de his, qui accus. non poss.* & de constitutione principis *leg.* 12. *C. de excus. mun.*

Statutum tempus quod a lege, aliquando quod a magistratu de facto constitutum est *l.* 4. *D. de feriis.*

Stellatura in *leg.* 22. *C. de erogation. militar. annon.* Lamprid. in *Alexandro cap.* 15. Tribunos, qui per stellaturas militibus aliquid tulissent, capitali pœna adfecit. Spartian. in *Pescenn. Nigro cap.* 3. Nam & Imperatorum tribunos duos, quos constitit, stellaturas accepisse, lapidibus obrui ab auxiliaribus jussit. Quid autem rei sit *stellatura* anxie inquisiverunt viri docti. Non desunt, qui eo nomine intelligi censent tesseram frumentariam, quæ viliori pretio militibus distribuebatur. Species enim a paganis acceptæ, æstimatæ in militare ærarium referebantur. Claud. Cotoaeus *de jur. & privil. milit. lib.* 3 *cap.* 2. cui tamen vix subscribendum videtur, quando ait species eas stellaturæ nomine militibus distributas fuisse, nisi

nisi putaveris, circa distributionem istam stellionatum, ut in militia frequentia fieri solet, commissum fuisse, ita ut panes vel fragmenta militibus a præfectis non usque bona fide repræsentarentur. Cujacius cum Jac. Gothofredo *ad d. l.28. & 29. C. Theod, eod. tit.* intelligit portiunculas, quas tribuni de annonis militum decerpere soliti sunt, quasi stillas, seu stillatim. Unde & *stillaturas* legit Gothofredus. Salmasius fraudes & imposturas per *stellaturam* intelligit, & huic significationi aptam quoque nominis rationem reddit. Sed quum fraudes legibus maxime adversæ sint; *stellaturis* autem modum tantum eædem ponant, nuspiam autem eas improbant & damnent, fieri omnino non potest, ut legibus probatum nomen fraudes notet & imposturas. Nam quod Hadriano & Pescennio Nigro de *stellaturis* hisce secus visum fuit, id ad insequuta tempora, quibus de illo militaris disciplinæ rigore non nihil remissum tractenus fuit, trahi non potest. Hæc Brissonius. Addit. Hein. *stillatura* Jac. Gothofredi nihili videtur. Stellaturam vero, sive a *stellando*, sive *απο τε ςέλλειν*, sive uti mavult Salmasius, a *stellionibus* dicta sit, omnino fraudis ac imposturæ genus fuisse, Spartiani & Lampridii testimonia dubitare neminem patiuntur. At possunt postea, quæ initio fraudulenter ac per imposturam subtracta fuerant, in justum evadere lucrum, si leges hujusmodi compendium, imposito ei modo, permittunt. Id quod hic factum videtur. Quod enim Pescennius Niger & Alexander Imperatores improbarunt, id postea tulerunt sequentes principes, tribunisque ex militum annona concesserunt lucellum, quod stellaturæ nomine veniebat. Vid. Casaubon. *ad hist. August. p.123. seq.*

STELLIO. Vetus Glossar. Græc. *κακυργος κακοτροπος*. Donat. in *Terent. Eunuch. Act. 4. scen.4.* Stellionem ait, esse animal, quod lacertæ non dissimile est, maculoso corio. Ab hoc animali, vafro eo, & guttis stellatis distincto, stellionatus nomen deductum, ut Plin. *lib. 30. cap. 10.* significat. Vid. Apulei. *Apolog.1.* & Columellæ *lib. 9. cap. 7.* Adde Cujac. *lib. 10. observ. cap.26.* & Menag. *Amœnit. jur. civ. cap.39. p.369.*

STELLIONATUS. Ita Jurisconsulti adpellant omnem fraudem atque imposturam, quæ propriam significationem non habet, & in proprium delicti nomen non cadit *l.7. §. 1. D. ad SC. Turpill.* veluti si quis rem alienam sciens obliget, vel alii jam pignoratam alii denuo obliget, vel in pignore dando, pro auro æs subjecerit, stellionatus crimen committit *l. 1. D. stellionat. l. 16, §. 1. l. 36. D. de pignor.* Similiter qui sciens statuliberum dissimulata ejus conditione vendit, vel creditor numeratam jam sibi pecuniam iterum accipiens, stellionatus crimine plectitur *leg. 29 §. penult. D. mandat. l. 9. §. 1. D. de statulib.*

STEMMATA veteres vocabant ramis & lineis ex ordine dispositas & descriptas genealogias, quibus generis & gentis series descripta depictaque proponebatur *l. 9. D. de gradib. & adfin.* Plin. *lib. 35. c. 2* Stemmata vero lineis discurrebant ad imagines pictas. Statius Papin. *lib.3. Silvar.* Non tibi clara quidem, senior placidissime gentis Linea, nec proavis demissum stemma. Origo autem nominis inde, ut credibile est, promanavit, quod imagines pictas sertis coronare & floribus exornare solebant. Jul. Firmic. *lib.*

lib. 3. *Mathes.* *cap.* 8. Magnos viros faciat Mercurius, qui sacris & religiosis (gloriosis) stemmatibus coronentur. Cornut. ad Persii illud *sat.* 3. *v.* 28. *Stemmate quod Tusco ramum millesime ducis*: Stemmata, ait, dicuntur ramusculi, quos etiam faciunt advocati in jure, quum caussam partiuntur, ut puta ille filius illius, ille pater illius. Proprie autem dicuntur stemmata rotundæ imagines, quoniam στεφειν Græce, latine coronare. Lamprid. *in Alexandr.* *cap.* 44. Stemma generis depinxerat, quo ostendebatur, genus ejus a Merellis descendere. Hieronym. *de vita B. Marcelli* p.696. Stemmata per consules & præfectos decurrentia.

Stephanides in *inscript.* *l.* 3. *C. de accusat.*

Sterculinium, quod vel vendendi vel stercorandi caussa paratum est *l.* 17. §. 3. *D. de action. emt.* priori casu venditorem posteriori emtorem sequitur. *ibid.* In Pandectis Florentinis *Sterculinium* scriptum reperimus. Quam scripturam veteres M. Catonis *de re rustica* & Terentii *Comœdiarum* libri adjuvant, in quibus *sterculinum* constanter legi jam pridem Pet. Victorius & Georg. Fabricius prodiderunt. Confirmat hoc idem Brisson. ex B. Germani Latino Græco Lexico in quo ita est: Sterculinum, κοπροδοχειον, κοπρια. Idque & verbi ipsius origo suadet, ex qua *Sterculii* quoque Dei, quem a veteribus stercorandorum agrorum caussa cultum Isidor. *lib.* 17. *etymol.* *cap.* 1. tradit, effecta & formata adpellatio est.

Stigma, pro nota inusta servis furibus vel fugitivis. *Indicia* Caius *lib.* 1. *Inst. tit.* 1. §. 3. vocat, ubi vide quæ notavit Shulting, & ad Ulpian. *tit.* 1. *regul.* §. 11.

Stigmata, porro brachiis fabricensium & tyronum inflicta *l.* 4. *C. Th. de pœnis.*

Stillatura, vide supra *Stellatura.*

Stillicidium est, quod stillatim & guttatim cadit. Cornel. Fronto *de differ. voc.* Gutta manat, stilla cadit. Inter stillicidium enim & flumen hoc interest, quod stillicidium stillatum cadat, flumen continuo fluat, ut Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* scribit. Vetus Glossar. Græcum: Stillicidium ο απο των κεραμων σταλαγμος. Ita quum stillicidii servitus ex superiore loco sit, flumen non nisi ex inferiore & imo loco esse potest *l.* 20. §. 5. *l.* 28. *D. de servit. præd. urban.* Servius in *lib.* 3. *Georg. v.* 366. una cum Festo stillam deminutivam esse a *stiria* credunt, unde stillicidium sit deductum. Ita stillicidium mellis dixit Tertullian. *de Spectacul.* *cap.* 17.

Stillicidium levis & aerius opponuntur *l.* 20. §. 5. *D. de servit. præd. urb.* Præterea stillicidium cadit & cassitat vel ex tegula, vel ex tabulato *l.* 20. §. 4. & §. 5. *D. eod. tit.* *l.* 14. *D. si servit. vind.* Si in cujus aream stillicidium cadit, recipere, excipere & suscipere dicitur *l.* 17. §. *ult.* *l.* 20. *in fin.* *D. de servit. præd. urb.* *l.* 9. §. 1. *D si servit. vind.* Stillicidii vel fluminis recipiendi vel non recipiendi servitus, quid sit. Vid. art. *fluminis.*

Stipendiaria & tributaria prædia quænam fuerint. Vid. infra art. *tributum.* Vet. Glossar. Græcum: Stipendiaria τα εν ταις επαρχιαις κτηματα στιτες γαρ ο φορος

Stipendium. Stipendia merere dicuntur, qui militant *l.* 18. *D. de re judicat.* Implevisse vero stipendia dicuntur, qui legitima militiæ tempora impleverunt,

runt, & pleno ſtipendiorum numero functi ſunt *l. 8. D. de re milit. rubr. C. de his, qui non implet. ſtipend.* Stipendium facere *l. 15. C. ad leg. Jul. de adulter.* Stipendiis emeritis & decurſis *l. 2. C. de his, qui non impl. ſtip.* Stipendia viceſima *l. 9. C. quand. provoc.* Stipendiorum prærogativa *l. 4. C. de fabricens.* Ulpianus in *l. 27. §. 1. D. de verb. ſignif.* Stipes, ait, antiquitus modica æra adpellabantur, unde ſtipendia dicta. Idem hoc etiam tributum adpellari Pomponius ait. Et ſane adpellatur ab intributione tributum, vel ex eo, quod militibus tribuatur. Utique ex Cic. Livio, Gellio, Plinio ac pluribus aliis notiſſimum eſt, ſtipendium & tributum olim indifferenter id adpellatum fuiſſe, quidquid in publicum colligebatur, ut ex eo miles reipubl. ſuſtentaretur. Itaque ſtipendia & tributa initio fuerunt non rerum; non perſonarum onera, ſed libera erant, quæ quis in publicum contribuebat, ut eo melius moles bellorum ſuſtineri poſſet. Initium apud Romanos habuit, ut domi manentes contribuerint in alimentum eorum, qui militiæ cauſſa aberant, poſt ultra multi Reip. conferebant, denique indicto tributo, cujus meminit Liv. *lib. 4.* ubi: Poſtremo indicto, inquit, jam tributo, edixerant etiam Tribuni auxilio ſe futuros, ſi quis in militare ſtipendium tributum non retuliſſet, patres bene cœptam rem perſeveranter tueri: Et quia nondum argentum ſignatum erat: æs grave plauſtris quidem ad ærarium convehentes, ſpecioſam collationem etiam faciebant. Cum ſenatus ſumma fide ex conſenſu contuliſſet, primores plebis nobilium amici ex compoſito conferre incipiunt, quos cum & a patribus collaudari, & a militari ætate tamquam bonos cives conſpici vulgus hominum vidit, repente ſpreto tribunitio auxilio, certamen conferendi eſt ortum. Aucta & ditata Rep. ejuſmodi tributum & ſtipendium colonis ac agris imponi cœpit, ut ex Liv. *lib. 7.* elucet. Atque ita initio nulla differentia inter ſtipendium & tributum erat, quia quidquid tribuebatur, in ſtipendium cedebat, & parva pecunia ſive *ſtipes*, quæ viritim colligebatur ac conferebatur, erat. Ceterum, cum jam agris imponi hoc onus cœpiſſet, & quidam hac conditione in publicum venirent, ut quamdiu ſtipem emtores conferrent, poſſiderent, quidam vero per cenſores locarentur, ut de Campanorum agris ex Liv. *lib. 7.* demonſtratum eſt, & ex Cic. in *5. action. Verr.* patet, aliqua tributi & ſtipendii differentia haberi cœpit, de qua. Vid. Goedd. in *d. l. 27. n. 13. 14. & 15. de verb. ſignif.* Confer. Turneb. *Adverſar. lib. 2. c. 27.* Cujac. *7. obſerv. 9.*

Stipendia porro non militiæ tantum ſed & legationis dicimus *l. 6. in fin. D. de legation.*

STIPES antiquitus modica æra adpellabantur *l. 27. §. 1. D. de verb. ſignif.* Stipes advocationum Quinctil. *lib. 1. Inſt. orat. cap. ult.*

STIPITES granorum *l. 18. D. de action. emt.*

STIPULA, calamus frumenti *leg. 13. D. quemadm. uſusfr. amitt.* Stipula illecta *leg. 1. D. de verb. ſignif.* ea eſt ſpicæ in meſſe dejectæ necdum lectæ, quas ruſtici quum vacarint, colligunt. Varro *lib. 1. de ling. lat. cap. 53.* Meſſe facta, ſpicilegium venire oportet, aut domi legere ſtipulam. Idem *lib. 6. de ling. lat.* Nemo reprehenſus, qui e ſegete ad ſpicilegium reliquit ſtipulam.

Ex

Ex ſtipula ſeges enata *l.* 40. §. 3. *D. de contrah. emt.* item de ſtipula in *l.* 50. §. *ult. D. ad leg. Aquil.* ex qua adparet in ſtipulam quandoque ignem ejus comburendæ cauſſa commiſſum. Sic ſtipulam incendere in *Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 12. §. 7.

STIPULARI dicitur, non is tantum, qui interrogat, ſed etiam qui ſpondet, promittit, ut in *l.* 7. §. 1. *D. de eo, quod cert. loc. l.* 112. §. 1. *D. de verb. oblig.* Vid. *ſtipulatio.*

Stipulari de aliquo, pro aliquid juriſconſulti dicunt *leg* 19. *D. ad SC. Vellaian.* & paſſim. Qui autem ab eo, cui ſpopondit & promiſit, vice mutua ſtipulatur, reſtipulari dicitur *l.* 43. §. 1. *D. de dam. inf.*

STIPULATIO, eſt verborum conceptio, quibus is, qui interrogatur, daturum facturumve ſe, quod interrogatus eſt, reſpondet *leg.* 5. §. 1. *D. de verb. oblig.* vel, eſt ſolemnis promiſſio verbis facta interrogatione præcedente & reſponſione ſequente congrua. Sic autem a firmitate adpellata eſt, quod firmandarum obligationum cauſſa interponeretur, firmiſſimumque eſſet adſtringendæ obligationis vinculum. Nam *ſtipulum* veteribus firmum ſignificabat. Vet. Gloſſar. Græcum: ſtipulum το ισχυρον Et ſic Paull. *lib.* 5. *ſentent. tit.* 7. §. 1. & Juſtinianus *pr. Inſt. de verb. oblig.* & Iſidorus *lib.* 10. *etymol.* ſeribunt, quamquam Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* & Feſtus *lib.* 17. a ſtipe magis dictum putant. *Stipulari* autem verbum commune eſt, ut Priſcianus *lib.* 8. *p.* 794. *edit.* Putſchii, notat & Suetonii auctoritate ex *lib.* 8. *Prator.* confirmat. Iſidorus *lib.* 4. *etymol. cap* 24. Stipulatio eſt quaſi promiſſio vel ſponſio, unde & ſtipulatores & promiſſores vocantur. Idem *lib.* 10. *c.* 5. Stipulator promiſſor, ſtipulari enim promittere eſt ex verbis juriſperitorum. Add. Cujac. *ad l.* 32. *D. de recept. arbitr.* & *in Paull. lib.* 13. *ad edict.*

Ceterum *ſtipulationes* imperator dividit in *judiciales*, *prætorias*, *conventionales & communes*. *Judiciales* eas accipimus, quæ ex mero judicis, qui actioni addictus eſt, officio proficiſcuntur. Ita a mero judicis officio proficiſcebatur cautio de dolo. Nam in rei vindicatione & actione quod metus cauſſa judex exigere tenebatur cautionem de dolo *l.* 20. & 45. *D. de rei vind. l.* 9. §. 5. & 7. *D. de eo, quod met. cauſſ.* Talis etiam erat cautio de perſequendo ſervo, qui in fuga erat, reſtituendove pretio. Nam ſi ſervus erat legatus, qui ſe interim in fugam proripuerat officio judicis continebatur, ut interponeretur cautio, qua heres, ſe ſervum perſequuturum reſtiturumque legatario promitteret *l.* 69. §. 5. *D. de legat.* 1. *l.* 14. §. 11. *D. quod metus cauſſa.* Stipulationes porro judiciales interponebantur etiam in judicio familiæ erciſcundæ *l.* 25. §. 10. *D. famil. erciſcund.*

Sed & prætoriarum ſtipulationum quædam *judiciales* eſſe dicuntur, quæ ſcilicet propter judicium interponuntur, ut ratam rem habere, & judicatum ſolvi.

Stipulationes prætoriæ a mero prætoris officio proficiſcebantur, ſemperque interponi ſolebant ante litem conteſtatam. Cujac. *obſ. lib.* 15. *c.* 10. Tales erant cautiones damni infecti, legatorum ſervandorum, judicatum ſolvi, ratam rem haberi, cautio fructuaria, &c. Vid. Arn. Vinn. *ad* §. 2. *Inſtit. de divſ. ſtip.* Qua ſtipulationes quibus formulis ſolitæ ſint concipi, exemplo cautionis ju-

judicatum ſolvi oſtendemus. In ea actor ita rogabat fidejuſſores: Quod fundum Tuſculanum, quem poſſidet L. Titius, abs eo vindicaturus ſum, cujus rei C. Aquilius judex datus eſt, eam recte defendi, aut, ſi ea res ſecundum me heredemve meum judicatā erit, quod a C. Aquilio, eove qui in ejus locum ſubſtituetur, judicatum erit, id recte præſentari, dolumque malum abeſſe, abſuturumque eſſe, & quamdiu res non defendatur, aut ſi quod hujus rei judicatum erit non præſtetur, doluſve malus non aberit, quanti ea res ſit, dari ſpondes? Spondeo. Cujac. 10. *obſ.* 29. Briſſon. *de formul. lib.* 5. *p.* 393. Porro id ſingulare erat in ſtipulationibus prætoriis, quod in iis non temere metuenda eſſet captio, quia interpretationem non ex mente promittentium, ſed prætoris recipiebant *l.* 52. *D. de verb. oblig. l* 9. *D. de ſtipul. præt.* Ad prætoris etiam referuntur Ædilitiæ; Erat autem his locus in interrogationibus, quæ de vitiis morbiſque in vendendis ſervis fieri ſolebant. Venditorem enim emtori repromittere oportebat, ſe ſi quid occulti morbi vel vitii in ſervo vendito inventum fuerit, duplum v. g. præſtiturum. Theophil. *paraphr. Inſt.* §.2. *de diviſ. ſtipul.*

Stipulationes conventionales non juſſu judicis vel prætoris, ſed arbitrio contrahentium concipiebantur, adhibito ſæpe juriſconſulto, earumque totidem pœnæ genera erant, quot rerum contrahendarum §. 3. *Inſt. de diviſ. ſtipul.* obligationum enim firmandarum gratia inventæ fuerant ſtipulationes Paull. *recept. ſent. V.* 7. 1.

Stipulationes communes erant, quæ tum a prætore, tum a judice exigebantur, qualis erat cautio rem pupillo ſalvam fore §.4. *Inſt. de diviſ. ſtipul.*

Stipulatio Aquiliana. Vid. *Aquiliana.*

Stipulatio incerti. Vid. *incerti.* & infra *ſtipulatus.*

Stipulatio item ex ſtipulatu actionem ſignificat *l.* 39. *pr. D. de eviction. l.*7. *princ. D. de auctorit. & conſ. tutor.*

STIPULATOR dicitur, qui interrogat, promiſſor, qui ſpondet *l.*2. & 4. *D. de verb. oblig. l.*5. §.2. & 3. *D. de eo, per quem fact.* Aliquando tamen & promiſſorem vocari *Stipulatorem* ſupra in *ſtipulatio* probatum eſt.

STIPULATUS, *us*, pro ſtipulatione, eadem forma dicitur, qua Tacitus *queſtum* pro querimonia dixit *lib.*3. *hiſt. cap.* 70. Cornelium, inquit, Martialem a primipilaribus ad Vitellium miſit, cum mandatis & *queſtu*, quod pacta turbarentur. Feſt. Pompeius *lib.*17. in *ſpondere*, promiſſum id eſt, promiſſionem dixit. Sic etiam tranſactus pro tranſactione, & permiſſus pro permiſſione, ſic & condemnatus pro condemnatione, & conventus pro conventione. Sic ſuper *ſtipulatu* adire præſidem *l.* 3. *C. de inutil. ſtipul.* Ex *ſtipulatu l.* 26. §. *ult. D. de pact. dotal.* Hinc actio ex ſtipulatu *l.* 26. §. *ult. D. de pact. dotal.* Ea vero eſt *certi*, & hæc proprio nomine *condictio certi* adpellantur, aut eſt incerti, & hæc aliud nomen non habet, quam actionis ex ſtipulatu. Et ideo quum actionem ex ſtipulatu dicimus, eam, quæ incerti eſt, plerumque intelligimus *l.* 9. §. 4. *D. de reb. cred.* §. 1. *Inſt. de verb. oblig.* Nonnumquam & eam, quæ certi eſt *leg.* 32. §. 2. *D. ad leg. Falcid. l.*1. *C. ſolut. matrim.*

STIRPITUS, radicitus *leg.* 3. §.4. *D. arbor. furt. Cæſar.*

STIRPS a radice ſeparatur in *l.* 30. *D. de verb. ſignif.* ut &

& apud Ciceron. *lib.* 2. *de nat. Deor. cap.*42.

Stirps, pro genus in *l.* 9. *C. de quaestion.* Stirps libertina *Collat. Leg. Mos. & R. tit.* 16. §. 8. Successio in *stirpem* vel stirpes & in capita, id est, pro virilibus opponuntur *l.* 2. *C. de suis & legit.* Vet. Gloss. Graecum: In stirpes, κατὰ στίχας. Successionem autem in stirpes Justinianus *Novell.* 118. *cap.* 3. τοσοῦτον ἐκ τῆς κληρονομίας τῶ τελευτήσαντος λαμβανέτω μέρος, ὅσος δὴ ποτε ἂν ὦσιν, ὅσον ὁ αὐτῶν γονεὺς, εἴπερ ἦν, ἐκομίζετο. Tantam ex hereditati defuncti partem capient, quantum parens eorum fuisset habiturus, si vixisset.

STILITIBUS dijudicandis *l.* 2. §. 29. *D. de orig. jur.* pro *litibus*, antiqua scriptione, cujus plura exempla ex XII Tabulis adduxit Meursius in *Auctar. Philolog.* quod libello suo *de gloria* subjunxit *cap* 34.

STOLA in Episcopo, id est, sacerdote, utrumque humerum debet ambire, & pectus in modum crucis cingere ad designandum, ut Christum crucifixum in corpore alias pectore portans, securus stet inter prospera & adversa c. *ecclesiastica* 9. *dist.* 23. Qui sine *stola* celebrat vel evangelium legit, graviter excedit, & excommunicari praecipitur *d. c. in fin.* Diaconus in sinistro humero stolam gestare debet ut expedite dextra presbytero ministrare possit *c. unum dist.* 25. ipsa dicitur etiam *orarium d. c. ecclesiastica.*

STOLUS Alexandrinus, id est, classis Alexandrina *l.* 7. *Cod. Theod. de navicul.* Vetus Inscriptio Romae in basi marmorea, apud Gruterum CXIV. 4. τῶ προστάτη Ἀλεξανδρείνου στόλου. Hesychius: στόλος, πλοῖα πολλὰ, καὶ ὁ τῶν νεῶν ἐμβολος λέγεται, τὸ εἰς ὀξὺ συνηγμένον. Idem: στολαρχης, ὁ τῶ στόλου ἀρχων, ὁ ναυαρχος. Meminit quoque Suidas σιταγωγῶ στόλου, frumentariae classis, in voce σιτων. Adde eumdem voc. στόλος. Ergo *stolus* est maritimus commeatus ut fine L vocatur. Gothofred. *ad d. l.* 7.

STRABO, cui distorti oculi *l.*12. §. *ult. D. de aedilit. edict.* Quum vero ibi verba ita se habeant, *non esse morbosum, alicui os olere, veluti hircosum, strabonem, hoc enim ex illuvie oris accidere solere*, & sic *strabo* plane aliam notionem habere videatur, Budaeus legendum putavit: *veluti hircus vel tragon*, vel hircosum tragonta Cujac. *lib.*11. *obs. cap.*10. & Lindebrog. *ad Censorin. cap.*14. *veluti hircosum grassonem*, vel *hircosum scabronem* Scaliger *in conject. ad Varron. VI. p.* 132. hircosum raponem. Sed non opus est tanto criticorum tumultu: Sensus Ulpiani est: cui os olet, non magis morbo adfici, quam hircosum & strabonem, quia illud vitium ex illuvie oris fit. Vid. Bynkersh. *lib.* 3. *observ. c.*23. Hein.

STRAGULA vestis a sternendo dicitur *l.*5. *D. de suppell. leg.* Stragula vestimenta *leg.* 23. §. 2. *D. de aur. arg. leg.* Vid. *Stratus.*

STRAMENTUM vocat Cajus in *l.* 134. §. 1. *D. de verb. signif.* a sternendo, unde & stragula vestis est.

Stramenta, pro stramine, quod jumentis substernitur. *l.* 45. §. 3. *D. ad Leg. Aquil.* §. 1. *Inst. de usu & habit.*

STRANGULARI, id est, necessitate adigi *l.* 1. *C. de poenis. decurion.* Ambros. *lib.* 3. *de pred. cap.*5. Nec verbi unius praejudicio tantam caussam strangulandam arbitror. Eadem vox habetur etiam in *l.* 2. *C. Theod. de petit.*

petit. & ulciscat. delatorum exſecranda pernicies inter primos conatus in ipſis faucibus ſtrangulatur : ubi Jacob. Gothofr. alium ex Ambroſii *epiſt.* 54. locum adducit, & ex Valer. Maximo *lib.* 5. *cap.* 3.

STRATA, pro via publica *l.* 4. *C. de privil. dom. Aug. l.* 6. *C. Theod. de itin. mun.* & apud Iſidor *lib.* 15. *etymol. cap. ult.* qui *ſtratam* dictam quaſi vulgi pedibus tritam tradit, quum tamen ſimilius vero ſit, ab eo, quod lapidibus ſternatur, ita adpellatam. Procop. *lib.* 2. *de bello Perſico*, viam a Latinis ſtratam etiam dici tradit.

STRATOR, in re veterinaria eſt, qui ſtratum equi componit, dominum in equum ſublevat, dextra ei ſubſtrata, quippe ad frena etiam currit, vel capiſtro equum Domini ducit. Oſtendit enim Cupertus ad Lactant. *de mort. perſequut. cap.* 5. ſtapedes & ſcandulas, quibus hodie equos aſcendimus, antiquiſſimi uſus non eſſe. Erat autem *ſtratorum* in palatio ſchola, uti conjicimus ex tituli ſerie *de ſtratoribus utroque codice*, cui præfuit Tribunus ſtabuli, ut eſt videre ex Ammiano *lib.* 30. *c.* 5. *in fin.* his verbis : Quum Valentinianum A. oblatus non ſuſciperet equus, anteriores pedes præter ſtratorem erigens in ſublime, innata feritate concitus: dextram ſtratoris militis juſſit abſcidi, quæ eum inſillentem jumento pulſerat conſueto, periiſſetque cruciabiliter innocens juvenis, ni Tribunus ſtabulæ dirum nefas diſtuliſſet. Quo loco, & *ſtrator miles & Tribunus ſtabuli* cujus ſub diſpoſitione erat, occurrit. Ex hac autem *ſtratorum* ſchola nonnulli mittebantur in provincias, ut equos eos maxime, qui imperatorum uſui erant deſtinati, diligenter probarent, ob quam probationem ſive probam, (quæ vox hujus ævi eſt) ſportularum nomine a provincialibus ſolidum capiebant, ut diſcimus ex *l. un. C. Theod. de ſtratorib.* Horum ſtratorum quoque fit mentio *l.* 4. *C Th. de executor. l. un. C. de caſtrenſ.* Conſule Commentar. Jac. Gothofr. *ad d. l. un.* Valeſium *ad Marcellinum lib.* 29. *c.* 3. *& lib* 30. *c.* 5. Salmaſium ad *Spartian. Anton. Caracall. cap.* 7. Du-Freſne in *gloſſ. voc. ſtrator.*

Stratores in exercitu adpellati ſunt, qui caſtra præibant, ut accommodatiora loca ad exercitum traducendum facerent, & idonea caſtris præpararent. Horum frequens mentio fit in *Grammatico* Hygini, & in lapidibus, ut notat Jac. Gothofr. in C. *ad l. un. C. Th. de ſtrator.*

Stratores etiam fuerunt in magiſtratuum officio, veluti Præfectorum, Proconſulum, Præſidum, habuerintque carceris quoque & reorum cuſtodiam docente *l.* 1. *C. Th. de cuſtod. reor.* & ibi Jac. Gothofred. Neque tamen hi ſtratores diverſi fuere nominis etymo a ceteris ſtratoribus, ſeu ſcanſoribus, quidquid dicat Gothofredus in *Comm. ad d. l. un.* cenſens, ſtratores militares & eos, qui in officio magiſtratuum erant ſic adpellatos, quod viam ſternerent Imperatoribus, Magiſtratibus domi militiæque, ſeu foras procedentibus. Nam cum *ſtratores*, ſeu *αναβωλεις*, in curandis dominorum equis, in iis adducendis, & in adlevandis dominis in equos, operam ſuam locarent, iiſque equitantibus perpetuo adeſſent, factum poſtea, ut qui perinde magiſtratibus, tum civilibus, tum militaribus, aderant, quorum peragerent juſſa, *ſtratores* etiam adpellarentur. Unde non deſint, qui eſſe eoſdem cum mandatoribus putant, qui juſſa

jussa officiorum exequebantur, eorumque mandata expedite deferebant, uti observat Car. Du-Fresne *in not. ad lib.* 5. *Johan. Connani p.* 475. *edit. Paris.* & *pag.* 161. *edit. Venet.* Hos stratores à proconsulibus ademerunt Principes *l.* 4. §. 1. *D. de offic. proconf.*

STRATORSÆ vestes, apud Paull. *lib.* 3. *sent. tit* 6. §. 17.

STRATURA loci ex tabulis *l.* 242. §. 4. *D. de verb. signif.* Est autem *stratura* species structuræ, & potissimum est illa structura, qua pavimentum, & ea, quibus incedimus, instruuntur, sic enim & stratam dicimus viam. Usitatum olim fuit, & etiamnum est, ut pavimenta lapidibus strata, straturis ex tabulis factis hieme tegerent, & ut commodior esset usus, & ne nimium pedes refrigerarent marmora & lapides quo fiebat, ut his straturis perpetuus esset usus, & inhabitandi caussa fierent. Vide Goedd. *ad d. l.* 142. §. 4. *D. de verb. signif.*

STRATUS, *us.* In stratu omne vestimentum continetur, & omnis stragula vestis *l.* 45. *D. de verb. signif.* Et sic accipiendum est hoc verbum in *l.* 34. *D. de re judic.* Straulam vestem nusquam in hunc, quo jurisconsulti utuntur, sensum, sed pro lecti tantum opertoio se reperisse scribit Valla; nimis temere, sicut ostendit & adversus Vallæ criminationes jurisconsultos tuetur Alex. ab Alexandro *lib.* 3. *genial. dier. cap.* 1. *pag.* 156. Adde quæ hanc in rem docte disputavit Ducker. *de Latin. vet. ICtor. p.* 135.

Stratus, *a*, *um.* Strata lapidea via *leg.* 1. §. *penult. D. de via publ. & itin.*

STRENA, minus festivum *l.* 11. *C. Th. de Plistinis sacr. larg.* De strenis principi oblatis Vid. *tit. C. Th. de oblat. votor.*

STRICTUS, *a*, *um.* Strictum jus, æquitati opponitur: summum, merum, & subtile jus ab æquitatis præceptis disjunctum significat *l.* 86. *pr. D. de adquir. vel omitt. hered.* & stricta interpretatio in *l.* 20. §. 2. *D. de servit. præd. urb.*

Hinc *stricti* juris actiones dicuntur, quæ stricto jure vallatæ sunt, nec ex bona fide descendunt §. 28. *Inst. de action. l. un.* §. 2. *Cod. de rei uxor. act. toll.* *in vit*, ut cum Theophilo loquar, τῆς ἀκριβείας γυμνῶς λόγῳ. Quæ & *stricta* judicia, & *stricti juris* actiones vocantur *l.* 3. §. 2. *D. commodati. l.* 5. *D. de in lit. jurand.* Similiter & strictiora remedia intelligenda sunt *l.* 3. *C. de suspect. tutor.*

Actionem *stricti juris* Wurffel. *jurisprud. defin.* § 706. definit allegationem juris, secundum conventionum verba tribuendi a judice, actionem vero bonæ fidei, allegationem juris, secundum æquitatem naturalem sibi a judice adplicandi. Edita nempe atque intentata ab actore apud Prætorem actionem, idem judices, simul ab actore petitos dabat de eadem re, ni extraordinaria cognitio esset, de qua est *tit. D. de extraord. cognit.* judicaturos. Judicaturis vero certam præscribebat formulam, quam attenderent, neque ab ea discederent lasum unguem. Atque harum formularum differentia diversorum generum actionum rationem in se continet. In judiciis bonæ fidei, in quibus naturalis æquitas omne ferebat punctum, Prætor judicem constituebat hac formula: *ex bona fide*, cui respondebat formula *bona fide contrahentium: ut inter bonos bene agere oportet;* & *sine fraudatione.* Vid. Cic. *de offic. lib.* III, 13. 17. Atque hæc formula judici tribuebat potestatem ex æquo

&

& bono pronunciandi. Innuit hoc ipsum. Imperator in §. 29. *Inst. de action.* scribens. At *in bonæ fidei judiciis libera potestas permissi videtur judici, ex æquo & bono æstimandi quantum actori restitui opporteat.* Quænam Romanis fuerint actiones bonæ fidei, determinari nequit: dijudicandum hoc esset ex formulis, sed omnium actionum formulæ non exstant. Sunt qui §. 28. *Inst. de action.* pro norma adsumunt, sibique persuadent Imp. omnes actiones bonæ fidei ordine recensuisse, non recensitas igitur stricti juris esse volunt, eaque propter actiones bonæ fidei his versiculis memoriæ commendare voluere: Emti, erciscundæ, mandati, depositique, pignora; conducti, communi, pro socioque, Dotis & heredes, tutelæ, commoda, gestor, Præscriptis verbis, permutat & æstimat istas, Dici bonæ fidei, *stricti* sunt cetere juris. Nolim alicui suasor esse, ut his nugis memoriam oneret. Satis est, actiones hodie omnes esse bonæ fidei, æquitatem stricto juri præferri omnino. Conf. de cetero Gundlingii *Diss. de usu pract. c. act. bon. fid. & strict. jur.* Stricti juris actiones itidem ex formula, qua judex petitus dabatur, dignoscuntur: Erat eutem hæc: *Si poret Lucium Titio tantam pecuniam dare oportere, condemna.* Quid est in judicio? inquit Cicero *pro Roscio*, directum, asperum, simplex. Si paret tantam pecuniam dari oportere. V.g. Marcus Maolius Cneium Sulpicium in jus vocaverat, afferueratque hunc sibi ex stipolatu debere C. Prætor judicem dabat hac formula: *Si paret* Cneium Sulpicium Marco Manlio *debere C. ex stipulatu, illum* in *C. condemna.* Quid si nunc appareret reum debere C & X X? Non poterat judicare judex, quippe ed hunc casum non datur. Aut si apparebat eumdem debere XCV. iterum potestas judicandi cessabat; datus enim erat ad C. non ultra nec infra hanc summam. Atque vel ex hoc colligitur, cur actor plus petendo caussa ceciderit. Actiones arbitrariæ quidem in eo cum actionibus bonæ fidei conveniebant quod largior judici potestas concederetur formula: Quantum æquius melius, Vid. Cic. *pro Q. Roscio c.* 4. ettamen officium in his magis strictum, neque quæcumque æquitas objectum ejus erat. V. g in actione de dolo judex decipientem condemnat ad rem restituendam; quod si non restituatur, admittit actorem ad jusjurandum in litem, reumque summam jurejurando firmatam solvere jubet *l.* 18. *pr. D. de dol. mol* atque in tantum, non ultra, judicis erbitrium admittitur, adeoque restrictus significatus tribuendus Imp. in §. 1. *Inst. de action.* quando scribit: Actionem arbitrariam dici, quod ex arbitrio judicantis pendeat. Wurff-l. *l. cit. in not.* Vid. ert. *arbitraria.*

Strobilus de pinu *l.* 55. §. *ult. D. de legat.* 3. *l.* 167. *D. de verb. signif.* pro nuce pinea. Vid. Hermol. Barbar. *in Corollar. cap.* 44. & Goedd. *l.* 167. *n.* 2. & 8. *D. de verb. signif.*

Structores bucularum in *l. ult. D. de jur. immunit.* secundum Florentinam lectionem, alii enim codices habent *structores bucularii.* Et structores quidem Tribonienus interpretatur ædificatores in *l.* 1. *C. de excusat. artif.* Vegetius etiam *lib.* 2. *de re milit. c.* 11. in exercitu structores ponit. Sic enim illic ex vetustis codicibus legendum est, non ut passim scriptum est, *instructiores.* Apud Capitolin. in *Vero cap.* 5. & Lamprid. in *Elagab. cap.*

cap. 17. plane alia notione hoc verbum occurrit.

STRUERE. Pedem *struit*, significat *fugit*, ut in XII. Tabulis, ait Servius Sulpitius apud Festum *lib* 14. Quem locum illustrat, & *struere* movere interpretatur Meursius *in Auctario philolog.* libro *de glossa* subjuncto *cap.* 35.

Struere, pro instruere. *Struere* advocationem U p. apud Pariat. *Leg. Mos. & Rom. tit.* 8. §. 7. Adde Schulting. *ad jurisprud. vet. antejust.* p. 764 & Bynkersh. *lib.* 3. *observ cap* 19. Hein.

STUDIO, id est, arte in *l.* 13. & *l.* 35. *D. de fideicom. libert.* Similiter

STUDIOSE, pro data opera, atque proposito, & σπουδαίως, in *l.* 1. *D. de ab gest.*

STUDIOSI juris, pro juris peritis *l.* 1. *D. de offic. adsessor. l.* 9. §. 4. *D. de poenis l.* 4. *D. de extraord. cognit.* Et apud Sueton. in *Nerone cap.* 32. Gell. *lib.* 12. *c.* 13. Cur hoc me potius, ait, rogas, quam ex istis aliquem peritis, *studiosisque* juris, quos adhibere in consilium judicaturi soletis. Sed & consulti absolute *studiosi* videntur adpellari in *l.* 2. §. 47. *D. de orig. jur.* Ad pragmaticos potissimum pertinere hanc denominationem, qui ut ab Arriano *Dissert. Epict. II* 13. πραγματικοὶ vocantur, docet Bynkersh. *lib.* 6. *obs. c.* 13.

Studiosus paterfamilias in *leg.* 25. *pr. D. de probation.* id est, diligens.

Studiosus pro fautore & amico *l.* 52. §. 20. *D. de furt.*

Studiosum adjective, pro expetendum *l.* 15. *C. de usufruct. & habit.* Nihil tam *studiosum* in omnibus rebus invenitur, quam legum auctoritas *l.* 1. §. 1. *Cod. de vet. jur. enucl.* Nihil sic erit *studiosum* Imperatoribus, quum sacerdotum honestas *Novell. VI. in praef.* ad imitationem Graecorum, qui σπουδαῖον dicunt studiosum.

STUDIUM. Studia in *leg.* 7. §. 13. *D. de SC. Maced.* nempe litterarum.

Studium pro industria in *l.* 53. *D. de fideic. libert.*

Studium pro animo & voluntate, *studio* relinquendi *l.* 14. *Cod. de donat. int. vir. & ux.*

STULTITIA, imperitia est in *l.* 51. *D. de evict.* Sic stultitia emtoris *l.* 3. *D. ad leg. Falcid.* testatoris *l.* 13. *D. de manum testam.*

STULTUS, *a*, *um*. imperitum significat in *l.* 9. §. 5. *D. de jur. & fact. ignor. l.* 4. *D. quod vi aut clam.* stulta consultatio *l.* 27. *D. qui testam. fac. poss.* ubi vid. Jac. Guther. *de offic. dom. Aug. cap.* 35. *p.* 216.

STUPRUM proprie in viduam vel virginem committitur, ut adulterium in nuptam. Sed lex Julia de adulteriis hoc verbo indifferenter utitur per synecdochen speciei pro genere. Voss. *lib.* 4. *Instit. orator. cap* 8. *sect.* 3. *l.* 101. *D. de verb. signif. leg.* 3. *in fin. D. de concubin. l.* 41. *D. de rit. nupt. leg.* 6. §. 1. *D. ad leg. jul. de adult.* Stuprum committit, qui liberam mulierem cupidinis caussa, non matrimonii retinet: excepta videlicet concubina, ait Modestinus in *l.* 34. *D. ad leg. jul. de adult.* confer *l.* 3. *D. de concubin.* Vid. supra art. *Concubina.* Stupri crimen committunt liberi, qui parentum uxores concubinas ducunt *l.* 4. *Cod. de nupt.* Vid. Brisson. *ad cap.* 1. *legis jul. de adulter.*

STYLUS. Proscriptionis stylum sustinere, excipere, id est, litteras seu programma, quo quis proscribitur *l.* 7. & 9. *C. de bon. proscript. l.* 15. *C. de Episcop. aud.*

aud. Stylus supremæ voluntatis *l.* 1. *C. de sacros. eccles.* stylo trepidante revocavere *l.* 2. *C. de exhib. vel transmiss. reis.*

S u a r i i, qui & *porcinarii* vocantur. De his exstant integri in utroque codice tituli. Munus autem & officium eorum ita describit Reines. *Class.* 1. *Inscrips.* 105. *p.* 145. Suarii cum boariis & pecuariis unum corpus constituebant, & cum bonis, heredibus posterisque suis & universa agnatione muneri procurandæ carnis bubulæ, suillæ, & obsoniorum, quæ Imperatores & fiscus plebi urbanæ militibusque prætorianis ad quatuor millia pondo diurna elargiri solebant, certis per totum annum diebus præbitionis, quod suaria functio & suarium obsequium dicitur *l.* 1. *Cod. Th. de suar. pecuar. & suscept.* obnoxii erant, eoque animalia apud Apulos, Lucanos, Bruttios & Samnites, qui sues & boves, ceu canonem prædiis & patrimoniis impositum, pendebant, conquisita ad urbem transmittere, vel acceptis a possessoribus, qui suarium recognoscebant, pro singulis porcinæ libris, pretiis, quæ usus publicæ conversationis per Campaniam attulisset, hoc est, secundum annonam fori, quam deprehenderint, ut loquitur Donat. *in Terent. Phorm.* suo periculo populo speciem porcinæ affatim præbere tenebantur: dicti etiam porcinarii urbis æternæ *l.* 6. *C. Th. eod. tit.* Consanguinei & originales *suariorum* *l.* 5. *C. Th. eod tit.* id est, filii, ac posteri, qui sanguinis & originis jure suariæ functioni tenentur, seu, ut *l.* 7. *C. Theod. eod. tit.* loquitur, quos successio generis ad eam functionem adstringit. Adde de suariis Jac. Gothofr. *ad d. tit. C. Th.* & maxime *l.* 4. *eod. tit.* & edictum elegantissimum Turcii Aproniani, Præfecti urbi apud Gruter. *Inscrips. p.* 747. 7.

S u a r i u m forum sub cura Præfecti urbi *l.* 1. §. 11. *D. de offic. præf. urb.*

S u b capitalem caussam *l.* 1. §. 1. *D. ad leg. Cornel. de sicar.* ubi glossa *sub* pro *super.* Dion. Gothofred. pro *in.*

S u b a d j u v æ in *l. ult. Cod. de agent. in reb. l.* 1. *C. de præpos. agent. in reb.* sunt adjutorum adjutores, quemadmodum Synesius in epistola ad Herculianum his verbis indicat: *Αφρεκμενος τις εϛι των Ηρακλειανυ βοηθων ταξιν εχων τυ βοηθυ βοηθυ η γαρ σubαδιuβα λεξις τυτο σημαινει* ... *πιϛευεται.* Est plane insigne in hoc verbo mendum apud Suidam, apud quem ita *Tom.* 3. *p.* 265. scriptum est. *Ρuβαιuβος παρα Ρωμαιοις ο τυ βοηθυ βοηθος. A Romanis ita vocatur auxiliatoris auxiliator.* Nam procul dubio *σuβαιuβος* & *σuβαδιuβα* scribendum est. Invenitur autem hoc verbum aliquoties in Notitia dignitatum Imperii Romani. Atque adeo ubi officium magistri officiorum recensetur, *subadjuva adjutores duo* pro *subadjuvæ adjutoris* legitur.

Eadem forma *subcurator* in *l.* 10. *D. de negot. gest.* Sic & suboptio, subcensor, subcenturio, subdecurio Reines. Class. *Inscript.* 3. *p.* 12. subprinceps peregrinorum Grüter. *Inscrips. pag.* 22. 3. subprinceps veteranorum Id. *p.* CCCXVII. 5. Subpromus Plaut. *Mil. gloriof. III.* 2. subcustos *ibid. v.* 54. Subprocurator aurarius Gruter. *p. IV.* 4. Subvillicus hortorum. Id. *p.* MXCII. 1. Hein.

S u b d e l e g a t i o, delegatio a delegato facta. Delegatus a Pontifice instar ordinariorum habetur, h. e. episcoporum, qui ordinarii judices κατ' ἐξοχὴν dicuntur; vices enim Pontificis delega-

tus gerit, & in illa caussa superior esse dicitur quovis ordinario, adeo ut in caussa commissa in eum habeat jurisdictionem quamdam *c. 11. de offic. & potest. jud. deleg. c. 11. de offic. ordin.* Sicuti itaque *ordinarii* delegandi potestatem habent, ita quoque delegati pontificis, qui ad instar ordinariorum sunt, eodem gaudent jure quoad subdelegationem *c. 3. de offic. & potest. jud. de leg.* adeo ut totam caussam vel initium, medium aut finem ejus delegare queat *c. 27. eod. tit. c. 62. de appell.* si vel maxime justo impedimento non sint detenti. Ut ut enim in *c. 3. de offic. & potest. delegat.* justi impedimenti fiat mentio, id tamen tantum eam ob caussam fit, quod ut plurimum subdelegatio ob justum impedimentum necessaria sit, non vero, quod ad hunc restricta sit casum. Gonzalez ad *cit. c. n. 12. seq.* Wiestner. ad *dict. tit. n. 17.* Eandem *subdelegandi* potestatem habent legati a latere *c. 18. de sent. & re judic.* quia etiam hi instar ordinariorum habentur. Accedit etiam hæc ratio, quæ subdelegandi facultatem indulget, quod Papa non aliis, quam in dignitate constitutis delegare soleat *c. 11. de rescript. in 6.* qui ut plurimum instructi sunt ministris, & sic propter singularem præeminentiam hæc subdelegandi potestatem concessa est, nisi forsan ex rescripto adpareat, quod ob gravitatem caussæ illorum industria speciatim electa fuerit *c. 3. in fin. de offic. & potest. deleg.* Denique adludere videtur Pontifex ad *l. 5. C. de judic.* ubi itidem *delegatis* a principe indultum, ut judices dare queant, qui hi essent instructi propriis adsessoribus, adparitoribusque. Cujac. *lib. 12. observ. cap. 3.* Delegati ab ordinariis non eadem potestate subdelegandi funguntur, in quibus cessat prædicta ratio, & ordinariæ personæ industria est electa, quamvis excipiat Wiestnerus *ad d. tit. de offic. & pot. deleg.* delegatos ab episcopo ad universitatem caussarum veluti matrimonialium, quia hi instar officialium censentur, & eorum jura utuntur.

SUBDERE sa pœnæ *l. 34. D. de jur. fisc.* Subdi in alterius locum *l. 8. §. 2. D. ad SC. Vell.*

SUBDIACONI sunt, qui subjacent officiis & præceptis Levitarum *c. clericos. dist. 21.* Et eorum officium est calicem & patenam ad altare Christi deferre, & levitis tradere *c. perlectis dist. 25.* Nullus debet ordinari in subdiaconum nisi promissa castitate *c. ecce dist. 38. & cap. 2. & seq.* & tempore Apostolorum subdiaconorum non erat sacer ordo *cap. nullus in episcopum. dist. 60.* hodie secus *c. a multis. de ætat. & qualit.*

SUBDICI pœna *l. 1. §. 13. D. ad SC. Turpill.* vix latinum est. Hinc Haloandrina ast *pœna subjici*. Alibi reperies *pœna subdi l. 34. D. de jur. fisci.* quod & in *d. l. 1.* locum habere potest, nisi malis *pœna subjici*. Simile mendum est in *l. 8. princ. D. de quæstion.* ubi sine exemplo legimus: tormentis vel pœnis subjungi pro subigi. Vid. Bynkersh. *lib. 5. observ. cap. 25.* Hein.

SUBDISJUNCTIVI genera duo *leg. 124. D. de verb. signif.*

SUBDITUS judex, interprete Festo *lib. 17.* dicebatur, qui loco mortui dabatur, his qui eum judicem habuerant, in aliqua re vel lite. Sic in *l. 60. D. de judic.* Subditus judex in demortui locum suffectus dicitur, & ut loquitur *l. 32. D. eod. tit.* in locum alterius datus. Cicero *pro domo sua cap. 32.* Qui in meum locum judicem subdidit.

Sua-

Subducere se judex dicitur in *l.* 1. §. 7. D. *quand. adpell.* Subducere rem in judicio *l.* 14. D. *famil. ercisc.*

Subduci quoque ratio dicitur, id est, putari *l.* 17. D. *de his, quæ ut indign.* ita & *subduci* sumtus in *l.* 34. §. *ult.* D. *de oblig. & act.*

Subducere, & subtrahere opponuntur in *l.* 7. D. *de extraord. crim.*

Subjicere supponere. Sic *subjicere* adulterum *l.* 14. §. 1. D. *ad Leg. jul. de adult.* partum *l.* 1. D. *de inspic. ventr.* testamentum *l.* 2. D. *ad leg. Cornel. de fals.* Vid. Quinctilian. *lib.* 9. *cap.* 1. Arnob. *adv. gent. lib.* 2. *fol.* 25. dixit supponere.

Subjicere substituere. Subjicere pro se alium adversarium *leg.* 4. §. 1. D. *de alien. jud. mut. caus.*

Subjicere submittere. Subjectus filius *l.* 3. §. 7. *l.* 11. D. *de Carbon. edict.*

Subjicere pro subdere. Eo sensu ad bestias damnati dicuntur bestiis subjici in *l. ult. C. ad leg. Fab. de plagiar.* Item subjici fustibus *l.* 28. §. 5. D. *de pœnis.*

Subjici pro obnoxium esse. Unde *subjici* actionibus *l.* 2. D *de sent. pass.* damno *l.* 6. *Cod. ex quib. causs.* muneribus *l.* 3. §. 8. D. *de mun. & honor.* Vectigalium præstationi subjici dicuntur ea, pro quibus vectigal præstatur, & penditur *l.* 9. §. *pen.* D. *de publican. & vectig.* Subjici usuris dicuntur, quibus usurarum solvendarum imponitur necessitas *l.* 38. D. *de negot. gest.*

Subjici, pro submitti. Sic subjici alieno dominio *l.* 4. D. *de stat. hom.*

Subjicere pro adjicere. Subjici stipulationi doli clausula dicitur in *l.* 135. §. *ult.* D *de verb. oblig.*

Subjicere ignem fornaci *l.* 27. §. 9. D. *ad leg. Aquil.*

Subire sustinere. *Subire* accusationem *l.* 12. *C de his, qui accus. non poss.* administrationem *l.* 5 §. 12. D. *de reb. eor. qui sub tut.*

Subire flumen navis, quo adverso flumine navigat *l.* 3. § 1. D. *locati.* Subire locum, id est, in alterius locum succedere *l.* 12. §. 8. D. *qui pot. in pign.*

Sublatum habere dicimus, quod altius extulimus *l.* 7. D. *si servit. vind.*

Sublatus, pro ablatus, exstinctus *l.* 20. D. *de servit. præd. urb.*

Sublatis liberis, id est, natis *l.* 37. §. 6. D. *de oper. libert.* Alias *sublatis* liberis, est amissis, mortuis. Vid. in *tollere.*

Sublegare in locum *l.* 2. D. *de decurion.*

Sublevare litem juris remedio, id est, adpellare *l.* 13. *C. Th. de adpellation.*

Sublevari ab omnibus oneribus *l.* 17. *C. Th. de navicul.* Pœna sublevanda *l.* 25. *pr.* D. *de pœn.*

Sublimissimi judices sunt Præfecti prætorio, Quæstores, Magistri officiorum *l.* 37. §. *pen.* & *l. penult. C. de adpellation.* Inde sedes prætoriana sublimissima adpellatur in *l.* 14. §. *de judic.*

Submittere, subjicere, supponere. *Submittere* accusatorem *leg.* 1. §. 13. D *ad SC. Turpill.* Quinctil. *Declam.* 281. Quin etiam si permittitur ista defensio, & ille potest dicere se non occidisse, qui percussorem submiserit. Sic & *submittere* vim in *l.* 9. §. 2. D. *quod met. caus.* & *submittere* qui vociferantur, interpretatur in *l.* 15. §. 8. D. *de injur.*

Submittere capillos *l.* 15. §. 27. D. *de injur.* i. e. demittere.

Submitti dicuntur pecora, quæ in locum demortuorum capitum substituuntur, ut eo modo grex sup-

suppleatur *l.* 58. §. 4. *D. ad SC. Trebell. l.* 10. §. 3. *D. de jur. dot.* sic submittere capita *l.* 69. & 70. *D. de usufruct.*

SUBMOVERE, vel *summovere*, removere, repellere, excludere, & *submovere* agentem *l.* 38. *D. de act. empti.* ab accusatione *l. ult. D. de inoff. testam.*

SUBNIXUS. Subnixa ratione sententiam *l.* 8. §. *ult. D. de stipul. servor.* Subnixa in voluntate *l.* 17. *C. de fideicomm. libert.* Subnixæ cautiones, quæ dicuntur idoneæ *leg.* 1. *C. de solution.*

Subnixum liberis matrimonium, id est, firmatum *l.* 1. §. *ult. D. de liber. exhib.*

SUBNOTARE, pro subscribere *l. ult.* §. *ult. C. de codicill.* Inde

SUBNOTATIO, id est, subscriptio, quæ Græcis ὑποσημειωσις, quemadmodum adnotatio παρασημειωσις dicitue: quam vocem cetinet Julianus *Constit.* 60. ibi: τὸ βασιλικὸν σημειωμα. Fr. Raguell. *ad Const. de Justin. Cod. confirm. p.* 5. Differre tamen alias subscribere, subnotare, & signate notat Jac. Guther. *de offic. dom. August. c.* 35.

SUBOLES pro *soboles* Florentina habet in *leg.* 10. §. 2. *D. de jur. dot. l.* 22. §. 7. *D. solut. matrim. l.* 64. *D. de condit. & demonstr.* Quemadmodum & in Cod. Theod. qui Jo. Tilii beneficio Lutetiæ excusus est, ubique hoc verbum scribitur *l.* 1. *C. Th. de mulierib. quæ se serv. junx. leg.* 74. *C. Th. de decurion.* Quod rectum videtur, ut a *subolescendo*, id est, subcrescendo, vox hæc derivata fit. Eam apud veteres verbum, *olescere* significationem habuisse Festus notavit.

SUBORNARE, submittere, supponere pro eodem. Subornatus accusator, id est, submissus, *l.* 1. §. 13. *D. ad SC. Turpill.* Subornare delatorem *l.* 1. & 5. *D. de jure patron.* servum Paul. *lib.* 5. *Sent. tit.* 13. testem *l.* 17. §. 6. *D. ad leg. jul. de adulter.*

SUBORNATORES. Paul. *lib.* 5. *Sent. tit.* 13. §. 2. qui & mandatores in *l.* 2. §. 5. & *l.* 24. *D. de jur. fisci.*

SUBREPTIO, vel, ut in Florentina est surreptio in *leg.* 2. *C. de legib.* pro impetratione quæ fit a principe, per falsam rei narrationem. Et *subreptitia* diplomata ac litteræ, quæ ad falsam alicujus suggestionem concessa sunt, ut si quis pro apostata sectariove se simpliciter profanum apud principem mentiretur. Hi namque ab omni juris beneficio excluduntur. Differt subreptio ab obreptione, quod hæc sit reticentia veri, illa sit surrepta impetratio per falsum commentum.

SUBRIPERE, vel *surripere*, aufferre est callide, subtrahere. Subripere aliquid de civitate *l.* 4. §. *ult. D. ad leg. jul. peculat.*

SUBROGARE, sufficere. *Subrogari* tutela in loco alterius *l.* 31. *D. de excusation.*

SUBSCRIBENDARIUS jungitur optioni *l.* 1. *C. Theod. de erogat. milit. annon.* Tabulariis, Diurnariis, Logographis, consimilibus *l.* 8. *C. Th. de cohortal.* Eumdem esse cum Actuario putat Cujacius, quem alii sequuntur, sed differre ab eodem ostendit Jac. Gothofredus *Comment. ad l.* 1. *C. Th. de erogat. milit. annon.*

SUBSCRIBERE chirographum *leg.* 1. §. 4. *D. quod jussu* editioni *l.* 6. §. 1. *D. de edendo.*

Subscribere in crimen *l. ult. D. de furt.* & aliis locis. *Subscribere* autem accusator libellis, quos dabat, debebat, se professum esse *l.* 3. §. 2. *D. de accus. l.* 1. *C. de his, qui accus. non poss. l.* 2. *C.*

C. ad SC. Turpill. Plin. *lib.* 5. *epist.* 1. Post hoc ille cum ceteris subscripsit centumvirale judicium. Et post paullo: Scio te non subscripsisse mecum.

Subscribere etiam dicebatur, qui accusatori se socium addebat, ut e Ciceronis *Divinatione cap.* 15. & *III. in Verr.* constat. Vid. Ascon. Pædian. p. 53. 36. & 114. & *l. ult. C. plus valere quod agitur.*

Subscribente tutore pecunia pupilli servis credi dicitur, quod tutor spopondit, quo magis actus servorum confirmaretur *l.* 20. *D. de in rem verso.* Eadem significatione servi chirographo dominus subscribere dicitur *l.* 1. §. 4. *D. quod jussu.*

Subscriptio *l.* 14. *D. ad leg. Cornel. de fals.* nominis *l.* 38. §. *ult. D. de aur. arg. leg.*

Subscriptio interdum adpellatur, quod a principe vel præside libello oblato subscribitur *l.* 1. *D. de constit. princ. l.* 1. *C. quomod. & quand. judic. pr. Inst. quib. non est permiss. fac. testam.*

Subscriptio in crimen erat, qua testabatur is, qui dederat libellos, hoc est, accusator, se professum esse, vel alius pro eo, si litteras nesciat *l.* 3. §. 2. *D. de accusat.* & simul ad talionis, hoc est, istius criminis, cujus alterum accusat, pœnam se obligabat, si calumniæ convictus fuerit. Quod ergo omnibus notum erat, id se primum, ut oportet, explicasse Claud. Salmasius *in observ. ad Jus Attic. & Rom. cap.* 21. ait. Quinctil. *Declam.* 15. Numquid inique, judices in tanti sceleris *subscriptione* deposco, ne nominibus reos æstimare velitis Vid. supra *inscriptio.*

Subscriptio censoria, pro nota censoria. Cic. *pro Cluentio cap* 47.

Subscriptores olim dicebantur, qui accusatori se addebant, & adjungebant Ascon. Pædian. *in Verrin.* p. 33.

Subcesivos agros, Isidorus *lib.* 15. *etymol. cap.* 13. scribit, quos in pertica divisos recusant, quasi steriles, vel palustres. Item subcesiva, quæ in divisura agri non efficiunt centuriam, id est, jugera ducenta, quæ a subsecante linea ita adpellata esse Frontin *de agror. qualit.* p 39. A quo & ejus interprete Aggeno Urbico p 68. subcesivorum duo genera esse discimus. Unum, quod extremis adsignatorum agrorum finibus centuriam non explet; aliud, quod in mediis adsignationibus & integris centuriis intervenit: quidquid enim inter quatuor limites minus, quam interclusum est, fuerit adsignatum, in hac remanet adpellatione: ideo quod iis modus, qui adsignationi superest, linea claudatur & subsecetur. Et generaliter subcesivum adpellatum est, quod inter mensuralem lineam & centuriæ extremitatem minus, quam ut centuriam expleret, superarat. Ex quibus illucescit hic Tertulliani *lib.* 1. *advers. Marcionem cap.* 15. locus, in quo ita est: Et videndum, ne qua adhuc illic vacent subcesiva, in quibus & tertius aliquis stipare Deus se cum mundo suo possit. Similiter Apuleius *lib.* 8. *Metamorph.* p. 214. A me relictum solum & subcesivam cum fastidio plerique præteribant. Sueton. *in Domitian. cap.* 9. Subcesiva, quæ divisis per veteranos agris carptim superfuerant, veteribus possessoribus & usucapta concessit. Quod etiam Aggen. Urbicus *in Comment.* Frontini his verbis refert: Nam Domitianus per totam Italiam *subcesiva* possidentibus donavit, edictoque hoc universis notum fecit.

Subsequi legis, orationis voluntatem *l.* 10. §. *ult. D de captiv. l.* 3. §. 2. *D. de confess.*

Subsequi, pro procedere ac obtine-

nere §. 4. *Inst. de offic. judic.* Subsequi actione *l.* 39. *D. de noxal. act.*

SUBSIDERE legata apud heredes, id est, remanere *leg.* 76. *D. ad leg. Falcid.* Plin. *lib.* 2. *epist.* 18. eodem plane sensu: quum vero liceat heredi, ait, donare, quod in hereditate subsedit. Ad quem locum Schefferus *in Lectionib. Academ. p.* 81. Subsidere dicuntur, ait, quæ tendunt deorsum & ad inferiora. Sic subsidere in hereditate, quæ per codicillos tendunt ad alios, infra conditionem heredum constitutos, neque manent suo loco apud suos heredes: Hæc Schefferus: Male vero judice Brissonio. Quæ enim manent suo loco apud heredes, ea alteri donare heredi non licet. Nam id eo loco vult Plinius: Atiliani, qui ex parte heredem ipsum instituerat, codicillos, ut testamento non confirmatos, adeoque pro non scriptis jure habendos, non secus tamen ac si confirmati essent se observaturum, & hereditatis partem, quæ, si ex legibus examinanda res foret, reliquæ adcresceret, & apud ipsum subsideret, hoc est, remaneret, alteri, cujus mentionem codicilli habent, donaturum, non id utique licere.

Subsedisse pars soli dicitur, quæ depressa est *l.* 14. §. 1. *D. de aqua & aqu. pluv. arc.* Cicero *lib.* 1. *de Divinat. cap* 35. verbo *desidere* non semel in ea significatione usus est.

SUBSIDIARIA actio, quæ & in subsidium actio *l.* 5. *Cod. de magistrat. conven.* ea vocatur, quæ pupillo in subsidium datur advarsus magistratus, qui tutores dederunt *l* 1. *pr* & § 4. *D. eod. tit.* § *ult Inst. de satisd. tut.* Inde autem adpellationem habet, quod in extremum subsidium pupillo excussis tutoribus fidejussoribusque eorum datur *l.* 5. *C. de magistrat. conven.* Vetus Glossar. Græcum vertit ἡ ἐσχάτη βοήθεια.

SUBSIGNATUM dicitur, quod ab aliquo subscriptum est. Nam veteres subsignationis verbo pro subscriptione uti solebant, uti Paullus in *l.* 39. *D. de verb. signif.* scribit, & Festus *lib.* 16. confirmat, resignare, inquiens, antiqui pro rescribere ponebant, ut adhuc *subsignare* pro subscribere dicimus.

Sic *subsignata* facultates fisco *l. penult.* § 10. *D. de jur. immunit.* quæ subscriptione obligatæ sunt. Quo sensu & *subsignare* res dixit Justinianus in *l. ult.* §. 3. *C. de administrat. tutor.* Subsignata etiam apud ærarium & censorem prædia, quæ in censum deferebantur. Cicero pro Flacco *cap.* 32. significat.

SUBSIMILIS, pro adsimilis in *l.* 1. § 5. *D. si cui plus, quam per Leg. Falcid.*

SUBSISTERE dicuntur sententia *l.* 14. *C. de procurat.* testamentum *l.* 1. *C. de pedan. judic.*

Hoc verbo nostri etiam utuntur, temerariam ac præcipitem adfirmationem inhibentes *l.* 32. *D. de reb. cred. l* 33. *pr. D. de procurat. l. penult.* § 10. *D. de jur. immunit.*

Item *subsistere* pro moram facere *l.* 2. § 4. *D. de judic.* Subsistere liti in *l.* 87. §. 1. *D. de verb. oblig. leg.* 52. §. 1. *D. de eviction* Et sic *subsistere* & diffugere opponuntur in *l.* 85. §. 5. & *l* 139. *D. de verb. oblig.*

SUBSORTITIO judicum. Cic. *pro Cluent. cap.* 33.

SUBSTANTIA pro censu & fortuna *l* 16 *D. ad SC. Trebell.* & aliis multis locis. Item pro *usu* in *leg.* 9 §. 2. *D. de contrah. emt.* Sic & in *l.* 2 §. 22. *D. vi bonor. rapt.* ut ex bonis meis, inquit, hoc est, ex substan-

ftantia mea. Sic omnes fortunas & fubftantiam in *l.* 27. *D. de probation.* Ifæus *de Apollodori hereditate orat.* 6. οὐσίας verbo eodem fenfu fæpe ufus eft.

Subftantia & *res* opinioni & exiftimationi opponuntur in *leg.* 2. §. 2. & 13. *D. pro emtor.* *l.* 14. *D. de verb. fignif.* *l.* 1. §. *ult.* *D. de diverf. temp. action.* Unde *fubftantia* veritatis dicitur in *l.* 5. *C. de jur. & fact. ignor.*

Dicitur & fubftantia cognationis *leg.* 4. *D. de grad. & adfin.* emtionis *leg.* 3. *C. de contrah. emt.* obligationis *l.* 6. *D. de SC. Maced.* venditionis *l.* 8. *C. de refcind. vend.*

Subftantia rei, pro re ipfa, feu forma & natura negotii aut contractus *l.* 51. *D. de adminiftr. & peric. tut.*

SUBSTITUI dicuntur heredes, qui fecundo vel tertio gradu, (in cafum deficientis inftituti vel fubftituti) inftituuntur *l.* 1. *D. de vulg. & pupill. fubft.* Ulp. *tit.* 23. *regul.* §. 7. *feq.*

SUBSTITUTIO, eft inftitutio heredis fecundi, tertii, in locum deficientis primi. Alia autem fimplex eft, quæ unum cafum, alia duplex, quæ plures cafus complectitur *l.* 1. §. 1. *D. de vulg. & pupil. fubftit.* Item *fubftitutio* alias *vulgaris*, quæ in eum cafum, fi heres non fit. Vid. art. *vulgaris*. Alia pupillaris, quæ in eum cafum fit, fi intra pubertatem filius decefferit *leg* 2. *D. de vulg. & pupil. fubftit. pr. Inft. eod. tit.* Et hi funt duo fubftitutionum *cafus*, quorum alter *primus*, alter *fecundus* adpellatur *l.* 4. *D. eod. tit.* *l.* 8. *C. de impub. & al. fubftit.* Vid. art *pupillaris.*

Subftitutio duplex, & fimplex opponuntur *leg.* 1. *D. de vulg. & pupil. fubftit.* Duplex autem eft, quæ in utrumque cafum, vulgarem fcilicet, & pupillarem concipitur *l.* 4. & 45. *D. eod. tit.* in hunc modum: Filius meus heres efto, fi heres non erit, vel intra pubertatem decefferit, tunc Caius heres efto *l.* 1. *Cod. eod. tit.*

Subftitutio exemplaris eft, quæ ulterior heres liberis furiofis vel mentis captis fucceffurus defignatur. Furiofus enim vel mente captus impuberi in eo fimilis eft, quod teftari nequeat *l.* 40. *D. de reg. jur.* Ergo ad exemplum fubftitutionis, impuberi filio factæ, introducta a Juftiniano fubftitutio furiofis a patre facta *leg.* 9. *C. de vulg. & pupil. fubftit.* Inde etiam *exemplaris*, & *quafi pupillaris* dicta, ad exemplum namque pupillaris ordinata eft. Wurffel *jurifpr. definit.* §. 544.

Subftitutio dari, id eft, quod fubftitutione facta relictum eft, dari dicitur in *leg.* 55. §. 3. *D. ad SC. Trebell.* eadem ratione, qua donatio pro re donata, inftitutio pro hereditatis donatione accipitur.

SUBSTRUENDO iter facere *l.* 10. *D. de fervit.*

SUBTEGMEN *l.* 70. §. 2. *D. de legat.* 3. Silius Italicus *lib.* 15. *Punicor. v.* 436. Confpicuus Siculi Tyrius fubtegminis arte, ubi tamen Drakenborch. *fubteminis* edidit. Vid. eum *ad lib.* 7. *c.* 80. quemadmodum & editi libri in *d. l.* 70. legunt. Hein.

SUBTILIS, acutus, fed & fcrupulofus *Subtilis* differentia *l.* 58 *D. de verb. fignif.* diligentia *l.* 10. § 5. *D. de quafi on.*

Subtile jus quum opponitur benigno, jus ftrictum denotat, ut in *l.* 11 *D. de fervit, præd. ruft.*

SUBTILITAS proprie obfervationem regularum artis cujusvis fignificat; fæpiffime tamen, ubi modus non fervatur, vel nimis fcrupulofe præfcriptum regularum fervatur, cum fubtilitas pro-

καταχρηστικως dicitur. Tum vero maxime, ſi æquitas a jure ſtricto disjungitur. Sic antiqua *ſubtilitas* *l. 4. pr. C. de liber. prætor. l. 1. C. de nudo jur. Quirit. toll.* Subtilitas nimia *l. ult. §. ult. C. de jur. doe.* vana *l. ult. C. de legib.* Subtilitas juris dicitur bono & æquo obſiſtere *l. 17. D. de injuſt. rupt. irrit.* Subtilitati verborum benignitas opponitur *l. 20. in fin. D. de reb. cred.*

SUBTRAHERE inſtrumentum *l. 21. D. quib. mod. pign.* filium militiæ *l. 4. §. 11. D. de re militar.*

SUBVENIRE ætati *leg. 15. §. 22. D. de damn. Infect.* creditoribus & heredibus *leg. 5. D. de jur. delib.*

SUBVERTERE libertatem *l. 1. §. ult. D. de legit. tut.*

SUBURBANA poſſeſſio *leg. 41. §. 6. D. de legat. 3.* Suburbanum prædium vel ruſticum ab urbanis non loco, ſed qualitate ſecernitur *l. 16. C. de præd. & al. reb. min. ſine decret. non alien.* Suburbana villa *l. 3. §. 9. D. quand. adpell.*

SUBURBICARIÆ regiones & partes in *l. 9. C. Th. de annon. & tribut. l. 12. C. Th. de extraord. muner. l. 12. C. Th. de indulg. debit.* & in Notitia Imperii Romani, ubi de Comite rerum privatarum per occidentem tractatur. Adnotavit aliquid de hoc verbo Cujacius *lib. 1. obſ. cap. 14.* Plura tam de regionibus, quam de eccleſiis ſuburbicariis dixerunt Jac. Sirmondus & Claud. Salmaſius in ſcriptis amœbæis. Vid. infra art. *urbicaria.*

SUCCEDANEUS culpæ dicitur, qui in culpam ſuccedit *l. 4. D. de magiſtr. conven.* & ſuccedaneus damni in *l. 10. C. qui dor. ſui* functionis in *l 27. C. de decurion.* Sic etiam *ſuccedanea* hoſtia olim dicebatur, quæ in alterius locum in ſacrificiis adhibebatur, ut Gellius *lib. 4. cap. 6.* & Servius *in Virgil. lib. 8. Æneid. v. 641.* ſcribunt. Apuleius *lib. 8. de aſin. aur. p 213.* Sed poſtquam non ſervam pro virgine, ſed aſinum pro homine *ſuccedaneum* videre. *Succedaneus* alieni periculi, qui alienam culpam præſtat *l. 3. §. ult. D. de adminiſtrat. tut.* Succedaneus ſolutionis in *l. 3. C. de fund. rei privat.*

SUCCEDERE vel ab inteſtato, vel ex teſtamento *l. 5. §. ult. C. de tempor. in integr. reſtit.* in omne jus mortui *l. 37. D. de adquir. hered.* in alicujus locum hereditate, emtione, aliove quo jure *l. 3. §. 2. D. de itin. actuq. priv.* per univerſitatem vel in rem *l. 1. §. 13. D. quod legator.*

Succedere pro in ſui heredi locum ſuccedere, ſublato de medio vel morte vel poena, vel captivitate, vel emancipatione, eo, qui præcedebat *leg 29. §. 14. & 15. D. de liber. & poſtum. l. 2. D. de vulg. & pupil. ſubſtit. l. 6. & 13. D. de injuſto, rupto, irrit.* Plane, quod in *leg. 1. §. 8. D. de ſuis & legit.* dicitur, *in ſuis ſucceſſionem non eſſe* hunc ſenſum habet, ut eo, qui primum locum mortis tempore tenebat, mortuo, ſequens ut ſuus heres non admittatur: aliter atque ſi ante, quam alii hereditas delata non eſſet. Quomodo & in hereditate legitima ſucceſſionem non eſſe, cum Paullo *lib. 4. Sent. tit. 8. §. 23* ſcribit Juſtinianus in *§. 7. Inſt. de legit. agnat. ſucceſſion.*

Succedere in jus primi, ſecundus creditor dicitur in *leg 3. D. qua res pignor.*

SUCCESSIO κατ᾽ ἐξοχὴν adpellatur hereditas *l 21. C. de pact.* & alibi. *Succeſſio* quoque dicitur, quum priore ſubducto de poteſtate in ſuo herede, ulterior

in

in proximum locum succedit *l. 28. §. 1. D. de liber. & posthum.* vide supra *succedere.*

SUCCESSORES alii in universum jus, alii in rem succedunt *l. ult. D. de except. rei judic. l. 19. §. 5. D. de ædil. edict. l. 7. in fin. l. 8. D. de jurejur. l. 49. D. de judic.* Ita *successisse* per donationem *leg. 17. §. 5. D. de pact.* Successorum itaque verbo non solum qui in universa bona, sed & qui in rei dominium successerint, in stipulatione damni infecti continentur *l. 24. §. 1. D. de damn. infect.* In locumque successisse accipimus, sive per universitatem, sive in rem successerint *l. 1. §. 13. D. quod legator.* Et cum heredem significare volumus, juris successorem dicimus *leg. 9. §. 1. D. de edendo. §. 11. Inst. de testam. ordin.* & in locum hereditatis jure succedentem *l. ult. D. pro suo.* quos in locum & jus succedere ait Paullus in *leg. 9. §. 1. D. de edend* & *l. 40. & 177. D. de regul. jur.* Qui autem per universitatem succedunt vel civili, vel honorario jure succedunt *l. 1. in fin. D. de muner. & honor.* Unde quidem *honorarii* sunt *successores*, veluti bonorum possessores, & quibus ex Trebelliano Senatusconsulto hereditas restituta est *l. 24. D. famil. ercisc. l. 9. §. 6. D. de interreg. in jur. fac. l. 7. in fin. D. de condict. furtiv.* Successores prætorii *l. 2. §. 19. D. pro emtor.*

Successor simpliciter pro eo, qui succedit in magistratum *l. 17. §. 14. D. ad municipal.* Successor judicis *leg. 1. D. quand. adpell.* præfecti *leg. 1. D. de offic. præf. vigil.* præsidis *l. 17. D. de offic. præsid.* prætoris *l. 35. D. de aur. arg. legat.* principis *l. 56. D. de legat. 2.* tribuni *l. 20. D. de testam. milit.*

Dicitur & *successor* criminis alieni in *l. 26. D. de pæn.*

SUCCESSORIUM edictum & successorium caput dicitur, quo inter bonorum possessores successionis gradus definiti sunt, & uno repudiante vel omittente, vel tempore excluso, sequentes in ejus locum admittuntur *l. 1. D. de successor. edict. l. ult. C. eod. tit. l. 1. §. penult. D. de jur. & fact. ignor.* Ulpian. *tit. 28. regul. §. 12.* Vel ut Prat. Successorium edictum est, quo prætor successionem permisit: id est, jus inter eos, quibus bonorum possessiones deferuntur, ut in locum eorum qui postulationem omiserint, sequentes succedere subireque possint.

SUCCIDERE arbores pro subsecare *l. 5. pr. D. arb. furt. cæs.* & passim.

Succidere quoque maceriem Jurisconsulti dixerunt *l. 12. D. de usufruct.*

SUCCURRERE ætati *leg. 108. D. de regul. jur.* constitutionibus *l. 24. §. ult. D. de fideic. libert.*

SUCULA in *l. 19. §. 2. D. locati.* machina est tractoria, quæ vectibus versatur. Ex stipite enim oblongo, quem vectes ambiunt, constat. Meminit Vitruvius *lib. 10. cap. 4. & 5.*

SUCULUS, porcellus *§. 35. Inst. de rer. divis.*

SUDOR aquæ in legibus vocatur, ut Seneca *lib. 3. Natural. quæst. cap. 15.* scribit, qua guttæ quædam vel pressura loci eliduntur, vel æstu evocantur. Quod ad interpretationem *leg. 1. §. 8. D. de aqua quotid. & æstiv.* trahitur, in qua ita est: Plane si aqua sudoribus manando in aliquem locum effluere, atque ibi adparere incipit. Vitruvius *lib. 8. cap. 1.* In terra autem nigra *sudores* & stillæ inveniuntur exiles, quæ ex hibernis tempestatibus collectæ, in spissis & solidis locis subsident.

Quod ipsum Palladius *lib. 9. cap. 8.* tradens, nigra, ait, terra humores & stillicidia non magna ex hibernis imbribus & liquore collecta, & mox: Sequenti die aperto loco, si in eodem vase sudores extrinsecus inveniantur, aut stillæ, aquas ibi esse non dubites. Lucan. *lib. 4. Pharsal. v.* 301. Antra neo exiguo stillare sudantia rore. Add. Radulph Forner. *lib. 1. rer. quotid. cap* 17.

SUFFECTUS *Consul*, ait Isidor. *lib.* 10. *etymol.* qui pro alio substituitur. Sic enim adpellabatur, qui in demortui Consulis locum sufficiebatur *leg.* 2. §. 47. *D. de orig. jur.* Lamprid. *in Alexandr.* Consules quoscumque vel ordinarios vel *suffectus* creavit, ex senatus sententia nominavit. Spartian. in *Caracall.* Helvium Pertinacem *suffectum* Consulem ob hoc solum, quod filius esset Imperatoris, occidi jussit. Sueton. *in Jul. cap.* 80. Maximo *suffecto* trimestrique consuli. Idem *in Aug. cap.* 26. Die Kalendarum Januar. quum mane pro æde Capitolini Jovis paululum curuli sella præsedisset, honore abiit, *suffecto* alio in locum suum. Ab ordinariis autem Consulibus, non etiam a *suffectis* anni computabantur. Et idcirco minor eos honor, minor laus sequebatur. Auson. In *Gratiar. action.* Sed consulatus ille cujusmodi? ordinario *suffectus*, bimestri spatio interpositus.

SUFFERRE litis æstimationem, id est, offerre in *l.* 17. § 3. *D. de injur.* & alibi passim. Sufferre autem litis æstimationem victus dicitur, qui pretium hominis dat *leg.* 21. § 2. D. *de eviction.* Ita quoque *sustuleris* litis æstimationem: *ibid.* porro & *sufferre* condemnationem dicitur in *l.* 2. D. *de noxal. action* mulctam *l. ult.* D. *de termin. mot.* vel pœnam *leg.* 15. D. *de tutel. & rat. distrah.* sustentationem *l.* 22. §. 8. D. *solut. matrim.* pecuniam *l.* 19. *D. de noxal. action.*

SUFFICERE præter alias significationes, est sufferre, præstare. Sic *sufficere* æstimationem *l.* 40. *princ.* D. *de manum. testam.*

Quum Decemviri deinceps non vellent *sufficere* magistratibus *l.* 2. §. 24. D. *de orig. jur.* Insolens hæc loquutio; defendit tamen Rupertus, & *sufficere* locum cedere interpretatur. Haloander pro *magistratibus*, legit *magistratus*. Et tunc *sufficere* pro substituere, nota significatione, accipi potest. Add. Bynkersh. *in prætermiss. p.* 33. *Tom* 2. *opuscul.*

Non *sufficit*, Paullo est non competit, non suppetit, deficit, ut in *l.* 22 D. *commodati. l.* 45. D. *locati. l.* 29. D. *commun. divid. l.* 43. D. *de action. emt.* Vid. Cujac. *Tractat.* 8 *ad African.* in *l.* 21. §. 1. D. *commodati.* Eodem loquendi genere & Ulpianus usus est *l* 29. §. 4. D. *ad leg. Aquill.* Puto Aquilliæ *sufficere*. Vid. Bynkersh. *lib.* 4. *observ. cap.* 17. Hein.

SUFFODERE *l.* 11. D. *de aqua & aqu pluv. arcend.*

SUFFRAGIUM, pro voce & scito, quo vel in magistratu mandando, vel reo judicando; vel lege, aut rogatione scienda, aliave qua re statuenda voluntatem suam quisque indicat *l.* 32. D. *de legib. l.* 5. D *quod cujusque univers. nom.*

Suffragium etiam in constitutionibus auxilium & patrocinium honorum adipiscendorum caussa latum ac præstitum significat *l. un. C. de suffrag. l.* 1. *C. Th. si certi pet de suffrag. l.* 7. *C de advocat. divers. judic. l.* 36. *&* 44. *C Th de decurion. Novell.* 6. Lamprid. *in Alexandrino cap.* 36. Quod quum factum esset, & Turinus suffragium premisisset, dinis

xiffetque, se quædam Imperatori dixiffe, quum nihil dixiffet κ. τ. λ. Ita *suffragium* populi & Legislatoris in *l.* 32 D. *de legib.*

Dicitur & *suffragium* ætatis, in *l.* 22. *C. de pact. l.* 1. *C. si adverf. dictum* temporis *l.* 24. D. *de donat. int. vir. & uxor.*

Singulari prorsus sensu, innocenter adhibita *suffragia* dicuntur in *l.* 4. *C. & l.* 3. *C. Theod. de malef. & mathemat.*

S u g g e r a in *l.* 3. *C. Th. de calc. coct.* ibi: *Hoc autem excepto a Tarracinensis præstationis canone suggera, quæ vetuste præberi Fori ac portus usibus more consuevit.* Monstrum vocis *suggera* est, ex qua quid faciendum haud proclive dictu. An *suggera* vel *suggeria*, pro præstatione χορηγία, ut legamus *suggeraque*, *quæ*. Suggera scilicet a suggerendo, pro canone, præbitione, præstatione, collatione, subventione, forte & subvectione: Cujusmodi voces hoc ævo plures in usum invectæ, veluti *proba*, *caballatio*, similesque etiam ex antiquitate repetitæ, velut *exagoga*: vel eodem sensu, *suggeriaque*, *quæ*: *suggeries*, ut congeries. Jac. Gothofr. *ad d. l.* 3. *not. m.*

S u g g e r e r e & requirere opponuntur. Ita hoc magis *suggerentis* est, quam requirentis *l.* 1. §. 21. D. *de quæstion.*

Suggerere, allegare *l.* 8. *C. ad leg. Falcid. Suggerere* prætori, id est, indicare, seu monere *l.* 2. §. *ult. ubi pupil. educ. vel mor.* Suggerit ratio, res *l.* 35. §. 3. *in fin. D. de hered. instit.*

S u g g e s t u a magistratuum *l.* 1. §. 5. D. *de magistrat. conven.*

S u g g i l l a r e opinionem *l.* 4. §. 16. D. *de doli mali & met. except.* pudorem *l.* 10. §. 12. D. *de in jus voc.* Unde suggillatio in *l.* 15. §. 35. *D. de injur.* & apud Plin. *lib.* 7. *cap* 45.

S u g g r u n d a, vel *suggrunda*, varie enim in Pandectis Florentinis hoc verbum scribitur, sunt projecta ex ædibus, quæ ita provehuntur & protenduntur, ut nusquam requiescant *l.* 242. §. 1. D. *de verb. signif. l.* 5. §. *ult.* D. *de his, qui effud. vel dejec. rubr.* D. *de damn. infect.* Apud Vitruvium *lib.* 2. *cap.* 9. subgrunda vocantur. Unde subgrundationem idem dixit *lib.* 4. *cap.* 2. Subgrundas etiam Varro *lib.* 3. *de re rustic, cap* 3. dixit. Græci γεισηποδισματα adpellarunt. Sic enim Moschopulus περι σχεδων. Γεισηποδισματα, αι προβολαι των υπερων οικηματων, αι υπερ τους κατω τοιχους προκυπτουσι γεισηποδες δε, τα φεροντα αυτας ξυλα. Vetus Gloffar. subgrunda, εκθεμα.

S u l p h u a r i a, est sulphuris fodina *l.* 8. §. 10. D. *de pænis.*

S u l p h u r a t a de ligno, id est, ligna sulphure illita *leg.* 55. §. *ult.* D. *de legat.* 3. *l.* 167. D. *de verbor. signif.*

S u m e r e pecuniam, pro mutuo accipere *l* 6. § 6. D. *mandati.*

Sumi dicitur judex, arbiterve, qui ex conventione litigatorum aditur. Sic sumtus arbiter ex compromisso *l.* 50. D. *de recept. arbitr.* Ovid. *lib.* 3. *Metamorph. lib.* 332. Arbiter hic igitur sumtus de lite jocosa. Dicitur & *adsumi* arbiter, qui jam sumto conjungitur, ut loquitur *l.* 32. §. 17. & *l.* 17. §. 5. D. *de recept. arbitr.* sumtus judex ex compromisso Paull. *lib.* 5. *Sent. tit.* 5. vel absolute, sumtus ex compromisso *l.* 71. D. *de judic.* ex interdicto *l.* 21. D. *quod vi aut clam.* Sic etiam judicium *sumere* apud Cicer. *pro Quint.* & *ad Attic.* quod firmatur *l.* 25. §. 3. D. *famil. ercisc.* & *l.* 13. D. *de publician. in rem act.*

Sumito, verbum usitatum in lega-

gatis vindicationis Ulpian. *tit.* 24. *regul.* §. 3. ubi vid. Schulting. p. 650.

Sumi quoque supplicium de aliquo dicitur *l.* 13. 14. & 19. *D. ad SC. Silan.*

SUMMA, pecuniæ quantitas *l.* 23. *D. de verb. oblig.* & passim. Sic summa condemnationis *l.* 3. §. *penult. D. uti possid.*

Summa quoque pignoris id significat, quanti pignus valet, ut summa debiti, pecuniæ debitæ, in quam pignus obligatum est, summam *l.* 87. *D. de furt.*

Summa pro æstimatione *l.* 87. *D. de furt. l.* 5. *D. de jur. dot. l.* 2. § 2. & 3. *D. ad leg. Rhod. de jact.* ubi Cujacius.

Summa reipublicæ Paull. *lib.* 5. *Sent. tit.* 23. §. 3. respublica *l.* 1. §. 20. *D. de exercit. act.* Ita enim loquutos esse veteres, ac summam reipublicæ & summam rempublicam promiscue dixisse monuit Giphanius ad Paull. *eod. loco p.* 502. ubi & *summa respublica* legit. Vid. Gronov. ad Livium *lib.* 26. *cap.* 10. *pag.* 437. *Tom.* 2. Add. Jac. Guther. *lib.* 3. *de offic. dom. Aug.*

SUMMARII dicuntur qui faciendæ rationis summarum quarumcumque periti sunt. Nam & summis tributorum faciendis adhibentur. *Novell.* 30. Cujac. in *exposit. ad Nov. Justin.* 64. *de hortulanis.* Numerantur autem *summarii* inter officia Comitiana. Idem Cujac. in *exposit. ad d. Nov. Justin.* 30. *de Proconsule Cappadociæ.* Vid. & Gothofr. *in not. ad d. Nov.* 30. & 64. *cap.* 1.

SUMMATIM cognoscere *l.* 15. §. 4. *D. de re judicat.* æstimare *l.* 7. §. 1. *D. de hered. petit.*

SUMMINISTRARE. Vid. *Subministrare.*

SUMMITTERE. Vid. *Submittere.*

SUMMOVERE. Vid. *Submovere.*

SUMMUS, *a*, *um.* Summus fundus, & imus opponuntur *l.* 31. *D. de servit. præd. rust.* Summum supplicium *l. ult. D. de sepulcr. viol.* id est, ultimum *l.* 28. *pr.* & §. 14. *D. de pœn.* quod mortem significat *l.* 38. §. 5. *D. eod. tit.* Callistratus in *l.* 28. *pr. D. eod. tit.* Summum supplicium, ait, videtur esse ad furcam damnatio, item vivi crematio, & capitis amputatio. Paull. *lib.* 5. *Sent. tit.* 17. Summa supplicia sunt crux, crematio, decollatio. Ad bestias etiam damnatio ex hoc genere est *l.* 29. *D. de pœn.* ut & Paull. *lib.* 5. *Sent. tit.* 23. ostendit. Summum itaque supplicium est ultimum, ut summum sæpe ultimum & extremum significat. Asin. Pollio *ad Ciceron. lib.* 10. *epist.* 32. Ludis, quos Gadibus fecit, Herennium Gallum histrionem summo ludorum die anulo aureo donatum in XIV sessum deduxit.

SUMMUTARE, id est, clam mutare in *l.* 1. §. 2. *D. de peric. & commod. rei vend.*

SUNT, caussaliter, pro constituunt *l.* 22. §. 4. *D. famil. ercisc.*

SUPELLEX. Eam Pomponius definit esse domesticum patrisfamilias instrumentum, quod neque argento aurove facto, vel vesti adnumeretur *leg.* 1. *D. de supellect. legat.* Alfenus supellectilis esse referibit, quæ ad usum communem patrisfamilias parata, nomen sui generis separatum non habent *leg.* 6. *D. eod. tit.* Tubero supellectilem esse dicebat instrumentum patrisfamilias rerum ad quotidianum usum paratarum, quod in aliam speciem non caderet *l.* 7. *D. eod. tit.* Supellectilis ergo adpellatione vestis non continetur, quoniam proprio generi adscribitur *leg.* 4. *D. de legat.* 1. Origo autem hujus verbi ex-

exponitur in *l.* 7. D. *de supell. legat.* Unde

SUPELLECTICARII servi in *l.* 12. § 13. D. *de instr. vel instrum. legat.* qui supellectilem curant & faciunt.

SUPER pro ultra *Super pretium leg. pen.* D. *de peric. & commod. rei vend.* Sueton. *in Calig. cap.* 36. Quinctilian. *Declam.* 19. Sed quoniam mulieris immodici semper adfectus super cuncta, quæ vel passus sive paullo ante vel feci reatus quoque me dolore concussit. Adde *l.* 11. D. *de dot. prælog.* Livius *lib.* 26 *cap.* 50. Inviolatam tibi sponsam, tuam gratis reddo, & super dotem, quam accepturus es a socero, hæc tibi a me dotalia dona accedunt.

Super etiam pro præter: ut super annuam mercedem *leg.* 7. §. 8. D. *solut. matrim.* Adde *l.* 35. §. *ult.* D. *de legat.* 3. *l.* 18. D. *de peric. & comm. rei vend.*

Super, pro de *l.* 3. *C. de judic.* & passim.

SUPERAMENTA materiarum, pro residua materia *l.* 55. §. 4. D. *de legat.* 3. Hein.

SUPERARE, pro superesse. Sic qui vita superasset in *l.* 78. §. 4. D. *ad SCum Trebell.* & quod superaverit, id est, superfuerit in *l.* 6. D. *de reb. auctor. jud. possid.* Sic etiam Livius *lib.* 22. *cap.* 49. Pepulerunt tamen jam paucos superantes, & labore ac vulneribus fessos, & Virgil. *Eclog.* 9. *v.* 27. Superet modo Mantua nobis, ubi Servius: *supersit* interpretatur. Idem *lib.* 2. *Georg. v.* 314. Infelix superat foliis oleaster amaris ubi Servius *superat*, *superest*. Idemque poeta alibi hoc genus loquendi usurpat. Adde Duker. *p.* 380. Hein.

Superare, obtinere, vincere *l.* 21. § *ult.* D. *de inoff. testam.* & passim.

SUPERBUS Demarathi Corinti filius *l.* 2. §. 2. D. *de orig. jur.*

SUPERDICI in *l.* 13. *in fin.* D. *de jurejur.* est præconis voce, &, ut Apuleius loquitur, boatu pronunciari, & proclamari, ut est in *l.* 16. *C. ex quib. causs. infam. irrog.* Eodemque loquendi genere usus est Arrianus *lib.* 3. *de reb. gest. Alexand.* ἐπιλέγειν διὰ τοῦ κήρυκος.

SUPERDUCERE novercam dicitur pater, qui filiis novercam inducit *l. ult. C. Th. de bon. matern.* ex qua descripta est *l. ult. C. Just. eod. tit.* in qua vulgo male *superinduxerit*, refragante scriptorum codicum scriptura, pro *superduxerit* legitur. Seneca *lib.* 13. *declam.* 1. & 3. Donatus in *Terent. Eunuch. prolog. v.* 9. Phasma autem & nomen est fabulæ Menandri, ex quo noverca superducta adolescenti. Quinctilian. *Declam.* 381. Quidam filio superduxit novercam, & ex ea aliam filiam suscepit. Plin. *lib.* 6. *epist.* 33. novercam filio *inducere* eodem sensu dixit. Sic Græci ἐπάγειν, vel ἐπεισάγειν μητρυιὰν τοῖς τέκνοις dicunt, ut apud Diodor. Sicul. *lib.* 19. *in legibus.* Capitolin. *in Marco cap.* 29. Concubinam sibi adscivit procuratoris uxoris suæ filiam, ne tot liberis superinduceret novercam.

SUPERESSE, existere. Superest accusatio *l.* 3. D. *ad leS. Fab.* actio *l.* 29. D. *de injur.* auxilium *l.* 3. *C. si min. se major.*

Superesse, remanere, supermanere. Sic *superesse* æri alieno, hoc est, ære alieno deducto remanere *l.* 11. D. *de jur fisc.* Sic & superesse tempus dicitur, quod non deficit, sed compleri potest *l.* 16. D. *de manum. testam.*

Superesse, pro præesse & gerere. Superesse negotiis suis *l.* 9. *C. de procurator.* Sic etiam superesse rebus suis, pro sufficere

ea-

earum adminiſtrationi, negotia ſua gerere, ſignificat *l.* 1. §. *ult.* D. *de procurat.* & paſſim. Gellius *lib.* 1. *cap.* 22. de hujus verbi ſignificatione diſputans eos ridet, qui ſupereſſe ſe his, quibus advocationem præbebant, dicebant, pro adeſſe, & prætorem lepida æquivocatione ludentem memorat, qui, cum ei, cujus res erat dixiſſet, advocatum eum non habere: & is, qui verba faciebat reclamaſſet: ego illi vir clariſſime ſuperſum, reſpondit feſtiviter: *Tu plane ſuperes* (i. e. ſupervacas) *non ades.*

Eſt vero hæc loquutio *ſupereſſe* pro *adeſſe* dicentis juridica ac forenſis, eaque antiquiſſima, quam ne optimi quidem ævi ſcriptores ab eo abhorruerint. Hoc enim ſignificatu Sueton. *in Auguſto c.*56. hoc verbo uſus eſt, Et Ciceronem ita loquutum eſſe, Jan. Gulielm. *Veroſilim. II.*, 4. oſtendit. Poteſt etiam addi locus Plauti, non modo ex *milit. glorioſ. Act.* 2. *ſc.* 4. *v.* 3. qui dubiæ lectionis, verum etiam ex fragmento apud Feſtum in *ſuperſtes* Nihil enim differt. *ſuperſtes*, & qui ſupereſt. Hinc eodem referre licebit formulam apud Ciceron. pro *Muræn. cap.* 12. Utriſque ſuperſtitibus præſentis. Add. Caſp. Barth. *lib.*24. *Adverſ. cap.* 12. *p.* 1193. Hein.

Supereſſe, deeſſe notat, in *l.* 27. D. *de ſolution.*

SUPERFICIARIUS. Eum interpretatur Paullus, qui in alieno ſolo ſuperficiem ita habet, ut certam penſionem præſtet, *l.* 74. D. *de rei vindicat.* Alias hac paraphraſi ſignificatur, qui in conducto ſolo ſuperficiem impoſuit, *l.* 18. §. 4. D. *de damn. infect.* Senec. *epiſt.* 13. *Mathematica, ut ita dicam, ſuperficiaria eſt, in alieno ædificat, aliena accipit.* Proinde ſuperficiarii domini non ſunt, ſed quaſi inquilini, quum in alieno habitent *l.* 3. §. *penult.* D. *de oper. nov. nunciat.* Aliquod tamen jus in re habent *l.* 19. D. *de damn. infect.* Et ideo *ſuperficiaria* bonis adnumerantur *l.* 49. D. *de verb. ſignif.* Superficiarios denique prætor loco dominorum habet, & utilibus in rem actionibus tuetur *l.* 1. §. *ult.* D. *de ſuperficieb. l.* 9. §. 4. *l.* 18. §. 4. D. *de damn. infect. l.* 74. & 75. D. *de rei vindic. l.* 16. *in fin.* D. *de pignor. act. l.* 3. §. 7. D. *uti poſſid. l.* 13. §. 3. D. *de pignor.* Igitur ſuperficiarius, ut ait Vult. *ad* § 6. *Inſt. de locat.* dicitur, qui conduxit ſolum ut in eo ædificaret, & pro recognitione dominii nomine ſoli illius quotannis penderet ſolarium, per *l.* 1. D. *de ſuperf.* Hic ab emphyteuta eo differt, quod nimirum jus tantum habeat in ſuperficie, emphyteuticatius non in ſuperficie tantum, ſed in prædio univerſo: ille hoc jus ſibi adquiſiverit reſpectu ſuperficiei poſitæ in ſolo alieno ſuis ſumtibus, hic adquiſiverit ſibi jus emphyteuſeos reſpectu meliorationum, quæ Græcis dicuntur *ἐμπονήματα*, reſpectu, inquam, meliorationum, quas jam fecit, vel adhuc facturus eſt.

SUPERFICIARIUS, *a*, *um.* Fundus ſuperficiarius, in quo ſuperficies aliena eſt *l.* 1. D. *quib. mod. uſusfr. amitt.* ut fundus fructuarius, cujus uſus aut fructus ad alium pertinet. *Superficiarias* ædes in conducto ſolo poſitas, dixit Cajus, in *l. ult.* D. *de ſuperficieb.* Vet. Gloſſar. Græc. *Συπερφικιαρίας οἰκίας καλοῦμεν, τὰς κατὰ τοῦ μισθωθέντος ἐδάφους ἀνοικοδομουμένας ἢ δεσπότῃ καὶ φύσει καὶ νόμῳ ἐκείνου διαμένειν οὗ τινος ἐστι τὸ ἔδαφος.* Superficiaria inſula, in *l.* 12. §. 1. D. *de Publician. in rem act.* Unde & ſuperficiaria prædia: quæ in conducto ſolo certa penſione annua ha-

habentur *l.* 10. *D famil. ercisc.* *l.*16. §. *ult. D. de pign. action.* *l.*49. *D. de verb. signif.*

SUPERFICIENS aqua, pro superfluens, redundans *leg.* 1. §. 11. *D. de aqua & aqua pluv.*

SUPERFICIES adpellatur, quidquid supra faciem terræ, & supra solum existit. Plantæ itaque, vineæ, & arbores agri superficies fuit *l.* 13. *D. de servit. præd. rust.* Caius *lib.* 2. *Inst. tit.* 1. §. 4. Domus etiam solo imposita *superficies* adpellatur. Est enim ædificium superficies soli *leg.* 44. *D. de oblig. & act.* *l.*23. *D. de usucap.* *l.*71. *D. de usufruct.* *l.* 81. §.3. *l.*86. §. *ult. D. de legat.* 1. De servitutibus in superficie consistentibus, vide quæ supra notata sunt in *solum*.

Interdictum de *superficiebus*, quod etiam actio nuncupatur, proponitur duplex, exemplo interdicti *uti possidetis*. Tuetur itaque prætor eum, qui superficiem petit, & defendit, veluti *uti possidetis* interdicto, & omnia, quæ in *uti possidetis* interdicto servantur, hic quoque servabuntur, ut in *l.* 1. §. *proponitur D. de superfic.* Et competit ei, qui superficiem alieni soli conductam vel emtam, aut a se exstructam habet, & turbatur a domino soli, vel ab alio possidente, adversus eum, qui turbat eum in possessione, ne amplius in ea turbetur, quam retinere commodissimum est.

SUPERFICIUM etiam dici, notandum est, & ita in *l.* 32. *D. de jur. dot. scriptum est* & in autographo Pisano in *l.* 1. *D. de superficieb.* ut & apud Caium *lib.* 2. *Instit. tit.* 1. §. 4. Vet. Glossar. *συπερφικιον ιςεν· το επ' αλλοτρειω εδαφει ιςαμενον.* Ita & in *leg.* 39. *D. de legat.* 2. legi, notavit Cujac. *ad l.* 26. *D. de usurpation.* Eadem etiam vox reperitur in marmoribus apud Gruter. *Inscript* p.CXXXVIII. *in fin.* p. DCVIII. 8. ceu observavit Schultiog. *ad Jurisprud. vet. antejust.* p.80.

SUPERFLUO, superflue *l.* 2. *C. in quib. causs. tess. long. temp. præscr.* *l.*6. *C. arbitr. tutel.*

SUPERFLUUM, quod superest, seu reliquum & residuum. Sic superfluum, pro eo, quod ex pretio venditi pignoris, post creditorem dimissum, restat & superest, & quod pluris est, quam ea pecunia, quæ creditori debetur *leg.* 24. §. 2. *l.*7. & 42. *D. de pignor. act.* Sic quoque superfluum dicitur, quod excedit primum debitum *l.* 96. §. 3. *D. de solution.* & quod est supra vires patrimonii *l.* 43. §. *ult. D. de admin. & peric. tutor.* & quod excedit summam, in quam pignus datum erat, vel quod superest soluta pecunia, ob quam pignus obligatum erat, ut in *l.* 52. §. 7. *D. pro soc.* Eoque sensu dicitur *superfluum* sumtuum *leg.* 48. *D. de rei vindicat.*

Superfluum, quod excedit fraudis medium *leg.* 11. *D. de his, quæ ut indign.* Superfluum, quod amplius permissum est, quam permitti oportuit *l.* 61. *D. de jur. dot.* Superfluum pro eo, quod deest ex condemnatione *l.* 1. *C. si advers. rem judicat.*

SUPERINDICTITII tituli in *l. ult. C. de privileg. dom. August.* quemadmodum ex scriptorum librorum auctoritate emendandum est.

SUPERINDICTUM extraordinarium munus ultra solitam & canonicam collationem significat *l.* 1. *C. de indiction.* *l.* 1. *C. de superindict.* *l.*3. *C. de excusat. mun.* *l.* 3. *C. de silentiar.*

SUPERINDUCTIO *leg.* 1. §.1. *D. de his, quæ in testam. del.*

SUPERIOR, in interdicto *l.* 3. *pr. D. uti possid.* in licitatione *l.*4. *C. de vectigal.*

Superstes est, qui jam natus est, & opponitur postumo *l. 8. D. de lib. & postum.*

Superstitio, absolute pro aris & simulacris *leg. 3. C. Th. de Paganis.* quæ ipsis ædibus templorum opponitur *d. leg. 3.* illam etui Constans voluit, has convelli noluit.

Superstitio, pro cultu idolorum *l. 2. C. Th. de pagan.*

Superstitio, de haruspicina *l. 1. C. Th. de malefic.* item de hereticus, ut superstitio Eunomiana *l. 34. C. Th. de heretic.* Tascodrogitarum *l. 10. C. Theod. si de heretic.* judaica *l. 158. Cod. Th. de decurion.*

Superstitio numinis *l. 30. D. de pœnis.*

Superstitiosa sollicitudo *l. 8. C. solut. matrim.*

Supervacue libertas data alieno servo, id est, sine effectu. Paull. *lib. 3. Sent. tit 4. §. 7.*

Suppetere præter tritas significationes, est subjecta persona sua pro alio petere *l. 52. §. 11. D. de furt.*

Suppetere significat prodesse in *l. ult. C. de jurisdict. on.*

Supplere. *Suppleri* dicitur portio, non ea, cui quid deficiebat, sed cui aliquid additur, in *l 15. §. 7. D. ad leg. Falcid.* Sic suppleri portio debita *l. 44. D. de bon. libertor.* Supplere portionem *l. 21. §. 1. D. de jur. patron.*

Supplere quoque judex dicitur, quæ desunt advocatis partium *l. 11. C. ut quæ desunt advoc. part.* & supplet prætor actiones *l. 11. D. de præscript. verb.*

Supplicare, libellum vel preces principi offerre *l. 1. Cod. ut lit. pend.*

Supplicium. Nomen hoc est publicæ animadversionis, exactæ per magistratus pœnæ, ait Quinctilian. *Declam. 272.* Supplicio adfici *l. 1. §. 21. D. ad SC. Silan.* Supplicium perpetui exsilii *l. 8. C. de exsequut. & exsecut.* Supplicium sumi de eo quoque dicitur, qui deportatur *l. 6. §. 7. D. de injust. rupt. irrit.* Ultimo supplicio mactari opponitur pœnæ capitis *leg. 9. §. 1. D. ad leg. Pomp. de parricid.* summum supplicium. Vid. *summum.*

Supponere, subjicere. Suppositus jurisdictioni *l. 1. D. si quis in jus vocat.*

Supponere, interponere *l. 49. D. de action. emt.* Supponere emtorem *leg. 22. §. 3. D. mandati.* personam *l. 34. §. ult. D. de pœn.*

Supponere, pro pignori obligare. Res supposita *l. 6. C. de pignor. action. rubr. D. de reb. eor. qui sub tut. vel cur. sunt, sine decreto non alien. vel suppon.*

Suppositi partus crimen *l. 1. §. ult. l. 9. D. de Carbon. edict.*

Suppositi & objecti casus *l. 2. §. 3. D. ad SC. Velleian.*

Suppressor mancipiorum, plagiarius, qui alienis servis suadet, ut a dominis fugiant, eosque invite vel insciente domino celat *l. 6. l. penult. D. ad leg. Fab. de plagiar.*

Supprimere, celare est *l. 2. D. ad leg. Cornel. de fals.* Sed & *supprimere* videtur, qui reposcentis domino non reddit *l. 44. D. de adquir possess.*

Speciatim *supprimere* testamentum in lege Cornelia testamentaria intelligitur, qui sciens prudensque tabulas testamenti in fraudem heredum, legatariorum, fideicommissariorum, aut libertatium non profert, & qui quum habeat, & proferre possit, eas proferre non curat. Paull. *lib. 4. Sent. tit. 7. §. 3 3.* Isidorus quoque ex Paullo mutuatus *lib. 5. etymol. cap. 24.* suppressum testamentum definit, quod in fraudem legatariorum seu libertorum non

non est palam prolatum. Quod etsi non latet, si tamen personis supradictis non proferatur, supprimi videtur. *Supprimere* ergo celare est, quod crimen in testamentis ad legem Corneliam de falsis pertinet *l. 2. D. ad Leg. Cornel. de fals.* Et ita *suppressas* tabulas accipe in *l. 10. in fin. testam. quemadm. aper.* Sueton. in *Caligula cap 16.* Legata ex testamento Tiberii quamquam abolito, sed & Liviæ Augustæ, quod Tiberius suppresserat, eum fide ac sine calumnia repræsentata persolvit. Idem in *Nerone cap. 34.* Nec dum defunctæ bona invasit, suppresso testamento, ne quid abscederet. Vid. Schulting. *ad Jurisprud. Antejustin. p.495.*

SUPRA pro ultra. Supra dodrantem *l. 1. §. 11. D. ad leg. Falcid.*

SUPREMA, numero multitudinis, absolute pro novissimis judiciis, & ultima voluntate, seu testamento in *l. 25. §. 1. D. de lib. & postum. l.3. §. ult. D. de mun. & honor.* Tacit. *lib.1. Annal. cap.* 8. Nihil eo die senatus egit, nisi de *supremis* Augusti, cujus testamentum inlatum est per virgines Vestales. Quinctilian. *Declam.*264. In supremis constituere. At quod idem auctor *Declam.* 8. ait: *Vidimus igitur frequenter ad vitam post conclamata suprema redeuntes*, sic accipiendum est, post conclamata novissima verba, in quibus fuisse verbum, *licet*, Donatus & Servius *in Virgilium* notant.

SUPREMUS, non is demum, qui post aliquem, sed etiam postquem nemo sit, & quem nemo sequatur, intelligitur *l. 34. D. de vulgar. & pupill. substit. l.32. D. de verb. signif.* Sic supremus dies, pro ultimo *leg. 1. D. de manumiss.* suprema elogia *l. 5. C. de fideic. libert.* supremus vitæ exitus *l. 4. D. de adim. legat.* suprema hora *l. 1. §. 8. D. quand. adpell.* judicia *leg. 5. D. testam. quemadm. aper.* Quinctilian. *lib. 6. cap. de risu.* Consulens eum, an primipilaris ei testamento suaderet ordinare suprema judicia. *Supremum* judicium conferre in fratrem *leg. 40. §. ult. D. de pactis.* ubi de pacto dicitur, vel certe pacto continetur. *Supremus* ex liberis, id est, novissimus *l. 78. §. 3. D. de legat. 2.* supremus mortuus *l. 11. D. de bonor. possess.* suprema mulcta Gell. *lib. 11. cap. 1.* supremum officium *l. 5. D. de religios.* suprema pœnitentia *leg 32. §. 3. D. de donat. int. vir. & ux.* supremæ defuncti preces *l. 55. §. 3. D. ad SC. Trebell.* Sic supremas tabulas, secundum quas se Prætor bonorum possessionem daturum pollicetur, accipimus novissimas, postquas nullæ aliæ factæ sunt *l. 1. §. 1. leg penult. §.2. D. de bonor. possess. secund. tab.* Sed & illæ supremæ habentur tabulæ, quæ sola sunt *leg. 161. D. de verb. signif.* In vulgari quoque substitutione, qua ei, qui supremus morietur, heres substituitur, recte heres substitutus etiam unico intelligitur *leg. 162. D. de verb. signif. l.9. D. de reb dub.* Quum vero plures sunt, ei, qui novissimus decesserit, ex his verbis substitutus succedet *l.9. & 14. in fin. D. ad leg. Falcid.* Supremæ tabulæ ultimæ ceræ vocantur a Martial. *lib.4. epigr. 70.* Moriens reliquit ultimis pater ceris. Supremas etiam tabulas pro testamento Latini auctores dicunt. Martial. *lib. 5. epigr. 40.* Supremus tibi tricies in anno Signanti tabulas, Charine misi. Idem *lib. 5. epigr. 31.* Quadrantem Crispus tabulis, Faustine supremis, non dedit uxori: cui dedit ergo? sibi & Quincti-

ctilian. *declam* 262. Ita quoque interpretanda lex XII. Tabularum: Solis occasus suprema tempestas esto. Et suprema voluntas, pro ultima *l.* 2. *C. de institution.* & passim, & in *verbis SC. Trebelliani*: Supremæ defunctorum voluntates *l.* 1. §. 2. *D. ad SC. Trebell.* quas etiam mortuorum dispositiones dicimus.

SURDUS, qui in totum non audit *l* 7. §. 7. *D. de mun. & honor.* surdus, qui omnino non exaudit *l.* 1. §. *ult. D. de oblig. & action. l.* 1. §. 3. D. *de postul.* surdus, qui tardius exaudit, vel minus audiens *l.* 2. §. 6. *D. de vacat. & excus. muner.*

SURRIPERE. Vid. *Subripere.*

SUSCEPTORES, qui solutionem auri & specierum accipiebant, & modum jugationis, possessorum, & species singulas describebant *l.* 9. *C. de defensor. civit. l* 3. *C. ad leg. Jul. repetund. l.* 5. *C. de exactor. tributor. l. penult. C. de canon. largit. l.* 23. *C. de decurion. l.* 1. & 2. & *tot. tit. C. de susceptor.* susceptores vestium *l. penult. C. de suscept.* vini *l. ult.* §. 20. *D. de mun. & honor.*

Susceptores pro receptoribus latronum Paull. *lib.* 5. *sent. tit.* 3. & 4. Sic & susceptores, qui lusores recipiunt *l.* 1. §. 1. *D. de aleator.*

Susceptores etiam pro litigantibus apud posterioris ætatis scriptores. Vid. *Suscipere.*

SUSCEPTUS, *a*, *um.* pro accepto, & recepto, sic *suscepta* advocatio *l.* 17. *D. de jurisd.*

Susceptus, pro cliente Ammian. Marcellin. *lib.* 17. *cap.* 20. & *lib.* 30 *cap.* 4. Occurrit hoc verbum etiam in *Collat. Leg. Mos. & Rom. tit.* 4. §. 3. ex qua Schultingius emendavit locum Paulli *lib.* 5. *sent. tit.* 15. §. 1. ubi *suspectus* legitur. Vide omnino, quæ ibi de hoc verbo scripsit Schulting. *p.* 487. Hein.

SUSCIPERE, accipere. Suscipere ancillam temporarii ministerii caussa *l.* 2. *C. commodati.* suscipere delationes, id est, onus denunciandi & deferendi *l.* 2. *pr. D. de jure fisci* suscipere depositum *l.* 61. *D. de verb. oblig.*

Suscipere liberos interdum idem est, ac concipere *l.* 17. *D. ad SC. Trebell. l. ult. D. de conjungend. cum emancip. l.* 9. *D. de captiv. junct. l.* 1. *C. eod. tit.*

Suscipere, id est, celare. Sic suscipere fugitivum *l.* 5. *D. ad leg. Fab. de plag.* furem *l.* 48. §. 3. *D. de furtis* relegatos *leg.* 11. *D. de interd. & releg.* servum *leg.* 20. *D. de fideicommiss. libert.*

Suscipere judicium, seu excipere reus dicitur *leg* 7. §. 1 *D. de petit. hered.* & passim ut & defensor in *l.* 2. §. 3. & *leg.* 3. *D. de judic.* Dicitur & judex suscipere judicium *l. penult. D. de vacation.*

Suscipere hereditatem, id est, adire *leg.* 77. §. 7. *D. de legat.* 2. *l.* 16 §. 8. *D. ad SC. Trebell.* curationem hereditatis *l.* 13. *D. de negot. gest.* bona hereditatis *leg.* 76. §. 1. *D. de legat.* 2. fideicommissum *l.* 16. §. 8. *l.* 79. *D. ad SC. Trebell.*

Suscipere etiam dicitur, qui se debitorem alterius nomine constituit, sic *suscipere* æs alienum *l.* 19. §. *ult. D. de jurisd.* obligationem *l.* 45. *D. mandati* nomina *l.* 35. & 44. *D. de administr. & per. tut.*

SUSPECTO, pro suspecte *Suspecto* decedere dicitur, quem non sua morte, sed violentia decessisse suspicamur *l.* 21. *D. de his, quæ ut indign.*

SUSPECTUS *tutor* est, qui non ex fide gerit, licet solvendo sit,

ſit §. 5. *Inſtit. de ſuſpect. tut.* Nam qui fraudulenter tutelam adminiſtravit, etiam ſi ſatis offerat, ut ſuſpectus removetur. Tutorem enim non facultates, ſed fraudulenta adminiſtratio, & callida converſatio ſuſpectum faciunt *l.* 31. *D. de reb. auctor. jud poſſid.* Itaque ſi forte in tutela graſſatus eſt, aut ſordide egit, vel perniciose pupillo, vel aliquid intercepit ex rebus pupillaribus, jam ut ſuſpectus removetur *l.* 3. §. 5. *D. de ſuſpect. tut.* Adparet itaque ex fide, & diligentia, & malevolo propoſito magis, quam ex facultatibus ſuſpectum tutorem argui. Quod in *herede*, quem ut ſuſpectum prætor demiouere vetuit, contra eſt, qui ex ſolis facultatibus ſuſpectus exiſtimatur *l.* 7. §. 5. *D. pro emtore leg.* 31. *D. de reb. auctorit. judic. poſſid.* Vet. Gloſſar. Græcum: *Suſpectus* ὁ κακῶς τὰ τοῦ πουπίλλου διοικῶν πράγματα ἐπίτροπος, & mox: ὁ μεμπτὸς ἐπίτροπος. Hine

Suſpecti poſtulare *leg.* 14. §. 1. *D. de ſolut.* & ſuſpectos poſtulare *l.* 3. & 4. *C. de ſuſpect. tut.* ſuſpecti autem crimen, ſeu accuſatio & poſtulatio deſcendit, ex XII, Tabulis.

Suspendiosi dicuntur, qui ſuſpendio vitam finierunt *l.* 11. §. 3. *D. de his, qui not. infam.*

Suspensio canonica, vel eccleſiaſtica, quæ contingit in officio vel beneficio, vel utroque *c. eos qui diſt.* 32. Suſpenſus autem dicitur quis quandoque *quoad ſe*, quandoque *quoad alios.* Ad priorem caſum pertinet, ſi quis per ſententiam canonis vel hominis eſt ſuſpenſus. Et qui hunc ſciunt, tenentur vitare illum quoad exſecutionem officii, ſi tamen occulte ſit ſuſpenſus per ſententiam canonis, ille qui hoc ſcit, ſi non poteſt eum vitare ſine ſcandalo, non tenetur. Suſpenſus vero *quoad ſe* tantum dicitur ille, qui non per ſententiam canonis, vel hominis, ſed per ſimplicem prohibitionem juris, abſque ſententia lata abſtinere debet a divinis, ſicut quilibet exiſtens in peccato mortali. Si tamen celebrat, non eſt vitandus per alios, etiam ſi ſcirent ejus peccatum.

Sustinere, pati, ſubjici. Sic *Suſtinere* capitis deminutionem *l.* 2. *C. de legit. tut.* cauſſam perduellionis *l. ult. C. de bon. eor.* crimen *l.* 2. *C. ad leg. jul. majeſt* condemnationem *l.* 2. *C. de accuſation.* controverſiam *l.* 7. *C. de liberal. cauſſ.* litem *l.* 2. *ubi in rem act.* maculam *leg. ult D. de natalib. reſtit.*

Suſtinere, ferre, in ſe recipere. Sic ſuſtinere æs alienum *l.* 39. §. 5. *D. famil. erciſc.* damnum *l.* 1. *C. de his, qui ex offic.* periculum *l.* 33. *D. ad SC. Trebell.* ſumtum *l.* 3. §. 2. *D. de legat.* 3. onera *l.* 38. *D. de damn. infect.*

Suſtinere vim, id eſt, contra vim conſiſtere *l.* 24. §. 4. *D. de damn. infect.*

Suſtinere, id eſt, repræſentare perſonam *leg.* 34. *D. de adquir. rer. dom.* & aliis locis. Sic quoque *ſuſtinere* duas ſpecies obligationis *l.* 5. *D. de fidejuſſor.* id eſt, utriuſque rei perſonam repræſentare. *Suſtinere* duas obligationes *l.* 3. *D. de duob. reis.*

Suſtinere pro exhibere, alere, ſuſtentare *leg.* 73. § *ult. D. de jur. dotium.* Ita *ſuſtineri* fœtus, id eſt, foveri, ali *l.* 1. §. 19. *D. de ventr. in poſſeſſ. mitt.* Hoc ſenſu dicitur fundus *ſuſtinere* mille oves *l.* 25: *D. de inſtruct. vel inſtrum. legat.*

Suſtinere pro gerere, vel habere. Sic *Suſtinere* adminiſtrationem *l.* 100. *D. de ſolution.* honorem & munus *l.* 10. *D. de muner. & honor.*

Sustineri, differri & inhiberi ad tempus etiam significat. Sic *sustineri* judicium, actio, pœna, præstatio dicitur *l.* 24. §. *D. de liberal. causs. l.* 5. §. *ult. l.* 7. §. 1. *D. de petit. hered. l.* 35. *D. de jur. fisc. l.* 1. § *ult. D. si famil. furt. fec. l.* 6. §. 9. *D de injust. rupt. irrit.* Ita sustineri fideicommissum *l.* 62. *D. ad SC. Trebell.* actio *l.* 1. §. *ult. D. si famil. furt. fec. dic.* cognitiones *l.* 36. *D. de judic.* judicium *l.* 24. §. 3. *D. de liberal. causs* & simpliciter *sustinendum*, id est, supersedendum *l.* 1. §. *ult. D. de collation. bonor.*

SUTELA fraudium *l.* 7. *Cod. Th. de numerar.*

SUUS & *Sui* dicuntur proximiores ex agnatis *l. ult. D. de gradib. & adfin.* Sui heredes autem describuntur ab Ulpiano *tit.* 22. *regul.* §. 14. & a Paullo in *Collat. Leg. Mos. & Rom. tit.* 16. §. 3. Suos autem heredes in potestate positos vocamus, qui primum potestatis locum obtinent, quasi domesticos & familiares heredes, cum vivo quoque patre quodammodo dominium habere existimentur, nec tam in novum dominium succedere, quam vetus continuare videantur, magisque ad propria aut debita, quam ad aliena bona vocentur §. 2. *Inst. de hered. qualit. & differ. l.* 11. *D. de liber. & postum. l.* 12. *D qui testam. fac.* & apud Plin. *in Panegyrico.* Qua de causa *sui* heredes illico adparent & existunt, & ipso jure heredes deprehenduntur; nec aditione egent *l. pen.* §. 5. *D. de bon. libert. l.* 14 *D. de suis & legit.* Suos heredes, ait Ulpianus *l.* 1. §. 2. *D. eod. tit.* accipere debemus filios, filias, sive naturales, sive adoptivos. Callistratus *l.* 220. *D. de verb signif* Liberorum, ait, adpellatione nepotes & pronepotes, cæterique, qui ex his descendunt, continentur. Hos enim omnes suorum adpellatione lex XII. Tabularum comprehendit. Caius *lib.* 2. *Inst. tit* 8. §. 1. Sui heredes sunt filius, filia, nepos vel neptis, pronepos, proneptis ex nepote, & omnes per virilem sexum descendentes. Similiter & postumi, qui si vivo patre nati fuissent, in potestate futuri erant, sui heredes sunt. Priscian. *lib.* 17 *p.* 1088. *edit. Putsch.* Suus Ciceronis filius heres est patris constitutus. Suus dicitur, ad discretionem illius; qui secundum leges suus non est, id est, sub potestate patris legitimi non est. Ex his vero omnibus cum non nisi confuse colligas suitatem heredis, hujus completam & determinatam notionem sic accipe. *Sui* nempe sunt heredes ex mente juris Romani, liberi sive naturales sive adoptivi in potestate testatoris tempore mortis, ita constituti, vel quasi, ut postea in alterius potestatem recasuri non sint. Vid. § 2. *Inst. de hered. qualit. & diff. l.* 39 D. *de testam. milit.* Requiritur igitur, ut sint tempore mortis in potestate patris defuncti constituti. Hinc emancipati & ex his post emancipationem nati, sui non sunt. Et sui heredes desinunt esse liberi per capitis deminutionem *l.* 6. §. 1. D. *de bonor. possess.* Sui porro non sunt nisi liberi; nec enim constituti in dominica potestate hoc numero censentur. Et hoc liberorum nomine continentur utique præter filium filiamque nepos neptisque, ex filio & pronepos, proneptis ex eo per virilem sexum descendentes; non autem qui per femininum sexum ex filio descendunt, vel qui ex filia nati sunt; hi quippe in aliena potestate sunt constituti. Deinde offi-

efficit suitati si quis natus est post mortem ejus de cujus hereditate quæritur, modo, si hic diutius vixisset, postumus in ejus potestate nasciturus fuisset; & ita intellige sententiam Caii, quod postumi *sui* sint, qui si vivo patre nati fuissent, in potestate futuri erant; tunc enim postumi sunt quasi in defuncti potestate constituti. Denique ii tantum dicuntur *sui*, qui ita in potestate tempore mortis constituti sunt, ut postea per mortem ejus, de cujus hereditate agitur, in alterius potestatem recasuri non sint: Sic nepos in potestate avi cum patre constitutus, dum vivit pater in avi potestate, suus non est avi heres, quia moriente avo recidit in patris potestatem.

Sui initio dicti videntur ratione patris, tamquam in ejus potestate ac dominio juris Quiritum constituti. Jan. A Costa *ad pr. Inst. de hered. qualit. & differ.* Schulting. *jurisp. vet. antejustin. p.* 166. At jurisconsulti subtiliorem suo more rationem investigantes τo *Suus* referre maluerunt ad heredem ipsum, quia talis heres vivo etiam patre *herus* vel *dominus minor* fit, adeoque non tam mortuo patri, quam sibi ipsi succedat, vel dominium in substantia paterna tantum continuet *l.* 11. D. *de liber. & postum.* Adludentes ad hanc juris consultorum notionem veteres auctores, *suum* heredem vocant eleganter, quidquid sibi ipsi succedit. Ita Tertullianus *de resurrect. carn. cap* 12. heredem sibimet existere, scribit, diem, quæ moritur in noctem, & tamen rursus cum suo cultu, cum dote, cum sole eodem integra & tota revivescit. Et auctor *carminis de Phœnice* quod tribuitur Lactantio: Ipsa sibi proles, suus est pater, & suus heres. Vid. Bynkersh *lib.* 1. *observ. cap.* 19. Pari nimirum ratione liberi in potestate patris constituti, quia vivo patre quodammodo domini sunt, ac proinde eleganter *participes* vocantur a Terentio *Heauton. act.* 1. *scen.* 1. *v.* 98. sibi ipsis veluti succedere, vel αυτοκληρονομοι & sui heredes dicuntur. Sic ergo *suos heredes* vocabant, non ratione patris, sed ratione ipsorum heredum, quasi *sui ipsorummet heredes*: unde & *suus* semper præponi observavit Vinnius *ad pr. Inst. de hered. qualit. & differ.* Hein. *sui* & necessarii Ulpian. *tit.* 22. *regul.* §. 24. & Caius *lib.* 2. *Instit. tit.* 3. §. 6. Vetus Glossar. Græcum: *Suus*, ο οικειος, και ζωντος τε διαπεθνηκοτος τροπω τινι δεσποτης πεφυκως.

Suos autem in *l.* 8. 12. & 19. *C. qui accus. non poss.* accipimus parentes, liberos, patronos, patronas, eorumque filios, filias, nepotes, neptes, consobrinos & propinquos *l.* 1. D. *de accusat.*

Suum in genere cujusque dicitur esse quod ad ipsum pertinet, quodque ejus juris est, ut cum definitur justitia constans & perpetua voluntas jus *suum* cuique tribuendi *pr. Inst. de just. & jur.* Quandoque vero hoc verbo *suum* significantur dominium, & ea tantum, quæ sustineri a nobis possunt, non etiam, quæ in nominibus sunt, ut traditur in *l.* 17. §. 2. & *l.* 34. *pr.* D. *de aur. arg. legat.* Sed nec quæ pignori tenentur, suorum adpellatione veniunt *l.* 9. §. *ult.* D. *de supellect. legat.* *l.* 74. D. *de legat.* 3. Ambiguum vero esse, quum quis suum dicit, utrum de toto, an de parte significet, Pomponius in *l.* 239. §. *ult.* D. *de verb. signif.* scribit, quoniam & id nostrum est, quod nobis cum alio commune est. Quum quis *suos* servos dicit, hi designari videntur, quos paterfamilias suorum nume-

ro habuit, & qui pleno jure ejus fuerunt. His vero fructuarii servi non continebuntur, nec venales habiti servi. Servi plane cum alio communes, & bona fide possessi, & quorum ususfructus alienus sit, continebuntur *l.* 71. 73. & 74. D. *de legat.* 3. Suum etiam non videtur, quod vindicari non potest *l.* 27. §. 2. D. *de aur. arg. legat.*

Suum consequi & recipere creditores pro eo, quod sibi debetur, consequi jurisconsulti eleganter dicunt. Unde Ulpianus in *l.* 6. §. 6. D. *quæ in fraud. creditor.* eum, ait, qui *suum* recipiat, nullam videri facere injuriam, hoc est, eum, qui quod sibi debetur, receperit.

Suum aliquando relative sumitur, ut in *leg.* 5. §. 22. D. *de agnosc. & alend. lib.*

Pro *suo* possidere *l.* 67. D. *de jur. dot.*

Suæ ætatis esse dicuntur, qui minorem ætatem excesserunt *l.* 27. D. *de negot. gest. l.* 5. §. 2. D. *de act. tut.* Si tamen testator alicui ita legaverit, quum suæ ætatis fuerit factus, facti quæstionem esse, tamen posse de voluntate disputari, si quis ita dixerit, quum suæ ætatis vel legitimæ ætatis fuerit factus, Ulpianus scribit, utrum de pubertate, an de viginti quinque annis sensum sit *l.* 50. *in fin.* D. *de legat.* 3. Hoc exemplo videtur Tribonianus in Alexandri rescripto verba hæc: *suæ ætatis factus sit*, interpretari, si pupillarem ætatem excesserit *l.* 3. *C. de testam. tut.*

Sui arbitrii & suæ auctoritatis, est, sui juris esse, quales sunt, qui nullius potestati subjacent *tit. de his, qui sui vel al. jur.* Ulpian. *tit.* 4 *regul.* §. 1. sui juris sunt familiarum suorum principes, id est, paterfamiliæ itemque materfamiliæ. Item sui juris & filius familias esse, opponuntur in *l.* 24. D. *ad leg. jul. de adulter.* Sic quoque quis dicitur suæ potestatis esse *l.* 43. D. *de oblig. & action.* Et suæ potestatis fieri, dicuntur servi manumissione *l. ult.* D. *de liberal. causs.* In eumdem sensum dixit Spartian. in *Hadriano cap* 18. Decoctores, ait, bonorum, si suæ auctoritatis essent, catamidiari, in amphitheatro & dimitti jussit.

Suæ mentis esse *l.* 7. §. 1. D. *ad leg. jul. majest. l.* 11. D. *de interdict. l.* 11. §. *ult.* D. *de tutor. & curat. dat.* qui compos mentis est. Suæ mentis effectus furiosus *l.* 39. D. *de judiciis.*

Sua morte decedere dicuntur, qui naturali morte, & natura sua obeunt *l. ult.* §. 1. D. *de bon. damnat.* Sueton. in *Jul. c. ult.* *Percussorum autem fere neque triennio quisquam amplius supervixit, neque sua morte defunctus est. Damnati omnes, alius alio casu periit* significat enim omnes biothanatos fuisse, ut cum Firmico loquar. Trebell. Pollio in 30. *Tyrann. cap.* 37. Multi enim dicunt, eos ab Aureliano interemtos, multi morte sua esse consumatos. Βιαιως αποθανοντας η κατα μοιραν, separat Lucianus in *Philopseud p.* 346. *Tom.* 2. *oper.* id est, violenta morte, vel sua morte. Sua ergo mors est, quæ violenta non est, quæ naturalis interitus dicitur *l.* 14. §. *ult.* D. *depositi.* ubi & *natura sua interfici* dicitur, qui naturali & sua morte perit. Eodem genere fato suo cadere dixit Ovid. *lib. Tristium eleg.* 2. sic & simplici morte, & non violenta, ut apud Justin. *lib.* 44. *cap.* 4. *n.* 4. & Quinctilian. *declam.* 6. Sic etiam sua natura rem intercidere accipimus in *l.* 14. §. *ult.* D. *depositi.*

Suo nomine agere *l.* 5. §. 6. D. *de dol. mal. except.* Suo quoque

que nomine pater vel dominus conveniri dicuntur quando in solidum, non de peculio vel in rem verso in eos actio intenditur *leg.* 6. §. *penult. D. quæ in fraud. credit.*

Suus non est furiosus, id est, non apud se est *l.* 7. §. 9. *D. quib. ex causs. in possess.*

Suum aliquando relative sumitur ut in *l.* 5. §. 22. *D. de agnosc. & alend. lib.*

Suus pro ejus *l.* 7. *D. de suvel. & rat. distr.* sic *sua* factio *l.* 2. § 24. *D. de orig. jur.*

ΣΥΓΚΤΗΣΙΣ *l.* 34. §. 1. *D. de legat.* 2. *συγκτησις αγωνοφορων χωριων* id est, latifundium amerinis obsitum Comanæ. Συγκτησις ergo est plurium agrorum conjunctio, qui sub uno colono coluntur, qualia erant prædia illa sub cura villici primi in *leg.* 35. §. 1. *D. de legat.* 3. Bynkersh. *lib.* 6. *observ. cap.* 9. Ferrand. Adduens. *Explicat. lib.* 1. *p.* 840. *Tom.* 2. *Thesaur. jur.* Occurrit etiam hoc verbum in *l.* 30. §. 1. *D. de adim. legat.* & in *Novell.* 116. Hein.

Sycaminon in *l. penult. D. de extraord. crimin.* cujus radicibus nihil aggeres continebantur. Alii Sycomorum legunt pro Sycaminonem.

ΣΥΚΩΝ fit mentio in *Novell.* 59. *cap.* 5. ibi: transitus Justinianarum seu Sycorum. Jul. hic: Justinianæ vel Sycæ. Steph. Sycenæ. Συκαι καθ' *υμας Ιουστινιανα προσαγορευθεισαι.*

ΣΥΚΟΦΑΝΤΕΙΣ in *leg.* 17. *C. ex quib. causs. infam. irrog.* legendum censet Cujacius *lib.* 13. *observ. cap.* 3. Desid. Herald. *Animadvers. I.* 10. 1. Cujus nominis Festus hanc adfert originem. Atticos quosdam juvenes solitos aiunt irrumpere, ficusque deligere: quam ob caussam lege est constitutum, ut qui id fecisset, capite truncaretur, quam pœnam qui persequerentur, ob parvula detrimenta sycophantas adpellatos, ut sycophanta jam dicatur litis levissimæ etiam accusator.

ΣΥΜΒΙΒΑΣΙΣ, in *Novell.* 86. *cap.* 1. est pactum *φιλικη συμβιβασις* in *Novell.* 117. amicabilis conventio.

Symphonia in *l.* 15. §. 1. *D. de usufruct.* pro symphoniaco, ut interpretatur Bynkersh. *lib.* 3. *observ. cap.* 14. Hein.

Symphoniacus. Symphoniaci pueri, qui ad modulationes musicas concentusque faciendos comparantur. Cic. *pro Milone.* Milo tum casu pueros symphoniacos uxoris ducebat. Paull. *l.* 12. §. 1. *D. ad leg. Aquil.* Si quis ex comœdiis, aut symphoniacis unum occiderit. De his meminit & Asconius *in Divinat.*

Synagoga adpellatur vel sollemnis in synagogis conventus, vel ipse locus & ædes Synagogæ, pari prorsus ratione, qua Christiani sacras non minus ædes, sive templum quam ipsam in templis congregationem ecclesiam nuncupare solemus. Sed & generatim conventus, congressus, hominomque cœtus qualiscumque *Synagoga* vocabulo signari aliquando consuevit. Selden. *de jur. nat. & gent. secund. disciplin. hebr. lib.* 4. *cap.* 9. De synagogis autem Judeorum variæ exstant constitutiones *in tit. C. Justin. & Theod. de judæis & cælicol.* Adde Reines. *ad Inscript. p.* 1002. & quæ de synagogis haud exstruendis ex legibus differit Jac. Cujacius *lib.* 16. *observ. cap.* 3.

ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑ Græcis negotium gestum & ultro citroque obligationem significat *l.* 7. *D. de pact.* conjuncta *l.* 19. *D. de verb. signif.*

Syndicus. Hoc nomine signi-

gnificantur actores universitatum, collegiorum, societatum, & aliorum corporum, per quos tamquam in republica, quod communiter agi fieri oportet, agitur & fit *l.* 1. §. 1. *l.* 6. §. 1. & 3. D. *quod cujusq. universit. nom.* Defensores quoque civitatum, & qui ad earum caussas vel agendas vel defendendas eliguntur Syndici adpellantur *l.* 1. *l. ult.* §. 13. D. *de muner. & honor.* Vetus Glossar. Syndicus, actor & administrator. Syndicus universitatis & collegii, est qui constituitur ad agendum vel defendendum caussas nomine universitatis. Syndicus municipum *l.* 5. §. 11. D. *quod vi aut clam.*

SYNEDRIUM, id est, consessus, collegium, concilium *l.* 6. D. *de decret. ab ordin. fac.*

Synedria judæorum in *l.* 17. *C. de judæis*, quæ est *l. ult. C. Theod. eod. tit.* Tribunalia veterum Judæorum, & quæ fuere ipsis, præfecturas juridicas, caussis rebusque tam publicis quam privatis, tam sacris quam profanis, id est, omnimodis, discutiendis definiendisque præstitutas universas, sive ex collegarum, sive ex consiliariorum ministrorumque aliorum adsessura aut conventu, synedriorum seu consessuum ac consistoriorum nomine, aut indigitari solere, aut rite satis significari, scribit Jo. Seldenus *de synedriis hebræorum*, *initio.* Quomodo autem a synagogis differant hæc *synedria*, exposuit Jac. Gothofred. ad *l. ult. C. Th. de judæis.*

ΣΥΝΕΙΣΑΚΤΟΙ mulieres, quas clerici *sororum* nomine in contubernio habebant: quæ & *αγαπητας*, & *focariæ* in *Concil. Lateran* sub Alexandro Papa III. *cap.* 2. Earum consortium & concilium Nicænum ademit clericis, & ipsæ leges nostræ severius notant in primis *l.* 9. *C.* & *l.* 44. *C. Theod. de episcop. & cler.* Exstat & Jo. Chrysostomi oratio *προς τυς συνεισακτυς εχοντας*, *Tom.* 4. *oper. p.* 247. Cujac. *lib.* 2. *observ. cap.* 1. Hein.

SYNGRAPHA, Cicero *lib.* 5. *ad Attic. epist.* 21. & *lib.* 6. *ep.* 2. Asconius in I. *contra Verrin. cap.* 36. Inter syngraphas, & cetera chirographa hoc interesse tradit, quod in ceteris tantum, quæ gesta sunt, scribi solent, in syngraphis etiam contra fidem veritatis pactio venit, & non numerata quoque pecunia, aut non integra numerata, pro temporaria hominum voluntate scribi solent, more institutoque Græcorum, & ceteræ tabulæ ab una parte servari solent, syngraphæ signatæ utriusque manu, utrique parti servandæ traduntur. In jure vocabulum hoc non occurrit, quid autem a chirographo differat, exponit Salmas. *lib.* 1. *de usur. cap.* 5. & *modo usurar. cap* 10. XI.

ΣΥΝΗΜΜΕΝΟΝ, connexum genus corporum, quod ex contingentibus, hoc est, pluribus inter se cohærentibus constat, ut ædificium, navis, armarium *l.* 30. *pr. D. de usurp. & usucap.*

SYNODITÆ, monachi *l.* 6. *C. de episcop. audient. leg.* 57. *C. Theod. de adpellat.* qui in *l.* 16. *C. Theod. de pæn.* cœnobitæ vocantur.

SYNODUS diœceseos in *l.* 23. *C. Theod. de episcop.* est synodus episcoporum, e multis provinciis sub uno patriarcha, vel primate sub exarcho constitutorum coacta.

SYNONETUM, publicam comparationem specierum, quæ in commune fiebant, Imperatores adpellant *l.* 1. *C. Theod. de public compar.* quam coemtionem adpellari in *l.* 2. *Cod. de frum. urb.*

urb. Constantinop. & in *rubr. C. ut nemin. lic. in coemtion. spec.* docuit Jac. Cujacius *lib.* 1. *observ. cap.* 35. Cui adde Græcum ex *Tiberii Constitutione cap.* 6 locum, in quo ita est: η καθ' ημετεραν κελευσιν, ευπορεας ενεκα της ευδοξυ ταυτης πολεως, η κ; ετερων προφασεων χαριν, συνωνην τινα ειδων γινεσθαι συμβαιη, τυτοις απασιν υ μονον τυς αλλυς υποτελεις, αλλα γαρ δη κ; τας των βασιλικων οικων κτησεις κ; οικησεις υποκεισθαι βυλομεθα, id est, aut nostro jussu, quo abunde huic inclytæ civitati annonæ fit, aliarumve occasionum caussa, specierum quamdam contributionem fieri contingat: his omnibus non modo alios subditos, verum Augustarum domuum possessiones & habitacula etiam obnoxia esse volumus. Suidas de onere synoneti in hunc modum scribit: Συνωνη το αχθος οτι επι Ιυςινιανυ η τυ σιτυ φορα ιςεταξε, &c. Synone onus, quod Imperante Justiniano frumenti proventus non copiosus erat &c. & rursus: τον τε σιτον ειωθεν τω δημοσιω χωριζεσθαι, και τιμημα ετερον υπερ αυτυ καταπιθεσθαι, τυτο το αχθος, οπερ συνωνην καλει νεωμικοι. frumentumque de domo cujusque in publicum seponi, & pretium aliud ipsi imponi, quod ipsum onus fuit, quod synonen vocare institutum est. Quo ex loco adparet, hanc coemtionem sic accipi, ut provinciales res annonarias forensibus pretiis, fisco vendere cogerentur, & ne aliquis præter fiscum ejusmodi annonas divenderet, quo uniformiter tolerabile annonæ pretium popularibus usibus servaretur. Cassiodor. *lib.* 12. *var.* Lardi, inquit, atque tritici species nullis temporibus coemtionis nomine inde decernimus postulari.

SYNOPSIS. Augustin. Steuchus in Vallam de donatione Constantini. Et in epistola quadam Valentiniani, Theodosii & Arcadii ad Sallustium Præfectum Urbi: Jam illud, ait, ipsa res exigit, ut & *synopsis* operis construendi fideli tendatur examine.

Synopsis rerum pupillarium, id est, inventarium vel repertorium *l.* 5. §. 11. *D. de reb. eor. qui sub tut. vel cur.* Hein.

ΣΥΝΣΙΤΟΙ, confrumentales *l ult. D. de colleg. & corp.* Vid. *confrumentales.*

ΣΥΝΤΑΜΙΝΟΝ. Vid. ΣΥΚΑΜΙΝΟΝ.

SYNTHESIS. Hanc videntur Jurisconsulti accipere pro universa veluti serie & compositione quadam vestium in *l.* 38. §. 1. D. *de aur. arg. legat.* ut & Martial. *lib.* 2. *epigram.* 48. Si miceat innumeris arcula synthesibus. Vulgo autem dicitur *vestis cubicularis & cænatoria*, ut adparet ex Martial. *lib.* 5. *epigr.* 121. & *lib.* 14. *epigr.* 1. & 141. & Sueton. in *Neron. cap.* 51. & Tertullian. *de pallio cap.* 4.

Recte *Synthesin* vestium interpretatus est Brissonius. Intelliguntur enim vestes, quarum una ab altera sejungi non solet, vel quæ una & simul indui solent Vid. Bynkersh. *lib.* 4. *observ. cap.* 24. Quæ de veste cænatoria addidit Brissonius, reperiit Pancirol. *Var. lect. II.* 100. Sed eam notionem locus nullus hic adductus probat. Martialis liber quintus epigrammata 121. non habet. In reliquis *synthesis* æque alias vestes, ac cœnatorias potest significare. Apud Suetonium quoque *synthesinam* esse vestem cœnatoriam, nemo dixerit. Denique apud Tertullian. *multitiam synthesin* non esse vestem cœnatoriam, sed quamlibet mollem ac delicatiorem jam in notis observavit Nic. Rigaltius. Unde mireris, similem errorem errasse

Octa-

Octav. Ferrar. *de re vestiar. Part.* 1. *lib.* 1. *cap.* 30. Hein.

Synthesis prædiorum *l.* 1. *D. de reb. dub.* Vid. Συγκτησις, & adde Pancirol. *Variar. lect.* II 68.

SYRIA in *l.* 78. *D. de hered. instit.* Syrias autem multitudinis numero nominari in *l.* 7. §. 14. *D. de interdict. & relegat. l.* 3. *D. de censib.* mirari desinet, qui Syriam Cœlem & Phœnicem legerit in *l.* 1. *D. de censib.* & *l.* 37. *D. de reb. auctor. judic. possid.* Unde Syria prima in *l.* 1. *C. de offic. comit. orient.* & Syria secunda in *l.* 5. *C. de advocat. divers. judic.* In *Notitia* quoque *Imperii Romani* Syria salutaris ponitur. Syriæ autem nomen latissime patuisse Guillelm. Tyrensis Pontifex *lib.* 13. *de bello sacro cap.* 2. docet.

SYRIARCHIA, Sacerdotii nomen in Syria *l.* 1. *C. de natural. liber. l. un. C. de offic. comit. orient. l.* 103. *C. Theod. de decurion. Novell.* 89. Unde Syriarchæ in *l. ult. C. Th. de expens. ludor.* qui hoc sacerdotio fungebantur, erant numerarii & ludorum editores. De hoc sacerdotio fuse dixit Jac. Gothofr. ad *l.* 1. *C. Th. de præd. senator. l.* 2. *C. Th. de expens. ludor. l.* 103. *C. Th. de expens. ludor.*

SYRUS insula, in quam relegari damnati solebant. *Collat. Leg. Mos. & Rom. tit.* 15. §. 2. ubi vide quæ Pithoeus differit. Hein.

ΣΩΡΙΤΗΣ, cavillationis genus, qua ab evidenter veris ad evidenter falsa gradatim, & per brevissimas mutationes perducimur *l.* 177. *D. de verb. signif. l.* 65. *D. de regul. jur.* Cicero *lib.* 2. *de divination. cap.* 4. acervalem vertit. Ab aliis acervus vocatur. Inventum autem a Chrysippo Diogenes Laert. *lib.* 7. *segm.* 197. scribit. Enim vero syllogismum etiam simplicem cavillationem dixeris, si termini medii fiat subtilis mutatio, quæ si exsulaverit in eo, quem logici soritem dicunt, hic neque cavillationis nomine notandus erit. Quia vero in sorite mutatio illa facilius subrepit, hinc fallacem illam propositionum coacervationem, in qua subtilis illa fit terminorum significationis mutatio, ad falsum aliquod inducendum, soritem nominarunt. Vid. *Sophisma.*

T.

T & D. litteras in libris juris nostri sæpe commutari, conductis variis exemplis ostendit Radulph. Fornerius *lib.* 1. *rer. quotidian. cap.* 10. Hanc litteram veteribus SCtis scribi solitam, Valer. Max. *lib.* 2. his testatur verbis: Illud quoque memoria repetundum est, quod tribunis plebis intrare curiam non licebat, ante valvas autem positis subselliis, decreta patrum attentissima cura examinabant, ut si qua ex iis improbassent, rata esse non sinerent. Itaque veteribus SCis T. littera subscribi solebat: eaque nota significabatur illi Tribunos quoque censuisse, qui quamvis pro commodis plebis excubabant, inque imperiis compescendis occupati erant, instrui tamen ea argentis vasis, & annulis aureis publice præbitis patiebantur, quo talium rerum usu auctoritas magistratuum esset ornatior.

TABARDUM, vestis genus memorat *Clementin. cap. ult. de vit. & honest. cleric.*

TABELLÆ adpellatio in *l. fin. C. de præd. decur.* eo sensu accipi debet, quo *periculum in rubr. C. de sent. ex peric. recit.* id est, pro scriptura brevi concepta. Nec ex tabella, inquit, Imp. decretum recitari, sed curialium vel majoris partis curiæ rela-

relatione currente &c. Accurfius pro functione delegati judicis accipit, fed perperam, ut oftendit Budæus in *poster. annot.* Sententia autem verborum hæc eft. Decretum curiæ ubi exigitur, ex tabella, feu periculo, vel breviculo fieri non debet, fed viva voce, confenfu curiæ & fententia competentis judicis, ná quid pro fcriptura exceptoribus dari fit neceffe: add. *l.* 9. §. 2. *D. de offic. proconf.*

Tabellarius. Vetus Gloffar: Tabellarius vel Tabellio eft publica perfona, Sacramento adftrictus in civitate, qui civitatis rationes fcribit, & in acta redigit. Differre tamen *tabellarium* & *tabellionem* monet Vultejus *de judic. lib.* 1. *cap.* 7. *n.* 36.

Tabbellarius fervus *l. penult. D. de adquir. rer. dom.* litterarum gerulus, ut Caffiodorus loquitur. Vid. *Tabularius.*

Tabelliones funt publici contractuum & teftamentorum fcriptores, feu qui inftrumenta formant, conficiunt & confcribunt *l.* 1. *C. ut nemo ad fuum patr.* *l.* 2. *C. de eunuch.* *l.* 17. *C. de fid. inftrum.* *l.* 24. *C. de teftam.* *l.* 9. §. 4. *C. de pœn.* ubi iidem pragmatici adpellantur *l.* 14. §. 3. *C. de facrof. ecclef.* *l.* 29. & 31. §. 1. *l.* 49. *C. de Epifcop & cler. Novell.* 73. Adde Cujac. *ad l. univerfos C. de decur.* & Gothofr. *ad d. l.* 2. *C. de eunuch.* & *ad Novell.* 44. *in epigraphe* Suidas *Tom.* 3. *pag.* 422. Ταβελλιον α τα της πολεως γραφων συμβολαια, ο παρα τοις πολλοις νομικος λεγομενος απαντα επιτελων τα των πολιτων γραμματεια, εκαστον αυτων οικειοις επισφραγιζων γραμμασι. Tabellio, qui civitatis contractus fcribit: vulgo *νομικος* dictus. Vel qui omnes civium tabulas conficit, unamquamque earum manu fua obfignans.

Porro inftrumenta a tabellionibus (quos nunc Notarios publicos vocamus) confecta five confcripta *αγοραια* dicuntur *d. Novell.* 73. 32. 46. 117. 142. & *Edicto* 7 forenfia five publica *l* 20. *C. de fid. inftrum.* De ais fpecialis eft *Novell.* 44 *περι συμβολαιων γραφων*, ex qua intelligitur habere eos ftationes fuas, quas & gradus & fcamma Græci vocant, & miniftros five difcipulos, itemque adjutorem five fubftitutum confirmatum apud acta Magiftri cenfus. Et Leonis *Novell.* *περι πολιτικων συμβολαιων διαταξεων*, ex qua intelligitur fuiffe certum tabellionum corpus fub primicerio, a quo ex collegii fententia tabelliones quique creabantur, non nifi homines fidei probæ & fcribendi, loquendique peritiffimi, nec non & jurifperiti, qui gererent libros LX *βασιλικων*, & habere.

Taberna. Illius adpellatio omne utile ad habitandum ædificium demonftrat, ex eo, quod tabulis claudatur *l.* 40. §. 8. *D. de legat.* 1. Unde *tabernacula* & *contubernales* adpellantur *l.* 183. 184. *D. de verb. fignif.* Diomedes *lib.* 3. *p.* 487. Secunda fpecies togatarum, quæ tabernariæ dicuntur, humilitate perfonarum & argumentorum fimilitudine comœdiis pares, in quibus non magiftratus, regefque, fed humiles homines, & privatæ domus inducuntur, quæ quod olim tabulis tegerentur, communiter tabernariæ vocabantur. Ifidorus *lib.* 15. *orig. cap.* 2. Tabernæ olim vocabantur ædiculæ plebeiorum parvæ & fimplices in vicis, axibus, & tabulis claufæ. Unde & tabernariæ, quod foleant confidere. Dictæ autem tabernæ, quod ex tabulis, lignifque erant conftructæ, quæ nunc etfi non fpeciem, nomen tamen retinent. In *l.* 12. *D. quib. mod. ufusfr.*

usufr. amitt. tabernæ diætis seu habitationibus opponuntur.

Tabernarum vero species variæ sunt, ut argentaria *l.* 32. *D. de contrah. emt.* casearia *l.* 8. §. 5. *D. si servit. vind.* cauponia *leg.* 43. *D. de ritu nupt.* Tabernas quoque Suidas *Tom.* 3. *p.* 422. καπηλεια και πανδοχεια cauponas & diversoria interpretatur. Taberna ferraria *l.* 13. *D. de instr. vel instrum. legat.* Item & Taberna negotiatoria & purpuraria dicitur in *leg.* 2. *D. de institor. act.* *l.* 91. §. 2. *D. de legat.* 3.

Tabernæ instrumento legato, loci duntaxat non etiam totius negotiationis instrumentum legatum videtur: proinde institores legato non continebantur. Aliter atque si instructa taberna legetur *l.* 185. *D. de verb. signif.* *l.* 53. *D. de instruct. vel instrum. legat.* Tabernam autem qui pignori dat, merces, quæ in ea sunt, obligare videtur *l.* 34. *D. de pignorib.*

Taberna cum cœnaculo *l.* 7. *D. de instr. vel instrum. legat.* Tabernam exercere *l.* 13. §. *ult.* *D. de instit. act.* Tabernæ præpositus *l.* 3. & 19. §. 2. *leg.* 8. *D. eod. tit.*

TABERNARIUS, ut habet Vetus Glossarium, est, qui tabernam exercet *l.* 52. §. 1. *D. ad leg. Aquil.* *l.* 5. *D. de institor. act.* qui etiam tabernæ præpositus dicitur.

TABSANA coopertoria in *l.* 38. §. 1. *D. de aur. arg. leg.* sunt stragulæ, quæ Tabiis, oppido Liguriæ, sive ut alii volunt, Paphlagoniæ, auctore Pancirol. *Var. lect* II. 100. conficiebantur: quod oppidum hodie magis claret vino Apicio, quam stragulis, ut scribit Cujacius *lib.* 26. *observ. cap.* 29.

TABULA. Tabulæ non testamenti dumtaxat, sed & contractuum & alterius cujuscumque negotii dicuntur, ab eo, quod in tabulas ligneas cera illitas ea referre solerent. Unde & ceratæ a Plauto in *Asinaria* adpellantur. Exinde & bonorum possessio *contra tabulas* & *contra lignum* dari vulgo dicebatur *l.* 19. *D. de bon. possess. contr. tab.* Tabulæ testamenti in prætoris edicto, quo secundum tabulas bonorum possessio defertur, & in interdicto de tabulis exhibendis, accipimus omnem materiæ figuram. Sive igitur tabulæ sint, sive cujuscumque materiæ, sive chartæ, sive membranæ, sive corium animalis alicujus, tabularum adpellatione continebantur *l.* 1. *D. de bonor. possess. secund. tab.* Paull. *lib.* 4. *sent. tit.* 7. §. *ult.* Interdictum de *tabulis* exhibendis datur omnibus, quibus aliquid est scriptum in tabulis vel pure, vel in diem, vel sub conditione, sive sint heredes, sive legataris, sive fideicommissarii. Et pertinet hoc interdictum non tantum ad testamenti tabulas, verum etiam ad omnia, quæ ad caussam testamenti pertinent, scilicet codicillos ut *l.* 1. §. 2. *D. de tab. exhib.* Adde Cujac. *lib.* 4. *rec. sent. tit.* 7. qui dicit interdicto de tabulis proferendis teneri eum, qui tabulas supprimit. Exhibere autem est materiæ ipsius apprehendendæ copiam facere apud Prætorem, ut ex ejus auctoritate signatores admoniti, veniant ad recognoscenda signa *l.* 3. *D. de tab. exhib.*

Memorantur autem in jure nostro & alias, *Tabulæ* auctionales apud Ambrosium *lib.* 2. *epistol.* cautionis *l.* 3. *D. de suspect. tut.* rem salvam fore cautionis *l.* 5. *D. eod. tit.* contractus *l.* 4. *C. si quis alteri vel sibi* dotis *leg. penult. pr. D. de donat. int. vir. & ux.* emtionum *leg.* 1. *C. Th. de his, qui ven. ætat.* instrumentorum reipublicæ *l.* 31. & 32. *D.*

D. de furt nuptiales *l.* 31. *pr.* *D. de donation.* obligationis *l.*6. *C. de fidejussor.* quibus pecunia expromissa erat *l.* 104. §. 1. *D. de legat.* 1. testamenti, quæ & simpliciter *tabulæ*, ut apud Juvenalem *sat.*14. Posthæc tabulas mutare paravi. Sic & *tabulas* ad natam filiam pertinentes *leg.* 9. *C. de nupt.* & in prætoris edicto de bonorum possessione secundum vel contra tabulas, & de tabulis exhibendis. Tabulæ plane testamenti non intelliguntur, in quibus heres scriptus non est, magisque codicilli, quam testamentum intelliguntur *l. ult. D. de jur. codicill.* Sic & *Tabulæ* substitutionis *l* 18. §.4. *D. de ann. vel cibar. leg.* supremæ *l.*1. §.1. *D. de bon. possess. sec. tab.* venditionis *l.*2. *C. si mancip. ita ven.* & apud Senec. *lib* 4. *controvers.*

Tabulas novas dicebant Romani legem quæ ferebatur de ære alieno plebi invitis creditoribus relaxando. Quæ lex sæpius Romæ lata est, maximasque turbas peperit.

Tabulæ ad januam fixæ. De his vide in voce *figere.*

Tabulariam administrare *l. ult. C. de serv. reip.* Vide *tabularius.*

Tabularium, in quo sunt complurium mancipiorum emtiones, sed & fundorum, & variorum contractuum instrumenta: præterea & nomina debitorum *l.*92. *princ. D. de legat.* 3. est vero hoc privatum tabularium. Sumitur *tabularium* pro archeio, id est, eo loco, in quo instrumenta, litteræ, tabulæque publicæ recondebantur, in quibus communia pascua, prædia, vectigalia, portoria, civitates redemtionesque publicanorum perscripta erant. Cic. *de Nat. Deor.* Sed exeamus e theatro, veniamus in forum, cessum ite precor, quid? ut judicetur qui tabularium inciderit. Virgil. *Georg. lib.* 2. Insanumque forum, aut populi tabularia vidit. Ubi Servius: Tabularium in æde Saturni, & ærario fuisse scribit: cum tamen Livius *lib.* 43. ita scribat. Censores ex templo in atrium Libertatis ascenderunt, & ibi signatis tabulis publicis, clausoque tabulario, & dimissis servis publicis negarunt se, &c. Tabularium, φυλακτήριον συμβολαίων interpretatur Brisson. ex Plutarchi *Quæstion. Rom.*

Tabularius a tabulis dicitur *l ult. D. de muner. & honor. l.*2. *C. de jure fisci l.*1. *C. de tabular.* qui instrumenta publica testationesque conscribit *l.* 11. *C. qui pot. in pign.* ubi tabularii & conditionales vocantur. Ibidemque sunt, qui dicuntur tabelliones, memoranturque in *l. ult C. de jur. emphyt. l.*8. *C. de testam. mil. l.* 9. *C. de defensor. civit. l. un.* §.1. *C. de latin. libert. toll. l. un. C. de annal. except. l.*2. *C. de conven. fisc. debit. l.*1. *C. de his, qui ex publ. ratiocin.* Tabularios definit Cujac. hoc modo: *Tabularii*, inquit, sunt, qui civitatum aut provinciarum chartas & rationes tractant, supputant, qui præsunt tabulario civitatum, in quo pleraque publica & privatorum reconduntur, veluti debitorum obsignatæ pecuniæ. Et de chartis liquet ex *l. pen. C. de tabular. l. fin.* §.10. *D de mun. & honor. l.* 3. §. 3. *D. de tab. exhib.* De rationibus vero ex *l.* 1. *& l. missi C. de exact. tribut. l.* 2. *C. de numer. l.* 1. *C. de immun. nemin. conced. l.* 1. *C. de censib.* In rebus autem privatorum plerumque adhibebantur, vel ut pro imperitis litterarum scriberent aut subscriberent, vel ut pro stipulari nequeuntibus stipularentur, quasi personæ publicæ. Hæc Cujac. ad *l.*

l. universos decuriones C. de decurion. Ac primum quidem servi publici fuerunt, ceu patet ex *l. ult. C. de serv. reipubl. manum.* Capitolinus in *Gordianis:* Non scribæ, non servi publici, non censuales illis actibus interessent. Servos publicos tabularios vocat. Postea vero Arcadii & Honorii constitutione sancitum, ut nulli deinceps, ad id officium pateret aditus, qui obnoxius esset servituti. Hi autem *conditionales* erant, id est, huic conditioni addicti & mancipati, adeo, ut non possent adspirare ad aliam militiam vel dignitatem, uti patet ex *l. scriptura C. qui pot. in pign. l.* 3. 5. 7. 8. *C. Th. de num. act.*

Tacite accedere dicitur, quod etiamsi non exprimatur, natura sua rei inest *l.* 75. *in fin. D. de eviction.*

Tacite relictum videtur, quum neque testamento, neque codicillis palam datum, sed chirographo cavit is, cujus fides eligitur, quod ad se ex bonis defuncti pervenerit, id ei, qui alioquin capiendi jus non habeat, restituturum *l.* 1. *&* 3. *pr. l* 40. §. 1. *l.* 42. *D. de jur. fisc. l.* 12. *in fin. D. de fideicommiss. libert. l.* 21. *D. de inoff. testam. l.* 83. *D. de adquir. vel omitt. hered.* Quo bene alludit Synepsius *epist.* 1. quæ quatenus ex hac metaphora tacitorum fideicommissorum pendet, vulgo obscura habetur. Agit autem in ea de libris suis rhetoricis, quos pro vulgo quæsitis liberis habet. Et tamen perinde atque justus & legitimos eos complecti scribit, ut pro justorum loco eos ac lubens sit habiturus, nisi leges, quæ acres sunt ingenuitatis patronæ, repugnarent. Itaque id eos demum ex bonis suis laturos scribit, quod *clam & tacite* in eos sit collaturus. Verba ejus, quibus hanc postremam orationem exprimit, hæc sunt: ο χει κ κερδος, ο, τι αν αυτω λαθρα χαρισωμαι. Unde etiam quod ita relinquitur, *tacitum* fideicommissum vocatur *l* 18. D. *de his, quæ ut indign.* Vide *Tacitum fideic.*

Dicitur etiam *tacite* in obligatione tempus contineri, quæ per rerum naturam præstari non potest *l.* 49. § *ult. l.* 73 D. *de fidejussor. l.* 83. §. 5. D. *de verb. oblig.*

Tacitus, *a*, um. Tacita ademtio *l.* 5. D. *de adim. legat.* conditio *l.* 2. D. *pro soc.* conventio *l.* 3. D. *in quib. caus. pign. vel hypoth. tacit.* dissimulatio *l.* 1. *C. de in integr. rest.*

Tacitum fideicommissum interpretare, que quis non capienti tacite, id est occulte & non palam rogatus est restituere *l.* 18. *pr. &* §. 1. *l. ult.* D. *de his, quæ ut indig. l.* 1. *C. de delator. l.* 13. D. *ad leg. Falcid. l.* 3. *C. eod. tit. l.* 17. §. 2. D. *de usur. l.* 3. D. *de probation. l.* 1. *C. de delator. l.* 3. D. *de jur. fisc.* Quinctil. *lib.* 9. *cap.* 2. Ream tuebar, quæ subjecisse marito testamentum dicebatur, & chirographum marito expirante heredibus dedisse, & verum erat Nam quia per leges institui uxor non poterat heres, id fuerat actum, ut ad eam bona per hoc tacitum fideicommissum pervenirent. Scripserat & Paullus librum singularem de *tacitis* fideicommissis. Porro non eo minus tacitum fideicommissum est, quod palam testator reliquerit, si personam, cui restitui vellat, non significaverit, *l.* 123. §. *ult.* D. *de legat* 1. Cujus rei exemplum est in Quinctil. *Declam.* 325. in qua dies fingitur decessisse herede instituto bonorum paupere, cum elogio tali: *Peto ut hanc hereditatem tamquam fideicommissam.* Ex quibus verbis *tacita* fides suscepta arguitur. Difficile, ait, est quidem natura probare tacitum fideicommissum. Quomodo

modo tamen probamus? Elogium ſcriptum eſt, palam certe & manifeſto electus hic eſt ad tranſitum hereditatis, ſilentium & fides eſt, inquam, de reſtituenda hereditate. Sic quoque per *tacitam* fidem translata prædia dicuntur in *l.* 15. *§. penult.* D. *ad municip.* quæ in fraudem munerum civilium in alium nomine tenus translata ſunt, ita ut reipſa maneant in prioris poſſeſſoris dominio. Eodemque ſenſu *tacita* pro occulta & clandeſtina, apud Plinium *lib.* 5. *epiſt* 1. Sic etiam tacita fides dicitur *leg.* 13. *§.* 7. D. *de jur. fiſc.* & tacitæ fidei heredis committere *l* 48. D. *eod. tit.* Sic quoque *tacitam fidem* contra leges adcommodare intelligitur, qui vel id, quod relinquitur, vel aliud *tacite*, id eſt, clam, videlicet domeſtica cautione vel chirographo, vel nuda pollicitatione promittit, ſe reſtituturum perſonæ, quæ legibus ex teſtamento capere prohibetur *l.* 10. & 11. D. *de his, quæ ut indign. l.* 103. D. *de legat.* 1. *l.* 43. *§.* 3. D. *de vulg. & pupill. ſubſtit. l.* 13. D. *de dot. præleg.* Ulpian. *tit.* 25. *Regul. §.* 17. Sic etiam tacitam fidem interponere dicitur in *l.* 46. D. *de hered. pet.* quod eſt reſtituendi *tacitum* miniſterium ſuſcipere Papinianus adpellat in *l.* 16. *§. ult.* D. *de his, quæ ut indign.* Seneca etiam *in Oedipo*, *tacitam* fidem præſtare dixit. Vide ſupra *tacite relictum*.

Tacita pactio *l.* 27. *§.* 9. D. *de pact.* *l.* 3. C. *in quib. cauſſ. pign. vel hypoth.* quæ expreſſæ opponitur. Aliter, tacita pactio in *l. penult. §.* 2. D. *de bon. libert.* accipitur pro ea, quæ in fraudem alicujus facta eſt; ut & plerumque tacita quum dicimus, fraudes dicimus Cujac. *ad l.* 1. *Cod. de delator.* Tacita pecunia, in *l.* 47. *§.* 1. D. *de pact.* ea eſt, quæ non continetur ſcriptura menſæ, vel alio publico teſtimonio: quomodo ſi qua ineſſe credito turpitudo videatur, dari pecuniæ ſoleat. Sic in veteri quodam teſtamento Sempronii Tucidani militis: Aurelius Tucidanus tacitam pecuniam ſi via Lat. off. meis, re. monumentum ſuo ſumtu ædificaverit, habeto. Et apud Gell. *lib* 12. *Noct. Att. cap.* 12. P. Sylla, qui tum reus erat, mutua ſextercitum vicies *tacita* accepit. Sic enim veteres habent libri, non tacite, ut teſtatur Cujacius in *d. l.* 47. D. *de pact.* Tacita penſatio id eſt, compenſatio adpellatur ea, quæ licet verbis expreſſa non ſit, jure tamen competat *l.* 67. § 3. D. *de legat.* 2. Tacitum ſenatuſconſultum quid ſit, explicat Capitolin. *in Gordianis cap.* 12. Tacita ſumma *l.* 47. *§. ult.* D. *de pact.* Vid. *tacita pecunia.* Tacitum tempus, id eſt, dilatio quæ ex re ipſa ineſt promiſſioni.

Tacita veritate & falſitate ſuggeſta, quomodo intelligendum ſit, vide Innoc. *c. ſuper litteris* 3. *extra de reſcript.*

TACITURNITAS in *l.* 2. *§. pen.* D. *ad municip. l. ult.* D. *de decurion.* pro volontate accipitur, & conſenſu. Quod tamen non perpetuum eſt; Eadem enim & pro diſſenſu quandoque erit accipienda.

TACTUS, *us.* in *l.* 1. *C. Th. de pagan.* ibi: Quæ de tactu Amphitheatri. Vox fulguralis ſcientiæ, de qua fuſe Jac. Gothofred. in *d. l. Comment.*

TÆDIUM vitæ *l.* 45. § 2. D. *de jur. fiſc.* Tædio adfectus creditor *l.* 5. D. *ut in poſſeſſ. legat.*

TAIMA, in *l.* 1. D. *milit. teſtam.* mille hominum multitudinem interpretatur Ulp.

TALE, ſui natura comprehendit genus, non ſpeciem, ut colligi poteſt ex *l.* 1. *C. in pr. de verb.*

verb. signif. ibi talem habere & *vers.* 1. ibi nulla speciali.

TALIO in XII. Tabulis tale est, ut duplo duplum. Festo *lib.* 18. parem vindictam significat. Verba legis hæc sunt apud eumdem: Si membrum ruperit, ni cum eo pacit, talio esto. Quam legem explicuit Sex. Cæcilius apud Gell. *lib.* 20. *cap.* 1. Sic Isidor. *lib.* 1. *c.* 27. Talio est similitudo vindictæ, ut taliter patiatur quis ut fecit. Aristoteles *lib. de moribus* videtur ἀντιπεπονθὸς vocare, & similitudinem supplicii *l. ult. C. de accus.* reciprocam pœnam *l.* 3. *C. Theod. de exhib. reis. l. hi quos C. Th. de accusat.* Jus talionis ante Decemviros induxerat Deus lata lege Exod. *cap.* 21. Legis XII. Tabular. de talione loquentis meminit Justinianus §. *pœna Inst. de injur.*

TAM, *quam*, inversa loquendi ratione *princ. Inst. de hered. instit.*

Tam pro valde in *leg.* 24. §. 1. *D. de minor.* Cujus significationis aliud quoque testimonium P. Faber protulit ex *l.* 1. *in fin. D. de curat. furiof.* Ubi in Florentinis est: Si *tam* probus sit, id est, si sobrie vivat, ut in *l.* 12. *D. de tut. dat.* Addidit & Plinium eodem sensu hoc verbum usurpasse *lib.* 7. *cap.* 49. oratores quidem ambo, sed *tam* dispari eventu. Et Velleium Paterculum libro posteriore: nam dictaturam, quam ei pertinaciter deferebat populus, *tam* constanter repulit. Et alias: nec minora consequi potuit: sed non *tam* concupivit.

TAMEN restrictive usurpatur in *l.* 19. *D. de petit. hered.* & *l.* 27. *D. ad SC. Trebell.*

Tamen aliquando pro autem vel quidem. Licet tamen Prætor, si cum eo, qui in potestate sit, gestum sit, polliceatur actionem: tamen &c. *l.* 3. *pr. D. de pecul.* Nec tamen semper exspectandum est *leg.* 88. §. 1. *D. mandati.* Lamprid *in Commod. cap.* 5. Tunc tamen Perennis cuncta sibi vindicavit.

TAMETSI, pro quamvis ponitur in *l.* 56. *D. de judic. l.* 7. §. 11. *D. ad SC. Macedon.* qui duo loci ad eum, quem Jac. Cujacius *lib.* 1. *observ.* notavit, commodissime addentur, ac Brissonio vox hæc in *tamen si* mutata videtur in *l.* 18 §. *ult. D. de injur.* ubi longe aptius, quam uti vulgo legitur, legeretur: Quod si scisset filium esse, *tamen & si* nescisset, cujus filius esset, dicerem, inquit, patrem suo nomine injuriarum agere posse.

TAMIACA prædia *rubr. C. de præd. tamiac.* possessiones erant in Cappadocia & domus propriæ patrimonii principis, & in eis coloni æque & inquilini & servi, & equitia ejusdem juris, conditionis, nominis, homines puta tamiaci, possessionesque tamiacæ, qui quæve omnes erant sub dispositione Comitis domorum *l. ult. C. ubi sist. cuss. Nov.* 20. quod mutatur *Novell.* 90. & transfunditur in Proconsulem Cappadociæ. Hæ autem possessiones dicuntur *tamiacæ*, quod horum reditus deputati essent cubiculo & cellario sacro, quod proprie ταμεῖον est. Hæc Cujac. in *Novell.* 30. Alciatus arbitratur fundos *tamiaces* esse qui dispensatori publico præstabant annuos fructus vectigales, quibus ille postea in domo Imperatoria dispensabat alimenta. Nam ταμίας dispensatorem significat.

TAMQUAM nam semper improprietatis nota est, ut in *l.* 2. *D. arbor. furt. cæs.* sed etiam quandoque caussaliter sumitur ut in *l.* 14. *C. de judæis.*

TANTI, *quanti*, id est, tot, quot

quot *l. 65. princ.* D. *de legat* 1. Add. Duker. *de Latin. vet. ICtor.* *p.*358.

TANTISPER, id est, interim, per tantum spacium sive per tantum tempus in *l.7.* §. 10. D. *de adquir. rer. dom.* §. *ult. Inst. per quas person. cuiq. adquir* *l* 3. §.1. D. *de tutel.* Terent. *in Heaut.* Ego, te meum esse dici tantisper volo dum quod te dignum est facias. Gell. *lib.6.* Tantisper quoad fieret permutatio.

TARPEIUS Jupiter inter eos fuit Deos, quibus Romani ridiculo instituto jus liberorum dederant, ut ex testamentis capere possent. Dio Cass. *lib.*55. *init.* Ulpian. *Regul. tit.22.* §. *6.* Cognomen hic Jupiter habuit a rupe Tarpeia, cui Capitolium impositum. De eo plura Petr. Faber. *lib.3. Semestr. cap.* 4. Hein.

TARUNTIUS *Paternus* citatur ab Æmilio Macro in *l.12.* §.1. D. *de re milit.* Idem hic est Paternus cum illo qui Commodo Imperatori præfectus prætorio fuit, si conjecturam sequimur Thomæ Reinesii *Class.I. Inscript.60. p.*38. Vocatur alias Taruntenus, & in Indice Florentino Ταρρυντηνος Πατρνος, & omnino non alius est ac Taruntenus, quem Commodus præfectura prætoriana functum occidit. Lamprid. in *Commod. cap.*4. ut adeo vana videatur conjectura Guidon. Panciroli *Var. Lect. l.*79. ad Paternum nostrum pertinere rescriptum Alexandri Imperatoris *l.* 2. *C. de magistr. conven.* Reliquit *de re milit.* libros IV. ex quibus est *l.*7. D. *de re milit. l.*12. D. *eod. tit.* *l. ult.* D. *de jure immunit.* immo & *l.*15. D. *de re milit.* quæ Papiniano alias tribuitur, si audimus Stewechium *ad Vegetium p.*25. Ipse Vegetius *de re militari I.8.* eum citat, diligentissimumque juris militaris adsertorem vocat. Hein.

TASCODROGITÆ *l.* 10. 65. *C. Th. de heret.* qui proprie Ascodrogytæ *d. l.65.* genus hæreticorum, de quo dictum suo loco.

TATIANI a Tatiano quodam vocati: quia & Encratitæ dicti, quia carnes abominantur *c.39.* §. 24. *Causs.24. qu.* 3.

TAXARE. Fest. Pompei. *lib.* 18. Taxat, inquit, verbum ponitur in iis, quæ finiuntur, quoad tangi liceat, in litibus quoque cum arbitro præscribitur, quoad ei jus sit statuendi. Huc modo accipiuntur verba: *Taxata* quantitas in *l.3. C. de inutil. sti pul. l. 2. C. de rer. permut.* Taxata pretio species in *l.21. C. de jure dot.* Taxare usuras in *l.* 108. §. *ult.* D. *de legat.*1.

TAXATIO. Eam Justinianus *in Novell.63.* interpretatur ρητην ποσοτητα οριζομενην παρα τε δικαζοντος certam quantitatem a jus dicente definitam. Et ita hoc verbum accipiendum est in *l.68.* D. *de rei vind. l.*18. D. *de dol. mal.* *l.3.* §.2. D. *ad exhib. l.*39. §. 1. D. *de oper. libert.* Ita quoque explicandum verbum *taxatio* in *l.6.* D. *ut legator. servand. caussa.* Vet. Glossar. Græc. *Taxatio*, η ορωσομενη ποσοτης των ορθος κ αληθως δαπανηθεντων, εφ οις κ ορκος επιλεσιευρηθη. Aliud Glossar. η δικαια διατιμησις.

Taxationes etiam in sententiis, contractibus, testamentis, & aliis negotiis dicuntur clausulæ, quibus ejus, quod agitur, pronunciativa vis restringitur & coercetur, & temperatur *l.24. in fin.* D. *de act. emt. l. 6.* D. *ut legator. l. 4. in fin.* D. *de legat.2. l.5.* D. *de trit. vin. oleo.* Quinctilian. *Declam.* 13. Crimen istud non privatam taxationem formulæ merebatur. Festus *lib.* 17. Taxatio dicebatur, quum arbitro præscribebatur, quoad ei jus esset statuendi. Add. Cujac. *lib. 2. observ. cap.*12.

Taxeota, id est, in ordine constitutus *l.* 35. *princ. C. de Episcop. & cler.*

Taxeota, ταξεώτης, pro cohortali, sive officiali, qui ex adparitoribus est alicujus magistratus *Novell.* 123. *cap.* 1. Ita Anton. Augustin. *in verborum quorundam interpretatione.* Glossarium Græcum: ταξεώτης, adparitor, officialis. Hein.

Tector. Hac adpellatione designantur dealbatores, qui κονιαταὶ Græcis dicuntur *l.* 5. §. 7. D. *commod. l.*27. *in fin. D. ad leg. Aquil. leg.* 1. *C. de excus. artif.* Horum opificium ita Tertullianus *de idololatr. cap.*8. explicat. Scit albarius tector & tecta sarcire; & tectoria inducere, & cisternam liare, & cymatia distendere, & multa alia ornamenta præter simulacra parietibus incrispare.

At quum *tectores* etiam machinas curarint *l.* 5. §. 7. D. *commod.* & trochos posuerint *l. un.* §.3. D. *de via publ. & si quid in ea fact.* (ita enim in melioribus editionibus legitur) denique lacus curarint vino plenos *l.* 27. §. *ult. D. ad Leg. Aquil.* non obscurum est, tectores etiam fuisse fabros machinarios, ceu existimavit Jo. Brodæus *Miscell.X.* 4. unde non opus est in *d. l.* 27. cum Budæo legere *vietor*, vel eum Alciato *sector*. Probum est enim *tector*, & Ulpiano familiarissimum. Vid. supra *Albarius.* Hein.

Tectorium & *Tectoria* sunt incrustationes splendorem transmittentes, quæ ex gypso, & calce, vel ex marmore tuso compositæ parietibus inducebantur, & illinebantur, ut Vitruvius *lib.* 2. *cap.* 4. & *lib.* 7. *cap.* 3. docet. Plinius *lib.*36, *cap.* 23. Tectorium, ait, nisi ter arenato & bis marmorato inductum est, non satis splendoris habet. *Tectoriis* exornare domum solebant veteres *l.* 3. §. 4. D. *de in rem vers.* hinc tectoris quoque loricationes dicuntur in *l.*79. *in fin.* D. *de verb. signif.* Tectorium imponere parietibus, pro inducere, dixit Neratius in *l.*44. D. *de usufruct.* Vulgaria tectoria in *l.* 13. *in fin.* D. *de servit. præd. urb.* quæ Seneca *epist.*13. gregalia vocare videtur, ubi *balnea gregali tectorio inducta* dicit.

In plerisque locis hic notatis, nec non in *l.*3. §.9. D. *uti possid.* tectoria non solum albarium opus denotare videntur, sed simul picturas illi inclusas, quibus exornari solebant parietes. Menag. *Amœn. jur. civ. cap.* 29. Saltim tabularum pictarum *tectorio* inclusarum meminit Ulpianus *l.*17. §. 1. D. *de act. empt.* Hein.

Tectum. Sub eodem *tecto* in SCo Silaniano quid significet, exponit Ulpianus in *l.* 1. §. 26. D. *ad SC. Silanian.* qui præterea sub eodem tecto esse dicuntur, vide *l.*11. §.4. D. *ad leg. Falc.*

Tegulæ adfixæ, aut seorsim positæ *l.* 9. D. *quod vi aut clam.* Tegula, orum, in *l.*31. §.1. D. *de usucap. l.* 8. D. *quod vi aut clam.*

Telonarii & Publiciani in *l.* 3. *C. Th. de indulgent. debitor.* Moschopulus περὶ σχεδῶν. Τελῶναι, ait, ὁ τὰ τέλη ἀγοράζοντες, εἰσὶ καὶ οἱ τὰ τῶ δημοσίω τὰ τῶ ... [illegible]

Teloneum. Canonem *telonei* apud Cassiodorum *lib.*5. *Variar. epist.* 39. legimus, Gothorumque regibus pensitatum fuisse inde intelligimus. Et plane *telonea* inter regalia ponuntur in Constitutione Friderici Imperatoris II. *Feud.* 56. Ad quam pertinet, quod Radevicus *lib.* 4. *de gest. Friderici cap.*5. ita scribit. Tam Episcopi, quam Primates, uno ore,

ore, uno adsensu in manum principis regalia reddere, primiqua resignantium Mediolanenses exstitere, requirentique de hoc ipso jure quid esset, adjudicaverunt ducatus, marchias, comitatus, consulatus, monetas, *telonea*. Fodrum autem quid esset, ut hoc obiter & extra rem propositam explicetur, Otho Frisingens. *lib.* 2. *de gest. Frider. cap.* 12. indicat, quo verbo idem auctor *lib.* 2. *c.* 23. utitur.

TELUM vulgo quidem, quod arcu mittitur, generaliter tamen quidquid manu jaci ac mitti potest, significat. Itaque & lignum, & ferrum, & lapis *telum* dicitur. Unde Paullus in *l.* 11. §. 1. D. *ad leg. jul. de vi publ.* telorum adpellationa omnia, ex quibus singuli homines nocere possunt, accipiuntur. Et ita teli verbum in XII Tabulis, quæ latronem, qui se *telô* defenderet, occidi permittebant, acceptum Caius in *l.* 233. D. *de verb. signif.* & in *l.* 54. §. 2. D. *de furt.* tradit. Quomodo etiam in *l.* 1. §. 17. D. *de SC. Silan.* & in lege Cornelia de sicariis verbum hoc accipiendum est §. 5 *Inst. de publ. judic.* Festus vero *lib.* 1. tela ab armis proprietate significationis hoc distare scribit, quod tela sint ea, quibus procul præliamur: arma vero ab humeris dependentia. Servius ad *lib.* 2. *Æneid. v.* 468. in hæc verba: telorum interea cessat omne genus: Bene, ait, addidit, genus. Telum enim dicitur, secundum Græcam etymologiam, *απο τυ τηλοθεν*, quidquid longe jaci potest: quamquam legerimus de gladio *lib.* 9. *Æneid. v.* 747. At non hoc telum mea quod vi dextra versat .... & sequitur: consurgit in ensem; dictum autem telum a longitudine, unde mustelam dicimus. Sic Græci *βελος* dicunt, *απο τυ βαλλειν* Interpres Euripidis in *Hecub. βελος παν το βαλλομενον.*

Tela non numquam latissime non modo arma, quibus vel cominus vel eminus pugnatur, sed & quævis instrumenta, quibus vulnus infligi posset, vocantur. Sisenna apud Nonium in *tela*. Manuales lapides dispertit, quod is ager hujusmodi *telis* abundabat. Tacitus *de morib. Germ. cap.* 6. genera telorum, quibus Germani utebantur, recenset, gladios, majores lanceas, hastas vel frameas. Cultrum ex lanionis taberna abreptum *telum* vocat Livius *lib.* 3. *c.* 51. qui alibi *lib.* 1. *cap.* 40. securim, & falces, agrestia tela adpellat *lib.* 9. *c.* 36. Sed & dentas *tela* sunt Senecæ *de ira* III. 4. ignes Sallustio, *Jugurth. cap.* 60. ubi legendus Cortius *in notis*. Hein.

TEMEN pro tegmen in *l.* 70. *pr.* & §. *ult.* D. *de legat.* 3. *leg.* 22. *in fin. de aur. arg. leg.*

TEMONARII dicuntur, qui temonarium tributum exigunt *l.* 2. *C. de privil. cor. qui in sacr. palat.* in qua tamen vulgo *turmariorum*, aut, ut alii emendant, *telonariorum* pro *temonariorum* legitur. Quod vitium satis perspicue ex eo deprehenditur, quod *capitularios* eos vocari Imperatores aiunt. Capitularium autem atque temonem conjungi vide in *capitularium* & *capitulum*.

Temonaria functio, & temonarium onus in *l.* 14. *C. Th. de extraord. muner. l.* 1. *C. de palatin. sacr. largit. lib.* 21. *l.* 4. *C. de dignit.* a temone.

TEMONES enim inter præstationes & munera sordida referuntur in *l.* 4. *C. de proxim. sacr. scrin.*

TEMPERARE ab injuria *leg.* 5. *C. de ingen. manum.* iis, quæ sunt prohibita *leg.* 1. §. D. *de offic. præf. urb.* legato *l.* 41.

Taxeota, id est, in ordine constitutus *l* 35. *princ. C. de Episcop. & cler.*

Taxeota, ταξεώτης, pro cohortali, sive officiali, qui ex adparitoribus est alicujus magistratus *Novell.* 123. *cap.* 1. Ita Anton. Augustin. *in verborum quorumdam interpretatione*. Glossarium Græcum: ταξιώτες, adparitor, officialis. Hein.

Tector. Hac adpellatione designantur dealbatores, qui κονιαταὶ Græcis dicuntur *l.* 5. §. 7. *D. commod. l.* 27. *in fin. D. ad leg. Aquil. leg.* 1. *C. de excus. artif.* Horum opificium ita Tertullianus *de idololatr. cap.* 8. explicat. Scit albarius tector & tecta sarcire, & tectoria inducere, & cisternam liare, & cymatia distendere, & multa alia ornamenta præter simulacra parietibus incrispare.

At quum *tectores* etiam machinas curarint *l.* 5. §. 7. *D. commod.* & trochos posuerint *l. un.* §. 3. *D. de via publ. & si quid in ea fact.* (ita enim in melioribus editionibus legitur) denique lacus curarint vino plenos *l.* 27. §. *ult. D. ad Leg. Aquil.* non obscurum est, tectores etiam fuisse fabros machinarios, ceu existimavit Jo. Brodæus *Miscell.* X. 4. unde non opus est in *d. l.* 27. cum Budæo legere *victor*, vel cum Alciato *sector*. Probum est enim *tector*, & Ulpiano familiarissimum. Vid. supra *Albarius*. Hein.

Tectorium & *Tectoria* sunt incrustationes splendorem transmittentes, quæ ex gypso, & calce, vel ex marmore tuso compositæ parietibus inducebantur, & illinebantur, ut Vitruvius *lib.* 2. *cap.* 4. & *lib.* 7. *cap.* 3. docet. Plinius *lib.* 36. *cap.* 23. Tectorium, ait, nisi ter areoato & bis marmorato inductum est, non satis splendoris habet. *Tectoriis* exornare domum solebant veteres *l.* 3. §. 4. *D. de in rem vers.* hinc tectoris quoque loricationes dicuntur in *l.* 79. *in fin. D. de verb. signif.* Tectorium imponere parietibus, pro inducere, dixit Neratius in *l.* 44. *D. de usufruct.* Vulgaria tectoria in *l.* 13. *in fin. D. de servit. præd. urb.* quæ Seneca *epist.* 13. gregalia vocare videtur, ubi *balnea gregali tectorio inducta* dicit.

In plerisque locis hic notatis, nec non in *l.* 3. §. 9. *D. uti possid.* tectoria non solum albarium opus denotare videntur, sed simul picturas illi inclusas, quibus exornari solebant parietes. Meoag. *Amœn. jur. civ. cap.* 29. Saltim tabularum pictarum *tectorio* inclusarum meminit Ulpianus *l.* 17. §. 1. *D. de act. empt.* Hein.

Tectum. Sub eodem *tecto* in SCo Silaniano quid significet, exponit Ulpianus in *l.* 1. §. 26. *D. ad SC. Silanian.* qui præterea sub eodem tecto esse dicuntur, vide *l.* 11. §. 4. *D. ad leg. Falc.*

Tegulæ adfixæ, aut seorsim positæ *l.* 9. *D. quod vi aut clam.* Tegula, orum, io *l.* 31. §. 1. *D. de usucap. l.* 8. *D. quod vi aut clam.*

Telonarii & Publiciani in *l.* 3. *C. Th. de indulgent. debitor.* Moschopulus περὶ σχεδῶν. Τελώνης, ait, ὁ τὰ τέλη ὠνούμενος, οἷοί εἰσιν οἱ τὰ τῆς θαλάττης καὶ τὰ τῆς ἀντιπ… διενεργοῦντες νῦν.

Teloneum. Canonem *telonei* apud Cassiodorum *lib.* 5. *Variar. epist.* 39. legimus, Gothorumque regibus pensitatum fuisse inde intelligimus. Et plane *telonea* inter regalia ponuntur in Constitutione Friderici Imperatoris II. *Feud.* 56. Ad quam pertinet, quod Radevicus *lib.* 4. *de gest. Friderici cap.* 5. ita scribit. Tam Episcopi, quam Primates, uno

ore,

ore, uno adsensu in manum principis regalia reddere, primique resignantium Mediolanenses exstitere, requirentique de hoc ipso jure quid esset, adjudicaverunt ducatus, marchias, comitatus, consulatus, monetas, *telonea*. Fodrum autem quid esset, ut hoc obiter & extra rem propositam explicetur, Otho Frisingens. *lib.* 2. *de gest. Frider. cap.* 12. indicat, quo verbo idem auctor *lib.* 2. *c.* 23. utitur.

TELUM vulgo quidem, quod arcu mittitur, generaliter tamen quidquid manu jaci ac mitti potest, significat. Itaque & lignum, & ferrum, & lapis *telum* dicitur. Unde Paullus in *l.* 11. §. 1. D. *ad leg. jul. de vi publ.* telorum adpellatione omnia, ex quibus singuli homines nocere possunt, accipiuntur. Et ita teli verbum in XII Tabulis, quæ latronem, qui se *telo* defenderet, occidi permittebant, acceptum Caius in *l.* 233. D. *de verb. signif.* & in *l.* 54. §. 2. D. *de furt.* tradit. Quomodo etiam in *l.* 1. §. 17. D. *de SC. Silan.* & in lege Cornelia de sicariis verbum hoc accipiendum est §. 5. *Inst. de publ. judic.* Festus vero *lib.* 1. tela ab armis proprietate significationis hoc distare scribit, quod tela sint ea, quibus procul præliamur: arma vero ob humeris dependentia. Servius ad *lib.* 2. *Æneid. v.* 468. in hæc verba: telorum interea cessat omne genus: Bene, ait, addidit, genus. Telum enim dicitur, secundum Græcam etymologiam, ἀπὸ τοῦ τηλόθεν, quidquid longe jaci potest: quamquam legerimus de gladio *lib.* 9. *Æneid. v.* 747. At non hoc telum mea quod vi dextra versat .... & sequitur: consurgit in ensem; dictum autem telum a longitudine, unde mustelam dicimus. Sic Græci βέλος dicunt, ἀπὸ τοῦ βάλλειν. Interpres Euripidis in *Hecub.* βέλος τὸ βαλλόμενον.

Tela non numquam latissime non modo arma, quibus vel cominus vel eminus pugnatur, sed & quævis instrumenta, quibus vulnus infligi posset, vocantur. Sisenna apud Nonium in *tela*. Manuales lapides dispertit, quod is ager hujusmodi *telis* abundabat. Tacitus *de morib. Germ. cap.* 6. genera telorum, quibus Germani utebantur, recenset, gladios, majores lanceas, hastas vel frameas. Cultrum ex lanionis taberna abreptum *telum* vocat Livius *lib.* 3. *c.* 51. qui alibi *lib.* 1. *cap.* 40. securim, & falces, agrestia tela adpellat *lib.* 9. *c.* 36. Sed & dentes *tela* sunt Senecæ *de ira III.* 4. ignes Sallustio *Jugurth. cap.* 60. ubi legendus Cortius *in notis*. Hein.

TEMEN pro tegmen in *l.* 70. *pr.* & §. *ult.* D. *de legat.* 3. *leg.* 22. *in fin. de aur. arg. leg.*

TEMONARII dicuntur, qui temonarium tributum exigunt *l.* 2. *C. de privil. cor. qui in sacr. palat.* in qua tamen vulgo *turmariorum*, aut, ut alii emendant, *telonariorum* pro *temonariorum* legitur. Quod vitium satis perspicue ex eo deprehenditur, quod *capitularios* eos vocari Imperatores aiunt. Capitularium autem atque temonem conjungi vide in *capitularium* & *capitulum*.

Temonaria functio, & temonarium onus in *l.* 14. *C. Th. de extraord. muner. l.* 1. *C. de palatin. sacr. largit. lib.* 21. *l.* 4. *C. de dignit.* a temone.

TEMONES enim inter præstationes & munera sordida referuntur in *l.* 4. *C. de proxim. sacr. scrin.*

TEMPERARE ab injuria *leg.* 5. *C. de ingen. manum.* iis, quæ sunt prohibita *leg.* 1. §. D. *de offic. præf. urb.* legato *l.* 41. D.

D. de bon. libert. i. e. abstinere.

Temperare, moderari. Qui præfecti Diœceses sibi Creditas temperarunt *l.1. C. de præpos. sacr. scrin.* Et hoc sensu temperationem reipublicæ dixit. Cic. *de legib.*

Temperare conditionem *l. 4. D. de condition. & demonstr.* dolorem *l. 38. §. 8. D. ad leg. jul. de adulter.*

TEMPESTATIS adpellatione continentur nives immoderatæ, quæ frumenta corrumpunt *l. 72. §. 3. D. de contrah. emt.* estque cælestis injuria, sive terram sive mare, sive flumina conturbet *l.2. §.8. D. si quis caut. judic. l.2. §.2. D. ad leg. Rhod.* Tempestas calumniosa *l. 15. §. 2. D. locati.* Tempestatis lues *l.8. C. de locat. & conduct.* Apud Ciceronem tamen tempestas pro die videtur sumi hoc versu: Tertia te Phthiæ tempestas lata vocabit, cum versus Homericus, quem expressit sic habeat: Ηματικεν τζιτατω φθιην εριβωλον ικοιω.

TEMPLA dicuntur tam delubra gentilium *tit. C utriusque, de pagan. sacrif. & templis.* quam Christianorum ecclesiæ *l.3. C. de his, qui ad eccles. confug. l. 4. C. Th. eod. tit.*

Templum justitiæ *l.1. §.5. C. de vet. jur. enucl.*

TEMPORALE & temporarium, perpetuo opponitur. Sic temporalis & temporaria accessio *l. 2. D. de testam. milit.* actio *l. 9. §. 2. D. de administr. & peric. tut. l.55. §. ult. D. ad SC. Trebell & passim.* quo nomine demonstrantur, quæ minore ac breviore XX & XXX annorum spacio finiuntur *l. 6. D. de obl. & act. l. 9. §. 2. D. de admin. & peric. tut. l. ult. D. de fidejussor. tut. sit. Inst. de perpet & temp act. l.9. §. pen. D de reb. auct. jud. possid.* Temporalis annona *l. 5. D. de administr. rer. ad civit. pert.* conductio *l. 10. C. de locat.* Temporalis exceptio, quæ durat usque ad mortem ejus, qui excipit *l. 32. D. de usufruct.* Aliquando objective dicitur temporalis exceptio, quod contineat & objiciat tempus actioni, pro illa excluditur ut in *rubr. D. de divers. temp. præscr.* Temporalis excusatio *l. 4. D. qui pot. tutor.* Temporarium interdictum *l.2. §. 44. D. ne quid in loc. publ.*

TEMPTARE pro *tentare* in *l.13. §.2. D. de jurejur.*

TEMPUS. Tempore quoque peritura res dicitur, quum dilatio actionem peremtura est *l. 1. D. de furt.* Item tempore peritura dicuntur, quorum retentio onerat hereditatem *l.12. §. ult. D. de religios. & sumpt. funer.*

Tempus legitimum. Vid. *legitimum.*

Tempus modicum, quandoque trium aut quinque dierum est *l. si post tres D. si quis caut.* Quandoque de decem diebus accipitur, ut in *l. promissor stich. D. de constit. pecun.* quod & Eustathius in *lib. de var. observ. temp.* adnotat. περι ξ ημερων. Interdum dies 30. signat. *l. 1. §. 2. D. de itin. actuq. priv.* interdum duorum mensium spacium *l. sancimus C. de fidejuss.* idque Eusthat. observavit *eod. lib.* περι ξ ημερων. Quandoque trium *l. de operis C. de ædif. privat.* Est aliquando quadrimestre *l. si debitori D de judic.* Quandoque decem mensium *l. 2. C. de nupt.* Quandoque quinquennium *l. 1. §. 13. D. de separationib.* Præterea, judicis arbitrio relinquitur definiendum *l. 13. §. ult. D. ex quib. caus. major.* De hoc vid. Tusius Conn. *lib. comm. 7. c. 12. n.4.* Gothofr. ad *l.1. §.9. D. si is, qui test. lib. esse jus.* Tempus statutum in *l. 1. C. si quis ignor. rem minor. esse.* id est, quinquennium. Gothofr. in *d. l.1.*

TE-

TENERA ætas, puerilis & pupillaris, etjam nostris *l. fin. C. de testam. milit.*

TENERE merum factum significat, & ad possessionem corporalem refertur. Tenet enim qui corpore possessioni insistit, licet non possideat *l. 9. in fin. D. de rei vindicat.* Itaque tenere, & possidere separantur *leg.* 18. *D. de acceptilat.* Quin etiam in quos jus possidendi non cadit, quales sunt servi, hi *tenere* dicuntur *l.* 38. §. 8. *D. de verb. oblig. l.* 49. §. 1. *D. de adquir. possess. l.* 4. §. 9. *D. de usurpat. & usucap.* Aliquando tamen etiam ipse dominus tenere dicitur ut in *l.* 10. *C. de pignorat. action. leg.* 44. §. *ult. D. de usucap.*

Tenere idem interdum significat, quod obtinere, & judicio vincere. Sic qui in rem egisset, nec tenuisset, Paull. in *l. ult. D. de except. rei judic.* Si vero in caussa tenuerit, etiam Lege Fabia crimenque persequi poterit *l.* 1. *C. ad leg. Fab. de plag.* Qui falsas tabulas dixerit, nec tenuerit *l.* 6. *C. ad leg. Cornel. de fals.* similiter in *l.* 12. *C. de inoff. testam.* eum, ait Gordianus, qui inofficiosi caussam delatam non tenuit, a falsa accusatione non submoveri placuit. Item Ovid. *lib* 6. *Fastor. v* 71. rem *tenere*, pro jus suum obtinere usurpavit. Et caussam *tenere*, idem auctor *Heroid. Epist.* 17. *v.* 244. Cicero in *orat. pro Cæcina cap.* 24. Et hoc loco dixisti, Scævolam caussam apud Centumviros non tenuisse. Sueton. *in Domitian. cap.* 9. Nec repeti nisi intra annum eaque conditione permisit, ut accusatori, qui caussam non teneret, exsilium pœna esset. Adde Livium *lib.* 4. *cap.* 30. *lib.* 23. *cap.* 20. & *lib.* 39. Horat. *lib.* 1. *epist* 16. *v.* 43. Quo consultore, & quo caussæ teste tenentur. Seneca *lib.* 1. *controv.* 1. Si non tenuero caussam, fame moriar: si tenuero, hoc tantum consequar ne fame moriar. Quinctilian. *lib.* 9. *p.* 156.

Tenere, adstringere, obligare. Sic *tenere* aliquem dicuntur constitutiones *leg.* 15. §. 13. D. *de injuriis.* decretum *l.* 23. D. *de excusat.* lex in *tit.* D. *ad leg. jul. de adulter.* Senec. *Controv.* 2. Tenet omnes nunciatio *l.* 18. D. *de oper. nov. nunc.* Quæstio tenere unum ex heredibus *l.* 29. D. *de except. rer judic.*

Ita etiam *teneri* pro obligari. Sic *teneri* actione *l.* 3. *C. de transact.* conventione *l.* 14. §. 3. D. *commun. divid* edicto *l.* 7. §. *ult.* D. *de jurisdict.* lege *l.* 6. D. *de jur. patron.*

Tenere pro valere, consistere. Sic *tenere* dicitur actio *l.* 11. §. 1. D. *de injur.* consensus *l.* 7. §. 1. D. *quib. mod. pign.*

Tenere, pro retinere *l.* 15. D. *de his, quæ ut indign.*

Tenendum est, id est, observandum *leg.* 12. D. *si quis caution. jud.*

Sed & solo vel in solo *tenere* dicuntur, quæ ei cohærent *l.* 115. D. *de verb. signif. l.* 1. §. 1. D. *de oblig. & action.*

Tenet pro occupat, & tegit *l.* 7. §. 3. D. *de adquir. rer. domin.*

Teneri in administratione, id est, detineri *l.* 10. *C. de excusat. tutor.*

TENOR actorum *l.* 1. *C. de fide instrum.* ætatis *l.* 28. §. *ult.* D. *de liber. & postum.* Cujac. *lib.* 26 *observ. cap.* 27.

Sed quid *tenor ætatis*? Cujacius sane nihil hic extricat, intelligens χεσιν vel habitum ætatis, sed eam notionem nullo probans exemplo. Elegans videtur conjectura Marqu. Freheri *Verosimil. l.* 2. legentis propter *tenerum ætatis*, uti & lubricum ætatis, consilii, ambiguum con-

conditionis & sexcenta hujus generis passim occurrunt. Hein.

Tenor codicillorum *l.* 3. *C. de codicill.* indulgentiæ *l.* 5. *C. de his, qui sibi adscrib.* jurisdictionis *l.* 5. *C. de his, quæ vi. l.* 2. *Cod. de Pon. auctor. jud. præsid.* legis *l. ult. C. de jur. reip.* mandati *l.* 12. *C. mandati vel contr.* pactorum *l.* 3. *C. de inutil. stipul.* rationis *l.* 16. D. *de legib.*

TENTARE non semper conatum, sed aliquando ipsum etiam delictum notat ut in *l. un. Cod. nemin. lic. sign. Salvat.*

TENUIS vitæ homines, non viles in *leg.* 6. §. 5. D. *de offic. præsid.* sed potius intelligendi, qui vel humili loco nati, vel quibus tenues facultates, aut nullæ sunt. Unde tenuitas patrimonii pro exiguitate. Et ita intelliguntur tenuiores in *l.* 1. *C. ne l. cuæ potentior. l.* 5. § 12. D. *de jur. immun. l.* 28. §. 1. D. *de pæn l.* 1. *pr.* D. *de colleg. & corpor* Et tenuiorum collegium in *l.* 3. §. 2. D. *eod. tit.*

TEPIDARIUM, lavacrum aquæ tepidæ *l.* 19. D. *de servit. præd. urban.* Vitruv. *lib.* 5. *cap.* 10. tepidarium pro ipsa balnei cella posuit: mox pro vase in quo aqua calefit.

TERENTIUS *Clemens*, jurisconsultus, discipulus, ut videtur, Juliani, quem suum vocat *l.* 6. D. *de vulg. & pupil. substit.* ac cujus fere semper amplectitur sententias. Scripsit libros 20. ad legem Juliam & Papiam, ex quibus permulta in Pandectis fragmenta exstant, quamvis ipse Terentius a nemine alias laudetur. Hein.

TERGEMINI. Vide *Trigemini.*

TERGIVERSARI in universum ab accusatione desistere definit *l.* 1. §. 1 D. *ad SC. Turpill.*

TERMINALIS, in limitibus positus, finalis. *Terminales* arbores apud Paull. *lib* 3. *Sent. tit.* 22. *de quibus.* Vide Siculum Flaccum, Hyginum & alios auctores de limitibus. *Terminales* lapides apud Ammian. Marcellinum *lib.* 18. *cap.* 4 qui & *finales* in *libello varior. auctor. de limitib.*

TERMINUS, limites agrorum & fines possessionum significat *l.* 3. D. *de adquir possess. l.* 12. D. *fin. regundor.* Varro *lib.* 4. *de ling. lat. pag.* 9. Hinc fines agrorum termini, quod hæ partes propter limitare iter maxime teruntur. Itaque terminus quum in Latio aliquot locis dicitur, ut apud Accium, non terminus, sed termen: hoc Græci τέρμα. *Terminos* ergo finium caussa positos lapides arboresve accipimus in *l.* 1. 2. & 3. D. *de termin. mot. l.* 1. *C. de accusation.* Et Juvenalis *Sat.* 16. *v.* 36. terminum hac circumloquutione designat: Aut sacrum effodit medio de limite saxum. Hinc terminum dejicere, exarare *l.* 12. D. *fin. regund.* movere *rubr.* D. *de termin. mot.* ponere *l.* 44. D. *de recept. arbitr.*

Terminum quoque vocabant custodem finium Deum, quemadmodum ait Lactantius *lib.* 1. *divin. Instit. cap.* 20. Termini autem Dei sacra invenerat Numa Pompilius, ut eo magis ab eorum violatione homines absterreret religio. Dion. Halicarn. *lib.* 2. *Antiquit. Rom. p.* 133. Huic Deo, qui, inaugurato Capitolio, cedentibus reliquis Diis, solus cum Juventa restitisse ac ne Jovi quidem cessisse dicitur. Flor. *lib.* 1. *cap.* 7. Sacri erant lapides terminales, unde & in iis scriptum: *Termino sacrum*, Reines. *Class* 1. *Inscript.* 239. Et *lapidem sacrum arbitrium populis* eleganter vocat Seneca in *Hippolyt. v.* 528. De honore his la-

lapidibus habito Juvenal. *Sat.* 16. *v.* 36. Convulsum ruris aviti Improbus, aut campum, mihi si vicinus ademit, Aut sacrum effodit medio de limite saxum, Quod mea cum vetulo coluit puls annua libo Hein.

Terminus humanæ vitæ *l.*23. §.1. *C. de sacrof. eccles.*

Termini contractus notissimi *l.* 24. D. *deposit.*

TERRA. In terra cadere. Sancimus si vivus perfecte natus est, licet illico, postquam in *terra* cecidit, vel in manibus obstetricis decessit, nihilominus testamentum rumpi *l.*3. *C. de postum. hered. instit.* Pertinent hæc ad ritum tollendi liberos recens natos, (quem tamen Justiniani temporibus adhuc notum fuisse, merito dubites). Nam & Stat. Papinianus *in Thebaid. I.* Si me de matre cadentem Fovisti gremio. De eo ritu consulendi Jac. Cujac. *lib.*11. *observ. cap.* 30. Lindenbrog. *ad Terent. Andr. Act.*1. *sc.*3. *v.* 14. Isaac. Voss. ad Pompon. Mel. *lib.* 1. *cap.* 8. *p.* 44. & Gudii libellum de ritu liberos recens natos in terra sistendi & tollendi. Hein.

Terra Italia *leg. ult.* D. *de abig.* Africa terra *Hirt. de bello Africano.*

TERRIBILES libri de delictis privatis & extraordinariis, nec non publicis criminibus, qui omnem continent severitatem pœnarumque atrocitatem *l.* 2. §. 8. *C. de vet. jur. enucl.*

Terribiles scripturæ dicuntur S. Biblia in *l.*13. §.4. *C. de judic.* juncta *l.*14. §.1. *C. eod. tit.*

Terribiles & salubres sunt leges ecclesiæ *c.*1. *vers. prodest. causs.* 23. *qu.* 5.

TERRITORIUM est universitas agrorum intra fines cujusque civitatis, ab eo dictum, quod magistratus illi jus terendi habeat *l.* 239. §. 8. D. *de verb. signif.* Verum enim vero in hujus verbi etymologia a jureconsulto, immo & a se ipsis varie auctores dissentiunt. Varro quidem *lib.*4. *de ling. lat. p.* 9. Terram a terendo dictam scribit, ab eoque colonis communem locum, qui prope oppidum relinquitur, *territorium* dictum, quod maxime teratur. At Siculus Flaccus *de condit. agror. p.*3. aliunde hujus adpellationis originem deducit. Ab his populis, ait, qui sedes in aliqua regione constituerant, eorumque agros occupaverant, præmensum quod universis suffecturum videbatur solum, territis fugatisque inde civibus, *territoria* dixere. Et alias *pag.* 23. Bellis enim gestis victores populi terras omnes, ex quibus victores ejecerunt, publice atque universaliter territorium dixere, intra quos fines jus dicendi (legit Brisson. juris dicundi jus) esset. Frontinus *de agror. qualit. p.*48. Quidquid ad coloniæ municipiive privilegium pertinet, territorii juris adpellant. Sed si rationem adpellationis hujus tractemus, territorium est, quidquid hostis terrendi caussa constitutum est. Hæc ille. At Isidorus in alia plane sententia est. Territorium enim vocatum ait, quasi torritorium, id est, tritum bobus & aratro; ab eo, quod antiqui sulco ducto & possessionum & territorium limites designabant.

Verisimiliorem vero etymologiam dedit Claud. Salmasius *ad Script. Hist. Aug. p.*315. Torem vel tortem veteres vocabant terminum. Unde extorris, ἐξόριστος vel exsul. Est ergo *territorium*, quasi terræ ad civitatem pertinentis, terminus, quem Græci ὅρισμα dixerunt. Hein. Territoria civitatum & oppidorum, veluti territorium Gabiniorum, *l.* 8. D. *de pollicit.* Territorium etiam judi-

dieis dicitur *l. ult.* D. *de jurisd.* Castellorum territoria, seu loca adscripta militibus Castellaniæ *l.* 2. *C. Th. de terris limitan.* Territorium decurionis & aliorum, id est, possessiones *l.* 2 *C. Th. de exaction. l.* 34. *C. Theod. de operib. publ. l.*186. *C. Theod. de decurion.*

TERRITUS sæpe quasi vapulaturus injuriarum tenetur *leg.* 15. §.1. D. *de injur.*

TERTIOCERIUS eadem forma, qua primicerius, & secundocerius dicitur, qui in ordine suo tertium locum obtinet *l.* 1. *C. de præpos. agent. in reb. l.* 7. *C. de palatin. sacrar. largit.* ubi & *Quartocerius* eadem figura effertur. Invenitur & Tertiocerii nomen aliquoties in *Notitia dignitat. utriusq. Imperii.*

TERTULLIANISTÆ dicti a Tertulliano Presbytero Africanæ Provinciæ civitatis Carthaginensis, animam immortalem esse, sed corpoream prædicantes, & animas peccatorum hominum post mortem in dæmones verti putantes *cap.* 39. §. 59. *Causs.* 24. *qu.* 3.

TERTULLIANUM, quod & Tertyllianum scribitur, Senatusconsultum, quo matres ad legitimam filiorum hereditatem admittuntur *tit.* D. *ad SC. Tertullian l.*34. *D. ad SC. Trebellian.* Quia enim uxores, nisi coemtione in manum mariti convenissent (quod in usu esse desiit) non liberabantur a patria potestate, nec in familia mariti comprehendebantur, inde nec habebant cum liberis jura adgnationis, unde sola succedendi ratio per Leges XII. Tab. dependebat: Hinc Claudii beneficio matribus concessum fuit speciali rescripto singulare jus liberis succedendi, quod quidem personam non egrediebatur, ut recte observat a Costa, *ad* §.1. *Inst. de Senatusconf. Tertylliano.* Postea hoc Senatusconsulto, quod D. Adriani temporibus factum est, plenissime cautum est: ut mater ingenua trium liberorum jus habens, libertina quatuor, ad bona filiorum filiarumve admittatur intestato mortuorum, licet in potestate parentis sit: ut scilicet, cum alieno juri subjecta est, jussu ejus adeat hereditatem, cujus juri subjecta est §. 2. *Inst. eod. tit.* Sed favorem hujus senatusconsulti ampliavit Justinianus §.4 *Inst. eod. tit.* ut numerus liberorum non requireretur.

TERTULLIANUS Jurisconsultus, hujusque liber quartus quæstionum citatur in *l.* 30. §.6. D. *de adquir. vel omitt. hered.* De hoc Tertulliano pleraque incerta, nisi quod sub Antoninis & Severo floruisse videtur. Laudatur sane ab Ulpiano in *d. l.* 30. §. 6. & post SC. Tertullianum, adeoque post Hadriani tempora vixit *leg.* 2. §. 44 D. *ad SC. Tertull.* Præcipue quæritur, an idem sit cum Q. Septimio Florente Tertulliano, Ecclesiastico scriptore? Nam & hunc juris non imperitum, immo *τοὺς Ρωμαίων νόμους ἠκριβωκότα ἄνδρα*, virum Romanas leges accurate doctum vocat Eusebius *Hist. Eccles. II.* 2. idque ipsa ejus opera satis ostendunt. Hinc quæstionem adfirmant Anton Augustin. *de nomin. propr. Pandect. p* 139. Cujac. *lib.*7. *observ c.*2. Radulph. Forner. *Rer. quotidian. VI.* 5. Guil. Grotius *de vit. jurisc.II* 9. Negant contra plerique, & in his Ægid. Menag. *Amœnit. jur. civil.* idque jure negant, quum vel ipse stilus, quem in fragmento Tertulliani deprehendimus, a tumido illo & adfectato dicendi genere, quod pater ecclesiæ sequutus est, toto cælo differat. Præter quæ-

quæstionum libros VIII. etiam fingularem librum de castrensi peculio reliquit, ex quo desumtæ sunt *l.* 23. *D. de testam. milit* *l.* 33. *D. eod. tit.* & *l.* 44. *D. de castrens. pecul.*

TESSARACAIDECADITÆ in *l.* 5. *C. de hæret. & manich.* hæreticorum genus, ab eo nuncupatum, quod XIV. Luna pascha cum judæis observare contendunt, auctore Isidoro *lib.* 8. *orig. cap.* 5.

TESSELARIUS, qui conficit pavimenta tessellata, de quibus Sueton. in *Caligul. cap.* 45. Mentio fit tessellariorum in *l.* 2. *C. Th.* & *l.* 1. *C. Justin. de excusat. artif.*

TESSERA frumenti in *leg.* 49. §. 1. & *l.* 87. *D. de legat.* 2. quæ & *tessera* frumentaria *l.* 49. §. 1. D. *de legat.* 2. *l.* 52. §. 1. D. *de judic.* *l.* 49. §. 1. *l.* 87. D. *de legat.* 2. Quid sit, ex Dionis verbis a Xiphilino in epitomen contractis, quæ hic subjiciuntur, planum fit. Ac primum Sueton. in *Nerone cap.* 5. ait, Neronem tesseras frumentarias populo sparsisse. Xiphilin. *lib.* 61. *p.* 698. δια συμβολων σφαιρια μικρα γεγραμμενα in vulgus jacta refert, quæ continerent, quantum frumenti, aliarumve rerum ei, cujus in manum venisset, præstandum esset. Sed id ipsum apertius in *Tito lib.* 67. *p.* 757. idem auctor explicat: Σφαιρια μικρα ξυλινα ανωθεν ες το θεατρον ερριπτει, συμβολον εχοντα, το μεν εδωδιμου τινος, το δε εσθητος, το δε σκευων, . . . α αρπασαντας τινας εδει προς τους δοτηρας αυτων απενεγκειν και λαβειν το επιγεγραμμενον. Parvos globos ligneos de superiore loco jecit in theatrum, in quibus scripta erat nota alicujus esculenti, vestisve aut vasis argentei . . . quos qui rapuisset, attulissetque ad dispensatores, quod inscriptum erat consequebatur. Idem *in Domitiano p.* 760. Τοις δε θεωμενοις αθροα δια των σφαιριων εδιδου. Spectatoribus multa largiebatur in globulis. Et in *Hadriano lib.* 69. *p.* 791. Δωρεας δια σφαιριων εν τω θεατρω και εν τω ιπποδρομιω ερριψε. Dona in theatro & circo in sphæris missilibus dedit. Ex quibus intelligitur perspicue, *tesseras* symbola fuisse in orbem rotundata, continentia, quantum cuique præstari in veste, auro, argento deberet. Ceterum Augustus, ut annonæ difficultatibus subveniret, frumentum cuilibet ex populo viritim quaternis pensionibus præberi instituit: cujus rei ergo *tesseræ*, notum facientes, quantum cuique admetiendum esset, dabantur, ut Sueton. *in Augusto cap.* 40. & 41. scribit. Servius in *illud Virgil. lib.* 1. *Georg. v.* 263. *Aut pecori signum, aut numeros impressit acervis*: Facit, ait, characteres, quibus pecora signantur, aut *tesseras*, quibus frumentorum numerus designatur. Nam numeros pro litteris posuit, quibus numeri continentur. Hinc Isidorus *lib. ult. cap.* 14. tesseras ait esse, quibus frumentorum numerus designatur.

Sunt & *tesseræ* militares, quibus per contubernia, quid dux præcipiat significatur.

Tesseras etiam pacis & belli invenimus in *l.* 2. §. 37. D. *de orig. jur.* Plura de tesseris, tabellis, calculis, καλλωμοις seu ψηφοις pagancis, militaribus, frumentariis, oleariis, ærariis, nummariis, hospitalibus; theatralibus, circensibus, ex ligno, vitro, ære, plumbo confectis disseruit Reinef. *Inscript. p.* 1036. *sequ.* Add. Petiti *Var. Lect. l.* 8. Hein.

TESTA *l.* 1. §. 1. D. *de tigno juncto.*

Testamentaria adpellata est *lex Cornelia de falsis*, quod de his, qui testamenta subjecissent, resignassent, celassent, suppressissent, falsave signassent, recitassent, scripta esset: Vid. supra in *Cornelia lex de fals.*

Latius vero testamentariæ leges, quæcumque ad testamentorum caussam pertinent, accipiuntur in *l* 1. § 1. D. *ad leg. Falcid.* qualis erat Furia, ut Ulpianus eam *tit.* 1. *Regul.* §. 2. adpellat.

Testamentarius, testamenti scriptorem significat, qui dictante testatore id excipit *l.* 9. §.3. 6. D. *de hered. instit.* *l.* 15. §. *ult.* *l.* 22. §. 10. D. *ad leg. Cornel. de fals.* *l.* 1. D. *si quis aliqu. test. prohib.* *l.* 3. §. *ult.* D. *ad SC. Trebell.*

Testamentarius, a, um. Testamentaria hereditas *leg.* 130. D. *de verb. signif.* quæ testamento defertur, & opponitur legitimæ *l.* 17. D. *de adquir. vel omiss. hered.*

Testamentifactio in §.6. *Inst. de testam.* ubi testes adhiberi testamento posse dicuntur ii, quibus cum est *testamentifactio*, non intelligenda est *passiva* vel *activa* nec utraque simul. Non *activa* quia filius familias testis esse, nec tamen testari potest: non *passiva*, quia impubes heres institui, nec tamen testamento testis adesse potest: non utraque, quia mulier & testamentum condit, & heres recte instituitur, nec tamen testimonium perhibet. Tu dic, cui non licebat interesse comitiis calatis, cum eo non fuisse *testamenti factionem*, nec eum testem esse potuisse in testamento. Inde mulier excludebatur, quia non habebat communionem comitiorum, ut diserte ait Gellius *lib.* 5. *c.* 19. Male igitur Theophilus: οἵτινες ὑφ ἡμῶν δύνανται κληρονόμοι γράφεσθαι, ϗ γράφειν ἡμᾶς. Qui & a nobis heredes institui, & nos instituere possunt. Vid. Thomas. *diss. de sensu legis decemviral. testam.* §.13.

Alias *testamenti factionem* habere dicitur non is solum, qui testamentum facere potest, (quæ est testamenti factio activa,) sed & is, qui ex alterius testamento capere, & sibi vel aliis adquirere potest (quæ est passiva testamentifactio) *l.* 16. D. *qui testam. fac.* *l. ult.* D. *pro hered.* *l.* 31. 49. & 50. D. *de hered. instit.* Testamenti itaque factio cum his esse dicitur, quibus vel hereditas, vel legatum relinqui potest *l.* 7. D. *pro legat.* *l.* 21. D. *de testam. tut.* *l.* 5. D. *de servit. legat.* §. 3. *Inst. de hered. instit.* *l.* 82. §. *ult.* D. *de legat.* 2. De libera testamenti factione agitur etiam in *l.* 1. D. *de testam. milit.* & *l.* 1. D. *de tutel. & rat. distr.*

Testamentifactio dicitur esse cum aliquo, id est, testamenti faciendi jus, ut ait Ulp. *tit.* 20. *regul.* ut & testamentifactionem habere *l.* 3. D. *de jur. codicillor.*

Testamentum definit Modestinus justam voluntatis nostræ sententiam, de eo, quod quis post mortem suam fieri velit *l.* 1. D. *qui testam. fac.* Ulpianus vero *Epist. tit.* 20. id vocat: Mentis nostræ justam contestationem, in id sollemniter factam, ut post mortem nostram valeat. Florentinus judiciorum testationem vocat in *l.* 24. D. *qui testam. fac.* & supremam contestationem in *l.* 20. §. *ult.* D. *eod. tit.* Falluntur, qui Imperatorem, sequutum Servium Sulpicium *l.* 2. *de testam.* teste Gellio *Noct. Attic. lib.* 2. *cap.* 12. *pr. Inst. de testam. ordin.* scribentem: *testamentum ex eo adpellari, quod testatio mentis sit*, definitionem testamenti tradere, sibi persuadent: Ipse namque fatetur, allusionem fal-

saltim hoc esse, qualis in jure Romano infrequens non est, ut Labeonis de verbo *possessio* in *l.* 1. *pr.* D. *de adquir. vel amitt. possess.* & Pauli circa verbum *damnum* in *l* 3. D. *de damn. infect.* Enimvero ex istis definitionibus non adhuc cernitur, quid fuerit Testamentum jure Romano, quove illud a ceteris mortis caussa dispositionibus, veluti a mortis caussa donatione, & codicillari dispositione differat. Nec id satis adparet ex definitione illa, quam ex veteri Glossario adfert Brisson. quod sit nempe testatio mentis, scilicet ultimum elogium, vel ultimus sermo, vel postrema vox, qua quis disponit, rebus suis heredem instituendo, vel legata faciendo. Heres enim, ut fideicommissarius instituitur codicillis. Ulpian. *tit.* 25. §. 11. Et legata quoque codicillis dantur *l.* 8. §. 6. D. *de jur. codicill.* Nec ab alia mortis caussa dispositione distinguis testamentum nostrum, si eum Grotio dixeris testamentum esse alienationem in mortis eventum, ante eam revocabilem, retento interim jure possidendi & fruendi. Per diversa autem juris Romani tempora videamus quid nomine testamenti venerit.

Fuit *testamentum* quod Gellius *lib.* 15. *c.* 17. memorat, in calatis Comitiis factum. Et erat quidem institutio heredis, id est, successoris in universum jus patrisfamilias post mortem hujus. Non vero ad id sufficiebat voluntas ejus, de cujus hereditate agebatur: sed lege populi heres instituebatur ad rogationem his verbis factam. *Velitis, jubeatis, Quirites, uti L. Titius L. Valerio tam jure legeque heres sibi sit, quam si ejus filius familias proximusve adgnatus esset.* Erat igitur hujus generis *testamentum* Lex populi determinans successorem in universum jus alicujus ad rogationem hujus, & auctoritate pontificum lata. Huic enim negotio praeesse debebant Pontifices, ad quos pertinebat cura sacrorum, quae hereditati adhaerebant. Vid. Vinn. *in Comment. ad* §.1. *Inst. de testam.* Et quia lege vel more deferri hereditas ad agnatos tantum proximos poterat, ei non nisi lege alia derogare licuit: Bynkersh. *obs. lib* 2. *c.* 2. Hinc testamenta illa non nisi populi voluntate, novaque lege immutari poterant.

Ab hac necessitate rogationis ad populum faciendae liberum erat testamentum *in procinctu*, quod miles in cinctu Gabino (Serv. *ad Virgil. Æn. VII. v.* 612.) ad praelium iturus (Vellei. Paterc. *lib.* 2. *cap.* 5.) faciebat. *In procinctu* enim stans vel cinctu Gabino, & scuto manus inserens, sagumque accingens, simul etiam tribus aut quatuor audientibus, heredem suum nuncupabant: Plutarch. *in Coriolano.* Quae quidem testamenti factio concessa est ad pelliciendos in militiam animos juvenum, ut conjicit Thomasius *in diss. de sensu legis Decemviralis testamentariae.* Cum nempe cinctum Gabinum sumerent, qui ab Imperatore Diis Manibus pro exercitu devoverentur (Liv. *lib.* 8. *c.* 9. 13. *lib.* 10. *c.* 7. 28.) ultima vero horum devotorum voluntas pro lege esset (Liv. *lib.* 10. c. 29. *junct. lib.* 26. *c.* 11.) hinc testamenta militum in procinctu facta rata esse jubebantur tacito populi suffragio, tamquam *νομον αγραφον*, quemadmodum testamenta in comitiis calatis condita tamquam *νομοι εγγραφοι* valebant. Vid. *Vellei. I.* 5. Plutarch. *in Coriolan. p.* 198.

Invaluit deinde *testamentum per aes & libram.* Scilicet fiebat primum aere & libra imaginaria quaedam

dam venditio familiæ seu hereditatis per mancipationem (hereditas enim mancipi res erat) adhibitis libripende, & antestato cum testibus quinque puberibus civibus Romanis. Et hæc fere erant verba mancipationis: Emtor aiebat: *Titii ego familiam* (hoc est hereditatem cum sacris domesticis) *ex jure Quiritium meam esse aio, eaque mihi emta est hoc ære æneaque libra.* Postea fiebat *contestatio* seu *nuncupatio testamenti* a testatore, qui tabulas tenens testamenti: *hæc*, inquit, *uti in his tabulis cerisve scripta sunt, ita do, ita lego, ita testor, itaque vos Quirites testimonium præbitote.* Quo primum in usu fuit hoc testandi genus, ipse hereditatis emtor in tabulis scriptus heres erat, deinde ita conceptæ sunt tabulæ, ut hereditas fere tota legatis exhauriretur ab emptore præstandis; ac denique eo ventum est, ut persona ab emtore diversa in tabulis scriberetur, cui tota hereditas post mortem mancipantis testatoris esset mancipanda, atque hæc persona proprie heres esset & successor in universum jus defuncti, ceu conjicit Thomas. *in laudata diss.*

Et huc quidem respexisse videntur verba legis XII Tabularum: *Paterfamilias uti legassit super familia pecunia tutelave suæ rei, ita jus esto*, quibus, ut ait, Pomponius *l.*120. D. *de verb. signif.* *latissima potestas tributa* videtur, & heredis instituendi, & legata, & libertates dandi, tutelas quoque constituendi, subjiciens, quod id interpretatione coangustatum est, vel legum, vel auctoritate jura constituentium (id est, jurisconsultorum). Quæ postrema Pomponii verba nonnulli intelligunt, quasi post legem illam decemviralem inventa demum a Jurisconsultis fuerit testamenti factio *per æs & libram*, ut data illa a legibus XII Tabularum testandi facultas restringeretur ad ritum servandum, quo analogia juris servaretur, fingendo scilicet hereditatem non aliam per ultimam voluntatem, quam per venditionem & mancipationem transferri, quodque hæc inter alias nata sit ex XII Tabulis actio legis: Heinecc. *Antiq. Rom. ad lib.* 2. *Inst. tit. X. XI. XII.* §. 6. Thomasius vero in *laudata diss. de sensu leg. decemvir. testam.* colorem illum putat a Jureconsultis jam ante XII Tabulas inventum, & quod hujusmodi testamenti factionem confirmarit imo & adjuvarit lex decemviralis ita, ut alius quam familiæ emtor in tabulis consignatis scriptus heres haberet hereditatem: Facultatem vero hanc lege decemvirali auctam, restrictam fuisse legibus vel auctoritate prudentum, intelligendamque esse hanc restrictionem de inofficiosi querela, de nullitate testamenti ob quarumdam personarum præteritionem, de heredis institutione in primo testamenti capite facienda, quod hæc esset testamenti fundamentum (Ulp. *fragm. tit.* 24. Paull. *Sentent. lib.* 2. *tit.* 6. § 2.) de legandi licentia Legibus Furia, Voconia & Falcidia restricta; de licentia manumittendi legibus Fusia Caninia, ut & Junia Norbana limitata, ut & de eo, quod libertas puberi tutorem dandi a certo tempore & ad certum tempus, etiam ante heredis institutionem lege XII. Tabularum data, variis deinceps legibus sit coangustata, & si quæ sunt alia hujus generis.

Testamentum porro *prætorium* fuit, ex quo Prætor pollicitus est se daturum heredi scripto hereditatis seu bonorum possessionem, (non dicit ipsam *hereditatem*, ne legi derogare videretur, quamquam rei-

reipsa derogaret). Verba edicti, quod tempore Ciceronis traslatitium erat, leguntur in *Act. in Verr. I.* 4. *Si de hereditate ambigetur, & tabulæ testamenti non minus multis signis, quam lege oporteat ad me proferentur, secundum tabulas testamenti possessionem hereditatis dabo.* Nonnulli hanc testium scriptionem a prætore fuisse invectam, hocque prætorium testamen tum nulla mancipatione factum fuisse nonnulli colligunt ex eo, quod Justinianus scribit, edictum prætorium novam faciendorum testamentorum formam introduxisse, jureque honorario nullam emancipationem desiderari, & jure civili signa testium non fuisse necessaria §. 2. *Inst. de testam. ordin.* Thomasius vero in *laud. diss.* § 34. subscriptionem illam non quidem præscriptam fuisse a jurisconsultis fatetur, at contendit naturam rei postulasse, ut testes signarent tabulas, ut mortuo testatore testibus constaret de quibus tabulis testimonium haberent dicendum, adeoque hanc signationem nisi sollemnitatis, at probationis caussa ante prætoris edictum usurpatam fuisse: Nec prætoris edicto sublatam fuisse mancipationem hereditatis per æs & libram, sed hoc edictum in eo solo constitisse, quod assisteret testamento per agnationem postumi vel alio modo irrito facto Ulpian. *tit.* 23. §. 6. *l.* 12. D. *de injust. rupt.* si testamentum alias rite factum prætori proferretur, & hunc præsupposuisse mancipationem, cum non quinque testium, quæ alias citra mancipationem sufficeissent, sed septem sigilla præcise requireret: Insequentibus tamen temporibus usum invaluisse ut minus necessaria videretur mancipatio per æs & libram, satisque esset ad testamentum prætorium, si septem testium signa in Tabulis adparerent, ex quibus bonorum possessio danda esset *laud. differt.* §. 36.

Deinde quum & constitutionibus quædam novæ inveherentur observationes; in unum conflari cœperunt ritus testamentorum ex jure civili, prætorio, & constitutionibus principum nati; id quod temporibus Theodosii junioris factum esse, non sine adparatu docet Jac. Gothofredus *ad l.* 1. *C. Th. de testam. & codicill.* Invaluit igitur, ut pro testamento, id est, actu heredis, seu successoris in universum jus defuncti directe instituendi haberentur, vel Tabulæ heredem præferentes ab ipso testatore scriptæ aut subscriptæ, aut, (si testator litterarum esset expers) ab octavo teste scriptæ, quibus utroque casu septem alii testes simul præsentes ad petitionem testatoris subscripsissent, annulosque impressissent, servata unitate contextus, quod quidem erat *testamentum scriptum*: Vel nuncupatio heredis voce facta coram septem testibus idoneis & rogatis, testatoremque videntibus & intelligentibus, servata eadem unitate contextus; & hoc est *testamentum nuncupativum*, quod in scriptum non mutatur, si vel maxime ea nuncupatio sollemnis postea in scripturam memoriæ caussa redacta fuerit. Nec confundendum est testamentum hoc *nuncupativum* hæcque heredis nuncupatio cum nuncupatione illa testamenti per æs & libram, quæ post mancipationem fiebat verbis illis: *Hæc uti his tabulis cerisve scripta sunt &c.* hæc quippe nuncupatio fiebat saltem relate ad tabulas clausas, in quo scriptum erat nomen heredis: voce non nuncupandum, uti nuncupatur in testamento quod vocamus *nuncupativum*.

Testamentum porro *scriptum* dicitur *holographum* si a testatore sit scriptum, cui ut præter testes subscri-

ſcribat teſtator non requiritur *l.* 28. §.1. *C. de teſtam.*

Rurſus *teſtamentum ſcriptum* dicitur *crypticum* ſeu myſticum, quod ea parte qua continetur nomen heredis clauſum eſt, apertum vero teſtibus ea parte tantum qua rogante teſtatore ſubſcribunt, annuloſque imprimunt. Et crypticum ſane erat teſtamentum quod iis continebatur tabulis quas tenebat teſtator, ubi facta mancipatione, conteſtationem ſeu nuncupationem teſtamenti faciebat, ceu ſupra dictum eſt de *teſtamento per as & libram.*

Et ea fere erant ſollemnia externa teſtamentorum quæ jure ordinario fiebant, a quibus diverſum fuit *teſtamentum militare*, ex conſtitutionibus principum derivandum (Ulp. *fragm.* XXIII. 10.) & quidem primum ex edicto Cæſaris, hinc Titi, poſtea Domitiani, mox Nervæ, ac poſtremo Trajani *l.* 1. *pr.* D. *de teſt. milit.* Valebat autem hoc teſtamentum ſi ſaltem a milite ſcriptum eſſet *l.*40. D. *eod. tit.* vel coram duobus teſtibus etiam non rogatis teſtator heredem nuncupaſſet *l. ult.* §. *ult. C. de codicill.* ita ut unicum hujus teſtamenti eſſentiale requiſitum eſſet, ut conſtaret militem animo deliberato, non fortuito ſermone heredem ſibi nuncupaſſe §.1. *Inſt. & leg.* 24. D. *de milit. teſtam.*

Nota porro teſtamenta alia minus ſollemnia, ut *teſtamentum parentum inter liberos.* Parentes enim ſi in ſcriptura teſtantur, tabulas quæ vel ipſi ſcribunt, vel ſubſcribunt, iiſdem anno, menſe, die unciiſque, in quibus liberos inſtituunt, perſpicue expreſſis, teſtes non ſunt neceſſarii *l.* 2. §.1. *C. de teſtam. Nov.* 107. *cap.* 1. Sin per nuncupationem, duo teſtes ſufficiunt. Itemque *teſtamenta tempore peſtis*, quibus ſola unitas contextus, id eſt ſimultanea teſtium præſentia, ob contagionis periculum remiſſa eſt *l.*8. *C. de teſtam. Teſtamentum rure factum.* Ruri enim teſtantium teſtamenta valent, quinque teſtium ſubſcriptione, vel ſignaculis munita (quamvis & alii pro aliis ſubſcribere poſſint,) ſi vel plures, vel litterarum periti, ut ſit in agris, haberi nequeant *l. ult. C. de teſtam.* quod in dubio, donec probetur contrarium, præſumitur. *Teſtamenta principi oblata*, vel *actis inſinuata*, quæ nullas ſollemnitates exigunt *leg.* 19. *C. de teſtam.* Et teſtamentum poſterius imperfectum, quo heredes ab inteſtato priore præteriti ad ſucceſſionem vocantur, in quo quinque teſtes ſufficiunt *l.*21. §. *pen. C. de teſtam. Teſtamenta* quibus *piæ cauſſæ* conſulitur, quæ omnibus ſollemnibus ſoluta ſunt per *c.*11. *decretal. de teſtam.* Quin & uſu frequentiore populorum ſufficiunt in quolibet teſtamento duo teſtes maſculi cum tabellione, vel duo Scabini cum ſcriba Grot. 1. *Jur. bell* 17. Gudelin. 2 *de jur. noviſſ.* 5. Ex jure Canonico valent quæ fiunt a parochianis coram parocho, & duobus teſtibus *c.*10. *decretal. de teſtam.*

Ceterum diſpoſitionem ultimæ voluntatis *jure teſtamenti* valere ex jure Romano definimus, ex qua diſponenti heres ſit directe, *jure* vero *codicillorum* valere intelligimus, ſi ea diſpoſitio ſaltem in modum fideicommiſſi ſucceſſorem facit univerſi juris defuncti. Tabulæ plane *teſtamenti* non intelliguntur, in quibus heres ſcriptus non eſt, magiſque codicilli, quam teſtamentum intelliguntur *l ult.* D. *de jure codicill.* Sed & ſi heres ſit ſcriptus ſaltem ex intentione diſponentis, at non eo modo quo heredem inſtituere oportet, puta ſi coram quinque ſaltem teſti-

testibus, extra rationem privilegiati testamenti, non valebit jure testamenti, sed codicillorum, adeoque in vim fideicommissi universalis *leg.* 29. §. 1. D. *qui testam. fac. poss.* Hinc nota clausula illa est codicillaris, quæ inseritur: *Si testamentum non valebit tamquam testamentum, volo ut valeat jure codicillorum l.* 41. §. 3. D. *de vulg. & pupil. substit. l.* 3. *fin.* D. *de testam. milit.*

Quænam autem requirantur sollemnia externa, ut dispositio jure testamenti valere dici possit, intelligitur ex ante dictis. At præterea sunt & sollemnia interna ad id servatu necessaria; qualia sunt, quæ ad heredis idonei institutionem, certarum personarum exheredationem, & ad statum testatoris pertinent, quæ ex libris nostris sunt ediscenda.

Et hæc quidem ita sunt, si testamentum proprie sic dictum intelligimus, quod jure perfectum est. Sed abusive testamenta quoque ea adpellamus, quæ injusta, irrita, rupta vel imperfecta sunt. Nam horum quoque inspectionem Prætor permittit *l* 2. §. 1. D. *testam. quemadm. apert.*

Testamentum destitutum, de quo vid. suo loco.

Testamentum duplex, quod sibi & filio pater facit, dum ei substituit pupillariter, vel testamentum, quod secundis tabulis habet uti est in *l.* 1. D. *si cui plus quam per leg. Falcid. l.* 71. & 79. D. *ad leg. Falcid.*

Testamentum injustum. Vid. injustum.

Testamentum irritum fit, vel ipso Isidoro *lib.* 5. *etymol. cap.* 44. teste, quoties testatori post testamentum factum aliquid contingit, quod civitatem vel libertatem adimat *l.* 6. §. 5. D. *de injust. rupt.* In irritum quoque constituitur testamentum non adita hereditate *l.* 1. D. *eod. tit.* Ulpian. *tit.* 23. §. 4. Irritum fit testamentum, si testator capite deminutus fuerit, aut si jure facto testamento, nemo exstiterit heres: Et Justinianus §. 4. *Inst. quib. mod. test. infirm.* Irrita fieri testamenta dicuntur, quum is, qui fecit testamentum capite deminutus sit. Licet enim, & quæ rumpuntur, testamenta, *irrita* fiant; & quæ statim ab initio non jure fiant, *irrita* sint, & ea, quæ jure facta sunt, & postea propter capitis deminutionem *irrita* fiunt, possumus nihilominus rupta dicere; tamen quia commodius visum est, singulas caussas singulis adpellationibus distingui, ideo quædam non jure facta dicuntur, quædam jure facta rumpi, vel *irrita* fieri. Hæc Justinianus. Quin etiam eorum, qui ob conscientiam criminis mortem sibi consciverunt, *irrita* sunt testamenta *leg.* 6. §. 8. D. *de injust. rupt.* Atque his modis irritum interpretabimur in *l. ult.* D. *de reb. cor. l* 30. §. *ult.* D. *de adquir. vel omitt. hered. l.* 2. §. 1. D *testam. quemadm. aper. l.* 10. D. *de SC. Silan. l.* 2. §. 1. D. *de condict. indeb. l.* 1. D. *de except. rei judic. l.* 10. §. *ult. de divers. temp. præscr. l* 87. D. *de legat* 2. Sueton. *in Tiberio c.* 5. Testamentumque ejus *irritum* habuit. Idem *in Calig. cap.* 8. Testamenta *irrita* ac vana Tacit. *lib.* 5. *Annal. cap.* 1. Testamentum Liviæ diu *irritum* fuit. Idem *lib.* 1. *hist. cap.* 48. Testamentum Vinii magnitudine opum irritum. Festus Pompeius: Procitum testamentum dicebatur, veluti procatum, provocatum, id est, *irritum* ac ruptum. Athen. *lib.* 4. *Deipnosoph.* ακυρον την διαθηκην vocat.

Testamentum nullum dicitur, quod ab initio non subsistit, vel (1) ob defectum sollemnitatis internæ, id est, heredis institutionis, v. c. si liberi sui nati præteri-

teriti *l.* 1. D. *de injust. rupt. irrit.* vel ob inhabilitatem testatoris tempore facti testamenti *l.* 1. D. *eod. tit.*

Testamentum ruptum. Vid. suo loco.

Testamenti caussam pertinere, quod ad interdictum de tabulis exhibendis, & delictum de aperiendis testamentis attinet, videtur omne, quodcumque quasi ad testamentum factum sit, in quacumque materia fuerit scriptum, quod contineat supremam voluntatem. Et ideo tam primæ, quam secundæ tabulæ, & codicilli hac adpellatione continentur *l.* 1. §. 1. D. *de tabul. exhibend.*

Testamentum etiam pro testamentaria hereditate nonnumquam ponitur, ut in *l. ult.* D. *de bonor. possess. secund. tab.* in qua ita est.: Quod si ita heres scriptus sit, ut interdum excludatur a testamento, eo quod non invenitur portio, qua heres institutus est. Deinde in *l.* 14. D. *de his, quæ ut indign.* Papinianus admitti ad testamentum, id est, ad hereditatem testamento delatam, dixit, ut adparet ex lege præcedenti. Item in *l.* 2. *C. de bon. matern.* sic hoc verbum accipi Thalæus notavit. Eodemque modo & apud Sueton. *in Nerone cap* 32. quum ait: Deinde ut ingratorum in principem *testamenta* ad fiscum pertinerent, id est testamentariæ hareditates. Ac denique apud Ambros. in *psalm. Sermon.* 14. ubi testamentum adire dixit. Paull. in *l. ult. D. de bon. possess. secund. tab.* dixit excludi *testamento*, id est, hereditate testamentaria; ubi sic legendum est, quod si ita heres scriptus sit, interim excluditur testamento, eoque &c. Horat. *lib.* 2. *Sermon. Sat. V. v.* 23. Captes astutus ubique testamenta senum.

Testamentum pro testimonio *Collat. Leg. Mosaic. & Rom. tit.* 8. §. 6. ibi: Qui testamenta falsa invicem dicenda, aut consignanda dolo malo curaverit &c. Quum vero Ulpianus, qui eamdem Senatusconsulti sententiam refert, habeat, *testimonia falsa* invicem dicenda *l.* 9. §. 3. D. *ad leg. Cornel. de fals* præstat & hic legere cum viris doctis *testimonia* Vid. Ant. Schulting. *ad jurispr. vet. antejustin. p.* 763. Hein.

T e s t a r i, testamentum facere significat *l. ult.* D. *ut legator. seu fideicomm. servand.* *l.* 8. §. 1. D. *de transact.*

Sed & *testari* pro testibus adhibitis quidlibet declarare, denunciare, notumve facere usurpatur *l.* 29. D. *de adquir. hered.* *l.* 3. §. 3. D. *uti possid.* *l.* 5. §. 7. D. *de oper. nov. nunc.* *l.* 15. §. 3. D. *ad leg. jul. de adult* Et ita *testari* pro eo quod vulgo dicimus, protestari *l.* 14. §. 7. 8. & 13. D. *de religios. & sumt. funer.* Sic quoque *testatus est*, id est, coram testibus declaravit *l. ult.* D. *de lege commissor.* Testando denunciare *l.* 1. §. 3. D. *de peric. & commod rei vend.* Testari dominum, id est, protestari, seu testato denunciare *l.* 3. §. 3. D. *uti possid.* Testari libellis *l.* 11. §. 3. D. *ad leg. jul. de adulter.* apud præfectum *l.* 7. D. *de incend. ruin. naufr.*

T e s t a t i o, pro scriptura testibus communita, passim in D. & C. & apud Paull. *lib.* 5. *Sent. tit.* 25. §. 5. ubi testatione complecti, in testationem redigere *l.* 1. §. 4. D. *usufr. quemadm. cav.* *l.* 39. §. 1. D. *de legat.* 3. & in testationem referre, pro eodem dicuntur *l. ult.* D. *pro derelict.* *l.* 8. §. 2. D. *de oper. nov. nunciat.* *l.* 39. §. *ult.* D. *de legat.* 3. In testatum etiam redigere ait Ulpianus *l.* 1. §. 4. D. *usufruct. quemadm. cav.* Testatio quoque instrumentorum amissorum fit *l.* 13. *C. de fide instrum.* Testatio suo-

suorum judiciorum *l.* 24. *D. qui testam. fac. poss.* Testatio privata seu adnotatio *l.* 5. *C. de probation.* Testatio vacuæ possessionis *l.* 12. *C. de contrab. emt.*

Testatio, pro conventione & denunciatione testibus adhibitis facta *l.* 5. §. *ult. D. de administr. & peric. tut. l.* 1. §. 7. *D. quod vi aut clam.* Sic testationibus conventus *l.* 32. §. 14. *D. de recept. arbitr.* Testatione denunciatum *l.* 238. §. 1. *D. de verb. signif.*

Testatio pro testium depositione, ut loquimur *l.* 21. *D. de his, qui not. infam.* Testationes in scriptis *l.* 4. *D. de pignor.* falsæ *Collat. Leg. Mos. & Rom. tit.* 8.

Testationes etiam vocabant testimonia per tabulas dicta, cum consensu signatorum, & testes jurejurando diti. Quinctil. *lib.* 5. *Inst. orator.*

Testatio vocata etiam sollemnis illa nuncupatio: Hæc uti in his tabulis cerisve scripta sunt, ita do, &c. Ulpian. *tit.* 20. *Regul.* §. 9. Hein.

TESTATO vel *intestato* decedere, id est, testamento facto vel non *l.* 29. & 45. § 1. *D. de jur. fisc. l.* 7. *D. de regul. jur.* Quum autem testamentum, ut supra in hac voce monuimus, sit actus ex quo heres, hoc est successor in universum jus defuncti intelligitur, hinc est ut nemo, jure quidem ordinario, partim testatus, partim intestatus decedere possit *l.* 7. *D. de regul. jur.* §. 5. *Instit. de hered. instit.* Itaque si unus heres, sine coherede, in semisse, vel in re certa institutus sit, is totum assem capit *l.* 1. §. 4. *D. de hered. instit.* Dico, *sine coherede*, nam si coheredem habet, is, qui in re certa institutus est, legatarii loco habetur *l.* 13. *C. de hered. instit.* Si plures in re certa instituti, singuli capiunt æquales portiones, licet eis testator res inæqualis pretii assignaverit *l.* 9. §. 13. *D. eod.*

Testato, coram testibus. Sic testato convenire aliquem *l.* 8. *D. de ben. libert. l.* 8. §. 8. *D. mandati l. ult. D. de lege commissor.* & passim. Testato denunciare *l.* 1. §. 3. *D. de peric. & commod. rei vend.* dicere *l.* 4. *C. de distract. pignor.* jubere *l.* 1. *D. quod jussu l.* 122. §. 3. *D. de verb. oblig.*

TESTATOR est, qui testamentum jure condidit. Aliquando tamen & is hoc nomine venit, qui sollemne quidem testamentum non condidit, sed heredis legitimi fidei tantum quid committit, ut in § *ult. Inst. de fideicommiss. heredit.* ibi: Si testator fidei heredis sui commisit. Καταχρηστικῶς & is *testator* dicitur, qui testamentum jure non fecit.

Testator suus, a quo quis institutus est *l.* 29. *D. de hered. instit.*

TESTATRIX. *l.* 4. *D. de legat.* 2. & passim.

TESTATUS & *intestatus*, testamento facto, vel sine testamento *l.* 6. *D. de testam.* decedere *l.* 3. §. 1. *D. de adquir. hered.* Vid. *testato.*

TESTICULUS. Qui cum uno testiculo natus est, quive amisit, jure militabit *l.* 4. *princ. D. de re militari.* ubi Sullam & Cottam duces eo habitu naturæ fuisse memorat jurisconsultus. Sanum esse, qui unum testiculum habet, respondet Ulpianus *l.* 6. §. 2. *D. de Ædil. edict.* addita ratione, quia generare potest.

TESTIFICARI. Cum clamore testificari *l.* 4. §. 1. *D. ad leg. Aquil.* Consentire videtur ad nominationem filii, qui non testificatur dissentire *l.* 1. *C. de filiis famil.*

TESTIFICATIO *l.* 1. *C. si minor. ab hered.*

TESTIMONIALES sunt epistolæ principis, quibus dignitas confertur. De *testimoniali* ex tribunis & protectoribus est *tit.*

21. *lib. 7. C. Th.* Consule Du-Fresne Glossar.

TESTIMONIA, sive *testationes* a testibus productis dicuntur, ut Græci dicunt, *εκμαρτυριας*, ut Suidas interpretatur *Tom. 2. p.* 504. Εκμαρτυρια διαφερει της μαρτυριας οτι η μεν παροντων μαρτυριαν δηλοι η δε εκμαρτυρια των απονταν. Εκμαρτυρια differt a μαρτυρια. Hæc enim testimonium præsentium, illa vero absentium.

Item *testimonia* absentium testium dicta & testationes scriptis comprehensas significant: & a testibus separantur *l.* 3. § 3. *D. de testib. l.* 1. *D. de fide instrument.* μαρτυριας γραμματειον vocat Plutarchus περι φιδαλιας.

Testimonium pro testamento *l.* 1. *princ. D. ad leg. Corn. de fals.* Testimonia falsa inspicienda *Regul. jur. ex vet. jurisconf.* §. 6. Antea una libertas erat, vindicta, *testimonio*, vel censu. Etiam in *l.* 12. §. 2. *D. ad exhib.* in exemplaribus quibusdam legi: *alterius testimonio optio data sit*, observavit Bynkersh. *lib.* 3. *observ. cap.* 18. Sed quum hæc omnia sint dubiæ lectionis, magis est, ut diversa esse dicamus testamenta ac testimonia. Ant. Schulting. *ad jurispr. vet. antejustin.* Hein.

TESTIS, cujus testimonio fides fit judiei. Rogati testes *l.* 11. *D. de testib. l.* 21. §. 2 *D. qui testam. fac* Testes reprobare, refutare. Vid. *reprobare.*

Testes de domo accusatoris productos interrogari non placuit *l.* 24. *D. de testib.* Talis testis de domo ο οικοθεν μαρτυς nec Græcis fide dignus videbatur, ceu ex instituto docuit Jo. Brodæus *Miscell. X.* 15. Hein.

TESTUDINEUM, ex testudine factum. Juvenal. *Sat. VI.* v. 80. Ut testudineo tibi, Lentule, conopeo, ubi lectum indicat testitudine perlucidum. *Testudineis* legatis, lecti quoque testudineis pedibus deargentati debentur *l.* 100. *in fin. D. de legat.* 3. Ex quo adparet, veteres supellectili ex testudine usos, quod & Celsus in *l.* 7. *D. de suppellectil. legat.* tradit. Primus autem, ut Plinius *lib.* 33 *cap.* 11, auctor est, Carvillius Pollio testudines secare in laminas, lectosque, & repositoria his vestire instituit. Ovid. *lib.* 2. *Metamorph. v.* 737. Ebore, & testudine cultos tres habuit lectos.

TEXTORES servi *l.* 61 *D. de legat.* 3 Textores & textrices vocantur etiam opifices vestis linteæ contexendæ *l.* 6. *C. Th. de murileg. & gynæciar.* Corpus gynæciariorum vel lintearioorum & linyfarariorum *l.* 9 *eod. tit.* In his maximum pretium statuebatur textoribus & textricibus tenuiariis, non a tænus ita dicti, ceu putat Guther. *de offic. dom. Augustæ II.* 16. sed a tenui tela, quam conficiebant. Talis *Textrix vestiar. ten.* apud Reines. *Class. XI. Inscript.* 77. & Vestimius tenuiarius apud eumd. *Class. XI. Inscr.* 88 Hein.

TEXTRINI mancipia, iidem qui *textores* supra. Vindicantur opifices linteæ vestis textrinis *l.* 6. *C. Theod. de murileg.* Textrina principis *d. l. & l.* 24. *C. Th. de annon. & trib.* quæ alias Gynæcia, unde παραλληλισμος *d. l.* 24. Textrinis vel Gynæceis, in quibus species publicæ texebantur. Ammian. Marcellin. *lib.* 14. *cap.* 9. cujus literæ ad Tyrii Textrini præpositum celerari speciem perurgebant.

THEATRUM & Amphitheatrum diversa sunt *l.* 6. §. 1. *D. de rer. divis. l.* 3. *D. de oper. publ.* Quid alterum ab altero distet, exponitur Cassiodorus *lib.* 4. *variar. epist. ult. & lib.* 5. *epist.* 42. ubi theatrum *visorium* interpretatur. Unde & in theatro spectare dicuntur, in *l.* 2. § 2. *ne quid in loco publ.* Porro *theatra* universitatis sunt,

funt, & communia civitatum §. 6. *Inst. de rer. divis.*

THEODORA Justiniani Imperatoris conjux. *Novell* 8. *cap.* 1. *l.* 3. *C. de quadriennii præscript.*

THEODOSIACUS aquæductus *l.* 30. *C. Th. de prætor.*

THEODOSIANA prætura *l.* 25. *C. Th. de prætor.*

THEODOSIANI & Gaianitæ adpellati a Theodosio & Gaiano, qui temporibus Justiniani principis in Alexandria, populi perversi electione, una die ordinati sunt Episcopi. Hi errores Eutychetis & Dioscori sequentes, Chalcedonense consilium respuunt: ex duabus unam in Christo naturam asserunt, quam Theodosiani corruptam, Gaianitæ incorruptam contendunt *c.* 39. §. 66. *Cauff* 24. *qu.* 3.

THEOPHRASTUS citatur in *l* 3. *D. de legib.* quæ excerpta est ex *l.* 3. *D. si pars hered. pet.*

THESAURARIUS & *Thesaurensis*, Vid. *Thesaurus.*

THESAURUS, sive, quemadmodum in Pandectis Florentinis perpetuo retenta antiquæ scripturæ ratione scribitur, *thensaurus*, est vetus quædam depositio pecuniæ, cujus non exstat memoria, ut jam dominum non habeat *l.* 31. §. 1. *l.* 63. *D. de adquir. rer. dom.* *l.* 67. *D. de rei vindic.* *l.* 3. § 3. *l.* 44 *D. de adquir. possess.* *l.* 1. & 3. §. *penult.* & *ult.* *D. de jur. fisci.* *leg.* 29. §. 1. *D. de aur. arg. legat.* Thesaurum etiam Leo Imp. interpretatur condita ab ignotis dominis tempore vetustiori mobilia *l. un. C. de thesaur.* Thesaurum Papinianus vocat, pecuniam in terra custodiæ caussa conditam *l.* 44. *D. de adquir. possess.* Non incommode vero thesaurum definiveris cum Wurffel. *jur. elspr. defin.* §. 634. rem cujus dominus omnium memoriam effugit, insolito loco reconditam. Mobilis ergo sit necesse est vid. *l. un. C. de thesaur.* Thesaurum a Θησαυρῶ dici, ad oculum patet. Proprie denotat locum, quo aliquid reconditur; compositum quippe ab αὔριον & τίθημι. Ita hoc non solum LXX Interpretes *Psalm.* 13. *v.* 57. verterunt, sed & Livius *lib.* 38. *cap.* 50. thesauri sub terra, in quo vinctus quis demissus, meminit. Hæc duo ad Thesaurum re, in quo vinctus quis demissus, meminit. Hæc duo ad Thesaurum requirit idem Wurffell. *ibid.* (1) ut non exstet memoria, quisnam ejus sit dominus, adeoque res nullius habita thesaurus est, simulque habilis ad id, ut inveniatur; quod si de domino aliquo modo constare possit, thesaurus non est. Declarat hoc ipsum *d. l.* 67. *D. de rei vind.* (2) Ut loco alias non solito repositus sit, v. g. terra absconditum, aut lataribus domus. Huc facit *d. l.* 31. *D. de adquir. rer. dom.* *l. un. C. de thesaur.* Cassiodorus *lib.* 6. depositivam pecuniam, quæ longa vetustate competentes dominos amisit, thesaurum dicit. Nec raro thesaurus pro qualibet re, quam nos habere ignoramus, accipimus. *l.* 22. *D. famil. ercisc.* *l.* 25 *D. ad exhib.* *l.* 44. *D. de adquir. vel amitt. possess.* Thesaurus in monumento inventus *l.* 4 §. 6 *D. ad leg. jul. peculat.* Vid Radolph. Fornar. *lib* 3. *Rer. quotid. cap.* 18.

Thesauros Imperatoris in *l.* 2, *C. Theod. de thesaur.* & *l.* 1 *C. eod. tit.* Ammian. Marcellin *lib.* 22. *cap* 3. *p.* 230. Hic idem Ursulus datis litteris ad eum, qui Gallicanos tuebatur thesauros, quidquid posceret Cæsar, procul dubio jusserat dari. *Thesaurorum* præpositos habebant Imperatores Constantinopolitani, & Comites thesaurorum *l. pen C. de murileg.* *l. ult, C. ut dignit. ord. conserv.* *l* 2. *C. de palatin. sacr. larg.* & *Thesaurarios*, custodiæ thesaurorum præpositos *l.* 1. *C. de canon.*

largit, qui & Thesaurenses in *l.* 2. *C. de palatin. sacr. largit.*

Thesaurus vero hic est vestiarium principis. Lamprid. in Alexand. *cap.*40. *In Thesauris vestem numquam nisi annum esse passus est. In thesauris*, id est, in vestiario palatino, cui præerant *præpositi* vel *Comites Thesaurorum*, iisque subjecti privatæ vel linteæ vestis magistri, baphiorum ac textrinorum procuratores, ceterique, quibus hujusmodi sollicitudo committebatur *l.*14. *C. de murilegul.* Hi præpositi vel Comites thesaurorum officiales communi nomine dicebantur *thesaurenses l.* 11. *C. de palatin. sacrar. largit.* & uti hi Comiti, vel Præposito thesaurorum; ita hic ipsi Comiti sacrarum largitionum suberat. Salmas. *ad Scriptor, hist. August. p.*220. Hein.

THESSARESCÆDECATITÆ, Vid. *Tessarescaidecatitæ.*

THIUS sive θεῖος significat patruum vel avunculum *l.* 37. §. 5. *D. de legat.*3. *Nov.*118. *cap.* 3. *Inst. de gradib. cognat.* ubi Imperator: Patruus est patris frater, qui Græce πατράδελφος adpellatur. Avunculus est matris, qui Græce μητράδελφος dicitur. Et uterque promiscue θεῖος (*Thius*) adpellatur. Guil. Forner. *lib.* 1. *Selection. cap.*14.

THLASIÆ & Thlibiæ dicti sunt qui habent testiculos attritos a θλάω seu θλίβω, quod est frango, quod lotu aquæ calidæ fiebat, & attritione manuum, ut hoc pacto pretiosiores essent. Hi propter hoc vitium liberos gignere non possunt, sed vitio sublato possent, ideoque adoptare his permissum est & matrimonium contrahere, quia sanitatis spem habent *l. si servus* §. *spadoni D. de jur. dot.* Ulpianus *l. spadonum D. de verb. signif.* Thlibiæ, inquit, & thlasiæ, sed & si quod & aliud genus spadonum est. Item Paull. *l.*5. *D. ad leg. Cornel. de sicar.* Hi inquit, qui *thlibias* faciunt, ex Constitutione D. Hadriani, in ea sunt caussa, qua hi qui castrant.

THYMELA in *l.* 21. & 22. *C. Th. de divers. offic.* rectius *Thymele*, græcis θυμέλη, pulpitum, pars orchestræ, in qua modos & saltationes personæ scenicæ facere consueverunt. Pollux *Onomast. lib.*4. *c.*19. *segm.*123. Phrynicus *de nomin.* & *verb. Attic.* θυμέλην ait dictum, τόπον ἐν τῷ θεάτρῳ, ἀφ' οὗ ηὔλουν καὶ κιθαρῳδοὶ καὶ ἄλλοι οἱ ἀγωνιζόμενοι, locum in theatro, ex quo tibicines & citharoedi aliique agebant. Inde *Thymele* pro ludia cytharistria, & saltatrice, apud Juvenalem *Satyr.* 1. *v.* 36. & *Satyr.* 6. *v.* 65. Sidon. *lib* 9. *ep.* 13. Tanta autem in Oriente harum scenicarum voluptatum fuit cura, ut & ad eas peculiares Actuarii & Cornicularii Thymelæ audiant *d. l.*21. 22. Hinc

THYMELICI, de quibus *l.* 4. *D. de his, qui not. infam.* *l* 10 *D. de pollicit.* *l. penult. C. Th. de spectac.* Suida *Tom.II. p.* 211. interprete sunt, οἱ ἐν ὑποκρίσει τὴν τέχνην ἐπιδεικνύμενοι, histriones scenici. Isidorus vero *lib.* 18. *cap.* 47. Thymelicos musicos scenicos interpretatur, qui organis & lyris & citharis præcinebant. Indeque dictos ait, quod olim in orchestra stantes cantabant super pulpitum, quod θυμέλη vocabatur. *Thymelicos* certe a scenicis disjunctos, suasque in orchestra peregisse actiones Vitruvius *lib.* 5. *cap* 8. indicat. Hinc

Thymelicæ in *l.* 23. *C. Theod. de pistorib.* & *l.* 5. *C. Theod. de scenic.* Thymelicis autem in *l.* 4. *D. de his, qui not. infam.* Xystici adjunguntur, qui se in Gymnasiis & Xystis exercebant, de quibus plura suo loco.

THYNNARIA piscatio *l.*13. *D. commun prædior.* De ea autem Vide Jo: Brodæi *Miscellan.* *VI.*

vi. 8. ubi & in ſuo codice legi *thynnaria* obſervat, quum vulgo ſcriptum ſit tignaria. *Hein.* Thynni autem piſces prægrandes traduntur de quibus Lucil. in *lib. ſatyr.* Ariſtot. *de nat. animal. lib.* 4. *c.* 10. & *lib* 9. *c.*37. Plin. *lib.* 6. *cap.* 15. Vid. Forcat. *in pæn. jur. civ. c.* 20.

Tibiale, velamen tibiarum quin etiam arma, quibus crura muniuntur, *tibialia* vocantur in *l.* 54. §. 1. *D. de re milit.*

Tiburtibus municipiis meis *l.* 35. §. 3. *D. de legat.* 3. Tibur autem ſive Tiburtum, urbs, ad decimum ſextum lapidem ab urbe diſtans. Hanc vocem apud veteres Juriſconſultos ſcriptem per *t* latinum, non per *y*, obſervat editio Haloandrina. Servus *lib.* 7. auctor eſt, tres fratres veniſſe in Italiam: Catyllum, Coracem, Tiburtum. Hi ſimul omnes unam fecere civitatem, & eam de fratris majoris nomine, Tibur adpellavere; licet & alias fecerint ſinguli.

Tignum, a tegendo dictum *l.* 1. §. 1. *D. de tign. junct.* eoque nomine in XII. Tabulis omnes materiæ, ex quibus ædificia fiebant, adpellantur *l.* 7. §. 10. *D. de adquir. rer. dom. l.* 62. *D. de verb. ſignif.* Tignum vetus Gloſſarium vertit, λιθος, βασταγματικα παντα υλη. Aliud Latinum: Tignum dicitur omne genus ligneæ materiæ.

Tigni immittendi ſervitus eſt jus, quo vicinus pati cogitur, ut vicini tignum ſuo parieti immiſſum, in eo requieſcat *l.* 20. *D. de ſervit. præd. urb. l.* 142. §. 1. *D. de verb. ſignif.* Dicitur etiam ſimpliciter, omiſſa tigni mentione, immittendi ſervitus *l.* 1. & 2. *D. de ſervit. præd. urb.* De *tigno juncto* actio *l.* 23. §. 6. *D. de rei vind. l.* 6. *D. ad exhib.* ex XII. Tabulis nata, quibus cautum, ut tignum ædibus junctum vindicari non poſſet, ſed contra jungentem a domino ageretur in duplum *l.* 1. *D. de tign. junct.* Si quis mala fide junxit, actio pœnalis eſt, adeoque dominus ſi duplum conſequutus ſit, tamen diruto ædificio adhuc tigni vindicationem habet *l. fin. D. eod. tit.* Si vero bona fide junxit, eſt actio rei perſequutoria, & ſic dupli ſolutione fit dominus tigni §. 29. *Inſt. de rer. diviſ.*

Tilia, arbor, cujus ex cortice interiore membranulæ ſumuntur, in quibus veteres ſcribebant *l.* 52. *D. de legat.* 3.

Tinoere nummos aureos, quid ſit in *l.* 8. *D. ad leg. Cornel. de falſ.* acriter diſputant interpretes. Diverſas eorum ſententias attulit, & pro *tingere* legi poſſe *cingere* monuit Byokersh. *lib.* 4. *obſerv. cap.* 21. Hein.

Tinguere pro *tingere* addito *v* in ceteris temporibus conſtenter ſcribunt *l. ult. D. de judic. l.* 22. *D. de negot. geſt. l.* 73. *D. de legat.* 3. Quæ verbi *tinguo* ſcriptura Capro Grammatico probatur.

Tiro. Tirones ſunt, qui nondum in numeros relati, lecti tamen ut militent, publicis expenſis iter faciunt, & ſub campi doctore exercentur *l.* 42. *D. de teſtam. milit. l. ult. D. de muner. & honor. l.* 4. *in fin. D. de re milit. l. ult. D. de cuſtod. reor.* Hos notis in brachiis compungi ſolitos, oſtendit *l.* 3. *C. de fabricenſib.* & Veget. *lib.* 1. *de re milit. cap.* 8. Tironum autem præſtatio, & præbitio olim in muneribus publicis fuit *l.* 4. *C. de proxim. ſacr. ſcrin. l.* 2. *C. de ſilentiar. Tit. C. Th. qui a præbit. tiron.* Ammian. Marcellin. *lib.* 21. *cap.* 6. *p.* 211. Parique ſtudio ſupplementa legionibus ſcripta ſunt, indictis per provincias tirociniis.

Tirocinii evitandi cauſſa dare *l.* 3. *C. de condict. ob turp. cauſſ.*

Ti-

Tironatus *l.* 21. *C. Th. de tiron.*

Tithasus servi nomen *l.* 67. *D. de hered. instit.*

Titillus innocuus *l.* 2. *C. Theod. de cursu.* ibi: Pigrescentes artus innocuo titillo admonere.

Titulata beneficia dicuntur, quæ clericus *vi officii sacri*, cui perpetuo jure destinata sunt, possidet, & sic suo jure percipit propter officium sacrum, ad quod ordinatus est. Vide infra art. *Titulus ecclesiæ &c.*

Titulus pro caussa juris cujuslibet. Sic titulo donationis remissæ usuræ *l.* 54. *D. de don. int. vir. & ux.* Titulo dotis obligata bona *l.* 5. *C. de pact. convent.* Titulo comprobatarum rationum *l.* 10. § 2. *D. de adpellation.* familiæ erciscundæ titulus *l.* 9. *C. famil. ercisc.* Titulo pignoris obligari *l.* 2. *C. de administr. tut.* accipere *l.* 6. *C. quæ res pignor.* Titulo usuræ pignora tenere *l.* 4. *de naut. pign.* titulus ab intestato possessionis *l.* 1. § 9. *l. ult. D. si quis omiss. causs. testam.*

Titulus in specie, pro caussa dominii, & quidem vel remota, ubi alia immediata seu proxima est, ita ut hæc dicatur modus adquirendi, illa titulus; vel etiam proxima, cum nempe idem est titulus cum modo adquirendi. Titulus caussa est dominii remota, modus adquirendi proxima, & a titulo diversa in his exemplis Lucius Titius ædes vendit, easque tradit: cum traditione demum rei emptæ dominium adquiratur, hæc modus adquirendi est, quem præcedit venditio, quæ est caussa remota titulusque dominii emtoris rem accipientis. Rem occupasti derelictam: Occupatio est modus adquirendi, utpote caussa dominii proxima, caussa vero remota titulusque derelictio est, quæ præcessit. Res tibi inter vivos donata est, deinde tradita, traditio modus est adquirendi, donatio titulus. In legato generis, dispositio testatoris est titulus, rei solutio per traditionem est modus adquirendi. *Titulus* vero est etiam aliquando caussa dominii immediata eademque cum modo adquirendi, veluti in his exemplis. Species tibi donata est mortis caussa, vel legata; quoniam eas res, etiam nondum facta traditione pleno jure adquiras & vindicare possis post mortem disponentis, hinc est, ut earum rerum donatio mortis caussa vel legatum sit titulus, simulque caussa immediata, modusve adquirendi earum dominii, quemadmodum & adjudicatio in judiciis duplicibus, communi dividundo, familiæ erciscundæ, finium regundorum §. *fin. Inst. de offic. jud.* Titulum dominii, fru quo dominium quæri solet, ut loquitur *l.* 6. *C. de ingen. manum.* recte etiam dixeris *titulum* possessionis, ut est in *l.* 2. & 11. *C. de petit. hered. l.* 1. §. 9. *D. si quis omiss. caus. test.* & caussam adquirendæ possessionis ut in *l.* 2. §. 21. *D. de adquir. vel omitt. possess.* Dicitur & titulus usucapionis, qui nempe conditionem usucapiendi facit *l.* 1. *D. pro dote.*

Tituli varii possessionis, seu dominii per usucapionem vel alias statim adquirendi recensentur in jure nostro, veluti pro emto, pro legato, pro donato, pro soluto, pro dote, pro suo, pro derelicto, pro adjudicato, qui habentur in *lib.* 41. *tit.* 4. *& seq.* D: Titulos pro permutato & pro transacto doctores adjiciunt.

Titulus porro pro herede, vel pro possessore (nempe bonorum) describitur *lib.* 41. *D. tit. C.* quando nempe heres, vel bonorum possessor, in hereditate delata repertam rem alienam absque mala fide, tum suæ tum defuncti possidet *l. pen. D. pro hered.*

Ex. g.

Ex. 5. Si Titii ovis se gregi hereditario, mortuo testatore, immiscuit, ignaro herede, & bona fide hanc ovem credente hereditariam esse: quod elegans exemplum suppeditat Cl. Pagenstecher in Admonit. ad Pandect. Part. 6. §. 160. p. 707. Vix vero heic deprehenditur novus titulus a præcedentibus diversus: quia heres, vel bonorum possessor, proprie non adquirit novo titulo, sed continuat titulum defuncti, cui succedit, quia in omnia ejus jura transit.

Alio sensu pro possessore titulus dicitur ejus, qui prædo est, vel qui interrogatus cur possideat, responsurus sit, quia possideo, nec contendet se heredem (aut bonorum possessorem jure prætorio) vel per mendacium l. 4. pr. & §. 1. l. 12. & 13. § 1. D. de hered. pet.

Titulus pro caussa debiti & præstationis: Sic annonarius titulus l. 4. C. Theod. tributa in ipsis specieb. Titulus genus functionis annonariæ l. 1. C. Th. de discuss. Titulus fiscalis l. 5. C. de suscept. rubr. C. de canon. largit. tit. frumentarius l. 1. 3. C. Th. de frument. urb. Constantinop. ad largitiones pertinens l. 3. C. Th. de indulgent. debit. navium l. 2. C. Th. de Alex. pleb. primat. præstationis l. 1. C. Th. de tale. coll. primipili l. 4. C. Th. de indulg. debit. Titulus canonicus l. 36. C. Theod. de ann. id est, ordinariæ annonæ, tributa, quibus opponuntur superindictitii tituli l. 36. & 3. C. Th. de decurion. & silentiar. Tituli largitionales l. 18. C. Th. de exaction. debiti l. 19. de annon. ad domum sacram pertinentes l. 19. C. Th. de indulgent. debit. Generales tituli l. 9. C. Th. eod. tit. quibus personalia debita opponuntur l. 3. C. Th. eod. tit. dicuntur genera functionum publicarum l. ult. C. Th. de equorum conlat. Publici tituli sunt publica pecunia l. 31. C. Theod. de oper. publ. Tituli a Syriarchiæ & Alytarchiæ muneribus deputati l. 1. C. de offic. Comit. orient.

Titulus pro forma & nomine. Sic titulus actionis l. 69. D. de fidejussor. criminis l. 3. §. 1. D. stellionat. Titulo Secanorum accepti illati reditus: id est, nomine & adpellatione l. 91. §. 3. D. de legat. 3. Titulus inlatæ sollemniter pulsationis l. 1. C. Th. de his, qui poten. nomin.

Titulus pro colore l. 49. D. de donat. int. vir. & ux. Aliquo titulo se excusare l. 60. §. 4. D. de rit. nupt. Titulotenus ære alieno allegato l. 5. §. 13. de reb. eor. qui sub tut. vel cur. Hoc sensu etiam sub titulo operarum aliquid stipulari dicimus in l. ult. D. qui & a quib. manum.

Titulos Tiberius in constit. præf. τάβλας τὰ βασιλικὰς καὶ σημεῖα ἐπιτιθέντων, tabulas Imperatorias ac signacula adfigentium & cap. 1. γραφὰς ἢ χαρακτῆρας βασιλικοὺς ἀλλοτρίοις οἰκήμασι ἢ χωρίοις ἐπιτιθέντες, tabulas, quæ nostram adpellationem contineant vel effigies insigniave Imperatoria alienis ædibus aut prædiis imponere. Hinc Latini titulum inscriptionem vocarunt, ut apud Juvenal. Sat. 6. v. 123. Tituli insculpti monumento: Paul. lib. 1. sent. tit. 13. Tituli falsi figmentum l. 7. Cod. de contrah. emt. & tabellam, quæ res venales vel locandæ præscribuntur, ut apud Plin. lib. 7. epist. 27. Sic apud Tibullum II. 4. v. 64. Ite sub imperium sub titulumque lares: Tituli affixi prædiis fisci nomine seu fiscales l. 11. & 20. C. Th. de bon. proscript. Fiscalis tituli proscriptione signatus fundus l. 4. C. Th. de aquæduct.

Titulos sive tabulas etiam potentiores solebant prædio affigere, de quibus Rævardus exposuit, ut in rubr. C. ut nemo alien. præd. ti-

titul. Quo sensu crebro verbum hoc usurpat Augustinus, ut in *lib. de gestis rum Emerito*: In *oratione* ad Christum: Pelle discordiam, introduc te ipsum in titulos suos, tu mane, non aliter possideat & de titulis tuis fallat. Tertullian. in *Apologet. cap.* 21 Christiani suo titulo offeruntur. Vide amplius in voce *figere*.

Titulus æneus, est tabula ænea, cui inscribebatur panis modus, & nomen ejus qui panem gradilem accipiebat *l.* 5. *C. Th. de annon. civic.*

Titulus pro inscriptione, quæ supplicii, quod de reo sumebatur, caussam indicabat, usurpatur a Suetonio in *Domitian. cap.* 24. Eodemque sensu in *Evang. D. Joan. cap.* 19. *v.* 19. ἔγραψεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τίτλον. Nam quod ille *titulum*, hoc Marcus *cap.* 15. *v.* 26. ἐπιγραφὴν τῆς αἰτίας. D. vero Lucas *cap.* 23. *v.* 38. ἐπιγραφὴν, D. Matthæus *cap.* 27. *v.* 37. τὴν αἰτίαν αὐτοῦ γεγραμμένην, vocant. Sueton. in *Calig. cap* 31. Horum titulorum exempla sunt in *l.* 13. §. *ult. D. de jurejur l.* 16. *seq. C. ex quib. causs. infam.* Plura eam in rem congesserunt Jan. Langlæus *Ot. semestr* II. Ræward. *Var.* V. 7. Cujac. *observ.* VIII. 7. XIII 2. Radulph. Forner. *Rer. quotid. I.* 13.

Titulus pro edicti capite *l.* 1. *D. de collat. bonor.* & titulus edicti *l.* 195. *D. de verb signif.* & titulus Item pro rubrica *l* 1. *pr.* & §. 7. *D. de postul. l.* 1. *pr. D. de reb. credit.*

Titulus, ecclesia, ad quam deserviendam ordinabantur præsbyteri, ita ut in ea stabilitatis promissionem facere tenerentur, & ab ea recedere iis non liceret *Capitul.* C.M. *l* 5. *c.*26. 108. *l.*7. *c.* 173. Cur vero ecclesia *tituli* nomine a veteribus donata sit, auctores variant. Baronius Cardinalis a *titulis* fiscalibus desumtam hanc appellationem putat, quorum appositione rem aliquam sibi fiscus vindicari solet *an.* 112. 4. 5. 6. Titulum autem crucis fuisse, quo apposito res sacra censebatur: Id. Baron. in *not. Maretyrol.* 26. *julii.* Alii a titulis seu sepulchris martyrum vel confessorum, in ædibus sacris reconditis. Alii quod ædi sacræ vestibulis sancti, cui dicata erat, nomen inscriberetur, seu quod eo titulaоб tur, *titulos* dictas ecclesias volunt. Sane horum omnium singula invehi potuerunt ad Imitationem *titulorum* fiscalium, vel etiam illorum qui potentiorum titulos ædibus suis præfigebant, ut adversarios deterrerent, quominus eos ædium nomine in jus vocarent, de quibus est *tit. C. de his, qui potent. nom. tit. præd. affig.* Ex titulis præfixis ergo constabat de domino, de possessione, & sic prædia ipsa ad titulum alicujus spectare dicebantur. Eodem sensu postea ecclesia, ad quam quis ordinatus erat, *titulus* ejus dicebatur, tum quod titulus sancti vel martyris ei appositus, tum etiam quod hæc illius, qui ad eam ordinatus erat, esse videretur, non quidem plena proprietate, jure tamen simili proprietatis, postquam vi officii eam regebat, & *abusive* suam esse dicebat, quemadmodum olim magistratus jurisdictionem habere *suo jure* dicebantur, quam *vi officii* exercebant. Aliis *titulus* idem est quasi specula & custodia: Macer. *Hierol. p.* 626 Hinc presbyterorum Cardinalium ecclesiæ *tituli* dictæ fuere, quia sub eorum custodia, cura & tutela traditæ sunt. Nomen hoc *tituli* etiam quandoque pro peculiari ecclesiæ parte, in qua altare consistit, græcis βῆμα, latinis ecclesiasticis scriptoribus *presbyterium*: Leo Ostiens *l.* 2. *c.* 3. 32. Interdum etiam ecclesiarum sacellis, quæ alii cubicula ad-

adpellant, usurpatur. Ex primaria illa tituli significatione æstimandi sunt *tituli Cardinales Conc. Meldens. an.* 845. *cap.* 14. id est ecclesiæ præcipuæ ac parochiales in urbibus ac suburbiis : & *tituli baptismales* sive ecclesiæ baptismales. Extensa postea tituli denominatio ad bona ecclesiastica, ecclesiæ, vel officio destinata, quæ itidem suo jure, seu vi officii, non administrativo seu alieno nomine possidebat. Hinc neminem sine titulo esse ordinandum, nihil aliud fuit, quam sine ecclesia certa nemini ordines esse conferendos. Alexander III. *in cap.* 4. *Decretal. de præbend. & dignitat.* constituit, ne episcopus aliquem ordinet sine certo titulo, de quo necessaria vitæ percipiat, hoc est, vel sine certo beneficio, vel sine sufficienti patrimonio, unde se sustentare possit. Vid. Natal. Alexand. *diss. hist. eccles.* seculo XI. & XII.

TITUS Ælius Antoninus Imp. *l.* 1. *C. de hered. instit.* Titus Antoninus *l.* 12. *D. ad SC. Trebell.* *l.* 11. D. *ad municip.*

TOGA dicta, quod ea tegamur, eaque vel virilis vel muliebris est *l.* 180. *D. de verb. signif.* Add. Voss. *lib.* 4. *Instit. orat cap.* 7.

TOGATUS. Vet. Glossar. Togatos dicimus eosdem, quos advocatos & patronos caussarum earum, qui in forensibus negotiis præmuniuntur, litigatoribus suum præbent patrocinium, quorum patrocinia substantivo nomine dicuntur honoraria. Eodem sensu in Imperatorum constitutionibus ponuntur *l.* 13. §. 9. *C. de judic. l. ult. C. de sportulis & in tit. C. de advocat. divers. judic.* & passim. Togatus ordo advocatorum apud Sidon. Apollinar. *lib.* 2. *epist* 13. & *lib.* 6. *epist.* 3. Sic *togatorum* professionem accipe apud Cassiodorum *lib.* 3. *epist.* 33. & apud Symmach. *l. ult. C. de postuland. l.* 3. *C. de advocat. divers. judic.* & qui *togati* dicuntur in *Constit. summa reip. de Justin. Cod. confirm.* §. 2. iidem patroni caussarum *in const. Tanta de confirm. Digest.* §. 9.

TOLLERE ædificium : id est, diruere *l.* 27. *D. de servit.* thesaurum *l.* 15. *D. ad exhib.* id est auferre.

Tollere, suscipere. *Tollere* liberos *l.* 6. §. 2. *D. de jur. patron.* Et ita sublatis filiis *l.* 92. D. *de adquir. hered.*

Tollere & præstare opponuntur *l.* 14. §. 5. *D. de Ædil. edict.* Sic tollere factum *l.* 31. *D. de regul. jur.*

Tollere perinde ut Græcum *αἴρειν* duplicem habet significatum, tum in se recipiendi ferendique aut levandi, tum etiam perdendi. Quam ambiguitatem etiam illud epigramma exprimit : Quis neget Æneæ magni de stirpe Neronem? Sustulit hic matrem, sustulit ille patrem. Sic Cicero C. Octavium Augustum laudandum & *tollendum* esse dixit, apud Vellei Paterc. II. 62. *n.*6. Similis figura est in verbo exspectare.

Tollendi altius jus. Vid. *altius.*

Tolli, id est, dissolvi & finiri *l.* 35 *D. de regul. jur.* Sic tolli acceptilatione quod debetur *l.* 12. & 13. *D. de acceptil.*

TONSURA ecclesiastica, cujus originem Isidorus *lib* 2. *c.* 4. a Nazireis deducit. Alia olim fuit tonsura orientalium ad exemplum Paulli & Jacobi Apostolorum, quos aiunt rasos toto capite fuisse; alia occidentalium ad exemplum Petri, quem detonso superius capite toto, solam circuli coronam interius reliquisse volunt, ad formam coronæ spineæ exprimendam Bedæ *hist. eccl. lib.* 4. *c.* 1. *lib.* 5. *c* 22. Monachi Scotici aliter tondebantur, quippe ab aure ad aurem per frontem in coronæ modum incisus erat capillus, ab au-

re

ræ ad aurem occipitium capillus intonsus dependebat. Et huius tonsuræ occasione multæ in Anglia excitatæ fuerunt turbæ. Id. *l. c. lib.3. c.3. 4. lib* 5. *c.* 16. Usser. *antiquit. Brit. p.*925 Dantur etiam aliqui sacerdotes christiani in Oriente, qui in modum crucis capita rasa habuerunt Osor. *l.* 3. *rer. em.* Simonis magi sectatores ferebant fulcum vel lineam, per capitis verticem inter ambarum aurium summitatem in symbolum Zodiaci, asserentes caput globum cœlestem denotare. Tempore Hieronymi & Ambrosii, non radebant caput clerici Hieron. *in Ezech. c.*44 Tonsura clericalis in circuitu, & in summitate capitis in modum sphereæ debet radi *c. prohibere* 21. *dist.*23. & designat in clericis contemtum temporalium *c. duo causs* 22. *quest* 1. & debet fieri primo per episcopum nisi sint regulares, quibus potest fieri per Abbatem suum, si est presbyter *c. quoniam dist.* 79. *c. cum contingat de etat. & qualit.* quoniam & talis tonsura facit clericum *c. clerici dist.*23. & est ordo qui dicitur psalmistatus *cap. psalmista dist.* 23. Non habentes tonsuram clericalem in ecclesia non debent lectiones publice legere *c. quoniam dist* 80. Ad tonsuram deferendam clerici per Archidiaconum sunt compellendi *c. clerici dist.*22. & si contemnunt, sunt excommunicandi *c. si quis dist.*23.

TOPIARII servi in *l.*60. §. *ult. D. de legat.* 3. *l.*22. § 42. *l.* 12. *D. de instruct. vel instrum. legat.* & apud Plin. *lib.* 3. *epist.* 22. sunt, qui hedera gestationes convestiunt, formas ex plantis, fruticibus, arboribus, faciunt, variasque ex iis subtiliter compositis & plicatis figuris exprimunt & reddunt. Unde quidam *typiarios* eos efferendos contendunt, a *typis*, id est, formis ac figuris, quas exprimunt. Topiarium vero opus e topiis, quæ a funiculis nomen obtinuerunt, quibus frutices & arbusculæ tonsiles in animalium species, aut rerum historias luculenta varietate assimilatæ sunt, & religatæ hinc inde destinentur flectanturque ad effingenda, quæ luduntur, rerum & animalium argumenta. Cicero *lib.*3. *ad Quint. fratr. epist* 1. Topiarium laudavit ita omnia convestit hedera, quæ basim villæ, qua intercolumnia ambulationis, ut denique illi palliati topiariam facere videantur, & hederam vendere. Adde de topiariis Reines. *Class IX. Inscr.*35. *p.*262.

ΤΟΠΟΤΗΡΗΣ. *Novell.* 134. *cap.* 1. Conservatores loci, itemque judices loci diei *l.* 2. *C. de exhib.* reis, Juliano Antecessori *Vicarii*, Ita dicebantur qui a Præfectis prætorio vel comitibus, vel præsidibus provinciarum in singula loca mittebantur juris dicundi caussa. De eorum munere & differentia a defensoribus locorum plura dixit Cujac. *lib.*3. *observ. cap* 14 & in *Comment. ad Novell.VIII.* Hein.

TORALIA. Toralium duo fuisse genera Paullus significat in *l* 5. *D. de supell. legat.* unum quod straguli nomine continetur, alterum quod non continetur. Hoc autem plagam adpellatum Nonius testatur, grande scilicet linteum tegmen, ob eam, ut conjicit Hottomannus, caussam dictum, quod plagis, id est, foraminibus pervium ac pellucidum esset. Toralia memorantur etiam in *l.*3. *D. eod. tit.* & *imperia* de quibus suo loco.

TORCULARIA, sunt machinæ premendis uvis aptæ. Prela enim dicuntur trabes in torculari, quibus uva calcata premitur. Ulpianus in *l.*17. *pr. D. de action. emt.* censuit torcularia instrumenti magis esse, quam ædificii,

ficii, etiamsi ædificio cohærent. Sic Haloander hab t, & sensus ipse requirit, ut sine negatione legatur. Vid. Forcat. in *Penu juris civilis cap.7.*

TORMENTA servorum *l.1. & 4. D. eod. tit.*

TORQUERI autem dicuntur, de quibus quæstio habetur Paull. *lib.5. sent. tit. 6. l. ult. D. de decurion. Torquere* corpore id est, corpore coercere *l.7. § 3. D. de jurisdict.*

TORQUES inter præmium militarium honores memoratur in *c.10. dist 4.*

TORRENS est, ait Ulpianus, qui Græce χειμάῤῥους *l.1 D. de fluminib.* Festus vero *lib. 18.* Torrens ait, significat fluvium subitis imbribus concitatum, qui alioquin siccitatibus exarescat. Servius ad *lib 2. Æneid. v. 305.* Incidit aut rapidus montano flumine torrens: Fluvius est, ait, qui æstate siccatur, unde & nomen accepit, cui Græci per contrarium dedere vocabulum. Nam χειμάῤῥουν dixerunt a tempore, quo arescit, sicut æquinoctium ἰσημερίαν. Ovid. *lib.2. Fastor. v. 219.* Velut torrens undis pluvialibus auctus. Et *Remed. amor. v. 651.* Flumine perpetuo torrens solet altius ire. Agratius, Torrens aqua prærupta decurrens.

TOSSEPINORUM hæresis damnatorum mentio est in *c.15. de-cret. de hæret* Vide in *Totus, a, um.*

TOTOS masculos, id est, omnes *l.4. C. de liber præterit.*

Totus aliquando non est integer, solidus, sed aliquando & partem significat. Tunc quemadmodum a *quot* fit *quotus*, ita a *tot, totus.* Sic in *l.1. §.5. D. de hered. instit.* Ille ex parte *tota*, ille ex *tota.* Quæ sensum non haberent, si totum esset integrum ac solidum Bynkersh. *Observ. V. 1.* Ceterum *totum*, quatenus est a *tot*, primam syllabam corripit. Manil. *lib. 3. Astron. v.447.* Detrahitur summæ *tota* pars, quota demit utrique omnibus ex horis. Hein.

In *totum*, id est, omnino *l.67. l ult D de regul. jur. & passim* & per omnia *l. 8. §. 11. D. de bonor. possess. contr. tabul.*

In *totum* & in partem opponuntur *l.30. §.2. D. ad leg Falcid* ut & in *totum* & proportione *l.15. §.18. D. de damn. infect.*

TRABALIS, e, quod semper firmum ac ratum est, neque umquam suam auctoritatem amittit *Novell Theodos. & Valentinian tit. de Judæis, Samarit. hæret.* Trabali jussione decrevimus. Et in concil. Toletan. XIII. mentio fit *trabalis* judicii. Illustravit hanc loqutionem Ciron. *Observ. II. 1.* Hen.

TRABEA, pro dignitate consulari. Hine *trabearum* regalium honor *l.4 C. Th. ne quid public. lætit.* ex qua *l.1. C. Justin. eod. tit.* recte emendat Gujacius in Commen. Hine *trabea* summitas *l.1. C. de Consul.* & trabeata quies in *l 33. C. Theod. de pœnis.* ubi vid. Jac. Gothofred. & Iac. Guther. *de offic. dom. August. II. 5.*

TRACTARE, pro administrare. Sic *Tractare* bona *l.12. D. de tutor. & curat. dat.* pecuniam publicam *l.2. D. ad municip.*

Tractare, agere. Tractare caussam *l.2. C. de advoc. fisc.* Tractari præscriptiones *l.15. §.7. D. ad leg. jul. de adult.*

Tractare, pro excipere & habere. Atrocissime *tractare* ancillas *l.2. de his, qui sui vel alien. jur.*

Tractare, pro discutere, agere, deliberare seu differere: sic tractare dicuntur jurisconsulti, veluti, de adulterio *l. 9. D. ad leg. jul. de adult.* & tractari jus *l.11. §. ult. D. eod.*

Sed & *tractandi* vox de differen-

tatione ſuper religione accipitur in *l. 2. C. Theod. de his, qui ſuper. relig.*

TRACTATUS, id eſt, quæſtio *l. 5. pr. D. de præſcript. verb.* Tractare eſt rem vel quæſtionem plene perfecteque diſcutere *l. 17. D. de jure patron.* Atque ita differt *tractatus*, quod hic latior ſit, illa reſtrictior & ſimplicior *l. 6. pr. D. de præſcript. verb.* Senec. *Controv.* 1. Hoc ex æquitatis parte pendet, & *tractatio* magis eſt, quam quæſtio. Et *Controv.* 5. Hos non tamquam quæſtionem, ſed, ut illi mos erat, pro tractatione & loco. Ex quo intelligis, quid *quæſtionum publice tractatarum* intellexerit Cervidius Scævola. Vid. Petr. Perrenon. *Animadv. II* 11. Hein.

Tractatus pro conventione. Sic Tractatu habito, id eſt conventione habita *l. 32. D. pro ſoc.* Laurentius *de pœnitentia*: Qui enim eſt diſtractor aut emtor, qui lucri gratia habet de cupiditate tractatum. Eodem ſenſu *in tractatu* rem habere dixit Lactantius *de mort. perſequut. c. 48. Hein.*

TRACTORES in ſcriptis vocantur *l. ult. C. de exſequut. & exactor.* qui in impreſſis libris *tractatores*. Tametſi in Lexico B. Germani *Tractatores* Briſſon. invenit χαρακομιστας vertit. In Novellis plane τρακτευτων non ſemel fit mentio, & maxime in *Novell. 30. cap. 3.* & in *edicto Juſtin. 13.* quos curam egiſſe τῆς εἰς πράξεως τῶν δημοσίων φόρων, *exactionis tributorum fiſcalium*, ex iis locis patet.

TRACTORIÆ, diplomata & litteras evictionis publicæ præbitioniſque ſignificant *rubr. C. de tractor. & ſtativ.* Sic enim ea rubrica emendanda eſt, eodemque collyrio etiam *l. 2. C. de diſertor.* & *l. pen. C. de curſ. publ.* mederi poſſumus, in quibus *tractatoriæ*, pro *tractatoriis* perperam & mendoſe vulgo legitur. Sed & in *l. 1. C. de tractor. & ſtativ.* ubi imperii codices *tractores cum ſtativis*, rectius, & rubricæ convenientius ſcriptorum codicum auctoritate freti legimus *tractoria cum ſtativis*. Hujus ſcripturæ veritatem præter veteres libros, etiam impreſſi B. Auguſtini codices comprobant, in quibus *epiſtola XV.* ita ſcriptum eſt: *Tractoria* ad me denuo idibus Novembr. venit. Quæ & mox *tractoria* epiſtola ibidem adpellatur, & in *lib. poſt Collat. contra Donatiſt. cap. 24.* A primatu ſuo per tractoriam ſunt evocati. Formula *Tractoria* legatorum ex antiquo libro ſumta hæc eſt: Ille Rex omnibus gentibus (locis) nos in Dei nomine Apoſtolico viro N. nec non & illuſtri viro N. partibus illis legationis cauſſa dixerimus. Ideo jubemus, ut locis convenientibus eiſdem a vobis evectio ſimul & humanitas miniſtretur. Hoc eſt veredos ſive paraveredos & panes nitidos tot, vini modios tot, cereviſiæ modium tantum, lardi libras tot, porcos tot, porcellos tot, vervaces tot, agnellos tot, phaſianos tot, pullos tot, ova tot, olei libras tot, gari libras tot, mel tantum, aceti tantum, piper tot, grani maſtiches tot, dactylas tantas, peſtaſias tantas, amygdala tot, cereos tot, ſalis tot, olera, legumen, carra tanta, facultas tot. Itemque victu ad caballos eorum fœni carra tanta, ſuffuſi modios tot. Hæc omnia diebus tam ad ambulandum, quam ad nos in Dei nomine revertendo unuſquiſque veſtrum per loca conſuetudinaria ejuſdem miniſtrare & adimplere procuretis, quatenus nec moram habeant, nec injuriam perferant, ſi gratiam noſtram optatis habere. Vid. & *lib. 4. Legis Franciæ cap. 67.*

Tractoria eccleſiaſtica eſt epiſtola, qua metropolitani epiſcopos ſuos ad

ad synodum evocabant, & veluti trahebant: *August. epist.* 117. Per hanc tractoriam episcopi evocati, ubique benigne a fidelibus excipiebantur *Concil. Meldens. c.* 71.

TRACTUS, pro plaga & regione *l.* 4. *C. de summ. trinit. l.* 2. *C. de offic. praef. praetor.* Valer. Max. *lib.* 7. *c.* 1. Mauritaniae & Numidiae ceterarumque illius tractus gentium Frontin. *lib.* 1. *de aqueduct.* Ea namque est, quam omnes tractus ejus per vicem in modulos certos dispensatum accipiunt.

TRADERE plus est, quam restituere; nam qui restituit procurator, etiam tradere debet *l.* 8. *§. ult. D. mandati.*

Tradi res videtur, si quum apud me esset ex aliqua caussa, post emtionem apud me remanserit *l.* 9. *§.* 1. *D. de publician. in rem act. l.* 62. *D. de evict. l.* 8. *§.* 5. *D. de adquir. rer. dom.* Non videtur *traditus* servus, quem donec pretium solveret, a venditore emtor conductum rogavit, quum ejus possessio per locationem a venditore retineatur *l.* 16. *D. de peric. & commod. rei vend.* Si quis fundum per epistolam donet ei, qui in eo fundo sit, sufficit hoc ad *traditam* possessionem, idem est, etsi a fundo absit, si tamen qui donat, ab eo conducat, vel usum fructum retineat, vel si ejus nomine constituat, possidere *l.* 77. *D. de rei vind. l.* 35. *§.* 5. *C. de donation.* Traditae etiam videntur trabes, quas emtor signaverit *l.* 14. *§.* 1. *in fin. D. de peric. & commod. rei vend.* Tradita quoque videntur vina, quum claves cellae vinariae emptori adjectae sunt *l.* 1. *§.* 21. *D. de adquir. possess.* ubi etiam adjicitur, eas res, quae propter magnitudinem ponderis moveri non possunt, pro traditis haberi, si in re praesenti contrahere consenserint.

Tradere possessionem *l.* 18. *§.* 8. *D. de damn. infect.* vacuam possessionem *l.* 68. *§.* 1.

Tradere pro dicere *l. ult. D. de rer. divis.* Ita etiam: quod per manus traditum est *l.* 10. *D. de jur. codicill.*

Tradere latrones, id est, prodere *l.* 1. *§.* 25. *D. de quaestion.*

Traditus disciplinae, & in disciplinam, id est, magistro erudiendus atque instituendus datus *l.* 16. *D. de edict. Aedil. l.* 78. *D. de legat* 3.

TRADITIO Vetus Glossar. ἡ ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα μετάθεσις. Traditio autem rerum corporalium est. Incorporales enim traditionem non recipiunt *l.* 43. *§.* 1. *D. de adquir. rer. dom.* Si in his usus juris pro traditione possessionis cedit *l.* 20. *D. de servit.* Eoque modo traditio servitutum accipienda est in *l.* 1. *in fin. D. de servit. praed. rust.* Traditio ususfructus in *l.* 11. *§.* 1. *D. de Publician. in rem act.* Traditionem Wurffel. recte definit factum, quo res e nostra in alterius possessionem transit. In possessionem ait, quod quidem semper obtinet, non vero omni casu in dominium res tradita transit, nisi reliqua dominii adsint requisita Vid. *l.* 28. *D. de verb. oblig.* & *arg. l.* 3. *§.* 1. *D. de act. emt.* Et haec est generaliter accepta traditio. Notant vero traditionem, quae fit brevi manu, & quae longa manu fit, & symbolicam. Brevi manu fit sola declaratione, ubi scilicet res jam apud eum existit, cui traditur, v. g. deposui apud Caium C. Caius igitur tenetur ad res in speciebus restituendas. Jam vero depositarius litteris ad me datis rogat, depositam apud se pecuniam mutuo sibi dari. Concedo, & deposita pecunia fit mutuum, jamque in genere restituendum. Secundum jus strictum reddenda prius fuisset deposita pecunia, reddita

dita vero tradi iterum. Sed has ambages evitaturus declarat, traditionis effectum habere debere concessionem. Vid. *l.9. §. fin. D. de reb. cred.* Longa manu dicitur traditio, si monstratione rei tradendæ e longinquo effectus translatæ possessionis se exserit. Vid. *l. 18. §. 2. D. de adquir. vel amitt. possess. l.1. §. 21. D. eod. l.27. D. de solut.* Symbolica traditio dicitur a symbolis quorum ope illa fit. Symbolum autem est res, quæ præter sui notionem simul alterius rei notionem in animo generat. V. g. si claves ædium, loco harum tradantur, *l.9. §.6. D. de adquir. rer. dom.* Et hæ tres posteriores traditionis species *fictæ traditionis* nomine veniunt, differuntque ab illa naturali veraque traditione, qua res corporalis de manu in manum transfertur. Vid. Wurffell. *Jurispr. definit.* §. 642.

Traditionis nomine Jurisconsulti omnes adquisitionum species complectuntur *l. 31. dist. de rer. divis. l.14. D. de usu & habit.* ut stipulationis verbo obligationes omnes. Ideoque sæpe stipulari & per *traditionem* accipere conjungunt, quum omnem obligationem & dominii adquisitionem significare volunt ut in *l. 12. §. 3. D. de usufruct. l.27. §. 1. D. ad SC. Trebell. l.12. §.1. D. de captiv. & postlim. l.14. §.1. l. 15. §. 5. l. 19. § ult. D. de castrens. pecul.* & aliis locis.

TRAHERE, protrahere, differre. Sic *trahere* aditionem hereditatis *l. 3. §. 4. D. de statulib.* conditionem *l.7. D. eod. tit.* decretum *l.22. D. ad SC. Trebell.*

Trahere reliqua, dicitur qui reliquatus est *l.34. §. 1. D. de statulib. l.3. §.1. D. de administr. rer. ad civit. pert. l. 46. D. de administr. & peric. tut.*

Trahere, id est, deducere. Sic *trahere* nomen *l.1. §. ult. D. de testam. milit.* originem *l. 23. l. ult. §.3. D. ad mun.*

Trahere, producere extendere. Sic *trahi* leges priores ad posteriores *l.26. & 27. D. de legib.* constitutiones ad exemplum *l. 1. D. de constit. princ.*

Trahere, pro rapere. Sic *trahi* ad pœnam *l.7. §. 1. D. ad leg. jul. majest.* in servitutem *l.6. D. de liberal. causs.*

Trahere pro adducere *l. 17. §. ult. D. de recept. arbitr.*

Non trahere damnum, id est, evitare *l. 57. & 58. D. de rei vindic.*

Trahendum est, id est, subtrahendum *l.5. §.20. D. ut in possess. legator.*

TRAHIANOPOLIS pro Trajanopolis *l.14 D. de censib.* & TRAHIANUS pro Trajanus in *l.4. in fin. D. ad leg. jul. pecul. l.3. in fin. D. de abig. l.5. §. ult. D. de his, quæ ut indign.*

TRAJECTITIA pecunia nautica, quæ periculo creditoris trajicienda mutua datur *l.3. §.8. D. de pecul.* Trajectitia, ait, Modestinus, ea pecunia est, quæ trans mare vehitur. Ceterum si eodem loco consumatur, non erit trajectitia *l. 1. & 4. D. de nautic. fœnor.* Sic in *l.1. l. ult. C. eod. tit. l.19. C. de usur. l.2. §. ult. D. de eo, quod certo loco l. 23. D. de oblig. & act.* Paull. *lib.2. sentent. tit. 14.* & *Novell.* 110. Adpellatur nautica pecunia in *l.1. §. ult. D. naut. caup. stabul. l.3. D. de naut. fœn.* Augustin. *Serm.245.* Ecce aget hic pauper, qui civis est, regni cœlorum, quid dubitas facere trajectitiam? Sic enim dant, qui hoc faciunt, ut plura accipiant, quum ad ea loca venerint, unde est ille, qui accepit.

TRAJICERE, in ulteriorem ripam, vel littus vehere. Sic trajicere armenta *l. 12. D. de servit. præd. rust.* merces in scapham

l.4.

l. 4. *C. ad leg. Rhod.* pecuniam *l.* 39. §. 8. *D. de adminiftr. & peric. tut.*

Tralatitium. Vid. *translatitium.*

Trames. Per tramites (i. e. modos) legitimos *pr. proœm. Inft.* Hottomannus.

Transactio fpecialiter conventionem fignificat, qua a lite jam mota vel movenda, aliquo dato, retento, promiffo, receditur *Hot. tit. D. & C. de tranfact.* Et a pacto hoc diftat; quod qui tranfigit, de re dubia & lite incerta neque finita, non gratuito decidit: qui vero pacifcitur donationis cauffa, rem certam & indubitatam liberalitate remittit *l.* 1. *D. de tranfact.* Harmenopul. *lib.* 1. *tit.* 19. §. 1. Vet. Gloffar. Tranfactio eft, quum aliquo aut dato, aut retento, aut promiffo ab actione & controverfia litigantes receduat. Aliter: Tranfactio conventio eft onerofa, qua jus ac obligatio dubia determinantur. An vero ea ad pacta, an etiam ad contractus referri debet? Sane tranfactio memoratur folo pacto facta *l.* 122. §. 5. *D. de verb. oblig.* Et vidabis, tranfactionem a magni nominis Ictis contractibus innominatis accenferi, idque vel ab hac potiffima ratione quod in *l.* 6. & *l.* 33. *C. de tranfact.* tranfigenti concedatur actio præfcriptis verbis: Verum ex eo id minime confici poteft: actio enim præfcriptis verbis contractuum innominatorum character non eft; non enim iis privative ineft, fed actio præfcriptis verbis datur, quoties ordinaria actio deficit, æquitatis vero ratio adeft *l.* 5. & 20. *D. de præfcript. verb.* Atque idem hoc circa *l.* 6. *C. de tranfact.* non aliud innuit. Decernit enim Imperator: Si ftipulatio non acceflerit tranfactioni, in fubfidium utilem actionem, quæ præfcriptis verbis rem geftam demonftret, dandam effe. Negandum quidem non eft, fi alter tranfigens ftatim aliquid det vel faciat, v. g. numeret C. vel litem derelinquat, contractum innominatum hoc negotium referre; fed quid fi nihil detur, nihil fiat, vel faltim conveniat, dandum aliquid effe, qui cafus funt in *l.* 2. & 15. *D.* & *l.* 18. *C. de tranfact.* vel adjiciatur ftipulatio, quod factum in cafu *l.* 6. & 33. *C. eod. tit.* aliter res omnino fe habebit. Igitur vides accidentalia hæc omnia effe, quæ adeffe vel abeffe poffunt, falva fubftantia tranfactionis. Suppetit aliud argumentum, *tranfactionem* contractum innominatum non effe: fcilicet in omnibus contractibus innominatis pœnitere licet, atque fic aut condicere datum, aut ad implementum agere *l.* 1. & 4. *C. de rer. permut.* in tranfactione vero pœnitentiæ locus non eft *l.* 39. *C. de tranfact.* Porro tranfactio pactum onerofum effe docet *l.* 38. *C. eod. tit.* ibi: Tranfactio nullo dato, vel retento, vel promiffo, minime procedere dicitur. Denique tranfactio fupponit obligationem vel jus dubium, nam fi certum fit, pactum remifforium eft *l.* 1. *D. de tranfact.* Wurffell. *jurifpr. defin.* §. 161. Sane *tranfactum* dicitur, five Aquilliana ftipulatione, five pacto tranfactum fit *l.* 2. *D. de tranfact.* utroque enim modo tranfactiones fiunt *l.* 15. *D. eod. tit.*

Transactum, id eft, præteritum, exactum. Sic tranfacta tempora *l.* 21. *C. ad leg. jul. de adulter.* Tranfactum bene matrimonium *l.* 67. §. *ult. D. de legat.* 2. negotium *l. ult. D. de tranfact.*

Tranfacta finitaque in SC. Tertulliano fic accipimus, judicio terminata, tranfactione compofita, longiorifque temporis filentio finita *l.* 1. §. *ult. D. ad SC. Trebell. l.* 230. *D. de verb. fignif.* quæ

ipsa inscriptione suadente eo referenda est. Paullus vero libro singulari de tacitis fideicommissis, *transacta*, finitaque intelligenda scribit; non solum de quibus controversia fuit, sed etiam quæ sine controversia sint possessa *leg.* 229. *D. de verb. signif.*

TRANSFERRE actiones in pupillum vel adultum *l.* 26. *C. de administr. tut.* a procuratore in dominum *l.* 27. §. 1. *D. de procurat.* in heredes *l.* 4. *C. de hered. tut.* *Translata* condictio in alium statum *l.* 17. *D. de condict. furt.*

TRANSFUGA, non solum is accipiendus est, qui aut ad hostes, aut in bello transfugit, sed & qui per induciarum tempus, aut ad eos, quibuscum nulla amicitia est, fide suscepta transfugit, maloque consilio & proditoris animo patriam relinquit *l.* 19. §. 8. *D. de captiv. & postlim.* Festus *lib.* 14. Gallum Ælium perfugam, qui & transfuga dicitur, definisse scribit, qui liber, aut servus, aut hostis sui voluntate ad hostes transierit. Sic in *leg.* 14. *D. ex quib. caus. major. l.* 38. §. 1. *D. de pœn. l.* 3. *in fin. D. ad leg. Cornel. de sicar. l.* 51. *D. de adquir. rer. dom.* Vet. Glossar. Græcum: *Transfuga*, αυτομολος εστιν ου μονον ο εν καιρω πολεμου προς τους εχθρους απελθων, αλλα και ο εν καιρω των ανακωχων προς εθνος μη εχον προς ημας φιλιαν απελθων ητοι αποφυγων. Transfuga est defector non solum, qui tempore belli ad hostes transit, sed & qui tempore induciarum ad gentem transit, vel transfugit, quæ nobiscum in amicitia non est.

Sic & *transfuga* metalli, qui ex metallo refugit in *leg.* 12. §. 17. *D. de captiv. & postlim.* qui alias *refuga* dicitur.

TRANSFUSIO *l.* 1. *D. de novation.*

TRANSFUSUM legatum *l.* 1. §. 8. *D. ad leg. Falcid.*

TRANSGREDI personam, id est, excedere §. 6. *Inst. de jur. nat. gent. & civil.*

TRANSIGERE. Hoc verbum generale est, & ad omnes species pertinet, quibus controversiæ deciduntur, atque finiuntur. Itaque & jurejurando *transigi* negotium dicitur *l.* 31. *in fin. D. de jurejur. l.* 21. *D. de dol. mal.* Senec. *lib.* 7. *declam.* in *præfat.* Placet, inquit, tibi rem jurejurando transigi. Et sententia *transigi l.* 13. §. 7. *D. de his, qui not. infam. l.* 1. *D. ad SC. Turpill. l.* 5. *D. de decurion. l.* 15. *D. ad municipal.* Transigi quoque coercitione dicitur *l.* 1. *D. de termin. mot.* Et pacto *transegisse l.* 15. §. 3. *D. de re judic. l.* 27. *D. de inoff. testam.* Transegisse videtur cum possessore, qui jurejurando litem æstimavit eo pretio, quod ipse constituit *l.* 46. *D. de rei vindicat.*

Transigere controversiam *l.* 1. §. 10. *D. quar. rer. act.* negotia *l.* 2. *D. qui satisd. judic. sist.* rem Cic. *pro Cluent. l.* 21. *D. de dol. mal.*

Transigi active pro transigere videtur accipi in *l.* 8. §. 2. *D. de transact.*

Transactum de futuro *l.* 4. §. 4. *D. de re militari.* Transactum dicitur, sive Aquilliana stipulatione; sive pacto *transactum* sit *l.* 2. *D. de transact.* utroque enim modo transactiones fiunt *l.* 15. *D. eod. tit.*

TRANSIRE acceptio a persona in personam dicitur *l.* 9. §. *ult. D. de except. rei judic.* ut sic quoque *transire* dominium dicitur in *l.* 80. *D. de legat.* 2. quum transfertur ad accipientem *l.* 14. *D. de reb. credit.*

Sic etiam *Transire* quid ad heredem, vel in heredem dicitur *l.* 6. §. *ult. D. de inoff. test. l.* 32. *D. ad leg. Falcid.* & passim: item adversus heredem *l.* 29. *D. de fur. fisc.*

Tran-

Transire ad condemnationem *l.* 16. §. 1. *D. de pignor.*

Transire pro præterire. Sic *transire* dicitur dies *l.* 39. *D. de minor.*

TRANSITUM facere negotium *l.* 20. *C. de procurat.*

TRANSITUS in *l.* 4. & 5. *C. Th. de offic. rect. prov.* pro judicum seu rectorum provinciarum ab una provinciæ civitate ad aliam discursu, ut Cassiod. *lib.* 5. *Var. epist.* 14. adpellat: Add. *l.* 1. *C. Th. ne quis in palat.* Adde etiam Jac. Gothofred. *ad l.* 4. *C. Th. de offic. rect.*

TRANSLATIO legati, quæ tum fit, quum ab uno ad alium legatum transfertur *l.* 6. *D. de adim. & transf. leg.* De hac translatione agitur *l. ult. D. de his, quæ pœn. nom.* & a Justiniano in *tit. de ademt. legator.*

Translatio pro functionis seu canonis & præstationis in alium, seu aliud genus mutatione *l. ult. C. Th. de conlat. donat.*

Translationis navicularię munus *l.* 18. *C. Th. de navicul.* est onus transportandarum publicarum specierum. Translationum sollicitudo in *l.* 5. *C. de sacros. eccles. l.* 40. *C. Th. de episc.* & ibi Jac. Gothofred. Ita etiam *Translationes* seu parangariæ *l.* 15. *C. Th. de Episcop.*

TRANSLATITIE, pro defunctorie, & collusorie in *l.* 1. §. 6. *D. ad SC. Turpill.* & obiter in *l.* 1. *D. de jur. patron. l.* 55. §. 3. *D. ad SC. Treb.* Sic non *translatitie*, & diligenter opponuntur in *Collat. Leg. Mos. & Rom. tit.* 4. §. 11.

TRANSLATITIA *edicta* dicebantur, quæ ex veteri & recepto jure, eoque quod antea obtinebat, componebantur, sive quæ ex urbano edicto in provinciale transferebantur, quia in provincia sæpe in jure dicundo repetere solebant, quæ prius in urbe edixerant. Cic. *lib.* 1. *in Verr. cap.* 44. *extr.* In ea re tam usitata satis est ostendere, omnes antea ita jus dixisse, & hoc vetus edictum *translatitium* esse. Cognoscite aliud hominis in re veteri edictum novum. Idem *lib.* 3. *ad Attic. epist.* 23. Alterum caput est translatitium, si quid contra alias leges ejus legis ergo factum sit. Insignior ille locus Ciceronis ex *lib.* 3. *ad divers. epist.* 8. *n.* 10. Etsi quantum Romæ composui edictum, nihil addidi, nisi quod publicani rogarunt, quum Samum ad me venissent, ut de tuo edicto totidem verbis transferrem in meum. Diligentissime scriptum caput est, quod pertinet &c. Hoc vero, ex quo suspicio nata est, me exquisisse aliquid, ne quo te offenderem, translatitium est. Gellius *lib.* 3. *cap. penult.* Hoc significat edictum, quo nunc quoque Consules, quum senatores in curiam vocant, servandæ consuetudinis caussa *translatitio* utuntur. Sueton. in *Neron. cap.* 33. translatitium funus dixit, & translatitium jus, in *Augusto cap.* 10. & translatitiæ caussæ & breves in *Neron. cap.* 7.

TRANSMISSIO, qua efficimus ut jus nostrum transeat ad heredes. V. g. Legatus Caio fundus Apronianus est. Mortuo testatore, Caius adquirit dominium fundi *l.* 5. §. 1. *D. quand. dies legat. ced.* moritur autem Caius, adita nondum ab herede hereditate, atque sic tradito nondum legato fundo. Mevius Caio exstitit heres, simulque Apronianum fundum post aditam hereditatem traditum accipit. Fundus hic *transmissum* dicitur. De hac materia Vid. *l. un. C. de his, qui ant. apert. tab. hered. transmitt.* & *l.* 3. 7. 19. *C. de jur. deliber.*

TRANSMITTERE, transferre. Transmittere actionem *l.* 6. *C. de jur. dot.* ad heredem *l.* 4. *D. de bon. possess. contr. tab.* & *passim.*

Transmitti quoque allegatio dicitur in *l.* 1. § 26. *D. de quæstion.*

Transmittere fugitivos *l.* 4. D. *de fugitiv.*

Transmitti libelli ad officium *l.* 72. *D. de furt.* Transmitti in opus metalli *l.* 8. § 7. *D. de pœn.* Transmittere ad servuia *l.* 6. §. 3. *C. de adpellat.*

Transmitti tempus *l.* 3. *C. de admin. & peric. tut. l.* 4. *C. de adquir. possess. l.* 3. *C. quib. non obiic. long. temp. præscr.*

TRANSCENDERE muros *l. ult. D. de rer. divis.*

TRANSCRIBERE, in alterius jus transferre significat *leg.* 10. *D. de præscr. verb. l.* 3. *C. de reb. auct. jud. possid.* Agratius *de orthograph.* Transcribere, ait, dicimur, quum jus nostrum in alium transit. Sic *transcripta* prædia accipe in *l. ult. C. de præd. navicul.* Ambros. *lib.* 9. *epist.* Denique transcriptis in aliorum jura prædiis virum sequitur. Symmach. *lib.* 2. *epist.* Quum ad soliditatem transcriptæ in novum dominium possessionis cuncta ex more celebrata sint. Arnob. *advers. gent.* Transcribere posse in hominem jus suum, &c. Sic & æs alienum in se transcribere; id est, transferre in *leg.* 13. *D. ad SC. Velleian.*

TRANSVEHERE. Eum, qui in caussa publica *transvehatur*, in jus vocari non posse, ait Jurisconsultus in *l.* 2. *D. de in jus voc.* ubi alii, sed nulla urgente ratione malunt: *in censu publice* Rem egregie illustrare videtur Sueton. in *Augusto c.* 38. Equitum turmas frequenter recognovit, post longam intercapedinem reducto jure *transvectionis*, sed neque detrahi quemquam in *trasvehendo* ab accusatore passus est, quod fieri solebat. Græci tamen interpretati sunt de iis, qui in caussa publica cursu publico vel diplomate utebantur, quos τους δια δημοσιου οδευοντας τω δημοσιω δρομω vocant, eique sententiæ suffragatur Marqu. Freher. *Verosim. II.* 18 Hein.

Ex *transverso*, sive a latere *l.* 1. *D. de gradib. & adfin.* Ex transverso gradu §. 2. *Inst. de nupt.* Ulp. *tit.* 5. *regul.* §. 6.

TRAPETUM in *l.* 59. §. 2. *D. locati*, mola est olivaria, interprete Isidoro *lib. ult. orig. cap.* 14. Unde in Lexico B. Germani *Trapetum* ελαιων μυλος & ελαιουργειον redditur. Plin. *lib.* 15. *cap.* 16. de oleis agens: postea, ait, inventum ut lavarentur utique ferventi aqua, protinus prelo subjicerentur solidæ, (ita enim amurca exprimitur) mox *trapetis* fractæ premerentur.

TRAPEZOPHORA in *l.* 3. *D. de supell. legat.* Jul. Pollux. *lib.* 10. *onomast. cap.* 19. τραπεζων εφ ᾑ τα εκπωματα κατεκειτο, id est, mensam, in qua vasa potoria collocabantur, τραπεζοφορον recenti significatione dictam scribit.

Alias *Trapezophora* sunt fulcra mensam sustinentia, ad hominis aut bestiæ cujusdam sive terrestris, sive aquatilis speciem conformata. Jo. Brodæus in *Miscell. X.* 20. Hein.

TREBATIUS *Testa*, Jurisconsultus, citatur *l.* 30. §. 5. *D. de legat.* 3. § 18. *D. de aqua quotid. & æstiv. leg. ult. D. de cloac. l.* 29. *D. de legat* 3. *l.* 30. §. 5. & *l.* 5. §. 1. *D. de legat.* 1. *l.* 21. §. 1. *D. de recept. arbitr. l.* 3. §. 11. *D. de statulib.* De eo vide Porphyrion. ad Horat. *lib.* 1. *Serm. sat.* 2. C. Trebatii librum de religionibus citat Gellius *lib.* 6. *cap.* 12. Macrob. *Saturn.* 3.

Fuit hic C. Julio Cæsari, M. Tullio Ciceroni & postea Cæsari amicissimus, a Q. Cornelio Maximo in jure profecerat. Cic. *lib.* 7. *ad famil. epist.* 8. Eum magnopere laudat Cicero *ibid. VII.*

5.

5. eoque probiorem hominem, meliorem virum, prudentiorem-que esse neminem, quam familiem illam ducere in jure civili; & singularem ejus memoriam, summam scientiem esse, testatur. Hic serio &, ut ipse ait, more Romano loquitur Cicero. Quare merito mireris, ex locis, quibus ille cum Trebatio, ut cum amico, paullo liberius familiariusque est, collegisse Den. Heinsium *Diss. de Satyra Horatiana*, Trebatium illum obtusioris ingenii, ac pene dubiæ sanitatis hominem fuisse? cujus sententiam refellit Nic. Hieron. Gundling. *Dissertatione de Trebatio Testa.* Inscripsit ei Topica sua Cicero; Horatius vero *Satyram 1. libri 2. Sermonum*, ejusque consilio in rebus ad jus pertinentibus usus est Cæsar Augustus, ceu patet, ex *pr. Inst. de codicill.* Hein. *Hist. jur. civ. lib.* §. 188. *seq.*

T R E B E L L I A N U M Senatusconsultum, Anneo Seneca & Trebellio Maximo consulibus factum de fideicommisseriis hereditatibus, hoc continebat, ut restituta hereditate fideicommissario & in fideicommissarium actiones hereditariæ transirent. Ulpian. *tit.* 25. *regul.* §. 14. §. 4. *Instit. de fideicommiss. heredit.* sed Justinianus in hoc SC. etiam Pegasianum, quod de quartæ distractione scriptum erat, transtulit. Hodie igitur ex Trebellieno non tantum transire actiones, sed & quartam detrahi dicimus ut in *l.* 14. §. 4. *D. ad SC. Trebell.*

T R E B E L L I A N U S fideicommissarius *l.* 15. §. 1. *D. ut legator. servand.* id est, is, cui ex Trebelliano SC. restituta est hereditas.

T R E C E N T U M, pro trecentorum *leg.* 89. §. 2. *D. de solution.*

T R E G E M I N I, sive tergemini *l.* 5. *D. si pars hered. pet.* vid. *trigemini.*

T R E M I S S E S aureorum sive solidorum tertiam partem valent numi *l. penult. princ. C. de exact. & translat. milit. annon.* Quos posteriorum Imperatorum tempore siliquas octo pependisse, non dubium est, quandoquidem eorum constitutione duos & septuaginta solidos ex libra conflatos constat.

T R E U C A, de que est *tit.* 34. *lib.* 1. *decretal.* seu *treva*, apud recentioris ævi scriptores pax est, induciæ. Hinc Treuga Dei, quæ vox primum seculo XI audita in Gallia, ubi, cum bella flagrarent domestica seu consuetudinaria, & unicuique facultas esset injurias sibi illatas armis ulciscendi, in quibusdam Franciæ partibus indictum est, qualiter certis in locis a præsidibus, magnatibusque totius patriæ de reformanda pace & sacræ fidei institutione celebrarentur concilia, quod ita evide exceptum est ab omnibus, ut palmis ad Deum extensis, *pax*, *pax*, *pax*, unanimiter clamerent, ut esset videlicet signum perpetui pacti de hoc, quod spoponderant inter se & Deum. Pax ergo in illis Conciliis propter timorem Dei pariter & amorem indicta omnibus, ita ut nemo seditionem ageret, nullus per vim raperet, nullus, ut fieri solebat, quasi propter justas querelas pugnam inire constitueret. Non tamen ubique iidem *Treugæ Dei* statuti fuerunt dies. Nam primitus obtinuit illa feria quarta vespere, usque ad secundam feriam incipiente luce, dein omnibus diebus Sabbati usque ad diem lunæ: præterea aliis temporibus & festis atque in die dedicationis ecclesiarum. Poena violatæ pacie Dei fuit excommunicatio & forte alia. *C. si quis, caus.* 24. *qu.* 3. *& dist.* 90. *per totum.*

T R I B U E R E, teste Festo, est in publicum conferre, vel distribuere. Et ita hoc verbum accipi-

tur in edicto de actione tributoria. Edixerat nimirum prætor, si quis, sciente patre, vel domino, in peculiari merce negotiatus sit, se patrem, dominumve eum reliquis creditoribus, in tributum vocari passurum, & si cujus dolo malo factum fuerit, quominus ita *tribueretur*, tantum præstare coactum *l. 1. pr. l. 5. §. 2. l. 7. §. 1. D. de tribut. act.*

TRIBUNAL, ut Isidorus definit, est locus sublimis, & editus, in quo consedentes magistratus jus dicunt *l. penult. D. de just. & jur.* Pro tribunali enim soli magistratus sedebant. Unde jus dicentem hac periphrasi nonnumquam jurisconsulti demonstrant, qui *tribunali præest*, *qui pro tribunali cognoscit*. Hinc

Tribunal ædilis, municipalis apud Sueton. *de clar. rhet. cap. 6. init.* Tribunal præsidis *l. 9. D. de pœn.*

Pro tribunali & de plano opponuntur *l. 2. §. 8. D. ad SC. Turpill. l. 18. §. ult. D. de quæstion.* Vid. supra *pro* tribunali. Ad Tribunal exhibere *l. 2. C. si mancip. ita ven.* Ceterum *ad tribunal* venire dicitur litigator, *in tribunal* vero prætor vel judex.

Tribunal Inquisitionis temporibus Innocentii III. S. P. institutum: In Gallia ob Albigensium hæresim in Tholosæ partibus ortam, suam jurisdictionem S. Dominicus Gusmanensis primus Generalis Inquisitor exercere cœpit, & mira celeritate hanc hæresim compescuit, Genebrard. in *Chronic. lib. 4. seculo 13.* Illescas *lib. 4. Historiæ Pontificiæ cap. 33.* Circa annum 1483. Potentissimi Hispaniæ Reges auctoritate Apostolica institui curaverunt, ut Catholica fides ab omni hæresis suspicione, eliminata Judaica perfidia in ipsorum regnis efflorescenet, Paramo *de origine S. Inquisitionis lib. 2. cap. 4. tit. 2.* Quorum exemplum Reges Lusitaniæ sequentes, non multo post in regno suo stabilierunt S. Inquisitionis Tribunal. Ante Inquisitionis institutionem puniendi hæreticos munus proprium erat Episcoporum: Simancas *de Cathol. Instit. tit. 25. de episcopis num. 1.* Hæreticæ pravitatis Inquisitor nequit eligi nisi annum 40. attigerit: *Clem. nolentes de heret.* Eimeric. in *direct. part. 3. quæst. 2.* Pegna *coml 5.* cum aliis, quia in ea ætate solent homines esse prudentissimi. Debent in theologia, aut in utroque jure gradibus esse ornati: Bobadilla *tom. 1. Polit. lib. 1. cap. 6.* Mastrill. *de Magistrat. lib. 2. cap. 3.* Vicarium generalem Episcopi in caussa hæresis præcedere debet: Abb. *cap. ex tua, de offic. vicarii.* De eorum privilegiis Carena *tit. 6. §. 13.* Consultores eligere possunt, qui theologi aut canonistæ sint: Carena *tit. 8. §. 2.* Pegna *conf. 126.* Secretum strictissime servare debent, utpote præcipuus caussarum S. officii nervus. Dn. Giron.

TRIBUNUS cohortis *l. 9. D. de excusat. tut.* militum *l. 20. D. de testam. milit.* notariorum *l. 2. C. de primicer.* Ex Tribuno & notario, apud Ambros. *pag. 7. & 9.*

Tribuni plebis primum ita creati sunt: Anno 260. cum plebs ex urbe ad Æquorum bellum educta, propter nobilium fœneratorum impotentiam, Consulibus relictis trans Anienem amnem collem occupavit, neque eo anno in urbem revocari potuit, usquedum senatus ei per decem legatos promisit jus ipsi fore, magistratum e suo corpore creare contra patriciorum potentiam creare. Primum autem duo vel, ut tradunt alii, quinque creati sunt: Sed anno 296. Horatio, Minutio Coss. decem effecti: Liv. *lib 3.* & Dionys. Halicarn. *lib. 6. & 10.* In eamdem sententiam Pompon. *lib. 2. §. 20.* D.

D. de orig. jur. Iiſdem temporibus, inquit, cum plebs a patribus ſeceſſiſſet, anno fere decimo ſeptimo poſt reges exactos, Tribunos ſibi in monte ſacro creavit, qui eſſent plebeii magiſtratus. Dicti Tribuni, quod olim in tres partes populus diviſus erat, & ex ſingulis ſinguli creabantur: vel quia Tribuum ſuffragio creabantur: Varro *de ling. lat. 4.* Tribuni plebeii, qui ex tribunis militum primum Tribuni plebeii facti, qui plebem defenderunt in ſeceſſione Cruſtermerina. Cicero *lib. 3. de legib.* poteſtatem eorum his declaravit verbis. Plebs quos pro ſe contra vim auxilii ergo decem creaſſit, Tribuni ejus ſunto, quodque ii prohibiſſent, quodque plebem rogaſſent, ratum eſto: ſanctique ſunto: neve plebem orbam Tribunis relinquunto. Erat enim hic magiſtratus ſacroſanctus. Liv. *lib.* 3. Ipſis quoque Tribunis, ut ſacroſancti viderentur, cujus rei prope jam memoria aboleverat, relatis quibuſdam ex magno intervallo ceremoniis, renovarunt, & tum religione inviolatos eos, tum legem etiam fecerunt ſanciendo, ut qui Tribunis plebis, Ædilibus, judicibus, Decemviris nocuiſſet, ejus caput Jovi ſacrum eſſet, familia ad ædem Cereris, liberi liberæque venum irent. Idemque tradit Dionyſius *lib.* 16. Iis viatorem quidem & prehenſionem habebant, vocationem vero nequaquam: nam (ut ait Gellius) antiquitus creati videntur, non juri dicundo: nec cauſſis, querelisque de abſentibus noſcendis, ſed interceſſionibus faciendis, quibus præſentes fuiſſent, ut injuria, quæ coram fieret, arceretur, ac propterea jus ad vocandi ademtum: quoniam ut vim fieri vetarent, aſſiduitate eorum, & præſentium oculis opus erat; hæc Gell. *lib.* 13. *c.* 12. Scribit etiam in hanc ſententiam *lib.* 15. *c.* 27 his verbis: Tribuni neque advocant patritios, neque ad eos referre de re ulla poſſunt. Ita ne leges quidem proprie, ſed plebiſcita adpellantur, quæ Tribunis plebis ferente accepta. Plutarchus autem *in Catone Utic.* Jus, inquit, Tribunitiæ poteſtatis magis ad impediendum quam ad agendum: quippe ceteris omnibus collegis volentibus, unus, qui nolit & intercedat, plus poteſt. Idem *in problemat.* Cur Tribunus plebis purpura non utitur, cum ceteri magiſtratus utantur? An quod magiſtratus non eſt? nam nec io ſella jus dicunt, nec ineunte anno item ut reliqui, magiſtratum ineunt, nec Dictatore creato ſe abdicant: imo quaſi magiſtratus non ſint; delato ad Dictatorem imperio ſuam ipſi poteſtatem retinent. Cujus rei teſtimonium apud Liv. *lib.* 7. Videmus de Tribunis plebis, qui L. Manlium Dictatorem magiſtratu abire coegerunt. Idem etiam *lib.* 6. intercedendi formulam, & ſollemne verbum fuiſſe hoc *veto* ſignificat his verbis: Faxo, ne juvet vox ita *veto*, qua nunc continentes collegas noſtros tam læti auditis. Reperio etiam apud eumdem *lib.* 4. Conſules a Tribunis plebis duci in vincula potuiſſe, & *lib.* 9. Cenſorem Apium a P. Sempronio Tribuno plebis prehendi, & in vincula duci juſſum eſſe, & *lib.* 5. Tribunos plebis minitari ſe juſſuros eſſe in vincula Tribunos militum duci. Apud Dionem autem *lib.* 37. Metellum Conſulem a L. Flavio Tribuno pleb. in carcerem ductum eſſe. Plutarchus *in problem.* auctor eſt, moribus Romanorum conſtitutum eſſe, ut domus Tribunorum noctu ne clauderetur (quod & Macrob. *Saturn.* 1. confirmat) ſed interdiu noctuque indigenti cuique eorum auxilio paterent, quaſi portus qui-

 dam,

dam, & præsidium periclitantium. Majores enim communem Tribunum esse voluerunt, & tamquam aram omnibus accessibilem; proinde honore quidem sacrosanctos eos esse voluerunt, nec sine inexpiabili scelere violabiles.

Tribuni prætoriani *l. ult. C. de numerar. l. 4. C. de adparit. magistr. milit.*

Tribuni scholarum *l. 8. C. de erog. milit. annon. rubr. C. de comit. & tribun. scholar.* dicuntur qui solis agentium in rebus, ordinibus præfecti erant. Hi comitum honore & nomine dignabantur, Imperatoris epulis adhibebantur, & adorandæ ipsius purpuræ jus habebant. Quam porro altus honoris gradus hic esset, licebit ex his Hieronymi verbis cognoscere, qui adversus Johannem Hierosolymitanum ad Pammachium scribens: Finge, inquit, aliquem tribunitiæ potestatis suo vitio regradatum, per singula militiæ equestris officia ad tyronis vocabulum devolutum, numquid ex tribuno statim fiet tyro? non, sed ante primicerius, deinceps senator, ducenarius, biarchus, circitor, eques, deinde tyro, & quamquam tribunus quondam, miles gregarius sit, tamen ex tribuno non tyro, sed primicerius factus est. Vid. & Marcellin. *lib. 22.*

Tribuni vigilum *l. penult. C. de adparit. magistr. mil.*

Tribuni voluptatum apud Cassiodor. *lib. 6. variar. epist. 19.*

TRIBUTARIUS, tributo obnoxius. Vet. Gloss. Græc. *Tributaria*, τὰ ἐν ἐπαρχίαις κτήματα, ἐτέλουν γὰρ τὸ βαρὺ τέλος. Tributaria prædia *l. 13. D. de impens. in res dotal. §. 42. Inst. de rer. divis.* Tributaria ratio *l. 10. C. de excus. tut.*

TRIBUTIO, id est, tributum *l. ult. §. 23. D. de mun. & honor.* Tributiones prædii *l. 52. §. 2. D. de pact.*

TRIBUTORIA actio, ἡ διανεμητικὴ ἐκ τοῦ *distribuere*, ὅ ἐστι διανέμειν. Tributoria autem actio a prætore redditur in patrem vel dominum, quo sciente servus vel filius familias in peculiari merce negotiatus est, si quid cum eo ejus rei caussa contractum erit; ut quidquid in his mercibus erit, quodque inde receptum erit, id inter patrem dominumve cui quid debebatur, & ceteros creditores pro rata portione distribuatur, a qua destributione *tributoria* nomen habet §. 3. *Inst. quod cum eo, qui in al. pot. tit. D. de tribut. act. l. 3. D. quand. ex fact. tut.* Hæc autem actio adjectitiæ est qualitatis, competens ex variis contractibus, qui cum servo filiove familias in merce peculiari sciente domino vel parente celebrati sunt.

Alio sensu *tributoria actio* dicitur in *l. 8. C. de furt.* ubi tamen rectius legitur *exactio*, ut tributoria caussa, id est, ad tributum pertinens in *l. 46. §. 7. D. de jur. fisc.*

TRIBUTUM, initio pecunia ca, quæ populo imperabatur, adpellata est, sive quod tributum a singulis pro portione census exigebatur, ut Varro *lib. 4. de ling. Lat.* scribit, sive ab intributione, aut quod militibus tribueretur, ut Ulpianus in *l. 27. D. de verb. signif.* & Festus *lib. 18.* probant. Tributum a Moschopulo *ἐν συλλογῇ Ἀττικῶν ὀνομάτων*, definitur τέλος *ὁ ἐτησίως τοῖς βασιλεῦσι διδόμενος φόρος*. *Tributa* vero, postquam Augustus cum populo provincias partitus est, adpellata sunt, quæ bello victæ provinciæ populo quotannis pendebant: quæ vero Cæsaris provinciæ ad belli subsidia inferebant, stipendia sunt vocata. Et caussa est, cur *tributa* a *stipendiis*, tributariaque prædia a stipendiariis separantur *leg. 13. D. de impens. in res dot. l. 46. §. 4.*

§. 4. *D. de jur. fisc.* §. 4. *Inst. de rer. divis.* ubi Theophilus hanc horum verborum differentiam verissime tradidit, quæ a quibusdam immerito ridetur. Italica quidem prædia immunia erant. Vid. *Stipendium.* *Tributa* autem quædam erant personarum sive capitis, quædam vero prædiis aut moventibus reddebantur *l.* 3. *D. de censib. l.* 42. *D. de pact. l.* 32. *in fin. D. de usufruct. legat. l.* 13. §. 6. *D. de action. emt.*

Tributum consequi. *l.* 1. §. 1. *D. de publican. & vectig.* In *tributis* esse reipublicæ nervos, nemini dubium est *l.* 1. §. 20. *D. de quæstion.* Tributis obligata bona *l.* 1. *C. in quib. causs. pign.*

Tributus, *a*, *um*, distributus. In tributum venire *l.* 4. *D. de leg. Rhod.* vocari *l.* 1. §. 20. *D. de exercit. act. l.* 1. & 5. § 6. & 15. *D. de tributor. act.* Vide supra in *tribuere.*

Tributus, pro datus, redditus. *Tributa* facultas *l.* 1. *C. de alienat.* immunitas.

Tricliniaria vestimenta *l.* 20. *D. de option. vel election. legat.*

Triclinium, a tribus lectis dictum fuit, eoque nomine locus & conclave significatur, in quo convivio excepti discumbebant: Laurent. *Not. ad Phædr. IV.* 24. Sed latius postea extensam fuisse vocem loci subjecti ostendunt. In triclinio pædagogi præsto esse dicuntur in *l.* 12. §. 32. *D. de instr. vel instrum.* Triclinium sternere *l.* 5. §. 14. *D. commodati.*

Triens, tertia pars est assis, & quatuor uncias continet §. 7. *Inst. de hered. instit.* Sic pro triente heres *l.* 7 *D. de bon. auct. jud. possid.* Triens prædiorum *l.* 86. *ad Leg. Falcid.* Trientes usuræ, quæ intra tertiam partem centesimæ concluduntur *l.* 3. §. 1. *D. de contract. tutel. act. l.* 26. §. 1. *D. quand. dies legator. l.* 3. §. 1. *D. ad leg. Falcid.* Quomodo & trientarium fœnus apud Jul. Capitolin. in *Antonino Pio cap.* 2. interpretari oportet. Sic *trientes* & semisses in usufructu constituuntur *l.* 26. §. *ult. D. de usu & usufr.*

Trierarchus, qui triremibus præest *l. un. D. de bonor. possess. ex testam. milit. l.* 46. *D. ad SC. Trebell.* Ascon. *in Verrin.* 1. *cap.* 20. exponit navi triremi præpositum. Tacit. *Annal. lib.* 14. *cap.* 8.

Trigemini, & *tergemini*, utreque enim modo in Pandectis Florentin. efferuntur, sunt tres uno partu editi, quales fuere Horatii, & Curiatii, temporibus Tulli Hostilii regis *l.* 8. *D. de reb. dub. l.* 3. *D. si pars hered. pet. l.* 137. *D. de verb. signif.* Dionys. Halicarn. vocat ἀρσενα διδυμα τοκευμα. Columell. *lib.* 3. *cap.* 10. Caprarium submittentem fœtus earum pecudum, quæ trigemino partu commendantur, i. e. quæ tres uno partu enixæ sunt. Idem *lib.* 7. *cap.* 6. Pariat autem, si est generosa proles, frequenter duos, nonnunquam trigeminos. Add. Gell. *lib.* 1. *cap.* 10.

Trima die, id est, tertio anno. Vid. annus.

Trinitas *rubr. C. de Summa Trinit.* quod vocabulum non primum in Synodo Alexandrina sive anno Christi 315. fuisse receptum, ostendit Fabrottus *ad Cujac. Paratitl. C. eod. tit.*

Trinitas sancta adoranda publice tradita Catechumenis per 40. dies: Hieron. *epist.* 6. *ad Pammachium.* Festum SS. Trinitatis Romæ tempore Alexandri III. non habebat peculiarem diem: Macer. *hierolog. p.* 639. Secundum consuetudinem enim diversarum regionum a quibusdam in octavis pentecostes ab aliis in dominica prima ante adventum domini

mini celebrabantur. Ecclesia siquidem Romana in usu non habet, quod in aliquo tempore hujusmodi celebret specialiter festivitatem, cum singulis diebus gloria patri & filio & Spiritui Sancto &c. similiaque dicantur ad laudem pertinentia Trinitatis *c. quoniam tit. de feriis lib. 2. decretal.*

TRINUNDINUM, vel uti in XII. Tab. fuit, *tres nundinæ*, viginti quidem septem dies conficiunt, sed *trinundinum* tamen non differt a *triginta diebus justis*, quarum ibidem fit mentio. Connumerandas enim esse tres dies, quibus edictum proponebatur, ostendit Jo. Frid. Gronov. *lib.* 1. *obs. cap.* 1. §. 4. Simili computandi ratione nascitur *dilatio Saxonica*, sex hebdomadum & trium dierum. Sex enim hebdomadas efficiunt tres dilationes ordinariæ, quæ apud Saxones erat quatuordecim noctium. Additis tribus diebus, quibus citatio fiebat, prodit dilatio sex hebdomadum & trium dierum. Hein.

TRIPARTITA liber Ælii *l.2. §.38. D. de orig. jur.*

TRIPLICATIO, est defensio, quæ replicationi objicitur *l.7. §.1. & 2. D. de curat fur. pr. Inst. de replicat. l.2. §.3. D. de except.*

TRISTIS sententia, apud Ovid. *lib.* 15. *metamorph. v.* 43. Nunc quoque sic lata est sententia tristis, & omnis Calculus immitem dimittitur in urnam. Juven. *Sat.* 2. *v.* 62. Valer. Max. *lib.* 7. *cap.* 2. *ex.* 1. & *l.* 15. *D. de adpell.* Sueton. *in Domitian. cap.* 11. Quo contemtius abuteretur patientia hominum, numquam tristiorem sententiam sine præfatione clementiæ præjudicavit. Hæc alibi *contraria* dicitur.

TRISTITIA judicum pro severitate *l. 2. §. 6. C. de jurejur. propt. calumn.*

TRITAVUS, est patris & matris atavus, avi vel aviæ abavus, proavi proaviæ proavus, abavi vel abaviæ avus, atavi vel ataviæ pater, dictus quasi tertius avus *l. 3. leg. ult. §. 6. D. de grad. & adfin.* Scribitur autem in *l.3.* triavus triavia in Pandect. Florent.

TRITICIARIA condictio. Vid. art. *condictio triticiaria.*

TRITICUM Africum *l. 74. & 75. D. de verb. oblig.*

TRITHEITÆ vocati, quod sicut tres personæ in Trinitate, ita quoque tres asserunt Deos esse, contra illud, quod scriptum est: Audi Israel, Dominus, Deus tuus, Deus unus est. *Causs.* 24. *qu.* 3. *c.* 24. §.68.

TRIUMPHATOR semper Augustus *l. 8. C. de summ. trinit.* Triumphatorum autem titulo primum, & paullo ante Constantini M. tempora usos esse Principes, observat Reinesius *ad Inscript. II. p.*232. Hein.

TRIUMVIRI capitales, seu *Treviri*, vel Tresviri (inquit Pomponius) creati sunt, qui carceris custodiam haberent, ut cum animadverti oporteret, id interventum eorum fieret. Sallust. in *Catilin.* In eum locum postquam demissus est Lentulus, judices rerum capitalium, quibus præceptum erat, laqueo gulam fregere. Hi octo lictores habebant, qui eorum jussu in damnatum animadvertebant. Plaut. *Amphit.* Quid faciam nunc, si Treviri, me in carcerem compegerint? Inde cras ex promptuaria cella depromar ad flagrum. Nec quicquam sit qui non me omnes esse dignum deputent. Ita quasi incudem me miserum homines octo validi cædent. Et in *Asinaria.* Ibo ergo ad Treviros, vestraque ibi nomina faxo erunt capitis. Verum illi de vilibus & abjectæ tantum conditionis hominibus jus dicebant: ut furibus, servis nequam, & apud co-

columnam Mæviam caussas cognoscebant, auctore Cic. *in divinat.* & Ascon. *ibid.* Memorabile autem est, quod Valer. Max. *lib.* 5. *c.* 3. commemorat de muliere quadam, quam Prætor damnatam Triumviro in carcere necandam tradiderat: quam receptam is qui custodiæ præerat, non protinus strangulavit: aditum autem ad eam filiæ dedit: quam posti animadvertit exserto ubere famem matris lenientem. Itaque res ab ipso ad Triumvirum, a Triumviro ad Prætorem, a Prætore ad Consulum judicium perlata, remissionem pœnæ impetravit. Idem etiam *lib.* 8. *cap.* 4. de L. Calpurnio Triumviro mentionem facit, a quo servus quidam in crucem est actus. Apud Festum autem sub verbo *sacramentum*, lex Papiria legitur de *Triumviris* capitalibus. Sed suspicatur Prateius de mendo, & *monetalibus* legendum putat.

Triumviri monetales, auro, argento, ærive flando feriundo constituti sunt: ut scribit Pompon. in *l.* 2. *§.* 16. *D. de orig. jur.* Horum igitur munus erat, numismata probi auri & argenti, justique ponderis exsaminare. Hinc illud Ciceronis, *lib.* 3. *de legib.* Æs, argentum, aurum, publice signato.

Triumviri nocturni incendiis arcendis præfuisse dicuntur apud vetustiores, a Paullo in *l.* 1. D. *de offic. præf. vigil.* & ab eo, quod excubias agerent, nocturnos dictos esse: intervenisse etiam nonnumquam ædiles & Tribunos plebis, fuisseque familiam publicam, circa portam & muros dispositam, unde si opus esset, excubaretur. Dio vero *lib.* 55. ita scribit: οἱ δὲ στενωποὶ ἐπιμελητῶν τινῶν ἐκ τοῦ δήμου, οὓς καὶ στενωπάρχους καλοῦμεν, καὶ ἀφίεσι καὶ τῇ ἐσθῆτι τῇ ἀρχικῇ, καὶ ῥαβδούχοις δύο ἐν αὐτοῖς τοῖς χωρίοις ἔστιν ἃς ἂν ἄρχωσιν ἡμέραις τισὶ χρῆσθαι ἐδόθη, ὅτε δύναμις ἡ τοῖς ἀγορανόμοις τῶν ἐμπιπραμένων ἕνεκα συνοῦσα ἐπετάχθη καὶ τοῖς καὶ ἐκείνων καὶ τῶν δὲ στενωπῶν πάσας τὴν πόλιν εἰς δεκατέσσαρα μέρη νεμηθεισῶν κλήρῳ προσταχθέντων· ὃ καὶ νῦν γίνεται: Dio στενωπάρχους vocat, qui vicorum magistri dicebantur, quos non semper prætexta usos, sed eo tantum tempore, quo ludos compitalitios faciebant. Cic. *in Orat. Pison.* & Asconius *in eamdem* idem significat, tametsi ad Augustum hæc potius referenda sunt, de quo Suetonius ita scribit: Spatium urbis in regiones, vicosque divisit, instituitque, ut illas annui magistratus sortito tuerentur, hos magistri e plebe cujusque vicini a lecti.

Trochlea, qua relevatur prælum, *l.* 19. *§.* 2. *D. locati conducti.*

TRULLA *l.* 3. *D. de suppellect. legat.* Add. Vitruv. *lib.* 4. *de lingu. Lat.* Cic. *lib.* 4. *in Verr. cap.* 27. Erat etiam vas vinarium ex una gemma prægrandi *trulla* excavata, cum manubrio aureo. Mitti etiam *trullam* auream rogatum velle eam se diligentius considerare. Reinesf. *lib.* 3. *Variar. Lect. cap.* 17.

TRYPHONINUS *Claudius* Jurisconsultus. Vid. supra art. *Claudius*.

TUBULUS *l.* 13. *D. de servit. præd. urb.* Vid. in verbo *balneum*.

TUBERO. Q. Ælius. Vid. Sex. Ælius *sub voc. Ælius.*

TUBUS cloacæ adpellatione continetur *l.* 1. *§.* 6. *D. de cloac.* Vid. art. fistula.

TUERI se, pro eo quod est sustentare, tollerare, exhibere se, & alere, in *l. penult.* & *in ult. D. de in rem vers. l.* 1. *§.* 2. *D. de tut. & rat. distr.* Notandum est, hoc verbum etiam passiva significatione contra Grammaticorum regulas usurpari a Jurisconsultis non semel, ut in *l.* 7.

l. 7. *D. de curat. furiof. l.* 17. *D. de injuft. rupt. irrit. l.* 80. *D. de liberal. cauff. l.* 1. §. 7. *l. ult. in. fin. D. de legat. præftand. l.* 17. *fin. D. de nox. act. l.* 3. *C. de fervit. l.* 153. *C. Th. de decurion.* Sic & Varro *lib.* 3. *de re ruft. cap.* 1. Et in pace a rufticis Romanorum alebantur, & in bello ab his tuebantur. Vitruvius *lib.* 8. *in præfat.* Res omnes non ali fine elementorum poteftate, neque crefcere nec tueri. Ad quem locum P. Victorius adfert talia cujufdam infcriptionis verba: Pareant ergo & nofcant omnes Senatus, & Populi Romani imperium Deorum numine, & militum fortitudine, & tueri & regi. Sic tueri auctoritas dicitur, in *l.* 3. *C. de ingen. manum.* & tuetur eam auctoritas juris *l.* 6. *C. ad SC. Velleian.*

Tuendus eft *l. ult.* §. 1. *D. de legat. præftand. l.* 16. *D. fi fervit. vind. l.* 16. *pr. l.* 28. §. *ult. D. de pignorat. act.* formula loquendi, quæ ipfo ac fubtili jure initum non fubfiftere, ubique fignificat. Bachov. *lib.* 2. *de pignor. cap.* 2. *n.* 15.

T U I T I O Prætoris *l.* 1. §. 5. *D. quod fals. tut. auct.* militaris *l.* 1. *C. de offi. milit. judic.*

T U M I D U S fuperbiæ faftidio: *l. ult. pr. C. de legib.*

T U M P A N U M pro tympanum *l.* 19. §. 2. *D. locati.*

T U M U L T U S, eft bellum fubito & derepente concitum, ut Cic. *Philipp. VIII. cap.* 1. fcribit: Ita poteft hoc verbum accipi, in *l.* 1. §. 1. *D. depofiti l.* 24. *in fin. D. de regul. jur.*

T U N C, in edicti, *unde vi*, verbis: *quæque ibi tunc habuit*, fic accipimus, tunc quum dejiceretur *l.* 1. § 34. *D. de vi & vi armat.* In hac oratione: *fi in quinquennio filius Titio nafcatur, tunc heres dato*, articulus *tunc* extremi quinquennii tempus fignificat *l.* 4. *in fin. D. de condit. & demonftr.* Tunc, ex hac die, in *l.* 126. *pr. D. de verb. oblig.* quod vulgo dicimus ex hunc prout ex tunc, & ex tunc prout ex nunc.

Tunc demum, pro tunc tandem, in *fin. l.* 2. *D. donat. mort. cauff.*

T U R B A. Eam Labeo adpellatam aiebat ex genere tumultus & Græco θορυβεῖν tractam. Idem *turbam* a rixa hoc modo feparabat, quod turba multitudinis hominum erat turbatio & coetus; *rixa* etiam duorum. Et ita in edicto a Prætore de damno, quod in turba datum eft, propofito, in turba factum accipimus, quod decem aut quindecim hominibus coactis factus eft *l.* 4. *pr. &* §. 1. *D. vi bonor. rapt.* Sic turbam convocare *l.* 1. §. 35. *D. ad SC. Silan.* Turbæ faciendæ confilium *l.* 3. *D. ad leg. Jul. de vi publ.*

T U R B A R E, conturbare, & decoquere fignificat. *Turbari* conjuges *l.* 1. §. *ult. D. de lib. exhib.* matrimonia: *ibid.* Turbare poffefforem *l. un. C. ubi de poffeff. agi oport.* rationem fibi commiffam *l.* 1. *in fin. D. de ferv. corrupt.* fervitutem *l.* 7. *C. de adquir. poffeff.*

Turbari tectum dicitur, in *l.* 13. §. *ult. D. de ufufr.* Turbare figna, eft confundere & permifcere, fic ut agnofci jam non poffint *l.* 22. §. 3. *D. qui teftam. fac.* Quinctil. *lib.* 12. *c.* 8. Denique linum ruptum aut turbata cera, aut fine adgnitione figna frequenter invenies. Hinc turbare teftamenta *l.* 8. *pr. D. de bonor. poffeff. contr. tab.*

T U R B U L E N T U S obtrectator temporum noftrorum *l. un. C. fi quis Imp. maledix.*

T U R M A R I I *l.* 2. *C. de privil. eor. qui facr. palat. milit. l.* 3. *C. Theod. eod. tit.* qui turmas tyronum exigebant, probabant,

qua

qua turmarum adpellatione hac in re utitur *l.* 8. *C. Theod. de tironibus*. Vid. Jac. Gothofr. Commentar *ad d. l.* 3. & Du Fresne *in Glossario*.

TURPILLIANUM Senatusconsultum. Eo quinque libratum auri pœna plectuntur, qui fine abolitione ab accusatione desistunt, *tot. tit. D. & C. ad SC. Turpill. l.* 3. *in fin. D de procurat.* Meminit hujus SC. *l.* 22. *in fin. D. de his, quæ ut indign l.* 6 §. 3. *D. de decurion. l.* 14. §. 2 *D. de bon. libert. l.* 5. *in fin. D. de pœn.* Const. Harmenop. *lib.* 1. *tit.* 3. τῦ συκοφαντεῖν ἔγκλημα vocat. Nomen autem habet a Turpillio, qui cum Pæto consulatum Neronis temporibus gessit, ut in libro singulari *de adulterio* notavit Brisson.

TURPIS conditio *l.* 63. §. 7. *D. ad SC. Trebell.* Turpes autem conditiones dicuntur, quæ inhonestæ & contra bonos mores sunt *l.* 112. § *pen. D. de legat.* 1. Turpis conjunctionis macula *l.* 1. *C. de collus. deteg.* Turpia facta, quæ turpem caussam continent *l.* 7. §. 7. *D. de pact.* Sunt & *turpes* personæ famosæ & inhonestæ personæ, veluti lenones, meretrices, vespilliones, arenarii, histriones, pantomini, *l.* 3. *D. si quis a parent. manumiss. l.* 72. §. *ult. D. de solution. l.* 27. *C. de inoff. testam. l.* 7. & 63. § 10. *D. ad SC. Trebell. l.* 22. §. 6. *D. solut. matrim. l.* 12. *C. Th. de scenic. l.* 17. *D. de testam. tut. l.* 12. *D. de sponsal. l.* 3. §. 4. *D. de lib. exhib.*

Turpe, famosum, seu quod infamiam irrogat. Sic *turpes* actiones *l.* 2. *D. de action. rer. amot.* a Græcis δίκας αἰσχρὰς apud Lysiam pro Mantitheo *orat.* 15. Turpe crimen Paull. *lib.* 5. *Sent. tit.* 4. Turpia autem judicia ἀτιμωτικοὺς ἀγῶνας vocat Theophilus, in §. 2. *Inst. de pœn. temer. litig.* Quales sunt injuriarum, vi bonorum raptorum, servi corrupti, rerum amotarum, tutelæ, fiduciæ, mandati, pro socio, depositi *l.* 56. *D. pro soc. l.* 2. *D. rer. amot. l.* 1. *D. de his, qui not. infam* Ita *turpe* tutelæ judicium dixit Cic. *lib.* 1. *de orat. cap.* 36. Et *pro Cæcina cap.* 3. Idemque *pro Roscio Comoedo cap.* 5. turpia mandati, pro socio, depositi judicia adpellat. Sic idem Cic. *lib.* 9. *ad divers. epist.* 15. Noli pati litigare fratres, & judiciis turpibus conflictari.

TURPITER accipitur, quod in hoc accipitur, ut res deposita, vel commodata reddatur *l.* 5. *D. de tut. & rat. distr.* Turpiter datur, quod meretrici datur: Item quod datur, ut male judicetur *l.* 3. & 4. *D. de condict. ob turp. causs.*

TURPITUDO arbitri *l.* 9. §. 3. *D. de recept. arbitr.* dantis & accipientis *l.* 1. & 4 §. 1. *D. de condict. causs. dat. causs. non sequut.* ejus, quæ corpore quæstum facit *l.* 43. §. 4. *D. de rit. nupt.*

TUS citra aspirationem scribitur non modo, in *l.* 3. §. *pen. D. de penu legat.* verum etiam in B. Germani Lexico. Quam scripturam rectam esse Isidorus *lib.* 16. *etymol. c.* 8. a tundendo hujus verbi originem deducens, docet. Julius Modestinus ἀπὸ τῦ θύειν tractum dicit. Quo posito *thus* scribi oporteret.

TUSCIANUS Jurisconsultus *l.* 2. §. *ult. D. de orig. jur.* Pro quo *Macianus* Menagius *Amœn. jur. civ. c.* 5. alii. *Fuscianum*, alii *Vivianum* malunt. Sed probum est nomen *Tusciani*, & vere Romanum, quippe quod & in *l.* 18. *D. mandati.* occurrit. Reliqua omnia ignoramus, nisi quod Juliano σύγχρονον, & Javoleni auditorem, adeoque Sabinianum fuisse, satis constet ex Pomponio, *l.* 2.

l. 2. § *ult. D. de orig. jur.* Hein.

Tuscius. *Fuscianus*. Vid in *Fuscianus*.

Tutela. Eam Servius Sulpicius definit, vim esse ac potestatem in capite libero, ad tuendum eum, qui se per ætatem defendere non potest, jure civili datam ac permissam. Quam vim & potestatem qui habent, *tutores* appellantur *l.* 1. *D. de tutel. pr. Inst.* Vis autem de facto, potestas de jure intelligitur, ut talis sit tutor, qui propria imbecillitate non impediatur, nec a juris constitutione repudietur. Quales sunt pupillus, furiosus, & qui perpetuo morbo laborant, qui propter corporis aut animi imbecillitatem tutores esse non possunt. Item nec feminæ, quæ, quamvis scirent res pupillares administrare, & ad id explendum vires haberent, tamen a juris constitutione non admittuntur. Hæc Brisson.

Prima, quæ circa hanc Sulpicii definitionem oritur, controversia ea est: Utrum potius *vis ac potestas*: an vero ejus loco, *jus ac potestas* sit legendum? Posterius quidem Theophilus *Paraphr. Inst.* §. 1. *tit. de tutel.* & Harmenopulus *Epitom. jur. civil. lib.* 5. *c.* 11. *pr.* primum ita verterunt scribentes δικαιον ϗ εξουσιαν. Hos sequuti Contius, Vulteius, aliique sibi persuaserunt incuria describentium *vis* positum esse pro *jus*. Verum inanis omnis hæc cogitatio est, siquidem non cogitandum, in omnibus locis, ubi vocabulum *vis* additur vocabulo *potestas* eumdem commissum esse errorem, neque omnino possibile est, corrupta simul esse sequentia *l.* 1. *D. de tutel.* verba: *Tutores autem sunt, qui eam vim ac potestatem habent*, ex verbis enim *idem jus*, fieri debuisset *eam tem vim*, insuperque Florentinæ Pandectæ receptam amant lectionem. Nec infrequens est alias, voces *Vis ac potestas*, emphaseos gratia jungi. Ita non solum Terent. *Heautont. Act.* 4. *sc.* 3. *v.* 32. Qui vim tantam in me, potestatemque habeam tantæ astutiæ: & Seneca *lib.* 2. *de benef. c.* 54. Vis ac potestas longe aliæ; atque Tacitus *lib.* 2. *histor. c.* 39. Vis ac potestas penes Proculum præfectum: Sed etiam in legibus conjuncta hæc vocabula reperiuntur Vid. *l.* 17. *D. de legibus* §. 3. *Inst. de interd. l.* 7. *C. de codicill.* Succedit alia quæstio: Quinam verborum: *vis ac potestas*, genuinus sensus sit? Diffident hic Accursius atque Bartolus *ad cit. loc.* Prior *in annot. ad* §. 1. *Instit. de tutel.* hæc verba *violentam potestatem*, id est, potestatem cum exsequutione conjunctam interpretatus est: Posterior saltim pro potestate non infrugifera, ut loqui amat, accipi contendit. Interpretem hujus loquutionis, quod ego quidem scio, optimum egit *C.* Wagnerus in libello, *de genuino definitionis tutelæ intellectu* §. 8. Quod si vero ad accuratiorem Logices normam hoc duplex genus revocare velimus, largissimam id ipsum merebitur censuram. Neque me movet, quod Accursius, *s. l.* Hotomannus, Mynsingerus, Rittershusius, Huberus & Heinec. ejus defendunt, vim ad infantem, potestatem ad infantia majorem, vel ut Marcilius *ad cit.* §. 1. *de tutel.* vim ad personam, potestatem ad bona pupilli referant. Nova lis exoritur considerantibus verba: *in capite libero*: nimirum utrum ad tutorem, anne vero ad pupillum referenda eadem sint? Sunt qui tutorem *caput liberum* hic dici existimant; sunt, qui pupillum hæc verba respicere volunt. Illi earatione nituntur, quod (1) alias dicendum fuisset: *in caput liberum*, (2) adjiciendum fuisset: *sui juris*, (3) etiam servus in tutela esse possit per *l.* 13. *pr. D. de tut. & cur. dat.* Numerantur inter il-

los

los Baldus *ad l. 1. D. de tutel.* Donellus *comment. jur. civ. lib. 3. c. 1.* Pacius *ad §. 1. Inst. de tut.* Forsterum *Disp 4. ad Inst. tit. 2.* Franc. de Amaya *lib. 2. obs. 7. n. 5.* Fr. Romanus *Diss. de tutel. Th. 1. not. d.* Horum vero elaffem augent Heraldus *Animadv.* Theophil. *paraphr. tit. de tutel.* Accursius *ad h. l.* Janus a Costa *ad §. 1. Inst. de tutel.* Maranus *Paratitl. Tit. de tutel.* quibus & ego omni jure subscribo, siquidem (1) nec infrequens est JCtis, dicet contra beneplacitum Prisciani, accusativi loco, ablativum ponere, cujus indicio sint *l. 65. §. 5. pr. D. pro soc. l. 12. D. qui testam. fac. poss. l. 6. §. 7. D. de injust. rupt. ac irrit.* nec (2) omnis deficit auctoritas pupillum alibi vocari: *caput. liberum.* Cic. *in Verr. 2. c. 32.* Hic alteram decuriam senatoriam judex obtinebit? hic de capite libero judicabit? (3) nec denique servus in tutela esse potest, nisi cui libertas testamento data sit, quem casum *cit. l. 13. pr. D. de tut. ac cur. dat.* supponit. Restat aliud Grammaticum bellum. Scilicet junctum masculinum adjectivum substantivo neutrius generis, dicitur namque id *capite libero*, *ad tuendum eum*, *qui &c.* dum suisset scribendum: *id quod &c.* Verum salva res est. Servius significatum magis ob oculos habuit, quam quod vulgarem grammaticam curaverit. Neque solus iste is est, qui per synthesin loquutus est. Socios habebit Terentium *Andr. Act. 3. sc. 5. v. 1.* scribentem: Ubi illic est scelus, qui me perdidit: & ipsum Ciceronem *Orat. pro Sextio cap. 17.* dicentem: Duo importuna prodigia, quos æris alieni magnitudo, quos levitas, quos improbitas Tribuno plebis constrictos addixerat: Immo & JCtos, quos larga manu suppeditat Noodt *obs. lib. 1. c. 4. in fin.* Agmen denique claudunt verba: *Jure civili data ac permissa*, quorum alteretrum abundare putant aliqui, sed præter omnem necessitatem; data namque potestas dativam, permissa legitimam ac testamentariam tutelam respicit. Hæc sententia est Cujacii *Paratitl.* Donelli *Comment. lib. 3. c. 2. in fin.* Vulteii. Marcilii, A. Matthæi. Ev. Ottonis & V. Huberi, *ad h. t.* Vid. omnino C. Wagner. *cit. diss. de genuino defin. tut. intellectu.* atque hac ratione quodammodo defenditur Serviana tutelæ definitio, quam si ad lydium Logices lapidem revocaveris, tam innumeris mendis scatere videbis, ut ut Ciceronis in *Bruto c. 41.* insignis in definiendo artifex visus fuerit Servius. Nemo Accursio supra allegato magis contrarius fuit, quam Wildvogelius in *Diss. de tutore minore* §. 4. tutelam potestatem amicabilem dicens. Huberus *de jure civ. lib. 2. Sect. 1. c. 5. n. 45.* tutelam patriam potestatem vicariam vocans, jus naturale, non civile ob oculos habuit. Wurffel. *Jurispr. defin.* §. 502. Hic tutelam definit directionem actionum pupilli in ejus commodum. Cui quidem definitioni adsentior, si modo rerum pupillarium administrationem pupillique defensionem adjunxeris. Pupillum autem ipse definierat hominem sui juris, impuberem. Sui juris autem intelligit eum, qui patria potestate solutus est. Vid. *pr. Inst. quib. mod. jus patr. pot. solv. & l. 239. D. de verb. signif.* Vid. infra *tut.*

Tutela autem *reddi* a tutore dicitur, & accipi a pupillo, quum rationes redduntur & accipiuntur Vid. Chirium Fortunatum. Sic quoque *tutelam reddere*, tutelæ rationes reddere jurisconsultis significat *l. 2. §. 3. D. de judic.* Dicunt & eodem sensu *restituere tutelam l. 7. §. ult. l. 28. in fin. D. de administr. tut.* Sic *tute*[*lam*] ex-

exigere & *reposcere*; pro tutelæ rationes reposcere, in *l.* 13. *D. de tutel. & rat. distr. l.* 29. *D. de administr. & peric. tut.*

Tutelæ vox aliquando sumitur objective, pro patrimonio pupillari, ut in *l.* 5. D. *de admin. tut.* aliquando potestatem & liberum arbitrium significat, ut in sequentibus: In tutelam suam venire, *l.* 7. §. 1. *D. de administr. tut. l.* 8. §. 1. *D. de bonor. possess. sec. tab. & passim.* Suæ tutelæ factus pupillus *l.* 9. §. 1. *D. de administr. tutor.* Sic in edicto Prætoris, de missione in possessionem, verba hæc: *si pupillus in suam tutelam venerit*, accipienda sunt, *l.* 5. §. 2. D. *quib. ex causs. in possess.* Proinde si filiæfamilias ita legatum sit, *quum in tutelam suam venerit*, tunc debebitur, quum viripotens facta fuerit *l.* 51. D. *de legat.* 3. Nec vero Jurisconsultis tantum, sed & aliis Latinis auctoribus hujusmodi loquutio placuit. Cicero quidem quum alias sæpius, tum *lib.* 1. *de orator. cap.* 39 ita loquutus est: Negaretque, nisi postumus & natus, & antequam in suam tutelam venisset, mortuus esset, heredem eum esse posse, qui secundum postumum & natum & mortuum esset heres institutus. Porro interdum ea verba significant, quum in suam tutelam & potestatem pervenerit. Quod ex conjecturis erit æstimendum. Interdum etiam 25. annum hæc verba demonstrant, si ea mens fuerit loquentis testatoris *l.* 50. *pr. &* §. 1. D. *de legat.* 3. in qua Ulpianus ex voluntate testantis aliam atque aliam hæc verba recipere interpretationem docet.

Tutela legitima. Vid. *legitima.*

Tutela cessitia, quæ a legitimo tutore alteri defertur. Tutela enim legitima in bonis agnatorum esse censebatur, ergo cedi poterat, Ulp. *fragm. XI.* 5. 7. 8.

Tutelæ actio duplex est. *Directa* una, qua pupillus rationes reddendas a tutore postulat, *contraria*, qua tutor a pupillo indemnem se servari desiderat. Differt autem *tutelæ* actio directa ab actione de rationibus distrahendis qua pupillus a tutore doloso duplum damni dati exigit *l.* 1. §. 22. 23. *l.* 2. *pr.* §. 1. *& tot. Tit.* D. *de tut. & rat. distr.* Actione vero tutelæ directa compellitur tutor ad rationes reddendas, restituendaque reliqua, damnumque, culpa vel lata, vel levi, vel aliquando levissima datum, resarciendum. Et competit eadem finita demum tutela, ut illa de rationibus distrahendis.

Tutelæ actio utilis quæ ob similitudinem rationis ad curatelam transfertur, seu curationis caussa est comparata. *Tit.* D. *de tutel. & rat. distr. & utili curationis caussa actione.*

Protutela. Vid. suo loco.

Tutela ædificiorum *l.* 7. §. *ult.* D. *solut. matrim.* aquarum: Frontin. *lib.* 2. *de aquaduct.* balnei *l.* 35. §. *ult.* D. *de legat.* 3.

Tutelaris prætor, de cujus officio librum singularem scripserat, Ulpianus quem citat Modestinus, in *l.* 6. D. *de excusation.*

Tutor, qui sit vid. *l.* 1. D. *de tutel. pr. Inst. de tutor.* & supra in verbo *tutela*. Tutor item est, qui pupillum morte patris aut emancipatione sui juris factum tuetur.

Tutores enim ab eo, quod pupillos tueantur, h. e. defendant, dictos esse nos docet Paullus *d. l.* 1. D. *de tutel.* & qui eum sequitur Imperator §. 2. *Inst. eod.* atque Gellius *lib.* 12. c. 10. scribens: Tutores quando tuitores adpellantur. Tueri namque est defendere. Cic. *lib.* 2. *epist.* 16. *ad famil.* scribit: Te oramus, quibus cum erimus in terris, ut nos libe-

liberosque nostros tueare. Inde etiam *tutores* dicuntur defensores *l. 2. pr. D. qui tut. pet. l. 21. C. de administ. tut. l. 2. C. quand. mul. tut. off.* & tutela, *defensio.* Teren. *Hecyr. prolog. in fin.* Si nite impetrare me, qui in tutelam meam Studium suum, & se in vestram commisit fidem. Tutorum etymologiam latius prosequutus est Menagius *Amœn. jur. civ. c. 39. voc. Tutor.* Wurffel. *Jurispr. defin.* §. 502.

Tutores dativi sunt, qui a magistratibus dati sunt *l. 7. D. rem pupill. salv. for.* quales sunt Atiliani, Juliani & Titiani tutores, *pr. Inst. de Atilian. tut.* qui & sub inquisitione dati *tutores* vocantur *l. 14. §. 1. D. de solution.* Atilius namque primus fuit, qui legem rogavit de tutoribus, deficientibus testamentariis ac legitimis, Romæ a Prætore dandis Ergo qui Romæ a Prætore ex hac lege dabatur, Atilianus tutor dicebatur. Sed nec hoc sufficiebat, ceteræ namque provinciæ eodem juris supplemento dum indigerent, accedebat hoc ipsum Augusto tertium & M. Titio, M.F. Rufo Coss. dum idem jus provinciis adplicaretur. Ex hoc tempore hi in specie, post vero omnes, dati, *dativi* dicti fuerunt. Dicti autem *dativi* quod Prætor eos hac formula constitueret. Do te tutorem. Vid. Brisson. *de Formul. lib. 5 p.401.*

Tutor fiduciarius. Frater fratris sui emancipati, quia emancipatione periit jus agnationis tutor legitimus esse non poterat tamquam proximus agnatus, sed *tutor fiduciarius*. Exempli gratia, Titius filios suos Servium annis majorem, & Mævium pupillum in potestate habuit, emancipavit Mævium, & ipse ejus tutor mortuus est, eo mortuo Servius frater Mævii pupilli fiduciarius ejus tutor est. Nimirum pater naturalis cum emancipabat liberos trina emancipatione ultimæ mancipationi addebat pactum fiduciæ: *Ego vero hunc filium meum tibi mancupo, ea conditione, ut mihi remancupes, ut inter bonos bene agier oportet, ne propter te tuamque fidem frauder.* Quo facto tunc emtor, seu pater fiduciarius, filium sibi mancipatum patri naturali remancipabat, a quo demum fuit per vindictam manumissus. Quod ideo fiebat, ut pater naturalis jura patronatus conjunctamque cum iis spem succedendi ab intestato retineret. Quum ergo penes patrem, tamquam patronum, spes remaneret successionis: ex prudentum interpretatione deferenda etiam ei videbatur tutela legitima, si filius emancipatus adhuc esset impubes. Mortuo porro patre, fratres istius emancipati natu majores, si essent majorennes ad tutelam vocabatur. Quum vero hi non essent heredes ab intestato, tutela illa non poterat dici legitima. Vocata ergo est *fiduciaria*, ab illo pacto *fiduciæ*, quod in emancipatione intercesserat. Quamvis ex Ulpiano pateat, olim non legitimam fratrum, sed parentum tutelam dictam esse *fiduciariam:* idque vel ideo concinnius sit vocabulum, quod pactum illud fiduciæ non frater, sed pater emancipans interposuerit. Ita tamen & Modestinus hanc tutelam vocat *l. 4. D. de legit. tut.* Vid. Ant. Schulting. *ad Ulp. fragm. XI. 5. p. 595.* Huber. Digress. I. 1. 4.

Tutores honorarii dicuntur, qui honoris gratia dantur *l. 60. D. de rit. nupt. l. 2. §. 1. D. de administr. tut.* qui etsi non gerant, periculo tamen tutelæ subjiciuntur. Ceterum honoris caussa datus tutor non videtur, quem pater a ceteris tutoribus rationes accipere voluit *l. 26. §. 1. D. de legitim. tut.* Honorariis autem opponuntur, qui ad hoc dantur, ut

ut gerant *l.* 14. §. 1. *D. de solution.*

Notitiæ vero *caussa dati tutores* dari olim liberti solebant, quod in familia versati cognitas ac perspectas pupilli facultates haberent, & ideo tutores earum notitia instruere poterant *l.* 1. §.7. D. *de tutel. & rat. distr l.* 32. §. 1. *D. de testam. tut. l.* 1. *C. de peric. tut.*

Tutus, *a*, *um*. In *tutum* redigere actiones *l.* 24. *D. de liberal. causs.* Res in tuto sit *l.* 80. *D. de verb. oblig.*

Tympanum, margaritæ genus *l.* 34. § *ult. D. de aur. arg. leg.* quod ita Plinius *lib.* 9. *cap.* 35 exponit, quibus una tantum est facies, & ab ea rotunditas, aversis planities, ob id tympana nominantur.

Tympanum etiam in instrumentis oleariis numeratur *l.* 19. §. 2, D. *locat.*

Tyrannire. Tyranniens spiritus *l. pen. C. de divers. rescript.*

Tyrannidis tempore actum nihil valet *l. ult. C. de incest. & inut. nupt.* Exemplum est in *l.* 23. *C. de episc. & cler.*

Tyro, vide supra *tiro*.

Tzancarum vel *Tzangarum*, (est enim quædam in scriptura varietas,) fit mentio in *l.* 2. & 3. *C. Theod. quo quemque habit. esse oport.* Et ita forte apud Trebell. Pollion. in *Claudio cap.* 17. verbum pro *Zanchis*, quæ inter vestimenta numerantur, substitui debet. Genus autem quoddam calceamentorum id fuisse, adductus libelli Græci de officiis aulæ Constantinopolitanæ verbis, suspicatur Brisson. quæ ita habent: εστι κ. ετερον ειδος υποδηματων, α καλουνται τζαγγια, εχοντα εκ πλαγιων κατα τας κνημας, κ. επι των ταρσων αετους δια λιθων κ. μαργαρων, απινα κ. φορει ο Βασιλευς εις τε τας περιπατους, κ. τας προκυψεις κ. ο ταυτα ποιων ου τζαγκαριος ως οι επεροι, αλλα τζαγγας ονομαζεται. Sed & Moschopulus περι σχεδων, τζαγγαριον vulgo adpellari scribit, quem Attici σκυτοτομον, id est, cerdonem coriarium vocant. Plane Imperatorum calceamenta purpurea & φοινικοχροα fuisse Zonaras *Tom III. Annal. pag.* 134. in Michaelis Theophili filii imperio. εδιδου, ait, αυτω τα φοινικοχροα πεδιλα, κ. προσεταξεν υποδησασθαι, και βασιλεα ανειπε. Calceos purpureos ei tradidit, ac induere jubet, & Imperatorem salutat. Eaque mox τες βασιλειες παρασημα, imperii insignia vocat. Idem in *Basilio Porphyrogenita p.* 178 Κατανοησας ο βασιλευς επι της ποδας αυτη υποδημενης υποδημασι φοινικοις τα μεν γαρ αλλα της βασιλειας γνωρισματα ο σκληρος απεδυσατο, τα δε γε πεδιλα ου κατεθετο. Imperator animadversis puniceis in eo calceamentis, nam cetera insignia regia deposuerat, calceis solis retentis &c. Guilelm. Tyrius *lib.* 15. *de bello sacro cap.* 23: Exhibita, ait, sibi in patris præsentia, & eo mandante imperiali reverentia, ocreis, ut mos est in illo imperio, insignitus purpureis ab universis legionibus certatim Augustus est adpellatus. Idem etiam Nicetas *in Annal p.* 2. *in Joanne Comneno* confirmat: και τουτον, ait, επιλεξας καταλειψειν της βασιλειας διαδοχον ερυθροις τε οι πεδιλοις μετεδιδωκε και βασιλεα εδωκεν αναγορευεσθαι. Datisque purpureis calceis imperio destinavit, & imperatorem adpellandum curavit. Et in *Joanne Comneno p.* 9. τω μεν προσηκοντι κατα γενεσιν. Αλεξιος τω δε το ονομα, πορφυριδος μετεδωκε και πεδιλοις ερυθροις υποδεισθαι δεδωκε και συνευφημεισθαι οι παρεσχεν, οτι και Ρωμαιων αυτοκρατωρ αναγορευοιτο. Quorum natu maximo Alexio purpuræ jus, & purpureos calceos dedit, & quum a populo Ro-

Romanorum Imperator salutaretur, una secum proclamari passus est. Hesychius in verbo σκυτιον, sed mendose, σκυτιον, ait, σχυγγαριος και ταλιγαριος. Scholiastes Horatii *p.* 373. Zangas & Kangas. Adde Jac. Gothofred. *in comment. ad l.* 2. *C. Theod. de habitu, quo uti oport.* & Carol. Du Fresne *in Glossar.* & Glossar. *ad libros capitular.* Franc. Pithoei hac voce.

V

VACANTES, in *l.* 2. *C. ut dignit. ord. serv.* & *C. Theod. de comitib. vocant.* sunt quos Græci ζωσς vocant, qui scilicet nulla jam dignitate funguntur; sive munere excesserint, sive numquam gesserint, id est honores imaginarios gesserint. Hi etiam dicuntur adscriptitii & adjecti, & opponuntur honoratis. Lamprid. *in Alex.* Ne quem adscriptum, id est, vacantium haberet. Vacantes etiam tribunos apud Marcell. *lib.* 31. & Veget. *lib.* 3 *c.* 17. legimus. Consule Jac. Gothofr. *Commentar. ad l. ult. C. Theod. de agentib. in reb.* Du Fresne *in Glossar.* & in primis Valæsium ad Marcellin. *lib.* 1. *c.* 3. Ex vacantibus supplementa militiæ, completa sunt, *l.* 3. *C. Th. de tabular.* Agentes in rebus *vacantes*. Quæ earum ratio, *l. ult. C. Theod. de agentib. in reb.*

Vacantes sunt, nulli corpori adscripti *l.* 177. 179. *C. Theod. de decurion.*

VACARE bona *l.* 38. *D. de jur. fisc.* & vacantia bona dicuntur eorum, qui sine herede decedunt: quæ lege Julia ad fiscum deferuntur *l.* 96. §. 1. *l.* 124. §. 2. D. *de legat.* 1. & aliis multis locis, ut & apud Sueton. *in Vespasiano cap.* 8. Symmachus vocat hereditatem domino nudam. Vet. Gloss. Græcum. Vacantia bona, ακυρωτα, αδεσποτα ακληρονομητα. Quæ & *vacua bona*. Et dicuntur sine domino jacere, *l.* 1. *pr.* & §. 12. D. *de success. edict.* Strabo etiam *lib.* 17. *Geograph.* αδεσποτα vocat, quod dominum, id est, heredem non habeant. Constantinus vero Harmenopul. *lib.* 3. *tit.* 1. §. 18. ακληρονομητα. Sed, & caduca Tacito *Annal. lib.* 3. *c.* 28. vocantur vacantia, quemadmodum probavit Heinec. *in Commentar. ad leg. Jul. & Pap. III.* 6. 4. Sic vacantem hereditatem accipe, in *l.* 13. §. 1. *D. de hered. petit.* & vacare bona in *l.* 2. *in fin.* D. *ad SC. Tertull.* & in *l.* 38. *D. de jur. fisc.* quorum neque heres, neque possessor exstat, ab eo quod domino vacua jacent.

Vacare domus dicitur, quæ a nullo inhabitatur *l.* 22. §. 1. *D. de usu & habitat.*

Vacans mulier. Vid. *vacatio.*

Vacare, id est, feriari. Sic: rustici stipulas illectas, quum vacaverint, colligunt *l.* 30. D. *de verb. signif.*

Vacare, pro immunem esse. Sic vacare culpa, id est, carere *l.* 3. *D. de magistr. conven.* Vacare a legatione *l.* 6. D. *de legation.*

Vacare liberis alendis, id est, operam dare *l.* 5. D. *de jur. immunit.*

VACATIO, munerum & onerum publicorum excusationem significat *l.* 5. 6. §. *ult. in fin. D. de mun. & honor. tit. de vacat. & excusat. mun. l.* 9. *C. quand. provoc.* Sueton. *in Claud cap.* 55. Quum decurias rerum actu expungeret, eum, qui dissimulata vacatione, quam beneficio liberorum habebat, responderat, ut cupidum judicandi dimisit. Plin. *lib.* 10. *epist.* 66. Quum citarem judices, conventum inchoaturus, Fla-

Flavius Archippus vacationem petere cœpit, ut philosophus. Vacatio autem muneris non præstat, ut ne magistratus quis creetur *l.* 12. D. *de muner. & honor.* Ea vero omnia, quæ extra ordinem ad tempus indicuntur, ab his, qui vacationem meruerunt, exigenda non sunt. Vacatio honoris apud Valer. Maxim. IV. 1. 5.

Vacatio etiam ex lege Julia & Papia dari dicebatur his personis, quæ necessitatem matrimonii contrahendi ad tempus liberabantur, & interim nihilominus, ex aliorum testamentis perinde atque nuptiis devinctæ capere poterant. Ulpianus *tit.* 14. *regul.* §. *un.* Feminis, ait, lex Julia a morte viri anni tribuit vacationem, a divortio sex mensium. Sueton. *in Augusto cap.* 34. de lege Julia de maritandis ordinibus: hanc, inquit, quum aliquanto severius, quam ceteras emendasset, præ tumultu recusantium ferre non potuit, nisi adempta demum, lenitaque parte pœnarum & vacatione triennii. Hoc Brisson.

Cavendum tamen est, confundamus *vacationem* feminæ, & vacationem ipsius legis Juliæ. Nam de illa intelligi debet Ulpianus, de hoc Suetonius, quæ res alioquin & Cujacio & Casaubono crucem fixit. Hein. & hujus *Comm. ad leg. Jul. & Papinian.* II. 5 1. Intra illa vacationis tempora viduam manentem *vacantem* adpellari in *l.* 5. §. 2. D. *ad leg. jul. de vi publ.* defendi potest, quamquam & quamlibet viduam accipi posse non ignorem. Quinctil. *Declam.* 15. Sive enim, judices, malignitas est persuasionis humanæ, feminam vacantem vocare meretricem, seu miseræ nomen id imposuit aliquis amator. Cornel. Tacit. *lib.* 13. *Annal. cap.* 44. vacuam mulierem in eumdem sensum dixit.

Dicitur & *vacatio* tutelarum *l.* 17. §. 3. D. *de excusat.* & vacatio a tributis & muneribus *l.* 11. *C. de excusat. mun.* Vacationem postulare *l.* 36. §. *ult.* D *eod. tit.* petere Plin. *lib.* 10. *epist.* 66.

VACILLARE fides anceps dicitur in *l.* 23. §. 1. D. *ad leg. Cornel. de fals.*

VACUITAS possessionis *l.* 18. §. *ult.* D. *de his, quæ ut indign.*

VACUUS, *a*, *um.* Vacuus fundus, qui a nemine detinetur & occupatur *l.* 33. D. *locati.* Auctor *ad Herennium lib.* 4. Necesse est, quum constet, istum fundum nostrum esse, ostendas te aut vacuum possedisse, aut usu tuum fecisse. Alio sensu vacuus dicitur fundus, & ædificato opponitur *l.* 20. §. 2. D. *de oper. nov. nunciat.* Vacuum ministerium *l.* 27. §. 2. D. *de usufruct.* Vacua pars quæ & vacans *l.* 19. & 59. §. 1. D. *de hered. instit.* Sic & vacua pecunia, quæ occupata non est, sed in arca sterilis & otiosa mansit *l.* 24. D. *de præscript. verb.* Vacuus sextans *l.* 8. D. *de bon. possess. sec. tab.* Vacuæ tabulæ, id est, nihil scriptum habentes *l.* 11. D, *de injust. rupt.*

In primis autem *vacua* possessio dicitur ea, quæ a nemine detinetur *l.* 2. §. 1. *l.* 3. §. 1. D. *de action. emt.* quæ & vacare dicitur. Cic. *lib.* 3. *de orator. cap.* 31. Nostra est, inquam, omnis ista prudentiæ doctrinæque possessio, in quam homines quasi caducam atque vacuam abundantes otio, nobis occupatis, involaverunt. Quinctilian. *Declam.* 12. Undecumque effulsit lucrum, sine respectu salus publica adducitur, & in vacuam possessionem fames venit. *Vacua* autem *possessio* emtori tradita non intelligitur, si alius vel ventris, vel legatorum nomine in ea sit, vel creditores bona possideant *l.* 1. §. *ult.* D. *de actión. emti*, sed magis custodiendi

di & observandi caussa in possessione sint. *Auct. Rhetoric. ad Herenn. lib.* 4. Vacuum quum ego adessem, possidere non potuisti. Etenim vacuus non est fundus, qui ab alio possidetur. In *l.* 20. D. *de servit.* Vacua traditio dicitur, pro vacuæ possessionis traditione.

Vadari dicebatur actor reum, sive vades ab eo hoc nomine postulabat, & ab illis, ut a reo stipulabatur, ni vadimonium promissum obiret, aut ni sese reus sisteret. Vadari autem erat vadem dare aut stipulari vadimonium & poscere. Cic. *pro Quint. cap.* 19. Vadari vis, promittit. Plaut. *Aulular. II.* 4. *v.* 38. Homo ad Prætorem deplorabundus venit: In sit ibi postulare, plorans, ejulans, Ut sibi liceret Milvium vadarier. Et in *Curcul. II.* 3. 5. Ubi tu es, qui me convadatus Veneriis vadimoniis. Horat. *lib.* 1. *Sermon. sat.* 9. *v.* 36. Et casu tunc respondere vadato, id est, cui vadem dederat me, & qui vadem ab eo acceperat, & non cuivis respondere debebat. Salmasius aliter *cap.* 16. *de modo usur. p* 695. cui *vadari* idem est, ac denunciare, ut quis in jus vadat. Adde verba: *Vadimonium* & *vas.*

Vadimonium, a vadibus dictum, non sponsionem modo alterius sistendi, sed & constitutum diem significat, quo quis se judicio sistere debebat, ad quam diem, qui judicio absunt, *vadimonium obire*, & ad vadimonium occurrere a Latinis dicuntur. Ita enim Cicero *ad Attic.* & Plin. *in præfat. hist. nat.* loquuti sunt. Ausonius *epist.* 23. *v* 43. Et pro missa obiens vadimonia Damon. Festus autem obire vadimonium, ire ad vadimonium interpretatur, quod veteres, *ob* pro *ad*, ponere solebant. Sueton. *in Caligul cap.* 39. Et litigatorum plerique, quod occurrere absentes ad vadimonium non possent, caussa caderent. *Vadimonio* etiam sisti dixit Apuleius *lib.* 9. *de Asin. aur.* Gell. *lib.* 2. *cap.* 14. Concipere vadimoniam dixit Cicero *lib.* 2. *ad Quint. fratr. epist.* 14. Vadimonia fieri Liv. *lib.* 23. & Cic. *pro Quint. cap.* 18. Differre vadimonium. Cic. *ad Attic. lib.* 2. *epist.* 7. *pro Quint. cap.* 16. *ad diversos lib.* 2. *epist.* 8. Juven. *Sat.* 3. *v.* 213. Differt vadimonia prætor. Plin. *lib.* 7. *cap.* 53. Judex vadimonium non differret.

Vagi servi, otiosi *l.* 3. *C. de agricol. & censit.*

Vagina. In vagina milites scribere possunt testamentum *l.* 15. *C. de testam. milit.*

Valens Jurisconsultus citatur a Paullo in *l.* 78. §. 6. D. *de legat.* 3. Vid. in *Aburnus.*

Valentiniani a Valentino quodam Platonico sectatore vocati, qui *αἰῶνας*, id est, secula quædam in originem Dei creatoris induxit: Christum quoque de virgine nihil corporis assumpsisse, sed per eam, quasi per fistulam, transisse affirmat: *Causs.* 24. *qu.* 3. *c.* 38. §. 10. Iidem præter alia hausta ex fabulis Hesiodi, deos triginta sibi fabricarunt, illis aeonum nomine imposito. Tertull. *contr. Valentin. Epiph. hæres.* 31.

Valerius *Severus l.* 3. D. *de negot. gest. l.* 8 D. *de procurator.* Vide in *Severus.*

Valetudinarium, locus, in quo infirmi curantur: *Columell. XI.* 12. Tacit. *de orat. cap.* 21 *init.* Et ita optio *valetudinarii* in *l.* 6. D. *de jur. immunit.* ubi Budæus *valetudinarii medici* conjunctim legere videtur; cum sit *optio valetudinarii* legendum, quemadmodum jam observavit Jo. Frid. Gronov. *ad Senec, Nat. quæst. lib.* 1. *p.* 285.

Valetudinarius, ægro-

grotus in *l.*40. *D. de excusation.* Et *l.* 12. *in fin.* *D. de re milit.* Non medicos intelligi *valetudinarios*, ceu visum est Budæo, sed ipsos ægrotos, ostendit Ferrand. Adduens. *Explicat. lib.*1. *p.* 559. *Tom.* 2. *Thesaur. jur. civ.*

V a l i d e, pro valde *l.* 4. §. 3. D. *de ædilit. edict.* *l.* 27. *D. qui testam. fac.*

V a l l a r e. Fidejussiones, quas stipulationum sollemnis cautela vallaverit *l.* 33. §. 3. *C. de Episc & cler.*

V a l l u m Si vallum quis trascendat, capite punitur *l.* 3. §. 17. *D. de re milit.* Vetus Glossarium: Vallum χαρακωμα εςι το περιφραγμα, ο περιεβαλλοντο πε- ριτ ϛρατοπεδω επι σωτηρια.

Vallum fidei in *l* 31. *C. de episcop. & cler.*

V a n u s timor *l* 13 D. *de re judicat.*

V a p u l a r e ab aliquo *l.*52. §.1. D. *ad leg. aquil.*

V a r i a r e in adpellatione *l.* 55. §. *ult.* D. *de verb. oblig.* Variatum rescriptis dicitur apud Paul. *lib* 4. *sent. tit.*6. §.3.

V a r i e t a s proprie in disparibus coloribus dicitur, sed transfertur in multa disparia, ait Cic. *de finib. lib.* 2. *cap.* 3. *extr.* Post multas varietates placuit *l.* 55. §. *ult.* D. *de legat.*2.

V a r i u s, *a*, *um*. Variarum lectionum libri, quales Pomponius scripserat, ceu ex Indice Florentino adparet & *l.*44. D. *de adquir. possess.*

Varius dicitur, qui aliud simulat, aliud agit. Sic varii & dolosi conjunguntur in *l.*1. *princ.* D. *de dol. mal.*

V a r u s Jurisconsultus *l* 10. D. *de liberal. causs.* Vide in Alfenus.

V a s, *vadis* Dicebantur autem *vades*, ut Varro *lib* 5. *de lingu. lat.* & Festus *lib. ult.* ostendunt, qui reum capitis sistendum spondebant. Qualis ille fuit Damon, de quo Cicero *lib.*3. *de offic. cap.* 10. meminit. Auson. in *Technopaegn. v.* 100. Qui subit in pœnam capitali judicio, Vas.

Sed tamen quicumque pro altero vadimonium, etiam in civili caussa, & in privatis judiciis extra capitalem caussam, promittebat, *vas* adpellabatur Acron ad illa Horatii verba *lib.*1. *Serm sat* 2. Ille datis vadibus, qui rure extractus in urbem. Vadibus, ait, id est sponsoribus, a vadimonio, quo promittit is, qui ad judicium provocatur, certo die se adfuturum. Vades autem dicti, quod qui eos dederat, vadendi & discedendi habeat potestatem. Meminit eorum lex XII. Tabularum: Vades, subvades, & Livius *lib* 3 *cap.*13.

Dare *vadem*, apud Ciceron. *lib.* 2. *de finib. c.* 24 Αυτου τες αξιξιοι εγγυητας, mulctæ vades dare, apud Dionys. Halicarn. *lib.* 10. *Antiq. Rom. p.* 633. Vades exigere *l. ult.* §. 1. *C. de castrens. & minister.*

V a s, *vasis*. Legatis *vasis* non solum ea continentur, quæ aliquid in se recipiant; edendi bibendique causa paratum, sed & quæ aliquid sustineant. Et ideo scutellæ, vel promulsidaria, repositoria quoque continebantur. Vasorum enim generalis adpellatio est. Dicimus, vasa vinaria, vasa navalia *l.* 19. §. 9. D. *de aur. argent. legat.*

Memorantur autem in libris nostris vasa argentea *l.*48. *pr.* D. *de furt.* Corinthia *l* 100. § 3. D. *de legat.* 3. escaria, pocularia Paull. *lib.*3. *sent. tit.*6. § 67 byssina, crystallina, vitrea, *ibid.* escaria potoria, *ibid.* §.86. olearia *l.* 19. §. 2. D. *locati* pura & cælata opponuntur *l.*6 D. *de rei vindic.* vinaria *l.* 17 D. *de act. emti. l.* 93. §.4. D. *de legat.* 3. Vasa in quibus sunt unguenta Paull. *lib.*3. *sent. tit* 6 §.83.

Vasa vel *vasaria*, archiva, vel scri-

scrinia publica, in quibus tabulæ censuales, rescripta & constitutiones principum reponebantur *l.* 12. *C. Th.od. de censit. & peræquat N. vell* 9. *extr* intra sacratissima vasa. Plin. *lib* 7. *hist nat. cap* 49 Nec sunt omnia vasaria excutienda. Adde Cassiodor. *lib.* 7. *var epist* 45 Hein.

Vascularius, qui vasa conficit *l* 20. § *ult.* D. *de præscript. verb* Vascularii artifices cælatores apud Cicer. IV. *Verr.* 24. & in inscriptione Romana, quam ex schedis Langermannianis edidit Reines. *Inscr. XI.* 101. ubi: *Satyrus Lu ifer. vascularius.* Mentio eorum fit & alibi, tum argentariorum, apud Gruter. *Inscr. p.* DCXLIII. 3 tum fictiliariorum, p. DCXLIII 1. cornneariorum, DCXLIII. 2. Quin collegii vascularìorum mentio fit in lapide apud Reinesf. *Inscript. X.* 20. Hein.

Vastaga, vel ut rectius scribitur *Bastaga*; de quo supra. Adde Reines. *Class* 1. *Inscr. pt.* 10. p. 24. & Jac. Gothofred. *ad l.* 4. & *l.* 11. *C. Th. de murilegul.*

Uber Uberes anni *l.* 18. §. 4. D *locati.* Uberior actio *leg.* 1. D. *de in rem vers.* Ubere dotem *l.* 4. D *de pact. dotal.* Uberius legatum *l* 88 §. *ult.* D. *ad leg. Falcid.* & uberrimum *l.* 54. D. *de legat.* 2. Uberior merces *l.* 8. D. *locati.* Uberius pretium *l.* 4. *C. de fid. instrum* Uberes proventus *l.* 6. D. *de extraord. crim.* reditus *l. ult.* D. *de jur. dot.* Uberior scriptura *l.* 217. D. *de verb. signif.* Uberior sors *l.* 14. *C. de usur.*

Ubera. Infantes ali uberibus *l.* 1. §. 14. D. *de extraord. cognit.*

Ubertas anni *l.* 26. D. *quand dies legat.* annorum *l.* 8. D. *locati*. Ubertas in *l.* 15. §. 4. D. *locati.*

Ubi pro in quo *l.* 1. D. *de except. rei judic.*

Ubicumque, id est, in universis caussis *l.* 5 *C. de legib.*

Ubique pro ubicumque in *l.* 77. D. *de contrah. emt. l.* 4. §. 5. D. *de pen. legat.* & in C. Justinianeo sæpe. Liv. *lib.* 45. Litterasque omnes, quæ ubique depositæ essent, & pecuniam regiam conterri. Quibus ex locis recte Cujacius, pro *ibique*, legit *ubique* in *l.* 166. D. *de verb. signif.* Eademque loquendi ratione *cujusque*, pro cujuscumque in *l.* 7. §. 2. D. *de liberal. causs.*

Udones, Vide supra *Odones.*

Ve, post *si*, in disjunctiva oratione significat itemque; sive, *sive.* Paull. in *l.* 14 D. *de injust. rupt. irrit.* si filius natus natave sit, hoc est, sive filias natus, sive filia nata sit.

Vectibulici lex *l. ult. C. de serv. reip. manum.* Quis fuerit ille *Vectibulicus*, nemo aperuit, utut anxie inquisiverint viri docti Itaque emendare textum varie adgressi sunt Contius, Cujacius, Ant. Augustinus, post quorum omnium conjecturas *Vetti Publici* hoc est *Vettiam Publiciam.* De qua sive lege sive senatusconsulto, sententiam suam dixit Heinec. in *Hist. jur. Rom. lib.* 1. §. 253. *in schol* Istam nempe legem a Vettio Rustico Bolano, qui cum L. Calpurnio Pisone anno V. C. 863. consul fuit, ceu ex Gruter *Inscript. p.* 66. 2. *p.* 128. 5. *p.* 163. 7. palam est, nomen traxisse, ut *Vettia* vel *Vetta Bolani* dicta sit, verisimile ipsi videtur.

Vectigal, ut ipsa adpellatio ostendit, proprie dicitur, quod pro invectione, vel evectione mercium debetur *subr. de publican. & vectigal.* Sed tamen generaliter publica vectigalia accipimus, ex quibus vectigal fiscus capit, quale est vectigal *portus*, vectigal *octavæ*, *venalium servorum.* Item *salinarum*, *metallorum* & *fi-*

picariarum l. 17. l. 203. D. *de verb. signif.* l. 59. §. 1. D. *de hered. instit.* l. 2. C. *quæ res vendi.* Species vero ad vectigal pertinentes, enumerat Jurisconsultus in *l. ult.* §. 7. D. *de publican. & vectigal.* in qua credibile est de suo nonnulla Tribonianum inseruisse.

Vectigal cadaveris. Vid. infra *vectura.*

Vectigalis conductor l. 68. §. 1. D. *de fidejussor.* Vectigalia exercere l. 10. §. *ult.* D. *ad leg. jul. de vi publ.* Vectigalis favor l. 1. §. 1. D. *ut in flum. publ.* Vectigalia fisci l. 8. D. *de vacat. & excus. mun.* l. 1. C. *qui mun.* Vectigal, quod in itinere præstari solet l. 21. D. *de donat. int. vir. & ux.* prædii, quod ex prædio penditur l. 29. §. 5. D. *de legat* 1. l. 7. §. *pen.* D. *de usufruct.* Vectigalia publiea l. 9. §. 9. D. *de pœn.* reipublicæ: *l. 9. D. de resein. vendit.*

Vectigal pro reditu. Vectigal fundi l. 59. §. *ult. D. de usufruct.*

Vectigalis caussa, id est, fraudandi vectigalis caussa *l.* 8. §. 1. *D. de publican. & vectigal.* uti *fideicommissi caussa*, in *l.* 8. *princ. D. qui & a quib. manum.* Vid. Bynkersh. *observ. lib.* 8. *c.* 11. Hein.

Vectigalis, *e.* Agri *vectigales* civitatum, seu municipiorum vocantur, qui manente apud municipes dominio in perpetuum locantur, id est, hac lege, ut tamdiu pro his vectigal pendatur, quamdiu neque ipsis, qui conduxerunt, neque his, qui in locum eorum successerunt, auferri eos liceat *l.* 1. *D. si ager. vectig. vel emphyt. l.* 12. §. 2. *D. de Publician. l.* 71. §. *ult. D. de legat.* 1. Sueton. *in Julio cap.* 17. Agro vectigali immunem opponit. Hyginus *lib.* 2. *de limit. constit.* Vectigales autem agri, ait idem, sunt obligati R. P. P. R. quidam coloniarum aut municipiorum, aut civitatum aliquarum, qui & ipsi plerique ad P. R. pertinentes ex hoste capti, partitique, ac divisi sunt per centurias, ut adsignarentur militibus, quorum virtute capti erant amplius quam destinatio modi. Vet. Glossar. Græcum: Agri vectigales *ucu αγροι τελεων δημοσιων μισθωμενοι επι τουτω τροπω, ωςω ινα εφ οσον διδοται το υπερ αυτω βεκτιγαλιον τελος, μη εκβαλλωνται, μητε αυτοι μητε οι παρ αυτων εις τοπον αυτων υπεισιοντες*

Vectigales quoque agros populi Romani adpellabant, qui ex hoste capti, vectigalibus subjiciebantur, municipibusque vel in singula lustra, vel in annos centenos locabantur, ut Hyginus, in *lib. de limitib. constit.* docet.

Hinc *Vectigales* ædes & *vectigale* prædium *l.* 15. §. 26. *D. de damn. infect. l.* 16. §. *ult. D. de pignor. act. l.* 10. *D. famil. ercisc.* Vectigalis fundus *l.* 1. *pr. D. de condict. tritic.* Vectigales municipiorum fundi *l.* 71. §. 5. *D. de legat.* 1.

Vectigalis actio, quæ de vectigali fundo possessoribus proposita est *l.* 15. §. 26. *D. de damn. infect. l. 66. pr. D. de eviction.* Proprias enim prætor his in rem actiones proposuit, loco dominii eos habens, licet domini non sint *l.* 2. *D. si ager. vectig. l.* 5. §. *ult. D. arbor. furt. cæsar.*

VECTOR, qui locum in nave conducit *l.* 2. *D. ad leg. Rhod.* & navi vehitur *l.* 1. §. *ult. l.* 5. *D. naut. caup. stab. l.* 1. *D. furti advers. naut.*

VECTURA, merces est, quæ a vectoribus solvitur *l.* 62. *D. de rei vindic. l.* 15. §. 6. *l.* 61. *D. locati.* Sic: vectura carrulorum: *l.* 52. §. 15. *D. pro soc.* itineris uxori data *l.* 21. *D. de donat. int. vir & ux.* jumentorum & camelorum *l.* 6. *D. qui potior. in pign.* mercium, vestimentorum pe-

penoris *l.* 4. §. *ult. D. naut. caup. stab.* navis : Paull. *lib.* 5. *sent. tit* 25.

Vectura cadaveris *l.* 37. *D. de religios.* Et *si qua vectigalia sunt vel sarcophagi & vectura.* De vectigali isto pro cadavere e loco in locum solvendo dubitarunt Haloander, Leunclavius, Elbertus Leoninus. Sed scrupulum omnem eximit constitutio vetus, a Cujacio *lib.* 11. *observ. cap.* 21. edita, qua vectigal istud abrogatur. Radulph. Forner. *Rer. quotidian. III.* 6. Lipf. *Electior. l.* 6. & 9. Ever. Otto *de tut. viar. III. p.* 519. Hein.

VEHI Sella & lectica *l.* 7. *D. de servit. præd. rust.* pro portari : non enim habet jus vehiculi, qui iter tantum habet *l.* 32. *D. eod. tit.*

VEHICULARIS cursus *l. ult. D. de muner. & honor.*

VEHICULUM *l.* 3. *pr. D. de incend. ruin. naufr.*

VEL pro etiam *l.* 1. *D. de pignor. & passim.*

Vel, pro saltim *l.* 23. *D. de rit. nupt. l.* 13. §. 8. *l.* 39. §. 3. *D. ad leg. jul. de adult.* & e contrario saltim pro vel, id est, etiam, *l.* 57. §. 3. *D. de contrah. emt.*

Vel pro licet *l.* 4. *in fin. D. de interrog. in jur. fac.*

Vel pro id est *l. ult. C. ubi & apud quem l.* 1. *C. de precar.*

Vel, pro nec *l.* 3. *C. de bon. proscript.*

Vel, negative, seu per remotionem *l.* 6. *C. de rei vindicat.*

Vel, postpositivum *l.* 177. *D. de regul. jur. l.* 4. §. 2. *D. de re milit.*

VELAMENTUM, pro specie & prætexu *l.* 2. *C. de rescind. vendit.* Utitur hoc verbo etiam Tertullian. *de coron. milit. cap.* 12. Velamentum timiditatis *apud eumd. de fuga in persequut.* sic *velamentum* absentiæ *l.* 4. *C. de postul.* captivitatis *l.* 1. *C. de collus. deteg.* caussæ *l.* 1. *C. de repud. bon. possess.* matrimonii *l.* 27. *C. ad leg. jul. de adulter.* rusticitatis *l.* 1. *C. de interdict. matrim.*

VELLE apud jurisconsultos est expressis, & disertis verbis testari & profiteri se velle, ut ex diverso *nolle* est vetare, & contradicere & ita declarare. Inter hæc medium verbum est *non nolle*, id est, pati & tacere *l.* 1. §. 3. *D. de tribut. act.* Ejus autem est *non nolle*, qui potest & *velle l.* 3. *D. de regul. jur.*

Velle non creditur infans, pupillus, furiosus, prodigus : item is, qui imperio patris vel domini obsequitur *l.* 40. & 189. *D. de regul. jur.* Itaque in lege Papia, si impubes sit patronus, voluntate ejus non videtur liberta nupta, si tutoris auctoritas non accesserit *l.* 13. *in fin. D. de oper. libertor.*

VELLEIA lex. Vid. *Junia Velleia.*

VELLEIANO Senatusconsulto, quod M. Silano & Velleio Tutore Coss. factum est, feminis alienam in se obligationem suscipientibus subvenitur *l.* 1. & 2. *D. ad SC. Vellei* Adpellatur SC. de intercessionibus, in *l.* 9. & 10. *C. eod. tit.*

VELOVOCORUM Civitas, *l.* 2. *C. Theod. de veteran.* pro Belovocorum, sicut legitur in *l.* 1. *C. eod. tit.* usitata scilicet B. & M. commutatione : de qua Reinef. Inscript. I. 10. *p.* 24. Gothofredus tamen *Velanorum* resceribendum censet.

VELUM Habebantur apud veteres *vela*, quæ in ædibus vel umbræ gratia, vel arcendi frigoris ventique excludendi caussa obtendebantur *l.* 17. §. 4. *D. de act. emt. l.* 41. §. 20. *D. de legat.* 1. *l.* 12. §. 17. *D. de instr. vel instrum. legat.* ubi etiam *vela cilicia* ideo parari scribitur, ne ædificia vento vel pluvia laborent. Martial. *lib.* 14. *epigr.* 29. Sit licet & ven-

ventus, te tua vela tegent. Senec *lib. 4. natural. quæst.* Itaque quamvis cœnationem velis, & specularibus muniant, & igne multo doment hiemem. Sueton. *in Calig. cap. 26.* Reductis interdum flagrantissimo sole velis emitti quemquam vetarent. Tertull. *de habitu femin. lib. 1 cap 7.* Sed & parietes Tyriis, & hyacinthinis, & illis regiis velis, quæ vos operose resoluta transfiguratis, pro pictura abutuntur. Sic: Velum in mæniano immissum, *l. 2 § 6. D. ne quid in loc. publ.* & cubicula velis obductis opaca, apud Plin. *lib. 7. epist. 21.*

Vela theatri apud Propert. *lib. 3. eleg. 18. lib. 4. eleg. 21*, quæ apud Ovid. *lib. 3. metamorph. v 111.* aulea adpellantur. Chrysostom. *Homil. 2. in Epist. ad Ephes.* τα αμφιθυρα, vetus interpres vertit *vela*, quæ vela in hypætris extendebantur.

Alia circa columnas habebantur, ut ostendit *l. 12. §. 20. D. de instr. vel instrum. legat.*

Velum in ecclesia Romana est vel *conversionis*, quod accipit illa, quæ de seculari vita ad religionem transiens, illud adsumit: Durand. *lib. 2. c. 1. n. 45.* vel *consecrationis*, quod a solis episcopis solis virginibus, & solum in festivis, & dominicis diebus datur: Honor *lib. c. 152.* vel *possessionis*, quod suscipitur a virgine, cum continentiam profitetur, *Sacrament. Gregor. M. p. 174. seq.* Datur vero illud cum benedictione solemni, & cum litania Vel *ordinationis*: olim Diaconissæ dabatur, seu viduæ. *Concil. Turon. 3 c 28.* vel *prælationis*, quod Abbatissis imponitur: Capitul. Car. M. *lib 1 c. 102. lib. 7. c. 257.* Erat & monachorum velum, quo velabantur, cum benedicebantur: *Addit. 1. Lud. Pii ad Capitul. Car. M. c. 35.*

Velum in ecclesia Romana triplex suspenditur, primum, quod sacra operit, alterum, quod sacrarium a clero dividit, tertium quod clerum a populo secernit: Durand. *lib. 1. c. 3. n 35.*

Velo levato l. 5. C. de naufrag. id est aperta fore: Cujac. in *paratitl. C. ut nem. privat. tit. præd.* Lamprid. in *Alexandro c 6*, Cum amicis tam familiariter vixit, ut communis esset ei sæpe concessus, & salutaretur vero quasi unus de senatoribus, *patente velo*, admissionalibus remotis, aut solis iis, qui ministri ad fores fuerant. Ibi quod Lampridius *patere*, Senecæ *in epist. 80.* adlevari velum dicitur. Adde Car. Du Fresne *Glossar.* Lips. *ad Senec.* Guther *de offic. dom Aug. III. 11. p. 613.* Wouwer. *ad Sidon. lib. 1. epist. 2.*

Levato velo cognoscere, id est, nulla adhibita consultatione, interpretatur Hugo Grotius *ad Matth.* XXVII. 19. idque loquendi genus ex eo derivat, quod tribunal præsidis a loco consilii, de cujus sententia pronuntiare solebat, velo interposito discretum fuerit. Sed malim tamen loquutionem, quæ sequioris ævi est, e *velo*, quo consistorium Imperatoris prætendebatur, ut Corippus *lib. 3. de laudib. Justin.* indicat, quam unde Grotius, deducere : Hein.

Velum judicis, pro ipsa admissione, & ingressu ad judicem *l. 1. C. Theod. de offic. Rect. prov.* ubi Vid. Jac. Gothofred.

VELUT, improprietatis vel fictionis nota est. Sic *velut heredes* dicuntur bonorum possessores, & ceteri honorarii successores, quoniam heredes sola lex, vel constitutio principis facere potest, *l. 1. D. de possess. heredit. petit. §. 2. Inst. de bonor. possess.* Peculium *velut* patrimonium esse dicitur *l. 32. §. 1. l. 39 D. de pecul.* Item *velut* longæ possessionis præ-

prærogativa *l.* 5. 3. §. *pen* D. *de itiner. actuq. priv.* ut & velut possessor juris *l.* 1. *D de hered. petit.* quoniam juris possessio proprie nulla est, nec dicatur proprie possessio nisi rerum corporalium. Pari ratione & interdicta *velut* possessoria de juribus prædiorum constituta dicuntur *l.* 20. D *de servit* & *velut* longa possessio, quæ usu nititur, qui in rebus incorporalibus possessionis vicem repræsentat *l.* 5. §. *pen.* D. *de itin. actuq. privat. Velut* Muciana cautio, quæ ad exemplum Mucianæ comparata & introducta est *l.* 91. D. *de condit. & demonstr. Velut.* uti possidetis interdictum, pro utili interdicto uti possidetis, in *l.* 1. §. 2. *D. de Superfic. Velut.* pacto transegisse dicitur, qui contentus fuit, pignora in creditum possidere *l.* 15. §. 3. *D. de re judicat.*

Simili ratione *velut* usurpatur, pro quasi *l.* 17. *C. de donat. l. ult C. de usucap. pro herede l.* 2. §. 15. D. *de orig. jur.* Tribunus Celerum secundum veluti locum a regibus obtinebat.

Velut determinationem sive reduplicationem notat in *l* 4. §. 6. D. *de manumiss.*

Veluti si, id est, non aliter quam si *l.* 18. §. 2. *D. de castrens. pecul.*

Veluti procul *l.* 4. §. 1. *D. de servitut.*

VENA Venæ aquarum *l.* 1. §. *pen.* D. *de font.* fontis *l.* 34. *in fin.* D. *de servit. præd. rust.* & putei *l.* 24. §. *ult.* D. *de damn. infect.* Dicitur & *vena* ferri: in *l.* 1. *C. de fabricens.* ubi tamen vulgo mendose *venerabilis*, pro *venæ mobilis* legitur, quemadmodum arguitur ex *l.* 2 *C. Th. eod. tit.* Venæ metallorum & lapicidinarum, in *l.* 13. §. 5. D. *de usufruct.* & venæ saxorum, in *l.* 2. & *l* 12 *C Theod de metallar.*

VENALIS *e.* Venalium rerum, quemadmodum Quinctilianus *lib.* 8. *cap.* 2. scribit, quum commune fit omnibus rebus, quæ mercis numero habentur, tamen peculiariter servis novitiis tribuitur *l.* 11. D. *de negot. gest. l.* 9. *C. de Judæis* Inde *venales* Asiatici apud Ciceronem. Sic *venalium* greges accipe apud Varronem *lib.* 1. *de re rust. cap.* 1. Senec. *de benef. lib.* 4 *cap* 12. Mercator urbibus prodest, medicus ægrotis, magno *venalibus*. Idem *lib.* 2. Detrahis vestimenta *venalibus*, ne quæ vitia corporis lateant. Plin. *lib.* 35. *cap.* 17. Est & vilissima, quæ circum perducere ad victoriæ notam, pedesque venalium, trans mare advectorum denotare instituerunt. Quinctil. *declam.* 338. Quum forte videret Puerum venalibus interpositum, & cognovit, & agnitus est. Sueton. *de clar. rethor. cap* 1 Venalitii, quum Brundisii gregem venalium navi educerent, formoso & pretioso puero, quod portitores verebantur, bullam imposuere.

Venale beneficium: *l.* 20. D. *de bonor. possess. contr. tab.* concordium *l.* 27. D. *de pact. dotal.* Venalis possessio *l.* 1. *C. de rer. permut.* res *l* 9 *C. mandati* sententia *l.* 7. *C. quand provoc.* stipulatio *l* 1. §. 6. D. *quar. rer. actio.* ubi alii libri *pœnalis* habent.

VENALITIARII adpellantur mangones, id est, mancipiorum negotiatores qui servorum negotiationem exercent *l.* 207. D. *de verb. signif.* quos *venalitiariam* vitam exercere ait Ulpianus, in *l* 73. §. *ult. D de legat.* 3. Mango venalium Plin. *lib.* 7. *cap.* 12. & mangones venalitii *lib.* 21. *cap.* 26. Adde Salmas. *de fœnore trapezetico p.* 122.

VENALITIUM, pro grege venalium, in *l. ult. in fin. D. de ædilit edict* & Venalitia multitudinis numero, in *l.* 5. § *ult.* D. *de jur. deliber.* Petron. *cap.* 29.

Ve-

Venalitium alias, est vectigal rerum venalium, quod exigebatur a venditore ob venditionem proponendam *l.* 1. C. *de veteran. l.* 4. *C. de proxim. sacr. scrin.* ibique Dionys Gothofred. *litt. y.*

VENALITIUS, venalis. *Venalitia* matrimonia *l.* 2. D. *de donat. int. vir & ux.* Venalitia familia, quæ venalis habetur *l.* 31. §. *ult. D. eod. tit.* Sueton. in *Augusto cap.* 42. Magna vero quondam sterilitate ac difficili remedio quam venalitias & lanistarum familias urbe expulisset.

Venalitios, qui & venalitiarii, Nonius Marcellus interpretatur venditores, citatque locum & Ciceron. *Orator. cap.* 70. Neque me divitiæ movent, quibus omnes Africanos & Lælios multi *venalitii* mercatoresque superarunt. Add. Sueton. *de clar. rhet. cap.* 1. supra citatur in *venalis*.

VENATIO, in *l.* 26. *D. de usur. & fruct.* est occupatio ferarum quadrupedum a qua differt aucupium, quod est occupatio avium ferarum, itemque piscatio. Eadem privata est, & quandoque fructus adpellatione venit: *ibid.* Huc pertinet, *l.* 12. §. 12. *D. de instr. vel instrum. legat* & Paull. *lib.* 3 *sent. tit.* 6. §. 22. Venationis instrumentum: Paull. *ibid.* §. 41. & 45.

Venatio edi dicebatur, quum in arena populo bestiarum venatio exhibebatur *l.* 122. *D. de legat.* 1. *l.* 1. §. 6. *D. de postul. l.* 4. §. *ult. D. de administr. rer. ad civit. pert.* Unde Venatorius ludus de quo infra. Venatio ludiaria apud Trebell. Pollion. in *Gallien. cap.* 3. Vet. Gloss. Græc. *Venato.* κυνηγεῖ καλεῖν ἐν τῷ νόμῳ τῆς Θηριομαχίας

VENATOR. Venatoribus immunitas ob hanc professionem concessa non est *l.* 6. *C. de excusat. muner.* Servi venatores *l.* 12. §. 12. *D. de instr. vel instrum. legat. l.* 99. §. 1. *D. de legat.* 3.

VENATORIUM instrumentum *l.* 12. §. 12. *D. de instr. vel instrum. legat.*

VENATORIUS ludus in *l.* 8. §. *ult. D. de pœn.* pro ludo bestiarum. Vid. in *venatio*.

VENDERE, verbum ad omnem alienationem pertinet *l.* 8. §. 11. *D. quib. mod. pign. l.* 29. *in fin. D. de statulib.* sed proprie ea est, quæ pretio & re inter se commutatis fit. Unde magna differentia est inter *vendere* & rem vendendam dare. Nam si lancem tibi dedi vel massam auri, ut eam venderes, & numis uteréris, neque venditio, neque mutuum; sed mutuum convalescit, postquam numi ex venditione redacti sunt *l.* 11. *D. de reb. cred.* Periculum autem rei interim eum spectat, cujus caussa res ad vendendum data est. Nam qui rem vendendam accipit, ut pretio uteretur, periculo suo rem habet *l.* 4. *pr.* D. *eod. tit.* maxime si sine usuris credita est, & dominus alias rem vendendi propositum non habuerit.

Vendere lege pignoris *l. ult.* §. 4. *D. de legat.* 2.

VENDICATIO. Vid. *vindicatio*.

VENDITARE, venale habere. Venditare sententiam *l.* 15. §. 30. *D. de injur. & famos. libell.*

VENDITIO pro re vendita, in *l.* 18. *D. de in diem addict. l.* 11. §. 10. *D. quod vi aut clam.*

VENENARIUS, intoxicator, & qui venena miscet *l.* 28. §. 9. *D. de pœn.* Tertullian. in *Apologet.* Nam si qui forte vere de sterilitate Christianorum conqueri possunt, primi erunt lenones. perductores, aquarii, tum sicarii, venenarii, magi. Idem *de praescr.*: *cap.* 5. Ut tragœdias omittam, sciunt hodie venenarii, sciunt magi. Sueton. *in Neron. cap.* 33. Britannicum veneno adgressus est, quod acceptum a quadam Locusta, venenariorum indi-

ce

ce, ventre Britannici modo mulierem sua manu verberavit. Quod idem Tacit refert *Annalib. l.* 13. *cap.* 16. refert Utitur etiam hoc verbo Jul. Firmic. Matern. *lib.* 6. *Mathes. cap.* 19.

VENENUM, τῶν μέσων ἐστὶ ut secundum Ulpianum in *l.* 1. §. 3. *D. de serv. corrupt.* loquar, id est, medium nomen est: quemadmodum φάρμακον apud Græcos: ideoque qui *venenum* dicit, adjicere debet, utrum bonum an malum. Nam & medicamenta *venena* sunt, eoque nomine continetur omne, quod adhibitum, ejus rei naturam, cui adhibitum est, mutat, sive ad sanandum, sive ad occidendum paratum est. Venenum quid: Quintilian. *declam.* 350. *l.* 236. *D. de verb. signif. l.* 3. §. 2. *D. ad leg. Cornel. de sicar.* Unde apud Cic. *de offic. lib.* 3. *cap.* 23. ubi vulgo: qui *vinum fugiens vendit sciens*, in vetustis codicibus *venenum fugiens* legitur, id est, medicamentum. Non Marcell. medicinam, ait, & venenum dicimus? tractum a Grecis, qui venenum φάρμακον adpellant. Servius *ad Virgil. Georg. lib.* 1. *v.* 129. *Ille malum virus*. Bene ait, *malum*, ad discretionem. Nam virus & bonum & malum est, sicut venenum, quod idem est.

Inde adeo ejus veneni, quod nocet, *mali* adjectione distinctio fit, *l.* 9. §. 1. *D. ad leg. Aquil. l.* 35. §. 2. *D. de contrah. emt. l.* 7. *D. ad leg. Pomp. de parricid. l.* 4. §. 1. *D. de famil. ercisc.* Et hujusmodi venenum Quintil. *declam.* 350. interpretatur, potionem mortis caussa datam inter venena autem cantharidas Tertullian. *lib.* 1. *advers. Marcion. c.* 14. ponit. Nec dissentit Marcianus, in *l.* 3. §. 3. *D. ad leg. Cornel. de sicar.*

Frequentius tamen jam olim de *malo* usurpatam hanc vocem, hodie autem omnino non dici venenum nisi de malo, notat, & responsum Alexandri, quo testimonio aliaque imperfecta & ambigua esse statuit, si ajunt de veneno, nec addunt de malo, refellit Alber. Gentilis *cap.* 16 *lection. Virgil. p.* 152. Sic venenum conficere *l.* 1. §. 1. *D. ad leg. Cornel. de sicar*, Venenum per vim infusum, in *l.* 1. §. 18. *D. de SC. Silan.* Veneno peremtus *l.* 9. *C. de his, qua ut indign.*

VENERABILIS Augusta §. *ult. Inst. de usucap.* ecclesia *l. ult. C. Theod. de patrocin. vicor.*

Venerabiles domos locosque in constitutionibus recentiorum Imperatorum exaudire oportet, ecclesias, xenones, ptochotrophia, nosocomia, brephotrophia, orphanotrophia, & alia id genus *l.* 18. & 19. *C. de sacros. eccles. l.* 33. & 37. *C. de Episcop. & cler.* Quorum verborum interpretatio hæc est: Xenodochium, ait, est locus venerabilis, in quo peregrini suscipiuntur. Ptochotrophium est locus venerabilis, in quo parentibus orbi pueri pascuntur. Gerontocomia est locus venerabilis, in quo pauperes & propter senectutem solam infirmi homines curantur. Brephotrophium est locus venerabilis in quo infantes aluntur. Ut orphanotrophium interprete Moschopulo περιχεῖον, ἔνθα οἱ ὀρφανοὶ τρέφονται, in quo orbi aluntur.

VENERANDA respublica *l.* 33. *D. de injur. & famos. libell.* antiquitas *l.* 3. *C. Theod. de decurion.* fides *l.* 2. *C. Th. ne Christian. mancip.* urbs *l.* 6. *C. Th. de adpellat.* Veneranda consistorii secreta *l.* 7. *C. Th. de privil. eor.* Venerandum vinculum cognati sanguinis *l.* 6. *C. Th. de indulg. criminal.*

VENERATIO majestatis *l.* 7. §. 3. D. *ad leg. Jul. majest.* Veneratio hic non actus venerendi

Venalitium alias, est vectigal rerum venalium, quod exigebatur a venditore ob venditionem proponendam *l.* 1. *C. de veteran. l.* 4. *C. de proxim. sacr. scrin.* ibique Dionys. Gothofred. *litt. y.*

VENALITIUS, venalis. *Venalitia* matrimonia *l.* 2. D. *de donat. int. vir & ux.* Venalitia familia, quæ venalis habetur *l.* 31. §. *ult. D. eod. tit.* Sueton. in *Augusto cap.* 42. Magna vero quondam sterilitate ac difficili remedio quam venalitias & lanistarum familias urbe expulisset.

Venalitios, qui & venalitiarii, Nonius Marcellus interpretatur venditores, citatque locum & Ciceron. *Orator. cap.* 70. Neque me divitiæ movent, quibus omnes Africanos & Lælios multi *venalitii* mercatoresque superarunt. Add. Sueton. *de clar. rhet. cap.* 1. supra citatur in *venalis*.

VENATIO, in *l.* 26. *D. de usur. & fruct.* est occupatio ferarum quadrupedum a qua differt aucupium, quod est occupatio avium ferarum, itemque piscatio. Eadem privata est, & quandoque fructus adpellatione venit: *ibid.* Huc pertinet, *l.* 12. §. 12. *D. de instr. vel instrum. legat.* & Paull. *lib.* 3 *sent. tit.* 6. §. 22. Venationis instrumentum: Paull. *ibid.* §. 41. & 45.

Venatio edi dicebatur, quum in arena populo bestiarum venatio exhibebatur *l.* 122. *D. de legat.* 1. *l.* 1. §. 6. *D. de postul. l.* 4. §. *ult. D. de administr. rer. ad civit. pert.* Unde Venatorius ludus de quo infra. Venatio ludiaria apud Trebell. Pollion. in *Gallien. cap.* 3. Vet. Gloss. Græc. *Venatio.* κυνηγια χαλιν εν τω νομω της θηριομαχιας

VENATOR. Venatoribus immunitas ob hanc professionem concessa non est *l.* 6. *C. de excusat. muner.* Servi venatores *l.* 12. §. 12. *D. de instr. vel instrum. legat. l.* 99. §. 1. *D. de legat.* 3.

VENATORIUM instrumentum *l.* 12. §. 12. *D. de instr. vel instrum. legat.*

VENATORIUS ludus in *l.* 8. §. *ult. D. de pœn.* pro ludo bestiarum. Vid. in *venatio*.

VENDERE, verbum ad omnem alienationem pertinet *l.* 8. §. 11. *D. quib. mod. pign. l.* 29. *in fin. D. de statulib.* sed proprie ea est, quæ pretio & re inter se commutatis fit. Unde magna differentia est inter *vendere* & rem vendendam dare. Nam si lancem tibi dedi vel massam auri, ut eam venderes, & numis utereris, neque venditio, neque mutuum; sed mutuum convalescit, postquam numi ex venditione redacti sunt *l.* 11. *D. de reb. cred.* Periculum autem rei interim eum spectat, cujus caussa res ad vendendum data est. Nam qui rem vendendam accipit, ut pretio uteretur, periculo suo rem habet *l.* 4. *pr.* D. *eod. tit.* maxime si sine usuris credita est, & dominus alias rem vendendi propositum non habuerit.

Vendere lege pignoris *l. ult.* §. 4. *D. de legat.* 2.

VENDICATIO. Vid. *vindicatio*.

VENDITARE, venale habere. Venditare sententiam *l.* 15. §. 30. *D. de injur. & famos. libell.*

VENDITIO pro re vendita, in *l.* 18. *D. de in diem addict. l.* 11. §. 10. *D. quod vi aut clam.*

VENENARIUS, intoxicator, & qui venena miscet *l.* 28. §. 9. *D. de pœn.* Tertullian. in *Apologet.* Nam s. qui forte vere de sterilitate Christianorum conqueri possunt, primi erunt lenones. perductores, aquarii, tum sicarii, venenarii, magi. Idem *de productis: cap.* 5. Ut tragœdias omittam, sciunt hodie venenarii, sciunt magi. Sueton. *in Neron. cap.* 33. Britannicum veneno adgressus est, quod acceptum a quadam Locusta, venenariorum indi-

ce, ventre Britannici modo mulierem sua manu verberavit. Quod idem Tacit refert *Annalib. l.* 13. *cap.* 16. refert Utitur etiam hoc verbo Jul. Firmic. Matern. *lib.* 6. *Mathes. cap.* 19.

VENENUM, των μεσων εςι ut secundum Ulpianum in *l.* 1. §. 3. *D. de serv. corrupt.* loquar, id est, medium nomen est: quemadmodum φαρμακον apud Græcos: ideoque qui *venenum* dicit, adjicere debet, utrum bonum an malum. Nam & medicamenta *venena* sunt, eoque nomine continetur omne, quod adhibitum, ejus rei naturam, cui adhibitum est, mutat, sive ad sanandum, sive ad occidendum paratum est. Venenum quid: Quintilian. *declam.* 350. *l.* 236. *D. de verb. signif. l.* 3. §. 2. *D. ad leg. Cornel. de sicar.* Unde apud Cic. *de offic. lib.* 3. *cap.* 23. ubi vulgo: qui *vinum fugiens vendit sciens*, in vetustis codicibus *venenum fugiens* legitur, id est, medicamentum. Non Marcell. medicinam, ait, & venenum dicimus? tractum a Grecis, qui venenum φαρμακον adpellant. Servius *ad Virgil. Georg. lib.* 1. *v.* 129. *Ille malum virus*. Bene ait, *malum*, ad discretionem. Nam virus & bonum & malum est, sicut venenum, quod idem est.

Inde adeo ejus veneni, quod nocet, *mali* adjectione distinctio fit, *l.* 9. §. 1. *D. ad leg. Aquil. l.* 35. §. 2. *D. de contrah. emt. l.* 7. *D. ad leg. Pomp. de parricid. l.* 4. §. 1. *D. de famil. ercisc.* Et hujusmodi venenum Quintil. *declam.* 350. interpretatur, potionem mortis caussa datam inter venena autem cantharidas Tertullian. *lib.* 1. *adversf. Marcion. c.* 14. ponit. Nec dissentit Marcianus, in *l.* 3. §. 3. *D. ad leg. Cornel. de sicar.*

Frequentius tamen jam olim de *malo* usurpatam hanc vocem, hodie autem omnino non dici venenum nisi de malo, notat, & responsum Alexandri, quo testimonio aliaque imperfecta & ambigua esse statuit, si ajunt de veneno, nec addunt de malo, refellit Alber. Gentilis *cap.* 16 *lection. Virgil. p.* 152. Sic venenum conficere *l.* 1. §. 1. *D. ad leg. Cornel. de sicar,* Venenum per vim infusum, in *l.* 1. §. 18. *D. de SC. Silan.* Veneno peremtus *l.* 9. *C. de his, quæ ut indign.*

VENERABILIS Augusta §. *ult. Inst. de usucap.* ecclesia *l. ult. C. Theod. de patrocin. vicor.*

Venerabiles domos locosque in constitutionibus recentiorum Imperatorum exaudire oportet, ecclesias, xenones, ptochotrophia, nosocomia, brephotrophia, orphanotrophia, & alia id genus *l* 18. & 19. *C. de sacros. eccles. l.* 33. & 37. *C. de Episcop. & cler.* Quorum verborum interpretatio hæc est: Xenodochium, ait, est locus venerabilis, in quo peregrini suscipiuntur. Ptochotrophium est locus venerabilis, in quo parentibus orbi pueri pascuntur. Gerontocomia est locus venerabilis, in quo pauperes & propter senectutem solam infirmi homines curantur. Brephotrophium est locus venerabilis in quo infantes aluntur. Ut orphanotrophium interprete Moschopulo περιχέδων, ενθα οι ορφανοι τρεφονται, in quo orbi aluntur.

VENERANDA respublica *l.* 33. *D. de injur. & famos. libell.* antiquitas *l.* 3. *C. Theod. de decurion.* fides *l.* 2. *C. Th. ne Christian. mancip.* urbs *l.* 6. *C. Th. de adpellat.* Veneranda consistorii secreta *l.* 7. *C. Th. de privil. eor.* Venerandum vinculum cognati sanguinis *l.* 6. *C. Th. de indulg. criminal.*

VENERATIO majestatis *l.* 7. §. 3. D. *ad leg. Jul. majest.* Veneratio hic non actus venerandi

di est, sed ipsa dignitas, & magnitudo principis. Tacit *Annal. lib.* 1. *cap.* 54. *A veneratione Augusti exorsus*: ubi genus flexum & manum ori admotam frustra fingit Aurelius. Idem *Annal. lib.* 12. *cap.* 42. Augebat venerationem feminæ. Senec. *ad Polyb. cap.* 21. Qui munere fortunæ tantum venerationem receperat. Vid. Jo. Frid. Gronov. ad *Tacit. Annal. lib.* 1. *c.* 34. Hein.

VENIA pro permissu, in *tit. D. de in jus voc.* ut patet ex verbis edicti Prætoris. Venia impetrata ab edicto prætoris, Macrob. *lib.* 7. *Saturnal*.

Veniæ ætatis concessio est privilegium, quo Princeps minori jus legitimæ ætatis tribuit, ut tam quam major sine curatore agere & bona sua administrare possit. *Rubr. C. de his, qui ven. ætat. impetrav.*

Venia erroris *l.* 17. *D. de minor.* id est, condonatio. Veniam habet ignorantia *l.* 29. *D. de excusation.* Veniam sententiæ consequi *l.* 4. *C. de his, quæ sibi*. Venia juris: *Collat. Leg. Mos.* & 2. *tit.* 1.

VENIENTANA *gemma*. Ejus meminit *l.* 19. §. *penult. D. de aur. arg. leg.* Eam Plinius & Isidorus gemmam esse a Veientibus repertam, nigram facie, albis intermicantibus notis scribunt. Ducker. *de Lat. vet. jur. p.* 302.

VENIRE in actionem dicuntur, quæ ex vi & natura actionis peti possunt *l.* 14. §. *ult. D. de reb. auct. jud. possid.* Venire in actiones, & in stipulationem *l.* 18. §. 4. *D. de damn. infect* Sic & fructus venire in actionem dicuntur *l.* 56. *D. famil. ercisc.* Venire in æstimationem *l.* 3. *D. de tab. exhib.* in caussam transactionis *l.* 30. §. *ult. D. de except. rei judicat.* in computationem *l.* 9. §. 1. *D. de donat.* venire culpam *l.* 15. §. 11. *D. quod vi aut in clam.* damnationem *l.* 42. *D. de rei vindic.* in rationem damni *l.* 4. §. 1. *D. de aqu. & aqu. pluv. arc.* in divisionem *l.* 12. *C. de collat.* in Falcidiæ rationem *l.* 41. *D. de donat. mort. causs.* in interdicto *l.* 52. *D. famil. ercisc.* in judicium *l.* 4. §. 2. *D. finium regundor.* in petitionem *l.* 68. *D. de legat.* 2. in restitutionem *l.* 27. § 2. *D. ad SC. Trebell.* in stipulationem *l.* 68. *D. de verb. oblig.* in stipulatione *l.* 21. D. *eod. tit.* in venditionem *l.* 2. §. 2. *D. de hered. vel act. vend.*

Venire culpa, & dolus dicuntur quæ præstanda sunt, in *l.* 15. §. 11. *D. quod vi aut clam. l.* 45. *D. famil. ercisc.*

Venire pro ire, ingredi. Venire in possessionem *l.* 33. §. *ult. D. ad leg. jul. de adquir. possess.*

Venire, pro adire, accedere. Venire ad accusationem *l.* 2 §. *ult. D. ad leg. jul. de adulter* ad conditionem *l.* 15 *D. de condict. indebit.* ad judicem *l.* 27. *D. de donation.* ad judicium *l.* 1. *D. de feriis.* ad prætorem *l.* 1. §. 1. *D. de inspic. vent.*

Venire, pervenire. Venire in familiam *l.* 9. *D. de adimend. legat.* in funus *l.* 10. *D. de legat.* 3. in libertatem *l.* 12. *D. qui & a quib.* in ordinem decurionum *l.* 1. *D. de albo scribend.* in servitutem *l.* 14. *D. de pœn.*

Venire, procedere. Venientes a domino personæ *l.* 8. §. *ult. D. rat. rem. haber.*

Venire ad bona *l.* 20. §. 1. *D. de bonor. possess. contr. tab.* ad bonorum possessionem *l.* 3. §. 5. *l.* 6. *D. eod. tit.* ad hereditatem *l.* 24. *D. de condit. instit.* Venientes heredes ex quolibet gradu *l. ult. C. famil. ercisc.* ab intestato *l.* 81. D. *de legat.* 2. Venire ad legatum *l.* 33. *D. eod. tit.* ad substitutionem *l.* 43. §. *ult. D. de vulg. & pupill. substit.* ad successionem *l.* 2. D. *de natal. restituend.*

Venire ex contractu actiones *l.* 23. §. 4 *D. ædilit. ed.*

Venire pro adesse. Sic : venit conditio *l.* 13 §. 5. *D. de pignor.* dies *l.* 4 *D. judic.* dies pensionis *l.* 14 *D. de pignor.* exigendarum pecuniarum *l.* 8. *D. de admin. & peric. tut.*

VENIRI pro venire & venum dari *l.* 3 *D. de obseq. alib. & liber. præst.*

VENTER appellatur a jurisconsultis uterus quem mulier gestat, vel animal, quod in utero est *l.* 12. *pr. D bonor. possess.* & qui in utero est. Et ita *venter* dicitur institui, exheredari, vel præteriri *l.* 84. *D. de adquir. hered.* Inde ventrem in possessionem mitti, & ventri curatorem dari dicunt *l.* 7. § 10. *D. quib. ex caus. in possess.*

Ventrem facere dicitur paries, qui ex vitio inclinat *l* 17. *pr. D. si servit. vind.* Voss. *lib.* 4. *inst. orat. cap.* 6.

VENTILATA quæstio, id est, disceptata *l.* 4. §. 3. *D. de dol. mal. & met. except.*

VENTOSUS dies *l.* 30 §. *penult. D. ad leg. Aquil.*

VENTRALE, in *l.* 6. *D. de bon. damnat.* est fascia ventri adposita, in qua, & numos, & res alias ferebant. Merill *obs. lib* 3. *cap.* 1. Cujac. *lib.* 10. *obs cap.* 28. Adde Salmas. ad *Script. Hist. p.* 153.

VENTO vivere *l. ult. C. de pupill. aliment.*

VENULEIUS Saturninus Jurisconsultus, is est, qui Quintus Saturninus vocatur, in *l.* 13. §. 5. *D. de jurejur. l.* 2. *D. si ingen. esse dicat. l.* 1. *D. de Senator.* Sed id non adeo certum.

Claudius Saturninus, qui idem procul dubio, ac Quintus, sub Antoninis Pio & Marco vixit *l.* 1. §. 2. *D. quæ res pign. vel hypoth. l.* 6. §. 7. *D. mandati l.* 4. *pr. D. de legation.* Venuleius Saturninus demum sub Caracalla & Alexandro floruisse videtur, idque ex *l.* 1. *C. de excusat. veteran. & l.* 1. *C. quib. non objic. long. temp. præsc.* colligit Guid. Pancirol. *Variar. lect. l.* 79 Venuleius scripsit libros actionum decem, Disputationum libros septem, Interdictorum libros sex, De officio proconsulis libros quatuor, Publicorum libros duos, Stipulationum libros 19, & librum singularem de pœnis paganorum. Hein.

VENUMDARI passus *l.* 7. *D. de liberal. causs.*

VERBERA a magistro adlata, vel parente, emendationis non injuriæ gratia data creduntur *l.* 16. §. 2. *D. de pæn.* Hujusmodi *verbera* etiam intelliguntur in *l* 1 *C. Theod. de stud. liberal. urb. Rom.*

Verbera servilia *l.* 12. *D. de jur. fisc.* interpretatur Brissonius, *lib.* 3. *c.* 9. *antiqu.* flagra, flagella, lora, quibus servos rumpi solitos constat *l.* 9. §. *pen. & l.* 15 §. 28. *D. de injur.* & ex veteribus comœd.

VERBERARE, & *pulsare* in lege Cornelia de injuriis hoc differunt, quod verberare est cum dolore cedere, pulsare sine dolore *l.* 5 *pr. &* §. 1. *D. de injur. l.* 22. §. *ult. D. rem. rat. haber.* Quamquam illud rursus diffitendum non sit, non perpetuam esse eam differentiam, sed confundi ut plurimum has voces *l.* 4. §. 13. *D. vi bonor. rapt.* Reprehendit igitur Ulpianum & Offilium Laurent. Valla *lib.* 6. *elegant. cap.* 47. Sed vide Alexand. ab Alexand. *lib.* 3 *genial. dier. cap.* 19. *& quæ hac de* re docte disputavit Ducker. *de Latin. vet. jurisc. p.* 146.

VERBERATIO vinculorum *l.* 7. *D. de pæna.*

VERBOSI commentarii apud Caium, in *l.* 1. *D. de orig. jur.* adpellantur, qui meram continent

nent *αδολεσχιαν*, loquacitatem, eodem sensu, quo *verbosæ* adsertiones dicuntur, in *l. ult.* §. 1. *C. de adpellat.* ubi talibus uti interdicitur & litigatoribus, & libellorum dictatoribus, seu advocatis.

VERBOTENUS *l.* 44. §. *ult. D. ad SC. Trebell. l.* 19 §. 2. *D. de ædil. edict.*

VERBUM. *Verba* alia *directa* sunt & *civilia* & *legitima*, seu *principalia*, seu *imperativa*. Alia sunt & *inflexa*, ut suis locis expositum fuit. Et Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* Verba, quæ hereditate a Rege Romulo venerunt. De verbis precariis, in *l.* 15. *C. ad leg. Falcid. l.* 11. *C. de fideicom. libert.* quæ & verba fideicommissi *l.* 13. §. 1. D. *ad SC, Trebell.* Ita verbis legati & fideicommissi, relinquere separantur, in *l.* 101. *D. de condict. & demonstr.*

Verbis contrahitur obligatio per interrogationem & responsionem, ut Caius in *l.* 1. *in fin. D. de verb. oblig.* & *lib.* 2. *Inst. tit.* 9. §. 2. & Justin. *Inst. pr. de verb. oblig.* scribit. Sic verbis credimus, *l.* 2. §. *ult.* D. *de reb. credit.* Verbis obligatio *l.* 2. §. 4. *D. ad SC. Vellei.* & verborum obligatio *l.* 35. *D. de. regul. jur.* quæ pro stipulatione ponitur, in *l.* 3. *C. de rer. permut. l.* 6. *C. de jur. dot.* Vetus Glossar. Græcum: *βερβοις, αγωγη περι ψιλων λογων, οταν εξ επερωτησεως η συμφωνου αποκρισεως συνισταται.* Quæ verbis contrahitur obligatio, eadem quoque verbis solvitur *l. ult. D. de acceptil.* Senec. *lib.* 6. *de benef. cap.* 5. Quamvis non intervenerint numi, sed delegatione & verbis perfecta solutio fit. Sed & *Verborum* obligationis tres constituuntur species: stipulatio, *l. cum patron. C. de jur. dot.* Dictio dotis, quæ verbis quoque sollemnibus fiebat, nulla tamen interrogatione precedente, nam Caius 2. *Inst.* scribit dictione dotis sine interrogatione tres tantum personas obligari: mulierem quæ nuptura est, debitorem mulieris, parentem mulieris virilis sexus. Tertia species est, jusjurandum liberti jurantis se donum, munus, operas patrono daturum, nam ut *ibid.* Caius scribit, libertus sine interrogatione promittens verbis obligatur. Alii duas tantum constituunt: unam quæ expressis verbis fit utroque loquente, seseque exaudiente *l.* 1. D. *de verb. oblig.* Aliam tacitam, quam lex fingit *l. un. C. de rei uxor. act.* Add. Cujac. *ad l. si unus §. si acceptil.* D. *de pact.*

Verbis tantum conjuncti legatarii dicuntur, qui ad eamdem rem, eadem propositione, sed adjectis partibus intellectualibus vocantur: v. g. Titio & Sempronio ædes meas do, lego, æquis partibus: *l.* 89. D. *de legat.* 3. Re & verbis simul seu mixtim, qui ad eamdem rem, eadem propositione, simpliciter & indivisim vocantur, v. g. Titio & Sempronio ædes meas delego: *d. l.* 89. & *l.* 142. *D. de verb. signif.*

Verba facere pro absente *l.* 33. §. 2. *D. de procurat.*

Verbum comune, id est, formula *l.* 4. §. 2. *D. de vulg. & pupill. subst.* Sic & *l.* 33. *D. de piger. action.*

VERE datum, id est bona fide *l.* 40. D. *de statulib.* Vere distraxisti, & donationis caussa, opponuntur *l.* 8. *D. de contrah. emt.* Vere reus dicitur fidejussor, ad quem pecunia pervenit *l.* 5. *D. de liberat. legat.* Vere caussa perorata, id est juste *l.* 6. *D. de quæstion.*

VERECUNDE denunciare, *l.* 4. §. 5. *D. de damn. infect.* postulare *l.* 1. §. 8. *D. de offic. præf. urb.*

VERECUNDIA curatorum *l.* 5. §. 6. D. *de administr. & peric. tut.* non jurantis *l.* 25. §. *ult.*

ult. D. de pecun. constit. materna *l.* 31. §. 1. D. *de donat.* Verecundiæ obsequi *l.* 41. D. *de oper. libert.* Verecundiam pulsare *l.* 8. D. *de adim. legat.* Verecundia sexus *l.* 1. §. 7. D. *de suspect. tut.*

VEREDARIUS, *Veredus* in *l.* 4. *&* 7. *C. de curs. publ. l.* 18. §. 21. D. *de munerib.* à Græco verbo, *βεραδευειν* quod currere significat, venit, ut doctissimus Faber, in veteri Lexico Brissonii, notavit. Auson. *Epist.* 8. v. 8. Vel celerem manum. vel raptum terga veredum. Conscendas, propere dummodo jam venias. Isidor. *lib.* 12. *Etymol. cap.* 1. Veredos ab eo dictos tradit, quod veherent redas, vel quod per vias publicas currerent, per quas & rhedæ ire solebant. Procop. *lib.* 2. *de bello Persica* equos publicos, cursuales veredos adpellari Latinis scribit. Inde veredarii apud Cassiodor. *lib.* 2. *var. epist.* 31. *lib.* 5. *epist.* 39. Hi sunt eodem Procopio teste *lib* 3. *de bella Persic.* qui equis celeriter vecti, regias preferunt litteras. In quodam libro veteri scriptum est. Veredarii dicuntur à vehendo: quia festinanter in equis currunt, nec discendunt de equis; antequam sua responsa liberent. Habent pennas in capite, unda intelligitur festinatio itineris, daturque eis semper equus paratus, non manducant, nisi super equis quando proficiscuntur. Veredus dicitur, qui vehit currum, vel qui parva rheda vehit. Rhedá hoc est parvus currus. Cujus rei fides sit penes illum incertum auctorem. Certe, quale id sit, constat olim nuncios *τετροφορους* fuisse. Vid. Cœl. Rhodigin. in *Var. Lect.*

Sed & *Veredus* pro equo viatorio, qui, nec cisium nec rhedam vehat, ab Ausonio in loco supra citato ponitur, & *Epist.* 17. v. 13. Non cisium aut pigrum caveas conscende veredum. Non tibi sit rhedæ, non amor acris equi. Et apud Martialem pro equo venarico *lib.* 13. *epigr.* 14. Parcius utaris moneo, rapiente veredo. Prisce, nec in lepores tam violentus eas.

VERHEDI pro Veredi *l. ult.* D. *de mun. & honor.*

VERITAS juris *l.* 33. *C. de fideicomm.* naturæ *l.* 6. D. *ad municip.* Errore veritas originis non amittitur *ibid.*

Veritatem & pœnam opponit, *l.* 2. §. 1. D. *quod falს. tut.* Veritatem & quantitatem: *l.* 1. §. *ult.* D. *qui satisd. cog.*

In *veritate*, id est, revera *l.* 2. *C. quib. ex causs. major.* Ex Veritate *l.* 42. D. *ad leg. Falcid.* secundum rei veritatem *l.* 62. *D. eod. tit.*

VERNA, propria adpellatur servus domi nostræ ex nostra ancilla, vel servo natus, Græcis *οικογενης* §. 20. *Inst. de legat. l.* 36. *D. de legat.* 1.

VERRES, *καπρος*, domesticum animal, sed ferox *l.* 40. *D. de ædil. edict.*

VERSARI dolose *l.* 51. *D. de recept. arbitr.* dolo vel culpa *l.* 2. *D. si mens. fals. mod.* imperite, & negligenter *l.* 1. §. 1. *D. eod. tit.* in publicis legationibus *l.* 4. *C. de legation.* mala in re locata *l.* 5. *C. de locat. & conduct.*

Versatur res in caussa cognitione *l.* 14. §. 2. *D. quod met. causs.*

Versari in lucro *l.* 3. *D. de vi & vi armat.* in obligatione *l.* 6. *D. de reb. credit.*

Versari delictum in actione, id est, venire & præstari in actione, quod dolo, vel delicto corruptum est *l.* 49. *D. de oblig. & action.* Sic quoque delictum in actione negotii gesti solummodo versari, id est, venire Ulpianus dixit *l.* 3. §. 21. D. *de negot. gest.* & Jurisconsultus in *l.* 8. §. 8. D. *quib. mod. pign.* Sic quoque versari utilitatem, id est agi

agi de ea, in *l. 5. §. 2. D. commodat. l. 1. D. de negot. gest. l. 20. D. de hered. petit.*

Versari in rem, pro verti *l. 27. D. ad SC. Vellejan.*

VERSICOLOR. Ea adpellatione continentur, quæ tincta sunt & neta, neque detexta, neque contexta: veluti purpura, coccum, & alia id genus. Quæ vero nativo colore vel alba vel nigra sunt, versicoloribus non adnumerantur *l. 70. §. 12. l. 78. §. 5. D. de legat. 3. l. 32. §. 6. D. de aur. arg. legat.*

VERSICOLORIA ergo Jureconsultis non sunt, quæ pro diverso adspectu varios colores præferunt, uti eo la columbarum, quod Græci ἀλλαξιχρώματα adpellant sed quæ pro nativo, alio colore tincta sunt. Salmas. *ad Script. hist. Aug. p. 39.* Hein.

Versicoloria lana Paull. *lib 3. sent. tit. 6. §. 82* Plin. *l 35. c. 47.* vestis *l. 32. §. 7. D. de aur. arg. legat.*

VERSURAM facere, mutuam pecuniam sumere: ex eo dictum, quod initio qui mutuabantur ab aliis, non ut domum ferrent, sed ut aliis solverent, vel ut verterent creditorem Fest. Donat. in Phormion. Versuram facere dicitur, qui æs alienum ex ære alieno solvit. Juxta Salmas. *de usur. cap. 1.* nihil aliud est versuram facere quam pecuniam sumere mutuam. Versuram enim est ἀμοιβὴ sive mutuum. Cic. pro Cælio: Tabulas qui in patris potestate est, nullas conficit: versuram numquam omnino fecit ullam. Apud Tacit. *Annal. lib. 6. c. 16.* Versura pro usura poni videtur, his verbis: postremo, inquit, vetita versura, multisque plebiscitis obviam itum fraudibus, quæ toties repressæ, miras. per artes rursum oriebantur. Nisi pro *versura usuram* malis ponere.

VERSUS, *a, um*. In rem versum dicitur, quod in patrimonium reductum est *l. 2. D. quod cum eo, qui in al. pot.* Versum autem in rem, quod ad actionem *de in rem verso* attinet, videtur, puta agrum colendo, domum fulciendo, mancipia vestiendo, mercando, vel creditori solvendo, vel quid tale faciendo, ut Paull. *lib. 2. sent. tit. 9. §. 1.* scribit. Ulpianus autem *in rem versum* videri ait, sive id ipsum, quod servus accipit, in rem domini convertit, veluti si triticum acceperit, & id ipsum in familiam domini cibariorum nomine consumserit, aut si pecuniam a creditore acceptam dominico creditori solverit, & generaliter toties de *in rem verso* esse actionem, quibus casibus procurator mandati, vel qui negotia gessit, negotiorum gestorum haberet actionem, quotiesque aliquid consumsit servus, ut aut meliorem rem dominus haberet, aut non deteriorem *l. 3. §. 1. D. de in rem vers.*

Actio *de in rem verso* est actio personalis, (adjectitiæ qualitatis) qua contrahens cum filio familias vel servo, ut utilitatem patris vel domini, ab his implementum contractus poscit. Vursfel. *jurispr. de fin. §. 360.*

VERSUTUM jus *l. 28. C. ad leg. jul. de adulter.*

VERTERE Vertisse *in usus suos* pupillarem pecuniam, ut usuris maximis subjiciatur tutor, videtur, qui sibi sumsit ex administratione nummos, vel clam, vel quasi sua pecunia licenter abusus est. Nec enim utique, qui non fœneravit, vel non deposuit, vel qui debitor patris pupilli fuit, deinde ipse sibi non solvit, vel qui nec pecuniam pupillarem suo nomine fœneravit, in usus suos vertisse intelligitur. *l. 7. §. 4. l. 46. & 54. D. de admin. & peric. tut. l. 38. D. de negot. gest.* Quod si tutor in usus suos pecuniam

niam converterit, inde aliquid in rem pupillarem impenderit; quantum impenderit, vertisse definit *l.* 3. §. 3. D. *de contrar. tutel. & utili action.*

VERTI, id est, agi, agitari, versari. Sic *verti* in caussis *l.* 2. §. *ult.* D. *de interrog. in jur. fac.* in caussae cognitione *l.* 7. D. *de jure deliber.* in cognitionem *l.* 1. C. *de ordin. judic.* in animo donatio *l.* 33. D. *de don. int. vir. & ux.* jus non factum in stipulatione *l.* 38. §. 6. D. *de verb. oblig.* jus potestatis *l.* 3. §. 7. D. *de donat. int. vir & ux.* legatum unius rei inter personas *l.* 10. D. *de option. legat.* periculum *l.* 15. §. 6. D *de re judic.* in interdicto possessio *l.* 14. §. *ult.* D. *de except. rei judic.* privilegium *l.* 74. *D. de jur. dot.* quaestio in judiciis *l.* 22. D. *de except. rei judic.* ratio lucri *l.* 98. D. *de regul. jur.* utilitas *l.* 5. §. 2. D. *commodati.*

VERUM, pro tamen *l.* 11. §. 7. D. *de injur.* Sic & verum tamen *l.* 1. §. *ult.* D. *ut legat. servand.*

VERUS, *a, um.* Verum aliquando pro eo quod justum est, ut in *l.* 3. §. 4. *D. de donat. int. vir. & ux.* Sic vera aestimatio, & verum pretium *l.* 7. §. 12. *junct. l.* 10. *in fin. D. commun. divid. l.* 5. *pr. D. de in rem vers. l.* 3. §. 12. *D. de bonor. possess. contr. tab.* Hor. *lib.* 1. *epist.* 7. *v.* 98 Metiri se quemque suo modulo ac pede verum est. Idem *lib* 2. *serm. sat.* 3. An quodcumque facit Maecenas, te quoque verum est. Idem *lib.* 1. *epist.* 12. *v.* 23. Nil Grosphus nisi verum orabit & aequum. Sic Papinianus: *Vere* caussa perorata, *l.* 6. *D. de quaestion.* Cic *lib.* 2. *ad Attic. epist.* 1. Quid verius, quam in judicium venire, qui ob rem judicandam pecuniam accepisset? Idem pro *Quinct. cap.* 5. Continuove vera caussa fuisset, cur a praetore postulares, ut bona possideret. Et paullo post: continuove verum fuit, postulare ut ex edicto bona postulare liceret. Idem *pro Rosc. Amer. cap.* 30. L. Cassius ille quem populus Romanus verissimum ac sapientissimum judicem putabat. Priscian. *lib.* 18. *p.* 1180. Justum, inquit, pro vero, & verum pro justo frequenter tam nos, quam Attici ponimus. Sophocles. *Ἀνωτε ὅτετε γοναι.* Virgil. 12. Æneid. Quaecumque fortuna mea est, me verius unam. Verius pro justius dixit. Haec Priscianus. Cujus opinione ut Sophocles *ἐτυμον γονον*, pro *vero*; sic Labeo jurisconsultus *verum* filium, pro justo ac legitimo dixit *l ult. D. de jure deliber.* Atque ita fortasse id verbum accipiendum est, quum dicimus *vera* ratione, *l.* 3. *princ. D. ad leg. Falcid.* Cic. *Paradox.* 1. Vide Rad. Forner. *lib.* 1. *rer. quotid. cap.* 19. & Gronov. ad Senec. *lib.* 5. *de ira cap.* 29. *n.* 5.

Verus procurator, titulus, tutor, opponuntur falsis, *l.* 14. *D. de solution. l. ult. C. de usucap. pro hered. l.* 1. §. 1. *l.* 10. *D. quod fals. tut. auct.*

VESANUS, qui sine sanitate est, *l.* 242. §. 3. *D. de verb. signif.* Ve enim particula ut augendae aliquando, ita minuendae rei his valet. Gell. *lib.* 5. *Noct. Attic. c.* 12.

VESICAM vitiosam habens redhiberi potest *l.* 14. §. 4. *D. de Ædil. edict.*

VESPERAE; una ex horis ecclesiasticis, quae sub vesperam dicitur; quam eamdem esse eum *lucernarie* volunt viri docti; quia dum lucernae accendebantur, preces vespertinae recitari solebant. Duodecimae horae etiam adpellantur, in *Concil. Turon. c.* 4 quia ultima diei hora recitabantur, vel in memoriam ultimae coenae,

a Christo institutæ, vel Christi hac hora de cruce depositi: & ideo quinque psalmi, in memoriam Christi vulnerum recitantur. Sed postea ecclesia constituit, ut post nonam decantarentur, quò plures de populo adesse possint.

VESPERTINIS temporibus in publico esse magistratibus inconveniens est, *l.* 2. §. 31. D. *de orig. jur.*

VESPILLO. Vid. *Vispellio.*

VESTIARIUM, pro vestitu *l.* 83. *D. condit. & demonstr. l.* 3. § 4. D. *si cui plusquam per leg. Falcid.* & alibi.

At *Vestiarium* in postremis libris Codicis, & in Notitia Imperii Rom. accipe, in quo vestes principis conduntur, & reponuntur. Moseopul. ἐν συλλογῇ Ἀττικῶν ... Βεστιαρίτης, ὁ φύλαξ ... Guil. Tyrius *lib.* 5. *de bello sacro cap.* 15. Quo facto ex imperialibus vestiariis oblata sunt prædicto viro munera in auro, vestibus, vasis & pretiosis lapillis. Huic *vestiario* Comes præponebatur. Erat & *vestiarii sacri* scrinium. Hujusmodi erat etiam *vestiarium* Patriarchii Lateranensis, in quo vide licet sacra Pontificum indumenta, & cetera ad sacra peragenda suppellex, de quo Cæs. Rapson. de *Basilic. & Patriarch. Lateranens. lib.* 4. *cap.* 12. Unde qui ei præpositi & supellectilis hujus custodes erant, *Vestiarii* adpellabantur. Idem *lib.* 3. *cap.* 17. *p.* 264.

VESTIARIUS negotiator, *l.* 45. *D. de oper. libert.* Vestiarii, in *l.* 5. *de institor. actione.* & apud Paull. *lib.* 3. *sent. tit.* 6. §. 58. & 71.

VESTIBULUM quod a Græcis πρόθυρον προπυλαῖον a D. Marco *cap.* 15. & a D. Matth. *c.* 26. πυλὼν adpellatur, est aditus ædium *l.* 19. §. 1. *D. commun. divid.* Cujac. ad *l.* 147. *D. de verb. signif.*

VESTICULA *l.* 18. §. 13. D. *de instruct. vel instrum. legat.*

VESTIGATOR, a vestigiis ferarum, quas indagatur, dicitur, ait Varro *lib.* 4 *de ling. lat. p.* 25. Meminit Cajus in *l.* 14. §. 12. D. *de instruct. vel instrum. legat.* Is a Lucano *lib.* 4. *Pharsal. v* 440. hac paraphrasi signatur: Nec creditur ulli Silva cani, nisi qui presso vestigia rostro Colligit.

E VESTIGIO *l.* 35. D. *de negot. gestor.*

VESTIMENTUM Vestimentorum esse, Ulpianus ait, omnia lanea, lineaque vel serica, vel bombycina, quæ induendi, præcingendi, amiciendi, insternendi, injiciendi, accumbendique caussa parata sunt *l.* 23. §. 1. *D. de aur. arg. legat.* Vestimentumque id accipitur, quod detextum est, etsi defectum non sit, id est, si consummatum sit, non etiamsi nondum pertextum, vel detextum in tela adhuc sit.

Vestimentorum autem quædam *virilia* sunt, quæ scilicet ipsius patris familias caussa parata sunt, & quæ ad usum virilem salvo pudore attinent. Muliebria vero, quæ ad usum matris familias spectant, quibus vir non facile uti potest sine vituperatione; veluti stolæ, pallia, tunicæ, capitia, zonæ, mitræ *l.* 23. §. 2. D. *eod. tit. l.* 127. D. *de verb. signif.* Paull. *lib.* 3. *sent. tit.* 6. §. 80. 81. Et Varro *lib.* 9. *de ling. lat. p.*131. Tunicam virilem, & muliebrem dicimus, ait, non eam, quam habet vir aut mulier, sed eam, quam habere ex instituto debet. Potest enim muliebrem vir, & virilem mulier habere, ut in scena ab actoribus haberi videmus: sed eam muliebrem dicimus, quæ de eo genere est, quo indutæ mulieres ut uterentur, est institutum.

tum. Mentem autem legantis hac in re inspiciendum esse Pomponius in *l.* 33. *D. de aur. arg. legat.* scribit, ut si testator solitus fuerit uti quadam veste, quæ etiam mulieribus conveniens est, ea virilis adpellatione contineatur. *Vestis* plane absoluta adpellatione tam virilis, quam muliebris, & scenica, etiamsi tragica & citharœdica sit, continetur *l.* 127. *D. de verb. signif. l.* 15. §. 5. *D. de usufruct.*

Est & tertium *vestimentorum* genus, *communium* puta, quibus promiscue utitur mulier cum viro *l.* 23. §. 2. *D. de aur. arg. legat.* Quo pertinet, quod Pomponius ait *l.* 4. *D. de donat. int. vir. & ux.* Si vir uxoris, aut uxor viri vestimentis usus vel usa fuerit, valere donationem. Vestimenta autem, quæ sui nomine confecit uxor muliebria, mulieris esse; sed viri nomine vestimenta confecta virilia, viri esse. Idem respondet *l.* 31. §. 1. C. *eod. tit.* Vide quæ de ejusmodi promiscui usus vestimentis observavit Guil. Forner. *lib.* 1. *selection. cap.* 1.

Hæc de divisione *vestimentorum* in virilia, muliebria & communia. Muliebres vestes iterum in ancillares, meretricias & matrum familias distinguuntur in *l.* 15. §. 15. D. *de injur.* Ubi vestis *matrisfamilias* est stola, id est, tunica talaris, cui adsuta instita & palla. Vestis *meretricia* brevis tunica ad instar virilium, & toga. Vestis *ancillaris* tunica brevior ad medium crus pertingens, nulla adsuta instita, nec toga injecta, quo ipso a meretricibus distinguebantur. Vid. Octav. Ferrar. *Part.* 1. *lib.*3. *cap.* 23. *p.* 125. Hein.

Sunt præterea etiam vestimenta *puerilia*, quæ ad nullum alium usum pertinent, nisi puerilem *l.* 23. §. 2. *D. de aur. arg. legat.* Sunt & familiarica, quæ ad familiam vestiendam parata sunt, *ibid.*

V E S T I S an vestimentum legetur, nihil interest, *l.* 23. & 33. D. *de aur. arg. legat.* Ejusque absoluta adpellatione tam virilis quam muliebris continetur *l.* 127. *D. de verb. signif. l.* 15. §. 5. D. *de usufruct.*

Vestes etiam ex pellibus constare, ait Ulpianus in *l.* 23. §. 3. *D. de aur. arg. legat.* quum & tunicas & stragula pellicea nonnulli habeant *l.* 24. *D. eod. tit.* Adparet autem ex *l.* 25. *D. eod. tit.* non de Romanorum, sed barbarorum vestitu eum sentire, ut observavit Strauchius *dissert.* 2. *ad Tacit. Germ. cap.* 3. §. *ult.* Romanos enim pelliceis vestibus non usos esse, ex Varrone *de re rustica lib.* 2. *cap. ult. constat.*

Vestis militaris, de qua est *tit. C. Th. de vest. milit.* Hujus meminit Veget. *lib.* 2. *cap.* 19. Nec aliquibus, inquit, milites institui deputabantur obsequiis, nec privata iisdem negotia mandabantur: siquidem incongruum videbatur Imperatoris militem, qui veste & annona publica pascebatur, utilitatibus vacare privatis.

Vestis sacræ Comes. Vid. supra *Comes sacræ vestis*.

De *scenicis vestibus*, quarum in *l.* 127. *D. de verb. signif.* & *l.* 15. §. 5. *D. de usufr.* fit mentio, quæve varii erant generis, quædam dixit Guil. Forner. *Selection.* *l.* 21. Hein.

V E T A R E etiam dicitur qui ignorat, hoc est, qui non consentit *l.* 48. §. 3. D. *de furt.*

Vetari minori 20. annis, & permitti majori 20. annis differunt, *l.* 1. D. *de manumiss.*

Vetitus rationes reddere servus, *l.* 119. D. *de legat.* 1. Per enallagen subjectorum, pro eo, quod dicendum fuisset: heres vetitus fuit, ne a servo rationes exigeret, *l.* 23. §. 2. *D. de penul. legat.*

Vetari testamento tutor esse *l.* 8. *D. de testam. tut. l.* 114. §. 14 D. *de legat.* 1.

VETAVERIT foetus, pro hebetaverit, in *l.* 2. *C. de censitor. & peraequator.* scriptum est: quemadmodum patet ex *l.* 1. *C. Th. eod. tit.*

VETERARIUS dicitur, qui justam missionem legitimis impletis stipendiis consequutus est, *tit.* D. *de veteran. tit. C. de excusat. veteran.* & passim. Justiniaeus in §. 1. *Inst. quib. non est permiss. fac. testam.* etiam dimissis militibus, id est, veteranis, est concessum. Veteranis habitus, honor, *l.* 5. *C. de poen.* Vetus Glossat. Graecum: Veteranus, ὁ πεπαλαιωμένος καὶ ἀφεθεὶς τῆς στρατείας Vicena olim stipendia legitima. Suidas: Βετηρανὸς παρὰ Ῥωμαίοις, ὁ ἀπολυθεὶς τῆς στρατείας, Ἔτι εἰκοσαετὴς δὲ ἤτοι εὔγηρον. Veteranus Romanis dicitur, qui solutus est militia. In vicesimum autem annum solent merere. Sed id parum servatum sub Imperatoribus. Apud Tacitum enim *lib.* 1. *Annal. cap.* 17. Percennius tricena aut quadragena stipendia senes, & plerosque truncato ex vulneribus corpore tolerare, queritur. Hein.

Veterani diversorum officiorum: *l.* 46. *C. Theod. de curs. publ.* pro emeritis officialibus. Reinef. *Class.* 1. *Inscript.* 25. *p.* 53.

VETERATOR servus, in edicto aedilitio, non spatio serviendi, sed genere & caussa aestimatur. Nam quicumque ex novitiis, venalitiorum alicui ministerio praepositus fit, *veteranorum* numero erit *l. ult.* §. 2. *D. de adilit. edict.* Praecipiunt Aediles, ne *veterator* pro novitio veneat, *l.* 37. D. *eod. tit.* In vectigalium tamen caussa, *veterana mancipia* intelliguntur, quae anno continuo in urbe servierunt *l.* 16. §. 3. D. *de publican. & vectig.*

Veterator est etiam ob id, si liberalibus studiis eruditus sit. Ita Florentiae legitur, in *l. ult. in fin.* D. *de adilit. edict.* secus ac in synopsi Basilicorum: ἢ καὶ ἀπὸ παιδευθεὶς ἐλευθερίοις σπουδάσμασι κατ' αὐτὸ τοῦτο βετεράνος ἐστιν. *Nec ob id, quod liberalibus studiis eruditus sit, veterator est.* Florentina lectio facile vincit. Mancipia enim, quae rudia erant, simpliciora esse, & ad ministeria aptiora & dociliora videbantur; & ad omne ministerium habilia *l.* 37. D. *de adilit. edict.* Quo ipso nomine novitii veteratoribus praeferebantur. Conf. Carol. Labb. *Observ. & emendat. ad Synops. Basil. p.* 44. Hein.

Festus sane, aliique Grammatici *veteratorem* versutum, & callidum interpretantur. Donat. *ad Terent. Andr. II.* 6 *v. penult.* Veterator est vetus in astutia, & qui in omni re callidus est.

VETERINARIUS, mulo medicus *l. ult.* D. *de jur. immunit.* Columell. *lib.* 6. *cap.* 8. *lib.* 7. *cap.* 5. *lib.* 2. *cap.* 1. & veterinatia medicina, apud eumdem *lib.* 7. *cap.* 3.

VETUS jus in libris nostris varie accipitur. Hinc forma veteris juris, in *l.* 1. §. *ult. C. si cert. pet.* legem XII. Tab. significat, ut adparet ex *l. ult. C. de heredit. action. l.* 25. §. 13. *D. famil. ercisc. l.* 1. *C. de except. l.* 26. *C. de pact.* Sic enim XII. Tabulae significantur in *princ. Inst. de bonor. possess.* Interdum vero *jus vetus* intelligitur, quodcumque ante novam aliquam legem, vel constitutionem obtinuit, ut in *l.* 2. §. 20. *D. ad SC. Tertullian. l.* 2. *C. eod tit* jus vetus est, quod ante SC. Tertullianum servabatur. Similique modo in *l.* 32. §. 20. D. *de donat int. vir. & ux.* Vetus jus est, quod ante orationem Antonini in usu erat. In *l.* 8. §. 1. D. *de reb. cor.*

tor. qui, sub tut.. Vetus jus intelligendum est, quod orationem Severi antecessit, quæ prædia eorum, qui sub tutela curave essent sine decreto alienari obligarive prohibuit. Vid. *Antiquum jus*.

VETUSTAS, in libris nostris infinitum tempus, id est, quod hominum memoriam excedit, significat *l.* 1. §. *ult. l.* 2. §. *ult. D. de aqu. & aqu. pluv. l.* 14. *C. de aquæduct.*

Vetustas etiam pro X. aut XX. annorum spatio accipitur, ut adparet ex *l. ult. in fin. D. de aqu. & aqu. pluv.* cui junge *l.* 1. *C. de servitut.* Add. Harmenopol. *lib.* 2. *tit.* 4. & Cujac. *l.* 14. *D. de servitut.*

Vetustatis auxilium opponitur temporis præscriptioni. *l. ult. C. de fund. rei privat.* ubi vid Cujac. in *l.* 5. *C. de præscript* 30. *annor.*

Vetustas vinearum *l.* 15. §. 5. *D. locati*. Cur de vatustate vinearum conquerenti colono remissio negata? Caussam peroravit Menag. *Amœnit. jur. civ. cap.* 9. ubi eleganter docet, & generosius vinum ferre vites vetustas, & easdem μακρόβιος esse, quin immortales. Rationem reddit Theophrastus *Hist. plantar. IV.* 14. [Greek text illegible] Vites omnium maxime longævas quidam putant, quoniam non alias creent, sed ex repleantur. Hein.

VEXARI adversarium *l.* 2. *D. de alien. judic. mut.* annonam *l.* 6. *D. de extraord. crim.* argentarios *l.* 6. §. 2. *D. de edend.* corpora aut ossa *l.* 38. *D. de religios. l.* 3. §. 4. *D. de sepulc. viol.* judices *l.* 13. §. 4. *D. de hered. pet.* judiciis: *ibid.*

VEXILLATIO, equitum ala. Vegetius *lib* 2. *cap.* 1. Vexillationes equitum alas, dici ab eo, quod velis, id est flammulis utantur. Quo postremo verbo Leo Imperator in libro *de re militari* non semel utitur. Ita accipe vexillationes, in *l.* 2. *C. de heredib. decurion. l.* 9. *C. quand. provoc. non est necess. l.* 8. *C. de erogat. milit. l. ult. C. de his, qui non implet. stip. annon. l.* 1. *C. Th. de bon. milit.* & in Notitia *Imp. Rom.* Apulei. *lib.* 7. *de Asin. aur.* Sunt autem vexillationes equitum, quemadmodum legiones proprie peditum erant, Gothofred. *ad l.* 22. *C. Th. de erogat. milit. annon. lib.* 7. *tit.* 4.

VIA, interdum jus eundi, agendi, & ambulandi significat: Nam iter & actum in se via continet *l.* 1. *pr. l.* 7. *D. de servit. præd. rust. l.* 14. §. 1. *D. de acceptil.* Dicitur autem *via* quasi *vehia*, quod vehendo teratur, ut Varro *lib* 4. *de lingu. Lat.* Via enim, ut Isidorus *lib.* 15. *cap. ult.* scribit, est, qua ire vehiculum potest. Hujus latitudo lege XII. Tabularum definita est, in porrectum pedes VIII. in anfractum pedes XVI. *l.* 8. *D. de servit. præd. rust.* Hunc locum transcripsit Laurentius *ad Phædr. lib.* 3. *fabul. in prolog. p.* 14. ubi Rittershusius bene ostendit, quid discriminis sit inter viam & semitam, in illo Phædri versu: *Ego illius semita feci viam*: nimirum quod latior sit via, semita angustior, ut in illo Ciceronis *lib.* 1. *de divination. qui sibi semitam non sapiunt, aliis monstrant viam*. Quid autem different *via*, actus, iter, copiose exponit Menag. *Amœn. jur. civ. cap.* 37.

Viæ alias itinera significant, quibus publice commeatur. *Viarum* autem quædam publicæ sunt quædam privatæ *l.* 2. §. 22. *D. ne quid in loc. publ. l.* 38. *D. de adquir. rer. dom.* Publicas vias Isidorus *lib.* 15. *cap. ult.* definit, quæ in solo publico sunt, per quas iter populo patet, quæ ad ma-

Vetari testamento tutor esse *l.* 8. D. *de testam. tut. l.* 114. §. 14. D. *de legat.* 1.

Vetaverit foetus, pro hebetaverit, in *l.* 2. *C. de censitor. & peræquator.* scriptum est: quemadmodum patet ex *l.* 1. *C. Th. eod. tit.*

Veterarius dicitur, qui justam missionem legitimis impletis stipendiis consequutus est, *tit. D. de veteran. tit. C. de excusat. veteran* & passim. Justinianus in §. 1. *Inst. quib. non est permiss. fac. testam.* etiam dimissis militibus, id est, veteranis, est concessum. Veteranis habitus, honor, *l.* 5. *C. de pæn.* Vetus Glossar. Græcum: Veteranus, *ὁ πεπαλαιωμένος καὶ ἀφεθεὶς τῆς στρατείας.* Vicena olim stipendia legitima. Suidas: *Βετερανὸς παρὰ Ῥωμαίοις, ὁ ἀπολυθεὶς τῆς στρατείας. Ἐπὶ εἰκοσαετίαν δὲ ἤτοι ἐστρατευμένον.* Veteranus Romanis dicitur, qui solutus est militia. In vicesimum autem annum solent merere. Sed id parum servatum sub Imperatoribus. Apud Tacitum enim *lib.* 1. *Annal. cap.* 17. Percennius tricena aut quadragena stipendia senes, & plerosque truncato ex vulneribus corpore tolerare, queritur. Hein.

Veterani diversorum officiorum: *l.* 46. *C. Theod. de curs. publ.* pro emeritis officialibus. Reines. *Class.* 1. *Inscript.* 25. *p.* 53.

Veterator servus, in edicto ædilitio, non spatio serviendi, sed genere & caussa æstimatur. Nam quicumque ex novitiis, venalitiorum alicui ministerio præpositus sit, *veteranorum* numero erit *l. ult.* §. 2. *D. de ædilit. edict.* Præcipiunt Æ*diles, ne veterator* pro novitio veneat, *l.* 37. D. *eod. tit.* In vectigalium tamen caussa, *veterana mancipia* intelliguntur, quæ anno continuo in urbe servierunt *l.* 16. §. 3. D. *de publican. & vectig.*

Veterator est etiam ob id, si liberalibus studiis eruditus sit. Ita Florentiæ legitur, in *l. ult. in fin.* D. *de ædilit. edict.* secus ac in synopsi Basilicorum: *ἢ μὴ οὐδὲ παιδευθεὶς ἐλευθερίας σπουδάσματα κατ' αὐτὸ τοῦτο ἐμπειρότερος ἐστί: Nec ob id, quod liberalibus studiis eruditus sit, veterator est.* Florentina lectio facile vincit. Mancipia enim, quæ rudia erant, simpliciora esse, & ad ministeria aptiora & dociliora videbantur; & ad omne ministerium habilia *l.* 37. D. *de ædilit. edict.* Quo ipso nomine novitii veteratoribus præferebantur. Conf. Carol. Labb. *Observ. & emendat. ad Synops. Basil. p.* 44. Hein.

Festus sane, aliique Grammatici *veteratorem* versutum, & callidum interpretantur. Donat. *ad Terent. Andr. II.* 6 *v. penult.* Veterator est vetus in astutia, & qui in omni re callidus est.

Veterinarius, mulo medicus *l. ult.* D. *de jur. immunit.* Columell. *lib.* 6. *cap.* 8. *lib.* 7. *cap.* 5. *lib.* 2. *cap.* 1. & veterinaria medicina, apud eumdem *lib.* 7. *cap.* 3.

Vetus jus in libris nostris varie accipitur. Hinc forma veteris juris, in *l.* 1. §. *ult. C. si cert. pet.* legem XII. Tab. significat, ut adparet ex *l. ult. C. de hered. action. l.* 25. §. 13. *D. famil. ercisc. l.* 1. *C. de except. l.* 26. *C. de pact.* Sic enim XII. Tabulæ significantur in *princ. Inst. de bonor. possess.* Interdum vero *jus vetus* intelligitur, quodcumque ante novam aliquam legem, vel constitutionem obtinuit, ut in *l.* 2. §. 20. *D. ad SC. Tertullian. l.* 2. *C. eod. tit.* jus vetus est, quod ante SC. Tertullianum servabatur. Similique modo in *l.* 32. §. 20. D. *de donat. int. vir. & ux.* Vetus jus est, quod ante orationem Antonini in usu erat. In *l.* 8. §. 1. D. *de reb. cor.*

tor. qui sub tut. Vetus jus intelligendum est, quod orationem Severi antecessit, quæ prædia eorum, qui sub tutela curave essent, sine decreto alienari obligarive prohibuit. Vid. *Antiquum jus*.

VETUSTAS, in libris nostris infinitum tempus, id est, quod hominum memoriam excedit, significat *l.* 1. §. *ult. l.* 2. §. *ult. D. de aqu. & aqu. pluv. l.* 14. *C. de aquæduct.*

Vetustas etiam pro X. aut XX. annorum spatio accipitur, ut adparet ex *l. ult. in fin. D. de aqua & aqu. pluv.* cui junge *l.* 1. *C. de servitut.* Add. Harmenopol. *lib.* 2. *tit.* 4. & Cujac. *l.* 14. *D. de servitut.*

Vetustatis auxilium opponitur temporis præscriptioni *l. ult. C. de fund. rei privat.* ubi vid. Cujac. in *l.* 5. *C. de præscript.* 30. *annor.*

Vetustas vinearum *l.* 15. §. 5. *D. locati.* Cur de vetustate vinearum conquerenti colono remissio negata? Caussam peroravit Menag. *Amœnit. jur. civ. cap.* 9. ubi eleganter docet, & generosius vinum ferre vites vetustas, & easdem μακροβίους esse, quin immortales. Rationem reddit Theophrastus *Hist. plantar. IV.* 14. τινες φασι τας αμπελους μακροβιωτατας ειναι, τω μη φυειν ετερας, αλλ' εξ αυτων και συνανατελλεσθαι. Vites omnium maxime longævas quidam putant, quoniam non alias creent, sed ex repleantur. Hein.

VEXARI adversarium *l.* 2. *D. de alien. judic. mut.* annonam *l.* 6. *D. de extraord. crim.* argentarios *l.* 6. §. 2. *D. de edend.* corpora aut ossa *l.* 38. *D. de religios. l.* 3. §. 4. *D. de sepulc. viol.* judices *l.* 13. §. 4. *D. de hered. pet.* judiciis: *ibid.*

VEXILLATIO, equitum ala. Vegetius *lib.* 2. *cap.* 1. Vexillationes equitum alas, dici ab eo, quod velis, id est flammulis utantur. Quo postremo verbo Leo Imperator in libro *de re militari* non semel utitur. Ita accipe vexillationes, in *l.* 2. *C. de heredib. decurion. l.* 9. *C. quand. provoc. non est necess. l.* 8. *C. de erogat. milit. l. ult. C. de his, qui non implet. stip. annon. l.* 1. *C. Th. de bon. milit.* & in Notitia *Imp. Rom.* Apulei. *lib.* 7. *de Asin. aur.* Sunt autem vexillationes equitum, quemadmodum legiones proprie peditum erant. Gothofred. *ad l.* 24. *C. Th. de erogat. milit. annon. lib.* 7. *tit.* 4.

VIA, interdum jus eundi, agendi, & ambulandi significat. Nam iter & actum in se via continet *l.* 1. *pr. l.* 7. *D. de servit. præd. rust. l.* 14. §. 1. *D. de acquir.* Dicitur autem *via* quasi *vehia*, quod vehendo teratur, ut Varro *lib* 4. *de lingu. Lat.* Via enim, ut Isidorus *lib.* 15. *cap. ult.* scribit, est, qua ire vehiculum potest. Hujus latitudo lege XII. Tabularum definita est, in porrectum pedes VIII. in anfractum pedes XVI. *l.* 8. *D. de servit. præd. rust.* Hunc locum transcripsit Laurentius *ad Phædr. lib.* 3. *fabul. in prolog. p.* 14 ubi Rittershusius bene ostendit, quid discriminis sit inter viam & semitam, in illo Phædri versu: *Ego illius semita feci viam*: nimirum quod latior sit via, semita angustior, ut in illo Ciceronis *lib.* 1. *de divination. qui sibi semitam non sapiunt, aliis monstrant viam.* Quid autem differant *via*, actus, iter, copiose exponit Menag. *Amœn. jur. civ. cap.* 37.

Via alias itinera significant, quibus publice commeatur. *Viarum* autem quædam publicæ sunt quædam privatæ *l.* 2. §. 22. *D. ne quid in loc. publ. l.* 38. *D. de adquir. rer. dom.* Publicas vias Isidorus *lib.* 15 *cap. ult.* definit, quæ in solo publico sunt, per quas iter populo patet, quæ ad ma-

mare vel ad oppida pertinent. Hæ & prætoriæ dicuntur, & consulares & βασιλικαι, & militares *l.* 2. §. 22. D. *ne quid in loc. publ.* *l. ult.* D. *de itin. publ.* & apud Curtium *lib.* 5. *cap.* 13. Sicul. Flacc. *de condition. agror. pag* 9. Viarum, ait, non omnium una eademque conditio est, nam sunt viæ publicæ regales, quæ publice muniuntur, & auctorum nomina obtinent. Nam & curatores accipiunt, & per redemtores muniunt. Hygin. *de limit. constit.* p. 163. Quibusdam, ait, coloniis D. M. ita continuerunt, uti viam consularem transeuntem per coloniam contineret.

An distinguendæ sint viæ *militares*, & *consulares* vel *prætoriæ*, non adeo expeditum est. Pro iisdem habere videntur Livius *lib.* 44. *cap.* 43. Curt. *lib.* 5. *cap.* 13. Sueton. *in August. cap.* 49. *Scriptor. rei agrar. p.* 146. 254. Eumen. *in gratiar. act. cap.* 7. Contra diversas eas vias esse innuere videtur Constantinus M. Imp. *l.* 4. *C. Theod. de curs. publ.* Sed litem hanc ita componit Ev. Otto *de tutel. viar. II* 2. *p.* 339. ut omnes quidem militares publicas, id est, consulares, prætoriasve fuisse existimet, non autem omnes publicas pro militaribus habeat, sed eas tantum, quæ vel ceteras latitudine superarint, vel a milite, ne otio languescerent, stratæ sint. Hein.

Interdictum de *via* publica & itinere publico, prohibitorium, & populare est, ne vis fiat ei, qui viam publicam, iterve publicum aperire, & reficere velit, dum tamen ne ea via, idve inter deterius fiat *l.* 1. *D. de via publ.*

Privatæ *viæ*, quæ & agrariæ dicuntur, dupliciter accipiuntur: vel eæ, quæ sunt in agro, quibus imposita est servitus, ut ad agrum alterius ducant. Vel eæ, quæ ad agros ducunt, per quas omnibus commeare licet, in quas exitur de via consulari *l.* 2. §. 23. *D. ne quid in loc. publ.*

Sunt & *vicinales viæ*, quæ in vicis sunt, vel in vicos ducunt *l.* 2. §. 22. D. *eod. tit.* quæ, si non ex collatione privatorum fiant, publicarum loco habentur. *ibid.* Sed inter eas & ceteras militares hoc interest, quod *militares* exitum ad mare, aut in urbes, aut in flumina publica, aut ad aliam viam militarem habeat. *Vicinalium* vero pars in militarem exitum habent, pars sine exitu intermoriuntur *l. ult. D. de loc. & itin. publ.* Et ita *vicinales vias* accipe apud Senec. *lib.* 5. *de benef. cap. pen* & apud Frontin. *lib.* 2. *de aquæduct.* & in §. 5. *Inst. de leg. Aquil.* ubi Theophil. *Publica* μεν εστιν οδος, ita, ητις και μιλιτασια λεγεται, παρα δε τοις ελλησι βασιλικη, η παντες ανθρωποι κεχρηνται επι διαφορους απιοντες τοπους, *vicinalis* δε η επι κωμας αγουσα. Vicus γαρ η κωμη· δια ταυτης γαρ βαδιζει μας ητι τον κωμην απιων. Publica via est, quæ & militaris dicitur, apud Græcos βασιλικη, qua omnes homines in diversa loca euntes utuntur, Vicinalis vero est, quæ in vicos ducit, dicta a vico, quem Græci, κωμην vocant. Per hanc enim transit omnis, qui in vicum abit. Vet. Glossar. Græcum: Vicinalis via, οδος η επι κωμην αγουσα. Sicul. Flacc. *de condit. agror. p.* 9. Vicinales autem viæ, quæ de publicis divertuntur in agros, & sæpe ad alteras publicas perveniunt, aliter muniuntur in pagos; id est, per magistros pagorum, qui operas a possessoribus ad eas tuendas exigere soliti sunt, ut comperimus, unicuique possessori per singulos annos certa spatia adsignantur, quæ suis impensis tueantur.

Via clivosa, mollis, aspera, angustior, latior, palustris, sicca, lon-

ongior, altior, humilior *l. 9. §. ult. D. si servit. vind. l. 23. D. de servit. præd. rust.* In viam terrenam glaream injicere, aut sternere viam lapide, vel lapide stratam terrenam facere *l. 1. §. 2. D. de via publ. & itin. publ. resic.* Viarum curam Romæ gerebant quatuorviri *l. 2. §. 30. D. de orig. jur.*

Viam aperire, ait Ulpian. in *l. 1. D. de via publ.* est ad veterem altitudinem, latitudinemque restituere. Sed & purgare refectionis portio est. Purgare autem proprie dicitur ad libramentum proprium redigere, sublato eo quod superest. Reficit enim & qui aperit, & qui purgat, & omnes omnino, qui in pristinum statum deducunt.

Via juris metaphorice, in *l. 22. D. quæ in fraud. creditor.*

VIATICUM, sumtus itineris. Græce ἐφόδιον dicitur, auctore Gellio *lib. 17. cap. 8. l. 36. D. ad municipal.* & passim. Impendia ad iter explicandum necessaria in *l. 7. D. ad SC. Trebell.*

Ad sumtum etiam destinatam quamcumque pecuniam *viaticum* vocant *l. 17. D. de reb. credit.* Vid. Harmenopul. *p. 25. Viaticum* quod ad sumtum pater filio destinaverat, ἐφοδιασμὸν dixit Ulpianus in *l. 18. §. ult. D. de judic.*

VIATOR, pro eo, qui iter facit *l. 5. & 6. §. 3. D. naut. caupon. stabul.*

Viator, pro adparitore *l. ult. D. de judic. l. 5. §. 27 D. ut possess. legat. l. 5. §. 13 D. de reb. eor. qui sub tut.*

VIATORIUM argentum Vid. *argentum*.

VICANEUS, qui ex eodem vico vel pago est *l. 4. D. de censib.* tit. *C. ut null. ex vican.*

VICARIUS, qui vicem alterius gerit *l. 4. §. 4. l. 13. D. de legation. l. un. C. ut omn. jud.* Scholiast. *Horat. III, Carm. 24. v. 25.*

Vicarius, in *l. 37. § 1. D. de pecul.* interprete Theophilo in *§. 4. Inst. quod cum eo, qui in al. pot. & §. 17. Inst. de legat.* servus dicitur inferioris notæ & ipsius ordinarii servi servus, οἰκέτου οἰκέτης. Sic *vicarius* a servo datus, hoc est, substitutus in locum eius, qui manumittitur, in *l. 1. C. de serv. reip.* & vicarius servus, in *l. 13. D. de contrah. emtion.* & aliis multis locis. Vetus Glossar. Græcum: ὁ δοῦλος καὶ ὁ ποτ' ... ὁ ἐκ ... Aliud Glossar. ὁ ... Et Vet. Glossar. Lat. qui suo ordinario subministrat, & qui, ut cujuscumque vicem gerant constituuntur. Apud Gruter. *Inscrip. pag. 580. 10.* memoratur *Tib. Claudii Aug. servi arcarii vicarium* Vicarii vicarius *l. 6. §. 3. l. 23. D. de pecul. legat.*

Erant etiam *Vicarii* provinciarum, qui vices præfectorum prætorio in diœcesibus gerebant *l. 3. C. de canon. largition. titul.* Veluti in præfectura prætoriana Orientis tres erant vicarii; quorum fit mentio, in *l. ult. C. de diversf. offic. lib. 12.* Unus diœceseos Asianæ, qui provincias octo administrabat, Pamphiliam, Lydiam, Cariam, Lyciam, Lycaoniam, Pisidiam, Phrygiam salutarem. Alter erat *vicarius* diœceseos Ponticæ, sub cujus dispositione erant provinciæ undecim, Bithynia, Galatia, Paphlagonia, Honorias, Galatia salutaris, Cappadocia utraque, Helenopontus, Pontus Ptolemoniacus, Armenia prima & secunda. Tertius erat vicarius Thraciarum, cui suberant Thracia, Hæmimontus, Rhodope, Mœsia Secunda, Scythia. In parte vero Occidentis, *Vicarius* unus erat urbis Romæ, cujus fit mentio apud Cassiodor. *lib. 4 Varior. epist. 41.* cui suberant consulares & correctores Italiæ & Præsides Sardiniæ; Corsicæ, Valeriæ. Alter

ter verò erat ante Justiniani tempora *vicarius* Africæ, *in iscript. l. 16. C. de rescin. vend.* In epistola præfectorum prætorio *in Actis Concilii Arelatensis*, cui suberant consulares Byzantii, & Numidiæ, & præsides quoque Tripolitanæ & Mauritaniæ utriusque. Tertius erat *Vicarius* Hispaniarum, cujus fit mentio in inscription. *l. ult. C. quor bonor. l. 16. C. de donat. ante nupt.* & apud Sulpitium Sever. *lib. 2. Hist. sacr.* Huic suberant consulares Bæticæ, Lusitaniæ, Galliciæ; præsides Tarracensis, Carthaginensis, Tingitaniæ, insularum Balearium. Et hæc ita ante Justinianum obtinuere. Cetèrum Justinianus *Vicarios* Asianæ & Ponticæ diœceseos abrogavit, & utrumque in unicæ provinciæ, nempe Galatiæ Pacatianæ, administrationem commutavit. *Novell. 6. Novell.* 20 Idem *Vicarium* Africæ in propriam præfecturam prætorianam transmutavit.

Vicarius alicujus Prælati, *natus* dicitur, qui vicariatum ejus non ex mandato speciali, sed ex lege vel privilegio, ut officio proprio cohæret, adeoque a principali aut restringi nequeat, atque talis est Archidiaconi vicaria potestas, de qua vide sub art *Diaconus*. Alia vero est *vicariatus* potestas quam sede vacante Episcopali capitulum exercet: alia coadjutoris Episcopo debilitato, vel senio confecto dati.

Sed & *Vicarios* generales & quidem arbitrarios Episcopi constituerunt, tum quod hi sæpe abessent, & multiplici occupationum onere distringeretur: *c. 15. de offic. Judic. ordin.* tum etiam quod Archidiaconis illis graves, & vastissimi diœceseos limites essent. Ipse etiam Innocentius III. in concilio lateranensi eis auctor fuit ut vicarios tales sibi constituerent, *d. c. 15.* Hi autem vices Episcopi in jurisdictione, aliisque juribus sacris, speciatim concessis, supplent. Et hi *vicarii generales* constituuntur vel ad secularia, ubi scilicet Episcopi possident territoria secularia; vel ad ecclesiastica. Atque hi speciatim dicuntur vicarii in spiritualibus *c. 3. de temp ordin. in 6.* inter prælatos relati, & idem auditorium cum Episcopis habentes, a quibus ad Archiepiscopum vel S. Pontificem, non ad ipsum Episcopum adpellatur: *c. 2. de consuetud. in 6. c. 3. de adpellat. in 6.* Est tamen hæc jurisdictio dependens ab episcopi arbitrio, cui rationibus reddendis obnoxii sunt *officiales* seu *vicarii*, quia intra limites ab episcopo præscriptos se continere debent Quocirca generalis commissio officii caussarum cognitionem dumtaxat continet, seu jurisdictionem contentiosam, *c. 2. de offic. vicarii in 6. c. 3. de adpellat. in 6.* cui etiam subsunt Archidiaconi, a quibus ad *vicarios generales* adpellatur, *cit. c. 3. pr.*

Ab his generalibus *vicariis* distinguuntur particulares, vulgo dicti *foranei*, sive *villani*, qui in aliqua diœceseos parte jurisdictionem sacram exercent, sed subordinate & in prima instantia, salvo recursu ad supremum tribunal ecclesiasticum, cui præest *vicarius generalis*.

Dantur utique *vicarii generales* Papales, tum in urbe, cujus potestas extra illam se non extendit, *c. 5. de offic. vicar* tum in patrimonio Petri, quod per vicarios regitur, inter quos eminet Avenionensis.

Dantur etiam Cardinalium, Legatorum, Abbatum, immo etiam Archidiaconorum *vicarii*, qui vices prælatorum in spiritualibus potestatem seu jurisdictionem exercere dicuntur.

Vicarii etiam dicti *beneficiarii* quidam in ecclesiis cathedralibus, qui

qui majoribus missis decantandis & officiis ecclesiasticis peragendis potissimum addicti erant, in eoque vices canonicorum peragebant, unde *canonici vicarii* etiamnum adpellantur, *Concil. Colon. an.* 1310. *c.* 7. *Paris. an.* 1324. *c.* 4 Ejusmodi dignitas seu beneficium vocatur *vicaria.*

Dicuntur porro in ecclesia *vicarii*, qui vices agunt parochi: nec non *vicarii perpetui*, qui in ecclesiis constituuntur, quæ ad monasteria aut collegia canonicorum pertinent: de his est titulus apud Gregor. *IX. & in* 6.

VICARIUS, *a*, *um*. *Vicaria* damna *l.* 3. *C. quo quisq. ordin* opera *l.* 31. *D. de contrah. emt.* Vicaria possessio, custodiæ gratia *l.* 5. §. 1. *D. ut legator. seu fideic.*

VICEDOMINUS, qui vices domini obtinet. Speciatim *Vicedomini ecclesiarum* aut *episcoporum* Græci. οἰκόνομοι ad hoc constituti erant, ut essent qui rerum temporalium ad ecclesias pertinentium curam gererent, quamdiu episcopi, quorum vices agebant, rebus spiritualibus & divino officio vacabant. Habuit ecclesia Rom. suos *Vicedominos*, qui a Pontifice ex ordine cleri, & aliquando ex episcopali constituebantur, viri prudentes & rerum gerendarum peritia insignes, quibus episcopii vel palatii Lateranensis cura & administratio committebatur, in gubernanda domo, suscipiendis hospitibus & domesticorum caussis rognoscendis: Interdum Pontifices *Vicedominos*, seu vicarios suos constituebant, qui vice sua episcopos in ecclesiis ordinarent: *Anastas. in Virgilio & Constantino*; Ædes hujus Vicedomini Rom erant in palatio Lateranensi, eæque *Vicedominium* dicebantur: Gregor. Magn. *lib.* 1. *ep.* 11. Episcopi ipsi eligebant *Vicedominos*; qui ipsorum res strenue tutarentur & vassallorum seu clientum ecclesiæ suæ caussas judicio dirimerent: *Anastas. in Steph. IV.* Abbates etiam habuere ex ordine cleri *Vicedomines*, qui interdum iidem qui advocati: Gregor. M. *lib* 9. *ep.* 66. Memorantur quoque Abbatissarum *Vicedomni* & Eginhard. *ep.* 12. 14 23 & Capit. Car. M. *an.* 802. *c.* 13. Singulis denique episcopis, abbatibus aut abatissis, duos habere advocatos sive vicedominos licitum fuit, quorum alter caussam procuraret, alius sacramentum sive jusjurandum, si necesse fuerit, præstaret. Capit. Car. M. *lib.* 2. *cap.* 38. Inter alia eorum munera etiam hoc erat curare ut morientium episcoporum res ab iis relictæ in tuto essent, neque domus eorum expilarentur.

VICELLIA lex. Vid. *Visellia*.

VICEM continere *l.* 37. §. 1. *D de oper. libert.* obtinere *l.* 34. *D. de usur.* Vicem referre, id est, compensare *l. un. pr. C. de suffrag.* Vicem repræsentari actionum *l.* 20. D. *rem rat. hab.* sustinere *l.* 25. *D. ad municipal.* tueri *l.* 4. *C. ad leg. Fab. de plag.*

Ad *vicem* naturalis habere *l.* 5. *C. de adoption.* ad vicem magistri equitum institutum *l. un. pr. D. de offic. pref. præt.*

In *vicem* dotis adscriptum *l.* 2. *D. de dot. præleg.* In *vicem* succedere *l.* 1. *C. si in caus. judic.*

Vice cautionis in possessione esse *l.* 15. §. 30. *D. de damn. infect.* Vice codicillorum valere *l.* 3. *D. de testam. milit.* Vice legatorum fungi *l.* 3. §. 17. *D. de bon libert.*

Vice mutua dare *l.* 28. D. *de præscript. verb.*

Vice alterius postulare id est, ejus nomine *l.* 13. §. 14. *D. de damn. infect.*

Vi-

Vices pro vicissitudine. Sic: *Vices* temporum *l.* 2. *D. qui ord. in bon possess.*

Vicesima hereditatium, vectigal fuit ab Augusto ad subsidium ærarii, oneraque bellorum Lege Julia extraneis heredibus irrogatum. Cujus fit mentio, in *l. ult. C. de edict. D. Hadriani toll.* & apud Paull. *lib.* 4. *Sent. tit.* 6. & apud Plin. *Panegyr. cap.* 37. & Dion. *lib.* 55. *p.* 565. De legibus autem *vicesimæ* primus scripsit Aul. Ofilius auctore Pomponio, in *l.* 2. §. 44. D. *de orig. jur.* Scripserat & de *vicesima hereditatium* Æmilius Macer libros duos ut ex Inscriptionibus satis multis probatur Historiam autem *Vicesimarii* hujus vectigalis accurate tradidit Ezech. Spanhem. in *Orb. Rom. Exercit.* 2. *cap.* 4. *p.* 140. Tulit autem ea lege Augustus ut quæ hereditates, legata & donationes mortis caussa ad alienos, aut locupletes pervenirent, earum pars vicesima ad fiscum pertineret. Ut testamenta in municipiis, coloniis, oppidis, præfectura, vico castello, conciliabulo facta, in foro vel basilica, præsentibus testibus, vel honestis viris inter horam secundam & decimam diei recitentur, exemploque sublato, ab iisdem rursus magistratibus obsignato, quorum præsentia constat apertum, ut testamentum statim post mortem testatoris aperiatur, hoc est, a præsentibus intra triduum, vel quinque dies, ab absentibus quoque intra eos dies, cum supervenerint, ut testes, vel maxima pars eorum adhibeantur, qui signaverint testamentum, ita ut agnitis signis rupto lino aperiatur & recitetur: atque ita describendi exempli fiat potestas, ac deinde signo publico obsignatum in archivium redigatur, ut si quando exemplum ejus intercidenit, sit unde peti possit. Dio *lib.* 18. & Paull. *Sentent. lib.* 4. *tit.* 6.

Vicinalis via. Vid. *via.*

Vicinitas *l.* 7. §. 5. *D. de adquir. rer. dom.*

Vicinæ ædes *l.* 18. §. 2. D. *de damn. infect.* Vicinus fundus, vicinum prædium *l.* 18. §. 2. *l.* 7. §. 5. *D de adquir. rer. dom.*

Vicina dicitur esse emtioni permutatio, in *l. ult. de rer. permut.* Furioso vicinum esse *l.* 1. §. 13. D. *de oblig. & act.* Cic. *lib.* 1. *de offic.*

Victor judicii *l.* 7. §. 4. *D. comm. divid.* ubi tamen vigorem legitur. *Victor* qui judicio vincit *l.* 39. D. *de adquir. possess.*

Victorina, villicæ nomen *l.* 51. §. 15. D. *de fideicom. libert.*

Victuale, dicitur distributio quotidiana, quæ fit inter canonicos ac præbenda communicatio adpellatur *c.* 7. *de cleric. non resid. & ibi gloss*

Victus, us: Hoc verbo continentur, quæ esui, potui, cultuique corporis, quaque ad vivendum homini necessaria sunt, vestimenta quoque & cetera, quibus tegendi, curandive corporis caussa utimur, eadem adpellatione continentur *l.* 43. 44. 45. D. *de verb. signif.* Verbum itaque *vivere*, non ad solum cibum pertinet, sed & vestimenta & stramenta eo continentur, quum sine his vivere nemo possit *l.* 234. D. *de verb. signif.*

Victu pro personæ qualitate, & medicamenta continentur, seu ex *l.* 8. §. 10. *D. de transact.* colligit Scipio Gentil. *de aliment. cap.* 2. *p.* 4. non vero stragulæ vestes, sine quibus vivi potest *l.* 45. D. *de verb. signif.* Hein.

Vicus, pro pago, in *l.* 2. §. *ult.* D. *de vacat. & excus. mun. l.* 30. *D ad municipal. l.* 198. D, *de verb. signif.* Cæs. *lib.* 1. *de bell. Gall.* & *lib.* 2. Livius *lib.* 9. 10.

§. 10. 11. 12. Vid. Isidor. *orig. lib.* 15. *cap.* 2.

Videre. Hoc verbum notam esse diffidentis, in id tamen se magis inclinare demonstrantis, ait Cujacius *lib.* 2. *observ. cap.* 25. At in *Commentar. ad l.* 4. §. 1. *D. de verb. oblig.* verbum *videamus* esse adfirmantis. Solere enim Jurisconsultos modestiæ caussa his vocibus uti, forsitan, videtur, videamus ut Aristotele δοκεῖ σκοπτέον δεῖ, φαίνεται. *Videbimus* an sit submovendus *l. ult.* §. *un. D. de inoff. testam.*

Videre aliquando idem est, ac legere, seu oculo mentis videre & accipere. Ita Paullus in *l.* 3. *D. si pars hered. pet.* Sed & tergeminos Senatores cinctos vidimus Horatios. Ubi illud *vidimus* non est referendum ad Paulli αὐτοψίαν, sed ad ipsius lectionem historiæ: atque ita *vidimus*, hoc est, observavimus in historia, reperimus in Annalibus *tergeminos Horatios &c.* Atque ita Justinianus, in *l.* 1. *pr. C. de offic. præf. prætor. Afric.* Vandalorum in Africa furores memorans, *Vidimus*, inquit, venerabiles viros, qui abscissis radicitus linguis suas pœnas miserabiliter loquebantur. Adde Tacit. *in Vita Agricolæ c.* 45. & alios complures, quos citat Bynkersh. *Obs. jur. Rom. lib.* 3. *c.* 8.

Videtur, pro invenitur *l.* 32. §. *ult D. de adpellat.*

Videtur visui est declivi jam Latinitate plane φαίνεται. Ulpianus *ad Pariator. leg. Mosaic. & Rom. tit.* 15. Quod quidem magis per contumaciam & temeritatem eorum factum est, qui *visi* erant, vel consulere, vel exercere, quam quod fuerat permissum. Ubi, *Visi erant consulere*, idem est ac *consulebant*. Jul. Capitolin. *in vero c.* 9. Visum est nonnullis, non tam Marco, quod ejus fraude putaretur occisus. Ubi lege, quæ notavit Cl. Salmas. *p.* 106. Hein.

Videtur particula aliquando dispositive & sine nota improprietatis sumitur, ut in *l.* 2. *C. de recept. arbitr.* Eadem nequaquam est πλαστική, sed plane adsertiva, in *l.* 14. *C. de Judæis.* Aliis contra *visum* est *l.* 47. *D. de rit. nupt.*

Vidua. Hoc nomine non solum eam, quæ aliquando nupta fuisset, sed eam quoque mulierem, quæ virum non habuisset, adpellari, ait Labeo: quia vidua sic dicta est: quasi vecors, vesanus, qui sine corde aut sanitate esset: similiter viduam esse quasi *sine duitate l.* 242. *D. de verb. signif.* Ut plurimum tamen ea tantum *vidua* adpellatur, quæ nupta fuit, & cujus maritus mortuus est, quo sensu etiam virgini opponitur, in §. 4. *Inst. de publ. judic.* De etymo hujus vocis Scip. Gentil. *orig. p.* 304. & Menag. *Amœn. jur. civ. c.* 30.

Viduitas injuncta. De qua vid. *l.* 31. *D. qui & a quib. manum. l.* 63. *D. de condit. & dem.*

Vietor. Si *vietori* locaveris lacum *l.* 27. §. *ult. D. ad leg. Aquil.* sic enim pro *tectori* legendum censet Budæus, quem tamen refellit Cujac. *observ.* 10. 9.

Vigere. Qui attonito splendore viguerint *l. un. C. de quæstor.*

Vigiles, nocturni excubitores vocabantur, qui noctu incendiorum arcendorum caussa vigilias agebant ex Augusti instituto, qui per singulas urbis regiones eos disposuit, præfecto eis ex equestri ordine viro spectabili, qui Præfectus vigilum est adpellatus *l.* 12. *&* 13. *D. de offic. præf. Vigil. l. ult. D. de condict. causs. l.* 2. §. 1. *D. de fugitiv. l.* 58. *D. de furt.*

Vigilare sibi dicuntur creditores, qui de suo consequendo solliciti sunt, & in eo exigendo aliis

aliis sunt diligentiores *l.* 6. §. 7. *l.* 24. D. *quæ in fraud. cred.* *l.* 21. *pr.* D. *de pecul.* Sic *Vigilantibus* jus scriptum dicitur.

Vigilax pro vigilante *l.* 28. *pr. D. de ædilit. edict.* Quod vocabulum probum eoque Ovidium, Columellam, Tibullum, Propertium usos esse, ostendit Duker. *de Latin. vet. ICtor. p.* 343. Hein.

Vigilia, dicitur dies præcedens aliquam sollemnitatem quia hoc die christiani olim pernoctare in ecclesia & totam noctem precibus lectionibus & cantionibus distinguere solebant: Durant. *de R. E. lib.* 2. *c.* 4. Bona *Psalmod. c.* 4. Hæ *vigiliæ* a Hieronymo *epist.* 7. *ad Letam* adpellantur sollemnes pernoctationes. Sunt illæ nunc abolitæ, & in solis fere monasteriis & aliquot ecclesiis cathedralibus usurpatæ. *Vigiliæ* ipsum officium nocturnum, quod in vigiliis nocturnis olim decantabantur: Durant. *l.* 7. *c.* 3. *n.* 6. Vigiliæ, quæ & qua ratione in ecclesia Rom. observabantur, indicabunt Gavantus, Macer & alii.

Villa significat ædificium fundi *l.* 81. §. 3. D. *de legat.* 1. dicta quasi *vehilla* Varro *de re rust. lib.* 1. *cap* 2. Interdum tamen *villa* accessio erat fundi, *l.* 8. & 10. *D. quib. mod. ususfr. amitt.* Alias *villarum* nomen ædificia rustica significat *l.* 211. D. *de verb. signif.*

Villicus dicitur, qui agrum colit *l.* 8. D. *de instruct. vel instrum. leg.* vel pensionis certa quantitate, vel fide dominica id facit *l.* 18. §. 4. *D. eod. tit.* unde a *villicis* pensionem exigere *l.* 40. D. *ad leg. Falcid.* Cujac. *lib.* 10. *obs.* 37. *Villicus* est is, qui præpositus est rationibus rusticis, fructibus percipiendis, universoque operi rustico. Plerumque autem propter fructus percipiendos, non propter quæstum: aliquando tamen distrahendis quoque mercibus villicus præponitur *l.* 16. D. *de institor. action*

A poetis, & in antiquis lapidibus de quovis præfecto vox hæc usurpatur. Sic enim Pegasum præfectum urbi *villicum* adpellat Juvenal. *Sat.* 4. & alibi, villicus puellarum dicitur, qui apud lenonem meretrices curat, ornatque. Vid. Strauch. *in dissert. de censum lapid. urbicar. n* 9. Reines. Class. 1. *Inscr* 1 5. *p.* 162. Hoc sensu reperias *villicum* loci: Gruter. *inscript. p.* 44 3. prædiorum: *p.* 1067. 8, hortorum: *p.* 502. 3. 4 *Sub villicum* hortorum *p.* 1012. *Villicus* aquarum; Reines. *Class.* 9. *inscr.* 38. 39. Villicus a plumbo: Gruter. *p.* 643. 10. ab alimentis *p.* 1033. 9. ærarii, in lapide apud Cujac. *Obs.* 10. 37. Eodem ergo loquendi genere usus Juvenalis Pegasum *villicum urbis* dixit: serione an *σκωπτικῶς* disquirit Menag. *Amœn. jur. civ. cap.* 17. *p.* 89. Hein.

Vinacea, sunt grana uvarum in doliis condita *l.* 52. §. 14. *l.* 14. *in fin. D. de condit. furt.* Cato *de re rust. cap.* 10. & 11.

Vinaria vasa, *l.* 10. *D. de act. emt.* *l.* 206. *De verb. signif.* & dolia *l.* 19. *D. locati* *Vinaria* autem vasa propie torcularia esse placet: dolia autem & seriæ tamdiu in ea caussa sunt, quamdiu vinum habeant. Quum vero sine vino esse desierint, in eo numero non sunt *l.* 206. D. *de verb. signif.* Seriarum autem, cadorum, cupparum, culleorum, in quibus diffundi solebat, fit, mentio in *l.* 15. §. 6. *D. de usufruct.* *l.* 93. §. *pen. D. de legat.* 3. *l.* 3. §. 1. *l.* 4. & 16. *D. de tritic. vin. ol. legat.*

Vinarius, pro vinoso, *l.* 4 §. 2. *l.* 25. §. 6. D. *de Ædil. edict.*

Vincere. *Victus* interdicto

cto *l.* 35. D. *de act. emt.* apud judicium *l.* 31. §. 1. D. de *pignor.* de possessione *l.* 35. *de adquir. possess.* Vincere licitatione *l.* 6. *D fam. ercisc.*

VINCTUS, quod ad legem Æliam Sentiam attinet, non fuisse servus videtur, licet carcere clausus fuerit, si vincula corpori eius non sint addita *l.* 216. *D. de verb. signif.* Ulpian. *tit.* 1. *regul.* §. 11.

VINCULORUM adpellatione vel publica vel privata vincula significantur *l.* 224. D. *de verb. signif.* Et ideo in edicto prætoris, de in integrum restitutione majorum verba hæc: *sive in vinculis esset*; non ad eum tantum pertinent, qui publica custodia coercetur, sed ad eum quoque, qui a latronibus aut prædonibus vel potentioribus vi oppressus vinculis teneatur. Sed & inclusi latum iis vinctorum numero habentur; quatenus nihil interest parietibus quis, an compedibus teneatur. In vinculis quoque esse accipimus eos, qui ita adligati sunt, ut in publico parere sine dedecore non possint *l.* 9 & 10. D. *ex quib. caus. major.* De vinculis publicis *l. ult.* § *ult.* D. *de aleator. l.* 23. D. *ex quib. causs. major.* de privatis *l.* 27. D. *eod tit.* Custodiæ autem adpellatione sola publica intelligitur. Et ideo *in vinculis, custodiave* separantur. Ulpian. *ibid. l.* 3. §. 5. D. *de testib.* Vinculorum verberatio, in *l.* 7. D. *de pœn.* est verberatio in vinculis. Solebant enim quidam in vinculis verberari. Liv. *lib.* 39. *c.* 17. *l.* 9. D. *de incend. ruin. naufr. l.* 10. *pr.* D. *de pœn.* Locum habet hæc interpretatio, sive vincula tropice accipias pro iis, qui sunt in vinculis, ut *custodias* dicimus pro iis, qui in custodia sunt, sive levi emendatione legas *vinctorum verberatio.* Vid. Bynckerth. *obs. lib.* 1. *cap.* 22. Hein.

Vinculum etiam omnis caussa dicitur, qua continetur vel nititur aliquid. Sic *Vinculum* æquitatis *l.* 95. §. 4. *D. de solut.* cautionis *l.* 40. *D. de vulg. & pup. sub.* censuale *l.* 4. §. 8. *D de censib.* evictionis *l. ult C. credit. vend. non deb.* familiæ *l.* 71. & 87. *D. de adquir. hered.* inscriptionis *l. ult. C. de accusat.* juris *l.* 7. *C. de testam. milit.* locationis *l.* 52. §. *pen. D. de fidejuss.* matrimonii *l* 11. §. 12. *D. ad leg. jul. de adul.* naturale & civile *l.* 69. *D. de condict. indeb.* necessitudinis & adfinitatis *l.* 9. D. *de susp. tut. l. ult. C. de codicill.* obligationis *l.* 46. *D. de adquir possess.* pignoris *l.* 15. §. 7. *D. de re judic.* pœnæ *l.* 134. *D. de verb. oblig.* potestatis *l.* 17. *C. de donat.* servitutis *l.* 18. *C. de liberal. causs.* stipulationis *l.* 40. *D. de transact.*

Vinculo exsoluti *l.* 1. *C. qui non poss. ad libert.* suo resolvere *l.* 71. *pr. D. de adquir. hered.*

VINDEX. Eo nomine in XII. Tabulis adpellatur, qui alterius caussam suscipiebat vindicandam, quem nunc procuratorem dicimus, Boeth. *in Topic.* scribit. Videtur tamen ita potius adpellatus, qui judicio sisti, judicatumve solvi satis pro alio dabat.

Vindex idem ac defensor civitatis, in *l.* 1. *C. Theod. si qua præd. pot.* Postea ita dicti, qui tributa exigebant, *Novell.* 128. *cap.* 5. quales in singulis civitatibus constituerat Anastasius Imp. quum antea id esset officium curialium. Nicephor. *Hist. Eccles.* *XVI.* 14. Conf. Cujac. *Observ. lib.* 3. *c.* 14. & Ant. Augustin. *in explicat. loc. obscur. in Novell.* voce *vindex.* Hein.

VINDICARE Hoc verbum ait Diomedes *lib.* 1. *p.* 361. non pro defendo, sed pro animadverto & punio, ut apud Salust. Vindicatum fuit in noxios. Sic quoque

que vindicare delictum dicitur judex, in *l.* 1. *D. de obseq. par. & patron.*

Vindicare, pro adserere sibi, vel jus suum petere, maxime per in rem actionem. Sic *Vindicare* sibi arbitrium *l.* 1. §. 10. D. *de magistr. conven* bona *l.* 6. §. 7. *D. de injust. rupt. irrit.* dominium *l.* 16. §. 5. *D. de pign.* dotem vel ante nuptias donationem *l.* 8. §. 9. *C. de repud.* hereditatem *l.* 3. *C. de testam.* quod idem esse ac adire, ex *l.* 16. §. 1. & *l. ult.* D. *de adquir. hered.* colligit Cujac. *observ. lib.* 19. *c.* 18. *Vindicare* legitimam hereditatem *l.* 2. §. 2. *D. ad SC. Tertull. Vindicare* sibi hospitium *l.* 6. *C. quod cum eo, qui in al. pot* hypothecam *l.* 12. *D. de pignor.* per in rem actionem jus non esse alicui reficiendi *l.* 3. §. *pen. D. de rivis.* juri tuo *l.* 12. *C. de donat. int. vir. & ux.* sibi legatum *l.* 22. *D. ad SC. Trebell.* sibi libertatem *l.* 40. §. 1. *D. de testam. milit.* nostrum esse *l.* 66. *D. de rei vind.* pignus *l.* 28. *D. de pign.* res cum objectu exceptionis annuæ *l. ult. C. ex quib. causs. major.* servitutem: *rubr.* D. *si servit. vind.* statum *l.* 3. D. *ne de stat. defunct.* successionem *l.* 5. *C. commun. de success.* vacationem *l.* 7. *D. de legation.* usumfructum *l.* 8. §. 1. *D. de liberal. causs.*

Vindicari fisco *l.* 4. *D. ad leg. Corn. de fals.* fisci juribus *l.* 1. *C. de sepulcr. viol.* fisci rationibus *l.* 4. *C. de bon.*

Vindicare sibi libertatem, id est, proclamare ad libertatem *l.* 32. §. *ult. l.* 40. §. 1. D. *de testam. milit.* in libertatem *l.* 12. *pr. D. ad exhib.* in ingenuitatem *l.* 32. *D. de liberal. causs.* in servitutem *l.* 3. *D. eod. tit.*

Vindicare, ulcisci *Vindicare* adulterium *l.* 3. §. 1. *D. ad leg. jul. de adulter.* injuriam sibi factam *l.* 2. §. 5. *D. de judic.* mortem *l.* 28. *D. ad SC. Silan.*

Vindicare aliquando latiore sensu pro defendere accipitur, ut in *rubr. C. quand. lic. unic. se sine jud. vind.* Vindicentur jure ac legibus *l. un. C. de his qui ad stat. confug.*

VINDICATIO omnis in rem actio adpellatur *l.* 25. D. *de oblig. & act.* §. 15. *Inst. de action.* A vindicando autem *vindicatio* dicitur. Itaque non eæ tantum actiones, quibus rem nostram esse, sed & quibus pignori obligatam nobis esse intendimus *vindicationes* adpellantur. Unde hypothecaria actio *vindicatio* pignoris adpellatur, in *l.* 16. § 3. *D. de pignor. l.* 9. *C. de pignorat. act.* Vindicatio dominii *l.* 11. *C. de usufruct.* servitutis *l.* 90. *D. de oper. nov. nunciat.* successionis *l.* 4. *C. qui admitt. ad bon. possess.* Vid. *inject. manus.*

Vindicatio, pro vindicta seu ultione *l.* 7. *C. de revocat. donat.* quo sensu vindicationem, pro *dicationem*, in *l.* 2. *C. Th. de famos. libell.* reponendum, cum aliis censet Radulphus Fornér. *lib.* 1. *rer. quotid. c.* 27, sed nihil mutandum ex sententia Gothofredi.

VINDICIÆ, quæ olim dicebantur, vide apud Gell. *lib.* 20. *c.* 19. & Fest. Pompei. *lib. ult.* dare vindicias dixit, ut & dicere & abdicere, Pompon. in *l.* 2. §. 24 *D. de orig. jur.* Ar nob. *lib.* 4. *advers. gent. p.* 81. *edit. Elmenh.* Qui inter personas hujusmodi aut vindicias justas dare, aut sacramenta conetur promittere non justa. Ascon. Pædian. *ad lib.* 1. *in Verr. c.* 45. Lis, ait, vindiciarum est, quum litigatur de ea re apud prætorem, cujus incertum est, quis debeat esse possessor. Et ideo qui eam tenet, satisdat pro præde litis vindiciarum adversario suo, quo illi satisfaciat, nihil se deterius in pos-

possessione facturum esse, qua jurgium est.

Vindicta, pro ultione. Sic: *Vindicta* defuncti, quam salvo officio non potest omittere heres, si testator fuerit occisus *l.* 21. *&* 22. *D. de his, quæ ut indign.* Hereditate itaque exeidebat tamquam indignus, qui defuncti vindictam insuper habebat *l.* 17. D. *eod. tit. l.* 2. *C. de calumniat. l. ult.* D. *de jur. patron.* Hinc auctor est Aimnin. *de gest. Francor. IV.* 28. Filiis ducis Aquitaniæ propter inultam patris mortem, bona erepta fuisse, secundum legem Romanam. Hein.

Vindicta, id est, pœnæ persequutio *l.* 2. §. 4. D. *de collat. bonor.* opponiturque rei persequutioni *l. pen.* D. *si ex nox. causs.*

Vindictam Boeth. *in Top. Cic.* virgulam quamdam fuisse ait, quam lictor manumittendi servi capiti imponens, eum in libertatem vindicabat. Quam a Vindicio servo, de quo in *l.* 2. §. 24. D. *de orig. jur.* Vitellicorum servo dictam quidam putant, quod pro præmio indicii conjurationis libertatem a consulibus publice accepisset. Alii ab eo, quod ea virgula apud magistratum in libertatem mancipium vindicabatur, & manumittebatur, in civitatemque accipiebatur, ut Liv. *lib.* 2. *c.* 4. 5. & Plutarch. *in Poplicola p.* 100. & Theophil. in §. *ult. Inst. de libertin.* sentiunt. Hac autem virga consul, vel prætor tangebat caput servi, quem ex jure Quiritium liberum se facere dicebat. Itaque is vetigine quam tunc usu recepta circumactus, &, ut ait Persius, rotatus & circumductus pileum accipiebat. Hinc *Vindictam* imponere *l. pen.* §. 4 D. *de castr. pecul.* vindicta liberare *l.* 5. 22. D. *de manum. vind* manumittere *l. ult.* D. *pro derelict.* Vid. *manumissio*.

Vindius *Verus*, Jurisconsultus, aliquoties, at non expresso libri titulo laudatur *l.* 32. §. 4. D. *ad Leg. Falcid. l.* 7. §. 18. D. *de pact. l.* 2. D. *si ex nox. causs. ag.* De ætate tamen ejus satis constat: quia eum inter Antonini Pii consiliarios fuisse, testatur Julius Capitolin. *cap.* 12. Hein.

Vino legato, id omne, quod ex vinea natum vinum permansit, & acetum quoque, quod vini numero paterfamilias habuerit, continetur, Mulsum vero, & defrutum, & Zythum, & cerevisia, nisi de his quoque testator senserit, non continetur *l.* 1. *&* 9. *D de tritic. vin. oleo legat. l.* 2. *in fin.* D. *de option. legat.*

Vinum Aminæum, de quo *l. ult.* §. 2. D. *de tritic. vin. ol.* Servius *ad Virgil.* dictum putat *quasi sine minio, quia album sit* Aliter & rectius Macrobius III. 20 Cujus vini quum Cato *de re rust. cap.* 6. Plin. *Hist. nat. lib.* 13. *cap.* 13. aliique scriptores meminerint: merito mireris Alciatum ipsum vocabulum sollicitasse, & pro vino *Aminæo* legisse *αωινον*, Quem ita merito notat Brodæus *Miscell. X.* 12. Hein.

Violare, lædere, injuria adficere. *Violare* cognatam *l.* 5. D. *de quæstionib.* contumeliis *l.* 6. §. 1. D. *de agnosc. liber.* matrimonium *l.* 13. *&* 14. D. *ad leg. jul. de adult.* pudorem *l.* 11. *C. de quæstion.* sepulcrum: *rubr. de sepulcr. viol.* statuas *l.* 7. §. 1. D. *ad leg. jul. majest.* virginem *l.* 1. *C. ad leg. jul. de adult.*

Vir *bonus*, Eo nomine quilibet justus, æquus & prudens considerat usque paterfamilias accipiendus est *l.* 3. §. 1. D. *de recept. arbitr.* & passim. Horat. *lib.* 1. *epist.* 16. *v.* 40. Vir bonus est quis? Qui consulta patrum, quis lege

leges juraque servat : Quo multæ magnæque secantur judice caussæ: Quo responsore, & quo caussæ teste tenentur. Nec ejus modo, qui judicandi munere fungitur, sed cujuslibet minime astuti, & fallacis, at integræ vitæ, & existimationis idoneique ac diligentis patrisfamilias arbitrium *viri boni arbitratu*, seu *arbitrio* continetur, pro eodemque *virum bonum* & bonum patremfamilias nostri auctores dicunt *l.* 9. §. 2. *l.* 13. §. *ult.* & *l.* 15. § 4. D. *de usufr. l.* 20. §. 1. D. *de oper. libert. l.* 13. *D. de ann leg.* quemadmodum & *bonus vir* & innocens conjunguntur *l. ult. C. de alim pupil. præst.* Quandoquidem tamen judicem in primis *viri boni* ac innocentis officio fungi debere, dicitur in *l.* 4. D. *famil. ercisc.* judicem in primis eo vocabulo intelligi sciendum est : Unde rem ad judicem, id est, ad *virum bonum* remittere, in *l.* 137 §. 2. *D de verb signif.* Et ita sæpe arbitratus *viri boni* in libris nostris intelligendus est, qui omnibus fere stipulationibus comprehendi solebat *l.* 11. & 12. *D. de judic. solv. l.* 21. §. 4. *D. de nov. op. nunc. l.* 4. *C. de restit. mil.* Justinianus *Nov.* 89. *c.* 12. §. 6. Ἀποτρέφεσθαι δὲ τὺς νόθυς παρὰ τῶν γνησίων θεσπίζομεν κατὰ τὸ πρέπον τε ἄχι τὸ τῆς ὐσίας μέτον παρὰ ἀνδρὸς ἀγαθῦ δοκιμαζόμενον τῦτο δὴ τὸ παρὰ τοῖς ἡμετέροις νόμοις. Pasci vero naturales a legitimis sancimus, uti decet, & secundum substantiæ mensuram, a bono viro æstimandam : id quod a nostris legibus *boni viri arbitratu* dicitur. Add. *l.* 18. *D. judicat. solv.*

VIRGA salignea *l.* 3. §. 3. *D. arbor. furt. cæs.*

VIRGARIUS, in Ecclesia Rom. cantor, exititque prope Vaticanam Basilicam Ecclesia S. Mariæ *Virgariorum*, & scholæ *virgariorum*. Virgarius ille habebat curam præparandi lectum pro S. Pontefice. ubi terminabat processo ejusdem Papæ ; qui usus tamen remansit præparandi lectum in eo cubiculo, in quo super lectum S. Pontifex induitur, & exuitur paramenti sacris.

VIRGO accipitur, quæ non est facta puerpera, quæ nullos liberos suscepit, in *l.* 8. *C. de incest. nupt.* Sic loquitur Marcellinus Comes & Paullus Diaconus de Honorii nuptiis agentes. *Virginis adpellationem nox una aufert.* Quinctil. *Declam. p.* 175. Unde Cicero apud Macrob. *cras mulier fiet. Virgo* nondum *mulier*. Arnob. *lib.* 5. *advers. gent. p.* 173. *Quodam tempore, quum in Sicilia prætulit purpureos legeret nondum mulier flores, & adhuc virgo Proserpina*, quo loco vide, quæ de differentia *virginis* & mulieris observavit Desid. Heraldus *p.* 211. Add. *l.* 11. *p.* 1. *D. de contrah. emt. l.* 11. §. 5. *D. de action. emt.* Miscentur tamen haud raro hæ voces. Vid. *mulier.* & Guil. Forster. *lib.* 1. *observ. c.* 5. & Alber. Gentil. *cap.* 11. *p.* 164. *sequ.*

Virgo filia *l.* 4. §. 7. *D. de legat.* 3.

VIRIDIARIA, loca significant virentibus herbis, graminibusque & arbustis consita *l.* 26. *D. de instruct. vel. instr. legat.* & apud Ulp. *regul. tit.* 6. §. 17. Suet. *in Tib. c.* 6. & Capitolin. *in Gord. c.* 32. & Veget. *lib.* 4. *c.* 6. adpellantur. Et *viridaria* prout in pandectis Florentinis scriptum est in *l.* 13. *D.* §. 4. & 7. *D. de usufr. l.* 8. *in fin. D. de instruct. vel instr. legat.* & *viridia* in *l.* 79. *fin. D. de verbor. signif. l.* 15. *D. de servit. l.* 12. *D. de servit. præd. urb.* & apud Vitruvium, *lib.* 6. *c.* 6. & *lib.* 5. *c.* 9. Sic

9. Sic apud Senec. *epist.* 86. cisternam *viridibus* subditam, & apud Plin. *lib.* 5. *epist.* 6. ambulationes pressis ac tonsis *viridibus* umbrosis. Macrob. *lib.* 1. *Saturn.* c. 4. Viridia, quum ἀντὶ ἐπιθέτου accipiuntur, genitivum in *ium.* faciunt, ut viridia prata, viridium pratorum: quum vero ipsam loci viriditatem significare volumus, *viridiorum* dicimus: ut quum dicitur: formosa facies *viridiorum*. Adparet autem ex *d. l.* 26. etiam in doliis defodi consuevisse viridaria aggesta terra. Quin & in fenestris amoenitatis gratia interdum habebantur, ut ex Martiale, & ex Plinio *lib.* 19. *cap.* 4 intelligimus. Supra ædificia quoque viridaria habuisse Romanos, ostendit *l.* 12. *D. de servit. præd. urb.* & *l.* 79. D. *de verb. signif.* Em. Merill. *observ. l.* 34.

VIRILIS, *e.* Virilis animus *l.* 4. *D. qui pet. tut.* Virile munus *l.* 1. *C. quand. mul. offic.* officium *l.* 16. *D. de tut.* Virilis obligatio *l.* 8. *C. ad SC. Vell.* opera *l.* 12. *D. de edend.* sexus *l.* 15. *D. de liberal. caus.* vestis *l.* 22. *D. de aur. arg. leg.* vigor, qui completur post vigesimum quintum annum *l.* 1. *D. de minor. l.* 25. *D. de aur. arg. leg.*

Virilis appellatione in lege Papia, etiam interdum tota hereditas continetur *l.* 145. *D. de verb. signif.* Viriles portiones æquales interpretatur Paullus *lib.* 3. *Sent. tit.* 2. §. 3. quæ scilicet pro numero personarum in capita constituuntur, ut tot fiant, quot sunt personæ *l.* 1. §. 11. *D. de tut. & rat. distr. l.* 6. *D. de fidejuss. tut. l.* 6. §. 2. *D. de legat.* 1. *l.* 43. *D. de re judic. l.* 54. §. *ult. D. de legat.* 1. *l.* 67. §. 4. *D. de legat.* 2. Virilis portio in legatis conservandis post petitam contra tabulas bonorum possessionem, quomodo accipienda sit, vid. *l.* 8. *D. de legat. præst. l.* 5. §. 7. *l.* 6. 7. 8. *pr.* §. 1. 2. 5. *D. eod. tit. l.* 67. §. 4. *D. de legat* 2.

VIRILITATEM amittere *l.* 4. §. *ult. D. ad leg. Corn. de sicar.* eripere: Martial. *lib.* 9. *epigr.* 7. adimere: Tacit. *lib.* 6. *Annal.* c. 31. amputare: Plin. *lib.* 35 *hist. nat.* c. 12 excidere: Quinctil. *Declam.* 340. & *lib.* 5. *instit. orat.* c. 13.

VIRIOLA, ornamenti genus ex gemmis *l.* 14. D. *de contrah. emt.* Diminutivum autem esse a *viria*, quo verbo utuntur Tertullian. *de pallio* c. 4. & Plin. *lib.* 33. c. 3. Vetus glossa: *Viriolæ* κλάδιον ψέλιον, *viriolæ* περιχείρια, ψέλια Cujac. *obs.* 2. 4.

VIRIPOTENS virgo, dicitur matura, & nubilis virgo *l.* 13. *D. de verb. signif.* Viripotentes autem vocantur feminæ, ut masculi puberes, *pr. Inst de nupt.* & apud Ulpian. *tit.* 5. *regul.* §. 2. ut masculi impuberes, feminæ vero nondum viripotentes *l.* 1. §. 32. D. *ad SC. Silan.* Feminas tamen tam impuberes, quam puberes dixit Ulpianus *tit.* 16. *regul.* §. 1.

VIRTUS bellica, militum: *l.* 12. & 21. D. *de capt. & postlim.*

VIS, est necessitas imposita contraria voluntati, majorisque rei impetus, qui repelli non potest *l.* 1. & 2. D. *quod met. causs.* Vetus Glossar. Græc. Βία ἐστὶ μετὰ πράγματος ἀπείλησις, ἣν οὐ δύναταί τις ἀπωθεῖσθαι ἤγουν ἀφ' ἑαυτοῦ ἀποδιώκειν καὶ ἀποτρέπειν. Vim autem sine corporali vi locum non habere, ait Pomponius invito Ulpiano *l.* 1. §. 29. D. *de vi & vi arm.* Eaque vel *publica* vel *privata* est. Omne enim omnino, quod per vim fit, aut in *vis publicæ* aut privatæ crimen cadit *l.* 195. D. *de regul. jur.*

Vim publicam Isidorus *lib.* 5. *Etym.* c. 26. definit esse, si quis

civem ad populum vel judicem vel regem adpellantem necaverit, torserit, verberaverit, vinxerit. Qnod ille ex Paullo *lib.* 5. *Sent. tit:* 26 §. 1. transcripsit. Vetus. Glossar. Græcum : *Διαφερει βια δημοσια της ιδιωτικης βιας . Βια μεν δημοσια εστιν, οταν μετα οπλων επελθων τις αιτιαση ακινητον, και εχει καταδικην του περι Ιυλιου νομου* i. e. Differt vis publica a privata. Publica quidem est, cum quis armatus invadit rem immobilem & vindicatur ex Lege Julia. Vim utique *publicam* committit, qui per vim stuprum infert. *l.* 29. §. *ult.* D. *ad leg. Jul. de adult.* Atque ita credo initio genere, & qualitate delicti vim *publicam* a *privata* separatam. Postea placuit, *publicam* vim eam accipi, quæ armatis hominibus coactis committatur; *privatam* vero, quæ fine armis fiat *l.* 5. D. *ad leg. jul. de vi privat. l.* 3. 4. & 5. D. ad *leg. Jul. de vi publ.* §. 8. *Inst. de publ. judic.* §. 6. *Inst. de interd.*

Vis privata, ut Isidorus *eod. loco* explicat, est, si quisquam ante judicium armatis hominibus ex suo quemquam dejecerit, vel expugnaverit. Glossar. Græcum : *η δε ιδιωτικη βια εστιν, οταν χωρις οπλων αφεληται τις ακινητον. και εχει καταδικην του περι βιας ιδιωτικης νομου, ηγουν δημευεται το τριτον της ουσιας, και ουτε συγκλητικος η αρχων γινεται, η αλλης μεταχειται τιμης.* i. e. *Privata* vero *vis* est, quum quis fine armis invadit rem immobilem, & vindicatur lege de vi privata; videlicet publicatione tertiæ partis honorum, & (qui admisit eam vim) nec senator, nec prætor fit, nec ullum alium honorem obtinet.

Interdictum *unde vi*, locum habet, cum quis possessionem soli per vim amisit: & datur directa contra dejectorem vel eum, qui mandavit, ratum habuit, aut persuasit fraudulenter dejectionem illi, qui vi de possessione civili, vel naturali *l.* 1. §. 1. *D. de vi & vi arm.* alicujus rei immobilis dejectus est fine omni caussa, ut restituatur ei possessio de qua dejectus est, & omnia ablata, imo dato quod ibidem essent aliqua, quæ penes violentum fuerint mortua, vel aliquæ res, quæ casu fortuito perierint, non propter hoc liberabitur, sed in totum condemnabitur ad earum æstimationem, quia nec mortalis, nec fortuitus casus liberat dejectorem. Dicit enim *l.* 1. *C. unde vi*. Recte possidenti ad defendendam possessionem, quam fine vitio (scil. maximo) tenebat, inculpatæ tutelæ moderatione illatam vim propulsare licet, & *ibi not.* & *l.* 1. §. 25. D. *de vi & vi arm.* Et est hoc interdictum annale, quia post annum non tenetur, nisi quantum pervenit ad eum *l.* 3. §. 1. D. *eod. tit.* Vis autem hoc loco atrox intelligenda auctore Ulpiano, quæ inde æstimaretur, quod armis intervenientibus possessor expellitur, sive ad usum armorum processum fuerit, sive terrore eorum fugatus. Nam etsi inermes venerunt animo dejiciendi, & in ipsa concertatione tandem eo perventum est, ut fustes, aut lapides in manus sumerent, vis erit armata. Add. Cujac. *Jul. Paul. recept. Sent. lib.* 5. *tit.* 6. §. *de navi vi dejectus*.

Quod vi aut clam. Vid. supra *Quod* &c.

Vis major, quam *θεου βιαν* vocant. *l.* 9. §. 2. l. 25. §. 6. *l.* 33. & 36. D. *locati*. Plin. *lib.* 19. *cap.* 28. Duo autem genera cælestis injuriæ meminisse debemus. Unum quod tempestates vocamus, in quibus grandines, procellæ, ceteraque similia intelliguntur, quæ quum acciderint, *vis major* adpellatur. Columell. *lib.* 1. *c.* 7. Nam

Nam ubi sedulo colitur ager, plerumque compendium, numquam nisi cæli *major vis*, aut prædonum incessit, detrimentum affert. Senec. *lib.* 4. *e. penult.* Vadimonium promittimus, tamen deferitur: non in omnem datur actio deferentem: *major vis* excusat. Adpellatur & *vis divina*, *l.* 24. §. 4. D. *de damn. infect.* & *vis magna l.* 2. *in fin. D. de peric. & comm. rei vend.* naturalis *l.* 59. D. *locati*, cui resisti non potest *l.* 15. §. 1. D. *eod. tit.* & majores casus, quibus humanæ infirmitas resistere non potest *l.* 1. §. 4. D. *de oblig. & action.* Hujusmodi sunt grandiores labes, tempestates, incendia, terræ motus, vis aquarum, magnitudines ventorum, & alia id genus, quæ consilio humano provideri non queunt, qui casibus fortuitis & vi divinæ adscribuntur, Vid. *l.* 24 §. 4. *D. de damn. infect.*

Vis aquarum *l.* 2. §. 5. D. *de aqu. & aqu. pluv.* fluminis *l.* 9. §. 1. *D. de damn. infect.* ignis *l.* 3. *C. de peric. eus.* maris *l.* 24. §. 4. D. *de damn. infect.* ruinæ, *l.* 24. §. 5. D. *eod. tit.* tempestatis *l.* 7. §. 12. D. *solut. matrim.* ventorum *l.* 24. §. 5. D. *de damn. infect.* hostium, prædonum, latronum, piratarum *l.* 30. D. *ad leg. Falcid. l.* 5. §. 4. *D. commod. l.* 1. D. *naut. caup. stab.*

Vi deditus *l.* 24. D. *de hered. pet. Vi* factum, in interdicto, quod vi aut clam, videtur, finitore Mucio Scævola, quod quis contra, quam prohiberetur, fecit *l.* 1. §. 5. D. *quod. vi aut clam.* Sed & qui vel minimi lapilli jactu prohibitus facere perseveraverit, vel contra testationem denunciationemque fecerit, aut quum se sciret prohibendum, per vim molitus est, ne prohiberi posset, & quo minus prohiberetur, consequutus est per periculum denunciando adversario, aut janua præclusa *l.* 1. §. 6. 7. *l.* 19 D. *eod. tit.* Vim facit, qui non sinit possidentem eo, quod possidebit, uti arbitrio, sive in serendo, sive in fodiendo, sive ædificando, sive quid omnino faciendo, quod liberam possessionem adversarii non relinquit, *l.* 11. D. *de vi & vi arm.* Vim facere videtur quominus reficiatur, qui necessaria refectioni asportari non patitur *l.* 4. D. *de itin. actuq. priv.* Non videtur *vim* facere, qui jure suo utitur & ordinaria actione experitur, *l.* 97. §. 1. D. *de reg. jur.* Alia caussa est ejus, qui quod sibi deberi putat, non per judicem reposcit *l.* 13. D. *quod met. causs. l penul.* D. *ad leg. jul. de vi privat.* Vis quædam impune fit *l.* 4. §. 1. D. *de itin. actuq. priv. l.* 5. §. 1. D. *eod.* Vis aliqua fit juris retinendi caussa, a qua facinus abesse potest *l.* 24. D. *de oblig. & act.* Vim inferre visceribus mulier dicitur *l.* 39. D. *de pœn.*

Vi possidere in interdictis prætoriis dicitur, qui expulso veteri possessore, sive jure is, sive mala fide possidebat, adquisitam per vim possessionem obtinet: aut qui in hoc ipsum aptatus & præparatus venit, ut contra bonos mores auxilio, ne prohiberi possit ingrediens in possessionem, facit. Sed qui per vim possessionem suam restituerit, aut etiam ereptam sibi, in ipso congressu recuperaverit, vi possidere non intelligitur, *l.* 1. §. 28. D. *de vi & vi armat. l.* 4. §. 22. D. *de usucap.* Vi possidet & ille, qui absente domino ingressus possessionem venientem deinde non admittit *l.* 6. *in fin.* D. *de adquir. possess.* At qui vacuam possessionem oc-

eupaverit, quamquam deinde venientem dominum prohibuerit, *vi* non possidet *l.* 4. §. *pen.* D. *de usucap.* Vi porro possidere a me videtur, qui ab auctore meo vi possidet *l.* 3. §. 1. D. *de itin. actuq. priv.* Vi, clam, precario possidere, cui adversatur sine vitio, ut *l.* 1. §. 29. D. *de aq. & aqu. pluv.*

Vis, pro eo, quo res efficere quid valet. Sic: *Vires* accipere, *l.* 8. §. 9. D. *de legat.* 1. *l.* 9. §. 2. *D. de option. legat. l.* 26. *D. de stipul.* Cujac. *lib.* 25. *obs. c.* 19. & *ad Julian. d. l.* 9. Vis actionis *l.* 1. D. *ad exhib.* conditionis *l.* 69. D. *de hered. inst.* conventionis *l.* 12. *D. de precar.* exceptionis *l.* 11. §. *ult. de bon. possess. sec. tab.* institutionis *l.* 13. §. 1. *de testam. milit.* præturæ *l.* 2. *D. de judic.* rei judicatæ *l.* 6. *C. de exsequut. rei jud.* sententiæ *l.* 1. *C. quand. provoc.* stipulationis *l.* 23. *D. de pact. dot.* testamenti *l.* 2. *D. de his, quæ in testam. del.*

Vi ipsa, quod Græce dicitur τη δυναμει, ut in *l.* 29. D. *de recept. arbitr.* effectu in *l.* 10. *D. de usu & habit.* Ita vero in *l.* 27. §. 3. *D. de pact. l.* 1. *D. de statul. l.* 72. §. 4. *D. de solut. l.* 16. §. 3 *D. ad SC. Trebell. l.* 1. §. *ult. D. de interdict. l.* 45. §. 1. *D. ad leg. Falcid.*

Vi ipsa modo idem est, ac sua natura, uti apud Gell *lib.* 2. *c.* 7. quæ sua vi recta, & honesta sunt: modo ipso effectu, vel τη δυναμει An vero & simpliciter positum *vi* effectum notat, in *d. l.* 45. §. 1 D. *ad leg. Falcid.* Vid. Bynkersh. *lib.* 7. *observ. c.* 25. Hein.

Vires pro bonis & facultatibus. Sic vires dotis *l.* 15 D *de donat. int vir & ux.* hereditatis *l.* 42. D. *mandat.* patrimonii, *l.* 36 D. *de bon. libert.* portionis *l.* 11. §. 6. D. *ad leg. Falcid.*

VISCERA. Viscerum portio, partus antequam edatur *l.* 1. §. 1. D *de inspic. ventr.* Add. Quinctil. *declam.* 338. Senec. in *Octav.* Ovid. *l.* 6. *metam. v.* 192. Uteri pars hæc est septima nostri.

VISCERATIO, in *l.* 54. *D. de legat.* 3 idem ac epulum, ut vocatur in *l.* 122. *pr. D. de legat.* 1. Vid. Senec. *epist.* 19. & 73. & utroque loco Lipsium. Add. Reines. *Class.* 1. *inscr.* 105 *p.* 145.

VISELLIA lex, adversus libertinos ingenuitatis jura, & munia usurpantes & sibi vindicantes scripta fuit. *tit. C. ad leg Visell. l. un. C. quand. civil. act crim. prejud.* Ulpian. *tit.* 3. §. 5. Militiam quiritiam accipit Latinus, si inter vigiles Romæ sex annis militaverit, ex lege *Visellia*; ea lex fuit a L. Visellio Varr. Cons. cum Cajo Frontaio an. 773. Claudii temporibus. Vetus Glossarium Græcum: Vicellia Lex, εστι νομος παλαιος εκτεθεις επι Βισελλιου υπατου, τιμωρων τους απελευθερους και επαγων ατιμιαν τοις ποιησασι τα των ευγενων, τουτεστι τους συγκλητικους γενομενους, η ετεραν τινα τιμην, η λεγοντας εαυτους ευγενεις ειναι, χωρις αιτησεως χρυσων δακτυλιων και κειται εν τω κα τιτλω θ. βιβλ. του Κωδ. Ανηρεθη δε υπο της νεαρας της εν τω κϛ τιτλ. του μη... βιβλ. των Βασιλικων κελευουσα μη δεισθαι τους απελευθερους χρυσων δακτυλιων οθεν ουκ εστι διαφορα ευγενους η απελευθερωμενου. Est lex antiqua lata a Visellio Consule, puniens libertinos, & infamiam irrogans eis, qui fecerint, quæ sunt ingenuorum, puta si senatores facti, vel aliquem alium honorem acceperint, vel se dixerint ingenuos esse, cum non haberent jus aureorum annulorum. Et extat illa lex in *tit.* 21 *lib.* 9. Codicis. Extracta autem est e novel-

la

la quæ eſt in 26. *tit. lib.* 48. . . . Baſilicon, hac ſententia, ne geſtent libertini annulos aureos, ne ingenuitatis, & libertinitatis nulla ſit differentia.

VISIONES, ut Anton. Auguſtin. animadvertit, juriſconſulti adpellant, quod Græci *θεωρήματα* & *θεωρίας*, *l.* 25. §. 15. *D. de hered. pet. l.* 8. §. 2. *D. ad S. C. Vellei l.* 8. *in fin. D. de probation. l.* 28. §. 5. *D. mandat.* Inſpectionem etiam dicunt ICti nonnunquam in eamdem ſententiam *l.* 31. §. 1. *D. depoſ. l.* 44. §. 1. *D. de oblig. & act. l.* 12. §. 9. *D. de captiv.* ubi dicitur inſpectatis. Viſiones plane Quinctilian. *l. ult. cap.* 10. adpellat, quaſi Græci *φαντάσματα*. Civitas vacuatur ſtudio *viſionis*. Apulei *l.* 8. *metam. p* 316.

Vocabulum autem *viſionis* ſemper a manu eſſe triboniani, ait Cujac. *l.* 3. *Quæſtion. Paull. ad l.* 25 *D. de probation* & *lib.* 21. *obſ. c.* 26. & Viſſembach. in *Emblemat. Tribon. p.* 60. Quia Græciſmum ſapit hæc loquutio. Quaſi vero, & meliores ævi juriſconſulti a Græciſmis religioſiſſime abſtinuerint. Frequentiſſime in diſputando veteres utebantur verbo: *videbimus*. Quinctil. *Declam.* 309. Videbimus, an in controverſiam res adducta ſit? *Declam.* 314. Videbimus an in aliis partibus demens fuerit? Add. *Declam.* 326. 327. 350. Senec. *epiſt.* 110. 116. Conf. Jo Frid. Gronov. *ad Senec. de ira III.* 14. Itaque non mirum, ſi quæſtionem, de qua diſquirebant, *inſpectionem* vel *viſionem* noſtri vocarint, quamvis alia notione ea vocabula alibi occurrere non ignorarint. Hein.

VISPELLIO, vilium & ignobilium cadaverum elatorem ſignificat. Et ita hoc verbum in Pandectis Florentinis ſcribitur, in *l.* 31. *D. de eviction. l.* 7. *D. ad SC. Trebell. l.* 72 §. *pen. D. de ſolut. ubi biſpellionem* uſitata litterarum *b* & *v* commutatione ſcriptum eſt. Quod tamen in fœdum errorem quoſdam induxit Sic & in Lexico B. Germani: *Biſpelliones*, *νεκροτάπτας κοπιατας*. In aliorum auctorum codicibus *viſpilliones*, & *veſpiliones* adpellantur, ut apud Tertullian. *de pallio*, & Martial. *lib.* 1. *epigr.* 31. & 48. & in libello Fulgentii *obſcurarum vocum p.* 801. *edit. Dion. Gothofred.* Et apud Ammian. Marcellin. *lib.* 19 & Sidon. Apollinar. *lib.* 1. *epiſt. ult.* &. *lib.* 2. *ep.* 8. ubi *viſpilliones* & *ſandapilas* conjungit. In codicibus tamen Suetonii, *in Domit. c.* 17. & Eutrop. *lib.* 7. quum de Domitiani funere agit, qui Venetiis an 1490. impreſſi ſunt, *Viſpelliones* ſcriptum eſt. Vetus Gloſſarium utriuſque teſtamenti: Viſpelliones ait, eſſe foſſarios, qui mortuos portant. Apud Feſtum Pompej, diligentia Anton. Auguſtini reſtitutum ſic legitur: & Veſpæ & veſpelliones dicuntur, qui funerandis corporibus officium gerunt, non a minutis illis volucribus, ſed qui veſpertino tempore eos auferunt, qui funebri pompa duci propter inopiam nequeunt. Hi etiam *veſpillones* vocantur. Martial. Qui fuerat medicus nunc eſt *veſpillo* Diaulus. Add. Dionyſ. Gothofred. *not.* 21. *ad d. leg.* 72. §. *pen. D. de ſolution.*

VITA decedere *l.* 9. *D. de reb. dub.* Vitæ neciſque jus *l.* 1. *D. de his, qui ſui, vel al. jur.*

Vita pro conditione. Vitæ tenuis *l.* 6. §. *ult. D. de offic. præſid.*

VITELLIUS, juriſconſultus *l.* 34. *D. de adquir. poſſeſſ.* Vitellium eumdem cum Maſurio Sabino putat Anton. Auguſtin. *Emendat. I.* 6. deceptus, ut videtur *l.* 18. *D. de hered. inſtit.*

ubi Paullus in iscriptione ad Vitellium scripsisse dicitur, & tamen in textu ipso locus ex Sabino describitur. Sed non recordatus est vir doctissimus, Sabinum quoque scripsisse ad Vitellium *l.* 45. *D. de legat.* 3. *l.* 8. 12. §. 27. *D. de instr. vel instrum. legat. l.* 3. *pr. D. de pen. legat. l.* 20. *in fin. D. de his quæ ut indign.* Ex eo ergo commentario ibi quædam profert Paullus. Petr. Perrenon. *Animadvers.* 26. Præter Sabinum & Paullum Vitellio eam operam navarunt Cassius *l.* 12. §. 27. *D. de instr. vel instr. legat.* & Aristo, ut ex *l.* 3. §. 1. *D. de pen. legat.* colligit Guil. Grotius *de vit. ICtor. II.* 5. Hein.

VITIARE corrumpere. *Vitiatum* ædificium, prædium, *l.* 15. §. 32. *l.* 18. §. 11. *D. de damn. infect.*

Vitiare, destruere, & efficere ut nullius sit momenti. Sic: vitiantur actiones: *l.* 14. §. 4. *D. de except. rei judic.* actus legitimi: *l.* 77. *D. de regul. jur* matrimonium: *l.* 3. *C. de interd. matrim.* obligatio: *l.* 1. §. 3. *D. de verb. oblig.* regula: *l.* 1. *D. de regul. jur.* scriptura: *l.* 94. *D. eod.* stipulatio: *l.* 65. *D. de verb. signif.*

VITIOSE, i. e. non idonee, non recte. *Vitiose* cautum, vel satisdatum *l.* 6. *D. qui satisd. cog* tutor datus *l.* 37. *D. de excusat.* uti *l.* 6. *D. de itin. actuq. priv.*

VITIS. *Vites* etiam arboris adpellatione continentur, *l.* 1. *D. de arbor. cæd* Et sæpissime arboribus accensentur vites, tum in jure nostro *l.* 2. *D arbor. furt. cæs.* verum etiam apud Plinium *lib.* 14. *hist. nat. c.* 1. immo & Horat *Carm. I.* 18. 1. aliosque, quorum testimonia attulit Menag. *Amœn. jur. civ. c.* 9. Hein. *Vitas* transducere in arbores *l.* 3. §. 4. *D. uti possid.* Vitium incensores: *l* 16. §. *pen. D. de pænis.*

VITIUM a *morbo* in Ædilium edicto separatur. Eaque inter hæc verba differentia statuitur, quod morbus temporalis est corporis impedimentum, veluti si luscus quis sit, *l.* 1. *pr.* & §. 7. D. *de ædil. edict. l.* 101. §. 2. *D. de verb. signif.*

In stipulatione vero damni infecti, qua de vitio loci cavetur, *vitium* esse definitur, quod accidens extrinsecus vitiosas ædes facit *l.* 15. §. 13. & *seq. D. de damn. infect.* Ita exaudienda verba; quod si arbores vetustate deciderint, *vitio* earum casus factus intelligitur *l.* 24. §. 9. D. *eod. tit.* Vitium loci *l.* 14. §. 1. D. *de aq. & aq. pluv.* quod nocere dicitur aquæ, apud Cic. in *Topic.* quoties, ut Boetius ibi explicat, naturaliter sese locus habet, ut excipere aquam posset & nocere verno Palustris itaque locus & arenosus vitiosus non existimabitur, quia naturale id *vitium* est. *Vitium* operis & soli, *l.* 18. §. 1. D. *de damn. infect.* Quo referenda sunt verba Ciceronis *in Top.* Non enim ejus vitio ait, qui demolitus est, damnum factum est, sed ejus operis *vitio*, quod ita edificatum est, ut suspendi non possit.

Vitium facere ædificia dicuntur, interprete Boetio *in Topic Cic. c.* 3. quæ ruinam minantur *l.* 28. §. *ult. l.* 3. *D. locat. l.* 32. *D. de damn. infect.* Vitium etiam facere navis dicitur, *l. ult.* §. *pen. D. de leg. Rhod.*

Vitium etiam pro culpa ponitur, in *L.* 22. *in fin. D. de negot. gest. l.* 95. §. *pen. D. de solut. l.* 71. *in fin* D. *de cond & dem.* Sic: Vitio suo, vel sine vitio suo, *l.* 63. §. *ult* D. *de evict. l.* 4. *C. de pign. act.*

Vitium, pro defectu. Sic in ambigua voce legis ea potius accipien-

pienda significatio, quæ Vitio caret *l.* 19. D. *de legib.* & quæ facit, ut vox interpretata aliquid operetur: neque enim maligne accipienda est *l* 126. §. 2. D. *de verb. oblig.* ne vitium adferat interpretatio, & nullius momenti faciat esse legem.

Vitia possessionum, alia sunt *ex re*, veluti quod res fisci sit, vel furtiva, vel vi possessa, vel contra legem Juliam repetundarum accepta: *alia ex persona*, veluti si mala fide, si clam, si precario quis possessionem fit ingressus *l.* 11. *C. de adquir. possess.* *l.* 13. §. 1. D. *eod. tit.* *l.* 24. D. *de usurpat.* *l.* 13. §. 1. D. *de publician.* Vitiosum itaque initium possessionis est, si quis alienæ sciens possessionem adprehendat *l.* 15. §. *pen.* D. *de usurpat.* Vitium pronunciationis, id est, error, in ea admissus *l.* 37. D. *de excusat.*

VITRASIANUM SCum, de manumissis, & pretio manumissionis *l.* 30. §. 6. *D. de fideicom. libert.*

VITREA, pro vitreis vasis, in *l.* 12. §. 28. D. *instr. vel instr. legat.* Vitrea escaria & potoria *l.* 3. §. 1. D. *de supell. leg.* Vitreum autem non semper significare, quod est ex vitro, sed aliquando etiam, quod vitri colorem habet, ex Virgil. 4. *Georg.* *v.* 350. probavit Salmas. *ad Lamprid. Elagab. c.* 19. conf. Nicii Erythræi *indic. Virgil.* voce vitreisque sedilibus.

VITRCAMINA *l.* 18. §. *pen.* D. *de instr. vel instr. leg.*

VITUTIARII, in *l.* 2. *C. Theod. de collegiat.* qui fuerint non constat, & hanc vocem varie sollicitat, Gothofred in *commentar. ad l* 1

VIVARIUM, locus septus est, quo inclusæ feræ custodiuntur & adservantur *l.* 62. §. 2. D. *de usufr.* *l.* 3. §. 14 D. *de adquir. possess.* ubi Paullus a *vivariis* piscinas separat & quod initio *vivariis*, id postea *silvis circumseptis* opponit. Et ita hoc verbum accipitur apud Plin. *lib.* 8. *c.* 52. Columell. *lib.* 8 *c.* 1. Ammian. Marcellin. *lib.* 31. Gell. *lib.* 2. *c.* 20. Varro *lib.* 3. *de re rustic.* dicit leporaria adpellari, & mox: *Vivaria* autem, quæ nunc vulgus dicit, sunt quos Græci παραδείσους adpellant. Seneca *epist.* 91. *Vivaria* piscium in hoc clausa, ut tempestatum pericula non adiret gula, & quamvis acerrime pelago sævienti haberet luxuria portus suos, in quibus distinctio piscium greges saginaret Hæc Seneca. Pro piscina etiam hoc verbum usurpat Columella *lib.* 8. *c.* 16. & *c. ult.* Q. Curtius *lib.* 8. *c.* 9. *n.* 28. Venatoris maximus labor est, inclusa *vivaria* animalia inter vota cantusque pellicum fugere. Plinius quoque *lib* 9. *cap.* 54. 55. 56. vivaria muranarum, ostrearum, cochlearum dixit.

VIVERE actiones dicuntur, quæ non expirarunt, *pr. Inst. de perp. & temp. action.*

VIVIANUS ICtus laudatur, *l.* 1. §. 45. & 46. *D. de vi & vi arm.* *l.* 2. §. 6. *D. de itin. actuq. priv.* *l.* 17. §. 4. *D. commod.*

ULPIANUS, Domitius, Jurisconsultus, de quo supra in *Domitius*. Tyrium Syrophoenicem eum fuisse patet ex *l.* 1. *pr. D. de censib.* Floruit sub Severo & Antonino, sub elagabalo aut in exilio fuit, aut dignitate privatus. Lamprid. *in Elagab. c.* 16. sub Alexandro Præfectus prætorio fuit, quin ἐπίτροπον κ. κοινωνὸν τῆς ἀρχῆς, inspector ac veluti particeps imperii Zosim. *Hist. l.* 1. ut summum Imperatorem ideo factum Alexandrum putet Lamprid. in *Alexand. c.* 51. quod Ulpiani consiliis præcipue re-

rexerit rempublicam. Non mirum ergo. Alexandrum eum amicum vocasse *l.* 4. *&* *c.* 24. *locat.* Stilus ejus multa habet singularia, nec semper est elegantissimus, fatente Bynkersh *obs.* 8. 15. nec tamen hebraismos in ejus fragmentis reperiri, olim singulari dissertatione adversus Ant. Augustinum aliosque ostendit. Hein. Proculianis eum savisse existimat Ev. Otto in *Papiniano XIII.* 9. *p.* 297. sed id non magis certum, quàm quæ de æmulatione inter eum & Paullum, quin & Papinianum plerique sibi videntur observasse. Hein.

U L P I A N U M quemdam Tyrium; unum ex Deipnosophistis κατακειτον dictum, Athenæus in proemio operis, & ex eo Suidas in κατακειτες testantur. Id de nostro accepit non modo Lectius *de vita & scripe. Ulpiani Orat.* 1. Sed & alii. Sed vide Gerard. Jo. Vossium *de Histor. Græc. lib.* 3. & Her. Wolfium *ad Ulpian. Comment. Demosthen. p.* 1129.

Ulpianum rhethorem fuisse Christianum, ostendit Cujac. in *c.* 1. *de vit. & honest. cler.* & huic libros adsignat opinionum Jac. Gothofredus in *Commentar. ad l.* 61. *D. de regul. jur.*

U L T I M A M pœnam Plinius *lib.* 2. *epist.* 2. & Sueton. in *Julio c.* 14. dixerunt, quæ alias *ultimum* supplicium *l.* 38. §. 8. *D. ad leg. Jul. de adulter l.* 1. § 28. *D ad SC Silan.*, quod mortem interpretamur *l.* 22. *D. de pœn. l.* 1. *fin D. ad leg. Corn. de Falf.* Ad bestias itaque damnati, quia ea damnatio mortem irrogat, ultimo supplicio damnati dicuntur, *l.* 19. *D de pœn.* Sic Græci εσχατῃ δικῃ, ut Plutarch in *Cicerone.* & εσχατῃ κολασει, ut Appian. *lib* 1. *de bell. civil* 2. εσχατας τιμωριας, ut Demosth. περι στεφανε *p.* 193. adpellant.

U L T I S. Cis & *ultis* in *l.* 2. §. 31. D. *de orig. jur.* non, ut alii codices, *uls.*

U L T R O. Interdum significat ultra versa vice, prior. Idque in Terent. *Adelph. act.* 4. *scen.* 3. *quod* a Servio in *lib.* 2. *Æn. v.* 145. adnotatum Justin. *lib.* 22. *c.* 5. ultroque victores insequuti. Eamdem significationem Cujac. 3. *obs.* 2. observavit, eamque sibi deprehendere visus est, in *l.* 1. §. 6. *D. uti possid.* Actio numquam *ultro* possessori datur. Liv. *lib.* 1. *c.* 5. Latrones captum regi Amulio tradidisse, ultro accusantes. Petr. Petron. *Animadv. I.* 13. eamdem significationem deprehendit, in *l.* 2. *pr. D. ad leg. Rhod. de jact.* Ultroque ex locato habiturus est actionem, nec non in *l.* 6. D. *de bon. damnat.* Itaque neque speculatores ultro sibi vindicent, neque optiones *Ultro* id est, prius, quam reus damnatus sit, ceu patet ex *l.* 2. *D. eod. tit.* Harum omnium significationum exempla occurrunt in *l.* 3. §. 4. *D. de condict. causs. dat. l.* 1. §. 6. *D. uti possid. l.* 2. *D. ad leg. Rhod. l.* 34. § 3. *D. de contr. emt. l.* 15. *D. de op. nov. nunc. l.* 26. *in fin. D. famil. ercisc. l.* 59. *D. de furt. l.* 1. *in fin.* D. *de usur. l.* 25. *D. l. de liberal. causs. l.* 18. §. 2. *D. de castr. pecul. l.* 10. *D. de negot. gest. l.* 19. *D. mandati l.* 22. *D ex quib. causs. major. l.* 11. §. 3. *l.* 37. §. 4. *D. de legat* 3. Cic. *pro Quint. c.* 23. Unus fuit Sex Nævius, qui cum ipse *ultro* deberet. Tacit. *lib.* 11. *annal. c.* 29. Deinde metu, ne ad perniciem ultra traherentur, desistunt Idem *lib.* 6. *annal. c.* 23. Consultusque Cæsar, an sepelire sineret, non erubuit permittere, ultroque incusare casus, qui reum abstulissent. Idem *lib.* 6. *c.* 30. ultroque damnatur, atque urbe exigitur, & *c.* 31. Non despe-

ctum

ctum id apud barbaros, ultroque potentiam habet. Adde Plin. *lib.* 5. *c.* 9. *lib.* 29. *c.* 1. *lib.* 35. *c.* 6. Sueton. *in Tib. c.* 11. Apulei. *apolog.* 2. Augustin. *lib. de gest. cum Emerito.* Sil. Ital. *lib.* 16. Latius adfatur juvenem ac prius incipit ultro.

Ultro citroque, hinc inde, ex utraque parte, ex utroque latere: *l.* 19. D. *de verb. signif.*

Umbræ inanes & cassæ imagines dignitatum *l.* 74. *v. inanes C. Theod. de decurion.*

Uncia duodecima pars est assis, &, ut Cassiodor. *lib.* 1. *var. epist.* 10. scribit mensuræ primus gradus. *Uncia* hereditatis, *l.* 60. & 78. §. 2. *D. ad SC. Trebell.* Sic etiam unciæ usuræ *l.* 47. §. 4. *D. de administr. & peric. tut.*

Unciarius hæres *l.* 34. §. 2. *D. de legat.* 1. id est ex uncia hæres, ut est in *l.* 24. *D. de leg. Corn. de fals.* Unciaria lex Fest. *lib. ult.*

Unde pro a quo veteres dicebant, ut testis est Donatus in *Ter. Eunuch. prolog.* citans illud Virgilii *genus unde Latinum.* Sic: is, unde is emit *l.* 15. §. 1. D. *de div. temp præscr.* Unde erat, *l.* 1. §. 1. D. *de effractor.* id est, unde oriundus erat, quæ loquutio familiaris est Ciceroni, velut *Top. c.* 6. Scholast. *Horat. p.* 373. & *p.* 311. Itaque reum a quo petitur, eum *unde* petitur, Latini adpellant. Cic. *lib.* 7. *ad divers. epist.* 11. Omnibus *unde* petitur hoc consilii dederim. Unde petas *l.* 60. §. 2. *D. locat.*

Unde vi. Vid. art. *vis*.

Unguentis legatis, non tantum ea legate videntur, quibus ungimur voluptatis caussa, sed & valetudinis *l.* 21. §. 1. *l.* 25. *in fin.* D. *de aur. arg legat.* Unguenta autem coactis odoribus fieri, ait *l.* 27. §. 1. *D. de adquir. rer. dom.*

Uni pro unius *l.* 1. *in fin. D. de bon. possess. sec. tab.*

Unio margarita est ex concha, quæ apud rubrum mare & crescit, & coalescit, *l.* 6. & 19. §. 13. *seq. D. de aur. arg. leg.* Vid. Plin. *lib.* 9. c. 35. *lib.* 12. *c.* 1. Vid. supra sub art. *margarita*. Unionem solvere. Vid. in *solvere*, & add. Rad. Forner. *lib.* 1. *rer. quotid. c.* 11. 12.

Unitas. Terra unitatem facere dicitur, quum crusta terræ coaluit, *l.* 9. §. 2. *D. de damn. infect.* Unitate majoris partis consumi *l.* 23. §. 5. *D. de rei vindicat.*

Universitas & singula corpora opponuntur *l.* 16. §. 1. *D. ad SC. Trebell.*

Universitas quoque pro universitate jurium, sive rerum & bonorum, ut hereditate, ut castrensi peculio, cui singulæ res opponuntur *l.* 1. §. 1. *D. quor. bon. l.* 20. §. 10. *D. de hered. pet. l* 1. *D. de rei vind. l.* 7. §. *ult. D. de bon. damnat. l.* 1. *pr. D. de interd.*

Ad *universitatem* venire, id est, ad successionem omnium bonorum, *l. ult. D. de bon. damn.*

Per *universitatem* transire *l.* 62. D. *de adquir. rer. dom.* & per universitatem transit prædium *l.* 1. *D. de fund. dot.* Cajus *lib.* 2. *Instit. tit.* 2. §. 1. Per universitatem, ait, hoc est, omnia simul bona adquirimus hereditate, adoptione. Sic in §. *ult. Inst. per quas pers. adquir. & pr. Inst. de adquis. per adrogat.* verbum hoc accipiendum est.

Universitas, adpellatur collegium, corpus, curia, societas, *tit. quod cujusqu. univ. nom.* & *tit. de manum. serv. ad univ pert.* Durat vero & manet universitatis nomen, etiamsi ad unam personam reciderit *l.* 7. §. *ult. D. quod cujusq. univ. nom.* Universitatis

tatis res sunt quæ in civitatibus sunt, theatra, stadia, & si quæ alia sunt communia civitatum: *l. 6. §. 1. D. de rer. divis.*

UNIVERSORUM bonorum societas *l. 5. & 7. D. pro soc.* id est, earum rerum, quæ postcacumque adquirentur *l. 73. D. eod. tit.*

Universa non, id est, nulla, *l. 4. C. de precib. Imp. offer.*

UNIVIRA, quæ uni viro nupserat, apud Tertull. *lib. 1. ad uxor. c. 7. & Trebell.* Pollion. in *trig. Tyrann. c. 32.* & in lapide apud Gruter. *Inscript.* 1141. 1.

UNUSQUISQUE, pro alterutro *l. 3. C. comm. divid.*

VOCABULA rerum immutabilia sunt, hominum mutabilia *l. 4. pr. D. de legat. 1.*

Vocabulo feminino etiam masculos contineri, exemplo pessimum est *l. 45. pr. D. de legat. 2.* Vid. *l. 81. D. de legat. 3.*

VOCARE. *Vocari* in crimen *l. 26. C. ad leg. Jul. de adult.* Cic. 5. *Verr.* 50. ad judicium *l. 1. §. 3. l. 51. D. de administr. & per. tut.* Vocare in jus, verbum est XII. Tabular. ut adparet ex his verbis *Si in jus vocet, atque eat.* Et quia vocatos, non sequentes trahere licebat, inde Horatius sepe *rapere in jus* dixit. Vocari ad pœnam *l. 2. D. ad SC. Silan.* in testimonium, *l. 10. §. 4. D. de quæstion.*

Vocari ad curam: Paull. *lib. 2. sent. tit.* 28. ad honorem *l. 2. §. ult. D. de decur.* ad munus *l. 7. C. de adpell.* ad negotia gerenda *l. 16. D. de excus.* ad tutelam §. 13. *Inst. de excusat. tut.*

Vocari ad bonorum possessionem *l. 1. §. 1. l. 3. §. 11. D. de bon. possess. contr. tab.* ad hereditatem *l. 6. D. de suis & leg. her.* ab hereditate *l. 2. D. und. cogn.* ad substitutionem *l.* 83. *D. famil. ercisc.*

VOCATORIÆ litteræ, evocatoriæ, citatoriæ. *Vocatoria* epistola, in ordine rom. dicitur, qua is, qui absens in episcopum alicujus ecclesiæ a clero & plebe electus est, ad hanc dignitatem capessendam evocatur, directa epistola a metropolitano ad episcopum & præsbyteros, ex quorum diœcesi & paroecia est electus.

VOCONIA lex de mulierum hereditatibus *pr. Inst. de leg. falcid.* & apud Paull. *lib. 4. tit.* 8. §. 22. *& Pariat. Leg. Mos. & Rom.* Quam Vocenius Saxa Tribunus plebis a plebe rogavit, ut Cicero *pro Corn. Balbo c.* 8. & Flor. *in Epitom. Liv.* & Augustin. *lib. 2. de civit. Dei* scribunt. Cavebatur autem ea, ne qui census esset, id est, centum millia sestertium possideret, virginem neve mulierem, supra quadrantem suorum bonorum, id est, ultra 25. millia sestertium, ut ait Liv. *lib.* 56. heredem institueret: plusve cuiquam legaret, quam ad heredem heredesve pertineret. Ne feminæ ultra consanguineos ab intestato succederent. Theophil. *Inst. tit. de leg. Falcid.* κ, ἐπεδὴ ἐν τῷ τῶ τάξει ὁ βοκώνιος νόμος ἐστὶ αὐτῶν μηδὲν πλέον λαμβάνειν τὸν λογατάριον ἢ κληρονόμον. Add Cic. *de finib.* 2. Dis. *lib.* 56. Gell. *lib. 2. c.* 13. & *lib. 17. c.* 3. Vid. Franc. Balduini & Jac. Perizonii libellos de lege voconia.

VOLGO pro *vulgo*.

VOLO, verbum meram voluntatem significat, proinde qui restituere rogatus est, quibus volet, etiam indignos præferre poterit, aliter atque, si his, quos putaverit, vel arbitratus fuerit, restituere rogatus esset. Tunc enim non alias, quam ex boni viri arbitratu restitutio facienda est, *l. 1. & 24. D. de legat 2.* Verba autem hæc: *Si volet* extensi-

censiva sunt, & tractum habent, *l. 6. in fin D. ad SC. Tertul. l. 113. D. de verb. oblig.* Adde supra *velle*.

VOLUNTAS interdum ex scientia, & patientia inducitur *l. 1. §. 11. D. ad SC. maced.* Errantis voluntas nulla est *l. 20. D. de aqu. & aqu. pluv.* nec furiosi *l. 47. D. de adquir. hered.* Quum voluntas alicujus in aliquo actu desideretur, ea vel subsequi recte potest *l. 10. D. de aqu. & aqu. pluv.*

Voluntatem filiæ quum pater agit de dote, non sic accipimus, ut consentiat filia, sed ut ne contradicat *l. 2. §. 2. D. solut. matrim.* Voluntate itaque filiæ pater dotem recepisse videtur, si caussas contradicendi ei filia non habeat, *l. 37. D. eod. tit.* Voluntate Domini in libertate est, qui volente & consentiente domino jus libertatis usurpat, vel aliquid pro libero gerit *l. 4. C. de fideicomm. libert. l. 2. D. de liberal. causs.* Opera, quæ non secundum *voluntatem* sunt, opponuntur operibus manu factis, & quæ ex voluntate facientis originem trahunt *l. 2 §. 6. D. de aqu. & aqu. pluv.*

Voluntas absolute voluntatem ultimam significat, *rubr. C. si contr. matr. volunt.*

Voluntas, legis orationis, id est, mens & sententia *l. 18. D. de legib. l. 6. §. 2. D. de confess.*

VOLUPTARIÆ, vel *voluptuosa* impensæ Vid. art. impensæ.

VOLUSIUS *Macianus*, ICtus, quem Divi Fratres vocant amicum juris civilis præter veterem, & bene fundatam peritiam anxie diligentem, in *l. 17. D. de jur. patron.* Fuit autem Mæcianus in Consilio Antonini Pii Jul. Capitolin. in *Anton. Pio c. 12.* sub quo & Marcum in jurisprudentia instituit. Idem in *Marco c. 3* ipseque Marcus *εἰς ἑαυτόν. l. 6.* ubi Μακιανοῦ legendum esse pro Μαξίμου, viri docti monent. Periit in tumultu Cassiano Volcat. Gallic. *in Avid. Cassio c. 7.* scripsitque *fideicommissorum* seu *quæstionum de fideicommissis* libros 16. *Publicorum* libros 14. e quibus Jacobus Gothofredus *de imperio maris c. 2.* esse putat librum *de lege Rhodia*, recte id negante Bynkerh. *ad leg. Rhod. c. 1.* Denique ejusdem Jurisconsulti extat libellus *de asse*, mirifice commendatus a Cujacio in *l. 21. §. 2 D. de ann. legat.* quem contra eum Mæciano nostro sine idonea caussa adjudicavit Alciatus *Parerg.* I. 17. Hein. Add. Menag. *Amœn. jur. civ. c. 5.*

VOI & *vobis*, ad personas singulas, in *l. ult. D. de institor. act.*

VOTUM. *Votorum* oblatio, *rubr. utroqu. C. de votor. obl.* ad quam singularis extat Strauchii dissertatio.

Vota pro nuptiis *l. 4. & 6. pr. C. de secund. nupt.* B. Ambros. *Serm. 186.* Solent autem homines sicut mos est, in suis votis, hoc est, nuptiis præcipue saltare, & canere. *Vota* nuptialia, apud Apulei. *lib. 4 de asin. aur. p. 101.* Idem *lib. 1. Florid.* Togam parari *voto* & funeri.

VOX. *Voces* populi vanæ non sunt audiendæ *l. 12. §. 1. C. de pœn.* Voces populi vanæ hic sunt vulgi clamores, quibus reos vel ad supplicium postulabant, vel absolvi non sine convicio flagitabant. Quales illi inconditi clamores Judæorum: *Tolle, tolle, crucifige, crucifige, Barrabam, Barrabam.* Similes memorat Apulejus *lib. 2. metam.* quibus reus ad ignem poscebatur. Omnium autem frequentissime tales clamores audiebantur adversus Christianos. *Act. Apost. c. 22. v. 23.* Tertullian. in *Apo-*

Apologet. c. 10. Cypr. *epist.* 3. Has *vanas voces* & insanientis populi clamores contemni jubent leges, quibus tamen sæpe se vinci passos esse magistratus, vel Christi patientis historia satis superque ostendit. Hein.

Vocem funestam amputari, (*interdici* habet. Cod. Theod.) oportet potius, quam audiri *l. pen. C. de his, qui accus. poss.* Dicitur autem eo loco *vox funesta* servi vel familiaris dominum accusantis: eodemque modo, quo libertorum adversus patronos illicitæ atque improbæ voces adpellantur, in *l.* 12. *C. de testib.*

Upilio, pro Opilio *l.* 60. *in fin. D. de legat.* 3.

Urbaniciani officiales, in *l.* 2. *C. Theod. de condit. in publ. hom.* hoc est officiales Præfecti urbi & adparitores Guther. *de offic. dom. August. lib.* 2. c. 4. a quibus diversi sunt *urbaniciani*, quorum mentio fit, in *l.* 8. *C. Theod. de agent. in reb.* milites nempe, qui ad urbis custodiam dispositi erant sub Præfecto urbis dispositione, de quibus Spartianus in *Antonin. Caracall.* 64. & Antonin. Geta c. 6. & *l.* 35. D. *ex quib. causs. major.* Hi scilicet ad urbis custodiam milites erant, suosque Tribunos habebant, ceu ex dicto Spartiani loco patet: officiales vero urbaniciani erant officiales Præfecti urbi, & nullos Tribunos habuere. Vid. Jac. Gothofr. *in Comm. ad d. l.* 8. *C. Theod. de agent. in reb.*

Urbanus, *a*, *um*. Urbana prædia adpellari ædificia, etiam si in villa sint, *rustica* vero fundos, Ulpianus scribit in *l.* 1. D. *comm. præd. tit.* 19. *Regul.* 1. Urbana autem prædia a rusticis non loco, sed materia & qualitate discernuntur. *Urbana* siquidem accipimus ædificia omnia, non solum ea, quæ sunt in oppidis, sed si forte stabula sunt in continentibus ædificiis, vel alia meritoria in villis, & vicis, vel si prætoria voluptati tantum deservientia, horti quoque, qui amoenitatis gratia, non redditus habentur *l.* 98. D. *de verb. signif. l.* 16. *C. de præd. minor. l.* 54. *in fin.* D. *de petit. hered. l.* 59. *D. de contrah. emt. l.* 13. §. 11. *D. de act. emt. l.* 4. *D. de pact. tit. de servit. præd. urb.* Atque ita urbanorum vel rusticorum prædiorum servitutes, pro genere, & qualitate prædiorum, quibus debentur, æstimamus. Nam & aquæductus, qui per urbanum prædium transit, iter quoque per urbanum prædium, urbanæ servitutes sunt, *l.* 11. §. 1. *D. de publician. l* 14. D. *commun. præd.* Vet. Glossar. Servitutes urbanorum prædiorum sunt, quæ ædificiis inhærent, ut mihi liceat tignum mittere in parietem.

Urbana familia a *rustica* non loco, sed genere usus distinguitur. Potest enim dispensator non esse urbanorum servorum numero, si rusticarum rerum rationem dispenset *l.* 166. D. *de verb. signif. l.* 10. §. 4. D. *de usu & habit. l.* 12. *D. de supell. legat.* Cic. *lib.* 12. *ad famil. ep.* 7. Qua in re usus præcipue testantis spectari convenit, videndumque est, quo quemque servum loco, & numero his habuerit. Et certe quos circa se habet paterfamilias, & sui usus, ministeriique urbani caussa, non possunt non in eo numero esse. Quod plenius exponitur in *l.* 99. D. *de legat.* 3. *l.* 12. §. 42. *D. de instr. vel instr. legat. l.* 4. §. *pen.* D. *de pen. legat.*

Urbicaria præfectura *l.* 2. *C. ubi senat.*

Urbicaria regiones passim, in *C. Theod.* vocantur, quæ urbi circumjacebant, Salmas. *ad script. Hist. Aug.* p. 314. *seq.* Adde eum-

eumdem *in epist. ad amic. de region. suburbic.* & *in Eucharistico de region. & eccles. suburbic. Part.* 1. *c.* 2. *p.* 46. ubi ostendit, annonariam regionem opponi urbicariæ; urbicariamque omnes suburbicarias urbicariasque, intra centesimum ab urbe lapidem sitas, comprehendisse Hein.

URBICUS, id est, urbanus in inscript *l.* 9. D. *de op. nov. nunciat.* & alibi passim. Martial. *lib.* 1. *epigr* 34. *v.* 5. Urbica Lingonicus Tyrianthina bardocucullus.

URBS, ab urbo adpellata, id est, a curvata aratri, quod in urbe condenda olim adhiberi solebat, uti Pomponius tradit in *l.* 239. §. 6. D. *de verb. signif.* Quod & servius in *lib.* 1. *Aen.* *v.* 16. & Isidor. *lib.* 15. *c.* 2. scribunt. Qua ergo sulcus ductus erat, eo urbs porrigebatur. Varro *lib.* 4. *de lingu. lat. p.* 35. Quod fiebat orbis, urbs. Principium quod erat post murum, pomœrium dictum, ejusque ambitu auspicia urbana finiuntur.

Urbs Roma *l.* 4. §. 5. D. *de pen. legat.* Urbs Roma αντονομαστικως. Quinctilian. *lib.* 6. *p.* 113. Urbem autem simpliciter quum legimus, Romam κατ' εξοχην intelligimus, quæ olim inter alias *tantum caput extulit urbes, Quantum lenta solent inter viburna cupressi.* Et ita in *l.*1. D. *de senator.* & alibi passim. *Urbis* tamen adpellatio proprietate sermonis angustior est, quam Romæ. Urbs enim muris, Roma vero continentibus demum ædificiis finitur, *l.*2. *D. de verb. signf. l.* 4. §.5. *D. de pen. legat.* Eadem a Constantino *urbs* æterna in *l.* 1. *C. de suar.* & ab Ammian. Marcellin. & Symmach. *lib.* 1. *epist.* sæpe vocatur. Et ita in *l.* 4. *C. de oper. publ.* Valentinianus & Valens AA. intra *urbem æternam* scripserant. Cujus loco Tribonianus *intra urbem veterem & novam* supposuit Addidit etiam de suo clausulam hanc: *n si ex suis pecuniis opus hujusmodi construere voluerit.* Quemadmodum etiam in *l.* 6. *eod. tit.* addidit: *& murorum*, & in *l.* 9. *publicis pecuniis*, & in *l.* 11. *non sterilia*, & illa postrema verba; *nemini excusatione* &c.

Urbem regiam in Constitutionibus Constantinopolim accipere debemus *l. ult. C. de adsessor.* & passim. Eadem & inclyta, & florentissima urbs adpellatur *l. un. C. de contr. judic.* & urbs magnifica *in l.* 33. *n* 5. *C. de episc. & cler.* & nova Roma. Vid. in *Roma.*

Urbis adpellatione in *l.* 4. §. 9. D. *de damn. infect.* & *l.* 3. *C. Theod. de decur. urb. Rom.* intelligendæ sunt urbes metropolitanæ, matrices civitatum, & provinciæ capita, quas civitates maximas Modestinus in *l.* 6. §. 2. *D. de excusat.* & πολεις των πολεων septuaginta interpretes alibi adpellant. Quo etiam sensu civitatis nomen usurpat Tertullian. *lib.*1. *ad Nation. cap.*1. ubi Vid. Jac. Gothofred.

UREDO, qua herba, frutices, arboresque percussæ arescunt, quam επληξιν των δενδρων vocat Theophrastus. De ea Ulp. *l.* 15. §. 1. *D. locat.* Plin. *lib.* 17. *c.* 24. & *lib.* 18. *c.* 28. & 29. & Cic. *de natur. Deor. lib.*3 *c.* 35.

URGERE, vel *urguere* æs alienum dicitur *l* 5. §. 14. *D. de reb. eor. qui sub tut. l.* 7. §. 11. *D. quib. ex causs. in possess. l.* 35. §. 2. *D. de hered. inst.* & *urgueri* in *l.*13. §. *ult. D. de recept. arbitr.* & passim. *Urgat* pro urgeat in *l.* 8. *D. quib. ex caus. in possess.*

URINALIA. Qui vinum Surrentinum in urinalibus habebat dif-

diffusum *l. ult. pr.* D. *de instr. vel instrum. legat.* Vasa hæc quæ fuerint explicat Anton. Augustin. *lib.* 2. *emendat. c.* 11. ubi de mensuris & vasis edisserit.

Urinator, qui sub aqua natat *leg.* 4. §. 1. *D. ad leg. Rhod.* Quo verbo utitur & Firmicus *lib.* 8. *Mathes. c.* 15. Illorum ministerium his verbis describit Manil. *lib.* 5. *Astronom. v.* 429. Illis in Ponto jucundum est quærere pontum; Corpora qui mergunt undis, ipsumque sub antris Nerea & æquoreas conantur visere nymphas, Exportantque maris prædas, & rapta profundo Naufragio, atque imas avidi scrutantur arenas. Nam per urinatores naufragio mersæ, & in mare navis levandæ caussa jactæ res extrahi solebant. Unde *urinandi artifex*, apud Symmach. *lib.* 1. *epist.* 25. Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* Urnæ dictæ, quod urinant in aqua haurienda, ut urinatori urinare est mergi in aquam. De *urinatoribus*, qui & *piscatores urinatores*, κολυμβηταί, δυταί, ὀψαλοι, ὑπυδροι, κυβιστῆρες, & si colligerent ostreas & purpuras, πορφυρεῖς, si spongias, σπογγοθῆραι adpellati, plura reperies apud Reines. *ad inscript. p.* 622.

Urseius Ferox, jurisconsultus citatur a Cassio *l.* 1. § 10. D. *quar. rer. actio* & Urseius Proculum citat *l.* 27. §. 1. D. *ad leg. Aquil.* nec non *l.* 48. *D. de jur. dot. l.* 11. §. 2. *D. de aqu. & aqu. pluv.* ipseque non modo a Juliano citatur, sed & a Cassio, adeoque Proculo, & Cassio eum fuisse συγχρονον, & sub Nerone circiter floruisse eum oportet. Proculi sectator videtur fuisse, ac proinde non mirum, ad eum notasse ex alterius sectæ antesignanis Cassium, & Julianum. Hein.

Usio pro usu in *l.* 66. §. 2. *D. de legat.* 3. *l.* 27. §. 4. D. *de aur. arg. legat.* Utitur & Cato *de re rust. c.* 39. quemadmodum ibi Victorius adnotavit. Add. Duker. *de lat. vet. ICtor. p.* 360.

Usque, accipitur inclusive in *l.* 2. *D. de his, qui not. infam. l.* 11. D. *de dol. l.* 1. D. *an per al. causs. adpell.*

Usque adhuc, id est, donec princeps comprobaverit *l. ult. C. de discussor.*

Usuarius dicitur, qui usum habet *l.* 13. §. 2. D. *de usufr.*

Usuarius tamen servus, in quo usum habemus, vocatur in *l.* 14. D. *de usu & habit.* Et ita *usuaria* ancillæ *l.* 12. § *ult.* D. *de usu & habit.*

Usuarius & usufructuarium significat *l.* 32. D. *de stipul. servor.*

Usucapere est, usu adquirere, & possessione suum facere, quemadmodum Jurisconsulti loquuntur *l.* 1. 19. & 21. D. *ex quib. causs. major.* Usucapi itaque dicitur res, quæ per temporum spatium nostra fit *l.* 21. §. *ult.* D. *de rei vind.*

Usucapio est dominii adjectio vel adeptio, adquisitioque per continuationem possessionis temporis lege definiti *l.* 3. D. *de usucap. l.* 23. §. 1. D. *quib. ex caus. major.* Vocabulum adiectionis in ademtionem mutat Ulpianus *Fragm. tit.* 19. §. 8. quod quidem magis distinctum reddit sensum.

Usufructuarius, qui alias fructuarius dicitur, qui *usumfructum* habet, de quo infra.

Usura, inde adpellata est, quod pro usu pecuniæ datur. Est enim quasi merces & pensio usus pecuniæ. *Usura* enim nomine olim cujuscumque rei usus veniebat. Plaut. *Amphitr. prolog. v.* 108. usuramque ejus corporis cœpit sibi. Vid. *Trinum. Act.* 1. *sc.* 2. *v.* 144.

v. 144. Varro *de ling. lat* Ifidor. Etymol. *lib.* 5. *c.* 25. Definiunt Canoniftæ ufuram lucrum fupra fortem exactum unice propter officium, in dato mutuo præftitum. Damnarunt autem patres qualefcumque ufuras fub pœna ejectionis *c.* 5. *decretal. tit. de ufur.* [1] quod S. Scriptura his reclamet Pf. XV. 5. ad quem locum provocat Concil. Nicen. 17. in *cit. c.* 2. dicti tituli relatum. Pariter ad Deut. XXIII. provocatur in *c* 3. *c.* 14. *q.* 3. (2) quod Chriftus eas damnet in verbis: *mutuum date, nihil inde fperantes*, *c.* 10. *decretal. tit. de ufur.* ubi Pontifex provocat ad Luc. VI. 35. & ita utroque fœdere prohibitæ fint *c.* 4. *eod. tit.* (3) quod per omnia fecula patres & concilia eas damnaverint, ut *deteftabile avaritiæ genus*, & fic cum chriftiana religione pugnare credantur *c.* 18. *eod. tit.* Ambrof in *c. f. in f. c.* 14. *qu.* 5. ubi jus belli, ibi jus ufuræ.

Affis locum in ufuris *centefima* obtinet, ad eamque reliquæ omnes rediguntur. *Centefimæ* autem dicuntur, quæ ex fingulis centenis numis duodenos numos quotannis efficiunt, fic dictæ, quod earum menftrua quantitas centefima pars fit fortis *l.* 4. *§. ult. D. de naut. fœn. l.* 8. *C. fi cert. pet. l. ult. §. ult. C. de jur. dot. l. un. §.* 7. *C. de rei uxor. act. l.* 1. 2. *C. de ufur. rei judic. authent. hoc jus C. de facrof. eccl.* Conftant. Harmenopul. *lib.* 3. *ep. tit.* 7. §. 18. *εκατοστιαιος τοκος εστιν, τα επι τοις εκατον νομισμασι ιβ νομισματα υπερ ολυ διδοσθαι ενιαυτε δια το επι τοις εκατον, καθ' εκαστον μηνα διδοσθαι νομισμα εν* *Centefima ufura* eft, quum ob centum numos toto anno duodecim præftantur, propterea quod pro centum numis unus quoque menfe numus datur.

Ufuræ femiffes, quæ quafi dimidiæ centefimæ funt, nempe quum pro centum aureis fex quotannis penduntur, ita ut ufura menftrua ducentefima fit pars fortis *l.* 30. *D. de adim. legat. l.* 3 *D. quod juffu. l.* 24. *D. de præfcript. verb. l.* 1. *C. de his, quæ ut indign* & apud Plin *lib.* 14. *c.* 4 Hujufmodi olim ufuras a debitoribus fuis fifcus accipiebat *l.* 17. §. 6. D *de ufur.* Ex qua *ufuras fifcales* in *l.* 6. D. *de jur. fifc.* femiffes interpretamur. Adpellantur & *femiffales* in *l.* 10. D. *de pollicit.*

Ufuræ quinquunces funt, quæ quintam centefimæ reddunt, nimirum quinque aureos pro centum *l.* 15. D. *de adim legat. l.* 7. §. 10. D. *de adminiftr. & peric. tut. l.* 17 D. *de ufur.* Et ita quincuncem modeftum accipe apud Perfium *Sat V. v.* 149.

Trientes funt, quum in fortem centum, quatuor numi penduntur *l.* 7. §. 10. D. *de admin. tut. l.* 3. §. *ult.* D. *ad leg falcid.* Tertiam centefimæ dixit Paullus in *l.* 17. *in fin.* D. *de ufur.*

Quadrantes ufuræ funt, quum in fortem centum, tres nummi quotannis præftantur *l.* 21. §. 4. D. *de ann. legat.*

Septunces, vero quoties feptem aurei, *Beffes* quoties in fingula centena, octo annua præftantur, *l. pen. C. de ufur. Dodrantes* vero quum novem, *Dextantes* quoties pro C. aureis, quotannis X. redduntur, *Deunces* vero undecim aureos, *Sextantes* duos pro centum efficiunt. Perf. *cit. l.* Quid petis? Ut nummos, quos hic quincunce modefto Nutrieras, avidos pergant fudare *deunces*?

Unciæ ufuræ in centenos aureos unum annuum reddunt *l.* 47. §. 4. D. *de admin. & peric. tutel.*

Hinc videre licet, quæ *ufuræ* ma-

majores & minores l. 12. §. 9. D. *mandati l.* 9. *C. de usur* leviores *l.* 5. D. *de oper. publ.* graviores *l.* 12. D. *de usur.* Usuræ pupillares vel quincunces sunt, vel trientes pro more regionis. Vid. in art. *pupillares.*

Usura legitima quam ventesimam fuisse docuit. Brisson. *lib.* 3. *select. antiquit. c.* 1. Eaque legitimarum usurarum interpretatio facienda est, in *l.* 7. §. 4. 7. 10. D. *de admin. & peric. tut. l.* 13. §. 26. D. *de act. emt. vend. l.* 1. §. 3. D. *de pignor. l.* 14. *l.* 15. & 16. *C. de usur. l.* 1. *C. de usur. pupill.* Proinde *legitimæ usuræ* gravissimæ & maximæ sunt, ut adparet ex *l.* 7. §. 4. & §. 8. D, *de admin. & peric. tut.* juncta *l.* 38. D. *de negot. gest.* Eodemque modo legitimum modum usurarum accipe in *l* 2. §. *ult.* D. *de eo, quod cert. loc.* Legitimas utique usuras in *l.* 17. *C. de locat.* licitas, & quæ ex more regionis frequentantur, intelligere debemus. Qua loquendi figura Ulpianus in *l.* 10. §. 3. D. *mand.* In usuras, ait, convenietur, quæ *legitimo* modo in regionibus frequentantur. Et ita quoque in *l* 8. D. *in quib. causs pign.* verba hæc: *Potest creditor de fructibus rei sibi pignoratæ ad modum legitimum usuras retinere*, ad eas usuras refer, quæ secundum morem regionis præstantur, æque ac in *l.* 26. D. *de condict. indeb.* verba hæc: *si usuras supra legitimum modum solvit.*

Usura ut a pœna differat, vid. supra sub art. *pœna.*

USURARIUS debitor adpellatur, qui sub usuris pecuniam debet *l.* 7. D. *de usur.* Sic usurarium debitum, *l.* 6. *in fin. l.* 40. D. *de negot. gest.* & usuraria pecunia *l.* 10. & 12. D. *de compensat.*

USURPATUM aliquando est pro usu adquisitum, ut in *l.* 40. §. 1. D. *ex quib. causs.* Sic *usurpatum* jus, id est, usu retentum *l.* 16. D. *quemad. servit. amit.* *Usurpata* lex *l.* 2. §. 1. D. *de administr. rer. ad civit.* Usurpari servitus dicitur, quæ utendo retinetur *l.* 6. §. 1. *l.* 9. & 16. D. *si servit. vind.* Sic & usurpata servitus apud Paullum *lib.* 1. *sent. tit.* 18. §. 2. est, quæ amissa usu recuperatur.

Usurpare, pro abuti *l.* 45. *C. de decur.*

Usurpare, pro mala fide & injuria sibi vindicare *l.* 3. *C. de offic. quæst.*

USURPATIO, est usucapionis interruptio *l.* 2. *l.* 5. *D. de usurpat.* De usurpationibus autem librum scripserat Appius Claudius teste Pomponio, in *l.* 2 §. 46. *D. de orig. jur.*

Usurpatio pro abusu *l.* 1. *C. ne sanct. baptism. iter. l.* 6. *C. de episc. aud.*

USUS est jus *utendi* re aliena, seu jus ex ea percipiendi commoda ad necessitatem. Vid. *uti.* Cui usus relictus est, uti potest, frui vero non potest *l.* 2. D. *de usu & habit.* Minusque est usum legari, quam fructum, quandoquidem fructui, & usus inest, usui fructus deest *l.* 10. & 14. *n.* 1. D. *eod. tit.* Et usus quidem necessitate personæ circumscribitur, & definitur, fructus non item. Nam qui usumfructum habet, non tantum ad usum suum uti potest, sed & ad quæstum & compendium. Omnis enim rei utilitas ei concessa est. Vid. infra *ususfructus.* Interdum tamen *usu* legato, etiam ususfructus datus intelligitur, veluti si pecuniæ usus legetur, *usus* adpellatione etiam ususfructus continetur, quoniam idem continet usus pecuniæ, quod fructus *l.* 5. *in fin. l.* 10. *D. de usufr. ear. rer. quæ usu consum.* Usum autem Græce χρῆσιν adpellari Ulpianus significat

gnificat, in *l.* 10. §. 1. *D. de usu & habit.* quamquam apud Ciceronem *lib.* 7. *epist.* 29. χρησιν pro fructu Curius accepit. Itaque *usus* sine fructu constitui potest, *l.* 13. §. 3. D. *de acceptil.* & sic quædam *usui* non fructui sunt, *l.* 64. *D. de rei vind.*

Interdum *usus* vox pro usufructu accipitur, ut in *Nov.* 2. *c.* 1. & *Nov.* 118. *c.* 2. sed improprie. Vid. infra *uti*.

Usus sui caussa & *usu suo* duci ea demum mancipia dicuntur, quæ ad patrisfamilias corpus tuendum atque ipsius cultum destinantur, veluti cubicularii, coci, ministratores, obsonatores, & alii ejusmodi *usus* caussa parati *l.* 203. D. *de verb. signif.* Si quis argentum quod *usus sui caussa paratum* esset, legaverit, id dumtaxat debebitur, quod victus sui caussa ad quotidianum usum paraverit, non etiem quod commodere ad ludos & ceteras apparitiones solebat *l.* 28. D. *de aur. arg. legat.* Legatis uxoris servis, qui *usus ejus caussa parati sunt*, ad eam non pertinent hi servi, qui non proprii ipsius, sed communis *usus* caussa parati sunt *l.* 35. D. *de legat.* 2. bis vero verbis ea, quæ post testamentum factum usibus ejus comparaverunt, continebuntur *l.* 33. §. 1. D. *de legat.* 3.

Usus etiam possessionem significat, ut Javolenus, in *l.* 7. & *l.* 115. D. *de verb. signif.* scribit. Et ita Ælius Gallus possessionem usum definit apud Festum *lib.* 14. Et in LL. XII. Tab. Usus auctoritas fundi biennii, ceterarum rerum annuus *usus* esto. Sic & Horat. 2. *epist* 2. *v.* 159. Vitaque mancipio nulli datur, omnibus usu. Publ. Syrus in *mimis*: Fortuna nobis usu dat, mancipio nihil. Græci hoc efferre conantur his verbis: χρησει ου κτησει Cic. *l.* 7. *ad famil epist.* 29. U de usus aquæ *l.* 2 *D. de extra ord. cognit.* usu adquirere *l.* 23. *D. ex quib. causs. major.* & usu capere, de quo supra.

Usus pro utilitate. Sic usui esse, *l.* 19. §. *ult.* D. *de captiv.*

Usus pro consuetudine, more, in *l.* 45. & 52. *D. de legat.* 3. & passim.

USUSFRUCTUS est jus utendi fruendi re eliena. Nimirum verbum *frui*, quod est ex re commodum percipere etiam ad voluptatem, & compendinm, temperatum quodammodo est, dum componitur eum verbo *uti*, de quo infra. Hinc intelligitur Usumfructum non necessitate quidem circumscribi, quod *frui* magis est quam *uti*, sed ita comparatum esse hoc jus, ut ne sit abusus, contra *salva sit rei substantia* Quæ ultima verba ab Imperatore addita definitioni §. 1. *Inst.* & a Paullo *l.* 1. *D. de usufr.* superflua videntur.

Sunt porro, qnibus positum hic genus displicet, quique sibi persuadent, eo non satis usumfructum ab emphyteusi, feudo, contractu colonario, dominio mariti in res dotales, antichresi &c. distingui, eaque propter *servitutis* vocabulum generis loco poni volunt. At, præterquam quod satis a se invicem distent omnes hæ notiones, ettendendum erat, *usumfructum* non esse definiendum ex persona concedentis, qui eum non habet, sed ex persona utentis & fruentis. *Ususfructus* jus est, si usufructuarium spectes, si proprietarium servitus. Conferri merentur quæ habet Vinnius ad §. 1. *Inst. de usu & habit.* & Huberus *disp. ad Inst. XII. th.* 3. idque vel ex ea ratione, quod *quasi usumfructum* non complectatur. Sed nec debebat. Fingunt alii *usumfructum* aliquem *caussalem*, eum sci-

scilicet, qua re propria utimur & fruimur, sed nec hi absolvendi sunt a vitio contradictionis, quum dominii titulo propria res ad nos pertineat, nec servire ea nobis possit *l.* 26. D. *de servit.* Wurffel. Jurispr. definit. §. 249. *n.*

Ut pro quamvis *l.* 10. *in fin.* D. *de negot gest.* *l.* 1. *C. de action. emt.* Cæsar. *lib.* 3. *de bell. Gall. c.* 9. Ac jam *ut* omnia contra opinionem acciderent, tamen se plurimum manibus (navibus) posse. Liv. *lib.* 5. *sub. fin.* Hanc autem jactari magis caussam, quam veram esse, *ut* ego non dicam, adparere vobis, Quirites, puto. *Et paullo post:* quum jam *ut* virtus vestra transire alio possit, fortuna certe loci hujus transferri non possit. Et *lib.* 38. Ubi ira consedit, animos sol, pulvis, sitis, *ut* ferrum non admoveas, prosternunt. Tertullian. *de cultu femin.* Ut a culpa vaces, ab invidia non liberaberis. Inde etiam geminatum *ut*, id est, *ut ut* αντι τυ *quamvis* est Gronov. *lib.* 3. *observ. c.* 6.

Ut pro æque ut *l.* 1. §. *ult.* D. *qua res pign. vel hypoth.*

Ut idem significare videtur, ac quum, in *l.* 2. D. *de inoff testam.* quasi non sanæ mentis fuerunt, ut testamentum ordinarent, id est, eo tempore, quum testamentum ordinarent. Sic Terent. *Hecyr. Act.* 3. *Sc.* 3. *v.* 18. Mater consequitur: jam ut ad limen exirem, ad genua accidit.

Ut, pro aut, in *l.* 8. *C. de locat.* ut si qua lue, usurpari notat Rudolph. Forner. *rer. quotid. IV.* 5.

De constructione conjunctionis *ut* cum futuro indicativi modi, qualis est in *l.* 32. §. *ult.* D. *de adquir. hered.* Vide Duker *de Latin. vet. ICtor. p.* 356. *& p.* 489. Hein.

Utcumque, id est, in universum vel quocumque loco & tempore *l.* 64. D. *de legat.* 2. *l.* 26. D. *de injur.* & apud Horat. & Plaut. sæpissime. Cujac. in Paul. ad *d. l.* 26.

Utcumque, pro aliquo modo, *l.* 75. D *de verb. oblig.*

Uter, id est, alteruter. Sic *utro* pro alterutro *l.* 1. §. 24. D. *de exercit. act.* nisi forte ibi pro *utro* legendum est *uno*. Similiter *utrius* pro alterutrius, in *l.* 1. D. *de divort.* nisi & ibi magis est ut *unius* legamus.

Utra, id est, utræque, in *l.* 34 *pr.* D *de oblig. & act.*

Uter ab *utero*, id est, ab altero, adversus sit *l.* 45. §. 3. D. *ad leg. Aquil.*

Uter dicitur unus ex pluribus. *Utri* volet, cui ex his volet *l.* 23. *pr. D. de testam. tut.*

Uter. Utres vini *l.* 3. *in fin.* D. *de tritic. vin. ol. leg.*

Uterini fratres sunt, qui diverso patre, sed eadem matre nati sunt, quemadmodum B. Ambros. *lib.* 6. *epist.* 62. *&* 66. exponit. Uterinum Græci ομομητριον dicunt. Appian. *de bell. Syriac. p.* 132. *edit. Stephan.* επεβυλευε γαρ τω Κυζικηνω, καιπερ οντι ομομητριω. Struxit enim Cyziceno quamvis uterino fratri, insidias. προς μητρος αδελφον vocat Dio Cass. *lib.* 58.

Uterque. *Utrisque* natis: *l.* 14. D. *de injust. rupt. irrit.* quamvis Accursius ibi explicet pro utrocumque nato. Si *utrique* vixerint, *utrique* si alteri, alteri debebitur *l.* 81. §. 8. D. *de legat.* 1.

Uterque, id est, alteruter *l. ult.* §. 5. *C. de bon. quæ liber. l.* 2. *pr.* D. *de eo, quod cert. loc.* Et sic quoque accipiendum hoc verbum in *l.* 24. D. *de injust. rupt. irrit.* & *l.* 13. *pr.* D. *de liber. & postum.* ex sententia Accursii, quæ tamen vix probanda.

UTERUS. Uno utero tres edere *l.* 3. §. 16. D. *de statul.* id est, uno fetu, ut loquitur, *l.* 7. *D. de reb. cred.*

UTI actione *l.* 28. §. 4. D. *de jurejur.* Faviana *l.* 1. §. 17. *D. si quid in fraud. patron.* interdicto *l.* 5. §. 10. *D. de op. nov. nunciat.* hereditatis petitione *l.* 2. *D. de hered. pet.* pignoratitia: *l.* 11. §. *ult. D. de except. rei jud.* Publiciana *l.* 16. *D. de pignor.* Serviana *l.* 10. *D. eod. tit.* vindicatione *l.* 8. *C. ad exhib.*

Uti auctoritate rei judicatæ *l.* 17. *D. de inoff. testam.* compensatione *l.* 15. D. *rat. rem hab.* deductione *l.* 15. *D. eod. tit.* defensione *l.* 16. *C. de usur.* exceptione *l.* 1. §. 1. *D. ad SC. Trebell.* excusatione *l.* 1. §. 1. *D. de vacat. & excusat.* præscriptione *l.* 50. §. *ult. D. de judic.* replicatione *l.* 15. §. *ult. D. de bon. liber.*

Uti accessione *l.* 14. *D. de divers. temp. præscript.* adminiculo *l.* 13. §. 1. *D. de adquir. possess.* adpellatione *l.* 5. *C. si reus vel accus.* beneficio *l.* 33. *D. de excusat.* commodo *l.* 4. *D. ad SC. Trebell.* conditione *l.* 7. §. *ult.* D. *de dol. except.* contemplatione *l.* 6. D. *ad SC. Vellei* conventione *l.* 12. *C. de pact.* distinctione *l.* 35. D. *locati*. Falcidia vel ratione Falcidiæ *l.* 75. D. *l.* 5. *C. ad leg. Falcid.* honoribus *l.* 3. *C. de re milit.* immunitate *l.* 34. D. *de excusat.* instrumentis *l.* 35. D. *de re judic.* intentione *l.* 66. D. *de judic.* jure suo *l.* 3. D. *de natal. rest.* jure minorem *l.* 4. *C. ex quib. causs. major.* lucro *l.* 26. D. *de damn. infect.* opera servi *l.* 3. §. 2. *de statur.* prærogativa *l.* 9. §. *ult.* D. *de jure jur.* prætextu *l.* 6. D. *domum, & honor.* privilegio *l.* 5. §. 6. D. *de jur immun.* querimonia *l.* 9. *C. de non num. pec.* remedio *l.* 1. §. 3 D. *de tutel.* repudiatione *l.* 26. *C. de fideicomm.* senatus consulto *l.* 29. §. 10. D *de hered. pet* subscriptione *l.* 19. D. *ad leg. Corn de fals.* titulo *l.* 16. *C. de don. int. vir & ux.* via *l.* 10. §. 1. *D. de pact.* *Uti* etiam jure, vel sententia consultorum, quæ adprobata receptaque est. Hoc *jure* hodie utimur *l.* 25. §. 7. D. *de hered. pet.* Utimur Cassii sententia *l.* 50. *D. ad leg. Falcid.* Non utimur Atilicini sententia *l.* 6. §. *ult.* *D. de quibus mod. pign. vel hypoth.*

Uti proprie est commoda ex re aliena ad necessitate percipere. Ita Horatius *lib.* 2. *ep.* 2. *v.* 190. Utar, & ex modico, quantum res poscit, acervo Tollam: Non enim is, cui usus rei concessus est, pro lubitu commoda ex illa percipere potest, sed status ejus externus ejusque limitationes necessariæ eumdem determinant. Fusius hæc exposita sunt supra in art. *usus*. Add. *l* 12. §. 1. 2. 3. 4. 5. *&c.* D. *de usu & habit.* & Imp. *pr. Inst. eod. tit.* Frui vero ad commoditatem & voluptatem refertur. Et plus esse *frui* quam *uti*, vel ex Floro *Hist. Rom. lib.* 2. *c.* 6. perspicitur: is enim Hannibalem, post victoriam adeptam, Roma, urbe principe, Campaniam, ad irritandas voluptates instructam, petentem, victoria non *uti*, sed *frui* voluisse scribit. Non enim ad necessitatem, sed ad voluptatem is devictis, occupatisque usus fuit. Rem denique consumere est *abuti*. Donat. *in prolog. Andr. Terent.* Utimur fructibus rei, quæ ab amantibus salvo usu nobis subministrantur, *abutimur*, quando disperdimus rem & fructum: *Usui* est ager, domus, *abusui* vinum, oleum & cetera hujusmodi. Subscribit huic Ulpianus *l.*

11. §. 2. D. *de jurej.* scribens: Sed si rerum, in quibus usufructus propter *abusum* constitui non potest &c. Distinctius hæc proponit Plautus *Asin. Act.* 1. *sc.* 4. *v.* 44. AR. Ubi illæc, quæ dedi ante? LE. *Abusa*. Et Cato *de re rust. c.* 76. omnem caseum *abuti* scribit. Alias *abusus* etiam notat usum in alium, quam in quem comparata res erat, finem. Conf. *l.* 19. & 34. D. *de usufr.* Wurffel. *Jurispr. defin.* §. 14. 8. Igitur utendum proprie datur quod commodatur *l.* 20. *D. de adquir. poss* Unde *utendum* rogare, pro commodato rogare *l.* 13. *D. de pos.* Plaut. *in Aulul. Act.* 1. *sc.* 2. Cultrum, securim, pistillum, mortarium, quæ *utenda* vasa semper vicini rogant. Cato *de re rust. c.* 1. Unde utenda roget. Inter commodatum tamen & *utendum* datum Labeo proprie hoc interesse existimabat, quod inter genus & speciem. Commodari enim rem mobilem, non etiam soli: *Utendam* dari etiam soli *l.* 1. D. *commod.* Sic utendum dare aurum *l.* 34. D. *de jur. dot.* Utenda vasa dare *l.* 20. §. 1. D. *commod.* Plaut. *in Asin. Act.* 2. *sc.* 4 Scyphos, quos utendos dedi Philodemo. Idem in *Aulul. Act.* 2. *sc.* 1. Famem herele utendam si roges, numquam dabit. *Ibid. Act.* 2. *sc.* 9. Ego hinc artoptam ex proximo utendum peto a Congrione. *Utendum* tamen dicitur & quod mutuum datum est *l.* 2. D. *de calumn.* ubi verbum *uti* tunc referri videtur ad quantitatem, non ad ipsa corpora, quæ mutuo data sunt, hæc quippe usu consumuntur.

Non *utendo* amittere, §. 3. *Inst. de usufr. l.* 126. D. *de verb. oblig.*

Uti passive *l.* 24. D. *de servit. præd. rust* Uti eum quarto casu: Uti exceptionem *l.* 7. §. 6. D. *pro emt.*

Uti possidetis, interdictum, de quo vid. supra art. *possidere.*

UTILE, quod prodest *Utilia* quædam sunt publice, quædam privatim *l.* 1. §. 1. D. *de justit. & jur.*

Utile pro æquum, in *l.* 26. D. *ad leg. jul. de adul. l.* 1. §. 5. D. *quand. adpell.*

Utiles actiones dicuntur, quæ deficientibus legum, vel edictorum verbis æquitate suggerente, & utilitatis gratia ad speciem propositam accommodantur *l.* 19. D. *de præscript. verb.* Et *utiles* actiones *directis* opponuntur, quæ recta ex verbis legis descendunt, quum *utiles* inflexæ sint, &, ut Theophilus vocat, πλαγιαστικαι. Hine *utilis* actio *legitimæ* opponitur; id est, directæ, in *l.* 22. D. *de aqu. & aqu. pluv. arcend.* Ex eo enim negotio, cujus caussa constitutæ & comparatæ sunt, ad aliud, cui minus conveniunt, utilitate suadente contorquentur, & inflectuntur. Demonstrantur autem plerumque hæ actiones his verbis: *quasi, ad exemplum, exemplo, veluti, ad similitudinem.* Eoque significatu dicitur *utilis* exceptio *l.* 41. D. *de minor.* Utile interdictum *l.* 1. §. *ult.* D. *de interd. l.* 1. §. 35. D. *de aqu. quotid.* Judicium *l.* 2. §. 1. D. *famil. ercisc.* Utilis persequutio *l.* 5. *C. si alien. res.* petitio *l.* 36. D. *de servit.* pignoratitia *l.* 13. D. *de condict. indeb.* doli replicatio *l.* 7. §. 1. D. *pro emt.*

Interdum tamen *utilis* actio eam significat, quæ est in manibus, *l.* 14. D. *de liberal. causs.* §. 1. *Inst. vi bonor. rapt.* Sic *utilis* actio *pro* efficaci *l.* 31. D. *de regul. jur. l.* 38. §. 21. D. *de verb. oblig.* & utile judicium *l.* 24 D. *de liber. causs.*

Dicuntur & anni, dies, menses *utiles.* Sunt autem dies *utiles,* quibus experiundi & judicis adeundi

di poteſtas eſt *l.* 1. D. *de diverſ. temp. action.* & paſſim.

Utiles autem dies, interdum, (quod in his, quæ decretum exiguntur ſervatur) ſeſſionum accipiuntur, quibus ſcilicet prætor pro tribunali ſederit, & poſtulationibus dederit reſponſum. In his vero, quæ de plano expediri poſſunt, *utiles* ſunt, quicumque dies, quibus prætor ſui copiam in publico, vel adeuntibus ſe fecerit *l.* 2. *D. quis ord. in bon. poſſ. l.* 2. *C. qui admitt. ad bon. poſſ.* §. *ult. Inſt. de bon. poſſeſſ.* Utilem quoque annum ita accipimus, ex diebus utilibus, id eſt, quibus experiendi poteſtas fuerit, conſtantem *leg.* 1. D. *quand. de pecul. act. annal.* quo primum experiundi poteſtas fuit *l.* 2. *Cod. vi bonor. rapt.* Experiundi autem poteſtas eſt, ſi agendi facultas eſt, nec enim ſatis eſt, reum poteſtatem ſecum agendi facere, vel habere eum, qui ſe idonee defendat: ſed hoc amplius exigitur, ut actor nulla idonea cauſſa impediatur experiri. Nam ſi vel reipublicæ cauſſa abſit, vel ab hoſtibus detineatur, aut in vinculis ſit, aut ſi tempeſtate in aliquo loco detineatur, aut mandare non poſſit, experiundi poteſtatem non habet *l.* 1. *D. de diverſ. temp. act.* Ceterum experiundi poteſtatem, quod ad redhibitoriæ tempus attinet, habuiſſe non videtur, quo vitium latens fugitivi ignoravit *l.* 55. *D. de Ædil. edict.* Dies ad appellandum conſtituti ad aliquid utiles ſunt, ſi forte ejus, a quo provocatur, copia non fuerit, ut ei libelli dentur. Nam is dies ſervatur, quo primo adeundi facultas erit, id eſt, quo in publico ſui copiam fecerit *l.* 1. §. 7. D *quand. appell. ſit.* Utile autem tempus & continuum opponantur *leg.* 31. *D. ad leg. jul. de adulter. leg.* 1. §. 9. *D. de liber. agnoſc.* Sic utile tempus reſtitutionis *l.* 39. *D. de minor.*

Utiles impenſæ. Vid. *impenſa.*

UTILITER, id eſt, recte ſecundum legum ordinem *l. pen. D. de legit. tut.* cui opponitur inutiliter *l.* 66. §. 2. D. *de evict.* Sic *Utiliter* agere *leg.* 54. *D. mandati.* cavere §. 2. *Inſt. de uſufr.* cedere tempora *l.* 5. D. *pro emt.* competit *l. ult. D. ſervit. quemadm. amitt.* computari tempora *l.* 21. *C. ad leg. jul. de adult.* dari *l.* 17. *D. de fideic. libert.* dependi *l.* 66. D. *de ſolution.* experiri *l.* 23. D. *depoſiti.* inſtituit *l.* 46. §. *ult.* D. *de hered. inſt.* interdicere *l.* 1. §. 1. D. *de major.* peti *l.* 29. D. *de act. emt.* probatum eſt *l.* 5. §. 1. D. *ut legator.* relicta libertas *l.* 45. D. *de fideic. libert.* reſpondetur *l.* 22. D. *mandati.* ſtipulari *l.* 45. D. *de verb. oblig.*

UTIQUE pro tantum *l.* 21. D. *mandati. l.* 31. §. 12. D. *de Ædil. edict. l.* 17. §. 4. D. *de præſcr. verb. l.* 7. §. 2. *D. de injur.* Ita etiam *non utique*, pro non tantum *l.* 31. §. 12. D. *de ædil. edict.*

Utique, certe *l.* 16. D. *de rei vind.*

Utique pro ſi non *l.* 34. *pr. D. de damn. infect. l.* 14. §. 1. D. *depoſ. l.* 35. §. *ult.* D. *de negot. geſt.*

UTRUBI, ſic enim recte in Pandectis Florent. & apud Theophil. *pr. Inſt. de interd.* ſcriptum eſt, interdictum eſt retinendæ poſſeſſionis, quod de re mobili majore parte anni poſſeſſa datur *l.* 1. D. *utrubi. l.* 9. D. *de rei vind.* Theophilus interpretatur παρ' ὅτῳ περ, *apud quem. Utrubi* autem dictum eſt a primis verbis, qui-

bus concipiebatur, hoc interdictum nominatum est *l.* 37. *§. ult.* D. *de oblig. & action. l.* 8. *D. de precar.* Eo autem ab interdicto *uti possidetis* differt interdictum *utrubi*, quod hoc mobilium, illud immobilium rerum possessionis retinendæ caussa sit comparatum.

U V A. Uvæ duracinæ, & purpureæ, & quæ ejus generis sunt, quas non vini caussa habemus, quas Græci τρωξιμας, id est, comestibiles adpellant *l.* 205. D. *de verb. signif.*

Uva tumorem quemdam, & glandulam carneam significat *l.* 14. *§.* 5. D. *de Ædilit. edict.* Plin. *lib.* 20. c. 57. Tonsiliis quoque, ait, & *uvis* medetur & capitis doloribus.

V U L G A R I S, *e. Vulgaris* substitutio potest videri dicta, quæ ex legibus XII Tabularum descendit, nisi cui magis placeat inde dicta, quod a quolibet testatore, & cuicumque heredi scripta fieri possit. Nam & *in vulgarem casum* factam substitutionem dixit Modestinus in *l.* 4. *§.* 1. D. *de vulg. & pupill. substit.* Vid. supra in *substitutio.*

Vulgaria verba, ordinaria & cautione de rato habendo comprehendi solita *l.* 3. D. *rem rat. hab. Vulgare* verbum impostorum exorcizare *l.* 1. *§.* 3. *D de extraord. cognit.* Vid. art. *exorcisare.* Add. Grot. *in Flor. sparf p* 228. Impostorum nomine Schilterus gentiles intelligit exorcistas, in *Inst. Jur. Canon. lib.* 10. 3.

Vulgaris uxor, quæ sui vulgo copiam facit, &, ut cum Martiale loquar, quam quis habet cum populo *l.* 13. *§* 1. *D. ad leg. jul. de adult.* Guil. Fornet. *Select. III.* 21.

Vulgaris cautio legatorum, quæ legatorum in die vel sub conditione relictorum nomine vulgo interponi solet *l.* 114. *§.* 12. *D. de legat.* 1. Vulgaris formula in *l.* 44. *D de furt.* pro actione usitata de peculio, cujus formula est cum adjectione noxæ.

Vulgari modo legatorum dies proferri dicitur in *l.* 4. D. *de dot. præleg.* qui ex clausula prorogatur, quæ refertur in *l.* 30, D. *de legat.* 1.

Vulgaris persona, levis, quæ honestæ personæ opponitur in *l.* 5. *§.* 1. *D. de legit. tut.*

Vulgare præmium, propositum delatoribus præmium significat in *l.* 13. *§.* 5. D. *de jur. fisc.*

Vulgaria tectoria, pro gregalibus tectoriis, ut cum Seneca loquar in *l.* 13. *in fin. D. de servit. præd. urb.* At in *l.* 3. *§.* 1. *D. de suppell. legat.* ut & vasa ænea vulgaria Paullus interpretatur, quæ non essent proprio loco attributa.

V U L G O concepti & quæsiti dicuntur, qui passim & σποράδην & incerto patre concepti sunt, qui & spurii vocantur *l.* 19. *D. de stat. hom.* Modestinus autem vulgo conceptos definit, qui patrem demonstrare non possunt, vel qui possunt quidem, sed eum habent, quem habere non licet *l.* 23 D. *de stat. hom.* ut & Plutarch. *in Quæst. Rom.* & quos vulgo mater concepit, patrem habere non intelliguntur *§.* 12. *Inst. de nupt.* Sic vulgo concipere & vulgo parere accipimus eum, quæ vulgo & passim sui copiam facit *l.* 44. *§.* 3. *D. de ritu nupt. l.* 5. *D. de stat. hom.* Vulgo autem quæsiti ex justis nuptiis quæsitis opponuntur *l.* 2. D. *ad SC. Tertul.*

V U L N E R A T U S non mortifere, si negligentia perierit, de vulnerati actio est, non de occiso *l.* 30. *in fin* D. *ad leg. Aquil.*

V U L T U S sacri, pro imaginibus Imperatorum, pectore tenus

nus expressis, quas & *thoraces* vocabant *l.* 1. *C. publ. laet. vel consul. nunc.* Si sacros vultus inhiantibus forte populis interimus. Quod in Basilic. *lib.* 56. *sub fin.* exprimitur: *απο λαβ; απο καταγγελλοισιν.* Jul. Capitolin. in *Maxim. & Balbin.* c. 17. Legiones & auxilia jam ubique vultus vestros adorant. Salmas. *ad Script. Hist. Aug.* p. 440. Hein.

Uxor, dicitur vel ab unguendis postibus, vel figenda lana, id est, quod quum puellæ nuberent, maritorum postes unguebant, ibique lanam figebant; vel quod lotos maritos ipsæ unguebant: Donat. *in Terent. Hecyr. Act.* 1. *sc.* 2. *v.* 60. Vid. Plin. *lib.* 29. *c.* 9. Isidor. *etymol. lib.* 9. *c.* 8. Ut adeo uxor sit quæ viro matrimonio juncta est. Eadem domina vocantur, ut *dict. art.* domina, dictum non honoris tantum gratia, sed & quod ipsa familiæ domina sit, viroque mortuo quasi filia succedat *leg.* 1. *D. de act. rer. amotar.* §. 2. *Inst. de hered. qualit.* Guil. Förner. *Select. l.* 11. & 19. Uxor autem si in manum mariti convenit, quod fiebat confarreatione, vel coemtione vel usu, erat simul materfamilias ipsissimaque domina, si vero non in manum convenerat, confectis saltem instrumentis dotalibus uxor quidem erat, sed uxor tantum, ex qua utique nascebantur liberi legitimi; nec jura habebat agnationis in familia mariti. Vid. art. materfamilias. Adde Grupen. *Diss.* de Uxore Romana, cum ea, quæ in manum convenit, farre, coemtione & usu, tum illa, quæ uxor tantummodo habebatur. Prodiit opus Hanoveræ anno 1727 in 8. *Uxores* eorum, qui in hostium potestate sunt, possunt videri nuptarum locum retinere eo solo, quod alii temere nubere non possunt *l.* 6. *D. de divort.* Reverentia maritis exhibenda ab uxoribus *l.* 14. *D. de solut. matrim.* Uxor marito concrescat, & sentiat ejus fulgorem *l.* 28. *C. de nupt.* Defendi a viris uxores, non viros ab uxore æquum est *l.* 2. *D. de injur.*

Uxor justa, legitima. Vid. art. justa.

Interdictum *de uxore* ducenda a marito, datur marito adversus eum, qui dolo eam retinet, nec voluntate mariti, licet ipsa volente. Datur autem præcipue marito adversus socerum, ne contra quam D. Pius constituit, bene concordantia matrimonia jure patriæ potestatis dissolvantur *l.* 1. §. *ult. D. de liber exhib. l.* 11. *C. de nupt. l.* 2. *D. de liber. exhib. l. ult. C. eod.* Cujac. *Jul. Paul. recept. Sent. tit.* 6. §. *bene concord.*

Uxor pro sponsa *l.* 17. *D. de pact. dot. l.* 15. §. 24. *D. de injur.* Adde Barth. *lib.* 6. *Animadv. c.* 13.

Uxor etiam dicitur ancilla, in *l. ult. C de serv. fugit.*

Uxoriæ rei actio est, quoties post divortium de dote contentio est inquit Boet. in *Topic. Cic.* ubi Cicero hujus in actionis formula verba illa sollemnia fuisse ait, *quantum æquius melius*, quod idem in 3. *offic.* commemorat, cjusque rei vestigia sunt *in fin. l. pen.* D *solut matr. l.* 82. D. *de solut.* Add. *rubr. C. de uxor. act. toll.*

X

Xenia vocabantur munuscula, quæ a provincialibus rectoribus provinciarum offerebantur *l.* 6 *D de off. procons. l. un. C. Th. ne damn. prov. infl.* C. ssiodor. *lib* 7 *Var. Form* 9 Plin. *lib.* 5. *epist.* 14. & *lib.* 6. *epist* 31.

Xenodochia, *Xenodochus*, *Xe-*

Zygostates, libripens, ponderum caussa in civitatibus constitutus *l. ult. C. de ponderator. l. 2. C. Theod. eod. tit.* & *Edicto Justin. XIII.* Inde Zygostasii munus, in *l. 1. C. utroq. de frum. urb. Alex.* Immo *Zygostatarum* præcipue erat examinare monetam, si de qualitate solidorum orta esset dubitatio. Marqu. Freher. *Verisimil. I.* 14. Tales etiam Græcis *αργυρογνωμονες*, de quibus idem Freherus. Add. Æschinis Socratici Dialog. I. ubi: *Αλλα μην ϗ περι το χρυσιον ϗ το αργυριον εισιν υμιν δοκιμασαι, οιτινες ορωντες κρινουσι τω, τι βελτιον, ϗ το χειρον : Εισι. Τινας ουν τουτους καλεις, αργυρογνωμονας.* id est; Sed suntne nobis etiam circa aurum & argentum probatores, qui videntes judicant, quid melius, quid deterius sit? Sunt. Quomodo ergo hos vocas? *Αργυρογνωμονας.* Hein.

Zythum, quod in quibusdam provinciis ex tritico, vel ex pane conficitur, non continebitur vini adpellatione *l. 9. pr. D. de tritic. vin. vel.* quem textum emendat, & pro *pane*, *panico* legit Cujac. Obs. *lib.* 23. c. 39. eo, quod nemo unquam audiverit ex pane confici Zythum. Sed nihil absurdi esse illam Zythi ex pane confectionem, docuit Reinesius *lib.* 3. *var. lect. c. 9. p.* 483. ut ut Cujacii opinionem probare nihilominus videatur Straculius ad Tacit. *dissert.* 2. *c.* 2. §. 5. ipso etiam Reinesio non adeo invito. Pro *pane* in eadem lege *farre* rescribit Alciat. *Parerg.* X. 15. quod eodem loco refert Reinesius. Et sane uti incredibile non est, ex pane quoque factum Zythum; ita in Aegypto, ubi illud quam maxime in usu erat, ex hordeo fiebat, teste Herodoto *lib.* 2. *p. m.* 57.

FINIS TOMI QUARTI.

Tipografia RAFFAELE ESPOSITO